ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Έκθεση 2004

ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ
ΜΑΡΤΙΟΣ 2005

Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
Νεοφύτου Βάμβα 6, 106 74 Αθήνα
Τηλ: 210 7233 221 - Fax: 210 7233 217
www.nchr.gr
e-mail: info@nchr.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

της Προέδρου της ΕΕΔΑ,

Ομότ. Καθηγ. Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου:

Επισκόπηση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου το 2004 23

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΕΔΑ

- Ιδρυτικός νόμος της ΕΕΔΑ 43
- Κανονισμός της ΕΕΔΑ..... 53
- Αποστολή..... 60
- Σύνθεση 63
- Οργάνωση και λειτουργία..... 67
- Θέματα οργανωτικής δομής..... 68
- Συνεργασία με δημόσιες υπηρεσίες 69

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ

Συνοπτικός Απολογισμός του έργου της ΕΕΔΑ 73

α. *Συνεδριάσεις της Ολομέλειας*..... 73

β. *Απολογισμός των Τμημάτων* 74

- Απολογισμός του Α΄ Τμήματος (Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων) 74

- Απολογισμός του Β΄ Τμήματος (Κοινωνικών, Οικονομικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων) 77
- Απολογισμός του Γ΄ Τμήματος (Εφαρμογής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στους Αλλοδαπούς) 79
- Απολογισμός του Δ΄ Τμήματος (Προώθησης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου) 83
- Απολογισμός του Ε΄ Τμήματος (Διεθνούς Επικοινωνίας και Συνεργασίας) 87

γ. *Διεθνής και Ευρωπαϊκή παρουσία της ΕΕΔΑ* 95

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ-ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ

1. Απόφαση-Γνωμάτευση για την ανάσχεση της καταστροφής του πρασίνου της Αττικής και ιδίως της Πρωτεύουσας 101

2. Απόφαση-Γνωμάτευση σχετικά με την αναφορά/αίτηση της "Ιεράς Συνόδου των Γνησίων Ορθοδόξων Χριστιανών" για παραβίαση συνταγματικών δικαιωμάτων και ελευθεριών 107

3. Προτάσεις επί των ζητημάτων αντιρρησιών συνείδησης και του θεσμού της εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής υπηρεσίας στην Ελλάδα 115

4. Γνωμοδότηση επί του σχεδίου Προεδρικού Διατάγματος του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης με τίτλο "Κώδικας Δεοντολογίας του Αστυνομικού" 119

5. Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ σχετικά με τις συνθήκες κράτησης στις Φυλακές Κορυδαλλού και ειδικότερα για την περίπτωση των εγκλείστων μελών της οργάνωσης 17 Νοέμβρη 135

6. Παρατηρήσεις επί των συνθηκών διαβίωσης των ψυχικά πασχόντων τροφίμων του ΨΝΑ που έχουν μεταστεγαστεί στα ξενοδοχεία "Κρυστάλ", "Ριβολί" και "Παλμύρα" 151

7. Απόφαση-Γνωμάτευση για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων κατά τη μετάδοση τηλεοπτικών εκπομπών "ευρέσεως εργασίας" 165

8. Απόφαση-Γνωμάτευση για ζητήματα σχετικά με τις διακρίσεις σε βάρος σεξουαλικών μειονοτήτων στην Ελλάδα και την επέκταση του Πολιτικού Γάμου σε ζευγάρια του ιδίου φύλου 183

9. Παρατηρήσεις επί του θέματος δημιουργίας Ευρωπαϊκού Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων-Διεύρυνση αρμοδιοτήτων του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου κατά του Ρατσισμού και της Ξενοφοβίας 213
10. Προτάσεις επί του ζητήματος της ελεύθερης κυκλοφορίας γενετικά τροποποιημένων οργανισμών στην Ελληνική αγορά .. 219
11. Θέσεις της ΕΕΔΑ αναφορικά με το θέμα των περιοριστικών ποσοστώσεων κατά των γυναικών-Επιστολή της ΕΕΔΑ και του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας προς τον Τύπο 231
12. Παρατηρήσεις επί του νόμου 3251/2004 «Ευρωπαϊκό Ένταλμα σύλληψης, τροποποίηση του Ν.2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις» 237
13. Θέσεις της ΕΕΔΑ σχετικά με την εφαρμογή του νόμου περί Προσφύγων 245
14. Θέσεις-προτάσεις σχετικά με την βελτίωση της εφαρμογής της ΕΣΔΑ στην εσωτερική έννομη τάξη:πρακτικές αντιμετώπισης του ζητήματος της υπερβολικής διάρκειας των δικών 249
15. Απόφαση-Γνωμάτευση επί του ζητήματος τέλεσης γάμων ανήλικων παιδιών από τον Μουφτή στην Ελλάδα 271

ΜΕΡΟΣ Δ΄

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΕΔΑ ΤΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΩΝ ΠΟΥ ΜΕΤΕΧΟΥΝ Σ' ΑΥΤΗΝ ΓΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥΣ

(Άρθρο 6, παρ. 1 του νόμου 2667/1998, ιδρυτικού της ΕΕΔΑ)

- Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης 293
- Υπουργείο Εξωτερικών 303
- Υπουργείο Δικαιοσύνης 309
- Υπουργείο Δημόσιας Τάξης..... 315
- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων 327
- Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας..... 331
- Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας & Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης 365

ΜΕΡΟΣ Ε΄

ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ 2004
Συμμετοχή της ΕΕΔΑ σε Εθνικά, Ευρωπαϊκά και Διεθνή Συνέδρια

1. 60η Σύνοδος της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, Γενεύη, Palais des Nations, 13-16.04.2004 373
- Εισαγωγικό σημείωμα 375
- Κείμενο Έκθεσης των Ευρωπαϊκών Εθνικών Επιτροπών για την προώθηση και προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στην Αγγλική) 379
- Παρέμβαση της κας Χ. Δίπλα στην 60η Σύνοδο με θέμα: *Η Ελληνική νομοθεσία υπό το φως του σχεδίου της Σύμβασης για την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με αναπηρίες* (στην Γαλλική)..... 383

2. 7η Διεθνής Συνάντηση των Εθνικών Επιτροπών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Σεούλ-Κορέα, 14-17.09.2004 391
- Εισαγωγικό σημείωμα 393
- Διακήρυξη της Σεούλ, 7η Διεθνή Συνάντηση των Εθνικών Επιτροπών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στην Αγγλική) 395
- Παρέμβαση της κας Χ. Δίπλα στην τέταρτη ομάδα εργασίας με θέμα "Μετανάστευση σ' ένα περιβάλλον συγκρούσεων και τρομοκρατίας" (στην Αγγλική)..... 403

3. Επιστημονική Διημερίδα της ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, με θέμα τα προβλήματα της Ελληνικής Μεταναστευτικής Πολιτικής και οι προοπτικές βελτίωσης, Αθήνα, 5-6.11.2004. 411
- Εισαγωγικό σημείωμα 413
- Ομιλία της κας Χ. Μουκίου, κατά τη συνεδρία με τίτλο:*Οι εξελίξεις σε Κοινοτικό επίπεδο και η προσαρμογή της Ελληνικής Πολιτείας* 414

4. Στρογγυλή Τράπεζα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI), Αθήνα 18.11.2004 423
- Εισαγωγικό σημείωμα 425
- Τρίτη Έκθεση της ECRI για την Ελλάδα..... 428

5. Συνάντηση της αντιπροσωπείας της ΕΕΔΑ με εκπροσώπους Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου της Δημοκρατίας της Κορέας, Αθήνα, 19.11.2004 433

6. 3η Στρογγυλή Τράπεζα των Εθνικών Επιτροπών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και 5η Ευρωπαϊκή Συνάντηση των Εθνικών Επιτροπών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Βερολίνο, 25-27.11.2004 435

- Εισαγωγικό σημείωμα 437
- Διακήρυξη Βερολίνου-3η Στρογγυλή Τράπεζα (στην Αγγλική). 438
- Αποφάσεις της 5ης Ευρωπαϊκής Συνάντησης των Εθνικών Επιτροπών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στην Αγγλική)..... 444
- Έκθεση Δραστηριοτήτων των Εθνικών Επιτροπών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου για το διάστημα 2000-2004 (στην Αγγλική)..... 448
- Ομιλία κ. Ν. Φραγκάκη, στο πλαίσιο της 3ης Στρογγυλής Τράπεζας, με τίτλο: *Ο ρόλος και οι υποχρεώσεις των κρατών για την προστασία των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων* (στην Αγγλική)..... 482

7. Συνέδριο με θέμα Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα και Εθνικές Επιτροπές για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Βερολίνο, 3-4.12.2004..... 495

- Εισαγωγικό Σημείωμα 497
- Εμπεριστατωμένη Έκθεση του Συνεδρίου και ομιλία κας Χ. Μουκίου, με τίτλο: *Η εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα ως θεσμική εγγύηση για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου* (στην Αγγλική) 498

8. Δημόσια διαβούλευση για τη δημιουργία Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, Βρυξέλλες, 25.01.2005..... 539

- Εισαγωγικό Σημείωμα 541
- Κείμενο παρατηρήσεων του Ευρωπαϊκού Συντονιστικού Οργάνου των Εθνικών Επιτροπών (στην Αγγλική) 542
- Κείμενο παρατηρήσεων ΕΕΔΑ (στην Αγγλική) 546

9. Συνάντηση του Ευρωπαϊκού Συντονιστικού Οργάνου των Εθνικών Επιτροπών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Παρίσι, 16.02.2005 549
- Συμπεράσματα συνάντησης (στην Αγγλική) 551

10. Σεμινάριο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) με θέμα Εθνικά Προσωπικά Δεδομένα, Στρασβούργο 17-18.02.2005 559
- Έκθεση Σεμιναρίου (στην Αγγλική) 561

ΜΕΡΟΣ ΣΤ΄

ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΕΔΑ ΣΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

1. Εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά των Βασανιστηρίων ή άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης και τιμωρίας 569
- Παρατηρήσεις ΕΕΔΑ σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης στην Ελλάδα (στην Αγγλική) 571
- Συμπερασματικές παρατηρήσεις της Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων των Ηνωμένων Εθνών επί της 4ης περιοδικής Έκθεσης της Ελλάδας (στην Αγγλική) 576

2. Σχέδιο Διεθνούς Σύμβασης για την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με αναπηρίες 583
- Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ επί της Έκθεσης της ομάδας εργασίας στην Ειδική Επιτροπή για την σύνταξη Διεθνούς Σύμβασης για την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με αναπηρίες (στην Αγγλική)-Παρατηρήσεις της Ιρλανδικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στην Αγγλική) 585

3. Δραστηριότητες των Εθνικών Επιτροπών Δ.Α. στα πλαίσια της εφαρμογής της Διακήρυξης του Durban και του Προγράμματος Δράσης σε συνέχεια της Διεθνούς Διάσκεψης κατά του Ρατσισμού 595
- Απάντηση της ΕΕΔΑ (στην Αγγλική) 597

4. Θέματα σχετικά με Ανθρώπινα Δικαιώματα και Περιβάλλον ... 607
- Κείμενο ΕΕΔΑ προς Διευθύνουσα Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης (στην Αγγλική) 609

5. Προστασία των θυμάτων τρομοκρατικών πράξεων και των θεμελιωδών τους δικαιωμάτων - Κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής Υπουργών (11.07.2002). 613
- Προτάσεις ΕΕΔΑ επί του κειμένου της Διευθύνουσας Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δυνατότητα συμπλήρωσης των κατευθυντηρίων γραμμών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και την καταπολέμηση της Τρομοκρατίας (στην Αγγλική) 615
- Κείμενο της Διευθύνουσας Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δυνατότητα συμπλήρωσης των κατευθυντηρίων γραμμών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και την καταπολέμηση της Τρομοκρατίας (στην Γαλλική) 619

6. Σχέδιο Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη της Τρομοκρατίας 635
- Παρατηρήσεις του Ευρωπαϊκού Συντονιστικού Οργάνου των Εθνικών Επιτροπών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου επί του σχεδίου της Σύμβασης κατά την πρώτη και δεύτερη ανάγνωση (στην Αγγλική) 637
- Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ κατά την πρώτη και δεύτερη ανάγνωση (στην Γαλλική) 659

7. Ευρωπαϊκό Σύνταγμα 665
- Υπόμνηση ΕΕΔΑ επί των βασικών προτάσεών της σχετικά με το σχέδιο της Συνταγματικής Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης 667
- Απάντηση Υπουργού Εξωτερικών 669

8. Δημιουργία Ευρωπαϊκού Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων 671
- Επιστολή προς τη Μόνιμη Ελληνική Αντιπροσωπεία στην Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με θέμα *Οργανισμοί Προστασίας Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στα κράτη-μέλη της Ε.Ε.* 673

- Επιστολή προς Υπουργείο Εξωτερικών, Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Υπουργείο Δικαιοσύνης σχετικά με τελικές προτάσεις ΕΕΔΑ για την ίδρυση Ευρωπαϊκού Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων 677

9. 6η Έκθεση της Ελλάδας προς την Επιτροπή των Η.Ε. για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών (CEDAW) 679

- Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ προς τη Γενική Γραμματεία Ισότητας 681

ΜΕΡΟΣ Ζ΄

ΕΓΓΡΑΦΑ ΠΡΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

1. Αποστολή Εγχειριδίου για την Αστυνομία της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών (επιμέλεια, μετάφραση και έκδοση της ΕΕΔΑ) 687

- Επιστολή της ΕΕΔΑ προς Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας... 689
- Επιστολή Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας..... 690

2. Ζητήματα που ανακύπτουν από τη χρήση συσκευών λήψης εικόνων και ήχου (Κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης) 691

- Επιστολή της ΕΕΔΑ προς Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας 693
- Απάντηση από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης 695

3. Ο Θεσμός της εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής υπηρεσίας στην Ελλάδα 697

- Επιστολή ΕΕΔΑ προς Υπουργείο Εθνικής Άμυνας..... 699
- Απάντηση από Υπουργείο Εθνικής Άμυνας 701

4. Ανάσχεση της καταστροφής του πρασίνου στην Αττική 703

- Υπενθύμιση θεμάτων προς Υπουργεία ΠΕΧΩΔΕ, Πολιτισμού και Δήμο Αθηναίων 705

GREEK NATIONAL COMMISSION FOR HUMAN RIGHTS
REPORT 2004

TABLE OF CONTENTS

PAGE

INTRODUCTION

by the President of GNCHR,

Emer. Prof. Alice Yotopoulos-Marangopoulos :

An overview of the human rights situation in 2004 23

PART A

LEGAL FRAMEWORK AND ORGANISATIONAL STRUCTURE OF GNCHR

- Law 2667/1998 establishing GNCHR, as amended by article 15 of Law 2790/2000, article 18 of Law 3051/2002 and article 23 of Law 3156/2003 43
- GNCHR Statutes 53
- Mandate 60
- Membership 63
- Organisation and operation of GNCHR 67
- Issues related to the organisational structure of GNCHR 68
- Co-operation with public authorities 69

PART B

BRIEF PRESENTATION OF THE WORK OF GNCHR

Report on the work of GNCHR 73

a. Meetings of the GNCHR Plenary 73

b. Reports of the GNCHR Sub-Commissions 74

- Report of the First Sub-Commission (Civil and Political Rights) 74
- Report of the Second Sub-Commission (Social, Economic and Cultural Rights) 77
- Report of the Third Sub-Commission (Application of Human Rights to Aliens) 79

- Report of the Fourth Sub-Commission (Promotion of Human Rights) 83
- Report of the Fifth Sub-Commission (International Communication and Co-operation)..... 87

c. International and European Presence of the GNCHR..... 95

PART C

RESOLUTIONS-OPINIONS AND POSITIONS OF THE GNCHR

1. Resolution on the issue of the protection of the scarce green areas in the capital city of Athens and its surroundings..... 101
2. Resolution on the appeal of the "Holy Synod of the Old Calendarists" in Greece regarding violations of constitutional rights and freedoms of the latter 107
3. Proposals on matters relating to Conscientious Objectors and the institution of alternative civil-social service in Greece 115
4. Opinion on the draft Presidential Decree of the Ministry of Public Order entitled "Code of Police Ethics"..... 119
5. Visit of the GNCHR Special Committee to Korydallos central prison..... 135
6. Observations-proposals on the protection of the rights of the mentally ill persons hospitalised in three hotels in the centre of Athens..... 151
7. Resolution on the violation of Human Rights by "employment seeking" television programmes..... 165
8. Resolution on issues pertaining to discriminatory treatment and behaviour vis-a-vis gays, lesbians, bisexuals and transsexuals and the extension of the right to civil marriage to same-sex couples 183
9. Observations-proposals regarding the transformation of the European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC) into a Fundamental Rights Agency. 213
10. Proposals on the issue of the free circulation of genetically modified organisms in the Greek market 219
11. Positions of the GNCHR and the Greek League for Women's Rights regarding the restrictive quotas against women candidates to the police forces 231
12. Observations-proposals on the Law 3251/2004 entitled "European arrest warrant, amendment of the Law 2928/2001 regarding criminal organisations" 237

13. Positions regarding the implementation of the Greek Law for Refugees..... 245
14. Positions-proposals with regard to the improvement of the implementation of the European Convention of Human Rights to the internal law and order: treatment measures regarding the issue of extended duration of trials. 249
15. Resolution on the marriage of minors by the Muftis in Thrace. .. ‘271

PART D

REPORTS SUBMITTED TO GNCHR BY ITS MEMBER MINISTRIES ON HUMAN RIGHTS PROTECTION IN THEIR DOMAIN (article 6 para 1 of Law 2667/1998 establishing GNCHR)

- Ministry of Interior, Public Administration and Decentralisation... 293
- Ministry of Foreign Affairs 303
- Ministry of Justice 309
- Ministry of Public Order 315
- Ministry of Education and Religious Affairs 327
- Ministry of Employment and Social Security 331
- Secretariat General of Communication & Secretariat General of Information 365

PART E

TEXTS OF CONFERENCES HELD IN 2004 GNCHR participation to National, European and International Conferences

1. 60th Session of United Nations Commission on Human Rights, Geneva, Palais des Nations, 13-16.04.2004..... 373
- Introductory note..... 375
- Report of the meeting of the European Group of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights 379
- Statement by Prof. Ch. Dipla, La legislation hellenique a la lumiere du projet de Convention globale et integree pour la protection et la promotion des droits et de la dignite des personnes handicapees..... 383

2. 7th International Conference for National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights, Seoul, Republic of Korea, 14-17.09.2004 391
- Introductory note..... 393

- The Seoul Declaration 395
- Statement by Prof. Ch. Dipla, in the framework of the working group no4 on Migration in the Context of Conflict and Terrorism 403

3. Seminar of the Employment Institute of the General Confederation of Greek Workers entitled "Greek Migration Policy: Challenges and the process of improvement", Athens, 5-6.11.2004 411
- Introductory note..... 413
- Statement by Ms C. Moukiou during the session entitled Developments on the European level and the adaptation of the Greek State. 414

4. Round Table of the European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) on the issues of the Third Report on Greece, Athens, 18.11.2004..... 423
- Introductory note..... 425
- Summary of the Third Report of ECRI on Greece..... 428

5. Meeting of the GNCHR with the National Human Rights Commission of the Republic of Korea, Athens, 19.11.2004.... 433

6. Third Round Table of National Human Rights Institutions and Fifth European Meeting of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights, Berlin, 25-27.11.2004 435
- Introductory note..... 437
- Berlin Declaration of the Third Round Table of National Human Rights Institutions..... 438
- Resolutions of the Fifth European Meeting of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights 444
- Activity Report 2002-2004 of the European Co-ordinating Group for National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights 448
- Statement by Mr. N. Frangakis, in the framework of the Third Round Table of National Human Rights Institutions entitled Role and obligations of States for the protection of victims of Terrorism 482

7. Workshop on Human Rights Education in European National Human Rights Institutions, Berlin, 3-4.12.2004..... 495
- Introductory note..... 497

- Documentary Report of the workshop and statement by Ms C. Moukiou entitled Human Rights Education as an institution's guarantee for Human Rights Protection: The Greek approach in the scope of the International and European Law 498

8. Public Hearing on the creation of a Fundamental Rights Agency of the European Union, Brussels, 25.01.2005..... 539
- Introductory note..... 541
- Common position of the European National Human Rights Institutions 542
- Proposals of the GNCHR..... 546

9. Meeting of the European co-ordinating committee of National Human Rights Institutions, Paris, 16.02.2005 549
- Report of the European Co-ordinating Group for National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights..... 551

10. Seminar of the European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) with national specialized bodies to combat racism and racial discrimination on the issue of ethnic data collection, Strasbourg, 17-18 February 2005 559
- Report of the seminar 561

PART F

CONTRIBUTION OF THE GNCHR TO THE DRAFTING AND IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL TEXTS

1. Implementation of the UN Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment and Punishment in Greece..... 569
- Observations of the GNCHR 571
- Concluding observations and recommendations of the UN Committee against Torture on the fourth periodic Report of Greece 576

2. Draft text for an international convention on the rights and dignity of persons with disabilities 583
- Observations of the GNCHR on the Report of the Working Group of the Ad Hoc Committee on a Comprehensive and Integral International Convention on the Protection and Promotion of the Rights and Dignity of Persons with Disabilities Observations by the Irish Human Rights Commission, to encourage dialogue among the European National Institutions 585

3. Activities contributing to the implementation of the Durban Declaration and Programme of Action, following the World Conference Against Racism 595
- Response of the GNCHR 597

4. Human Rights and the Environment- Steering Committee for Human Rights (CDDH) of the Council of Europe for the creation of a manual recapitulating the relevant rights as interpreted in the Court's case-law and emphasizing the need to strengthen environmental protection at national level, notably as concerns access to information, participation in decision-making processes and access to justice in environmental matters 607
- GNCHR observations on issues relating to Human Rights and the Environment 609

5. Protection of victims of terrorist acts: additional guidelines on human rights and the fight against terrorism by the Steering Committee for Human Rights of the Council of Europe 613
- GNCHR proposals on the guidelines of the Council of Europe on the issue of the protection of victims of terrorist acts and their fundamental rights 615
- Text of the Steering Committee for Human Rights..... 619

6. Draft European Convention of the Council of Europe on the Prevention of Terrorism 635
- Comments of the European Co-ordinating Group of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights as adopted by the CODEXTER in the first and second reading..... 637
- Comments of the GNCHR on the draft Convention as adopted by the CODEXTER in the first and second reading 659

7. European Constitution 665
- GNCHR proposals to the Hellenic Ministry of Foreign Affairs regarding the European Constitution..... 667
- Reply from the Minister of Foreign Affairs..... 669

8. The creation of a Fundamental Rights Agency of the European Union 671
- GNCHR letter to the Hellenic Representation Office in the European Union. 673
- GNCHR proposals to the Ministry of Foreign Affairs, Ministry of Interior, Public Administration and Decentralisation, and the Ministry of Justice. 677

9. Sixth periodic report of Greece to the UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW)..... 679
- GNCHR comments to the sixth periodic report of Greece 681

PART G

DOCUMENTS SUBMITTED TO THE GREEK AUTHORITIES

1. International Human Rights Standards for Law Enforcement: A Pocket Book on Human Rights for the Police (publication, redaction and translation into Greek by the GNCHR-Distribution to the Greek Police Academies and Police force) 687
- GNCHR letter to the Greek Police..... 689
- Letter of the Greek Police..... 690

2. Closed Circuit Television Cameras..... 691
- GNCHR letter to the Ministry of Public Order and the Hellenic Police..... 693
- Reply of the Ministry of Public Order 695

3. Alternative civil-social service in Greece 697
- GNCHR letter to the Greek Ministry of Defence 699
- Reply of the Greek Ministry of Defence 701

4. Protection of the scarce green areas in the capital city of Athens and its surroundings 703
- GNCHR reminder of its proposals to the Ministry of the Environment, Physical Planning and Public Works, Ministry of Culture and the City of Athens 705

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

της Προέδρου της ΕΕΔΑ

Ομότ. Καθηγ. Αλίκης Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

της Προέδρου της ΕΕΔΑ

Ομότ. Καθηγ. Αλίκης Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου

Επισκόπηση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου το 2004

I.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Μεταξύ των καθηκόντων που αναθέτει στον/στην εκάστοτε Πρόεδρο ο ιδρυτικός νόμος της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) είναι και η συγγραφή ενός Προλόγου στον οποίον να εκθέτει τη γενική κατάσταση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΔΑ) τη χρονιά που πέρασε.

Το καθήκον αυτό το εκπληρώνω κάθε χρόνο με βάση την ακόλουθη γραμμή. Δεδομένου ότι οι ελληνικές εξελίξεις εντάσσονται στο γενικότερο πλαίσιο της διεθνούς (παγκόσμιας και περιφερειακής) εξέλιξης και συγκυρίας – σε συνδυασμό, φυσικά, με τις κρατούσες ειδικές συνθήκες στη χώρα μας – σκόπιμο θεωρώ να αρχίζω με μια γενική ματιά στις εξελίξεις των ΔΑ σε διεθνές επίπεδο κατά τη χρονιά που πέρασε. Στη συνέχεια προχωρώ στα ελληνικά δεδομένα, εκθέτοντας σε συνάρτηση με αυτά το έργο της ΕΕΔΑ.

Όταν αναφέρουμε τον όρο «τη χρονιά που πέρασε», εννοούμε από τον Μάρτιο της χρονιάς που πέρασε ως τον Μάρτιο του επομένου έτους, αφού οι Εκθέσεις των Υπουργείων προς την ΕΕΔΑ κάθε έτος υποβάλλονται μέχρι τις 15 Μαρτίου του επόμενου έτους, η δε θητεία της Επιτροπής λήγει, ανά τριετία, επίσης στις 15 Μαρτίου.

II.

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Το έτος 2004 ήταν σε διεθνές επίπεδο μια κακή χρονιά για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΔΑ), με λίγες φωτεινές εξαιρέσεις.

1. Τρομοκρατία-Αντιτρομοκρατία. Στο Ιράκ συνεχίζεται η αλληλοεξόντωση. Μάλιστα τώρα πια άναψε και εμφύλιος πόλεμος μεταξύ σιίτών – συνεργαζομένων με τον κατακτητή – και σουνιτών. Ακόμη και μετά τις «εκλογές» ο πόλεμος συνεχίζεται το ίδιο αιματηρός. Οι εισβολείς – επικα-

λούμενοι αιτία εισβολής που και οι ίδιοι στη συνέχεια αναγνώρισαν ως αναληθή – κατέστρεψαν όλη τη χώρα και εγκαινίασαν εκμετάλλευση των πετρελαίων της κατά το συμφερότερο δυνατό τρόπο γι' αυτούς – πράγμα που αποτελούσε και τον ανομολόγητο αλλά πασίγνωστο στόχο του «αντιτρομοκρατικού» πολέμου που κήρυξαν.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι και προ του «αντιτρομοκρατικού» πολέμου το καθεστώς του Ιράκ καταπατούσε όχι λίγα ΔΑ. Οι καταπατήσεις αυτές, όμως, εντάθηκαν από τον πόλεμο του κόλπου, με τις υλικές καταστροφές, τους θανάτους, τις ασθένειες (ιδίως καρκίνους) και τις τερατογενέσεις, που αυτός προξένησε και τις στερήσεις, που συνεχίσθηκαν με το embargo. Έφθασαν δε στο απόγειο με τον δεύτερο πόλεμο στο Ιράκ – που περιήλθε υπό ξένη στρατιωτική κατοχή. Τελικά καταλύθηκαν, όπως σε κάθε πόλεμο, τα δικαιώματα στη ζωή, στη σωματική ακεραιότητα, στη διαβίωση σε επίπεδο πολιτισμένης ζωής – η στέγη, η υλικοτεχνική υποδομή κλπ. εξέλιπαν – στην οικογενειακή ζωή, στην εργασία, στο περιβάλλον –φυσικό και πολιτισμικό – στην περιουσία κλπ. Αλλά επί πλέον – και ίσως το χειρότερο – διαπιστώθηκε βαρύτατη προσβολή της ανθρώπινης αξίας με βασανιστική, απάνθρωπη, σκληρή και εξευτελιστική μεταχείριση. Τα βασανιστήρια, υπό την παραπάνω ευρεία έννοια, έγιναν διασκέδαση του στρατού κατοχής σε βάρος των πολιτών της χώρας που κατελήφθη από τις ασυγκρίτως ισχυρότερες πολεμικές δυνάμεις των επιτιθέντων (διάσημες έγιναν οι φυλακές Αμπού Γκράϊμπ γι' αυτές τις πράξεις).

Παράλληλα, έχουμε τα πασίγνωστα βασανιστήρια της Αμερικανικής Βάσης του Γκουαντάναμο στην Κούβα, που χρησιμοποιούνται για τους κρατούμενους και διωκόμενους βάσει της αμερικανικής εσωτερικής νομοθεσίας (Προεδρική Διαταγή της 14ης Νοεμβρίου 2001) και τα λιγότερο γνωστά βασανιστήρια του «μικρού Guantanamo» της Μεγάλης Βρετανίας, που λειτουργεί στις Φυλακές Belmarsh.

Με άλλα λόγια, όλη η κλίμακα προσβολών ΔΑ μέχρι της υψηλότατης βαθμίδας, εφαρμόζεται ευρέως. Σημειώνουμε ότι το διεθνές δίκαιο απαγορεύει απολύτως τα βασανιστήρια και μάλιστα υπό οποιεσδήποτε περιστάσεις. Συγκεκριμένα, τα άρθρα 7 και 4 παρ. 2 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων απαγορεύουν τα βασανιστήρια (υπό ευρεία έννοια) και κάθε αναστολή της απαγόρευσης αυτής. Το δε άρθρο 2 παρ. 2 της Διεθνούς Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων επιτάσσει κατά λέξη τα εξής: *«οποιεσδήποτε εξαιρετικές περιστάσεις, είτε εμπόλεμη κατάσταση ή απειλή πολέμου είτε εσωτερική πολιτική αστάθεια είτε οποιαδήποτε άλλη κατάσταση ανάγκης δεν μπορούν να προβληθούν ως δικαιολογία για χρήση βασανιστηρίων»*.

Είναι λυπηρή η διαπίστωση ότι οι παραβάσεις αυτές προέρχονται από τις χώρες που έχουν στο παρελθόν πρωτοπορήσει στην καθιέρωση και προστασία των ΔΑ.

2. Ωστόσο, εδώ πρέπει να σημειώσουμε δύο φωτεινά σημεία που επί

τέλους εμφανίσθηκαν τη χρονιά που πέρασε**: μία απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου των ΗΠΑ** και **μία του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Μεγάλης Βρετανίας** (του Δικαστηρίου των Λόρδων). Και οι δύο, ιδίως η πρώτη, δεν είναι επαρκείς, η δε έκδοσή τους σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στις πιέσεις των ΜΚΟ για τις καταπατήσεις των θεμελιωδών ΔΑ, που ήδη αναφέραμε.

Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη, σχετική με το Guantanamo, απόφαση του Δικαστηρίου των ΗΠΑ αποτελεί κάποιο φως στην κατάσταση «μη δικαίου» που η ίδια η απόφαση αναγνωρίζει ότι επικρατεί στις ΗΠΑ. Αυτή η απόφαση έδωσε στους 595 κρατούμενους του Guantanamo το δικαίωμα προσφυγής στα τακτικά δικαστήρια, προσβάλλοντας τη μακρά κράτησή τους χωρίς δικαστικό ένταλμα και ανακοίνωση κατηγορίας.

Σε απάντηση ο Πρόεδρος των ΗΠΑ προχώρησε στην επίσημη κατάργηση της απόφασης – παρ' όλο που εκδόθηκε με ψήφους 8 υπέρ και 1 κατά – αντικαθιστώντας με νέο νόμο τα κοινά δικαστήρια (Civil Courts), που καθορίζει ως αρμόδια για την εκδίκαση των παραπάνω προσφυγών των κρατουμένων η απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου της χώρας του, με «ειδικά στρατοδικεία».

Η δεύτερη απόφαση (εκδόθηκε στις 16.12.2004), πιο τολμηρή από την αμερικανική, χαρακτήρισε αντίθετη με τις βασικές αρχές του δικαιϊκού και πολιτικού συστήματος της Μεγάλης Βρετανίας και με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τα βρετανικά νομοθετικά μέτρα του Δεκεμβρίου 2001 που επέτρεψαν την αυθαίρετη σύλληψη και κράτηση αλλοδαπών υπόπτων για ανάμειξη σε τρομοκρατικές ενέργειες χωρίς απαγγελία κατηγορίας και άλλες νόμιμες εγγυήσεις και χωρίς νόμιμη δίκη.

Πάντως, οι αποφάσεις του Δικαστηρίου αυτού δεν είναι δεσμευτικές για τη Βρετανική κυβέρνηση. Έτσι, ο Πρωθυπουργός της χώρας αυτής ανέπτυξε πιεστική δραστηριότητα για να πετύχει τη ματαίωση της εφαρμογής αυτής της απόφασης. Τελικά, μετά επανειλημμένα «πήγαινε-έλα» από τη Βουλή των Λόρδων στη Βουλή των Κοινοτήτων, ψηφίσθηκε στις 11 Μαρτίου 2005 ο νέος αντιτρομοκρατικός νόμος, που αντί της επ' αόριστον προφυλάκισης επέτρεψε την αποφυλάκιση με επιβολή όρων και περιορισμών στους αλλοδαπούς υπόπτους για τρομοκρατία, τους οποίους αρμόδιες να επιβάλλουν είναι μόνο οι δικαστικές αρχές (και όχι ο Υπουργός Εσωτερικών, όπως προέβλεπε το αρχικό Νομοσχέδιο). Επίσης προβλέπεται ότι απαγορεύεται η λήψη υπ' όψιν στοιχείων που έχουν προκύψει από ανακρίσεις με χρήση βασανιστηρίων στο εξωτερικό (όπως στο Guantanamo της Κούβας). Ο Blair υποσχέθηκε την εντός έτους οριστική μεταρρύθμιση της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας. Εν τω μεταξύ ελευθερώθηκαν αμέσως με εγγύηση 8 κρατούμενοι.

3. Οι πρόσφατες διεθνείς εξελίξεις είναι αντιφατικές. Το ευχάριστο είναι ότι άρχισε να γίνεται ευρύτερα αντιληπτό, από την πράξη, ότι **και η αντι-**

τρομοκρατία οφείλει να σέβεται τα ΔΑ, και να εφαρμόζει τις αρχές της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας. Και, φυσικά, τους κανόνες του διεθνούς δικαίου γενικά. Αλλιώς, όχι μόνο γυρίζουμε σε εποχές που ο άνθρωπος ήταν έρμαιο της αυθαιρεσίας και απανθρωπιάς της εξουσίας, αλλά και η τρομοκρατία αναζωπυρώνεται, όπως έδειξε η πράξη[1].

Το Συμβούλιο της Ευρώπης, λοιπόν, ψήφισε το 2002, πρωτοποριακή σχετική Οδηγία («Guidelines on Human Rights and the Fight against Terrorism»), τώρα δε βρίσκεται στο στάδιο – σε συνεργασία με τις ευρωπαϊκές εθνικές επιτροπές ΔΑ – προώθησης μόλις εγκριθείσας σύμβασης για την τρομοκρατία και την αντιτρομοκρατία από την οπτική γωνία προστασίας των ΔΑ. Η Επιτροπή μας έστειλε σχετικές προτάσεις[2].

Οι σχετικές εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όμως, δεν είναι ικανοποιητικές. Τα κράτη-μέλη υποχρεώνονται να ενσωματώσουν στο εθνικό τους δίκαιο δύο αποφάσεις-πλαίσια – τη μια για το ένταλμα σύλληψης και την έκδοση, την άλλη για τις τρομοκρατικές πράξεις – και όταν ακόμα κάποιο από αυτά, όπως η Ελλάδα, είχε ήδη ρυθμίσει προηγουμένως τα σχετικά προβλήματα αποτελεσματικά και με πολύ λιγότερες προσβολές των ΔΑ. Το θέμα αναπτύσσεται στο Γ΄ Μέρος της παρούσας Έκθεσης, όπου και οι σχετικές απόψεις της ΕΕΔΑ επί του Ν. 3251/2004.

Ωστόσο, οι φιλοπόλεμες δυνάμεις ετοιμάζουν νέους πολέμους. Μετά το Αφγανιστάν και το Ιράκ, σειρά φαίνεται να έχουν η Συρία και το Ιράν. Ακόμη και κατά της Κούβας προωθείται στάση επιθετική για μη σεβασμό των ΔΑ, τη στιγμή που στην Αμερικανική βάση του Guantanamo της Κούβας έχουν καταλύσει οι κατήγοροι τα βασικά ΔΑ, χρησιμοποιώντας ακόμα και απάνθρωπα βασανιστήρια.

Κατά την ανάληψη της δεύτερης προεδρικής θητείας του ο Πρόεδρος των ΗΠΑ, χωρίς να ξεχάσει την αντιτρομοκρατία, προέβαλε μια νέα τοποθέτηση για τη βασική κατεύθυνση της εξωτερικής πολιτικής του. Ο κύριος στόχος της είναι η αποκατάσταση της ελευθερίας σε όλες τις χώρες του κόσμου στις οποίες, κατά την κρίση του, δεν υφίσταται φιλελεύθερο δημοκρατικό καθεστώς. Με οποιοδήποτε μέσο, και με πόλεμο. Φυσικά, η ελευθερία δεν επιβάλλεται με τη βία και μάλιστα από ξένο κατακτητή ...

4. Οξύτατο εμφανίζεται **το πρόβλημα του δικαιώματος στο περιβάλλον** στην πράξη. Ο αριθμός, η ένταση και η έκταση των καταστροφών από ακραία καιρικά φαινόμενα το 2004 υπήρξαν πρωτοφανείς. Με επί κεφαλής το τσουνάμι της Νοτιανατολικής Ασίας, οι πλημμύρες, οι τυφώνες, οι

---

[1] *Βλ. Έκθεση της ΕΕΔΑ του 2001, σελ. 235 και Έκθεση της ΕΕΔΑ του 2002, σελ. 281, όπου φαίνεται ότι η Επιτροπή μας υποστήριξε πρωτοποριακά αυτή τη θέση, την οποία στη συνέχεια προώθησε η Επιτροπή ΔΑ και η Ύπατη Αρμοστής των ΗΕ. Στη συνέχεια προωθείται και από το Συμβούλιο της Ευρώπης.*

[2] *Βλ. παρακ. ΣΤ' Μέρος, αριθ.5.*

σοβαρότατοι σεισμοί κ.ά., αλλά και η μετατροπή του καρκίνου σε ενδημική συνηθισμένη νόσο, επαλήθευσαν τις προβλέψεις των ειδικών για τις συνέπειες της καταστροφής του κλίματος και της ατμόσφαιρας λόγω ρύπων. Και η Ελλάδα έχει τη βαριά μερίδα της σ' αυτές τις καταστροφές.

Πρέπει να τονισθεί ότι τα φοβερά φαινόμενα εξελίχθηκαν, και σε αριθμό και σε καταστροφικά αποτελέσματα, παράλληλα με την αύξηση των ρύπων και την αύξηση του φαινομένου του θερμοκηπίου.

Η αντίδραση των μεγάλων ρυπαντριών χωρών στη λήψη αποτελεσματικών μέτρων συνετέλεσε στην παραπάνω εξέλιξη, παρ' όλο που και οι ίδιες πάσχουν σοβαρότατα από τα φαινόμενα αυτά, τα οποία προσπαθούν να παρουσιάσουν όσο το δυνατόν χωρίς σύνδεσή τους με τις περιβαλλοντικές και κλιματικές καταστροφές. Ωστόσο τα κέρδη των μεγάλων επιχειρήσεων υπολογίζονται περισσότερο από τις αφάνταστες κακουχίες των λαών, ακόμη και από τους θανάτους. Οι δε αποζημιώσεις στους παθόντες που καταβάλλονται τυχόν από το κράτος αποτελούν κι' αυτές πρόσθετο βάρος των φορολογουμένων απλών πολιτών και όχι τω γεννητριών της ρύπανσης επιχειρήσεων .

Ευτυχώς πρόσφατα φάνηκε και σ' αυτό τον τομέα σοβαρό φωτεινό σημείο.

Στις 16 Φεβρουαρίου 2005 άρχισε η ισχύς του Πρωτοκόλλου του Κιότο (1997) που αποτελεί το μόνο διεθνές συμβατικό κείμενο που περιέχει όχι απλώς αρχές αλλά συγκεκριμένες περιοριστικές των ρύπων διατάξεις και κυρώσεις κατά των παραβατών. Γι' αυτό μπορεί να προστατεύσει αποτελεσματικά το δικαίωμα στο περιβάλλον και να αποτρέψει σοβαρές συνέπειες που οι προσβολές του γεννούν.

Φυσικά, η αντίδραση μεγάλων ρυπαντών (μόνες οι ΗΠΑ παράγουν το 36% των διεθνών ρύπων) συνεχίζεται. Αλλά οι λαοί πρέπει να μη ξεχνούν ότι σε κάθε δυστυχία από ακραίο καιρικό φαινόμενο την κύρια ευθύνη φέρουμε εμείς λόγω της καταστροφής από μάς τους ίδιους του φυσικού περιβάλλοντος και της ατμόσφαιράς μας, που οδηγούν προς καταστροφή του ίδιου του πλανήτη.

Το θέμα είναι να αντιληφθούμε όλοι – προ παντός οι κυβερνώντες, αλλά και οι κυβερνώμενοι – ότι αποτελεί ζήτημα ζωής και θανάτου η πραγματική εφαρμογή των διατάξεων του Πρωτοκόλλου του Κιότο, το οποίο έχει μάλιστα ανάγκη ενισχυτικής μεταρρύθμισης για να ανταποκριθεί στις σημερινές ανάγκες, μετά την οκταετία που πέρασε από την ψήφισή του στο Κιότο και την ενδιάμεση τεράστια αύξηση των ρύπων μέχρι τις 16 Φεβρουαρίου 2005 που άρχισε η εφαρμογή του.

5. Η **διαφθορά** (corruption) αποτελεί σοβαρότατο θέμα που δημιουργεί καταστρατηγήσεις και βαριές προσβολές των ΔΑ των πολιτών, αλλά και των δικαιωμάτων του δημοσίου και των νομικών προσώπων δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου. Αποτελεί διεθνές φαινόμενο που γεννήθηκε από την ίδια

ρίζα με τις κυριότερες παραβιάσεις ΔΑ στην εποχή μας, τη μανία του υλικού κέρδους χωρίς ηθικό ή νομικό χαλινό.

Τόσο ο ΟΗΕ όσο και το Συμβούλιο της Ευρώπης έχουν επεξεργασθεί σχετικές διεθνείς συμβάσεις για τη συστηματική και σε επίπεδο διεθνούς συνεργασίας αντιμετώπισή του φαινομένου αυτού.

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση (Criminal Law Convention on Corruption) ισχύει ήδη από τον Ιούλιο 2002, δεν έχει επικυρωθεί όμως από την Ελλάδα ως τώρα. Ποινικοποιεί μια σειρά αδικήματα ενεργητικής ή παθητικής διαφθοράς τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα.

Επιβάλλει στις χώρες-μέρη της Σύμβασης να προνοήσουν για την επιβολή κυρώσεων και ποινών οικονομικών ή/και στερητικών της ελευθερίας. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδει στην ίδρυση ειδικής αρχής για την καταπολέμηση της διαφθοράς και στη συνεργασία μεταξύ των χωρών-μερών (συνεργασία μεταξύ των παραπάνω αρχών, έκδοση, προστασία μαρτύρων, άρθρα 20-22).

Η Σύμβαση του ΟΗΕ υιοθετήθηκε με το ψήφισμα της Γ. Συνέλευσης 58/4 της 31 Οκτωβρίου 2003, ακόμη όμως δεν ισχύει, η δε Ελλάδα δεν την έχει κυρώσει και επικυρώσει. Πρόκειται για σύμβαση πληρέστερη από την Ευρωπαϊκή.

Η σύμβαση αυτή εισάγει ως βασική αρχή την αρχή της επιστροφής του αντικειμένου της δωροδοκίας από κράτη, νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου ή ιδιώτες στα Κράτη ή πρόσωπα που υπήρξαν θύματα της διαφθοράς η οποία τελέσθηκε με υπεξαίρεση ή άλλη αξιόποινη πράξη διαφθοράς (άρθρα 51-59).

Πρέπει να τονισθεί η μεγάλη σημασία που, ορθά, αποδίδει αυτή η Σύμβαση στη συνεργασία και συμβολή των πολιτών.

Η παρουσίαση του σοβαρότατου ελληνικού προβλήματος της διαφθοράς γίνεται στο Κεφ. ΙΙΙ του παρόντος προλόγου.

Ακραία ένδειξη για την καταπάτηση στη διεθνή πολιτική σκηνή των ΔΑ αποτελεί και η πυκνότερη εμφάνιση πολιτικών δολοφονιών ή αποπειρών τέτοιων πράξεων στρεφομένων κατά του δικαιώματος στη ζωή σημαντικών πολιτικών προσωπικοτήτων που θεωρούνται σαν πρόσκομμα σε σχεδιαζόμενες πολιτικές εξελίξεις (π.χ. Αραφάτ, Χαρίρι, Γιουσένκο κ.ά).

6. Τέλος, θεωρώ ότι δεν επιτρέπεται να παρέλθουμε σιωπηλά την ανοχή του ΟΗΕ και της ΕΕ στις **βαρύτατες καταπατήσεις ΔΑ που διαπράττει γειτονική μας χώρα** και που έχουν διαπιστωθεί όχι μόνο με αποφάσεις οργάνων των ίδιων αυτών Οργανισμών αλλά και με αποφάσεις περιβεβλημένες με διεθνές δικαστικό κύρος (Αποφάσεις ΕΔΔΑ) και μάλιστα για βαρύτατες παραβιάσεις ΔΑ μερικές από τις οποίες αποτελούν και διεθνή

εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας (π.χ. εμπρησμοί ολόκληρων χωριών από τις τουρκικές αρχές, βασανιστήρια μέχρι θανάτου κ.ά.). Σ' αυτές πρέπει να προστεθεί και η βαρύτατα άνιση θέση του γυναικείου πληθυσμού ιδίως της νοτιοανατολικής Τουρκίας.

Και ενώ αυτά παραβλέπονται, και παρά τις διατάξεις και αρχές της ΕΕ ανοίγουν οι αγκάλες υποδοχής της Τουρκίας ως μέλους της, εφαρμόζεται τιμωρητική ή εκδικητική στάση κατά της Κυπριακής Δημοκρατίας επειδή οι Ελληνοκύπριοι πολίτες είχαν το σθένος, παρά τις αφόρητες διεθνείς πιέσεις και απειλές, να ασκήσουν ουσιαστικά και ενσυνείδητα τα θεμελιώδη δικαιώματα της λαϊκής κυριαρχίας και της αυτοδιάθεσης των λαών, καταψηφίζοντας το σχέδιο Κ. Ανάν (πράγματι λόρδου Χάνεϋ) που πιστεύουν ότι είναι μη βιώσιμο, άνισο και άδικο σε βάρος της μέγιστης πλειοψηφίας των πολιτών της νήσου.

Και αντί του σεβασμού του δικαιώματος της ιδιοκτησίας των Ελληνοκυπρίων στα σπίτια και κτήματά τους στην κατεχόμενη Κύπρο – που αναγνώρισε το ΕΔΔΑ – αυτά εκποιούνται σε Άγγλους που χτίζουν επάνω τους επαύλεις. Και οι προστατευτικοί των ΔΑ Διεθνείς Οργανισμοί με πρώτο τον ΟΗΕ και δεύτερη την ΕΕ, καμία αντίδραση δεν προβάλλουν. Αντίθετα, η δεύτερη καταπατεί τις θεμελιώδεις διατάξεις της, εισδεχόμενη στους κόλπους της την παραβάτρια χώρα Τουρκία (αντίθετα με τις διατάξεις των άρθρων 49 και 6 της Ευρωπαϊκής Συνθήκης του Άμστερνταμ – που απαιτεί κράτος δικαίου και σεβασμό ΔΑ ήδη κατά την υποβολή αίτησης υποψηφιότητας – των Αρχών της Κοπεγχάγης κλπ.), η οποία, μάλιστα, αρνείται να αναγνωρίσει την Κυπριακή Δημοκρατία από την οποία αναμένει και ψήφο εισόδου στην ΕΕ!

Βέβαια, η παραπάνω συνοπτική εικόνα της κατάστασης του σεβασμού των ΔΑ σε διεθνή κλίμακα, και μάλιστα από ή σε «δημοκρατικές» χώρες, κάθε άλλο παρά ενθαρρυντική είναι.

III.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ

Στην Ελλάδα γενικά επικρατεί δημοκρατικό πολίτευμα και κράτος δικαίου. Ωστόσο, ουσιαστικά – και συχνά αθέατα – διαπράττονται όχι λίγες προσβολές ΔΑ, πράγμα που συμβαίνει στις πλείστες δημοκρατικές χώρες. Στις μη δημοκρατικές (ολοκληρωτικές), η κατάλυση, ιδίως των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων, σε μεγάλη έκταση εισάγεται με τη νομοθεσία τους την οποία εκτελούν και συμπληρώνουν μυστικές υπηρεσίες που είναι ισχυρότατες.

Στη συνέχεια θα αναφέρουμε συνοπτικά τα ζητήματα ΔΑ με τα οποία ασχολήθηκε η ΕΕΔΑ τη χρονιά που πέρασε διότι προκάλεσαν προβλήμα-

τα για τη χώρα μας. Δεδομένου ότι για κάθε ένα από τα παρακάτω ελληνικά προβλήματα έχουν διατυπωθεί γνωματεύσεις-αποφάσεις μας που δημοσιεύονται ολόκληρες στο Μέρος Γ΄, εδώ αναφέρονται περιληπτικά, πολύ συντομότερα από τα διεθνή προβλήματα στο προηγούμενο κεφάλαιο ΙΙ.

1. Τρομοκρατία-Αντιτρομοκρατία. Η Ελλάδα έχει πρόσφατα δημοσιεύσει το Ν. 3252/2004 με τον οποίο έχει κατά κύριο λόγο ενσωματώσει στο δικαιϊκό μας σύστημα τις ευρωπαϊκές Αποφάσεις-Πλαίσια για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και την έκδοση και για τις τρομοκρατικές πράξεις. Με αυτό το νόμο τροποποιήθηκε ο Ν. 2928/2001.

Η ΕΕΔΑ ασχολήθηκε με το θέμα μετά τη δημοσίευση του νόμου – δεν μας είχε αποσταλεί εγκαίρως. Μετά σχετική εισήγηση έγινε συζήτηση δια μακρών στην Ολομέλεια, η οποία κατέληξε σε απόφαση, κατά προκύψαντα ειδικά θέματα.

Κατ' αρχήν η ΕΕΔΑ θεώρησε ότι η Ελλάδα δεν είχε ανάγκη πρόσθετης νομοθετικής ρύθμισης του θέματος. Ωστόσο, βασικά, οδηγηθήκαμε σ' αυτή την ενσωμάτωση ως μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι κρίσεις επί του νομοθετήματος αυτού βασικά δεν είναι ευνοϊκές, συνοψίζονται δε στην τελευταία ψηφοφορία η οποία απέδωσε, στα προκύψαντα κατά τη συζήτηση ζητήματα, τα εξής αποτελέσματα[3]:

Α΄ Γενικά Ερωτήματα

1. Θεωρείτε ότι ήταν αναγκαίο κοινωνικά να προστεθεί ο Ν. 3251/2004 στην ήδη υπάρχουσα σχετική νομοθεσία;
   Αποτέλεσμα ψηφοφορίας: ΟΧΙ

2. Θεωρείτε ότι η Ελλάδα έχει υποχρέωση να ενσωματώσει τις σχετικές ευρωπαϊκές διατάξεις στο δικαιϊκό μας σύστημα;
   Αποτέλεσμα ψηφοφορίας: ΝΑΙ

Β΄ Ένταλμα σύλληψης-έκδοσης

1. Θεωρείτε ως σωστή και συμφωνείτε με την κατάργηση της αρχής του διπλού αξιόποινου ως προϋπόθεσης για την έκδοση εκζητουμένου προσώπου;
   Αποτέλεσμα ψηφοφορίας: ΟΧΙ

[3] *Σημειώνουμε, ότι οι πλείστες απαντήσεις αποδίδουν την άποψη πλειοψηφιών. Λεπτομερέστερα βλ. τη σχετική απόφαση στο Μέρος Γ', αριθ.12.*

2. Θεωρείτε σωστό τον περιορισμό της ειδικότητας, δηλαδή τη συρρίκνωση της αρχής ο εκζητούμενος να διωχθεί και δικαστεί μόνο για την πράξη για την οποία ζητήθηκε η έκδοση:
   Αποτέλεσμα ψηφοφορίας: ΟΧΙ

3. Είναι η όχι επικίνδυνη η «προσωρινή μεταγωγή» εκζητουμένου προσώπου και μάλιστα χωρίς χρονικά όρια διάρκειάς της;
   Αποτέλεσμα ψηφοφορίας: ΝΑΙ

4. Είναι ανεκτή η μη πρόβλεψη απαγόρευσης έκδοσης ημεδαπού;
   Αποτέλεσμα ψηφοφορίας: ΟΧΙ

Γ΄ Ορισμός και αντιμετώπιση τρομοκρατικής πράξης

Θέμα 1ο. Θεωρείτε ότι είναι κατ' αρχήν παραδεκτή η μέθοδος ακριβούς καθορισμού των πράξεων του Π.Κ. που χαρακτηρίζονται ως τρομοκρατικές εφ' όσον συνοδεύονται από πρόσθετο υποκειμενικό στοιχείο (πέραν του δόλου ή της αμέλειας), δηλαδή από συγκεκριμένους σκοπούς ή κίνητρα, και εφ' όσον αποφασίσθηκαν από οργάνωση που στόχο έχει τη δια μέσου της τρομοκρατίας ανατροπή μιας νόμιμης και σύμφωνης με τις δημοκρατικές αρχές πολιτικής κατάστασης;
Αποτέλεσμα ψηφοφορίας: ΟΧΙ

Θέμα 2ο: Θεωρείτε ότι η πράξη μεμονωμένου ατόμου που δεν αποτελεί εκτέλεση απόφασης οργάνωσης είναι ενδεδειγμένο να χαρακτηρισθεί ως τρομοκρατική;
Αποτέλεσμα ψηφοφορίας: ΟΧΙ

Θέμα 3ο. Θεωρείτε ότι η επέκταση του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 253Α ΚΠΔ περί ειδικών ανακριτικών πράξεων (αστυνομική διείσδυση, άρση του απορρήτου, παρακολούθηση με συσκευές ήχου ή εικόνας και συσχέτιση των προσωπικών δεδομένων) καθώς και της διάταξης του άρθρου 200Α ΚΠΔ περί δυνατότητας ελέγχου DNA σε όλα τα εγκλήματα που περιγράφονται στο άρθρο 187 ΠΚ, είναι ορθή;
Αποτέλεσμα ψηφοφορίας: ΟΧΙ
Κατά την ίδια συνεδρίαση αποφασίστηκε, να επισημανθεί στη σχετική απόφαση ότι εγείρονται σοβαρές αμφιβολίες ως προς τη συμφωνία της ως άνω Απόφασης-Πλαίσιο με τους υπερκείμενους προστατευτικούς κανόνες των ΔΑ.
Για το θέμα της συμμετοχής σε παγκόσμια επιθετική δράση κατά διαφόρων χωρών για «καταπολέμηση της τρομοκρατίας» ή για «αποκατάσταση της ελευθερίας», η Ελλάδα θα παίξει στο άμεσο μέλλον σοβαρότερο

ρόλο διεθνώς, λόγω της συμμετοχής της στο Συμβούλιο Ασφαλείας των ΗΕ. Θα είναι, για όλα τα μέλη του Συμβουλίου αυτού, δοκιμασία προσήλωσής τους στο διεθνές δίκαιο και ειδικά στα δικαιώματα του ανθρώπου και των λαών και στην ειρήνη.

2. Περιβάλλον. Στην Ελλάδα παρατηρείται πολύ ταχύς ρυθμός αύξησης των ρύπων ιδίως τα τελευταία χρόνια[4].

Το θέμα είναι, πέραν της κύρωσης και επικύρωσης της Σύμβασης του Κιότο, η εφαρμογή της στην πράξη.

Στην Επιτροπή μας ήρθε επανειλημμένα προς συζήτηση το θέμα της καταστροφής του πρασίνου στην Αττική και ιδίως στην πρωτεύουσα, μετά αιτήσεις ειδικών οργανώσεων πολιτών.

Οι αποφάσεις μας κρούουν έντονα τον κώδωνα του κινδύνου και διεκτραγωδούν την καταστροφή ακόμη και του Εθνικού Κήπου και όλων των πλατειών των Αθηνών[5]. Τη στιγμή που η ανθρωπότητα πανηγυρίζει για τη θέση, επιτέλους, σε ισχύ του Πρωτοκόλλου του Κιότο, εμείς προχωρούμε ακάθεκτοι κατά του πρασίνου μας, σημαντικού παράγοντα εξουδετέρωσης του αφόρητου ρύπου της πρωτεύουσας! Και όχι μόνο αυτής, βέβαια.

3. Το παγκόσμιο φαινόμενο της **διαφθοράς** δεν άφησε άθικτη τη χώρα μας, όπως έχει γίνει γνωστό ήδη από περισσότερο από μία δεκαετία. Γενική συνείδηση είναι ότι τα πάντα διεκπεραιώνονται με δωροδοκίες και δωροληψίες. Φυσικά όταν η επιδιωκόμενη λύση είναι παράνομη, η δωροδοκία είναι υψηλότερη και ανάλογη με το κέρδος.

Ειδικά, όσον αφορά τη δικαστική διαφθορά, αντίδραση υπήρξε στο παρελθόν όχι κατά των κυρίων ενόχων – δικαστικών – αλλά κατά των δικαστικών εκείνων που κατήγγειλαν τα τρομερά και πολυάριθμα γεγονότα[6].

Γι' αυτό εκπλαγήκαμε με την «έκπληξη», ιδίως αρμοδίων, για τις τωρινές αποκαλύψεις. Απλώς οι σημερινές έγιναν πολύ πιο ηχηρές λόγω των ηλεκτρονικών ΜΜΕ.

---

[4] *Στο πλαίσιο του Κιότο, η Ελλάδα έως το 2010 έχει δικαίωμα να αυξήσει τις συνολικές εκπομπές της σε αέρια του θερμοκηπίου έως και 25% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990 που θεωρείται έτος βάσης. Από το 1990 έως το 2002 όμως, οι εγχώριες εκπομπές αερίων ξεπέρασαν ήδη το στόχο του Κιότο, αφού αυξήθηκαν κατά 26,5%. Σύμφωνα με το Αστεροσκοπείο Αθηνών μέχρι το 2010 η Ελλάδα θα έχει αυξήσει τις εκπομπές της κατά 39,2% και το 2020 κατά 57,6% σε σύγκριση με το έτος βάσης.*

[5] *Βλ. παρακ. Μέρος Γ΄, αριθ. 1 και μέρος Ζ΄΄, αρ. 4.*

[6] *Πρέπει να υπενθυμίσουμε τις καταγγελίες της τότε Εισαγγελέως κυρίας Χρυσούλας Γιαταγάνα - που αναγκάσθηκε να παραιτηθεί - την επιβεβαίωσή τους από την εμπεριστατωμένη ανακριτική δραστηριότητα του Αντεισαγγελέα του Α.Π., κ. Α. Φλούδα, που πλήρωσε με τη ζωή του, και τη δίωξη κατά των πορνοπεριοδικών από τον Εισαγγελέα κ. Θεοφανόπουλο, που πλήρωσε κι' αυτός με τη ζωή του.*

Το ίδιο ισχύει και για τις αποκαλύψεις κατά του κλήρου. Οι διάφορες ανά τον κόσμο εκκλησίες έχουν προ πολλών αιώνων καταστεί ανθρώπινοι θεσμοί εξουσίας και πλούτου, που απλώς κραδαίνουν κάποιο ιερό βιβλίο του οποίου εμφανίζονται υπερασπιστές και μόνοι έγκυροι ερμηνευτές (κατά τα συμφέροντά τους, εννοείται). Αρκεί να θυμηθούμε τα εγκλήματα που διαπράχθηκαν εν ονόματι του Χριστού, του μεγάλου Δάσκαλου της Αγάπης (Ιερά εξέταση, άλλες διώξεις και εξοντώσεις «αιρετικών», τους μακρότατους θρησκευτικούς πολέμους, κ.ά.) καθώς και το γεγονός ότι οι διάφορες εκκλησίες είναι κατά κανόνα μεταξύ των πλουσιοτέρων προσώπων – φυσικών και νομικών – της χώρας όπου εδρεύουν. Αυτό ισχύει και για τις χριστιανικές εκκλησίες, παρά τη διδασκαλία και το ζωντανό παράδειγμα του Χριστού.

Τα παραπάνω αρκούν για να κατανοήσουμε ότι εκκλησία και θρησκεία είναι δύο εντελώς διαφορετικές έννοιες. Και ότι οι εκκλησίες διαπράττουν, ως ανθρώπινοι θεσμοί, όλα τα ολισθήματα μέχρι και τα εγκλήματα των ανθρώπινων θεσμών. Ωστόσο, διεκδικούν την αγιότητα ...

Ειδικά για τις σεξουαλικές παρεκτροπές διαφόρων ειδών και βαθμών που διαπράττουν κληρικοί, ούτε αυτές επιτρέπεται να μας εκπλήξουν. Η αναγκαστική αγνότητα και αγαμία, ιδίως στους υψηλόβαθμους της εκκλησίας, ωθούν σ' αυτές. Και είναι ανέκαθεν γνωστά τα διατρέχοντα με διάκους, «ανηψιές» κλπ. μερικών μητροπολιτών.

Αλλά και ο τρόπος προβολής της διαφθοράς συνιστά κι' αυτός σοβαρές προσβολές ΔΑ – δηλαδή ποινικά αδικήματα – ιδίως του δικαιώματος προστασίας της ιδιωτικής ζωής. Η παράνομη καταγραφή ιδιωτικών συνομιλιών και η δημόσια προβολή τους και μάλιστα κατά τρόπο σκανδαλοθηρικό και πορνογραφικό, είναι καθημερινό φαινόμενο.

Όλα τα παραπάνω φαινόμενα των σκανδάλων και της διαπλεκόμενης διαφθοράς, απαιτούν τη λήψη επειγόντως μέτρων σοβαρών για την κάθαρση και τη διόρθωση των πραγμάτων. Επιβάλλονται μεταρρυθμίσεις στις σχέσεις εκκλησίας και πολιτείας, έλεγχος της λειτουργίας των δικαστηρίων κ.ά. Και προ παντός να εφαρμοσθούν. Αυτό είναι το δύσκολο, διότι σήμερα τα οργανωμένα εγκλήματα προσπορίζουν κέρδη αφάνταστα, που ανεβάζουν τη διαφθορά και στα υψηλά σκαλοπάτια της εξουσίας.

4. Ειδικά ασχοληθήκαμε και με το σεβασμό των ΔΑ αδυνάτων κοινωνικών ομάδων, αρχίζοντας από τις **συνθήκες διαβίωσης κοινωνικών κατηγοριών που βρίσκονται υπό αναγκαστική φύλαξη**, όπως οι έγκλειστοι στις φυλακές αλλά και σε ψυχιατρικά καταστήματα, ιδίως όταν έχουν εισαχθεί ή παραμένουν σ' αυτά παρά τη θέλησή τους.

Οι Εκθέσεις μας για την κατάσταση των φυλακών Κορυδαλλού[7] εκίνησαν το ενδιαφέρον του κ. Υπουργού Δικαιοσύνης, ο οποίος επισκέφθηκε ο

[7] *Βλ. παρακ. Μέρος Γ', αριθ.5*

ίδιος τις φυλακές έλαβε μερικά άμεσα μέτρα και συνέστησε επιτροπές για τη κατάστρωση προγραμμάτων βελτίωσης της κατάστασης και λειτουργίας των σωφρονιστικών καταστημάτων, αρχίζοντας με την καταπολέμηση του αφόρητου συνωστισμού, ιδίως των ευρισκομένων γύρω από την Αθήνα καταστημάτων. Άμεσες βελτιώσεις χώρου και σίτισης πραγματοποίησε στην πτέρυγα πασχόντων από/ή φορέων AIDS του Νοσοκομείου Κορυδαλλού.

Έρευνα επιτόπιας διενεργήθηκε από ειδική Επιτροπή μας και στα τρία ψυχιατρικά καταστήματα – πρώην ξενοδοχεία – της Πλατείας Βάθης, από την οποία προέκυψε ότι είναι κατά τη γνώμη μας ακατάλληλα και η ζωή των νοσηλευομένων σ' αυτά θλιβερή και επιβλαβής για την ψυχική τους κατάσταση[8]. Ειδική Επιτροπή με συμμετοχή και αντιπροσώπου μας συνέστησε ο Υπουργός Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για τα προβλήματα της ψυχιατρικής περίθαλψης.

5. Το πρόβλημα του **προσφυγικού ασύλου** μας απασχόλησε επανειλημμένα, διότι το ποσοστό των γινομένων δεκτών σχετικών αιτήσεων παρουσιάζει ανησυχητική κάμψη (από 12% σε 0,3%).

Η συζήτηση και η συνεργασία μας με τους εκπροσώπους της Αστυνομίας υπήρξαν ζωηρές αλλά καλόπιστες και οι κοινές μας προσπάθειες ελπίζουμε να αποφέρουν καλούς καρπούς[9]. Στην τελευταία μας συζήτηση κλήθηκε και συνέβαλε με εμπεριστατωμένη εισήγηση και ο ειδικός στο θέμα Πάρεδρος του Συμβουλίου Επικρατείας κ. Δ. Μακρής, τον οποίο και ευχαριστούμε θερμά άλλη μία φορά.

Με τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης συνεργασθήκαμε και σε άλλα θέματα. Αναφέρουμε τις κρίσεις μας επί του Σχεδίου του «Κώδικα Δεοντολογίας του Αστυνομικού»[10].

6. Την υποστήριξή μας ζήτησε και άλλη κοινωνική ομάδα που υφίσταται διάφορες κοινωνικές διακρίσεις και αυτή είναι η **των σεξουαλικών μειονοτήτων.** Εκπρόσωποι της σχετικής Ομοσπονδίας παρέστησαν και ανέπτυξαν τις θέσεις τους στη συζήτηση της Ολομέλειας. Η σχετική απόφασή μας[11] είναι σύμφωνη με το πνεύμα που επικρατεί σήμερα διεθνώς, αλλά χωρίς υπερβολές, ιδίως όταν γεννάται θέμα συμφέροντος του παιδιού που πρέπει να έχει το προβάδισμα (άρνηση για υιοθεσία από ομοφυλοφιλικό ζεύγος).

7. Γνώμη-απόφαση διατύπωσε η ΕΕΔΑ και για το **ζήτημα των γενετικά τροποποιημένων οργανισμών,** ιδίως τροφών. Χωρίς να δέχεται ως γενικό

---

[8] *Βλ. παρακ. Μέρος Δ', Έκθεση Υπουργείου Δικαιοσύνης*
[9] *Βλ. παρακ. Μέρος Γ', αριθ.13*
[10] *Βλ. Μέρος Γ', αριθ.4*
[11] *Βλ. Μέρος Γ', αριθ.8*

κανόνα την άρνηση της μετάλλαξης, ωστόσο θεώρησε ότι κατ' αρχήν – και μέχρι αντίθετου ερευνητικού συμπεράσματος – πρέπει η μετάλλαξη των τροφίμων να αποφεύγεται και να υπερισχύει η προστασία της υγείας επί της οποιασδήποτε αύξησης της παραγωγής και του υλικού κέρδους[12].

8. Θέμα γεννήθηκε σχετικά με τη **συνταγματικότητα των περιοριστικών σε βάρος των γυναικών ποσοστώσεων**, με αφορμή τη συζήτηση υπόθεσης ενώπιον της Ολομέλειας του ΣτΕ σχετικής με καθιέρωση ποσοστώσεων περιοριστικών της πρόσληψης συνοριακών φρουρών γυναικών. Η πλήρης απαγόρευση τέτοιων συρρικνωτικών της ισότητας ποσοστώσεων υποστηρίχθηκε με απόφασή μας[13]. Την ίδια θέση, άλλωστε, είχαμε υποστηρίξει και στο παρελθόν[14] που είχαν ακολουθήσει οι αρμόδιες αρχές (Αρχηγεία Στρατού, Αστυνομίας κα.).

Την **αξιοπρέπεια των εργαζομένων** υποστηρίξαμε με απόφαση-γνωμάτευσή μας που είχε ως θέμα την πρόσληψη εργαζομένων με κάποιες τηλεοπτικές εκπομπές που κάθε άλλο παρά στηρίζονταν στην αξιοκρατία[15].

9. Θόρυβο διεθνώς δημιούργησε πάλι ορισμένη **δραστηριότητα του Μουφτή**. Πέρυσι είχαμε ασχοληθεί με τους γάμους Ελλήνων Μουσουλμάνων δι' αντιπροσώπου (του μελλονύμφου ή της μελλόνυμφης) που τελεί ο Μουφτής εντός του κύκλου δραστηριοτήτων του στα θέματα του οικογενειακού δικαίου, που αυτός έχει βάσει διατάξεων των Συνθηκών των Αθηνών (1913) και της Λωζάνης (1923) που επανέλαβε ο ν. 1920/1991.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση του 2004 προς κρίση ήταν το κύρος του **γάμου ανηλίκων παιδιών** (η νύφη 11 ετών κοριτσάκι).

Η θέση μας είναι ότι οι διατάξεις των διεθνών συμβάσεων που αναφέραμε κατ' αρχήν είναι ισχυρές. Κατ' εξαίρεση, όμως, δεν είναι, σύμφωνα με τη «Σύμβαση για το Δίκαιο των Συνθηκών», της Βιέννης του 1969, άρθρο 30, όταν νεώτερες και ειδικότερες συμβατικές διατάξεις τις έχουν τροποποιήσει.

Η Επιτροπή έκρινε ότι οι σχετικοί γάμοι είναι ανίσχυροι, σύμφωνα με το ά. 23, παρ. 2, 3 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων και το ά. 16 της Διεθνούς Σύμβασης για την εξάλειψη των διακρίσεων σε βάρος των γυναικών. Η τελευταία ρητά τους θεωρεί ανίσχυρους και παραπέμπει στον εθνικό νόμο για το κατώτατο όριο ηλικίας προς σύναψη γάμων (ά. 1350 ελληνικού Α.Κ., αμφότεροι οι μελλόνυμφοι 18 τουλάχιστον ετών).

Η σχετική απόφαση νομίζουμε ότι έχει σκεπτικό ενδιαφέρον από άποψη διεθνούς δικαίου και ειδικά αρχών προστασίας ΔΑ, σε συνδυασμό με το

---

[12] *Βλ. Μέρος Γ', αριθ.10*
[13] *Βλ. παρακ. Μέρος Γ', αριθ.11*
[14] *Βλ. Έκθεση ΕΕΔΑ, έτους 2002, σελ.153*
[15] *Βλ. Μέρος Γ, αριθ.7*

Σύνταγμα και τη νομοθεσία μας. Αλλά και για το θέμα σύγκρουσης μεταξύ θρησκευτικών-πολιτιστικών παραδόσεων και κανόνων ΔΑ του Διεθνούς Δικαίου, οπότε υπερισχύουν οι δεύτεροι[16].

10. Την ΕΕΔΑ απασχόλησε και το θέμα **αντιρρησιών συνείδησης:** σε ποιο χρονικό σημείο πρέπει να εκδηλωθεί η αντίρρηση συνείδησης για να μπορεί να αντικατασταθεί με πολιτική-κοινωνική υπηρεσία; Πριν από τη στράτευση, αλλά και μετά, αν ο στρατευθείς ή ο επαγγελματικά προσληφθείς στο στρατό βρεθεί ενώπιον ασυνήθων και μη αναμενόμενων κανονικά συνθηκών πολέμου (π.χ., διατάσσεται να χρησιμοποιήσει βόμβες ναπάλμ ή όπλα απεμπλουτισμένου ουρανίου); Η σχετική αλληλογραφία μας με το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας δημοσιεύεται παρακάτω[17].

11. Η Εθνική Επιτροπή, ασχολήθηκε, μετά μελέτη και εισήγηση του Α΄ Τμήματος, και με το ακανθώδες και σοβαρότατο θέμα της μεγάλης **καθυστέρησης έκδοσης των δικαστικών αποφάσεων** από τα δικαστήριά μας, που, εκτός της ταλαιπωρίας των πολιτών, έχει προκαλέσει και επανειλημμένες καταδίκες της Ελλάδας από το ΕΔΔΑ[18]. Τα ληφθέντα προ ολίγων ετών σχετικά νομοθετικά μέτρα απεδείχθησαν στην πράξη αλυσιτελή. Είναι φανερό ότι απαιτούνται πρόσθετα πρακτικά μέτρα. Οι προτάσεις μας καλό θα είναι να γίνουν αντικείμενο προσοχής και να προχωρήσει η Πολιτεία σε γενναία σχετικά μέτρα εναντίον αυτής της πληγής που ουσιαστικά συρρικνώνει τη δικαστική προστασία των Ελλήνων πολιτών.

IV.

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Ολόκληρο το μέρος Γ του παρόντος τόμου είναι αφιερωμένο στη συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς κατά την οποία υποβάλαμε κρίσεις, παρατηρήσεις και προτάσεις για τη ρύθμιση διεθνών προβλημάτων ή τη σύνταξη διεθνών κειμένων (instruments).

Οι προτάσεις αυτές δημοσιεύονται στη γλώσσα που συντάχθηκαν και στάλθηκαν στους διεθνείς οργανισμούς.

Νομίζουμε ότι παρουσιάζουν ενδιαφέρον οι προτάσεις αυτές. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον κατά τη γνώμη μας παρουσιάζουν οι Προτάσεις επί του σχεδίου της Συνταγματικής **Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης**[19] και οι «**Προτάσεις μας για τη βελτίωση της εφαρμογής της ΕΣΔΑ στην εσωτερική έννομη τάξη».**

---

[16] *Βλ. Μέρος Γ΄, αριθ. 15*
[17] *Βλ. Μέρος Ζ΄, αριθ. 3*
[18] *Βλ. Μέρος Γ΄, αριθ. 14*
[19] *Βλ. Μέρος ΣΤ΄, αριθ. 7*

Το τελευταίο θέμα μας απασχόλησε επανειλημμένα[20] λόγω της κρισιμότητας στην οποία έχει περιέλθει το ΕΔΔΑ κυρίως λόγω της υπερβολικής συσσώρευσης προσφυγών από πολίτες κρατών-μερών, με κίνδυνο να συρρικνωθεί το δικαίωμα ιδιωτικών προσφυγών που αποτελούν, ωστόσο, σχεδόν εξ ολοκλήρου το σώμα των προσφυγών που απευθύνονται σ' αυτό το πρώτο και σημαντικότερο υπερεθνικό δικαστήριο ΔΑ.

IV.

ΔΙΕΘΝΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΔΙΑΣΚΕΨΕΙΣ

Επιθυμώ να διασαφήσω ότι στα διεθνή συνέδρια και στις διεθνείς διασκέψεις που αναφέρονται στο τμήμα Ε΄ ο εκάστοτε αντιπρόσωπος της ΕΕΔΑ παρουσίασε όχι μόνο προφορικά αλλά και γραπτά τις θέσεις μας.

Ενδιαφέρον θεωρώ να πληροφορήσω τους αναγνώστες μας ότι η Επιτροπή μας επανεξελέγη μέλος του τετραμελούς Συντονιστικού Συμβουλίου ΕΕΔΑ της Ευρώπης (οι άλλες τρεις χώρες είναι: Γαλλία, Ιρλανδία, Δανία).

V.

ΟΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΩΝ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΜΕΤΕΧΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΕΔΑ

Κατ' αρχήν θέλω να τονίσω πόσο χρήσιμη έχει αποδειχθεί στην πράξη η συμμετοχή στην Επιτροπή μας των εκπροσώπων των επτά Υπουργείων.

Με τα στοιχεία που μας προσκομίζουν αλλά και με την εμπειρία τους τη σχετική με τα προβλήματα που συζητάμε και που αυτοί χειρίζονται – συχνά από πολύ καιρό – και με τις σχετικές απόψεις που διατυπώνουν, συμβάλλουν σημαντικά στο σχηματισμό των τελικών γνωμών-αποφάσεων της Επιτροπής.

Οι ετήσιες εκθέσεις τους εξ άλλου για τις δραστηριότητες του κάθε Υπουργείου σε θέματα που άπτονται των ΔΑ είναι διαφωτιστικές και δίνουν την εικόνα του ενδιαφέροντος του κάθε Υπουργείου για την πραγματοποίηση των ΔΑ.

Θεωρώ καθήκον μου να ευχαριστήσω τους εκπροσώπους αυτούς των

[20] *Βλ. Μέρος Γ' , αρ. 14*

Υπουργείων για την ευχάριστη, χρήσιμη και συχνά καρποφόρα συνεργασία μας.

Ευχαριστίες

Τέλος ευχαριστώ όλα τα μέλη της Επιτροπής μας που με τις γνώσεις και την ευσυνειδησία τους συμβάλλουν στο πλούσιο και χρήσιμο – επιτρέψτε μου να το πω – έργο της Επιτροπής μας.

Ευχαριστώ θερμά και τους τρεις επιστημονικούς συνεργάτες μας για την καλή και ευσυνείδητη δουλειά τους και την ακούραστη και αποτελεσματικότατη γραμματέα μας που έχει απαραίτητη ανάγκη βοηθού.

Δεν παραλείπω να ευχαριστήσω και τον κ. Π. Γεωργιάδη, Ειδικό Γραμματέα του Εθνικού Τυπογραφείου και τους συνεργάτες του Εθνικού Τυπογραφείου για την καλή συνεργασία μας.

Αθήνα, Μάρτιος 2005
Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΕΔΑ

ΝΟΜΟΣ 2667/1998, ΙΔΡΥΤΙΚΟΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ
όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 15 του
ν. 2790/2000,
το άρθρο 18 του ν. 3051/2002 και
το άρθρο 23 του ν. 3156/2003

ΙΔΡΥΤΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ

ΝΟΜΟΣ 2667/1998, ΙΔΡΥΤΙΚΟΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ
όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 15 του ν. 2790/2000, το άρθρο 18 του ν. 3051/2002 και το άρθρο 23 του ν. 3156/2003

ΝΟΜΟΣ 2667/1998
(ΦΕΚ Α' 281/18.12.1998)
Σύσταση Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου [και Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής]

Άρθρο 1

Σύσταση και αποστολή

1. Συνιστάται Εθνική Επιτροπή για τα δικαιώματα του ανθρώπου, η οποία υπάγεται στον Πρωθυπουργό.

2. Η Επιτροπή υποστηρίζεται ως προς τη στελέχωση και την υποδομή της από τη Γενική Γραμματεία του Υπουργικού Συμβουλίου, και ο προϋπολογισμός της εντάσσεται στον προϋπολογισμό της υπηρεσίας αυτής.

3. Η Επιτροπή έχει δική της γραμματεία. Της γραμματείας προΐσταται ο Πρόεδρος της Επιτροπής.

4. Η Επιτροπή αποτελεί συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας σε θέματα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

5. Η Επιτροπή έχει ως αποστολή:

α) Τη διαρκή παρακολούθηση αυτών των θεμάτων, τη δημόσια ενημέρωση και την προώθηση της σχετικής έρευνας.

β) Την ανταλλαγή εμπειριών σε διεθνές επίπεδο με ανάλογα όργανα διεθνών οργανισμών, όπως ο Ο.Η.Ε., το Συμβούλιο της Ευρώπης, ο Ο.Α.Σ.Ε. ή άλλων κρατών.

γ) Τη διαμόρφωση προτάσεων πολιτικής σε θέματα του αντικειμένου της.

6. Η Επιτροπή ιδίως:

α) Εξετάζει ζητήματα σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου που της θέτει η Κυβέρνηση ή η Διάσκεψη των Προέδρων της Βουλής ή της προτείνουν τα μέλη της ή Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.

β) Υποβάλλει συστάσεις και προτάσεις, εκπονεί μελέτες, υποβάλλει εκθέσεις και γνωμοδοτεί για τη λήψη νομοθετικών, διοικητικών ή άλλων μέτρων που συμβάλλουν στη βελτίωση της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

γ) Αναπτύσσει πρωτοβουλίες για την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώ-

μης, και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης σε θέματα σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

δ) Αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την καλλιέργεια του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος.

ε) Εκφέρει γνώμη για εκθέσεις που πρόκειται να υποβάλει η χώρα σε διεθνείς οργανισμούς για συναφή θέματα.

στ) Διατηρεί μόνιμη επικοινωνία και συνεργάζεται με διεθνείς οργανισμούς, παρεμφερή όργανα άλλων χωρών, καθώς και εθνικές ή διεθνείς Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.

ζ) Γνωστοποιεί δημόσια τις θέσεις της με κάθε πρόσφορο τρόπο.

θ) Οργανώνει Κέντρο Τεκμηρίωσης για τα δικαιώματα του ανθρώπου.

ι) Εξετάζει την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις του διεθνούς δικαίου για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και εκφέρει σχετική γνώμη προς τα αρμόδια όργανα της Πολιτείας.

Άρθρο 2
Σύνθεση της Επιτροπής

1. Η Επιτροπή απαρτίζεται από τα εξής μέλη :

α) Από τον Πρόεδρο της ειδικής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας.

β) Από έναν εκπρόσωπο της Γ.Σ.Ε.Ε. και έναν εκπρόσωπο της Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

γ) Από τέσσερις εκπροσώπους Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων που η δράση τους καλύπτει την περιοχή των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η Επιτροπή μπορεί, με την επιφύλαξη του άρθρου 9, να αποφασίζει τη διεύρυνσή της με τη συμμετοχή δύο επιπλέον εκπροσώπων άλλων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. [Σύμφωνα με την από 6 Φεβρουαρίου 2003 απόφασή της, η ΕΕΔΑ διεύρυνε τη σύνθεσή της με την συμμετοχή των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων "Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας" και "Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Ελλήνων ΡΟΜ"].

δ) Από εκπροσώπους των αναγνωρισμένων κομμάτων κατά τον Κανονισμό της Βουλής. Κάθε κόμμα ορίζει έναν εκπρόσωπο.

ε)Κ[Η περίπτωση ε΄ της παρ. 1 του άρθρου 2 καταργήθηκε με την παρ. 2 εδ. α΄του άρθρου 23 του ν. 3156/2003 (ΦΕΚ Α΄ 157, 25.6.2003)].

στ) Από το Συνήγορο του Πολίτη.

ζ) Από ένα μέλος της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, που προτείνεται από τον Πρόεδρό της.

η) Από ένα μέλος του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης, που προτείνεται από τον Πρόεδρό του.

θ) Από ένα μέλος της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής, που προέρχεται από τις επιστήμες της Βιολογίας, της Γενετικής ή της Ιατρικής και προτείνεται από τον Πρόεδρό της.

ι) Από δύο πρόσωπα εγνωσμένου κύρους με ειδικές γνώσεις σε θέματα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου που ορίζονται από τον Πρωθυπουργό.

ια) Από έναν εκπρόσωπο των Υπουργείων Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εξωτερικών, Δικαιοσύνης, Δημόσιας Τάξης, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Τύπου και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, που ορίζονται με απόφαση του αρμόδιου Υπουργού.

ιβ) Από τρεις καθηγητές ή αναπληρωτές καθηγητές του Δημοσίου Δικαίου ή του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου. Κατά την πρώτη μετά τη συγκρότησή της συνεδρίαση η Επιτροπή διενεργεί κλήρωση, στην οποία μετέχουν τα εξής Τμήματα των Α.Ε.Ι. της χώρας: α) το Τμήμα Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, β) το Τμήμα Νομικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, γ) το Τμήμα Νομικής του Πανεπιστημίου Θράκης, δ) το Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών, ε) το Γενικό Τμήμα Δικαίου του Παντείου Πανεπιστημίου, στ) το Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης του Παντείου Πανεπιστημίου. Τα Τμήματα αυτά προτείνουν από έναν καθηγητή ή αναπληρωτή καθηγητή Δημοσίου Δικαίου ή Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου. Τα Τμήματα των Α.Ε.Ι. υποχρεούνται να ορίσουν τον εκπρόσωπό τους εντός διμήνου από τη λήψη της πρόσκλησης της Επιτροπής. Με απόφαση της Επιτροπής είναι δυνατόν να προστεθούν, για τις επόμενες κληρώσεις, και άλλα Τμήματα των Α.Ε.Ι. της χώρας με όμοιο αντικείμενο. Η Επιτροπή διενεργεί έξι (6) μήνες, πριν από τη λήξη της θητείας της, κλήρωση μεταξύ των παραπάνω Τμημάτων, για την επόμενη θητεία.

ιγ) Από ένα μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών.

2. Για τα μέλη της Επιτροπής προβλέπονται ισάριθμοι αναπληρωτές, που ορίζονται όπως και τα τακτικά μέλη της.

3. Τα μέλη της Επιτροπής και οι αναπληρωτές τους ορίζονται με απόφαση του Πρωθυπουργού για θητεία τριών (3) ετών. Η θητεία των μελών της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου που μετέχουν στην πρώτη σύνθεσή της λήγει, ανεξάρτητα από το χρόνο διορισμού τους, στη 15η Μαρτίου 2003. [Το δεύτερο εδάφιο της παρ. 3 προστέθηκε με το άρθρο 18 του ν. 3051/2002 (ΦΕΚ Α΄ 220, 20.9.2002)].

4. Ο Πρωθυπουργός καλεί με έγγραφό του τα μέλη της Επιτροπής σε συνεδρίαση, προκειμένου να εκλεγεί ο Πρόεδρος, ο Α' και ο Β' Αντιπρόεδρός της. Για την εκλογή Προέδρου και Αντιπροέδρων απαιτείται η απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών της Επιτροπής που διαθέτουν ψήφο. Ως Πρόεδρος και Αντιπρόεδροι μπορεί να εκλεγούν μέλη που προέρχονται από τις κατηγορίες των εδαφίων α', β', γ', ε', ι΄και ιβ' της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου. [Το τελευταίο εδάφιο της παρ. 4 αντικαταστάθηκε ως άνω με το άρθρο 15 του ν. 2790/2000 (ΦΕΚ Α΄ 24, 16.2.2000)].

5. Οι εκπρόσωποι των Υπουργείων συμμετέχουν στη λήψη των αποφάσεων χωρίς δικαίωμα ψήφου.

6. Η Επιτροπή θεωρείται ότι έχει νόμιμα συγκροτηθεί εφόσον έχουν ορισθεί δύο από τα μέλη του εδαφίου γ' και τα μέλη των εδαφίων α', ε', ι' και ια' της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου. [Η παρ. 6 αντικαταστάθηκε ως άνω με το άρθρο 15 του ν. 2790/2000 (ΦΕΚ Α΄ 24, 16.2.2000)].

7. Τα μέλη της νέας σύνθεσης της Επιτροπής ορίζονται το αργότερο δύο (2) μήνες πριν από τη λήξη της θητείας της προηγούμενης. [Σύμφωνα με την παρ. 2 εδ. γ΄ του άρθρου 23 του ν. 3156/2003 (ΦΕΚ Α΄ 157, 25.6.2003), "Η παρ. 7 του άρθρου 2 του ν. 2667/1998 δεν εφαρμόζεται κατά τον ορισμό των μελών της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, σε αντικατάσταση εκείνων των οποίων η θητεία λήγει τη 15η Μαρτίου 2003"].

8. Ο τρόπος συγκρότησης της Επιτροπής και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια ρυθμίζεται με απόφαση του Πρωθυπουργού.

Άρθρο 3
Ανάθεση εξειδικευμένων μελετών

1. Η Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας του Υπουργείου Ανάπτυξης μπορεί να αναθέτει, ύστερα από πρόταση της Επιτροπής, με σύμβαση έργου την εκπόνηση εξειδικευμένων μελετών για τους σκοπούς της σε επιστημονικές ομάδες εργασίας.

2. Οι ομάδες εργασίας μετά το πέρας της σχετικής μελέτης υποβάλλουν έκθεση στην Επιτροπή, η οποία μπορεί να δημοσιοποιείται με απόφασή της.

Άρθρο 4
Λειτουργία της Επιτροπής

1. Η Επιτροπή συνεδριάζει τακτικά κάθε δύο μήνες και εκτάκτως ύστερα από πρόσκληση του Προέδρου ή αίτηση πέντε (5) τουλάχιστον μελών της. Τα μέλη προσκαλούνται από τον Πρόεδρο με οποιονδήποτε πρόσφορο τρόπο.

2. Η Επιτροπή βρίσκεται σε απαρτία εφόσον : α) παρίσταται η απόλυτη πλειοψηφία των μελών της και β) μεταξύ των παρόντων μελών της περιλαμβάνεται ο Πρόεδρος της Επιτροπής ή ένας Αντιπρόεδρος.

3. Οι Αντιπρόεδροι αναπληρώνουν τον Πρόεδρο κατά τη σειρά της τάξεώς τους, όταν ο τελευταίος ελλείπει, κωλύεται ή απουσιάζει.

4. Οι αποφάσεις της Επιτροπής λαμβάνονται με πλειοψηφία των παρόντων μελών. Σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει η ψήφος του Προέδρου.

5. Η Επιτροπή καλεί κατά την κρίση της σε ακρόαση πρόσωπα, τα οποία

μπορεί να διευκολύνουν το έργο της με την παρουσίαση προσωπικών εμπειριών ή τη διατύπωση απόψεων σχετικών με την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

6. Με απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομικών καθορίζεται η αποζημίωση των μελών της Επιτροπής, κατά παρέκκλιση των ισχυουσών διατάξεων περί αμοιβής ή αποζημίωσης λόγω συμμετοχής σε συμβούλια και επιτροπές του δημόσιου τομέα.

7. Με απόφαση του Πρωθυπουργού καταρτίζεται ο Κανονισμός λειτουργίας της Επιτροπής. Με τον Κανονισμό ρυθμίζεται η δημιουργία τμημάτων, η κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ των τμημάτων και των μελών, η διαδικασία κλήσης και ακρόασης των προσώπων που καλούνται και κάθε άλλη λεπτομέρεια. Με απόφαση του Πρωθυπουργού, ύστερα από γνώμη της Επιτροπής, μπορεί να τροποποιείται ο Κανονισμός.

Άρθρο 5
Ετήσια έκθεση

Η Επιτροπή υποβάλλει έως το τέλος Ιανουαρίου κάθε έτους την έκθεση στον Πρωθυπουργό, στον Πρόεδρο της Βουλής και στους αρχηγούς των κομμάτων που εκπροσωπούνται στο Εθνικό και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Άρθρο 6
Συνδρομή δημοσίων υπηρεσιών

1. Στο τέλος κάθε έτους τα Υπουργεία που μετέχουν με εκπρόσωπό τους στην Επιτροπή καταθέτουν έκθεση με τις παρατηρήσεις τους για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στον τομέα ευθύνης τους.

2. Για την εκπλήρωση της αποστολής της η Επιτροπή μπορεί να ζητά από τις δημόσιες υπηρεσίες καθώς και από ιδιώτες κάθε πληροφορία, έγγραφο ή οποιοσδήποτε στοιχείο σχετίζεται με την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Ο Πρόεδρος μπορεί να λαμβάνει γνώση εγγράφων και άλλων στοιχείων που χαρακτηρίζονται ως απόρρητα. Οι δημόσιες υπηρεσίες οφείλουν να διευκολύνουν το έργο της Επιτροπής.

Άρθρο 7
Επιστημονικοί Συνεργάτες

1. Συνιστώνται τρεις (3) θέσεις ειδικού επιστημονικού προσωπικού, κατά την έννοια της παρ. 2 του άρθρου 25 του ν. 1943/1991 (ΦΕΚ 50 Α'), με σύμ-

βαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου διάρκειας τριών (3) ετών. Η σύμβαση αυτή μπορεί να ανανεώνεται. [Το πρώτο εδάφιο της παρ.1 αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ. 2 εδ. β΄ του άρθρουΚ23 του ν. 3156/2003 (ΦΕΚ Α΄ 157, 25.6.2003)].

Η πλήρωση των θέσεων πραγματοποιείται ύστερα από δημόσια πρόσκληση της Επιτροπής για υποβολή υποψηφιοτήτων. Η επιλογή μεταξύ των υποψηφίων γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 2, 5 και 6 του άρθρου 19 του ν. 2190/1994 (ΦΕΚ 28 Α'), όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 4 του ν. 2527/1997 (ΦΕΚ 206 Α'), από πέντε μέλη της Επιτροπής που διαθέτουν ψήφο, τα οποία ορίζονται από τον Πρόεδρό της.

2. Οι επιστημονικοί συνεργάτες επικουρούν την Επιτροπή, προετοιμάζοντας εισηγήσεις για θέματα που τους ανατίθενται και την ενημερώνουν για τις εργασίες των διεθνών οργανισμών και διεθνών οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Επίσης τηρούν σχετικό αρχείο κειμένων και επιστημονικών μελετών.

3. Οι αποδοχές των επιστημονικών συνεργατών που προσλαμβάνονται κατά την παράγραφο 1 αυτού του άρθρου καθορίζονται με την απόφαση της παρ. 6 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου, κατά παρέκκλιση των ισχυουσών διατάξεων περί αποδοχών ειδικού επιστημονικού προσωπικού.

Άρθρο 8
Γραμματεία της Επιτροπής

1. Συνιστώνται μία (1) θέση γραμματέα και τρεις (3) θέσεις γραμματειακής υποστήριξης της Επιτροπής.

2. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εξωτερικών, Οικονομικών και Δικαιοσύνης ρυθμίζονται:

α) Η κατά κατηγορία, κλάδο και ειδικότητα κατανομή των θέσεων της παρ. 1, καθώς και τα θέματα της οργάνωσης της γραμματείας και τεχνικής υποστήριξης της Επιτροπής.

β) Η πλήρωση των θέσεων της παρ. 1 που μπορεί να γίνει και με διάθεση ή απόσπαση δημοσίων υπαλλήλων ή υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. ή εργαζομένων με σύμβαση εργασίας ορισμένου ή αορίστου χρόνου στο Δημόσιο, τα Ν.Π.Δ.Δ. ή σε Ν.Π.Ι.Δ. οποιασδήποτε μορφής που τελούν υπό τον άμεσο ή έμμεσο έλεγχο του Κράτους.

γ) Κάθε θέμα που αφορά την υπηρεσιακή κατάσταση και τις αποδοχές αυτού του προσωπικού.

3. Με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και του κατά περίπτωση συναρμόδιου Υπουργού επιτρέπεται να αποσπάται ως γραμματέας της Επιτροπής υπάλληλος Υπουργείου

ή Ν.Π.Δ.Δ. με βαθμό Α' ή Β' της κατηγορίας ΠΕ, τον οποίο προτείνει ο Πρόεδρος της Επιτροπής.

4. Ως την έκδοση του προεδρικού διατάγματος της παρ. 1, η Επιτροπή επιτρέπεται να απασχολεί υπαλλήλους και χρησιμοποιεί τεχνική υποστήριξη που της διαθέτουν τα Υπουργεία Εξωτερικών και Δικαιοσύνης σύμφωνα με αποφάσεις των αρμόδιων Υπουργών.

Άρθρο 9
Μεταβατικές διατάξεις

Στην πρώτη σύνθεση της Επιτροπής εκπροσωπούνται οι εξής Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις: η Διεθνής Αμνηστία, η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες. [Σύμφωνα με την παρ. 2 εδ. δ΄του άρθρου 23 του νόμου 3156/2003 (ΦΕΚ Α΄ 157, 25.6.2003), "Το άρθρο 9 του ν. 2667/1998 εφαρμόζεται και κατά τον ορισμό των μελών της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, σε αντικατάσταση εκείνων των οποίων η θητεία έληξε τη 15η Μαρτίου 2003"].

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ
Αριθ. Απόφ. Πρωθυπουργού Υ138

(ΦΕΚ Β΄ 475/9.4.2000)
Έκδοση Κανονισμού της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Έχοντας υπόψη:

α) Τις διατάξεις της παραγράφου 7 του άρθρου 4 του Ν. 2667/1998 "Σύσταση Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής" (ΦΕΚ 281/Α΄/1998).

β) Την από 3-4-2000 πρόταση σχεδίου Κανονισμού λειτουργίας της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

γ) Το γεγονός ότι από τις διατάξεις της παρούσας απόφασης δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού, αποφασίζουμε:

Άρθρο 1

Εκδίδουμε τον Κανονισμό λειτουργίας της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, το κείμενο του οποίου έχει ως εξής:

"ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ"

1. Σκοπός

Ο σκοπός της επιτροπής είναι αυτός που αναφέρεται στις παρ. 5 και 6 του άρθρου 1 του Ν. 2667/98 (ΦΕΚ 281/Α/98).

2. Πρόεδρος

2.1 Ο Πρόεδρος εκπροσωπεί την Επιτροπή ενώπιον κάθε αρχής, αλλοδαπής ή ημεδαπής καθώς και ενώπιον των αντιστοίχων ΕΕΔΑ, των διεθνών κυβερνητικών οργανισμών και των μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ).

Όταν αυτός κωλύεται, ελλείπει ή απουσιάζει, εκπροσωπούν την Επιτροπή κατά σειρά οι Αντιπρόεδροι (Α΄ Αντιπρόεδρος, Β΄ Αντιπρόεδρος)

2.2 Ο Πρόεδρος μπορεί να εξουσιοδοτήσει μέλος της Επιτροπής να τον εκπροσωπήσει, λόγω ειδικότητας, για συγκεκριμένο θέμα σε εθνικά ή διεθνή συνέδρια, διασκέψεις, συναντήσεις κλπ.

2.3 Ο Πρόεδρος συγκαλεί τις τακτικές και έκτακτες συνεδριάσεις της Επιτροπής, προεδρεύει των συνεδριάσεων και υπογράφει, μαζί με τον εκτελούντα χρέη γραμματέως, τα σχετικά πρακτικά. Σε περίπτωση απουσίας ή κωλύματος του Προέδρου τον αναπληρώνουν στα καθήκοντά του παρόντος άρθρου κατά σειρά ο Α' και ο Β' Αντιπρόεδρος.

2.4 Ο Πρόεδρος ύστερα από απόφαση της Επιτροπής ή εξ ιδίας πρωτοβουλίας καλεί σε ακρόαση ενώπιον της Επιτροπής πρόσωπα που θα διευκολύνουν το έργο της με τις προσωπικές τους εμπειρίες ή απόψεις. Η πρόσκληση γίνεται με κάθε πρόσφορο τρόπο.

2.5 Ο Πρόεδρος επιβλέπει τη λειτουργία της Γραμματείας της Επιτροπής.

2.6 Ο Πρόεδρος συντονίζει τη λειτουργία των τμημάτων και την εργασία των επιστημονικών συνεργατών.

3. Προεδρείο

3.1 Το Προεδρείο απαρτίζεται από τον Πρόεδρο και τους δύο Αντιπροέδρους.

3.2 Ο Πρόεδρος καταρτίζει την ημερήσια διάταξη των συνεδριάσεων της Επιτροπής, σε συνεννόηση με τους δύο Αντιπροέδρους, και ορίζει τους εισηγητές.

3.3 Το Προεδρείο μπορεί να επιληφθεί των τρεχόντων και εκτάκτων προβλημάτων που σχετίζονται με τον σκοπό ή τη λειτουργία της Επιτροπής στο μεταξύ δύο τακτικών συνεδριάσεών της διάστημα. Σε κάθε συνεδρίαση ενημερώνει την Επιτροπή για τις δραστηριότητές του αυτές.

3.4 Το Προεδρείο συντονίζει την τυχόν έκδοση δημοσιευμάτων, περιοδικών ή μη συνεπικουρούμενο από άλλα μέλη της Επιτροπής και από τους επιστημονικούς συνεργάτες, καθώς και συνεργάτες ειδικώς προσλαμβα-

νομένους γι' αυτό τον σκοπό, σύμφωνα με το άρθρο 3 του Ν. 2667/98.

4. Λειτουργία της Επιτροπής

4.1 Η Επιτροπή συνεδριάζει τακτικά κάθε δύο μήνες και εκτάκτως ύστερα από πρόσκληση του Προέδρου ή αίτηση πέντε τουλάχιστον μελών της. Η πρόσκληση γίνεται με οποιοδήποτε πρόσφορο τρόπο. Οι προσκλήσεις σε τακτική συνεδρίαση απευθύνονται με ευθύνη του Γραμματέως στα μέλη τουλάχιστον 8 ημέρες προ της συνεδρίασης. Για τις έκτακτες συνεδριάσεις η προθεσμία περιορίζεται στις 3 ημέρες.

4.2 Η Επιτροπή βρίσκεται σε απαρτία όταν παρίστανται τουλάχιστον τα μισά συν 1 μέλη της στη συγκεκριμένη συνεδρίαση και μεταξύ των παρόντων περιλαμβάνεται ο Πρόεδρος ή ένας Αντιπρόεδρος.

4.3 Οι αποφάσεις της Επιτροπής λαμβάνονται με πλειοψηφία των παρόντων μελών της που έχουν δικαίωμα ψήφου. Σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει η ψήφος του Προέδρου.

4.4 Για κάθε απόφαση καταγράφεται η πλειοψηφούσα και οι μειοψηφούσες απόψεις.

4.5 Τα πρακτικά τηρούνται με ευθύνη του Προέδρου από τον Γραμματέα της Επιτροπής ή, σε περίπτωση έλλειψης ή κωλύματος του τελευταίου, από υπάλληλο της Γραμματείας. Αν η Επιτροπή κρίνει ότι για συγκεκριμένο θέμα πρέπει να συζητήσει και αποφασίσει χωρίς την παρουσία γραμματέα, τα πρακτικά τηρούνται από ένα από τα μέλη της.

4.6 Στις συνεδριάσεις παρίστανται τα τακτικά και τα αναπληρωματικά μέλη. Δικαίωμα ψήφου έχουν τα τακτικά και εφόσον απουσιάζουν ή κωλύονται τα τακτικά μέλη, τα αντίστοιχα αναπληρωματικά.

4.7 Οι συνεδριάσεις της Επιτροπής δεν είναι δημόσιες.

4.8 Η ψηφοφορία είναι φανερή εκτός από τις περιπτώσεις προσωπικών θεμάτων των μελών της Επιτροπής, οπότε είναι μυστική.

4.9 Η Επιτροπή με απόφασή της, στις αρχές κάθε εξαμήνου, καθορίζει τις θεματικές προτεραιότητές της τόσο για την ολομέλεια όσο και για τα τμήματα. Θέματα που έχουν επείγοντα χαρακτήρα ή εξαιρετική σοβαρότητα μπορούν να προστίθενται κατά τη διάρκεια του εξαμήνου ή να προτάσσεται η συζήτησή τους.

4.10 Όσα θέματα τυχόν δεν περιλαμβάνονται στο αντικείμενο των τμημάτων ανήκουν στην αρμοδιότητα της Ολομέλειας της Επιτροπής. Η Επιτροπή με απόφαση της παραπέμπει σε τμήματα την εξέταση και επε-

ξεργασία συγκεκριμένων θεμάτων που περιλαμβάνονται στους σκοπούς της.

5. Τμήματα

5.1 Στα πλαίσια λειτουργίας της Επιτροπής δημιουργούνται τα παρακάτω τμήματα:

α) Ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων

β) Κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων.

γ) Εφαρμογής των δικαιωμάτων του ανθρώπου στους αλλοδαπούς.

δ) Προώθησης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, ΜΜΕ, εκπαίδευση και άλλα μέσα).

ε) Διεθνούς Επικοινωνίας και Συνεργασίας (επιθεώρηση εκθέσεων κατ' εφαρμογή συμβατικών υποχρεώσεων της Ελλάδας, ανταλλαγή πληροφόρησης και επικοινωνία με διεθνείς οργανισμούς, οργανώσεις κλπ.).

5.2 Σε θέματα που από τη φύση τους εμπίπτουν στη θεματική αρμοδιότητα περισσοτέρων του ενός τμημάτων, τα τμήματα αυτά θα συνεργάζονται.

5.3 Στα τμήματα μετέχουν τακτικά και αναπληρωματικά μέλη, κατ' επιλογή τους, λαμβανομένης υπόψη και της ανάγκης εξισορρόπησης της συμμετοχής στα τμήματα.

Κάθε μέλος μπορεί να συμμετέχει σε δύο το πολύ τμήματα. Απαρτία υπάρχει όταν παρίσταται τουλάχιστον το ήμισυ συν ένα των μελών του τμήματος.

5.4 Στα τμήματα που τυχόν μετέχουν ο Πρόεδρος ή οι Αντιπρόεδροι προεδρεύουν αυτού του συγκεκριμένου τμήματος. Στα λοιπά τμήματα τα μέλη τους εκλέγουν τον προεδρεύοντα με σχετική πλειοψηφία. Σε όλα τα τμήματα τα μέλη εκλέγουν και τον αναπληρωτή του προεδρεύοντος με σχετική πλειοψηφία. Δικαίωμα ψήφου και εκλογής έχουν τακτικά και αναπληρωματικά μέλη που μετέχουν στο τμήμα της Επιτροπής. Η απόφαση εκλογής προεδρεύοντος ανακαλείται από τα μέλη του τμήματος με απόλυτη πλειοψηφία.

5.5 Ο προεδρεύων έχει την ευθύνη της σύγκλησης και λειτουργίας του τμήματος, της τήρησης των πρακτικών, της επαφής με την Ολομέλεια και το Προεδρείο και της ενημέρωσής τους.

5.6 Τα τμήματα συνεδριάζουν τακτικά τουλάχιστον μία φορά το μήνα και έκτακτα όταν αποφασίσουν τα μέλη τους.

5.7 Οι αποφάσεις στα τμήματα λαμβάνονται με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών τους. Σε κάθε περίπτωση καταγράφονται οι τυχόν μειοψηφίες.

5.8 Οι αποφάσεις των τμημάτων έρχονται στην Ολομέλεια, η οποία και παίρνει την τελική απόφαση. Αυτή αποφασίζει και τη δημοσιοποίηση τους, εφόσον το κρίνει σκόπιμο.

5.9 Οι συνεδριάσεις των τμημάτων δεν είναι δημόσιες. Τα τμήματα μπορούν να καλέσουν κατά την κρίση τους πρόσωπα που λόγω ειδικότητας ή πείρας θα συνεισφέρουν ουσιαστικά στην επεξεργασία συγκεκριμένου θέματος.

5.10 Οι ειδικοί επιστήμονες της Επιτροπής επικουρούν τα τμήματα στη λειτουργία τους. Μπορούν ακόμη, προσκαλούμενοι από τον προεδρεύοντα του τμήματος, να μετέχουν στις εργασίες του.

5.11 Τα Τμήματα εκφέρουν κρίσεις για τις εθνικές εκθέσεις, που συνέταξαν άλλες υπηρεσίες σε εφαρμογή συμβατικών υποχρεώσεων της Ελλάδας και που σχετίζονται με το αντικείμενο τους, εφόσον τους ζητηθεί από το τμήμα Ε'.

5.12 Τα αναπληρωματικά μέλη δικαιούνται την εφ' άπαξ αποζημίωση των τακτικών μελών, εφόσον μετέχουν κανονικά στη λειτουργία των Τμημάτων.

6. Ετήσια Έκθεση.

6.1 Η Επιτροπή συντάσσει ετήσια Έκθεση μέχρι τη 15η Μαρτίου, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 6 (η) του άρθρου Ι του Ν. 2667/98.

6.2 Τα Τμήματα υποβάλλουν στην Επιτροπή σχέδιο έκθεσης των πεπραγμένων του τμήματος μέχρι 15 Ιανουαρίου κάθε έτους.

6.3 Τα Υπουργεία που μετέχουν με εκπρόσωπό τους στην Επιτροπή, καταθέτουν μέχρι 15 Ιανουαρίου κάθε έτους πληροφορίες και παρατηρήσεις για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στον τομέα της αρμοδιότητάς τους.

6.4 Στην Έκθεση της Επιτροπής περιλαμβάνονται όλες οι συστάσεις, προτάσεις, εκθέσεις, γνωμοδοτήσεις τις οποίες αυτή ολοκλήρωσε κατά τη διάρκεια του έτους, και οι οποίες προήλθαν από θέματα που έθεσε η Κυβέρνηση, η διάσκεψη Προέδρων της Βουλής και ΜΚΟ, ή από πρωτοβουλίες της Επιτροπής ή των Τμημάτων της. Στην ετήσια Έκθεση επίσης καταγράφονται οι εκτιμήσεις της Επιτροπής για τη γενική κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Ελλάδα ή για ειδικότερα θέματα που κατά την κρίση της πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο ιδιαίτερης προσοχής.

6.5 Η Έκθεση ύστερα από εισήγηση του Προεδρείου συζητείται στην Ολομέλεια και εγκρίνεται κατ' απόλυτη πλειοψηφία. Σ' αυτήν καταγράφεται και η άποψη της μειοψηφίας.

6.6 Η Επιτροπή δίνει στη δημοσιότητα την ετήσια Έκθεση μετά την υποβολή της στον Πρωθυπουργό και στη Βουλή.

7. Πλαισίωση της Επιτροπής

7.1 Η επιστημονική πλαισίωση της Επιτροπής γίνεται από τους επιστημονικούς συνεργάτες που επικουρούν την Επιτροπή με προετοιμασία εισηγήσεων, με επιστημονικές έρευνες πάνω σε θέματα που τους αναθέτει η Επιτροπή ή τα Τμήματα, καθώς και με ενημέρωση για τις εξελίξεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου στους διεθνείς κυβερνητικούς οργανισμούς και στις διεθνείς κυβερνητικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Οι επιστημονικοί συνεργάτες οργανώνουν αρχείο κειμένων και επιστημονικών μελετών και εργάζονται για την έκδοση εντύπων, περιοδικών ή μη, που θα περιέχουν τη δράση της Επιτροπής και άλλη ύλη δικαιωμάτων του ανθρώπου,

7.2 Σε ομάδες εργασίας μπορεί να ανατίθεται η διεξαγωγή εξειδικευμένων μελετών κατά το άρθρο 3 του Ν. 2667/98.

7.3 Η Γραμματεία της Επιτροπής συντίθεται από ένα γραμματέα και τρία πρόσωπα γραμματειακής και τεχνικής υποστήριξης, διοριζόμενα και αμειβόμενα κατά το άρθρο 8 του Ν. 2667/98. Ο Γραμματέας διευθύνει το έργο της γραμματείας. Ο Πρόεδρος επιβλέπει τη λειτουργία της.

8. Θητεία Επιτροπής και μελών της

8.1 Η θητεία της Επιτροπής είναι τριετής. Κάθε αντιπροσωπευόμενος φορέας μπορεί να υποδείξει την αντικατάσταση του εκπροσώπου του μόνο σε περίπτωση που αυτός θα παύσει να ανήκει σ' αυτόν το φορέα ή

θα εκλείψει για οποιοδήποτε λόγο. Κατ' εξαίρεση, οι εκπρόσωποι των Υπουργείων είναι δυνατόν να αντικαθίστανται με πρόταση του αρμοδίου Υπουργού για σοβαρούς υπηρεσιακούς λόγους που εμποδίζουν την κανονική συμμετοχή τους στις εργασίες της Επιτροπής. Ο νέος εκπρόσωπος συμπληρώνει απλώς την αρξάμενη θητεία του προκατόχου του.

9. Τροποποίηση του Κανονισμού.

9.1 Η τροποποίηση του Κανονισμού γίνεται με απόφαση του Πρωθυπουργού ύστερα από εισήγηση της Επιτροπής.

Άρθρο 2

Η παρούσα απόφαση να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 6 Απριλίου 2000

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Κ. ΣΗΜΙΤΗΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) συνεστήθη με το ν. 2667/1998 (ΦΕΚ Α΄ 281, 18.12.1998). Σύμφωνα με αυτόν, η ΕΕΔΑ αποτελεί συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας σε θέματα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η βασική ιδέα που ενέπνευσε τη δημιουργία της ΕΕΔΑ είναι η διαρκής παρακολούθηση των εξελίξεων που σχετίζονται με το καθεστώς των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, η ενημέρωση της κοινής γνώμης για τους σχετικούς κινδύνους παραβίασης που ελλοχεύουν και προπαντός η παροχή συμβουλών για τη χάραξη σωστής κεντρικής πολιτικής για δικαιώματα του ανθρώπου. Σκοπός της ΕΕΔΑ είναι η συνεχής επισήμανση σε όλα τα όργανα της Πολιτείας της ανάγκης αποτελεσματικής κατοχύρωσης των δικαιωμάτων του ανθρώπου όλων όσοι διαβιούν στην Ελληνική Επικράτεια. Πηγή έμπνευσης για την κατάρτιση του ιδρυτικού νόμου της ΕΕΔΑ ήταν οι Αρχές του Παρισιού (*Paris Principles*) που υιοθετήθηκαν από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ A/RES/48/134, 20.12.1993) και αργότερα από το Συμβούλιο της Ευρώπης, διεθνών οργανισμών που προωθούν επί σειρά ετών τη σύσταση Εθνικών Επιτροπών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Ανάλογες ευρωπαϊκές Επιτροπές λειτουργούν ήδη στη Γαλλία, τη Γερμανία, τη Δανία, την Ιρλανδία και τη Β. Ιρλανδία (Ηνωμένο Βασίλειο). Η ΕΕΔΑ από το 2002 είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Συντονιστικής Επιτροπής Εθνικών Επιτροπών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, μαζί με τους ομόλογους εθνικούς οργανισμούς γα τα Δικαιώματα του Ανθρώπου της Γαλλίας, της Δανίας και της Σουηδίας.

Κύρια αποστολή της ΕΕΔΑ αποτελεί:

- Η διαρκής παρακολούθηση της εξέλιξης των θεμάτων προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, η συνεχής ενημέρωση και η προώθηση της σχετικής έρευνας.

• Η ανταλλαγή εμπειριών σε διεθνές επίπεδο με τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς, όπως ο ΟΗΕ, το Συμβούλιο της Ευρώπης, ο ΟΑΣΕ ή με τις ομοταγείς Επιτροπές άλλων Κρατών ή και με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις άλλων Κρατών.

• Η διαμόρφωση προτάσεων πολιτικής σε θέματα δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Σύμφωνα με τον ιδρυτικό της νόμο η ΕΕΔΑ έχει τις ακόλουθες καθ' ύλη αρμοδιότητες:

(α) Την εξέταση ζητημάτων που αφορούν στην προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου τα οποία εγείρει είτε η Κυβέρνηση είτε η Διάσκεψη των Προέδρων της Βουλής ή προτείνονται από τα μέλη της ή από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.

(β) Την υποβολή συστάσεων και προτάσεων, την εκπόνηση μελετών, την υποβολή εκθέσεων και γνωμοδοτήσεων για τη λήψη νομοθετικών, διοικητικών ή άλλων μέτρων που συμβάλλουν στη βελτίωση της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

(γ) Την ανάπτυξη πρωτοβουλιών για τη ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης σε θέματα σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

(δ) Την ανάληψη πρωτοβουλιών για την καλλιέργεια του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος.

(ε) Τη διατήρηση μόνιμης επικοινωνίας και συνεργασίας με διεθνείς οργανισμούς, παρεμφερή όργανα άλλων χωρών, καθώς και εθνικές ή διεθνείς Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.

(στ) Τη γνωμοδότηση για εκθέσεις που πρόκειται να υποβάλει η χώρα σε διεθνείς οργανισμούς για θέματα προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου.

(ζ) Τη δημόσια γνωστοποίηση των θέσεων της ΕΕΔΑ με κάθε πρόσφορο τρόπο.

(η) Τη σύνταξη ετήσιας έκθεσης για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

(θ) Την οργάνωση Κέντρου Τεκμηρίωσης για τα δικαιώματα του ανθρώπου.

(ι) Την εξέταση της προσαρμογής της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις του διεθνούς δικαίου για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και τη σχετική γνωμοδότηση προς τα αρμόδια όργανα της Πολιτείας.

ΣΥΝΘΕΣΗ

Το 2004 η ΕΕΔΑ απαρτίστηκε από τα ακόλουθα μέλη:

(α) **Τον Πρόεδρο της ειδικής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας.** Έως τις 1.3.2004 εκπρόσωπος και Πρόεδρος της ειδικής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας ήταν κ. Φοίβος Ιωαννίδης. Την υπόλοιπη περίοδο (από 29.04.2004) εκπρόσωπος και Πρόεδρος της ειδικής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας ήταν ο κ. Αναστάσιος Καραμάριος.

(β**) Έναν εκπρόσωπο της ΓΣΕΕ και έναν εκπρόσωπο της ΑΔΕΔΥ**. Εκπρόσωπος της ΓΣΕΕ ήταν η κα. Μαριλή Ζαλαώρα (με αναπληρώτρια την κα. Έλλη Βαρχαλαμά). Εκπρόσωπος της ΑΔΕΔΥ ήταν ο κ. Κώστας Σμυρλής (με αναπληρωτή τον κ. Νίκο Χατζόπουλο).

(γ) **Έξι εκπροσώπους Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων** των οποίων η δράση καλύπτει το πεδίο των δικαιωμάτων του ανθρώπου γενικά. Το 2004 συμμετείχαν ο κ. Κώστας Παπαϊωάννου από τη Διεθνή Αμνηστία (αναπληρώτρια η κα. Γεωργία Ζερβού)· ο κ. Νίκος Φραγκάκης από την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (αναπληρωτές ο κ. Δημήτρης Χριστόπουλος-έως τις 04.10.2004)· η κα. Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου από το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (αναπληρωτής ο κ. Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος)· η κα. Αγγελική Αργυροπούλου-Χρυσοχοΐδου από το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (αναπληρώτρια η κα. Ηρώ Νικολακοπούλου-Στεφάνου)· η κα. Ξανθή Πετρινιώτη από το Σύνδεσμο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας (αναπληρώτρια η κα. Σοφία Κουκούλη-Σπηλιωτοπούλου)· ο κ. Χρήστος Λάμπρου από την Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Ελλήνων Ρομά (ΠΟΣΕΡ) (αναπληρωτής ο κ. Ευάγγελος Βασιλείου).

(δ) **Εκπροσώπους των αναγνωρισμένων κομμάτων κατά τον Κανονισμό της Βουλής** (ένας εκπρόσωπος από κάθε κόμμα). Το 2004 υποδειχθέντες από τα κόμματα ήταν κατά σειρά η κα. Λένα Διβάνη από το ΠΑΣΟΚ (αναπληρωτής ο κ. Ξενοφών Κοντιάδης), ο κ. Νικόλαος Κλαμαρής από τη Νέα Δημοκρατία (αναπληρωτής ο κ. Θεόδωρος Φορτσάκης), ο κ. Γιάννης Γουσέτης από το ΚΚΕ (αναπληρωτής ο κ. Δημήτρης Καλτσώνης), ο κ. Αντώνης Μανιτάκης από το Συνασπισμό της Αριστεράς και της Προόδου (αναπληρωτής ο κ. Νάσος Θεοδωρίδης).

(ε) **Ένα Σύμβουλο της Επικρατείας και έναν Αρεοπαγίτη.** Δυνάμει του ν. 3156/2003 (ΦΕΚ Α΄ 157, 25.06.2003) στην ΕΕΔΑ δεν μετέχουν πλέον εκπρόσωποι του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Αρείου Πάγου.

(στ) **Το Συνήγορο του Πολίτη,** Ο κ. Γεώργιος Καμίνης ως Συνήγορος του Πολίτη (με αναπληρωτή τον Βοηθό Συνήγορο του Πολίτη κ. Ανδρέα Τάκη).

(ζ) **Ένα μέλος της Αρχής Προστασίας του Ατόμου από την Επεξεργασία Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.** Εκπρόσωπος ήταν ο κ. Δημήτριος Γουργουράκης (αναπληρωτής ο κ. Σωτήρης Λύτρας).

(η) **Ένα μέλος του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης.** Το 2004 το ΕΣΡ εκπροσωπήθηκε από την κα. Ίριδα Αυδή-Καλκάνη (αναπληρώτρια η κα. Εύη Δεμίρη).

(θ) Έ**να μέλος της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής,** προερχόμενο από τις επιστήμες της Βιολογίας, της Γενετικής ή της Ιατρικής. Η Επιτροπή Βιοηθικής εκπροσωπήθηκε από τον κ. Γιώργο Μανιάτη (με αναπληρωτή τον κ. Ιωάννη Βλαχογιάννη).

(ι) **Δύο πρόσωπα εγνωσμένου κύρους με ειδικές γνώσεις σε θέματα προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου** που ορίζει ο Πρωθυπουργός. Τα πρόσωπα αυτά ήταν: η κα. Άννα Φραγκουδάκη (έως τις 15.06.2004) και ο κ. Ν. Αλιβιζάτος (έως τις 6.5.2004). Από τις 17.11.2004 ορίστηκαν οι κκ. Φίλιππος Σπυρόπουλος και Χρίστος Πολίτης.

(ια) **Ανά έναν εκπρόσωπο των Υπουργείων Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εξωτερικών, Δικαιοσύνης, Δημόσιας Τάξης, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας και Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας & Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης.** Κατά το 2004, εκπρόσωποι ήταν: η κα. Αγγελική Μανίτη και η κα. Αφροδίτη Κασιάρη (αναπληρώτρια) από το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης· ο κ. Στέλιος Περράκης από το Υπουργείο Εξωτερικών· οι κκ. Αθανάσιος Παπαϊωάννου και Νικόλαος Παπασπύρου (αναπληρωτής) έως 15.04.2004 και έπειτα ο κ. Αθανάσιος Θεοδώρου, από το Υπουργείο Δικαιοσύνης· οι κκ. Γεώργιος Μητρόπουλος και Γεώργιος Καραμπούτης (αναπληρωτής) έως 26.10.2004 και έπειτα οι κκ. Δημήτριος Πανόπουλος και Στυλιανός Κουρής (αναπληρωτής) από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης· οι κκ. Ιωάννης Κονιδάρης και Δημήτρης Παπαϊωάννου (αναπληρωτής) έως 03.05.2004 και έπειτα η κα. Ισμήνη Κριάρη και ο κ. Δημήτριος Σκιαδάς (αναπληρωτής) από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων· η κα. Ιωάννα Πανοπούλου έως 13.05.2004 και έπειτα ο κ. Δημήτριος Κοντός και ο κ. Ιωάννης Πράσινος (αναπληρωτής) από το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας· η κα. Δήμητρα Σπηλιοπούλου και Τρύφωνας Δάρας (αναπληρωτής) έως 27.04.2004 και έπειτα η κα. Μαργαρίτα Παπαδά-Χειμώνα και ο κ. Μιχάλης Κατσίγερας (αναπληρωτής) από τη Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας & Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης.

(ιβ) **Τρεις καθηγητές ή αναπληρωτές καθηγητές του Δημοσίου Δικαίου ή του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου** οι οποίοι κληρώνονται από την ΕΕΔΑ κατά την πρώτη μετά τη συγκρότησή της συνεδρίαση από Τμήματα των ΑΕΙ της χώρας που προβλέπει ο ν. 2667/1998 (άρθρο 2 ιβ). Έπειτα από κλήρωση, στην ΕΕΔΑ συμμετέχουν οι ακόλουθοι τρεις πανεπιστημιακοί καθηγητές, εκπροσωπώντας αντίστοιχα Πανεπιστημιακά Τμήματα της χώρας: (α) η κα. Χαριτίνη Δίπλα με αναπληρωτή της τον κ. Μιχάλη Τσινισιζέλη (Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών), (β) η κα. Ιουλία Ηλιοπούλου-Στράγγα με αναπληρωτή της τον κ. Ανδρέα Δημητρόπουλο (Τμήμα Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών), (γ) η κα. Ελένη Στεφάνου με αναπληρωτή τον κ. Θεόδωρο Τζώνο (Γενικό Τμήμα Δικαίου του Παντείου Πανεπιστημίου).

(ιγ) **Ένας εκπρόσωπος του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών.** Κατά το 2004 συμμετείχε ο κ. Δημήτρης Παξινός με αναπληρώτρια την κα. Ρεγγίνα Καρρά.

Από το σύνολο των 55 τακτικών και αναπληρωματικών μελών της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου τα 19 μέλη είναι γυναίκες (ποσοστό 34,5%, το 2003 το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 35.7%, ενώ το 2002 το ποσοστό γυναικών ήταν 27,3 %).

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

1. Η πρώτη θητεία της ΕΕΔΑ (από τις 10 Ιανουαρίου 2000) έληξε στις 14 Μαρτίου 2003. Η σύνθεση του Προεδρείου που προέκυψε από τις εκλογές της Ολομέλειας της ΕΕΔΑ στις 14.03.2003 ήταν: κα. *Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου*, Πρόεδρος, κ. *Νίκος Φραγκάκης*, Α' Αντιπρόεδρος και κα. *Άννα Φραγκουδάκη,* Β' Αντιπρόεδρος. Έπειτα από παραίτηση της κας Άννας Φραγκουδάκη στις 15.06.2004, Β΄ Αντιπρόεδρος της ΕΕΔΑ εξελέγη *η κα Αγγελική Χρυσοχοΐδου-Αργυροπούλου* κατά τις εκλογές της Ολομέλειας της ΕΕΔΑ στις 20.01.2005.

Η λειτουργία της ΕΕΔΑ διέπεται από τον Κανονισμό της ο οποίος δημοσιεύτηκε με Απόφαση του Πρωθυπουργού κατ' εφαρμογή του άρθρου 4 παρ. 7 του ιδρυτικού νόμου [απόφαση Υ 138, 6.4.2000 (ΦΕΚ Β΄ 475), "Έκδοση Κανονισμού της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου"].

2. Σύμφωνα με τον Κανονισμό της ΕΕΔΑ τα παρακάτω Τμήματα λειτούργησαν το 2004:

(α) Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων. Προεδρεύων το 2004 ήταν ο κ. *Νικόλαος Κλαμαρής* και Αν. Προεδρεύων ο κ. *Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος*.

(β) Κοινωνικών, Οικονομικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων. Προεδρεύων το 2004 ήταν ο κ. *Νίκος Φραγκάκης* και Αν. Προεδρεύουσα η κα. *Ηρώ Νικολακοπούλου-Στεφάνου.*

(γ) Εφαρμογής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στους Αλλοδαπούς. Προεδρεύουσα ήταν η κα. *Αγγελική Χρυσοχοΐδου-Αργυροπούλου* και Αν. Προεδρεύουσα η κ. *Μαριλή Ζαλαώρα.*

(δ) Προώθησης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Προεδρεύουσα ήταν η κα. *Άννα Φραγκουδάκη* (έως τις 15.06.2004) και αναπληρώτριά της η κα. *Λένα Διβάνη.*

(ε) Διεθνούς Επικοινωνίας και Συνεργασίας. Προεδρεύουσα το 2004 ήταν η κ. *Χαριτίνη Δίπλα,* και αναπληρωτής της ο κ. *Θεόδωρος Φορτσάκης.*

Το 2004 η ΕΕΔΑ επικουρήθηκε από τους εξής Επιστημονικούς Συνεργάτες που προσλήφθηκαν, σύμφωνα με τον ιδρυτικό νόμο, ύστερα από επιλογή που ακολούθησε δημόσια πρόσκληση της ΕΕΔΑ για υποβολή

υποψηφιοτήτων: έως τις 22.03.2004 τον κ. Νικόλαο Σιταρόπουλο, Διδάκτορα Νομικής (Πανεπιστήμιο Λονδίνου, University College London), Master of Laws (LLM) in International Human Rights Law (Πανεπιστήμιο Essex), την κ. Χρυσούλα Μουκίου, Διδάκτορα Νομικής (Πανεπιστήμιο Αθηνών), DEA Δημοσίου Δικαίου (Paris I – Panthéon Sorbonne), από τις 06.05.2004 την κα. Χριστίνα Παπαδοπούλου, DEA Relations Internationales (Paris I – Panthéon Sorbonne) και τον κ. Βασίλειο Τ. Γεωργακόπουλο, MSc in History of International Relations (London School of Economics & Political Science).

Επίσης Επιστημονικός Συνεργάτης της ΕΕΔΑ διετέλεσε έως 15.11.2003 ο κ. Γιάννης Κτιστάκις, Διδάκτορας Νομικής (Πανεπιστήμιο Αθηνών), DEA Πολιτικών Επιστημών (Πανεπιστήμιο Στρασβούργου).

Από την 1η Απριλίου 2002 ανέλαβε καθήκοντα Γραμματέα της ΕΕΔΑ η κ. Κατερίνα Πάντου, MA in European Political Studies (University of Bath, U.K.) που προσλήφθηκε, σύμφωνα με τον ιδρυτικό νόμο, ύστερα από επιλογή που ακολούθησε δημόσια πρόσκληση της ΕΕΔΑ για υποβολή υποψηφιοτήτων.

3. Οι εργασίες και συνεδριάσεις της ΕΕΔΑ (της Ολομέλειας και των Τμημάτων) για το έτος 2004 πραγματοποιήθηκαν στην έδρα της (Νεοφύτου Βάμβα 6, 106 74 Αθήνα) την οποία της παραχώρησε η Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου το 2003.

4. Όλα τα κείμενα της ΕΕΔΑ (στα ελληνικά και αγγλικά) καθώς και άλλα κείμενα που άπτονται ζητημάτων της εθνικής, διεθνούς και ευρωπαϊκής προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, προς ενημέρωση όλων των ενδιαφερομένων στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό, καταχωρούνται στον ιστότοπό της www.nchr.gr. Υπεύθυνοι για την ενημέρωση και λειτουργία του ιστότοπου το 2004 ήταν οι Επιστημονικοί Συνεργάτες κ. Ν. Σιταρόπουλος (έως 22.03.2004) και στην συνέχεια η κα. Χριστίνα Παπαδοπούλου. Ο ιστότοπος έχει δεχτεί χιλιάδες επισκέψεις, από την Ελλάδα και το εξωτερικό, από την ημέρα που τέθηκε σε λειτουργία και η ποιότητα της παρεχόμενης από αυτόν ενημέρωσης έχει εγκωμιασθεί.

ΘΕΜΑΤΑ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗΣ ΔΟΜΗΣ

Η ΕΕΔΑ εξακολουθεί να μην έχει δικό της – ξεχωριστό – προϋπολογισμό. Αυτό είναι σύμφωνο με τον ιδρυτικό της ν. 2667/98 (άρθρο 1 εδ. 2).

Ωστόσο η απλή καθημερινή διεκπεραίωση της αλληλογραφίας ή τα μικροέξοδα εκτύπωσης χαρτιών μέσω των υπηρεσιών της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης στο κτίριο της Βουλής δεν είναι καθόλου πρακτική λύση.

Έχει προταθεί η πίστωση στην Πρόεδρο της ΕΕΔΑ ενός ευλόγου ποσού για την κάλυψη των καθημερινών εξόδων και η απόδοση λογαριασμού (μαζί με τις απαραίτητες αποδείξεις των δαπανών) κάθε τρίμηνο ή εξάμηνο στις οικονομικές υπηρεσίες της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης. Σημειώνεται πάντως ότι η ύπαρξη πλήρους αυτονομίας στη λειτουργία – συμπεριλαμβανομένης και της οικονομικής αυτοτέλειας – των Εθνικών Επιτροπών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου είναι μία εκ των βασικών προϋποθέσεων που έχουν καθορίσει ο ΟΗΕ (Αρχές του Παρισιού) και το Συμβούλιο της Ευρώπης στις σχετικές Συστάσεις τους. Ωστόσο οφείλουμε να λάβουμε υπόψη μας τρία τινά: Πρώτον, ότι οι πόροι λειτουργίας της ΕΕΔΑ δεν μπορεί παρά να προέρχονται από το Δημόσιο. Δεύτερον, ότι οι αρμόδιες οικονομικές υπηρεσίες παραμερίζουν τη γραφειοκρατία κατά το δυνατόν. Τρίτον, ότι η οικονομική διαχείριση από την ίδια την ΕΕΔΑ προϋποθέτει ύπαρξη λογιστή, πράγμα που δεν συμβαίνει σήμερα.

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Κατά τη διάρκεια του 2004 η ΕΕΔΑ συνεργάστηκε ιδιαίτερα με τις εξής δημόσιες υπηρεσίες:

1. Υπουργείο Δημόσιας Τάξης για την μετάφραση, προμήθεια και διανομή σε όλο το αστυνομικό προσωπικό της χώρας, του εγχειριδίου για την Αστυνομία της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, του οποίου την έκδοση και μετάφραση στην ελληνική γλώσσα επιμελήθηκε η ΕΕΔΑ (Μάρτιος 2004), έπειτα από πρόταση του Επιστημονικού Συνεργάτη της, κ. Ν. Σιταρόπουλου στο Δ΄ Τμήμα της ΕΕΔΑ. Το ως άνω εγχειρίδιο περιέχει σύνολο κανόνων και αρχών που οφείλουν, σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις και τις αρχές για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, να σέβονται και να εφαρμόζουν οι αστυνομικοί. Με απόφαση του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας εγκρίθηκε η εκτύπωση 50.000 αντιτύπων και η διανομή στο σύνολο του αστυνομικού προσωπικού και στις Σχολές Αστυνομικής Ακαδημίας για μελέτη και εφαρμογή (βλ. σχετική επιστολή, Μέρος Ζ΄ Έγγραφα προς Ελληνικές Αρχές και Διεθνείς Οργανισμούς).

2. Υπουργείο Δημόσιας Τάξης (28.04.2004) για την υποβολή από την

ΕΕΔΑ παρατηρήσεων επί του σχεδίου Προεδρικού Διατάγματος με τίτλο "Κώδικας Δεοντολογίας του Αστυνομικού" (βλ. σχετική απόφαση της ΕΕΔΑ, Μέρος Γ΄ Γνωματεύσεις και Αποφάσεις της ΕΕΔΑ).

3. Υπουργείο Δικαιοσύνης (01.06.2004) για τη συνεργασία σε θέματα συνθηκών κράτησης στις Φυλακές Κορυδαλλού. Έπειτα από επιτόπια επίσκεψη των Φυλακών Κορυδαλλού της ειδικής υποεπιτροπής της ΕΕΔΑ στις 21.05.2004 και 28.06.2004 και υποβολή σχετικού κειμένου παρατηρήσεων για την κατάσταση των Φυλακών και ειδικότερα τις συνθήκες διαβίωσης των κρατουμένων της οργάνωσης "17 Νοέμβρη" προς τους αρμόδιους φορείς της Πολιτείας, το Υπουργείο Δικαιοσύνης προέβη σε παρεμβάσεις στον προαύλιο χώρο, με σημαντική μείωση του ύψους των περιμετρικών τοίχων των προαυλίων τους καθώς και αφαίρεση του πλέγματος, που κάλυπτε την οροφή του προαυλίου (βλ. σχετικό κείμενο παρατηρήσεων της ΕΕΔΑ, Μέρος Γ΄ Γνωματεύσεις και Αποφάσεις της ΕΕΔΑ).

4. Υπουργείο Επικρατείας (Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας και Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης) για τη συνεργασία στο ζήτημα δημιουργίας τηλεοπτικού μηνύματος της ΕΕΔΑ με αντιρατσιστικό περιεχόμενο (βλ. Απολογισμό Δ΄ Τμήματος, Μέρος Β΄ και Έκθεση της Γενικής Γραμματείας Επικοινωνίας και Γενικής Γραμματείας Ενημέρωσης, Μέρος Δ΄)

5. Υπουργείο Εξωτερικών για τη συνεργασία στο θέμα του σχεδίου της Συνταγματικής Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και στο θέμα της δημιουργίας Ευρωπαϊκού Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (βλ. σχετικά έγγραφα, Μέρος ΣΤ΄).

6. Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης-Γενική Γραμματεία Ισότητας για την υποβολή από την ΕΕΔΑ παρατηρήσεων επί της 6ης Έκθεσης της Ελλάδας προς την Επιτροπή των Η.Ε. για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών (CEDAW), [βλ. Μέρος ΣΤ΄].

Σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 1 του ιδρυτικού ν. 2667/1998, στο τέλος κάθε έτους τα Υπουργεία που μετέχουν με εκπρόσωπό τους στην ΕΕΔΑ καταθέτουν έκθεση με τις παρατηρήσεις τους για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στον τομέα ευθύνης τους. Οι εκθέσεις αυτές για το έτος 2004 δημοσιεύονται στην παρούσα Έκθεση (Μέρος Δ΄).

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΗΣ ΕΕΔΑ

α. Οι συνεδριάσεις της Ολομέλειας

• Η Ολομέλεια της ΕΕΔΑ συνήλθε δέκα φορές (για το διάστημα 03.2004-03.2005) τις ακόλουθες ημερομηνίες: 06.05.2004, 10.06.2004, 01.07.2004, 07.10.2004, 04.11.2004, 16.12.2004, 20.01.2005, 10.02.2005, 03.03.2005, 31.03.2005.

• Στην συνεδρίαση της 06.05.2004 η Ολομέλεια της ΕΕΔΑ συζήτησε τα εξής θέματα: τα ζητήματα θωράκισης των κοινόχρηστων χώρων πρασίνου στην Αττική, ζητήματα εφαρμογής από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης του Π.Δ.61/1999 περί της διαδικασίας αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων, και οι συνθήκες διαβίωσης των κρατουμένων της οργάνωσης 17 Νοέμβρη.

• Στην συνεδρίαση της 10.06.2004 συζητήθηκαν τα εξής θέματα: Αναφορά της Ιεράς Συνόδου Ορθόδοξων Χριστιανών σχετικά με ζητήματα που αναφύονται από την πνευματική λύση του γάμου, ζητήματα Ανυποταξίας και Αντιρρησιών Συνείδησης, και συνθήκες κράτησης στην Ελλάδα το 2002.

• Στην συνεδρίαση της 01.07.2004 συζητήθηκαν τα εξής θέματα: παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ επί του σχεδίου Π.Δ. για την έκδοση Κώδικα Δεοντολογίας του Αστυνομικού, συγκρότηση υποεπιτροπής παρακολούθησης της εφαρμογής των αποφάσεων- γνωμοδοτήσεων της ΕΕΔΑ, και οι συνθήκες κράτησης στις Φυλακές Κορυδαλλού (επιτόπια επίσκεψη της υποεπιτροπής της ΕΕΔΑ στην κεντρική φυλακή γυναικών Κορυδαλλού).

• Στην συνεδρίαση της 07.10.2004 συζητήθηκαν τα εξής θέματα: Αγορά και εγκατάσταση μικροφωνικού συστήματος στην ΕΕΔΑ, η βελτίωση της εφαρμογής της ΕΣΔΑ στην εσωτερική έννομη τάξη, και οι όροι διαβίωσης των ψυχικά πασχόντων και νοητικά υστερούντων προσώπων (έκθεση της ειδικής επιτροπής της ΕΕΔΑ που επισκέφθηκε θεραπευτικά καταστήματα).

• Στην συνεδρίαση της 04.11.2004 συζητήθηκαν τα εξής θέματα: Παρατηρήσεις επί του νομοσχεδίου «Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, τροποποίηση του Ν.2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις», υπόθεση Μοναστηριώτη και επιμέρους ζητήματα αντίρρησης συνείδησης, και ζητήματα συνταγματικών δικαιωμάτων που ανακύπτουν από τη μετάδοση τηλεοπτικών εκπομπών «ευρέσεως εργασίας».

• Στην συνεδρίαση της 16.12.2004 συζητήθηκαν τα εξής νέα θέματα: ζητήματα σχετικά με την αντιμετώπιση προβλημάτων που αφορούν τις σεξουαλικές μειονότητες στην Ελλάδα (έπειτα από αίτημα της Διεθνούς Αμνηστίας και της ΟΛΚΕ), ενημέρωση σχετικά με τις συναντήσεις των Εθνικών Επιτροπών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο Βερολίνο (25-27.11.2004), και οι παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ σχετικά με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Fundamental Rights Agency).

• Στην συνεδρίαση της 20.01.2005 εξελέγη Β' Αντιπρόεδρος της ΕΕΔΑ η κα Χρυσοχο?δου-Αργυροπούλου και συζητήθηκαν τα εξής θέματα: ζητήματα εισαγωγής και καλλιέργειας γενετικά τροποποιημένων προϊόντων στην Ελλάδα, ζητήματα χορήγησης ανθρωπιστικού καθεστώτος και συνθήκες διαβίωσης των αιτούντων άσυλο.

• Στην συνεδρίαση της 10.02.2005 συζητήθηκαν τα εξής θέματα: ολοκληρώθηκε η συζήτηση και διεξήχθη ψηφοφορία επί του ν. 3251/2004 «Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, τροποποίηση του Ν.2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις», και ζητήματα που ανακύπτουν από τη λειτουργία συσκευών εικόνων και ήχου.

• Στην συνεδρίαση της 03.03.2005 συζητήθηκαν τα εξής θέματα: ολοκληρώθηκε η συζήτηση περί ζητημάτων χορήγησης ανθρωπιστικού καθεστώτος και των συνθηκών διαβίωσης των αιτούντων άσυλο και συζητήθηκε το θέμα της τέλεσης γάμων ανήλικων παιδιών από τον Μουφτή.

• Τέλος, στην συνεδρίαση της 31.03.2005 ολοκληρώθηκε η συζήτηση του θέματος της τέλεσης γάμων ανήλικων παιδιών από τον Μουφτή και συζητήθηκε το θέμα της βελτίωσης της εφαρμογής της ΕΣΔΑ στην εσωτερική έννομη τάξη: πρακτικές αντιμετώπισης του ζητήματος της υπερβολικής διάρκειας των δικών.

β. Απολογισμός των Τμημάτων

Α΄ ΤΜΗΜΑ
(ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ)

1. Μέλη του Α΄ Τμήματος της ΕΕΔΑ για το έτος 2004 ήταν οι κυρίες και κύριοι Ν. Κλαμαρής (Προεδρεύων), Λ.-Α. Σισιλιάνος (αν. Προεδρεύων), Κ. Παπαϊωάννου, Α. Θεοδωρίδης, Α. Μανιτάκης, Γ. Γουσέτης, Γ. Μητρόπουλος έως 26.10.2004 και έπειτα Δ. Πανόπουλος, Ι. Πράσινος, Ξ. Κοντιάδης, Θ. Φορτσάκης, Γ. Καραμπούτης έως 26.10.2004 και έπειτα Σ. Κουρής, Ρ. Καρρά, Σ. Κουκούλη-Σπηλιωτοπούλου, Δ. Παξινός, Α. Τάκης, Γ. Κτιστάκις, Μ. Παπαδά-Χειμώνα. Επιστημονική Συνεργάτης του Α΄ Τμήματος είναι η κυρία Χρυσούλα Μουκίου.

2. Το Τμήμα συνεδρίασε στις 17 Μαρτίου 2004, στις 2 Νοεμβρίου 2004 και στις 8 Φεβρουαρίου 2005

3. Οι δραστηριότητες του Τμήματος συνοψίζονται στα ακόλουθα σχετικά με το αντικείμενό του, την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων

α) Στην πρώτη συνεδρίαση της 17ης Μαρτίου 2004 το Α΄ Τμήμα επιλήφθηκε του θέματος της αποστολής κειμένου της ΕΕΔΑ που θα περιείχε πληροφορίες προς την Επιτροπή του ΟΗΕ για την πρόληψη των Βασανιστηρίων αναφορικά με την εξέταση της τέταρτης περιοδικής Έκθεσης της Ελλάδας για την εφαρμογή στη χώρα μας της σχετικής Σύμβασης. Η συζήτηση του Α΄ Τμήματος περιεστράφη γύρω από το σχετικό κείμενο που ετοίμασε η επιστημονική συνεργάτης κυρία Χρυσούλα Μουκίου. Το πρώτο θέμα που ετέθη είναι ποιος θα πρέπει να είναι ο γενικός άξονας γύρω από τον οποίο θα περιστραφεί το κείμενο αυτό. Η άποψη που επικράτησε στο Τμήμα ήταν ότι γεννάται ένα πρόβλημα σχετικά με το άρθρο 16 της Σύμβασης για την πρόληψη των Βασανιστηρίων αλλά ότι, πάντως, σκοπός της συλλογής πληροφοριών εκ μέρους της Επιτροπής είναι η ενίσχυση του διαλόγου ενόψει της εξέτασης της τέταρτης περιοδικής έκθεσης της Ελλάδας. Κατά τα λοιπά ενεκρίθη η αποστολή του κειμένου που είχε, ήδη, συνταχθεί από την επιστημονική συνεργάτιδα της Επιτροπής και σύμφωνα με το οποίο επισημαίνονται δεκατρία σημεία, τα κυριότερα των οποίων είναι η δυνατότητα της ΕΕΔΑ να διενεργεί αυτοψία σε χώρους κράτησης, η υποβολή προτάσεων εκ μέρους της ΕΕΔΑ για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο, η ανάγκη εν γένει βελτίωσης των συνθηκών κράτησης παρά το γεγονός ότι οι σχετικές διατάξεις του Σωφρονιστικού Κώδικα θεωρούνται καλές, καθώς και η ανάγκη αποσυμφόρησης των φυλακών με την ανέγερση νέων κτιρίων κράτησης και την ουσιαστική θέση σε λειτουργία χώρων κράτησης που υπάρχουν σε επαρχιακές πόλεις της Ελλάδας.

β) Το δεύτερο ζήτημα που συζητήθηκε εν εκτάσει κατά τη συνεδρίαση της 2ας Νοεμβρίου 2004 και της 8ης Φεβρουαρίου 2005 αφορούσε τη μεγάλη χρονική διάρκεια των δικών, ιδιαίτερα εκείνων που αφορούν στη διοικητική δικαιοσύνη, κατά παράβαση του άρθρ. 6 παρ. 1 και 13 της ΕΣΔΑ και της σχετικής νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Στρασβούργου. Το Α΄ Τμήμα συζήτησε επί της εισήγησης που προετοίμασε και παρουσίασε ο κ. Λ.-Α. Σισιλιάνος με τη συνεργασία της επιστημονικής συνεργάτιδας κας Χρυσούλας Μουκίου. Μετά από μία εμπεριστατωμένη ανάλυση συγκριτικού δικαίου αναφορικά με τα περισσότερα εκ των κρατών - μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, ο εισηγητής κατέληξε σε ορισμένες ρηξικέλευθες προτάσεις, ήτοι στην ανάγκη πρόβλεψης ενός ειδικού ένδικου βοηθήματος που θα ασκείται κατά το στάδιο της εκκρεμοδικίας ενώπιον Δικαστηρίου εκάστοτε ανώτερου βαθμού, από εκείνο ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η υπόθεση και το

οποίο θα αποφαίνεται εν Συμβουλίω σχετικά με το ζήτημα, η πρόβλεψη δυνατότητας αποζημίωσης του θιγέντος διαδίκου, η αύξηση του έμψυχου και άψυχου δυναμικού των Δικαστηρίων, η διευκόλυνση του Δικαστή κατά τη σύνταξη των δικαστικών αποφάσεων με τη θέσπιση της υποχρέωσης των διαδίκων για την κατάθεση των δικογράφων τους και σε ηλεκτρονική μορφή, η επιβολή προστίμου στους διαδίκους για καταχρηστική άσκηση των ένδικων βοηθημάτων με την άμεση ενεργοποίηση των σχετικών διατάξεων του ΚΠολΔικ και, τέλος, η δυνατότητα μείωσης της ποινής του κατηγορουμένου όταν ο υπερβολικός χρόνος και τρόπος διεξαγωγής της δίκης (στον οποίο δεν συνέβαλε ο κατηγορούμενος ή οι συνήγοροί του ή οι μάρτυρές του) παραβιάζουν το άρθρ. 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ. Κατά την συζήτηση ενώπιον του Τμήματος κατέθεσε εισήγηση και η κα Σ. Κουκούλη-Σπηλιωτοπούλου, μέλος της ΕΕΔΑ, με την οποία επισημάνθηκαν κυρίως οι ανάγκες τροποποίησης του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας και δυνατότητες βελτίωσης της ήδη προταθείσας από το Υπουργείο Δικαιοσύνης τροποποίησής του με την πρόβλεψη της δυνατότητας του Προέδρου του οικείου Δικαστηρίου να αφαιρεί τη δικογραφία από τον Δικαστή που καθυστερεί υπερβολικά την έκδοση δικαστικής απόφασης (επί της εισήγησης της κυρίας Σπηλιωτοπούλου δεν ελήφθη απόφαση, διότι, εν τω μεταξύ, είχε ψηφισθεί από τη Βουλή η σχετικώς προταθείσα τροποποίηση του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας). Η εισήγηση του Τμήματος έγινε δεκτή κατά πλειοψηφία από την Ολομέλεια της Επιτροπής, αφού, μετά τη συζήτηση που έλαβε χώρα, δεν συμπεριελήφθη στις προτάσεις της ΕΕΔΑ η επιβολή προστίμου στους διαδίκους για καταχρηστική άσκηση ένδικων βοηθημάτων. Τέλος, η ΕΕΔΑ διατύπωσε την ευχή να πάψει το φαινόμενο της «αντίστροφης πυραμίδας» στην ιεραρχία των Δικαστηρίων, ιδιαίτερα των Ανωτάτων, και αυτά να στελεχωθούν με περισσότερους Δικαστές της πρώτης βαθμίδας, ούτως ώστε να επιτυγχάνεται ταχύτερα η εκδίκαση των εκκρεμών υποθέσεων και η έκδοση των σχετικών δικαστικών αποφάσεων.

γ) Τέλος, το Α΄ Τμήμα συνέβαλε στο ζήτημα της προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσω της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Μετά από συνεργασία με το Δ΄ Τμήμα που έχει την αρμοδιότητα για την προώθηση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αποφάσισε την εκπροσώπηση της Επιτροπής στη διήμερη διεθνή συνάντηση που πραγματοποιήθηκε με πρωτοβουλία του Γερμανικού Ινστιτούτου για να Ανθρώπινα Δικαιώματα, στις 2-3 Δεκεμβρίου 2004 στο Βερολίνο. Η ΕΕΔΑ εκπροσωπήθηκε από την επιστημονική συνεργάτιδά της Χρυσούλα Μουκίου, η οποία παρουσίασε στη συνάντηση αυτή εισήγηση με το θέμα: «Η διδασκαλία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως εγγύηση θεσμού για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Βλ. σχετικά Μέρος Ε', Κείμενα Συνεδρίων). Στο πλαίσιο της εισήγησης αυτής υποστηρί-

χθηκε η άποψη ότι καίτοι η διδασκαλία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν κατοχυρώνεται ρητά ως ανθρώπινο δικαίωμα από τα διεθνή κείμενα και το ελληνικό Σύνταγμα, πρέπει να θεωρηθεί αυτονόητη ενόψει της διεθνούς και συνταγματικής κατοχύρωσης του δικαιώματος στην παιδεία νοουμένης ως μέσου ηθικής και πνευματικής εξύψωσης του ατόμου και ως μέσου προαγωγής και προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Κατά συνέπεια, υποστηρίχθηκε η άποψη ότι η διδασκαλία των δικαιωμάτων του ανθρώπου αποτελεί μία εγγύηση θεσμού, κατοχυρωμένη τόσο σε διεθνές όσο και σε συνταγματικό επίπεδο. Στο πλαίσιο της κατοχύρωσης αυτής καθίσταται, πλέον, σαφές ότι η διδασκαλία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων πρέπει να αποτελεί «τη γενική κατεύθυνση» της δημόσιας εκπαίδευσης και όχι ένα μεμονωμένο μάθημα, η διδασκαλία του οποίου θα εξαντλείται σε ορισμένες, ποσοτικά περιορισμένες, διδακτικές ώρες και, κατά τα λοιπά, θα διδάσκονται μαθήματα με περιεχόμενο αδιάφορο ή, πιθανώς, αντίθετο προς την προστασία και προαγωγή των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Στο συμπέρασμα, άλλωστε, αυτό κατέληξαν και οι περισσότεροι από τους ομιλητές κατά τη διεθνή αυτή συνάντηση, όπως προκύπτει και από τα δημοσιοποιούμενα πορίσματα αυτής.

Β' ΤΜΗΜΑ
(ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ)

1. Μέλη του Β΄ Τμήματος της ΕΕΔΑ για το έτος 2004 ήταν οι κυρίες και κύριοι Ν. Φραγκάκης (Προεδρεύων), Η. Νικολακοπούλου-Στεφάνου (αν. Προεδρεύουσα), Γ. Ζερβού, Α. Χρυσοχοΐδου-Αργυροπούλου, Μ. Ζαλαώρα, Ε. Βαρχαλαμά, Χ. Λάμπρου, Γ. Γουσέτης, Ξ. Πετρινιώτη, Ι. Πράσινος, Ξ. Κοντιάδης, Κ. Σμυρλής, Ε. Βασιλείου (ΠΟΣΕΡ), Η. Ηλιοπούλου-Στράγγα, Δ. Κοντός, Μ. Παπαδά-Χειμώνα, Χ. Πολίτης, Α. Μανίτη, Α. Θεοδώρου. Επιστημονική Συνεργάτης του Β΄ Τμήματος είναι η κυρία Χρυσούλα Μουκίου.

2. Το Β΄ Τμήμα συνήλθε στις 21 Οκτωβρίου 2004.

3. Επιλήφθηκε δύο σημαντικότατων ζητημάτων που άπτονται των αρμοδιοτήτων του και, συγκεκριμένα, αφενός της εισαγωγής και καλλιέργειας Γενετικά Τροποποιημένων Οργανισμών και Γενετικά Τροποποιημένων Τροφών και, αφετέρου, του προβλήματος που ανέκυψε σχετικά με τη μετάδοση του ραδιοτηλεοπτικού παιχνιδιού τύπου «ριάλιτυ- σόου» με τίτλο «Η δική σου ευκαιρία».

α. Επί του πρώτου θέματος, το Α΄ Τμήμα επιλήφθηκε του ζητήματος που έθεσε το μέλος του Τμήματος Α΄ Θεοδωρίδης, της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από το ως άνω τηλεπαιχνίδι «ριάλιτυ-σόου». Κατά τη συνεδρίαση του Τμήματος παρουσίασαν την εισήγησή τους η Επιστημονική Συνεργάτης της ΕΕΔΑ κα Χρυσούλα Μουκίου και η κα Έλλη Βαρχαλαμά, αν.

μέλος της ΕΕΔΑ, εκπρόσωπος της ΓΣΕΕ. Με την ανάγνωση της εισήγησης αυτής διευκρινίσθηκε αρχικά ότι αντικείμενό της αποτελεί η μετάδοση, από τον τηλεοπτικό σταθμό Alpha, δύο τηλεοπτικών εκπομπών-τηλεπαιχνιδιών «ευρέσεως εργασίας» με έπαθλο την επιτυχή κατάληψη θέσεων εργασίας. Πρόκειται για την εκπομπή «η δική σου ευκαιρία» της οποίας η μετάδοση ξεκίνησε στις 18.10.04 και το τηλεπαιχνίδι «Ο Υποψήφιος» το οποίο δεν είχε ακόμα μεταδοθεί. Και στις δυο περιπτώσεις οι υποψήφιοι υποβάλλονται σε διαδικασίες που επιχειρούν την εμπορευματοποίηση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Οι υποψήφιοι καλούνται να καταθέσουν το βιογραφικό τους σημείωμα στην παραγωγή προκειμένου να επιλεγούν και να απαντήσουν σε μια σειρά ερωτημάτων προσωπικού χαρακτήρα (οικογενειακή κατάσταση, εισόδημα κ.λ.π). Επίσης οι υποψήφιοι εργαζόμενοι κρίνονται, κατά τη διαδικασία του τηλεπαιχνιδιού, όχι μόνο από τον υποψήφιο εργοδότη αλλά και από το τηλεοπτικό κοινό. Η κα Βαρχαλαμά επισήμανε ότι η προβολή των εν λόγω εκπομπών αποτελεί τηλεοπτική εκμετάλλευση του σοβαρού κοινωνικού προβλήματος της ανεργίας ενώ παραβιάζεται ο ίδιος ο πυρήνας του δικαιώματος στην εργασία, ανακύπτουν ζητήματα προσβολής της αξίας και της αξιοπρέπειας του ανθρώπου από την ανάπτυξη της ιδιωτικής πρωτοβουλίας καθώς και ζητήματα παραβίασης του ισχύοντος πλαισίου της εργατικής νομοθεσίας. Η ανέλεγκτη μετάδοση των συγκεκριμένων εκπομπών θίγει τον πυρήνα των θεμελιωδών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και αναιρεί την ελάχιστη προστασία που εξασφαλίζει στους εργαζόμενους και τους ανέργους η ισχύουσα νομοθεσία, όπως εκφράζεται από το εθνικό και κοινοτικό δίκαιο αλλά και από τις Διεθνείς Συμβάσεις Εργασίας. Η κα Μουκίου επισήμανε ότι η μετάδοση των παραπάνω εκπομπών προσκρούει στους εξής βασικούς κανόνες δικαίου: (α) παραβίαση του κοινωνικού χαρακτήρα του δικαιώματος εργασίας, το οποίο σύμφωνα με το Σύνταγμα τελεί υπό τη μέριμνα του κράτους (β) παραβίαση της αρχής της ιδιωτικότητας και προσβολή του πυρήνα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (γ) παραβίαση της προστασίας προσωπικών δεδομένων (δ) παράνομη εκχώρηση του δικαιώματος σε παραίτηση (ε) υποκρυπτόμενη επιχειρηματική δραστηριότητα του τηλεοπτικού σταθμού ως ΙΓΣΕ. Η εισήγηση των δύο εισηγητριών υιοθετήθηκε ομόφωνα από το Τμήμα και το ζήτημα παραπέμφθηκε στην Ολομέλεια, η οποία ομόφωνα έκανε δεκτή την εισήγηση του Β΄ Τμήματος.

β. Επί του δεύτερου θέματος, των ΓΤΟ, το τμήμα επιλήφθηκε και πάλι αυτεπαγγέλτως κατόπιν ερωτήματος του μέλους του κ. Ν. Θεοδωρίδη. Επί του ζητήματος αυτού εισήγηση παρουσίασε η επιστημονική συνεργάτης κα Χρυσούλα Μουκίου. Η κα Μουκίου παρέθεσε αρχικά ορισμένα ιστορικά στοιχεία για την προέλευση των Γενετικά Τροποποιημένων Οργανισμών (ΓΤΟ) και στη συνέχεια ανέφερε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση εξέδωσε την Οδηγία

2001/18/ΕΚ και τους Κανονισμούς 1829/2003 και 1830/2003 σύμφωνα με τις διατάξεις των οποίων επιτρέπεται η εισαγωγή μεταλλαγμένων προϊόντων στην ευρωπαϊκή αγορά με βασική προϋπόθεση τη σήμανση και προηγούμενη έγκρισή τους. Ωστόσο η κοινοτική νομοθεσία παρουσιάζει ένα νομικό κενό καθώς δεν καθίσταται υποχρεωτική η σήμανση σε ορισμένα προϊόντα όπως αυγά, κρέας και γαλακτοκομικά. Επιπλέον, στην κοινοτική νομοθεσία εντοπίζεται και μια αντίθεση δεδομένου ότι η ισχύς των ανωτέρω Κανονισμών συνέπεσε με την άρση του μορατόριουμ (πάγωμα της διαδικασίας εγκρίσεων των ΓΤΟ). Η Ελλάδα ωστόσο δεν έχει μέχρι στιγμής ενσωματώσει την ανωτέρω οδηγία ούτε έχει όμως λάβει και τα απαραίτητα μέτρα αντιμετώπισης του προβλήματος σε εθνικό επίπεδο. Για την παράλειψή της αυτή πρόσφατα καταδικάσθηκε από το ΔΕΚ. Στο πλαίσιο αυτό, και δεδομένου ότι η καλλιέργεια και κυκλοφορία ΓΤΟ και ΓΤΤ θέτει σοβαρούς κινδύνους για την ανθρώπινη υγεία και την προστασία του περιβάλλοντος, με την εισήγηση προτάθηκαν τα εξής: α) Η Ελλάδα πρέπει αμέσως να ενσωματώσει στο εσωτερικό της δίκαιο την ως άνω κοινοτική Οδηγία, β) το Ελληνικό κράτος οφείλει να λειτουργήσει προληπτικώς προστατευτικά για τους καταναλωτές λαμβάνοντας απαγορευτικά μέτρα για την καλλιέργεια, εισαγωγή, κυκλοφορία και κατανάλωση των ΓΤΟ, οφείλουν δε να συσταθούν και κρατικοί φορείς προληπτικής ενημέρωσης των παραγωγών και των καταναλωτών, γ) υφίσταται ανάγκη επιβολής υποχρεωτικής σήμανσης σε όλα τα πρωτογενή γεωργικά προϊόντα και τα μεταποιημένα τρόφιμα, δ) ενθάρρυνση της επιστημονικής έρευνας στον τομέα αυτό. Η εισήγηση αυτή έγινε ομόφωνα αποδεκτή από το Τμήμα και παραπέμφθηκε στην Ολομέλεια της Επιτροπής, από την οποία έγινε, επίσης, δεκτή, μετά από κάποιες τροποποιήσεις που κρίθηκαν απαραίτητες κατόπιν της συζήτησης ενώπιον της Ολομέλειας.

Γ΄ ΤΜΗΜΑ
(ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟΥΣ ΑΛΛΟΔΑΠΟΥΣ)

1. Μέλη του Γ΄ Τμήματος της ΕΕΔΑ το 2004 ήταν οι κυρίες και κύριοι Αγγελική Αργυροπούλου-Χρυσοχοΐδου (Προεδρεύουσα), Μαριλή Ζαλαώρα (Αν. Προεδρεύουσα), Κωστής Παπαϊωάννου, Ηρώ Νικολακοπούλου-Στεφάνου, Αθανάσιος Θεοδωρίδης, Δημήτρης Καλτσώνης, Αντώνης Μανιτάκης, Γιώργος Μητρόπουλος (που αντικαταστάθηκε από τον Δημήτρη Πανόπουλο), Γιώργος Καραμπούτης (που αντικαταστάθηκε από τον Στυλιανό Κουρή), Ξανθή Πετρινιώτη, Κώστας Σμυρλής, Λένα Διβάνη, Στέλιος Περράκης, Αφροδίτη Κασιάρη (που αντικαταστάθηκε το 2005 από την Ευαγγελία Βασιλείου), Φ.

Ιωαννίδης (ως τον Μάρτιο του 2004), Εύη Δεμίρη, Δημήτρης Κοντός. Επιστημονικός Συνεργάτης του Γ΄ Τμήματος μέχρι το Μάρτιο του 2004 ήταν ο κ. Νίκος Σιταρόπουλος, ενώ από το Μάιο του 2004 ανέλαβε ο κ. Βασίλης Τ. Γεωργακόπουλος.

2. Το Γ΄ Τμήμα συνεδρίασε στις 05.02.2004 και στις 01.11.2004.

3. Στις 5.2.2004 θέμα της ημερήσιας διάταξης ήταν «το πρόβλημα των Ιρακινών αιτούντων άσυλο και των προσφύγων», αναφορικά, όπως ανέφερε η Προεδρεύουσα κα Αργυροπούλου-Χρυσοχοΐδου, με τις οδηγίες του εγγράφου της ΥΑΗΕΠ[1]. Προσκεκλημένη ήταν η κυρία Ε. Σπαθανά, δικηγόρος από το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ). Μεταξύ άλλων:

Α) Η κα Νικολακοπούλου-Στεφάνου πρότεινε την οργάνωση ημερίδας, στην οποία θα κληθούν να μετέχουν οι αρμόδιοι φορείς, όπως εκπρόσωποι της κυβέρνησης και της αντιπολίτευσης, των αρμόδιων Υπουργείων, της ΕΕ, της ΥΑΗΕΠ κα.

Β) Ο κ. Ιωαννίδης εξέφρασε την άποψη ότι θα ήταν αποτελεσματικότερο να μεταβεί μια αντιπροσωπεία της ΕΕΔΑ στον Πρωθυπουργό και τον Πρόεδρο της Βουλής προκειμένου να εκφραστούν οι θέσεις της για το εν λόγω ζήτημα. Επιπλέον, πρότεινε να προσκληθεί η Επιτροπή Ευρωπαϊκών Υποθέσεων της Βουλής, όταν το θέμα συζητηθεί σε συνεδρίαση της Ολομέλειας.

Γ) Η κα Σπαθανά πρότεινε σαν ουσιαστικότερη λύση τη μεταφορά αρμοδιότητας από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης στο Υπουργείο Δημόσιας Διοίκησης.

Δ) Ο κ. Θεοδωρίδης πρότεινε να προβεί η ΕΕΔΑ σε μια σειρά πρωτοβουλιών, όπως (α) πραγματοποίηση ημερίδας σε κλειστό κύκλο υπό την αιγίδα της ΕΕΔΑ, (β) συνάντηση εκπροσώπων της ΕΕΔΑ με τον Πρωθυπουργό, (γ) συνάντηση με τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης, (δ) συνάντηση με την Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής.

Ε) Τέλος, τα μέλη του Γ΄ Τμήματος αποφάσισαν να εισηγηθούν προς την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ να προβεί η ΥΑΗΕΠ σε αναδιατύπωση της σύστασής της για την αναστολή αποφάσεων επί αιτημάτων ασύλου Ιρακινών υπηκόων και να προταθεί η πραγματοποίηση ημερίδας, καθώς και συνάντηση με την ηγεσία της Πολιτείας.

4. Στις 6.5.2004, συνεδρίασε η Ολομέλεια της ΕΕΔΑ. Τέταρτο θέμα της ημερήσιας διάταξης ήταν τα «ζητήματα εφαρμογής από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης του ΠΔ 61/1999 περί της διαδικασίας αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων», βάσει σχετικής εισήγησης του Επιστημονικού Συνεργάτη, κ.

[1] *Συστάσεις Υ.Α. για τους Ιρακινούς αιτούντες άσυλο, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες / UNHCR, 2003.*

Σιταρόπουλου, που υπεβλήθη από το Γ΄ Τμήμα στην Ολομέλεια. Μεταξύ άλλων:

Α) Η Πρόεδρος της ΕΕΔΑ ανέφερε ότι σκόπιμο θα ήταν να επαναθιγεί το όλο θέμα από το Γ΄ Τμήμα μόλις προκύψουν νέα στοιχεία. Πρότεινε, ακόμη, να συστήσει η ΕΕΔΑ στην Πολιτεία και τα αρμόδια Υπουργεία, τη συνεργασία των εμπλεκομένων υπηρεσιών καθώς και τη χάραξη κοινής πολιτικής ασύλου και μετανάστευσης.

Γ) Τέλος, η Επιτροπή αποφάσισε τη σύνταξη σχετικής απόφασης, με βάση τόσο την εισήγηση όσο και τις επισημάνσεις της Προεδρεύουσας του Γ' Τμήματος, κας Αργυροπούλου-Χρυσοχοΐδου.

5. Στις 11.06.2004 ψηφίσθηκε η Γνωμάτευση-Απόφαση της Ολομέλειας της ΕΕΔΑ με τίτλο «Ζητήματα Εφαρμογής από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης (ΥΔΤ) του Π.Δ. 61/1999 περί της διαδικασίας αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων».

6. Η αποστολή της Γνωμάτευσης-Απόφασης της 11.06.04 ανεβλήθη, εν όψει της αλλαγής εκπροσώπων του Υπουργείου Δημοσίας Τάξης στην ΕΕΔΑ. Κατά συνέπεια, συγκλήθηκε συνεδρίαση του Γ΄ Τμήματος στις 01.11.04, παρουσία αυτών (Ταξίαρχου κ. Δ. Πανόπουλου και Αστυνομικού Διευθυντή κ. Ν. Κουρή), όπως και εκπροσώπων της ΥΑΗΕΠ (κα Μ. Σταυροπούλου) και του ΕΣΠ (κα Κ. Μιγγείρου και κα Ε. Σπαθανά). Θέματα της ημερήσιας διάταξης, βάσει εισήγησης[2] που είχε συντάξει ο Επιστημονικός Συνεργάτης, κ. Γεωργακόπουλος, σε συνεργασία με την Προεδρεύουσα του Γ' Τμήματος, ήταν τα εξής: (α) ζητήματα χορήγησης ανθρωπιστικού καθεστώτος σε πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο και (β) συνθήκες διαβίωσης των αιτούντων άσυλο και των νεοεισερχομένων αλλοδαπών σε προσωρινούς χώρους κράτησης (πρόσφατο κείμενο της ΥΑΗΕΠ[3], στο οποίο υπογραμμίζεται η γόνιμη συνεργασία της με την ΕΕΔΑ, απηχεί τους προβληματισμούς που τέθηκαν από το Γ΄ Τμήμα). Μεταξύ άλλων:

Α) Η κα Μιγγείρου αναφέρθηκε στο θέμα της αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας. Η Ελλάδα κατέχει, την παρούσα στιγμή, την τελευταία θέση ως προς αυτήν[4]. Επισήμανε ότι σκόπιμο θα ήταν να αναφερθούν στον Υπουργό και οι κατηγορίες των απορριπτικών αποφάσεων για τις οποίες έχει αποφανθεί κατά πλειοψηφία η Γνωμοδοτική Επιτροπή του ΥΔΤ.

---

[2] *Με γνώμονα στοιχεία προηγούμενων εισηγήσεων της ΕΕΔΑ.*

[3] *Θέσεις της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ (UNHCR) για τους Πρόσφυγες για καίρια θέματα της προστασίας των προσφύγων στην Ελλάδα, UNHCR, Νοέμβριος 2004.*

[4] *Σύμφωνα με στοιχεία του ΕΣΠ, το ποσοστό για το 2004 - περιλαμβανομένων και αιτήσεων για χορήγηση ανθρωπιστικού καθεστώτος - ήταν 0,3%. Σύμφωνα με στοιχεία της ΥΑΗΕΠ του Μαρτίου του 2005, ο συνολικός αριθμός αιτημάτων ασύλου που υποβλήθηκαν στην Ελλάδα για το 2004 ήταν 4.470, ενώ το συνολικό ποσοστό εγκρίσεώς τους, για το ίδιο έτος, ήταν 0,9%.*

Β) Η κα Σπαθανά δήλωσε ότι δημιουργείται νομολογία από τις απορριπτικές αποφάσεις της παραπάνω επιτροπής που προσβάλλονται στο Συμβούλιο της Επικρατείας, και χρήσιμο θα ήταν να λαμβάνεται υπόψη η νομολογία αυτή από το ΥΔΤ. Επισήμανε την έλλειψη αναγραφής στο δελτίο άδειας παραμονής της προθεσμίας λήξης της άδειας, με αποτέλεσμα την καθυστέρηση προσέλευσης των ενδιαφερομένων για υποβολή αιτήματος χορήγησης της νέας άδειας παραμονής. Τόνισε ακόμη ότι είναι απαραίτητη η εξεύρεση μηχανισμών της διοίκησης οι οποίοι θα αξιολογούν και θα ξεχωρίζουν τα βάσιμα από τα αβάσιμα αιτήματα. Αναφέρθηκε, επίσης, στην έλλειψη στελεχών της διοίκησης αλλά και διερμηνέων. Όσον αφορά το θέμα πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου, πρότεινε τη δυνατότητα υποβολής αιτήματος ασύλου και κατά το διάστημα της τρίμηνης κράτησης των αλλοδαπών, την πρόβλεψη καταγραφής των ασυνόδευτων ανηλίκων (αναφορικά και με την κατάσταση στη Μυτιλήνη) καθώς και την πρόβλεψη διερμηνέων στα σημεία εισόδου.

Γ) Η Προεδρεύουσα του Γ΄ Τμήματος πρότεινε, από την πλευρά της, την πρόβλεψη πρακτικής συνεχούς ενημέρωσης των υπηρεσιών του ΥΔΤ για τα παραπάνω θέματα. Ο κ. Πανόπουλος χαιρέτισε την πρόταση σαν ένα πρώτο βήμα για την αντιμετώπιση της κατάστασης.

7. Τον Δεκέμβριο του 2004, ο Επιστημονικός Συνεργάτης, κ. Γεωργακόπουλος, συνέταξε ανακεφαλαιωτικό σημείωμα (15.12.2004) σχετικά με την κατάσταση που επικρατεί σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, το οποίο έθεσε υπόψη της Ολομέλειας, με τίτλο «Πρόσφατες εξελίξεις (2004) σε θέματα που αφορούν στο Γ΄ Τμήμα της ΕΕΔΑ».

8. Το Γ' Τμήμα έθεσε την προαναφερθείσα εισήγηση ενώπιον της Ολομέλειας της ΕΕΔΑ στη συνεδρίαση της 03.03.05, καθώς, λόγω ελλείψεως χρόνου, κατέστη ανέφικτη προηγούμενη συζήτηση του θέματος στις συνεδριάσεις του Ιανουαρίου και του Φεβρουαρίου. Τα θέματα που τέθηκαν ήταν αυτά που είχαν θιγεί από το Γ΄ Τμήμα και ειδικότερα: (α) η πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου, (β) η αναγνώριση της προσφυγικής ιδιότητας, (γ) η μη χορήγηση «ανθρωπιστικού καθεστώτος» και η μη ανανέωση ήδη χορηγηθέντος, και (δ) η εφαρμογή του Κανονισμού του Δουβλίνου. Μεταξύ άλλων:

Α) Στη συζήτηση παρέστη, ύστερα από σχετική πρόσκληση, ο Πάρεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας, κ. Δ. Μακρής, ο οποίος εξέθεσε τα θέματα που προκύπτουν από την αποτελεσματική εξέταση του αιτήματος παροχής πολιτικού ασύλου. Η προσέγγιση του ζητήματος έχει ως βάση τη σχετική νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου / Συμβουλίου της Επικρατείας. Ειδικότερα, ερευνήθηκε αν η οργάνωση του διοικητικού συστήματος εξετάσεως των υποθέσεων των προσώπων που ζητούν να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες είναι αποτελεσματική και αν ικανοποιεί ορισμένες αρχές

που έχουν αναγνωρισθεί από τη νομολογία των ανωτέρω δικαστηρίων. Το ζήτημα αντιμετωπίζεται με βάση το Διεθνές Συμβατικό Δίκαιο (Σύμβαση της Γενεύης και Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου) αλλά και την εσωτερική νομοθεσία. Αξιοσημείωτο μέρος του προβλήματος αποτελεί επίσης και η αντιμετώπιση από την Διοίκηση των περιπτώσεων υπαγωγής στο νεώτερο ειδικό καθεστώς παραμονής στη χώρα για ανθρωπιστικούς λόγους. Για τη βελτίωση του υπάρχοντος διοικητικού συστήματος εξετάσεως των ανωτέρω υποθέσεων είναι αναγκαίες ορισμένες διορθώσεις, οι οποίες θα διακρίνονται από συγκεκριμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά, με στόχο την διασφάλιση της αποφυγής της αυθαιρεσίας και της πλήρους απολαύσεως των δικαιωμάτων των ενδιαφερομένων προσώπων. Ο κ. Μακρής υπογράμμισε, ακόμη, τη σημασία της συνεργασίας με έμπειρους φορείς όπως η ΕΕΔΑ.

Β) Η Προεδρεύουσα του Γ΄ Τμήματος πρότεινε ότι καλό θα ήταν να συμπεριληφθεί ανάμεσα στους φορείς με τους οποίους πρότεινε ο κ. Μακρής να συνεργάζεται η Διοίκηση, και το ΕΣΠ, του οποίου η συμβολή στην αντιμετώπιση των θεμάτων αυτών, ιδίως η δικαστική/νομική, είναι αξιοσημείωτη.

9. Το Γ΄ Τμήμα δια του Επιστημονικού Συνεργάτη και άλλων μελών του παρακολούθησε στενά όλες τις συναντήσεις, ημερίδες κλπ. που έγιναν μέσα στο 2004 σχετικά με τα θέματα ασύλου και μεταναστεύσεως και μεταξύ άλλων ήταν συμμετοχή σε ημερίδα του ΙΜΕΠΟ, επίσκεψη στο νέο-ιδρυθέν από τον Δήμο Αθηναίων Κέντρο Εξυπηρέτησης Αλλοδαπών κ.α.

10. Στις 11.03.05, πραγματοποιήθηκε στα γραφεία της ΕΕΔΑ συνάντηση της Προεδρεύουσας και του Επιστημονικού Συνεργάτη με ομάδα φοιτητών από το American University in Washington D.C., με αντικείμενο τη μετανάστευση στην Ελλάδα.

Δ΄ ΤΜΗΜΑ
(ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ)

1. Μέλη του Δ΄ Τμήματος της ΕΕΔΑ το 2004 ήταν οι κυρίες και κύριοι: Άννα Φραγκουδάκη (Προεδρεύουσα Τμήματος) έως 15.06.2004, Λένα Διβάνη (Αναπληρώτρια Προεδρεύουσα), Γεωργία Ζερβού, Έλλη Βαρχαλαμά, Δημήτριος Καλτσώνης, Χρήστος Λάμπρου, Ιωάννης Βλαχογιάννης, Ευάγγελος Βασιλείου, Χαριτίνη Δίπλα, Γεώργιος Μανιάτης, Νικόλαος Κλαμαρής, Ίρις Αυδή-Καλκάνη, Νίκος Φραγκάκης, Τρύφωνας Δάρας (έως 27.04.2004), Δήμητρα Σπηλιοπούλου (έως 27.04.2004), Δημήτριος Σκιαδάς και Αθανάσιος Θεοδώρου (Μέλη). Υπεύθυνη Επιστημονική Συνεργάτιδα του Δ΄ Τμήματος το 2004 ήταν η κ. Χριστίνα Παπαδοπούλου

2. Το Δ΄ Τμήμα συνεδρίασε στις 6.05.2004 και στις 16.12.2004.

3. Οι δραστηριότητες του Τμήματος συνοψίζονται στα ακόλουθα σχετικά με το αντικείμενό του, την προώθηση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου:

α) Προώθηση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην εκπαίδευση.

Ήδη από την προηγούμενη χρονιά, το Δ' Τμήμα είχε ξεκινήσει μια σειρά από επαφές με το ΙΔΕΚΕ (Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων, το οποίο υπάγεται στην Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων του Υπουργείου Παιδείας), με σκοπό την ανάπτυξη συνεργασίας με τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ) για την διαμόρφωση ενός πιλοτικού προγράμματος ευαισθητοποίησης και επιμόρφωσης στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με αποδέκτες τους φοιτούντες σ' αυτά τα σχολεία. Το πλαίσιο λειτουργίας και το εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιείται σε αυτά τα τελευταία, αφήνει περιθώρια για κάποιες πιο ευέλικτες δράσεις και νεωτεριστικές πρωτοβουλίες από ότι στα υπόλοιπα «συμβατικά» σχολεία του εκπαιδευτικού συστήματος. Έτσι πραγματοποιήθηκαν δύο συναντήσεις εκπροσώπων του Δ' Τμήματος με το εκπαιδευτικό προσωπικό του ΣΔΕ Περιστερίου, όπου συζητήθηκαν κάποιοι πρώτοι μεθοδολογικοί προβληματισμοί και συγκεντρώθηκε κάποιο πρώτο υλικό που έχει αναπτυχθεί από εξειδικευμένους φορείς στην εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα (Διεθνής Αμνηστία, HREA/Human Rights Education Association, Συμβούλιο της Ευρώπης, κα), για την σχεδιασμό προγραμμάτων (projects) και συνοδευτικού υλικού πάνω σ' αυτό τον τομέα, που δεν θα καθιστούν την θεματική των ΔτΑ μια ξεχωριστή άκαμπτη ενότητα, αλλά που θα εντάσσονται σε άλλους γνωστικούς τομείς. Ωστόσο, δεν κατέστη δυνατόν να δοθεί συνέχεια σε αυτές τις ενέργειες, για λόγους που αφορούν εσωτερικές διαδικασίες στο συγκεκριμένο, τουλάχιστον, ΣΔΕ. Το Δ' Τμήμα σχεδιάζει να παραμείνει σε επικοινωνία με το ΙΔΕΚΕ, επιθυμώντας να επανακινήσει το θέμα.

Μια άλλη δραστηριότητα που συνεχίζει να απασχολεί το Δ' Τμήμα είναι η συνεργασία με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και την πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας για την προώθηση του σχεδίου δημιουργίας υλικού για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές πάνω στην θεματική των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μετά από αλλεπάλληλες προσπάθειες, πραγματοποιήθηκε συνάντηση εκπροσώπων του Δ' Τμήματος με μέλη (κα Α. Οικονόμου και κ. Π. Μάραντος, Ι. Μαυρομάτης και Γ. Στάθης) της Επιτροπής Εκπαιδευτικής Διαμεσολάβησης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (ΠΙ), τον Δεκέμβριο του 2004 στα γραφεία της ΕΕΔΑ. Οι εκπρόσωποι του ΠΙ δήλωσαν ότι προτίθενται να αναβαθμίσουν την λειτουργία και δράση της εν λόγω Επιτροπής, η οποία για αρκετό χρονικό διάστημα είχε παραμείνει ουσιαστικά ανενεργή. Επισήμαναν, ωστόσο, ότι ο ρόλος της Επιτροπής είναι μόνον εισηγητικός προς το Υπουργείο Παιδείας, και υπογράμμισαν ότι μια απευθείας άσκηση πίεσης προς το Υπουργείο από την ΕΕΔΑ, αξιοποιώντας την συμμετοχή των εκπροσώπων του

ΥΠΕΠΕΘ σε αυτήν, θα ήταν ιδιαίτερα ευπρόσδεκτη, δεδομένου μάλιστα ότι στην παρούσα φάση η Υπουργός κ. Γιαννάκου έχει αναγγείλει πως το Υπουργείο επεξεργάζεται μελέτη για την εισαγωγή των ΔτΑ στην παιδεία. Στην συνάντηση συζητήθηκαν οι παρακάτω δυνατότητες σχετικά με το πλαίσιο εισαγωγής της θεματικής των ΔτΑ στα σχολεία: α) πρόγραμμα διδασκαλίας ΔτΑ στα πλαίσια της ευέλικτης ζώνης, β) εισαγωγή μαθήματος στο βασικό πρόγραμμα των σχολείων και γ) εισαγωγή του μαθήματος στις εκτός του αναλυτικού προγράμματος δραστηριότητες. Από την μεριά του το Δ' Τμήμα, υπογράμμισε ότι η βέλτιστη προσέγγιση θα ήταν αυτή που θα εισήγαγε τα ανθρώπινα δικαιώματα με ένα διαθεματικό τρόπο μέσα στο πρόγραμμα του σχολείου, κατανοώντας και αναγνωρίζοντας ότι αυτή η μέθοδος/προσέγγιση προϋποθέτει παράλληλα, ανάλογη εκπαίδευση των δασκάλων και των καθηγητών, δεδομένου ότι πρόκειται για μια πρόσφατη τάση της εκπαίδευσης στον τομέα αυτό των ΔτΑ. Τόσο από τους εκπροσώπους του ΠΙ, όσο και από το Δ' Τμήμα της ΕΕΔΑ, εκφράστηκαν σοβαρές επιφυλάξεις ως προς το φημολογούμενο ενδεχόμενο να «διδάξουν» ανθρώπινα δικαιώματα στα σχολεία οι γυμναστές που είχαν προσληφθεί με σύμβαση από το ΥΠΕΠΘ στα πλαίσια του προγράμματος της Ολυμπιακής Παιδείας. Η συνάντηση έκλεισε με την συμφωνία να διατυπωθούν από το Δ' Τμήμα συγκεκριμένες προτάσεις προς το ΥΠΕΠΘ σχετικά με τον τρόπο εισαγωγής της θεματικής των ΔτΑ στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην βάση των προσεγγίσεων που συζητήθηκαν με το ΠΙ, και για να χρησιμοποιηθούν ενδεχομένως και ευρωπαϊκά κονδύλια για την επιμόρφωση/κατάρτιση των εκπαιδευτικών και για την παραγωγή του αναγκαίου υλικού για την υλοποίηση αυτών των προγραμμάτων με όποια προσέγγιση, τελικά, επιλεγεί. Αποφασίστηκε ακόμη να ακολουθήσει περαιτέρω επικοινωνία με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

β) Διάδοση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου μέσω των ΜΜΕ.

Το Δ' Τμήμα καταβάλλει επίμονες προσπάθειες, ήδη από το 2002, για την παραγωγή και προβολή στην τηλεόραση μιάς σειράς σύντομων τηλεοπτικών κοινωνικών μηνυμάτων (spots) με στόχο την προώθηση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ελλάδα, με πρώτο ένα με αντιρατσιστικό περιεχόμενο. Οι προσπάθειες αυτές προσέκρουσαν σε ποικίλες αντιξοότητες, από την έλλειψη πνεύματος συνεργασίας ή συντονισμού των εμπλεκόμενων φορέων, μέχρι διοικητικές δυσκολίες λόγω αλλαγής των υπευθύνων στις αρμόδιες διευθύνσεις κλπ. Το αρχικό σενάριο προέβλεπε γύρισμα κάποιων σκηνών σε σχολικό χώρο, πράγμα για το οποίο, δυστυχώς, δεν χορηγήθηκε τελικά άδεια από το Υπουργείο Παιδείας, με επίκληση του προστατευόμενου χαρακτήρα

των χώρων αυτών. Η ΕΕΔΑ αναγκάστηκε, έτσι, να αναπροσαρμόσει το σενάριο. Με την αποτελεσματική υποστήριξη από την εκπρόσωπο του Υπουργείου Επικρατείας στην ΕΕΔΑ, ο Πρόεδρος της ΕΡΤ κ. Χ. Παναγόπουλος ενέκρινε χορηγία για την παραγωγή του μηνύματος, απαλλάσσοντας έτσι την ΕΕΔΑ από το σχετικό κόστος, και παρέσχε το ανθρώπινο και υλικό δυναμικό για τις ανάγκες του γυρίσματος. Στην παρούσα φάση, η παραγωγή αυτού του πρώτου spot βρίσκεται στην ολοκλήρωσή του, και πρόκειται σύντομα να προβληθεί από την κρατική τηλεόραση.

Το Δ' Τμήμα ευελπιστεί να χρησιμοποιήσει γόνιμα την εμπειρία του από το πολύπλοκο αυτό εγχείρημα, για την δημιουργία και επόμενων μηνυμάτων που θα προωθούν τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

γ) Εκπαίδευση στα Δικαιώματα του Ανθρώπου επαγγελματικών ομάδων που έρχονται σε επαφή με τις πιο κοινωνικά ευαίσθητες και ευάλωτες ομάδες.

Η ΕΕΔΑ, στις αρχές του 2004, με βάση πρόταση του Δ' Τμήματος, μετέφρασε και επιμελήθηκε την έκδοση -την εκτύπωση ανέλαβε το Εθνικό Τυπογραφείο- και διάδοση του εγχειριδίου για την Αστυνομία της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (International Human Rights Standards for Law Enforcement - A Pocket Book on Human Rights for the Police). Το εγχειρίδιο κωδικοποιεί και παραθέτει το σύνολο των κυριότερων κανόνων και αρχών για την προστασία των ΔτΑ κατά την επιβολή του νόμου από την Αστυνομία, σε εύληπτη και εύχρηστη μορφή. Την παράθεση κανόνων και αρχών συνοδεύει η αναφορά στις διάφορες πηγές των διεθνών συνθηκών και αποφάσεων διεθνών οργανισμών που συνθέτουν την διεθνή νομοθεσία για τα ΔτΑ. Διανεμήθηκε σε όλα τα μέλη του αστυνομικού σώματος στην χώρα και η πρωτοβουλία αυτή της Επιτροπής έτυχε θετικών σχολίων και από τα ΜΜΕ.

Με αφετηρία αυτή την ίδια πρωτοβουλία της ΕΕΔΑ, που αποτέλεσε ουσιαστική παρέμβαση προς την κατεύθυνση της εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης των αστυνομικών σε θέματα σεβασμού των ΔτΑ, ακολούθησε επικοινωνία με το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, στα πλαίσια της διαδικασίας διαμόρφωσης του «Κώδικα Δεοντολογίας του Αστυνομικού», ο οποίος και υιοθετήθηκε, στην συνέχεια, με Προεδρικό Διάταγμα. Συγκεκριμένα, ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης κ. Βουλγαράκης, ζήτησε με έγγραφό του από την ΕΕΔΑ να εκφέρει γνώμη για τον προαναφερόμενο κώδικα, αίτημα στο οποίο ανταποκρίθηκε η Επιτροπή. Ας σημειωθεί ότι ένας σημαντικός αριθμός των παρατηρήσεων που διατυπώθηκαν από την ΕΕΔΑ, ελήφθησαν υπ' όψιν από το Υπουργείο, στο τελικό κείμενο του Κώδικα.

δ) Συνεργασία με άλλες Εθνικές Επιτροπές για τα ΔτΑ, σε θέματα εκπαίδευσης.

Η ΕΕΔΑ εκπροσωπήθηκε στην διήμερη συνάντηση που πραγματοποιήθηκε με πρωτοβουλία του Γερμανικού Ινστιτούτου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στο Βερολίνο, τον Δεκέμβριο του 2004, με σκοπό μια πρώτη ενημέρωση για τις δραστηριότητες σχετικά με την εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα που αναπτύσσουν οι Εθνικές Επιτροπές. Στην συνάντηση συμμετείχαν εκπρόσωποι από 12 Επιτροπές (Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Καζακστάν, Πολωνία, Βοσνία/Ερζεγοβίνη, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο, Ελλάδα, Ισπανία, Β. Ιρλανδία, Δανία και Γερμανία). Μετά από μια αρχική εισήγηση από τους διοργανωτές για την εκπαίδευση στα ΔτΑ σε μετεξελισσόμενες κοινωνίες (χρησιμοποιώντας το παράδειγμα της Ν. Αφρικής), ακολούθησαν οι εκθέσεις των δραστηριοτήτων των υπολοίπων Επιτροπών που συμμετείχαν στην συνάντηση και γενικότερη συζήτηση για τις διαφορές και ομοιότητες των προκλήσεων σχετικά με την εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα, μέσα στα πλαίσια της λειτουργίας των Εθνικών Επιτροπών. (Βλ. σχετικά, Μέρος Ε', Κείμενα Συνεδρίων 2004).

Ε΄ ΤΜΗΜΑ
(ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ)

1. Μέλη του Ε΄ Τμήματος της ΕΕΔΑ το 2004 ήταν οι κυρίες και κύριοι: Χαριτίνη Δίπλα (Προεδρεύουσα), Θεόδωρος Φορτσάκης (Αν. Προεδρεύων), Στέλιος Περράκης, Δημήτρης Γουργουράκης, Σωτήρης Λύτρας, Ιουλία Ηλιοπούλου-Στράγγα, Ρεγγίνα Καρρά, Εύη Δεμίρη, Δημήτριος Παξινός, Δημήτριος Σκιαδάς και Γιάννης Κτιστάκις (Μέλη). Υπεύθυνη Επιστημονική Συνεργάτης του Ε΄ Τμήματος έως τις 5.5.2004 ήταν η κ. Χρυσούλα Μουκίου, ενώ από τις 6.5.2004 ανέλαβε την παρακολούθηση των θεμάτων και τον συντονισμό των δραστηριοτήτων του Τμήματος η κ. Χριστίνα Παπαδοπούλου

2. Το Ε' Τμήμα συνεδρίασε στις 17.3.2004 από κοινού με το Α' Τμήμα (Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων), και στις 7.10.2004.

3. Η κοινή συνεδρίαση των Α' και Ε' Τμημάτων της 17ης Μαρτίου του 2004 είχε ως θέμα της την εξέταση των στοιχείων και πληροφοριών τα οποία η Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων του ΟΗΕ (UNCAT) ζήτησε από την ΕΕΔΑ, σε συνάρτηση με την εξέταση της τέταρτης περιοδικής Έκθεσης της Ελλάδας σχετικά με την εφαρμογή της διεθνούς Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων στην χώρα, υποχρέωση που απορρέει από την ιδιότητά της ως συμβαλλόμενο μέρος.

Η πρόσκληση, εκ μέρους της CAT του ΟΗΕ, για παράθεση αυτών των στοιχείων από την ΕΕΔΑ, αποτελεί τμήμα της πρακτικής που έχει υιοθετήσει η Επιτροπή, να εξετάζει τις εκθέσεις που της κατατίθενται από τα αρμόδια κυβερνητικά όργανα των συμβαλλομένων κρατών, σε συνδυασμό με πληροφορίες που παρατίθενται από άλλες πηγές, όπως μη κυβερνητικές οργανώσεις και Εθνικές Επιτροπές για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, ούτως ώστε να σχηματίζεται μια κατά το δυνατόν πλήρης απεικόνιση της εφαρμογής της Σύμβασης στο πεδίο. Η ΕΕΔΑ, ανταποκρινόμενη σε αυτό το αίτημα, και αφού μελέτησε την επίσημη Έκθεση της Ελλάδας, προέβη σε μια σειρά από επισημάνσεις, τις οποίες εξέτασαν τα Τμήματα Α' και Ε', πριν αυτές αποσταλούν στην CAT.

Συνοπτικά, στο σχετικό κείμενο που κατατέθηκε, η ΕΕΔΑ εξέφρασε τις ανησυχίες της για τις συνθήκες κράτησης στην Ελλάδα, όχι σε επίπεδο νομοθεσίας, αλλά σε επίπεδο εφαρμογής, σημειώνοντας, παράλληλα, πως η ίδια έχει ήδη διατυπώσει συστάσεις προς την Πολιτεία, για την βελτίωσή τους. Ακόμη, αναφέρθηκε στις καταγγελίες για περιπτώσεις απάνθρωπης συμπεριφοράς - που κι αυτές εμπίπτουν στον καθορισμό των πράξεων που η Σύμβαση απαγορεύει- κατά την διάρκεια κράτησης, και για ανάλογες αναφορές παραβιάσεων με θύματα τους έγκλειστους των δημόσιων ψυχιατρείων, συμπληρώνοντας ωστόσο, πως η ΕΕΔΑ δεν είναι σε θέση να ελέγξει κατά πόσο κάθε μία από αυτές ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Υπενθύμιζε ακόμη, προηγούμενη σύσταση της ΕΕΔΑ προς τις αρμόδιες πολιτειακές αρχές, τόσο για την πιστή τήρηση των προθεσμιών κατάθεσης των Εκθέσεων στους διεθνείς μηχανισμούς παρακολούθησης της εφαρμογής των ΔτΑ όπως αυτά ορίζονται στις σχετικές Συμβάσεις, όσο και για την ανάγκη καλύτερου συντονισμού μεταξύ των φορέων/αρχών που είναι συνυπεύθυνοι για την εφαρμογή τους, ώστε να έχουν σωστή εικόνα της πραγματικότητας. Το κείμενο της ΕΕΔΑ έκανε περαιτέρω μια σειρά από προτάσεις προς την κατεύθυνση της βελτίωσης των συνθηκών κράτησης, και την αντιμετώπιση προβλημάτων όπως ο υπερπληθυσμός των φυλακών, ο μη διαχωρισμός μεταξύ κρατουμένων χρηστών ουσιών και μη, η ανάγκη λήψης μέτρων για την προστασία των μεταναστών/προσφύγων από την κακομεταχείριση σε χώρους προσωρινής κράτησης ή στους καταυλισμούς αιτούντων άσυλο, ή την προστασία άλλων πληθυσμιακών ομάδων -όπως οι Ρομά-, από εξευτελιστική ή άλλη απάνθρωπη συμπεριφορά, κα. Εν κατακλείδι, τα Τμήματα ενέκριναν το υπό συζήτηση κείμενο, το οποίο και απεστάλη στην συνέχεια στην CAT. (βλ. σχετικό κείμενο στο ΣΤ' Μέρος της παρούσας έκθεσης, και πρόταση ΕΕΔΑ -22.1.2004- για την επικύρωση του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στην CAT/18.12.2002, μετά από σχετική εισήγηση του Ε' Τμήματος, στην Έκθεση 2003).

4. Κατά την συνεδρίαση της 7ης Οκτωβρίου του 2004, η Προεδρεύουσα του Τμήματος κ. Χαριτίνη Δίπλα ενημέρωσε το Τμήμα σχετικά με την συμμετοχή της ΕΕΔΑ -την οποία εκπροσώπησε η ίδια- στην 7η Διεθνή Διάσκεψη των Εθνικών Επιτροπών για τα ΔτΑ, που διοργανώθηκε από την ομόλογη Επιτροπή της Νότιας Κορέας στην Σεούλ, από τις 14 έως τις 17 Σεπτεμβρίου του 2004.

Κεντρική θεματική των εργασιών της Διάσκεψης ήταν «Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε ένα περιβάλλον συγκρούσεων και καταπολέμησης της τρομοκρατίας». Συμμετείχαν 43 Εθνικές Επιτροπές, 22 παρατηρητές και 28 μη κυβερνητικές οργανώσεις. Δόθηκε μεγάλη δημοσιότητα σ' αυτή την συνάντηση, και παρέστησαν πολλοί ανώτατοι τοπικοί παράγοντες (Πρωθυπουργός, Υπ. Εξωτερικών, Υπ. Δικαιοσύνης κα), αλλά και προσωπικότητες σχετικές με τα ΔτΑ από τον διεθνή χώρο, όπως η Ύπατη Αρμοστής των ΗΕ για τα ΔτΑ, κ. Louise Arbour.

Οι συμμετέχοντες χωρίστηκαν σε ομάδες εργασίας, και η εκπρόσωπος της ΕΕΔΑ είχε επιλέξει να παρακολουθήσει αυτή που αφορούσε την «μετανάστευση σε ένα περιβάλλον συγκρούσεων και τρομοκρατίας» (οι υπόλοιπες αφορούσαν: τις συγκρούσεις και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας σε σχέση με τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, και σε σχέση με τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα, τον ρόλο των Εθνικών Επιτροπών σε καταστάσεις σύγκρουσης, και τέλος, τα δικαιώματα των γυναικών σε συνθήκες συγκρούσεων), δεδομένου ότι τα θέματα που άπτονται της μετανάστευσης βρίσκονται στον πυρήνα των εργασιών της Ελληνικής Επιτροπής. (βλ. κείμενο της παρέμβασης της κ. Δίπλα στο Ε' Μέρος, αρ.2, της παρούσας Έκθεσης). Το έργο της τελευταίας αναφορικά με τα δικαιώματα των μεταναστών, προσφύγων και αιτούντων άσυλο, έγινε αντικείμενο παρουσίασης στην ομάδα εργασίας. Υπήρξε πολύ θετική ανταπόκριση στην ομάδα για τις προτάσεις της ΕΕΔΑ σχετικά με την επικύρωση της Διεθνούς Σύμβασης περί μετανάστευσης, αλλά και σχετικά με την σύνθεση της ΕΕΔΑ, την οποία οι συμμετέχοντες βρήκαν πολύ ενδιαφέρουσα.

Με βάση τις εκθέσεις που εκπονήθηκαν από όλες τις ομάδες εργασίας, η Ολομέλεια διατύπωσε και υιοθέτησε την Διακήρυξη της Σεούλ. Κύρια σημεία της Διακήρυξης είναι η αναγνώριση του ότι η τρομοκρατία εξ ορισμού ματαιώνει τα ανθρώπινα δικαιώματα και του ότι η προστασία τους είναι το απαραίτητο εργαλείο για την καταπολέμησή της. Ακόμη, γίνεται αναφορά στον εξέχοντα ρόλο που καλούνται να παίξουν οι Εθνικές Επιτροπές κατά την εκπόνηση των νομοθετικών αντι-τρομοκρατικών μέτρων τα οποία υιοθετούνται σε εθνικό επίπεδο. Υπογραμμίζεται επίσης η συμβολή τους σε καταστάσεις συγκρούσεων, όπου η δημιουργία της απαραίτητης κουλτούρας ανθρωπίνων δικαιωμάτων

καθίσταται αναγκαία για τον τερματισμό τους και την ανοικοδόμηση μιας κοινωνίας κράτους δικαίου. Η Διακήρυξη καταλήγει σε δεσμεύσεις τις οποίες ανέλαβαν να φέρουν σε πέρας οι συμμετέχοντες/ουσες εκπρόσωποι των εθνικών επιτροπών. Ορισμένες από αυτές αναφέρονται ενδεικτικά στην απαραίτητη δράση για να επιτευχθούν οι στόχοι της διακήρυξης, η ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των Εθνικών Επιτροπών, η προώθηση στο εσωτερικό των κρατών μηχανισμών αποτίμησης και ελέγχου των αντι-τρομοκρατικών μέτρων και της συμβατότητάς τους με τα διεθνή πρότυπα του ΟΗΕ, καθώς και η συνεχής παρακολούθηση των στόχων αυτών στο πλαίσιο της δράσης του Διεθνούς Συντονιστικού Οργάνου των Εθνικών Επιτροπών (ICC).

Στην συνέχεια της συνάντησης, η κ. Παπαδοπούλου ενημέρωσε το Τμήμα για τις διάφορες διεθνείς συνεργασίες και δραστηριότητες της ΕΕΔΑ, με άλλες ομόλογες Επιτροπές, με το Ευρωπαϊκό και το Διεθνές συντονιστικό όργανό τους, με υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικές με τα ανθρώπινα δικαιώματα, με το Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα ΔτΑ και με το αντίστοιχο Γραφείο του ΟΗΕ.

Για την χρονική περίοδο που καλύπτει αυτή η έκθεση (15.3.2004-15.3.2005), ενδεικτικά αναφέρονται οι ακόλουθες διεθνείς συνεργασίες, συμμετοχές σε συνέδρια, κλπ:

Στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης:

- συνεργασία με το Steering Committee for Human Rights, στα πλαίσια της σύνταξης εγχειριδίου με θέμα «ανθρώπινα δικαιώματα και περιβάλλον». Η ΕΕΔΑ απέστειλε παρατηρήσεις, καθώς και την απόφασή της περί προστασίας του περιβάλλοντος (απόφαση 10.5.2004). βλ. Μέρος ΣΤ', αρ. 4 της παρούσας Έκθεσης

- συνεργασία με το Steering Committee for Human Rights, για την διατύπωση νέων οδηγιών σχετικά με την προστασία των θυμάτων τρομοκρατίας. Η ΕΕΔΑ έστειλε παρατηρήσεις για το σχετικό κείμενο, δίνοντας έμφαση στην ανάγκη επέκτασης του φάσματος μέτρων προστασίας, πέραν της υλικής αποζημίωσης και μόνον (βλ. σχετική απάντηση στο ΣΤ' Μέρος, αρ.5 της παρούσας Έκθεσης).

- συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες του ΣτΕ σχετικά με την σχέδιο νέας Σύμβασης για την πρόληψη της τρομοκρατίας. Η ΕΕΔΑ συνεργάστηκε με τις ομόλογές της ευρωπαϊκές εθνικές επιτροπές για την υιοθέτηση κοινής θέσης πάνω σε αυτό το ζήτημα, διατυπώνοντας ταυτόχρονα και τις δικές της ξεχωριστές παρατηρήσεις, τις οποίες απέστειλε στο Γραφείο του Υπάτου Αρμοστή για τα ΔτΑ (Φεβρ. 2005). Βλ. Μέρος ΣΤ', αρ.6.

Στα πλαίσια του UNOHCHR (Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα):

- Η προεδρεύουσα του Τμήματος κ. Χ. Δίπλα εκπροσώπησε την ΕΕΔΑ στην 60η Σύνοδο της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, στην Γενεύη, στις 13-16.04.2004., κάνοντας παρέμβαση με θέμα : «Η ελληνική νομοθεσία υπό το φως του Σχεδίου της Σύμβασης για την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας ων ατόμων με αναπηρίες» (βλ. Μέρος ΣΤ', αρ.2). Παράλληλα με την Σύνοδο συνεδρίασε και το Ευρωπαϊκό Συντονιστικό όργανο των Εθνικών Επιτροπών.

Σχετικά με την διαδικασία σύνταξης της νέας διεθνούς Σύμβασης περί ατόμων με αναπηρίες, το Διεθνές Συντονιστικό Όργανο έχει ορίσει εκπρόσωπό του την κ. Anuradha Mohit από την Εθνική Επιτροπή της Ινδίας, η οποία και συμμετέχει στις συνεδρίες της ad hoc Ομάδας Εργασίας του ΟΗΕ. Η Εθνική Επιτροπή της Ιρλανδίας είναι αυτή που έχει επιφορτιστεί με τον συντονισμό των θέσεων των ευρωπαϊκών εθνικών επιτροπών. Η ΕΕΔΑ ενημερώνεται συστηματικά για τις εξελίξεις σχετικά με αυτό το θέμα, από τις προαναφερθείσες Επιτροπές, και αποστέλλει τις παρατηρήσεις της.

- Συνεργασία με το International Council for Human Rights Policy, στο οποίο η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τα ΔτΑ ανέθεσε το έργο να συντάξει προτάσεις με σκοπό την βελτίωση της αποτελεσματικότητας των Εθνικών Επιτροπών για τα ΔτΑ. Το Διεθνές αυτό Συμβούλιο, αφού συγκέντρωσε τις απαντήσεις των Εθνικών Επιτροπών σε μια σειρά από ερωτήματα που τους είχε θέσει για να διαμορφώσει εικόνα του έργου τους και να μετρήσει την αποτελεσματικότητά τους στην παρούσα φάση, σύνταξε ένα σχέδιο προτάσεων. Ζητήθηκε και πάλι η συμβολή των Εθνικών Επιτροπών πριν οριστικοποιηθεί το κείμενο. Η ΕΕΔΑ ανταποκρίνεται σε όλες τις φάσεις αυτής της διαδικασίας, αντανακλώντας έτσι το ενδιαφέρον της να αξιοποιήσει προτάσεις προς την κατεύθυνση της βελτίωσης του έργου της. (βλ. Η' Μέρος, Annexes, b).

- Μια ακόμα ενημέρωση που ζητήθηκε από την Ύπατη Αρμοστεία, αφορούσε τις δραστηριότητες της ΕΕΔΑ σχετικά με την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων της Παγκόσμιας Διάσκεψης κατά του Ρατσισμού στο Durban της Ν. Αφρικής το 2001, όπου είχε υιοθετηθεί ένα Σχέδιο Δράσης. Η ΕΕΔΑ ανταποκρίθηκε σε αυτό το αίτημα, και οι απαντήσεις της συμπεριελήφθησαν στην Έκθεση του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ προς την Γενική Συνέλευση, για αυτό το θέμα. (βλ. ΣΤ' Μέρος, αρ.3).

- Η ενίσχυση του ρόλου των Εθνικών Επιτροπών και του τρόπου συνεργασίας τους με την Επιτροπή ΔτΑ του ΟΗΕ, είναι ένα θέμα το οποίο εξακολουθεί να απασχολεί τα συντονιστικά τους όργανα, και αποτελεί θέμα συζήτησης σε

κάθε διεθνή σύνοδο. Σε απάντηση αυτού του προβληματισμού για την κατοχύρωση και την ουσιαστική συμμετοχή των Εθνικών Επιτροπών στα θεσμικά όργανα και μηχανισμούς των ΗΕ, η Υπηρεσία Εθνικών Επιτροπών (National Institutions Unit) του OHCHR διαμόρφωσε ένα ερωτηματολόγιο, με αποδέκτες τις Επιτροπές, ζητώντας την προτάσεις τους προς αυτή την κατεύθυνση. Τα συγκεντρωτικά αποτελέσματα θα αναλυθούν και θα συμπεριληφθούν στην έκθεση του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ στην 61η Σύνοδο της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, τον Μάιο του 2005 στην Γενεύη. Η ΕΕΔΑ ανταποκρίθηκε και σε αυτή την πρωτοβουλία.

Όσον αφορά την συνεργασία με υπηρεσίες της ΕΕ, ενδεικτικά αναφέρονται οι ακόλουθες δραστηριότητες:

- απάντηση της Επιτροπής σε ερωτηματολόγιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την μέτρηση της έκτασης των διακρίσεων στην Ευρώπη και την καταπολέμησή τους. Το ερωτηματολόγιο είναι συνημμένο στην Πράσινη Βίβλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την ίση μεταχείριση. Οι απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο θα αναλυθούν και θα συνυπολογιστούν κατά τον σχεδιασμό της νέας ατζέντας κοινωνικής πολιτικής της ΕΕ που θα εγκριθεί εντός του 2005. Τα αποτελέσματα θα ενταχθούν στις εκθέσεις της Ευρ. Επιτροπής προς το Ευρωκοινοβούλιο και το Συμβούλιο κατά το 2005 και 2006, για την εφαρμογή των Οδηγιών και του Προγράμματος για την καταπολέμηση των διακρίσεων (ας σημειωθεί ότι, εν τω μεταξύ, οι δύο Ευρωπαϊκές Οδηγίες για την καταπολέμηση των διακρίσεων ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη -ν. 3304/2005- ενώ η ΕΕΔΑ είχε νωρίτερα -απόφαση της 17.12.2003- γνωματεύσει για την ανάγκη ταχείας ενσωμάτωσής τους, διατυπώνοντας παράλληλα και προτάσεις επί του σχετικού νομοσχεδίου).

- συνεργασία με ειδική υπηρεσία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, αρμόδια για την δημιουργία Οδηγού προς χρήση των ευρωβουλευτών, με πληροφορίες σχετικά με φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

- εκτενής συνεργασία με άλλες ευρωπαϊκές εθνικές επιτροπές για την διαμόρφωση κοινής θέσης αναφορικά με την διαδικασία μετασχηματισμού του υπάρχοντος Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για τον Ρατσισμό και την Ξενοφοβία σε Ευρωπαϊκό Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, μετά από απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου του 2003. Πέραν της κοινής, με τις άλλες ευρωπαϊκές επιτροπές, τοποθέτησής της (βλ. Μέρος Ε', αρ. 8), η ΕΕΔΑ διατύπωσε και κάποιες επιπλέον παρατηρήσεις (βλ. Μέρος Ε', αρ.8). Ο Α' αντιπρόεδρος κ. Φραγκάκης εκπροσώπησε την Επιτροπή στην δημόσια ακρόαση των Βρυξελλών για αυτό το θέμα τον Δεκέμβριο του 2004, όπου και παρουσία-

σε τις θέσεις της Επιτροπής. Η ΕΕΔΑ συνεχίζει να παρακολουθεί με ιδιαίτερη προσοχή αυτή την διαδικασία, και πρόσφατα (στις αρχές Μαρτίου 2005) απέστειλε επιστολή προς τους Υπουργούς Δικαιοσύνης, Εσωτερικών, και Εξωτερικών με προτάσεις σχετικά με την σύνθεση του εκτελεστικού οργάνου του Οργανισμού (Βλ. Μέρος Στ', αρ.8).

Ειδικότερα στα πλαίσια της συνεργασίας με ομόλογες Επιτροπές σε ευρωπαϊκό ή διεθνές επίπεδο, η ΕΕΔΑ εκπροσωπήθηκε στις ακόλουθες συναντήσεις:

- 3η Στρογγυλή Τράπεζα των Εθνικών Επιτροπών για τα ΔτΑ και 5η Ευρωπαϊκή Συνάντηση Εθν. Επιτροπών, στο Βερολίνο, 25-27.11.2004. Ο Α' Αντιπρόεδρος κ. Φραγκάκης παρουσίασε εισήγηση με θέμα: «Ο ρόλος και οι υποχρεώσεις των κρατών για την προστασία των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων». Στην ίδια συνάντηση παρουσιάστηκε έκθεση δραστηριοτήτων των ευρωπαϊκών επιτροπών για το διάστημα 2000-2004, στα πλαίσια, δε, της Στρογγυλής Τράπεζας υιοθετήθηκε η Διακήρυξη του Βερολίνου (βλ. Μέρος Ε', αρ.6).

- Συνάντηση του Ευρ. Συντονιστικού Οργάνου στο Παρίσι, στις 16.2.2005. (βλ. συμπεράσματα συνάντησης, Μέρος Ε', αρ.9).

Ακόμη, στις 19.11.2004 η ΕΕΔΑ δέχτηκε την επίσκεψη πενταμελούς αντιπροσωπείας της Εθνικής Επιτροπής ΔτΑ της Ν. Κορέας, η οποία πραγματοποίησε κύκλο συναντήσεων στην Ευρώπη. Ακολούθησε αμοιβαία ενημέρωση για την σύνθεση, το ανθρώπινο και υλικό δυναμικό, τις αρμοδιότητες και τις κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι δύο Επιτροπές. (βλ. σχετικό ενημερωτικό σημείωμα, Μέρος Ε', αρ.5).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Επιτροπή της Ν. Κορέας έλαβε, στην συνέχεια, την πρωτοβουλία να συντάξει Οδηγό με βασικές πληροφορίες για το έργο όλων των Εθνικών Επιτροπών που λειτουργούν αυτή την στιγμή στον κόσμο. Η ΕΕΔΑ ανταποκρίθηκε στα ερωτήματα που της τέθηκαν, μέσα σε αυτή την διαδικασία.

Το Ε' Τμήμα συντονίζει ακόμη την συνεργασία της ΕΕΔΑ με τα όργανα παρακολούθησης της εφαρμογής των Διεθνών Συμβάσεων (Treaty Body system) του UNHCHR, αλλά και με τις αρμόδιους ελληνικούς φορείς και υπηρεσίες που είναι επιφορτισμένοι με την σύνταξη των εθνικών εκθέσεων προς τους προαναφερθέντες μηχανισμούς.

Μεταξύ 3.2004 και 3.2005, πέραν των παρατηρήσεων που κλήθηκε να καταθέσει σε συνδυασμό με την εξέταση της τέταρτης περιοδικής έκθεσης της Ελλάδας στην CAT (βλ. ανωτέρω), τον Φεβρουάριο του 2005 η Γενική Γραμματεία Ισότητας ζήτησε από την ΕΕΔΑ να διατυπώσει τις παρατηρήσεις της πάνω στο 6η Εθνική Έκθεση της Ελλάδας - Περίοδος 2001-2004 - προς την Επιτροπή για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών (Επιτροπή

CEDAW) του ΟΗΕ. Η ΕΕΔΑ ανταποκρίθηκε σε αυτό το αίτημα, παρά τα πολύ στενά χρονικά περιθώρια μέσα στα οποία κλήθηκε να το κάνει. (βλ. Μέρος ΣΤ', αρ.9).

Ακόμη, ας σημειωθεί ότι τον Απρίλιο του 2004, στην πρώτη περιοδική Έκθεση για την εφαρμογή στην Ελλάδα του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR), που κατέθεσε η αρμόδια υπηρεσία του ΥΠΕΞ στην Επιτροπή ΔτΑ του προαναφερθέντος Συμφώνου, ελήφθησαν υπ' όψιν οι παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ, οι οποίες είχαν κατατεθεί μετά από σχετικό αίτημα. (βλ. κείμενο έκθεση 2003). Το ίδιο έγινε και με τις παρατηρήσεις που είχε καταθέσει η ΕΕΔΑ για την σύνταξη της πρώτης Έκθεσης της Ελλάδας στην Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, σε συνεργασία με την Δ4 Διεύθυνση του ΥΠΕΞ. Η Έκθεση εξετάστηκε τον Απρίλιο του 2005, και οι συμπερασματικές παρατηρήσεις της Επιτροπής δημοσιεύθηκαν τον Μάιο.

Προγραμματισμός μελλοντικών δραστηριοτήτων

Το Ε' Τμήμα προετοιμάζει, στην παρούσα φάση, την συμμετοχή της ΕΕΔΑ στην 61η Σύνοδο της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ στην Γενεύη, τον Απρίλιο του 2005, όπως και την συμμετοχή στην παράλληλη 16η ετήσια συνάντηση του Διεθνούς Συντονιστικού Οργάνου των Εθνικών Επιτροπών για τα ΔτΑ. Ακόμη, σχεδιάζει να εκπροσωπηθεί στο Συνέδριο που οργανώνει στο Δουβλίνο, στις 16 Απριλίου 2005, η Εθνική Επιτροπή της Ιρλανδίας, με την ιδιότητά της ως συντονίστρια των θέσεων των Ευρ. Επιτροπών για την παρακολούθηση του Σχεδίου Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα ατόμων με αναπηρίες. Ειδικότερα, το συνέδριο θα εστιάσει στο θέμα της δημιουργίας μηχανισμού παρακολούθησης της εφαρμογής της Σύμβασης, όταν αυτή τεθεί σε ισχύ.

Άλλα θέματα πάνω στα οποία το Ε' Τμήμα σχεδιάζει να δραστηριοποιηθεί κατά το 2005, είναι:

- η παρακολούθηση σημαντικών για τα ΔτΑ Διεθνών ή Ευρωπαϊκών Συμβάσεων, τις οποίες δεν έχει υπογράψει ή επικυρώσει η Ελλάδα, και την διατύπωση σχετικών προτάσεων και παρατηρήσεων προς την Πολιτεία (σε συνέχεια προηγούμενών της πρωτοβουλιών).

- η ενίσχυση της συνεργασίας της με ομόλογες επιτροπές, σε συγκεκριμένα θέματα, όπως η εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού της μέσω της συμμετοχής σε εξειδικευμένα σεμινάρια που κατά καιρούς διοργανώνονται από άλλες Εθνικές Επιτροπές, της «ανταλλαγής» συνεργατών για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα, της μελέτης συγκεκριμένων περιπτώσεων όπου η παρέμβα-

ση των Εθνικών Επιτροπών υπήρξε ιδιαίτερα αποτελεσματική (case studies on best practices), κα.

- η προώθηση της συνεργασίας με άλλες ευρωπαϊκές εθνικές επιτροπές, αλλά και εθνικές επιτροπές αραβικών και άλλων μουσουλμανικών χωρών, για την εξέταση του ζητήματος -και την συνακόλουθη ανάληψη κοινής δράσης εναντίον των σκληρών, απάνθρωπων ή εξευτελιστικών ποινών που προβλέπονται και εφαρμόζονται από τις ποινικές νομοθεσίες ορισμένων κρατών (βλ. απόφαση Ολομέλειας 17.12.2003, μετά από πρόταση του ΙΜΔΑ, και σχετική εισήγηση, έκθεση ΕΕΔΑ 2003, σελ, 465).

γ. Διεθνής και Ευρωπαϊκή παρουσία της ΕΕΔΑ

Κατά το προηγούμενο έτος (03/2004-03/2005), η ΕΕΔΑ εκπροσωπήθηκε στα ακόλουθα διεθνή και ευρωπαϊκά συνέδρια (βλ. Μέρος Ε' της παρούσας Έκθεσης):

- 60η Σύνοδος της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, Γενεύη, Palais des Nations, 13-16.04.2004. Στη σύνοδο παρέστη εκ μέρους της ΕΕΔΑ, η Προεδρεύουσα του Ε' Τμήματος της ΕΕΔΑ, κα. Χ. Δίπλα.
- 7η Διεθνής Συνάντηση των Εθνικών Επιτροπών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Σεούλ-Κορέα, 14-17.09.2004. Στην εν λόγω συνάντηση παρέστη εκ μέρους της ΕΕΔΑ, η Προεδρεύουσα του Ε' Τμήματος της ΕΕΔΑ, κα. Χ. Δίπλα.
- Στρογγυλή Τράπεζα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI), Αθήνα 18.11.2004. Η ΕΕΔΑ εκπροσωπήθηκε από την Πρόεδρο, κα. Α. Μαραγκοπούλου, τους Αντιπροέδρους, κκ. Ν. Φραγκάκη και Α. Χρυσοχοΐδου-Αργυροπούλου, τα μέλη, Σ. Περράκη, Λ. Διβάνη, Λ.-Α. Σισιλιάνο, Α. Θεοδώρου, Χ. Λάμπρου και Α. Θεοδωρίδη, τους Επιστημονικούς Συνεργάτες και τη Γραμματέα.
- Συνάντηση της αντιπροσωπείας της ΕΕΔΑ με εκπροσώπους Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου της Δημοκρατίας της Κορέας, Αθήνα, 19.11.2004. Σκοπός της συνάντησης ήταν η αμοιβαία ενημέρωση για τη λειτουργία και τις δραστηριότητες των δύο Επιτροπών σε εθνικό και διεθνές επίπεδο καθώς και η ανταλλαγή απόψεων για σημαντικά ζητήματα Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε συνέχεια της 7ης Διεθνούς Συνάντησης των Εθνικών Επιτροπών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στη Σεούλ (14-17.09.2004).
- 3η Στρογγυλή Τράπεζα των Εθνικών Επιτροπών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και 5η Ευρωπαϊκή Συνάντηση των Εθνικών Επιτροπών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Βερολίνο, 25-27.11.2004. Στις ανωτέρω συναντήσεις παρέστη εκ μέρους της ΕΕΔΑ, ο Α' Αντιπρόεδρος, κ. Ν. Φραγκάκης.

- Συνέδριο με θέμα Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα και Εθνικές Επιτροπές για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Βερολίνο, 3-4.12.2004. Στο συνέδριο που διοργάνωσε το Γερμανικό Ινστιτούτο για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, η ΕΕΔΑ εκπροσωπήθηκε από την Επιστημονική Συνεργάτιδα κα. Χ. Μουκίου.
- Δημόσια διαβούλευση για τη δημιουργία Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, Βρυξέλλες, 25.01.2005. Στη δημόσια διαβούλευση η ΕΕΔΑ εκπροσωπήθηκε από τον Α' Αντιπρόεδρο, κ. Ν. Φραγκάκη.
- Συνάντηση του Ευρωπαϊκού Συντονιστικού Οργάνου των Εθνικών Επιτροπών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Παρίσι, 16.02.2005. Στη συνάντηση παρέστη εκ μέρους της ΕΕΔΑ ο Α' Αντιπρόεδρος, κ. Ν. Φραγκάκης.
- Σεμινάριο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) με θέμα Εθνικά Προσωπικά Δεδομένα, Στρασβούργο 17-18.02.2005. Η ΕΕΔΑ εκπροσωπήθηκε από τον Α΄ Αντιπρόεδρο κ. Ν. Φραγκάκη.

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ-ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ αρ. 1

Απόφαση-Γνωμάτευση για την ανάσχεση της καταστροφής του πρασίνου της Αττικής και ιδίως της Πρωτεύουσας

ΑΠΟΦΑΣΗ-ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΗ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ ΕΕΔΑ: Η ΑΝΑΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΤΟΥ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΩΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ

Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) έχει λάβει διαμαρτυρίες πολιτών που της ζητούν να εκφράσει τις απόψεις της για το θέμα της δραστικής και προϊούσας εξαφάνισης του πρασίνου σε διάφορα σημεία της Αττικής, αλλά κυρίως στην πρωτεύουσα που τόσο λίγο πράσινο διαθέτει.

Το θέμα εξέτασε η ΕΕΔΑ στις συνεδριάσεις της Ολομέλειας της 12ης Φεβρουαρίου 2004 και της 6ης Μαΐου 2004 κατά τις οποίες άκουσε και τις προφορικές αναπτύξεις του κ. Γ. Πατρίκιου (Επίκ. Καθηγητή του Παν/μιου Θράκης και μέλους της επιστημονικής ομάδας του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου που συνέταξε τη μελέτη για το Μητροπολιτικό Πάρκο Γουδή) και του κ. Δ. Καραβέλλα (Προέδρου της WWF Ελλάς) και της κας Θ. Νάντσου (Συντονίστριας προγραμμάτων δράσης της WWF Ελλάς), οι οποίοι εκπροσωπούσαν: ο πρώτος την Επιτροπή Αγώνα για το Μητροπολιτικό Πάρκο Γουδή, ο δεύτερος και η τρίτη την οργάνωση WWF Ελλάς που αναφέρθηκαν κατά κύριο λόγο στην καταστροφή του πρασίνου του Πάρκου Ριζάρη, του Πεδίου του Άρεως, του Άλσους της Νέας Φιλαδέλφειας και του Κτήματος Συγγρού στο Μαρούσι και κατέθεσαν και σχετικό Υπόμνημα με τίτλο «Αστικό πράσινο: Η ανάσα της πόλης χάνεται».

Πρόσθετα κατατέθηκαν, και αναφερόμαστε σ' αυτά, ειδικά:

Για το Πάρκο Γουδή, εμπεριστατωμένο Υπόμνημα του Επίκ. Καθηγ. κ. Γ. Πατρικίου και Δελτίο Τύπου της Αρχιτεκτονικής Σχολής του ΕΜΠ, με τα οποία αιτιολογείται πλήρως γιατί αποκλείεται η μετατροπή του σημαντικού αυτού πνεύμονα της Αθήνας σε ποδοσφαιρικό γήπεδο συνδυασμένο με σωρεία χώρων εμπορικής εκμετάλλευσης.

Για το Άλσος Ριζάρη: Γνωμάτευση του Επιμελητηρίου Περιβάλλοντος (Προέδρου κ. Μ. Δεκλερή) από 19/11/2002 Έγγραφο του Δήμου Αθηναίων, Διεύθυνση κηποτεχνίας-πρασίνου, με Αριθ. Πρωτ. 33/12/1/2004, που εκφράζει την πλήρη αντίθεση του Δήμου Αθηναίων, Ψήφισμα της Ακαδημίας Αθηνών 74085/14.4.2004 που θεωρεί επιβεβλημένη την προστασία του Άλσους Ριζάρη ως φυσικού-πρασίνου περιβάλλοντος και ως πολιτιστικού-ιστορικού περιβάλλοντος, αλλά και ως πράξη συμμόρφωσης προς τη βούληση των εθνικών ευεργετών Ριζάρη? την Απόφ. Ολομ. Συμβ. Επικρ. 604/2002 αντίγραφο ά. 80 παρ. 1 του Ν. 2819/2002 τέλος, άρθρο του Συμβούλου Επικρατείας κ. Σ. Ρίζου, Έκπτωση του νόμου και του «Κράτους Δικαίου», Καθημερινή 21/3/2004.

Για το Πεδίον του Άρεως : Απόφ. Δ΄ Τμ. ΣτΕ 2568/1981 που αφορά το κέντρο Green Park και Απόφ. Δ΄ Τμ. ΣτΕ 2189/1982, που αφορά το ίδιο κέντρο, για τη μη συμμόρφωση της Διοίκησης στην προηγούμενη απόφαση. Στο υπόμνημα WWF Ελλάς αντικρούεται και η επέκταση των εγκαταστάσεων του Πανελληνίου Γυμναστικού Συλλόγου σε βάρος του Πεδίου του Άρεως.

Η ΕΕΔΑ έλαβε υπόψη τα παραπάνω στοιχεία αλλά και την άμεση προσωπική εμπειρία των μελών της, κατοίκων της ευρείας περιοχής της πρωτεύουσας, τα οποία εξέφρασαν τη βαθιά απογοήτευσή τους γενικά για την καταστροφή του πρασίνου σε πολλά σημεία και στην επέκτασή της και στα παραπάνω αναφερόμενα πάρκα. Μεταξύ άλλων, αναφέρθηκαν και στην πλήρη αποψίλωση από κάθε ίχνος πρασίνου σε συνδυασμό με κακότεχνη διαρρύθμιση της πλατείας Ομονοίας, της Πλατείας Καραϊσκάκη και της ολοένα καταστρεφόμενης μικρής, αλλά τόσο πράσινης και χαριτωμένης, Πλατείας Κολωνακίου.

Η Επιτροπή, αφού συσχέτισε όλα τα παραπάνω με το γνωστό γεγονός ότι η Αθήνα και τα περίχωρά της διέθεταν - πριν και από τις τελευταίες καταστροφές - το λιγότερο πράσινο από όλες τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, κατέληξε ομόφωνα στην εξής γνωμάτευση-απόφαση:

1. Διαπιστώνει τη συνεχή, ιδίως τα τελευταία χρόνια, αυτόχρημα εχθρική στάση των αρμοδίων - παρά τις σωστές θέσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας που η νομολογία του καθιέρωσε - κατά του φυσικού περιβάλλοντος και κυρίως του πρασίνου και των ελάχιστων ελεύθερων χώρων ανάσας της πρωτεύουσας, κατά παράβαση του άρθρου 24 του Συντάγματος. Ήδη είναι σαφείς και οι αντίχτυποι του γεγονότος αυτού στις κλιματολογικές συνθήκες, στην αύξηση της ρύπανσης της ατμόσφαιρας και στις αντίστοιχες επιπτώσεις στην υγεία των Αθηναίων (ραγδαία αύξηση αλλεργιών, παθήσεων πνευμονικών και άλλων).

2. Εξ άλλου και γύρω από την πρωτεύουσα πρέπει να γίνεται σεβαστό το πράσινο που τόσο έχει κακοπάθει τελευταία εξ αιτίας διάφορων «έργων», ιδίως με δικαιολογία την εξυπηρέτηση του «δημοσίου συμφέροντος» σχετικά με τους Ολυμπιακούς Αγώνες, σαν να μην εξυπηρετούσε δημόσιο συμφέρον και μάλιστα «ατομικό δικαίωμα του καθενός», κατά το Σύνταγμά μας, η προστασία του περιβάλλοντος.

3. Κατά κανόνα, η Διοίκηση θυσιάζει το περιβάλλον χωρίς αιτιολογημένη συγκριτική στάθμιση, με βάση την αναλογικότητα, της εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος από το σεβασμό του περιβάλλοντος από τη μία μεριά και της εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος από την επίτευξη άλλου σκοπού που συγκρούεται με το σεβασμό του περιβάλλοντος,

από την άλλη. Ακόμη όμως παραλείπεται η σοβαρή διερεύνηση από τη Διοίκηση της εξεύρεσης άλλης λύσης για την ικανοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού που δεν θα προσέβαλλε το περιβάλλον.

4. Διαπιστώνει επίσης ότι η Διοίκηση, αντί να προστατεύσει με πρωτοβουλία της το ελάχιστο πράσινο που απέμεινε, καταστρατηγεί - κάποτε και με νομιμοφανείς τρόπους - ακόμη και τις αποφάσεις δικαστηρίων, όπως την Απόφ. Ολομ. ΣτΕ 604/2002 για το Πάρκο Ριζάρη, και τις Αποφ. Δ΄ Τμ. ΣτΕ 2568/1981 και 2189/1982 για το Πεδίο του Άρεως. Η ΕΕΔΑ έχει επανειλημμένα καταδικάσει το φαινόμενο του μη σεβασμού των δικαστικών αποφάσεων από τη Διοίκηση (βλ. Έκθεση πεπραγμένων της ΕΕΔΑ, 2002, σελ.169 επ.).

5. Η ΕΕΔΑ με βάση όλα τα ανωτέρω θεωρεί ότι επιβάλλεται αφ' ενός να επανεξετασθούν όλες οι περιπτώσεις προσφάτων παραχωρήσεων χώρων πρασίνου της Αθήνας για άλλη χρήση (ανοικοδόμηση, γήπεδα ποδοσφαίρου συνδυαζόμενα με εμπορικά κέντρα κάθε είδους κ.λπ.) και αφετέρου να απορριφθούν σχετικές εκκρεμείς αιτήσεις με ανάλογα αιτήματα.

Συνοπτικά, η Επιτροπή φρονεί ότι πρέπει να αποκλεισθεί πλέον η αποψίλωση έστω και μιάς σπιθαμής πρασίνου στην αποπνικτική τσιμεντούπολη της Αθήνας.

6. Αναγκαία κρίνεται, εξ άλλου, η σύνταξη χάρτη καταγραφής των σημερινών χώρων του πρασίνου της Αττικής, αρχίζοντας από την Αθήνα και τα περίχωρά της, για την αποτελεσματική προστασία τους και στο μέλλον.

Αθήνα, 10 Μαΐου 2004

ΚΕΙΜΕΝΟ αρ. 2

Απόφαση-Γνωμάτευση σχετικά με την αναφορά/αίτηση της «Ιεράς Συνόδου των Γνησίων Ορθοδόξων Χριστιανών» για παραβίαση συνταγματικών δικαιωμάτων και ελευθεριών

ΑΠΟΦΑΣΗ/ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟ 10.06.04 ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΦΟΡΑ-ΑΙΤΗΣΗ ΤΗΣ «ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΩΝ ΓΝΗΣΙΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ (Γ.Ο.Χ.) ΕΛΛΑΔΟΣ» ΓΙΑ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ*

Η Ιερά Σύνοδος των Γνησίων Ορθοδόξων Χριστιανών (εφεξής, Γ.Ο.Χ.) απέστειλε στην ΕΕΔΑ εξασέλιδη αναφορά/αίτηση (αρ. πρωτ. 140/ 17.02.04), συντεταγμένη από την πληρεξούσια δικηγόρο της κ. Ι. Καμτσίδου, Επίκ. Καθηγήτρια Συνταγματικού Δικαίου ΑΠΘ. Στην αναφορά περιγράφεται το πρόβλημα σχετικά με την πνευματική λύση του γάμου των Γ.Ο.Χ., έτσι όπως αυτό προκύπτει ως συνέπεια της Γνωμοδότησης αρ. 4/2003 της 20.9.2003 του κ. Προϊσταμένου της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Πειραιά.[1]

Συνοπτικά, το επίμαχο σημείο της προαναφερθείσας γνωμοδότησης αφορά την εφαρμογή του αρθ. 50 παρ. 2[2] του Ν. 590/1977 (περί Καταστατικού Χάρτη της Εκκλησίας της Ελλάδος) και επιχειρεί να δώσει κατευθύνσεις ως προς τον χειρισμό -από τους εισαγγελείς- των υποθέσεων διαζυγίων μεταξύ ορθοδόξων, μεταξύ ετεροδόξων ή ετεροθρήσκων και μεταξύ παλαιοημερολογιτών. Για αυτή την τελευταία κατηγορία, ο κ. Προϊστάμενος της Εισαγγελίας, επιχειρώ-

---

* *Η παραπάνω απόφαση-γνωμάτευση της ΕΕΔΑ υιοθετήθηκε μετά μακρά συζήτηση στην συνεδρίαση της Ολομέλειας της 10ης Ιουνίου 2004. Η αρχική εισήγηση συντάχθηκε από την κ. Χριστίνα Παπαδοπούλου, επιστημονική συνεργάτιδα της ΕΕΔΑ.*

[1] *Στην αναφορά επισυνάπτονται: αντίγραφο της προαναφερθείσας Γνωμοδότησης, αντίγραφο των αποφάσεων του ΣτΕ 1441/1991 Ολ (περί προϋποθέσεων για την ίδρυση ναών και ευκτηρίων οίκων) και ΣτΕ 2308/2000 Τμ. Ε΄ (που επιβεβαιώνουν ότι οι Γ.Ο.Χ. αποτελούν γνωστή θρησκεία), αντίγραφο της ΥΑ 103/1998 περί απαλλαγής από τον ΦΜΑΠ (στην βάση της κατάταξης των παλαιοημερολογιτών στην κατηγορία των γνωστών δογμάτων), αντίγραφα παραγγελιών των εισαγγελέων για πνευματική λύση προς τους Μητροπολίτες Γ.Ο.Χ., προγενεστέρων της επίμαχης γνωμοδότησης και τέλος, αντίγραφο του άρθρου 3 του ν. 60(Ι) του 1994 της Κυπριακής Δημοκρατίας (ως παράδειγμα νομοθετικής ρύθμισης του θέματος των μυστηρίων και ειδικότερα των έγγαμων σχέσεων των Γ.Ο.Χ.). Σημειώνεται ότι η απόφαση ΣτΕ 1444/91 (ολομ.) [ΤοΣ 1991 σ.381-391, με σχόλια Δ. Γρατσία, Θ. Αραβάνη και Θ. Παναγόπουλου και γνωμοδότηση Φ. Σπυρόπουλου] έκρινε ότι η θρησκευτική κοινότητα των "Παλαιοημερολογιτών" είναι "ιδιαίτερη" και δεν βρίσκουν εφαρμογή στην περίπτωσή της ούτε οι διατάξεις του α.ν. 1672/1939, που αφορούν τους ετεροδόξους και ετεροθρήσκους όπως αναφέρει το Ανώτατο Δικαστήριο, αλλά ούτε και εκείνες οι διατάξεις που αφορούν την ανέγερση ναών της Ανατολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας (ν.590/1977).*

[2] *Αρθ. 50 παρ. 2: " Καταστάσης αμετακλήτου της δικαστικής αποφάσεως δι' ης ...λύεται ο γάμος δια διαζυγίου, ο παρά τω εκδόντι την αμετάκλητον απόφασιν δικαστηρίω εισαγγελεύς κοινοποιεί, τη αιτήσει του έχοντος έννομον συμφέρον, αντίγραφον ταύτης εις τον εκδόντα την άδειαν του γάμου Αρχιερέα...".*

ντας να θεμελιώσει την άποψή του, προβαίνει σε μία σειρά από εκτιμήσεις που μπορούν να προκαλέσουν διαδικαστικές δυσχέρειες στους ενδιαφερομένους να λύσουν πνευματικά τον γάμο τους παλαιοημερολογίτες. Υποστηρίζει την άποψη ότι η διαφωνία μεταξύ Ανατολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας και παλαιοημερολογιτών δεν είναι δογματικής φύσεως, κάνει διάκριση ως προς την εγκυρότητα των τελεσθέντων από παλαιοημερολογίτες κληρικούς μυστηρίων ανάλογα με τον τρόπο απόκτησης της ιεροσύνης, και χαρακτηρίζει ως ανυπόστατα (συμπεριλαμβανομένων και των γάμων) όσα εκ των μυστηρίων ιερολογούνται από «παρατύπως» χειροτονημένους κληρικούς. Και καταλήγει σε μια κατηγοριοποίηση των περιπτώσεων διαζυγίων, δίνοντας κατευθύνσεις ως προς το σε ποία εκκλησιαστική αρχή οφείλει ο εισαγγελέας που επιλαμβάνεται της υπόθεσης, να κοινοποιήσει -τη αιτήσει του έχοντος έννομο συμφέρον- αντίγραφο της αμετακλήτου δικαστικής αποφάσεως δια της οποίας λύεται ο γάμος δια διαζυγίου.

Από την έκδοση αυτής της γνωμοδότησης και μετά, οι εισαγγελείς έπαψαν (ενώ, όπως πιστοποιείται από σχετικά συνημμένα αντίγραφα εγγράφων, πριν την επίμαχη γνωμοδότηση το έπρατταν) να κοινοποιούν την δικαστική απόφαση προς τον αρχιερέα Γ.Ο.Χ. και αντ' αυτού την κοινοποιούν προς τον αρχιερέα της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Η συγκεκριμένη κοινότητα Γ.Ο.Χ.[3], εκτιμά πως «η γνωμοδότηση αυτή θίγει

[3] *Σημειώνεται ότι στην Ελλάδα λειτουργούν περισσότερες από πέντε διαφορετικές ομάδες Παλαιοημερολογιτών, ενώ όλες αυτοπροσδιορίζονται ως «Γ.Ο.Χ.». Για την Εκκλησία της Ελλάδος, ο παλαιοημερολογιτισμός είναι μια διοικητική διαφορά που κατέληξε σε μια ανταρσία κατά της δικαιοδοσίας της και που καθιστά τους κληρικούς και τους οπαδούς του, αποκομμένους και παρασυνάγωγους, πάντως όχι αιρετικούς. Για τους Παλαιοημερολογίτες, η διαφορά είναι ουσιαστική και αφορά το δόγμα και όχι μόνο τους τύπους. Το νέο ημερολόγιο ακολουθούν σήμερα οι Εκκλησίες Κων/λεως, Αλεξανδρείας, Αντιοχείας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας, Κύπρου, Ελλάδος, Αλβανίας, Πολωνίας, Τσεχίας και Σλοβενίας. Ενώ το παλαιό ημερολόγιο το ακολουθούν οι Εκκλησίες Ιεροσολύμων, Ρωσίας, Σερβίας, Γεωργίας και το Άγιον Όρος, παρ' ότι αυτό ανήκει στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, που ακολουθεί το νέο Ημερολόγιο. Τέλος, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφέρουμε στο σημείο αυτό ότι, παρά την συνοδική υιοθέτηση του νέου ημερολογίου από τις πρώτες έντεκα εκκλησίες, δεν υπήρξε διαταραχή στις Κανονικές τους σχέσεις με τις τελευταίες τέσσερις και το Άγιο Όρος, που κράτησαν το παλαιό Ημερολόγιο. Προβλήματα προκύπτουν μόνο όσον αφορά τις σχέσεις με τις εκκλησίες που δεν αποδέχονται την εξουσία της Εκκλησίας της Ελλάδος. Πρέπει, ωστόσο να σημειωθεί, ότι κάποιες από τις "αντικανονικές" -για την Εκκλησία της Ελλάδος- παλαιοημερολογητικές εκκλησίες, διατηρούν συχνά στενούς δεσμούς με τις "κανονικές" τέσσερις που προαναφέρθηκαν Όσον αφορά τον αριθμό των παλαιοημερολογιτών, αυτός κυμαίνεται μεταξύ 100.000 και 1,5 εκατ. (ανάλογα με την πηγή). Τέλος, δεν είναι άσκοπο να αναφερθεί πως, παρά την "γκρίζα ζώνη" στην οποία λειτουργούν οι παλαιοημερολογίτες όσον αφορά την αναγνώρισή τους, αυτό δεν εμποδίζει ορισμένους πολιτικούς να τους προσφέρουν την προστασία τους στην εκλογική τους περιφέρεια (για προφανείς λόγους). Αλλά και οι πολιτειακοί φορείς έχουν μια, συχνά, απρόβλεπτη και χωρίς συνοχή στάση απέναντι τους: άλλοτε υψώνουν γραφειοκρατικά εμπόδια (όπως π.χ. στο θέμα που διερευνάται σε αυτή την εισήγηση), και άλλοτε διευκολύνουν: το ΥΕΑ στην απαλλαγή των κληρικών και μοναχών από την στράτευση, το ΥΠΕΣΔΔΑ στην καταχώριση των μυστηρίων στα ληξιαρχεία, κ.λπ..*

ευθέως την θρησκευτική ελευθερία» τους, «καθώς αφενός υπάγει σε έλεγχο των κρατικών οργάνων και ειδικότερα των Εισαγγελέων της χώρας την κανονικότητα των θρησκευτικών λειτουργών της Εκκλησίας των Γ.Ο.Χ., αφετέρου παραβιάζει την θρησκευτική συνείδηση των παλαιοημερολογιτών και καθιστά αδύνατη την απόλαυση και άλλων συνταγματικών δικαιωμάτων τους». Εν κατακλείδι, ζητά από την ΕΕΔΑ να «εκδώσει...πόρισμα με το οποίο να διαπιστώνεται η παραβίαση των προαναφερομένων συνταγματικών δικαιωμάτων και ελευθεριών μας, ώστε να ανακληθεί η υπ' αριθμόν 4/2003 της 20/9/2003 Γνωμοδότηση του κ. Προϊσταμένου της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Πειραιά».

1. Η ουσία του θέματος που εγείρει η αναφορά των Γ.Ο.Χ., εμπίπτει κατ' εξοχήν στην προβληματική του συστήματος που διέπει τις σχέσεις του Κράτους και της Εκκλησίας της Ελλάδος, και το οποίο δημιουργεί διαπιστωμένες συναλληλίες εξουσιών και αρμοδιοτήτων (όπως εν προκειμένω, η ισοκυρία πολιτικού και θρησκευτικού γάμου, και τα αναφυόμενα εξ αυτής θέματα). Αυτό με την σειρά του προκαλεί θεσμικές συγχύσεις και ασαφείς ρυθμίσεις, που επηρεάζουν και την προσωπική κατάσταση των πολιτών. Ακόμη, μέσα στο ίδιο πλαίσιο, δημιουργούνται αντιθέσεις και διελκυστίνδες, που ενίοτε φτάνουν και μέχρι την σύγκρουση εκκλησιαστικής και πολιτειακής εξουσίας.

Η θεματική των θρησκευτικών ελευθεριών έχει ήδη απασχολήσει την ΕΕΔΑ και σχετικά με αυτή, η Επιτροπή παραπέμπει στην Απόφασή της με τίτλο «Προτάσεις για θέματα θρησκευτικής ελευθερίας» που εγκρίθηκαν ομόφωνα στην Ολομέλεια της 1ης Μαρτίου 2001 (βλ. Ετήσια Έκθεση ΕΕΔΑ 2001). Εκεί θίγονται: το ζήτημα του προσηλυτισμού, τα εμπόδια στην ίδρυση ναών και ευκτηρίων οίκων, ζητήματα σχετικά με την αντιμετώπιση της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης, αλλά και σχετικά με την απαγόρευση των διακρίσεων σε βάρος θρησκευτικών κοινοτήτων. Σχετικές είναι και οι Αποφάσεις της ΕΕΔΑ για την αναγραφή του θρησκεύματος στις ταυτότητες (13.7.2000, βλ. Ετήσια Έκθεση ΕΕΔΑ 2000) και για την αποτέφρωση των νεκρών (7.12.2000, βλ. Ετήσια Έκθεση ΕΕΔΑ 2001). Πιο πρόσφατα, η Ολομέλεια της Επιτροπής εξέδωσε απόφαση σχετικά με την καταγγελία της «Επιτροπής δια την αναγνώρισιν της Ελληνικής θρησκείας του Δωδεκαθέου» για παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (25.9.2003, βλ. Ετήσια Έκθεση ΕΕΔΑ 2003).

2. Αναφορικά με το ειδικό ζήτημα της λύσης του γάμου, το θέμα φέρει στην επιφάνεια τους δισταγμούς της πολιτείας να ορίσει ένα νομικό πλαίσιο για την κατοχύρωση της νομιμότητας των Γ.Ο.Χ. Η «οχύρωση» των εισαγγελέων πίσω από την προαναφερθείσα γνωμοδότηση του Προϊσταμένου της Εισαγγελίας, έστω και αν αυτή δεν έχει δεσμευτικό

χαρακτήρα, αποτελεί ένα παράδειγμα των προβλημάτων που προκύπτουν από την απουσία ξεκάθαρου νομικού πλαισίου.

3. Το θέμα αρμόζει να εξεταστεί υπό το πρίσμα της ισχύος -ή όχι- των άρθρων 49 και 50 του ν. 590/1977 (περί Καταστατικού Χάρτη της Εκκλησίας της Ελλάδος). Οι διατάξεις αυτές είχαν εκδοθεί υπό το κράτος του προϊσχύοντος Αστικού Κώδικα (αρθ. 1367 ΑΚ)[4] που προέβλεπε την υποχρεωτική ιερολογία για την σύναψη γάμου. Ως εκ τούτου, η ολοκλήρωση της διαδικασίας λύσης του γάμου απαιτούσε, σύμφωνα με τις ανωτέρω διατάξεις, και την πνευματική λύση του γάμου, μετά την υποχρεωτική κοινοποίηση του διαζευκτηρίου από τον αρμόδιο εισαγγελέα προς τον αρχιερέα της Εκκλησίας που είχε ιερολογήσει το μυστήριο. Ωστόσο, με την κατάργηση της υποχρεωτικής ιερολογίας για την τέλεση του γάμου το 1983, οι ανωτέρω διατάξεις του ν. 590/1977 πρέπει να θεωρηθούν καταργηθείσες σε ό,τι αφορά τις διοικητικής φύσεως ρυθμίσεις της λύσης του γάμου, ενώ παραμένουν σε ισχύ σε ό,τι αφορά την πλευρά της αμιγώς πνευματικής λύσης του γάμου. Κατ' αυτήν την έννοια, η καθιέρωση του πολιτικού γάμου δίνει ουσιαστικά λύση στο πρόβλημα, ούτως ώστε η εισαγγελική κοινοποίηση του διαζευκτηρίου στην Εκκλησία, να μην αποτελεί sine qua non προϋπόθεση για την λύση του γάμου από δικαιικής πλευράς. Σε περίπτωση, πάντως, κατά την οποία οι συγκεκριμένες διατάξεις ήθελαν θεωρηθεί ότι είναι σε ισχύ, τότε πράγματι τίθεται το ζήτημα, σε ποιόν αρχιερέα θα πρέπει ο εισαγγελέας να κοινοποιήσει το διαζευκτήριο. Στο σημείο αυτό προκύπτει ζήτημα του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος των Γ.Ο.Χ. να απολαμβάνουν τα ατομικά και πολιτικά τους δικαιώματα ανεξάρτητα από τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις και να τελούν ανεμπόδιστα και υπό την προστασία των νόμων τα σχετικά με την λατρεία του δόγματός τους.[5] Στο συμπέρασμα αυτό οδηγεί η εξέταση του θέματος, δεδομένου ότι η εν λόγω θρησκευτική κοινότητα -παρά τον κατα-

---

[4] *Σύμφωνα με το προϊσχύον άρθρο 1367 ΑΚ, "Ο γάμος τελείται...είτε με ιερολογία από ιερέα της ανατολικής ορθόδοξης εκκλησίας, είτε από λειτουργό άλλου δόγματος ή θρησκεύματος γνωστού στην Ελλάδα... Οι προϋποθέσεις της ιεροτελεστίας και κάθε θέμα σχετικό με αυτήν διέπονται από το τυπικό και τους κανόνες του δόγματος ή του θρησκεύματος σύμφωνα με το οποίο γίνεται η ιεροτελεστία". Ενώ το άρθρο 1371 ΑΚ (περί γάμου μεταξύ ετεροδόξων ή ετεροθρήσκων) ορίζει πως "...η ιεροτελεστία γίνεται όπως απαιτεί το δόγμα ή το θρήσκευμα...αν είναι αναγνωρισμένο στην Ελλάδα". Ακόμη, σύμφωνα με το άρθ. 49 παρ. 1 του Ν. 590/1977 (περί καταστατικού χάρτη της Εκκλησίας της Ελλάδος), "η ιερολογία του γάμου τελείται μετά προτέραν έγγραφον άδειαν του Αρχιερέως του τόπου τελέσεως". Στην διαδικασία για την πνευματική λύση του γάμου, αναφέρεται το αρθ. 50 του Καταστατικού Χάρτη (βλ. ανωτέρω σημ. 2).*

[5] *Αρθ. 13 παρ. 1 & 2 του Συντάγματος.*

κερματισμό της- συνιστά «γνωστή» θρησκεία (ή, καλύτερα, «ιδιαίτερη» θρησκευτική κοινότητα) υπό το φως του άρθρου 13 παρ. 2 του ελληνικού Συντάγματος, και θρησκευτική ή φιλοσοφική πεποίθηση, υπό το φως του άρθρου 9 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και 18 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα. Στην περίπτωση, λοιπόν, και μόνον, που οι εν λόγω διατάξεις του ν. 590/1977 θεωρηθούν ότι είναι σε ισχύ, τότε και μόνο πρέπει να αναγνωρισθεί στους Γ.Ο.Χ. το δικαίωμα να ζητήσουν η κοινοποίηση του διαζευκτηρίου τους να γίνει προς τον αρχιερέα της δικής τους Εκκλησίας.

4. Πάντως η ΕΕΔΑ, κάνοντας την διάκριση μεταξύ της πρώτης υπόθεσης εργασίας -ότι οι εν λόγω διατάξεις θεωρούνται αυτοδικαίως καταργηθείσες- και της δεύτερης -ότι είναι σε ισχύ- προκρίνει την πρώτη.

5. Επίσης, διαπιστώνεται -όπως εξάλλου επισημαίνεται και στην αναφορά των Γ.Ο.Χ.- το νομικό παράδοξο που προκύπτει από την γνωμοδότηση του Προϊσταμένου της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Πειραιά: η αναγνώριση της αρμοδιότητας των εισαγγελέων, αφενός να κρίνουν την εγκυρότητα ενός γάμου (ανάλογα με την εκτίμησή τους για την νομιμότητα της χειροτονίας του κληρικού που τον ιερολόγησε) και αφετέρου να χαρακτηρίζουν ως ανυπόστατο έναν γάμο που ουδέποτε αμφισβητήθηκε ούτε ακυρώθηκε, έχει ήδη παραγάγει έννομες συνέπειες, έχει καταχωριστεί στο ληξιαρχείο και έχει λυθεί με αμετάκλητη δικαστική απόφαση (πράξεις από τις οποίες τεκμαίρεται ότι αυτός είναι υποστατός).

6. Υπό το φως αυτών των στοιχείων, η ΕΕΔΑ διατηρεί τις επιφυλάξεις της ως προς το αν η προκείμενη εισαγγελική πρακτική συνάδει με τη συνταγματική και διεθνή προστασία της θρησκευτικής ελευθερίας. Η ελεύθερη άσκηση της θρησκευτικής λατρείας, επειδή απολαύει ειδικών εγγυήσεων, μάλλον εμποδίζεται από πρακτικές που εμμέσως αποδίδουν σύμφυτη παραβατικότητα στα μειονοτικά δόγματα ή θρησκεύματα, ή στις θρησκευτικές κοινότητες που αποτελούν «ιδιαίτερη περίπτωση», όπως οι Γ.Ο.Χ..

Πάντως, και παρά τις ανωτέρω παρατηρήσεις, πρέπει να αναγνωριστεί, ότι για περιπτώσεις όπως η διερευνώμενη δεν είναι άμοιρες ευθυνών οι ρυθμίσεις (ή η απουσία αυτών), που αντιμετωπίζουν με καχυποψία όλες τις θρησκείες -ή/και δόγματα και θρησκευτικές κοινότητες- πλην της επικρατούσης. Τέτοιες ρυθμίσεις συντελούν στο να διαμορφώνεται ένα ασαφές πλαίσιο, μέσα στο οποίο εγκλωβίζεται η διοίκηση, αδυνατώντας να κατανοήσει την άμεση κανονιστική ισχύ του Συντάγματος και των διεθνών συμβάσεων και, τελικά, επιβάλλοντας αυστηρές ή και απαγορευτικές προϋποθέσεις στην άσκηση των θρησκευτικών ελευθεριών των πολιτών που δεν ανήκουν στην Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία.

7. Συνεπώς, η ΕΕΔΑ γνωματεύει και προτείνει:

α) Εφόσον η θρησκευτική λύση του γάμου δεν επιφέρει καμία επίπτωση στην νομιμότητα της νομικής λύσης του, παρέλκει και η οποιαδήποτε κοινοποίηση προς οιαδήποτε εκκλησιαστική αρχή εκ μέρους του Εισαγγελέα.

β) Συμβουλεύει τα αρμόδια Υπουργεία να λάβουν τις νομοθετικές πρωτοβουλίες για την κάλυψη των νομικών κενών, αναφορικά με το status των Γ.Ο.Χ, υπό το φως των συνταγματικών και διεθνών επιταγών, ούτως ώστε να αντιμετωπιστούν όλα τα σχετικά με αυτούς θέματα. Κατά την άσκηση αυτών των νομοθετικών πρωτοβουλιών, οι αρμόδιοι φορείς θα πρέπει να συνεκτιμήσουν τόσο τις δεδομένες ενστάσεις περί της συνταγματικότητας των ισχυουσών ρυθμίσεων, όσο και τη δυσκαμψία που αυτές επιφέρουν στη νοοτροπία και πρακτική της Διοίκησης επί θεμάτων θρησκευτικής ελευθερίας.

γ) Απαντά στην αιτούσα Ιερά Σύνοδο Γ.Ο.Χ ότι, βάσει του ιδρυτικού της νόμου (Ν. 2667/1998), η ΕΕΔΑ δεν παρέχει έννομη προστασία, και δεν μπορεί να εκδώσει Πόρισμα περί της ανακλήσεως της υπ' αριθμόν 4/2003 της 20.9.2003 Γνωμοδότησης του κ. Προϊσταμένου της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Πειραιά. Ωστόσο, οι έχοντες έννομο συμφέρον μπορούν ενδεχομένως να στραφούν στην ελληνική ή/και στην ευρωπαϊκή δικαιοσύνη.

Αθήνα, 10 Ιουνίου 2004

ΚΕΙΜΕΝΟ αρ. 3
Προτάσεις επί των ζητημάτων αντιρρησιών συνείδησης και του θεσμού της εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής υπηρεσίας στην Ελλάδα

ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΗ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ ΤΗΣ 10/06/2004 ΟΠΩΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΤΗΝ 01/07/04 ΜΕ ΘΕΜΑ: ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΩΝ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ ΚΑΙ Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η Ολομέλεια αφού άκουσε την προφορική ανάπτυξη της εισήγησης* και μετά μακράν συζήτηση επί των σχετικών θεμάτων, κατέληξε στις παρακάτω απόψεις και προτάσεις:

1. ***Η διάρκεια της εναλλακτικής θητείας να είναι μεγαλύτερη της κανονικής (στρατιωτικής) θητείας***. Η πρόταση έγινε δεκτή κατά πλειοψηφία.
2. ***Ως προς την εναλλακτική θητεία εν γένει, η διάρκεια της άοπλης εναλλακτικής θητείας να είναι ίση με τη διάρκεια της εναλλακτικής κοινωνικής υπηρεσίας.*** Η πρόταση δεν έγινε δεκτή και καταψηφίστηκε από την πλειοψηφία.
3. ***Συναίνεση ως προς τα σημεία (α) και (β) της πρότασης νόμου που κατέθεσε το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Η πρόταση νόμου του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας προβλέπει ότι η απόλυση αντιρρησιών συνείδησης δεν μπορεί να γίνει πριν από τη συμπλήρωση: (α) για τους υπόχρεους άοπλης θητείας, του χρόνου της ένοπλης θητείας, που ισχύει κάθε φορά για την κατηγορία τους, προσαυξημένης κατά τα 2/3 αυτής και (β) για τους υπόχρεους εναλλακτικής πολιτικής κοινωνικής υπηρεσίας, του διπλάσιου της ένοπλης θητείας, που ισχύει κάθε φορά για την κατηγορία τους.*** Η πρόταση καταψηφίστηκε από την πλειοψηφία.
4. ***Η διάρκεια της άοπλης εναλλακτικής θητείας να είναι μεγαλύτερη κατά 30% της διάρκειας της κανονικής στρατιωτικής θητείας, ενώ αντίστοιχα η διάρκεια της εναλλακτικής κοινωνικής υπηρεσίας να είναι μεγαλύτερη κατά 50% της διάρκειας της κανονικής στρατιωτικής θητείας.*** Η πρόταση έγινε δεκτή κατά πλειοψηφία.
5. ***Κατάργηση της δυνατότητας άσκησης συνεχών και αλλεπάλληλων διώξεων για την άρνηση εκπλήρωσης της στρατιωτικής θητείας.*** Η πρόταση έγινε δεκτή με ομοφωνία.

---

* *Εισήγηση του Επιστημονικού Συνεργάτη της ΕΕΔΑ κ. Β. Γεωργακόπουλου σε συνδυασμό με τις προτάσεις του μέλους της κ. Α. Θεοδωρίδη.*

6. ***Ως προς το εποπτικό όργανο των αντιρρησιών συνείδησης, αρχικά την αρμοδιότητα να έχει το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας αλλά, εφόσον οι ενδιαφερόμενοι υπαχθούν στο καθεστώς των αντιρρησιών συνείδησης και διαγραφούν από το Στρατολογικό Μητρώο του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, να υπάρχει συναρμοδιότητα των Υπουργείων Εσωτερικών και Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.*** Η πρόταση έγινε δεκτή ομοφώνως.
7. ***Κατάργηση της Επιτροπής Ελέγχου Συνείδησης του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας.*** Η πρόταση δεν έγινε δεκτή και καταψηφίστηκε από την πλειοψηφία.
8. ***Οι απορριπτικές της Επιτροπής Ελέγχου Συνείδησης αποφάσεις να είναι πλήρως αιτιολογημένες.*** Η πρόταση έγινε δεκτή ομοφώνως.
9. ***Τροποποίηση της σύνθεσης της Επιτροπής Ελέγχου Συνείδησης με την προσθήκη δύο επιπλέον πολιτικών εκπροσώπων, ενός του Υπουργείου Εσωτερικών και ενός του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.*** Η πρόταση έγινε δεκτή ομοφώνως.
10. Υπαγωγή των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) -με γνωστή κοινωνική δραστηριότητα-στους φορείς που μπορούν να υπηρετήσουν οι αντιρρησίες συνείδησης. Η πρόταση αυτή τελικά διατυπώθηκε ως εξής κατά τη συνεδρίαση της από 01.07.04 Ολομέλειας της ΕΕΔΑ: ***Κατάρτιση από διυπουργική Επιτροπή ειδικού καταλόγου Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) κοινής ωφέλειας που θα περιλαμβάνονται στους φορείς στους οποίους μπορούν να υπηρετήσουν οι αντιρρησίες συνείδησης.*** Η πρόταση έγινε δεκτή ομοφώνως.
11. ***Το γεωγραφικό κριτήριο του τόπου εκπλήρωσης της εναλλακτικής θητείας (άοπλης ή κοινωνικής υπηρεσίας) να υπάγεται στους ίδιους κανόνες που ισχύουν για την κανονική στρατιωτική θητεία των ενόπλως υπηρετούντων.*** Η πρόταση έγινε δεκτή κατά πλειοψηφία.
12. Τέλος, τα μέλη της ΕΕΔΑ συμφώνησαν ως προς την εφαρμογή του ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το οποίο δίνει τη δυνατότητα σε παλαιούς και μεγάλης ηλικίας αντιρρησίες συνείδησης να τακτοποιηθούν στρατολογικά.

Αθήνα, 2 Ιουλίου 2004

Σημειώνεται ότι, βάσει σχετικής συζήτησης της 04.11.04, η Πρόεδρος απέστειλε σχετική επιστολή με τις απόψεις της Επιτροπής προς τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας και έλαβε απάντηση σε αυτήν (βλ. Μέρος Ζ΄, αρ. 3).

ΚΕΙΜΕΝΟ αρ. 4
Γνωμοδότηση επί του σχεδίου Προεδρικού Διατάγματος του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης με τίτλο «Κώδικας Δεοντολογίας του Αστυνομικού»

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΠΡΟΕΔΡΙΚΟΥ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ «ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΥ»

Με το υπ' αριθμ. 29/28 Απριλίου 2004 έγγραφο του κ. Υπουργού Δημόσιας Τάξης μας διαβιβάσθηκε το κείμενο σχεδίου προεδρικού διατάγματος με τίτλο «Κώδικας Δεοντολογίας του Αστυνομικού». Επί του σχεδίου αυτού, η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου εκφέρει τη γνώμη της[1] σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρ. 1 παρ. 6 περιπτ. β΄ ν. 2667/1998 «Σύσταση Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής» (ΦΕΚ Α΄ 281/18.12.1998).

Η ΕΕΔΑ, καταρχήν, θεωρεί ότι είναι απαραίτητη η αρωγή του αστυνομικού με την παροχή εύχρηστων και σαφών οδηγιών κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, σκέψη που προφανώς ενέπνευσε και την εκπόνηση του σχεδίου προεδρικού διατάγματος που μας απεστάλη προς γνωμάτευση. Επί του σχεδίου αυτού, προβαίνουμε στις παρακάτω παρατηρήσεις, γενικές (επί του συνόλου) και ειδικές (κατ' άρθρο):

Α. Γενικές παρατηρήσεις επί του συνόλου του σχεδίου π.δ/τος:

1. Ως πρώτη γενική παρατήρηση, η ΕΕΔΑ επισημαίνει ότι, όπως ακριβώς η έλλειψη ύπαρξης οδηγιών προς τα αστυνομικά όργανα για την ορθή εκτέλεση των καθηκόντων τους είναι αρνητικό φαινόμενο, εξίσου αρνητική είναι και η συρροή οδηγιών με διάφορα κείμενα, που εκδίδονται συγχρόνως και μερικά από τα οποία, μάλιστα, περιέχουν αντιφατικές διατάξεις. Η σύγχυση που θα προκληθεί στο χρήστη όλων αυτών των οδηγιών είναι προφανής και θα τον οδηγήσει, πιθανώς, σε αδιέξοδο. Όπως, ίσως, γνωρίζει το Υπουργείο, με το οποίο συνεργαστήκαμε, άλλωστε, επί του θέματος αυτού, εκδόθηκε με πρωτοβουλία του Εθνικής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ελληνική μετάφραση εγχειριδίου για την αστυ-

[1] *Εισηγητές: Η Πρόεδρος κα Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου και η κα Χρυσούλα Μουκίου, Δικηγόρος Δρ.Ν., Επιστημονική Συνεργάτις ΕΕΔΑ.*

νομία που συνέταξε το γραφείο του Ύπατου Αρμοστή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου του ΟΗΕ. Το σύντομο αυτό εγχειρίδιο παρά την απλότητά του είναι σοφό, διότι η κάθε οδηγία του προέρχεται από διατάξεις διεθνών κειμένων, τα πλείστα των οποίων έχει κυρώσει η Ελλάδα[2]. Άρα, αποτελούν κανόνες τόσο του διεθνούς όσο και του εθνικού δικαίου, αυξημένης τυπικής ισχύος έναντι των εθνικών νόμων. Πλην του εγχειριδίου αυτού, πληροφορούμαστε ότι πρόκειται να εκδοθεί και ο Ευρωπαϊκός Κώδικας Αστυνομικής Δεοντολογίας, σύμφωνα με σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης και, παράλληλα, το Εγχειρίδιο Ασφάλειας της Αστυνομίας. Σε αυτά, προστίθεται και το υπό μελέτη σχέδιο προεδρικού διατάγματος με τίτλο «Κώδικας Δεοντολογίας του Αστυνομικού». Σημειωτέον, ότι από όλα τα αναφερθέντα κείμενα, το πρώτο (εγχειρίδιο του ΟΗΕ), ήδη, εξεδόθη και τα υπόλοιπα πρόκειται να εκδοθούν σε πενήντα χιλιάδες αντίτυπα έκαστο, το δε τελευταίο (υπό έκδοση προεδρικό διάταγμα) θα παραδοθεί, υποθέτουμε, σε όλους τους αστυνομικούς μετά τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Είναι, συνεπώς, φανερό, ότι ο απλός αστυνομικός θα βρεθεί σε πολύ δύσκολη θέση υποχρεούμενος τυχόν να προσφύγει σε οδηγίες διαφορετικών κειμένων, οι οποίες, μάλιστα, διαφέρουν μεταξύ τους σε μερικά σοβαρά σημεία. Αποτέλεσμα θα είναι η παράλειψη ή η αποφυγή χρήσης των κειμένων αυτών ή η πρόκληση σύγχυσης.

2. Σημειώνουμε, επίσης, ως δεύτερη γενική παρατήρηση, ότι ο τίτλος του π.δ/τος «Κώδικας Δεοντολογίας του Αστυνομικού», εμπεριέχει αντίφαση, διότι οι κανόνες δεοντολογίας είναι ηθικοί κανόνες, ενώ με τα κανονιστικά προεδρικά διατάγματα, τίθενται νομικοί δεσμευτικοί κανόνες. Περαιτέρω, ο χαρακτηρισμός του κειμένου ως «Κώδικα» δεν είναι νομικά ακριβής, διότι με το σχέδιο π.δ/τος δεν επιχειρείται η κωδικοποίηση όλων των σήμερα ισχυόντων κανόνων εθνικού και διεθνούς δικαίου, σχετικά με τη συμπεριφορά των αστυνομικών οργάνων. Άλλωστε, η κωδικοποίηση αυτή θα απαιτούσε ειδική προς τούτο νομοθετική εξουσιοδότηση.

3. Ως προς το περιεχόμενό τους, οι κανόνες αυτοί έχουν τη μορφή προτροπών και συμβουλών και είναι κατανεμημένοι, από νομοτεχνικής άποψης, κατά τρόπο όχι αυστηρά ορθολογιστικό, όπως θα απαιτούσε η κατάταξή τους ανά θεματικές ενότητες (Βλ. σχετικά το Εγχειρίδιο του ΟΗΕ), αλλά κατά τρόπο αοριστολογικό και ασυστηματοποίητο.

---

[2] *Συνημμένα υποβάλλουμε κατάσταση των διεθνών συμβάσεων και πρωτοκόλλων στα οποία αναφέρεται το παραπάνω εγχειρίδιο (Παράρτημα, Πίνακας Α). Τα υπόλοιπα διεθνή κείμενα (αρχές και κώδικες) που περιέχονται στον Πίνακα Β του Παραρτήματος αποτελούν κανόνες του διεθνούς δικαίου, του οποίους υιοθετούν όλες οι χώρες.*

4. Με βάση τα παραπάνω, το συμπέρασμά μας είναι ότι καλόν είναι να επιλεγεί ένας μόνον Οδηγός για τους Αστυνομικούς, όποιον το Υπουργείο κρίνει πιο συστηματικό και εύχρηστο και ο οποίος, μάλιστα, να αποτελέσει και αντικείμενο διδασκαλίας στις αστυνομικές σχολές όλων των βαθμών. Εν πάση δε περιπτώσει και προς εκπλήρωση του αιτήματος της επιστολής του Υπουργείου, διατυπώνουμε και τις ειδικές παρατηρήσεις μας επί του κειμένου που μας απεστάλη, το οποίο προσπαθούμε να βελτιώσουμε κατά το δυνατό, για την περίπτωση που τελικά θα αποτελούσε Οδηγό του Αστυνομικού.

Β. Παρατηρήσεις κατ' άρθρο επί του σχεδίου π.δ/τος

Από την ανάγνωση του κειμένου προκύπτει ότι το υπό εξέταση σχέδιο βασίζεται σε δύο κύριους άξονες: Την απαλλαγή ευθύνης του αστυνομικού οργάνου από κάθε παράνομη και αντίθετη προς τους κανόνες προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ενέργεια, εάν ενεργεί κατ' εντολή προϊσταμένων οργάνων του, και την έλλειψη δεσμευτικών κανόνων σε ό,τι αφορά στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδιαίτερα δε, ως προς την ανάγκη λήψης θετικών μέτρων υπέρ αδύναμων κοινωνικά ομάδων. Οι γενικές αυτές κατευθύνσεις καθιστούν το υπό εξέταση κείμενο σχετικώς αδύναμο από τη σκοπιά προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η ΕΕΔΑ, αφού έλαβε υπόψη της όλα τα ευρωπαϊκά και διεθνή κείμενα, που έχουν κυρωθεί με νόμο του ελληνικού κράτους και τους γενικά παραδεδεγμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου, που αποτελούν εσωτερικό δίκαιο με αυξημένη τυπική ισχύ έναντι του τυπικού νόμου[3] και τα οποία προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και τα κείμενα της Γενικής Συνέλευσης και των Επιτροπών των Ηνωμένων Εθνών[4] με τα οποία τίθενται γενικοί κανόνες (αρχές και κώδικες) των οργάνων που είναι υπεύθυνα για την επιβολή του νόμου, προτείνει τα εξής:

Άρθρο 1 (Γενικές Υποχρεώσεις)

1. Άρθρο 1 (Γενικές Υποχρεώσεις) παρ. 2: Προτείνεται η αναδιατύπωση της παραγράφου 2 ως εξής: «2.α. Ο σεβασμός της αξίας του ανθρώπου και η προστασία των ***δικαιωμάτων του ως ατόμου και ως μέλους του***

[3] *Βλ. Παράρτημα, Πίνακας Α.*
[4] *Βλ. Παράρτημα, Πίνακας Β.*

κοινωνικού συνόλου[5] ***κατά το εσωτερικό, το ευρωπαϊκό***[6] ***και κατά το διεθνές δίκαιο***[7]***,*** αποτελεί πρωταρχική υποχρέωση και διαρκή μέριμνά του, ***ώστε να υποστηρίζει και να επιβάλλει τα δικαιώματα όλων των ανθρώπων***[8]***».***

2. Άρθρο 1 παρ. 2: προστίθενται υποπαράγραφοι β, γ, δ, ως εξής:

«β. Ο αστυνομικός ως όργανο επιβολής του νόμου έχει υποχρέωση να γνωρίζει και να εφαρμόζει τους ισχύοντες (διεθνείς και εθνικούς) κανόνες για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου[9] ***που είναι δεσμευτικοί***[10].

γ. Ο αστυνομικός είναι υπόλογος στην κοινότητα ως σύνολο[11] ***και οφείλει να αναφέρει κάθε παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων που πιστεύει ότι έχει τελεσθεί ή που πρόκειται να τελεσθεί***[12].

---

[5] *Βλ. άρθρ. 25 παρ. 1 Σ: "Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου...τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους". Η διάκριση ανάμεσα σε ατομικά και συλλογικά δικαιώματα, που υιοθετεί το σχέδιο του π.δ/τος, δεν ακριβολογεί νομικά, διότι η κλασική διάκριση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι εκείνη που διακρίνει ανάμεσα σε ατομικά, κοινωνικά και πολιτικά (ΜΑΝΕΣΗΣ, Ατομικά Δικαιώματα, Α΄, 1982, σ. 25, ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2002, σ. 32 επ.). Στο πλαίσιο της διάκρισης αυτής, υφίστανται και μη ατομικά, κοινωνικά, δικαιώματα, τα οποία δεν είναι συλλογικά, δεν ασκούνται δηλ. από ομάδα ανθρώπων (όπως λ.χ. το δικαίωμα συναθροίσεως) αλλά από μεμονωμένα άτομα (όπως λ.χ. το δικαίωμα στην υγεία) και τα οποία, επίσης, γεννούν υποχρεώσεις για τα όργανα της αστυνομίας. Ο ατομικός ή συλλογικός χαρακτήρας του δικαιώματος δεν αφορά δηλ. στη φύση του, αλλά στον τρόπο άσκησής του. Για το λόγο αυτό, και στην αναθεωρηθείσα διάταξη του άρθρ. 25 παρ. 1 Σ, ο αναθεωρητικός Νομοθέτης κάνει λόγο για δικαιώματα "ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου", ούτως ώστε στη φράση αυτή να συμπεριλάβει τόσο τα ατομικά, όσο και τα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα, είτε αυτά ασκούνται ατομικά είτε συλλογικά.*

[6] *ΕΣΔΑ., άρθρ. 1.*

[7] *Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (Βλ. παρακ. Παράρτημα, Πίνακας Α, αριθμ.4) άρθρ. 2 (3).*

[8] *Προτείνεται η εμφατική αυτή φράση ("επιβάλλει και υποστηρίζει"), ούτως ώστε να μην καταλείπεται καμία αμφιβολία σχετικά με τη δεσμευτικότητα των κανόνων προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και σχετικά με τις αντίστοιχες υποχρεώσεις που αυτοί γεννούν για τα όργανα επιβολής της τάξης. Βλ. και Κώδικα Συμπεριφοράς ΟΗΕ (παρακ., Παράρτημα, Πίνακας Β, αριθμ. 17) άρθρ. 2.*

[9] *Διεθνές Σύμφωνο, οπ.παρ., άρθρ. 2 (3), Κώδικας Συμπεριφοράς ΟΗΕ, οπ.παρ., άρθρ. 2. Η γνώση των κανόνων είναι λογικό προαπαιτούμενο της εφαρμογής τους.*

[10] *Με τη φράση αυτή δίδεται έμφαση στο γεγονός ότι οι διεθνείς κανόνες προστασίας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων δεν είναι κανόνες δεοντολογίας, όπως εσφαλμένα υπολαμβάνει το σχέδιο προεδρικού διατάγματος, αλλά νομικά δεσμευτικοί κανόνες.*

[11] *Βλ. Κώδικα Συμπεριφοράς ΟΗΕ, οπ.παρ., προοίμιο, όγδοη παράγραφος, εδάφιο (α).*

[12] *ΕΣΔΑ., άρθρ. 1.*

δ. Ο αστυνομικός έχει πειθαρχική και ποινική ασυλία, εάν αρνήθηκε να υπακούσει σε εντολές ανωτέρων του, που προδήλως παραβιάζουν τους κανόνες προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων[13]. Η υπακοή σε εντολές ανωτέρων δεν συνιστά βάση υπεράσπισης για παραβιάσεις που διαπράχθηκαν από αστυνομικό[14].

Η αρχή αυτή, κατά την άποψη της ΕΕΔΑ, αποτελεί έναν από τους βασικότερους κανόνες συμπεριφοράς των οργάνων επιβολής του νόμου και επιφέρει κάμψη της γενικής αρχής του διοικητικού δικαίου περί υποχρεωτικής συμμόρφωσης του υφιστάμενου οργάνου προς ιεραρχικές εντολές προϊσταμένου του, όταν η εντολή αυτή προδήλως παραβιάζει κανόνα προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τούτο συνάγεται από τη διάταξη του άρθρ. 25 παρ. 1 εδάφιο δεύτερο του Συντάγματος, σύμφωνα με την οποία όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου, από τη διάταξη του άρθρ. 2 παρ. 2 της ΕΣΔΑ, καθώς και από τις διατάξεις του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα. Η εφαρμογή όλων αυτών των κανόνων είναι υποχρεωτική για τα αστυνομικά όργανα, εφόσον αποτελούν πλήρεις κανόνες δικαίου, που έχουν τυπική ισχύ ανώτερη του νόμου και περιλαμβάνονται στην αρχή της νομιμότητας, που υποχρεωτικά διέπει τη δράση των αστυνομικών οργάνων. Για το λόγο αυτό, άλλωστε, στη διάταξη του άρθρ. 1 παρ. 2 π.δ. 538/1989 «Υποχρεώσεις και δικαιώματα του αστυνομικού προσωπικού του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης» (ΦΕΚ Α΄ 224), όπου κατοχυρώνεται η αρχή της νομιμότητας για την άσκηση καθηκόντων εκ μέρους των αστυνομικών οργάνων, με τη δόση του σχετικού όρκου, αναφέρεται ρητά ότι η άσκηση αυτή διέπεται από τους «κανόνες του Συντάγματος και τους νόμους του κράτους», άρα και τους διεθνείς κανόνες, οι οποίοι, έχουν, κατά το Σύνταγμα αυξημένη τυπική ισχύ, ενώ στο άρθρ. 2 παρ. 2 του ίδιου διατάγματος προβλέπεται ρητά ότι: *«[Οι αστυνομικοί] σέβονται και προστατεύουν τα κατοχυρωμένα δικαιώματα των πολιτών κάθε ατόμου που βρίσκεται στην Ελληνική Επικράτεια»*. Επομένως, η εκτέλεση μιας διαταγής που δεν είναι απλώς παράνομη, αλλά παραβιάζει θεμελιώδεις διατάξεις προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμά-

[13] *Βλ ΤΑΧΟΥ, Δίκαιο της Δημόσιας Τάξης, 1990, σελ. 148 και Αρχές για τα Όπλα και τη Βία (βλ. παρακ. Παράρτημα, Πίνακας Β, αριθμ. 18), αρχή 25.*

[14] *Αρχές για τα Όπλα και τη Βία, οπ. παρ., αρχή 26. Ο κανόνας αυτός αποτελεί λογική συνέπεια του αμέσως προηγούμενου κανόνα, περί πειθαρχικής και ποινικής ασυλίας των οργάνων, σε περίπτωση άρνησης εκτέλεσης προδήλως παράνομων διαταγών και κρίνεται απαραίτητος για τη διασφάλιση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την εκτέλεση από τα όργανα δημόσιας τάξης των καθηκόντων τους.*

των και, μάλιστα, κατά τρόπο πρόδηλο, είναι αντίθετη προς την αρχή της νομιμότητας, που διέπει τη δράση των αστυνομικών οργάνων και, ειδικότερα, στο άρθρ. 2 παρ. 2 π.δ. 538/1989, στο άρθρ. 25 παρ. 1 του Συντάγματος, στο άρθρ. 2 παρ. 2 της ΕΣΔΑ και στους κανόνες του διεθνούς δικαίου που προστατεύουν τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Άρα, η διάταξη του άρθρ. 1 παρ. 4 π.δ. 22/1996 «Πειθαρχικό Δίκαιο Αστυνομικού Προσωπικού» (ΦΕΚ Α΄15), όπως τροποποιήθηκε με τη διάταξη του άρθρ. 1 π.δ. 3/2004, που προβλέπει ότι το αστυνομικό όργανο εκτελεί μια διαταγή την οποία θεωρεί παράνομη, εφόσον προηγουμένως αναφέρει εγγράφως την αντίθετη γνώμη του (αντίστοιχα με όσα προβλέπονται στο άρθρ. 25 του Υπαλληλικού Κώδικα για τους δημοσίους υπαλλήλους), κρίνεται εν μέρει αντίθετη στο Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ, όταν η προς εκτέλεση διαταγή δεν είναι απλώς παράνομη, αλλά παραβιάζει κανόνες προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ως αντισυνταγματική, η διάταξη αυτή, είναι, συνεπώς, ανίσχυρη και ανεφάρμοστη, όταν η διαταγή του ανωτέρου παραβιάζει κατά τρόπο πρόδηλο τους κανόνες προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στο πλαίσιο αυτό, άλλωστε, το άρθρ. 25 των Βασικών Αρχών για τη Χρήση Βίας και Πυροβόλων Όπλων από τα Όργανα τα Επιφορτισμένα για την Επιβολή του Νόμου, που υιοθετήθηκαν το 1990 από τον ΟΗΕ, προβλέπει ρητά, ότι ο αστυνομικός απαλλάσσεται κάθε ευθύνης εάν δεν εκτελέσει διαταγή που είναι αντίθετη στους κανόνες προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

3. Άρθρο 1, παρ. 3: Στο άρθρο 1, παρ. 3, προστίθενται (in fine) τα εξής: «3....***Οφείλει σε όλες τις περιπτώσεις να ανταποκρίνεται στα καθήκοντα που του αναθέτει ο νόμος υπηρετώντας την κοινωνία και προστατεύοντας όλα τα άτομα από παράνομες πράξεις, την εφαρμογή των οποίων του αναθέτει ο νόμος, σύμφωνα με τον υψηλό βαθμό ευθύνης που απαιτείται από το επάγγελμά του.***»[15].

4. Άρθρο 1, παρ. 5.: Στο άρθρο 1 προστίθεται παράγραφος 5, ως εξής:

«***5. Ο αστυνομικός οφείλει να μην διαπράττει οποιαδήποτε πράξη διαφθοράς ούτε να συνεργεί σε τέτοιου είδους πράξεις. Οφείλει να αντιτίθεται σε κάθε τέτοια πράξη και να την καταπολεμά.***»[16].

---

[15] *Κώδικας Συμπεριφοράς ΟΗΕ, οπ.παρ., άρθρ. 1. Στο σημείο αυτό δίδεται έμφαση στην κοινωνική διάσταση του λειτουργήματος του αστυνομικού και τονίζεται η αυξημένη ευθύνη του έναντι των συν-κοινωνών του.*

[16] *Κώδικας Συμπεριφοράς ΟΗΕ, οπ.παρ., άρθρ. 7. Η σχετική ρύθμιση προβλέπεται στο άρθρ. 8 παρ. 4-5 του υπό εξέταση σχεδίου π.δ/τος. Κατά τη γνώμη, όμως, της ΕΕΔΑ, κρίνεται σκόπιμο να τεθεί και μία γενική ρήτρα περί απαγόρευσης διαφθοράς στο πρώτο άρθρο, περί γενικών υποχρεώσεων των αστυνομικών, ούτως ώστε να δοθεί έμφαση στην "υποχρέωση" του αστυνομικού για την πάταξη της διαφθοράς, γενικότερα, στο πλαίσιο του ευρύτερου κοινωνικού χαρακτήρα του λειτουργήματός του.*

Άρθρο 2 (Υποχρεώσεις κατά την εφαρμογή των νόμων)

5. Άρθρο 2, παρ. 1: Στο άρθρο 2, παρ. 1, προτείνεται η εξής προσθήκη (in fine): «***1. ... Οι ανώτεροι αξιωματικοί θεωρούνται υπεύθυνοι για κάθε κατάχρηση εξουσίας***[17]***, εφόσον τη γνώριζαν ή όφειλαν να τη γνωρίζουν και δεν έλαβαν μέτρα.***»[18].

Ο κανόνας αυτός τελεί σε άρρηκτη σχέση προς τη νέα προτεινόμενη διάταξη του άρθρ. 1 παρ. 2 εδ. δ, σχετικά με την πειθαρχική και ποινική ασυλία των αστυνομικών επί άρνησης εκτέλεσης προδήλως παράνομων διαταγών των ανωτέρων τους και στοχεύει στην οριστική παύση του φαινομένου της διάπραξης εγκλημάτων κατά της ανθρώπινης ζωής και αξιοπρέπειας από τα αστυνομικά όργανα υπό το κάλυμμα της εκτέλεσης ιεραρχικών διαταγών. Η ανάληψη της ευθύνης εκ μέρους των ιεραρχικά ανώτερων οργάνων και η κατοχύρωση του δικαιώματος του αστυνομικού προς άρνηση εκτέλεσης προδήλως παράνομων διαταγών, αποτελούν τις δύο θεσμικές ασφαλιστικές δικλείδες για την αποτροπή φαινομένων παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τα όργανα επιβολής του νόμου.

6. Άρθρο 2, παρ. 2: Στο άρθρο 2 παρ. 2 προστίθεται στην φράση η εξής λέξη:

«2. ... αντικειμενικότητα, σεμνότητα, ***ανθρωπισμό*** και αξιοπρέπεια, ...».

Επίσης προστίθεται in fine η φράση: «***Οφείλει να αναφέρει αρμοδίως κάθε διαπιστούμενη από αυτόν παραβίαση των νόμων, κωδίκων και αρχών που προστατεύουν και προωθούν τα Δικαιώματα του Ανθρώπου***»[19].

7. Άρθρο 2, παρ. 3: Προτείνεται η εξής τροποποίηση:

«2α. Για την επιβολή του νόμου κατ' αρχήν χρησιμοποιούνται μη βίαια μέσα.[20] ***Η καταφυγή στη βία και, ιδιαίτερα στη χρήση όπλων, είναι επι-***

---

[17] *Η κατάχρηση εξουσίας απαγορεύεται από την αρχή της νομιμότητας που διέπει το δίκαιο της δημόσιας τάξης: Βλ. άρθρ. 48 παρ. 4 π.δ. 18/1989, άρθρ. 239 ΠοινΚωδ, άρθρ. 1 παρ. 3 π.δ. 538/1989, άρθρ. 25 παρ. 1 Σ και άρθρ. 17 & 18 της ΕΣΔΑ.*

[18] *Αρχές για τα Όπλα και τη Βία, οπ.παρ., αρχή 24.*

[19] *Κώδικας Συμπεριφοράς ΟΗΕ, άρθρο 8, Αρχές για τα Όπλα και τη Βία, αρχές 6, 11 (στ), 22, 24 και 25.*

[20] *Αρχές για τα Όπλα και τη Βία, αρχή 4. Ο κανόνας αυτός αποτελεί θεμελιώδη αρχή του δικαίου της δημόσιας τάξης απορρέουσα από το σύνολο των κανόνων προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και, ειδικά, από τις διατάξεις των άρθρ. 2 παρ. 1, 7 παρ. 2 και 25 παρ. 1 του Συντάγματος 1975/1986/2001, των άρθρ. 2 παρ.1 & αρθρ. 3 της ΕΣΔΑ και άρθρ. 6 & 7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.*

τρεπτή μόνον όταν γίνεται σύμφωνα με το νόμο[21] και όταν αυτό είναι απόλυτα αναγκαίο και στο μέτρο που απαιτείται (αρχές της νομιμότητας, της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας)[22]. ***Ο αστυνομικός χρησιμοποιεί*** τα, κατά το δυνατόν, ηπιότερα μέσα, αποφεύγοντας κάθε περιττή ενόχληση, σκληρότητα ή αδικαιολόγητη φθορά ιδιοκτησίας.»

Προτείνονται, επίσης, οι ακόλουθες προσθήκες υποπαραγράφων β και γ, ως εξής:

«2β. Ο αστυνομικός δεν πρέπει να προβάλλει προφάσεις για παράνομη χρήση βίας[23] ***και οφείλει να ασκεί τη βία με αυτοσυγκράτηση***[24] ***και μόνον εφόσον έχει προηγουμένως χρησιμοποιήσει τα διαθέσιμα εναλλακτικά***[25] ***ή μη βίαια μέσα για την επιβολή του νόμου***[26]».

2γ. Ο αστυνομικός χρησιμοποιεί τα πυροβόλα όπλα μόνο σε περιπτώσεις απόλυτης ανάγκης[27] ***και ελλείψει ηπιότερων μέσων,***[28] ***ιδίως δε για την αυτοάμυνα ή για την παρεμπόδιση ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος που συνιστά σοβαρή απειλή προς την ανθρώπινη ζωή ή για τη σύλληψη ή για τη παρεμπόδιση απόδρασης προσώπου που απειλεί ανθρώπινη ζωή και αντιστέκεται στην προσπάθεια τερματισμού αυτής της απειλής. Η χρήση των όπλων αυτών τελεί πάντα υπό την προϋπόθεση ότι ο αστυνομικός κάνει εκ των προτέρων γνωστή την ιδιότητά του ως μέλους του αστυνομικού σώματος,***[29] ***απευθύνει σαφή προειδοποίηση,***[30] ***δίνει επαρκή χρόνο για ν' ακουσθεί αυτή,***[31] ***εκτός αν πρόκειται, σύμφω-***

---

[21] *Βλ. ΕΕΔΑ, Έκθεση 2001, σελ. 109-111, Έκθεση 2002, σελ. 225 επ. Οι διατάξεις του β.δ. 269/1972, βασιζόμενου στο ν.δ. 794/1071, κρίθηκαν σε πολλά σημεία τους ως αντισυνταγματικές, διότι έρχονταν σε ευθεία αντίθεση προς το άρθρ. 11 του Συντάγματος 1975/1986/2001 και προς το άρθρο 11 της ΕΣΔΑ (Βλ. ΕΕΔΑ, Έκθεση, 2001, σελ. 114, ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ, Ατομικά Δικαιώματα, 1991, Β΄ Τόμος, σελ. 733, ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΥ, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2002, σελ. 458). Ο νεότερος ν. 3169/2003 κείται εγγύτερα στις διατάξεις του Συντάγματος και της ΕΣΔΑ σχετικά με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και στους κανόνες του Κώδικα Συμπεριφοράς του ΟΗΕ και των Βασικών Αρχών του ΟΗΕ για τα Όπλα και τη Βία (βλ. παρακ. Παράρτημα, Πίνακας Β, αριθμ. 17-18).*

[22] *Βλ. ΕΕΔΑ, Έκθεση 2001, σελ. 107-108, 109-111, Έκθεση 2002, σελ. 226.*

[23] *Αρχές για τα Όπλα και τη Βία, αρχή 8.*

[24] *Όπ. παρ., αρχές 2, 5 (α) και 9.*

[25] *Όπ. παρ., αρχές 4, 19 και 20.*

[26] *Όπ. παρ., αρχές 4 και 20.*

[27] *Όπ. παρ., αρχή 4. (Βλ. επίσης, ΕΕΔΑ, Έκθεση 2001, σελ. 109-111, Έκθεση 2002, σελ. 224).*

[28] *Όπ. παρ., αρχή 9.*

[29] *Αρχές για τα Όπλα και τη Βία, αρχή 10.*

[30] *Ibid.*

[31] *Ibid.*

να με το ανωτέρω εδάφιο, για αποτροπή απειλής της ζωής ή τραυματισμού αστυνομικού ή άλλων προσώπων».[32]

8. Άρθρο 2, παρ. 4: Προτείνονται οι εξής αναδιατυπώσεις:

«4. Τηρεί απόλυτη εχεμύθεια για απόρρητα γεγονότα ή πληροφορίες, καθώς και για γεγονότα ή πληροφορίες ***των οποίων*** έλαβε γνώση ... και γενικά σε ατομικές υποθέσεις των πολιτών, ***εκτός εάν σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις του εσωτερικού και του κοινοτικού δικαίου, του επιτραπεί αρμοδίως η άρση του απορρήτου»***[33].

Άρθρο 3 (Εξυπηρέτηση των πολιτών)

9. Άρθρο 3, παρ. 3: Προστίθεται η εξής λέξη: «3. Η προσέγγιση των αναγκών των πολιτών με ανθρωπισμό, κοινωνική ευαισθησία ... .».

Άρθρο 4 (Προστασία κοινωνικών ομάδων)

10. Άρθρο 4, παρ. 1: Προτείνεται η εξής αναδιατύπωση: «1. Ο αστυνομικός ***οφείλει να γνωρίζει, να σέβεται και να προστατεύει τα ατομικά και κοινωνικά κατοχυρωμένα δικαιώματα όλων των πολιτών, τα κατοχυρωμένα ειδικά δικαιώματα όλων των κοινωνικών ομάδων, ιδίως δε*** των παιδιών, γυναικών, υπερηλίκων, ***ατόμων με αναπηρίες, αλλοδαπών, αιτούντων άσυλο ή τελούντων υπό ανθρωπιστικό καθεστώς, μεταναστών*** και μελών μειονοτικών ομάδων και παρέχει κάθε δυνατή βοήθεια και μέριμνα σε πρόσωπα που έχουν ανάγκη.»

11. Άρθρο 4, παρ. 2: Προτείνεται η εξής προσθήκη (in fine): «***2. Δεν συνιστά πράξη παράνομης διάκρισης η εφαρμογή από την αστυνομία ειδικών μέτρων προστασίας που αφορούν το ιδιαίτερο καθεστώς των γυναικών (συμπεριλαμβανομένων των εγκύων και των γυναικών σε λοχεία) των εφήβων, των αρρώστων, των ηλικιωμένων και όσων άλλων χρειάζονται ειδική μέριμνα σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου***[34] ***και το άρθρ. 116 παρ. 2 Συντάγματος***».

---

[32] *Ibid.*

[33] *Βλ. άρθρ. 9Α, και, περαιτέρω, άρθρ. 9, 2 παρ. 1 5 παρ.1, και 19 του Συντάγματος 1975/1986/2001, άρθρ 10 παρ. 1 ν. 2472/1997, αρθρ. 16 παρ. 3-5 ν. 1599/1986, αρθρ. 16 Οδηγίας 95/46/ΕΚ και άρθρ. 4 του Κώδικα Συμπεριφοράς ΟΗΕ.*

[34] *Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, άρθρ. 10, Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των μορφών Διακρίσεων Κατά των Γυναικών (Βλ. παρακ. Παράρτημα, Πίνακας Α, αριθμ.16) άρθρ. 4 παρ.2 και 12 παρ.2, Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (Βλ. παρακ. Παράρτημα, Πίνακας Α, αριθμ. 10) άρθρ. 37 & 40, Ελάχιστοι Υποδειγματικοί Κανόνες του ΟΗΕ για τη Μεταχείριση των Φυλακισμένων (Βλ. παρακ. Παράρτημα, Πίνακας Β, αριθμ. 19) κανόνες 5, 53, 83 και 85 παρ. 2, Ελάχιστοι Υποδειγματικοί Κανόνες για την Εφαρμογή της Δικαιοσύνης Ανηλίκων (Στο Εξής: Κανόνες του Πεκίνου, βλ. Και παρακ. Παράρτημα, Πίνακας, Β, αριθμ. 19). κανόνες 1-8.*

12. Άρθρο 4, παρ. 3: Προτείνεται η εξής προσθήκη: «3. Συμπεριφέρεται στους ανηλίκους με ευαισθησία, κατανόηση και ανθρωπιά, ***γνωρίζοντας ότι τα παιδιά απολαμβάνουν όλες τις εγγυήσεις των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, οι οποίες ισχύουν για τους ενήλικους και φροντίζοντας για την μελλοντική ένταξή τους στην κοινωνία***[35] ***και*** για την προστασία τους από φθοροποιές επιδράσεις και κινδύνους στους οποίους είναι εκτεθειμένοι. Με ιδιαίτερη ευαισθησία οφείλει να μεταχειρίζεται τους ανηλίκους που παρουσιάζουν ***παραβατική*** συμπεριφορά».

13. Άρθρο 4, παρ. 4: Προτείνεται η εξής προσθήκη: «***...Ο αστυνομικός σέβεται ιδιαιτέρως τη ζωή, την τιμή και την αξιοπρέπεια των γυναικών, παρεμποδίζει την άσκηση κάθε μορφής σωματικής, ψυχολογικής ή σεξουαλικής βίας εις βάρος τους με κάθε νόμιμο τρόπο.***[36]»

Άρθρο 5 (Συμπεριφορά προς τους παραβάτες του νόμου και τους κρατούμενους)

14. Προτείνεται η τροποποίηση του τίτλου ως εξής: «Συμπεριφορά προς τους παραβάτες του νόμου, ***τους συλλαμβανομένους*** και τους κρατουμένους».

15. Άρθρο 5, παρ. 1: Προτείνεται η εξής προσθήκη: «***1. Ο αστυνομικός οφείλει να γνωρίζει και να τηρεί τους νόμους και τους συνταγματικούς και τους διεθνείς κανόνες σύμφωνα με τους οποίους όλοι, ανεξαιρέτως, έχουν δικαίωμα στην ελευθερία, στην προσωπική ασφάλεια και στην ελευθερία κυκλοφορίας και ότι ουδείς συλλαμβάνεται και κρίνεται χωρίς την τήρηση της νόμιμης διαδικασίας. Απαγορεύονται απολύτως και χωρίς εξαίρεση,***[37] ***τα βασανιστήρια και κάθε άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση.»*** Προτείνεται ακόλουθα η επαναρίθμηση της υποπαραγράφου1 ως 2, της 2 ως 3, της 3 ως 4 και της 4 ως 5.

Με δεδομένη τη νέα προαναφερθείσα επαναρίθμηση, προτείνονται ακολούθως τα εξής:

16. Άρθρο 5, παρ. 2 (νέα παρ. 3): Προτείνεται η προσθήκη in fine: «***3....Κάθε σύλληψη πρέπει να συνοδεύεται από αναφορά στην οποία***

[35] *Σύμβαση για τα δικαιώματα του Παιδιού, οπ.παρ., άρθρα 3 και 37, Κανόνες του Πεκίνου, οπ.παρ., κανόνες 1, 5 και 6.*

[36] *Διακήρυξη για τη Βία Κατά των Γυναικών (Βλ. παρακ., Παράρτημα, Πίνακας Β, αριθμ. 26) άρθρα 4(c), 4(f) και 4(i).*

[37] *Βλ. άρθρ. 7, 4 παρ. 1 και 2 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και τα Πολιτικά Δικαιώματα.*

καταγράφεται εκτενώς ο λόγος της σύλληψης καθώς και όλες οι συνθήκες υπό τις οποίες αυτή πραγματοποιήθηκε[38] ***και από πρακτικό που κοινοποιείται στον κρατούμενο ή το νομικό του εκπρόσωπο.***[39]***»***

17. Άρθρο 5, παρ. 3 (νέα παρ. 4): Προτείνεται η εξής αναδιατύπωση: «4. Έχει πρωταρχική υποχρέωση να σέβεται, ***να αντιμετωπίζει με ανθρωπισμό και σεβασμό στην αξιοπρέπεια της ανθρώπινης υπόστασης,***[40] ***να ενεργεί σύμφωνα με το τεκμήριο της αθωότητας*** και να προστατεύει τα πρόσωπα που συλλαμβάνονται, κρατούνται ή ανακρίνονται στις αστυνομικές υπηρεσίες. Προς τούτο διασφαλίζει την προστασία ***όλων*** των δικαιωμάτων τους ... . «

18. Άρθρο 5, παρ. 4 (νέα παρ. 5): Προτείνεται η εξής διατύπωση: «5. Ο αστυνομικός που είναι υπεύθυνος για την κράτηση ατόμου ***υποχρεούται να συμβάλλει στην εξασφάλιση των συνθηκών κράτησης*** που εγγυώνται ***τη διασφάλιση της αξιοπρεπούς διαβίωσής του, της προστασίας της προσωπικότητας και της υγείας του, παρέχοντας, εάν παραστεί ανάγκη, άμεση ιατρική περίθαλψη και σεβασμό του δικαιώματός του στην ενημέρωση και την επικοινωνία με τον έξω κόσμο και ιδίως με την οικογένεια και το νόμιμο εκπρόσωπό του.***»

Άρθρο 6 (Συμπεριφορά κατά την προανάκριση)

19. Άρθρο 6, παρ. 1: Προτείνεται η εξής αναδιατύπωση: «1. Κατά τη διεξαγωγή του προανακριτικού έργου, ο αστυνομικός ενεργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ***με αποκλειστικό σκοπό την επίτευξη του σκοπού της προανάκρισης,*** χωρίς να παραβιάζει το θεμελιώδες για το ποινικό δίκαιο τεκμήριο της αθωότητάς του κατηγορουμένου και τα δικαιώματά του, ***ιδίως το δικαίωμα να μην καταθέσει εναντίον του εαυτού του, το δικαίωμα προσωπικής ασφάλειας, το δικαίωμα σε***

---

[38] *Αρχές Κράτησης ή Φυλάκισης (Βλ. παρακ., Παράρτημα, Πίνακας Β, αριθμ. 26), αρχή 12, Υποδειγματικοί Κανόνες για Φυλακισμένους (Βλ. παρακ., Παράρτημα, Πίνακας Β, αριθμ. 25) κανονισμοί 44(3) και 92, Διακήρυξη για την Προστασία όλων των Προσώπων από Βίαιη Εξαφάνιση (Βλ. παρακ. Παράρτημα, Πίνακας Β, αριθμ.21), άρθρο 10(2), Αρχές για την Αποτελεσματική Πρόληψη και την Έρευνα Μη Νόμιμων, Αυθαίρετων και Συνοπτικών Εκτελέσεων (Βλ. παρακ. Παράρτημα, Πίνακας Β, αριθμ.20), αρχή 6, Υποδειγματικοί Κανόνες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων (Βλ. παρακ. Παράρτημα, Πίνακας Β, αριθμ. 28), υπό Ι.43-44.*

[39] *Αρχές Κράτησης ή Φυλάκισης,οπ.παρ., αρχή 12(1), Διακήρυξη για Βίαιη Εξαφάνιση, οπ.παρ. , άρθρ. 10(3).*

[40] *Διεθνές Σύμφωνο, οπ.παρ., άρθρο 10, Αρχές Κράτησης ή Φυλάκισης, οπ.παρ., αρχή 1.*

δίκαιη δίκη και το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου. Λαμβάνει σοβαρά υπόψη την ψυχική υγεία, την ιδιάζουσα κατάσταση και το συμφέρον του θύματος, ***ιδίως του θύματος*** της σεξουαλικής εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, προσπαθώντας, κατά το δυνατό, να περιορίζει τη δευτερογενή θυματοποίησή του».

Άρθρο 7 (Συμπεριφορά κατά τη λήψη μέτρων τάξης)

20. Άρθρο 7: Προτείνεται η εξής αναδιατύπωση: «Ο αστυνομικός κατά τη λήψη των μέτρων τάξης επιδεικνύει αυτοσυγκράτηση και αυτοκυριαρχία, ***αποφεύγει τη χρήση βίας και σέβεται απόλυτα τα συνταγματικώς και διεθνώς κατοχυρωμένα δικαιώματα, ιδίως εκείνου της ελευθερίας της γνώμης, του λόγου, του συνέρχεσθαι, του συνεταιρίζεσθαι και της κυκλοφορίας των προσώπων ...*** .».

Άρθρο 8 (Ο αστυνομικός ως δημόσιος λειτουργός)

21. Άρθρο 8 παρ. 2: Προτείνεται η εξής αναδιατύπωση: «2. Εκτελεί τις διαταγές των ανωτέρων του που δίδονται κατά τους νόμιμους τύπους ***με την επιφύλαξη των αναφερθέντων στο άρθρο 1 παρ. 2, περιπτ. δ) και 1 παρ. 5 του παρόντος, σχετικά με το δικαίωμα άρνησης εκτέλεσης διαταγών, που προδήλως παραβιάζουν τους κανόνες προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων...***».

22. Άρθρο 8 παρ. 8: Προτείνεται η εξής αναδιατύπωση: «8. Ως υπεύθυνο άτομο, προσπαθεί να βελτιώνει διαρκώς την υπηρεσιακή του απόδοση και τις γνώσεις του, ***υποβαλλόμενος εθελοντικά σε διαρκή εκπαίδευση*** και επιδιώκει επίμονα να προσεγγίσει τους στόχους αυτούς.»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η ΕΕΔΑ έλαβε υπόψη της τα εξής διεθνή κείμενα:

Πίνακας Α (κείμενα που έχουν κυρωθεί από την Ελλάδα)

1) Την Οικουμενική Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, της 10ης Δεκεμβρίου 1948,

2) Τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, της 26ης Ιουνίου 1945,

3) Την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (ΕΣΔΑ), της 4ης Νοεμβρίου 1950, που κυρώθηκε με το ν. 53/1974 (ΦΕΚ Α΄ 256),

4) Το Διεθνές Σύμφωνο (των Ηνωμένων Εθνών) για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, της 16ης Δεκεμβρίου 1996, που κυρώθηκε με το ν. 2462/1997 (ΦΕΚ Α΄ 25),

5) Το Διεθνές Σύμφωνο (των Ηνωμένων Εθνών) για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα, της 16ης Δεκεμβρίου 1966, που κυρώθηκε με το ν. 1532/1985 (ΦΕΚ Α΄ 25),

6) Την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, της 26ης Νοεμβρίου 1987, που κυρώθηκε με το ν. 1949/1991 (ΦΕΚ Α΄ 83),

7) Το Πρώτο Πρωτόκολλο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, της 4ης Νοεμβρίου 1993, που κυρώθηκε με την Κ.Υ.Α. Εξωτερικών και Δικαιοσύνης 15/28 Απριλίου 1994 (ΦΕΚ Α΄ 66),

8) Το Δεύτερο Πρωτόκολλο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, της 4ης Νοεμβρίου 1993, που κυρώθηκε με την Κ.Υ.Α. Εξωτερικών και Δικαιοσύνης 15/28 Απριλίου 1994, (ΦΕΚ Α΄ 66),

9) Την Σύμβαση (των Ηνωμένων Εθνών) κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, της 10ης Δεκεμβρίου 1984, που κυρώθηκε με το ν. 1782/1988 (ΦΕΚ Α΄ 116),

10) Την Σύμβαση (των Ηνωμένων Εθνών) για τα δικαιώματα του παιδιού, της 20ης Νοεμβρίου 1989, που κυρώθηκε με το ν. 2101/1992 (ΦΕΚ Α΄ 192),

11) Την Σύμβαση (των Ηνωμένων Εθνών) για τη μεταφορά των καταδίκων, της 21ης Μαρτίου 1983, που κυρώθηκε με το ν. 1708/1987 (ΦΕΚ 108΄),

12) Την Σύμβαση (των Ηνωμένων Εθνών) περί του καθεστώτος των προσφύγων, της 28ης Ιουλίου 1951, που κυρώθηκε με το ν. 3989/1959 (ΦΕΚ Α΄ 201),

13) Την Σύμβαση περί καθορισμού του Κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεως παροχής ασύλου η οποία υποβάλλεται σε ένα από τα Κράτη - Μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Σύμβαση Δουβλίνου), της 15ης Ιουνίου 1990 (C 254, 19.8.1997), που κυρώθηκε με το ν. 1996/1991 (ΦΕΚ Α΄ 196),

14) Την Σύμβαση (των Ηνωμένων Εθνών) περί της νομικής καταστάσεως των ανιθαγενών, της 28ης Σεπτεμβρίου 1954, που κυρώθηκε με το ν. 139/1975 (ΦΕΚ Α΄ 176),

15) Την Διεθνή Σύμβαση (των Ηνωμένων Εθνών) περί καταργήσεως πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων (Ηνωμένα Έθνη), της 21ης Δεκεμβρίου 1965, που κυρώθηκε με το ν. 494/1970 (ΦΕΚ Α΄ 77),

16) Την Σύμβαση (των Ηνωμένων Εθνών) για την εξάλειψη όλων των

μορφών διακρίσεως κατά των γυναικών (Ηνωμένα Έθνη), της 18ης Δεκεμβρίου 1979, που κυρώθηκε με το ν. 1342/1983 (ΦΕΚ Α΄ 39).

Πίνακας Β

17) Τον Κώδικα (των Ηνωμένων Εθνών) για τη συμπεριφορά των υπεύθυνων προσώπων για την επιβολή του νόμου (Code of Conduct for Law Enforcement Officials), της 17ης Δεκεμβρίου 1979,

18) Τις Βασικές Αρχές (των Ηνωμένων Εθνών) για τη χρήση βίας και πυροβόλων όπλων (Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials), της 7ης Σεπτεμβρίου 1990

19) Τους Ελάχιστους υποδειγματικούς κανόνες (των Ηνωμένων Εθνών) για την εφαρμογή της δικαιοσύνης ανηλίκων (40/33. Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice) [Κανόνες Πεκίνου], της 29ης Νοεμβρίου 1995,

20) Τις Αρχές (των Ηνωμένων Εθνών) για την αποτελεσματική πρόληψη και την έρευνα μη νόμιμων, αυθαίρετων και συνοπτικών εκτελέσεων (Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions), της 24ης Μαΐου 1989,

21) Την Διακήρυξη (των Ηνωμένων Εθνών) για την προστασία όλων των προσώπων από βίαια εξαφάνιση (Declaration for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance), της 28ης Δεκεμβρίου 1992,

22) Την Διακήρυξη βασικών αρχών δικαίου (των Ηνωμένων Εθνών) για τα θύματα εγκληματικότητας και κατάχρησης εξουσίας (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power), της 29ης Νοεμβρίου 1985,

23) Τις Βασικές αρχές για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης (Basic Principles on the Independence of the Judiciary), της 13ης Δεκεμβρίου 1985,

24) Την Διακήρυξη για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών (Declaration on the Elimination of Violence against Women), της 20ης Δεκεμβρίου 1993,

25) Τους Ελάχιστους υποδειγματικούς κανόνες για τη μεταχείριση των φυλακισμένων (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners adopted by the 1st U.N. Congress on the prevention of crime and the treatment of offenders, held at Geneva in 1995 and approved by the Economic and Social Council by its Resolution 663 C (XXIV) of 31st July 1‘957 and 22076 (LXII) of 13th May 1977.

26) Το Σύνολο αρχών για την προστασία όλων των προσώπων από οιαδήποτε μορφή κράτησης ή φυλάκισης (43/173.Body of Principles for the

Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment, 9 December 1977, 76th Plenary Meeting of the General Assembly of the U.N. (A/RES/43/173),

27) Την Σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης 1257 (1995) σχετικά με τις συνθήκες κράτησης στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης (Recommendation 1257 (1995) on the conditions of detention in Council of Europe member states, Council of Europe, text adopted by the General Assembly on 1 February 1995 (5th Sitting),

28) Τους Υποδειγματικούς Κανόνες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων (The CPT Standards, European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, CPT/Inf/ E (2002) 1- Rev 2003).

ΚΕΙΜΕΝΟ αρ. 5
Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ σχετικά με τις συνθήκες κράτησης στις Φυλακές Κορυδαλλού και ειδικότερα για την περίπτωση των εγκλείστων μελών της οργάνωσης 17 Νοέμβρη

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΑΝΔΡΙΚΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ

1. Την Παρασκευή, 21 Μαΐου 2004 και ώρα 10.30 π.μ., σύμφωνα με απόφαση της ΕΕΔΑ, η υποεπιτροπή επίσκεψης χώρων κρατουμένων επισκέφθηκε τις Ανδρικές Φυλακές Κορυδαλλού.

Τα προσελθόντα μέλη της ΕΕΔΑ ήταν: η Καθηγ. κα. Η. Νικολακοπούλου-Στεφάνου, ο κ. Κ. Παπαϊωάννου, η Αν. Καθηγ. κα. Λ. Διβάνη και η Πρόεδρος, κα Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου.

Αφορμή της επίσκεψής μας αυτής ήταν αίτηση των συνηγόρων των εγκλείστων μελών της «17 Νοέμβρη» με την οποία ζήτησαν την παρέμβασή μας για τις συνθήκες διαβίωσης των πελατών τους, τις οποίες περιέγραψαν με πολύ μελανά χρώματα.

Ο Διευθυντής, κ. Αθανασόπουλος, προθυμοποιήθηκε να μας δώσει όσες εξηγήσεις και πληροφορίες του ζητήσαμε τόσο προφορικά όσο και γραπτά. Πράγματι, προηγήθηκε μια γενική ενημερωτική συνομιλία και στη συνέχεια άρχισε η επίσκεψη, στην οποία μας συνόδευσε ο εγκληματολόγος κ. Κουλούρης, μέλος του Συμβουλίου των Φυλακών. Μετά την επίσκεψή μας, έστειλε εγγράφως τα στοιχεία που ζητήσαμε, τα οποία και συνάπτονται στην παρούσα.

2. Τα κελιά των μελών της «17 Νοέμβρη» βρίσκονται σε ειδική ημιυπόγεια πτέρυγα, με παράθυρα που βλέπουν στην αυλή και φωτίζονται από εκεί. Κάθε κρατούμενος έχει το δωμάτιό του, αρκετά άνετο, ευάερο, με χώρο υγιεινής συνεχόμενο με το κυρίως δωμάτιο και χωριζόμενο από αυτό με χαμηλό τοιχάκι. Στα δωμάτια υπάρχουν στοιχειώδη έπιπλα καθώς και τηλεόραση. Επίσης υπάρχει δυνατότητα χρήσης τηλεφώνου. Οι κρατούμενοι αυλίζονται πρωί και απόγευμα επί αρκετές ώρες σε ιδιαίτερη αυλή, μικρής επιφάνειας, που έχει ψηλό τοίχο, και είναι μεν αρκετά μακριά αλλά στενή. Σε αυτήν μερικοί καλλιεργούν γλάστρες με άνθη, υπάρχει δε και ένα καλάθι για μπάσκετ-μπώλ. Επιβάλλεται ωστόσο βελτίωση του χώρου της αυλής.

Οι 7 κρατούμενοι (Αλέξανδρος Γιωτόπουλος, Δημήτρης Κουφοντίνας, Χριστόδουλος Ξηρός, Σάββας Ξηρός, Βασίλης Τζωρτζάτος, Ηρακλής Κωστάρης και Βασίλης Ξηρός) δεν είναι σε απομόνωση, συναντώνται στον κοινό διάδρομο των κελιών τους και στην αυλή, όπου τους συναντήσαμε όλους μαζί και συνομιλήσαμε μαζί τους επί αρκετή ώρα.

Οι συνήγοροι μπορούν να τους επισκέπτονται καθημερινά, πρωί και απόγευμα, σε ειδικό χώρο, διαρρυθμισμένο όπως και ο σχετικός χώρος των κοινών ποινικών κρατουμένων (συνήγορος και πελάτης καθισμένοι αντικριστά χωρίζονται με γυάλινο χώρισμα και συνομιλούν από τηλεφώνου). Οι συγγενείς μπορούν να τους επισκέπτονται 2 φορές την εβδομάδα.

Οι χώροι ήταν καθαροί. Η σίτιση, όπως και των λοιπών κρατουμένων, πολύ καλή (βλ. συνημμένο εβδομαδιαίο εδεσματολόγιο και είδαμε και εμείς το δίσκο με το φαγητό της ημέρας).

3. Στη συνέχεια επισκεφθήκαμε τους χώρους του ιατρείου και του μαγειρείου (όπου παρασκευάζονται ημερησίως ανά 2100 μερίδες τρεις φορές, για πρωινό και για δύο γεύματα). Όλα φαίνονταν καθαρά.

Η βιβλιοθήκη, που είχε καεί προ ετών στις ταραχές των φυλακών, έχει ανάγκη και χώρου και εντύπων πιο «ελκυστικών» για τους κρατούμενους. Μάλλον πρόκειται για αποθήκη βιβλίων. Κρίνεται αναγκαία η βελτίωση του χώρου της βιβλιοθήκης και της πρόσβασης σε αυτόν.

Στη συνέχεια επισκεφθήκαμε κελιά κρατουμένων σε δύο πτέρυγες. Η κατάσταση που διαπιστώσαμε είναι άθλια. Τέσσερις κρατούμενοι σε ένα κελί μικρό, φτιαγμένο για ένα, το πολύ δύο άτομα. Δεν χωρεί ούτε μια καρέκλα και, αν ένας είναι όρθιος, για να κινηθεί μέσα στο δωμάτιο πρέπει να μείνουν οι υπόλοιποι στο κρεβάτι. Ο χώρος αποπάτησης βρίσκεται εντός του δωματίου και έχει, μόνο από τη μια μεριά, ένα είδος «παραβάν».

Λόγω του συνωστισμού δεν χωρεί διαχωρισμός ούτε με γνώμονα κατηγορίες κρατουμένων (εκτός από πολύ στοιχειώδη) ούτε την υγεία (π.χ. άρρωστοι από ηπατίτιδα και υγιείς συστεγάζονται).

Οι τοξικομανείς είναι αναρίθμητοι, ουσιαστικά είναι σχεδόν όλοι. Άλλοι ήταν εξ αρχής, είτε καταδικασθέντες ως τέτοιοι - οπότε τους γνωρίζει η φυλακή - είτε καταδικασθέντες για άλλα αδικήματα, όπως κλοπή για προμήθεια ναρκωτικών, οπότε η φυλακή συχνά δεν τους έχει εντοπίσει. Άλλοι έγιναν τοξικομανείς στη φυλακή λόγω στενής συμβίωσης με τοξικομανείς. Για την πτέρυγα των τοξικομανών όπου διαβούν μόνο 455 (από τους πολυαριθμότερους τοξικομανείς που κρατούνται συνολικά) υπάρχει ειδική ευρύχωρη αυλή-κήπος, με δένδρα και άλλα φυτά που οι ίδιοι καλλιεργούν.

4. Γενικά στη φυλακή λείπει η απασχόληση - σοβαρότατη έλλειψη. Δεν υπάρχουν χώροι ούτε ειδικό προσωπικό για την ευρεία οργάνωση εργαστηρίων. Μικρό ποσοστό απασχολείται στο μαγειρείο και σε άλλες εργασίες εξυπηρέτησης της φυλακής (αρτοποιείο, κήπος).

Το προσωπικό φύλαξης είναι ανεπαρκές και κατά το πλείστον ανειδίκευτο.

Πολύ χρήσιμο είναι το Συμβούλιο που απαρτίζεται από τον Διευθυντή, δύο εγκληματολόγους και την Προϊσταμένη κοινωνική λειτουργό.

Γενικά, θα πρέπει να πούμε ότι το ανεπαρκές προσωπικό αγωνίζεται να αντεπεξέλθει αναφορικά με τις πολύ κακές υλικές συνθήκες - ιδίως τον υπερπληθυσμό, ο οποίος δημιουργεί καταστάσεις μη ανεκτές από ανθρωπιστική άποψη, με εκρηκτικές συνέπειες.

Τέλος, εάν συγκρίνουμε τους όρους διαβίωσης των κοινών ποινικών κρατούμενων με αυτούς των κρατούμενων της «17 Νοέμβρη», ασφαλώς οι

όροι των δευτέρων είναι ασυγκρίτως καλύτεροι και γενικά παραδεκτού επιπέδου (όσον αφορά κατάδικους για ανθρωποκτονίες κ.τλ.).

5. Θα θέλαμε να σημειώσουμε ότι, επειδή γνωρίζουμε - ιδιαίτερα δε η Πρόεδρος, Καθηγ. Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, η οποία επισκέπτεται τις φυλακές αυτές από την ημέρα των εγκαινίων τους ως σήμερα - αυτές καθ' εαυτές οι Φυλακές Κορυδαλλού, με κατάργηση του υπερπληθυσμού - το βασικότερο - και με επισκευές και βελτιώσεις εγκαταστάσεων, θα μπορούσαν να γίνουν ανθρώπινος τόπος κράτησης. Δεν επιβάλλεται η κατεδάφιση ή κατάργησή τους.

Γνωρίζουμε ότι υπάρχει μεγάλη πίεση των κατοίκων Κορυδαλλού για την κατάργηση και κατεδάφισή τους. Αλλά, πρώτον, είναι σημαντικό κτίσμα, η δε ανέγερση νέου, αναλόγου με αυτό, έχει πολύ σημαντικό κόστος. Δεύτερον, οι κάτοικοι του Κορυδαλλού «προχώρησαν» τις κατοικίες, τα μαγαζιά τους κ.τλ. προς τις φυλακές, δεν κτίστηκαν οι φυλακές κοντά στα σπίτια τους. Τρίτον, επίφοβοι είναι οι κακοποιοί που είναι εκτός των φυλακών - και αποτελούν, μάλιστα, πολύ μεγάλο ποσοστό - και όχι αυτοί που είναι έγκλειστοι.

Τέλος, η μεν Πρόεδρος της ΕΕΔΑ, κα Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου ως Καθηγήτρια Εγκληματολογίας, η δε κα Η. Νικολακοπούλου-Στεφάνου ως Καθηγήτρια Κοινωνικού Δικαίου, θεωρούμε καθήκον μας να τονίσουμε για πολλοστή φορά ότι, περισσότερο από το κτίσιμο φυλακών, χρήσιμη για την αποσυμφόρηση των καταστημάτων κράτησης - και συνεπώς την καλυτέρευση της λειτουργίας τους - καθώς και για τη βελτίωση των ποινικών παραβατών - αντί της χειροτέρευσης και σταθεροποίησης της εγκληματικής συμπεριφοράς τους κατά τη φυλάκιση - είναι η ευρεία εφαρμογή στην πράξη εναλλακτικών μέτρων (αντί των στερητικών της ελευθερίας). Αρκετά από αυτά προβλέπονται ήδη από τη νομοθεσία μας και μένουν ανεφάρμοστα. Άλλα, θα πρέπει να προστεθούν.

Αθήνα, 3 Ιουνίου 2004

ΑΛΙΚΗ ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ-
-ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ
Πρόεδρος της ΕΕΔΑ
Πρόεδρος του Ιδρύματος Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
Ομότ. Καθηγ. Εγκληματολογίας και Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρίας Εγκληματολογίας

ΗΡΩ ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΣΤΕΦΑΝΟΥ
Μέλος της ΕΕΔΑ
Καθηγ. Κοινωνικού Δικαίου
Πρόεδρος του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες

ΦΥΛΑΚΕΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ: ΣΧΟΛΙΑ-ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ

Την 21η Μαΐου, μετά από καταγγελία των δικηγόρων τους, τετραμελής αντιπροσωπεία της ΕΕΔΑ επισκεφτήκαμε τα κελιά των ισοβιτών της «17 Νοέμβρη», στις Ανδρικές Φυλακές Κορυδαλλού για να διαπιστώσουμε, ιδίοις όμμασι, τις συνθήκες κράτησής τους. Γίναμε ασμένως δεκτοί από τον διευθυντή και το προσωπικό των φυλακών και -για να υπάρξει και ένα μέτρο σύγκρισης- επισκεφτήκαμε επίσης τα κελιά, τους χώρους προαυλισμού και τα μαγειρεία των υπολοίπων φυλακισμένων.

Οι κοινοί κρατούμενοι ζουν σε απαράδεκτα μικρά και ελλιπώς αεριζόμενα κελιά σανά τέσσερις εντός ελαχίστων τετραγωνικών -μέσα στα οποία βρίσκεται και η, ανοιχτή προς κοινή θέα τουαλέτα τους. Οι απαράδεκτες αυτές συνθήκες κράτησης δικαιολογήθηκαν από την διεύθυνση των φυλακών ως αποτέλεσμα της αύξησης του αριθμού των κρατουμένων τα τελευταία χρόνια. Ως αντίβαρο, πάντως, οι φυλακισμένοι αυτοί έχουν την δυνατότητα να ζουν σχετικά ελεύθεροι μέσα στο πλαίσιο της κοινωνίας της φυλακής, να συναναστρέφονται, να εργάζονται, να αθλούνται, να μελετούν, να έρχονται σε επαφή με τη φύση έστω και στοιχειωδώς. Οι ισοβίτες της «17 Νοέμβρη», θεωρούμενοι προφανώς υψηλού ρίσκου, τυχαίνουν σαφώς διαφορετικής μεταχείρισης. Ως προς τα κελιά είναι μάλλον πιο τυχεροί. Στα ελάχιστα τετραγωνικά όπου διαβιώνουν 4 από τους κοινούς φυλακισμένους, αυτοί ζουν μόνοι τους. Ζουν όμως στη φυλακή της φυλακής. Τα κελιά τους παρακολουθούνται από κάμερες επί 24ώρου βάσεως, όπως και ο στενόχωρος διάδρομος στον οποίο βλέπουν.

Το φυσικό φως των στενόμακρων μικρών αυτών κελιών ήταν ελάχιστο το καλοκαιρινό μεσημέρι που πραγματοποιήθηκε η επίσκεψη - οπότε το χειμώνα σχεδόν ανύπαρκτο. Αυτό που κρίνεται όμως εντελώς απάνθρωπο είναι ο χώρος στον οποίο προαυλίζονται οι άνθρωποι αυτοί: ένα μακρόστενο τσιμεντένιο κουτί με υψηλότατους τοίχους, ο ένας των οποίων είναι επενδυμένος με ένα είδος λαμαρίνας, με οροφή από συρματόπλεγμα. Ένα «κουτί» που φλέγεται το καλοκαίρι και βρέχεται τον χειμώνα χωρίς ούτε χώμα, ούτε και φυτά. Υπάρχει μόνο μια μπασκέτα προσαρτημένη στον τοίχο από λαμαρίνα, στην οποία ο κρότος της μπαλιάς αντηχεί για ώρα.

Οι φυλακισμένοι της «17 Νοέμβρη» - που κατά γενική ομολογία του προσωπικού- είναι απόλυτα συνεργάσιμοι, ήρεμοι και φιλικοί, δεν έχουν το δικαίωμα να συναντούν κανέναν άλλο, δεν μπορούν να αθληθούν, να εργα-

στούν, να κινηθούν, να μορφωθούν, ότι απαιτείται, με άλλα λόγια, για να μην τρελαθούν. Κατά τη γνώμη μου, εκεί θα οδηγηθεί ένας άνθρωπος, όσο συγκροτημένος κι αν είναι, αν καταδικαστεί να διαβιώνει ισοβίως σε ελάχιστα τετραγωνικά, μακριά από τους ανθρώπους και τον ήλιο, άπρακτος, αενάως παρακολουθούμενος, περιμένοντας να προαυλιστεί για λίγες ώρες μόνον (ελάχιστες τον χειμώνα) σε ένα μακρόστενο τσιμεντένιο «κουτί» που δεν επιτρέπει ούτε την θέα του ουρανού, αφού καλύπτεται από συρματόπλεγμα.

ΛΕΝΑ ΔΙΒΑΝΗ
Μέλος της ΕΕΔΑ

ΦΥΛΑΚΕΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ: ΣΧΟΛΙΑ-ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ

Την Παρασκευή 21.5.2004 μέλη της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επισκεφτήκαμε τις αντρικές φυλακές Κορυδαλλού, κατόπιν διαμαρτυρίας δικηγόρων των ισοβιτών κρατουμένων που καταδικάστηκαν ως μέλη της «17 Νοέμβρη».

Μετά από μια αρχική συνάντηση με τον Διευθυντή των φυλακών, πρώτα επισκεφτήκαμε το χώρο κράτησης των 7 ισοβιτών, καταδικασθέντων ως μελών της «17 Νοέμβρη». Ο χώρος βρίσκεται εντός του χώρου των αντρικών φυλακών, αλλά έχει δικό του σύστημα φύλαξης / ασφαλείας και ξεχωριστή πρόσβαση.

Ακολουθούν οι ανησυχίες / παρατηρήσεις μου. Η Διεθνής Αμνηστία έχει εκφράσει αντιρρήσεις για τις συνθήκες κράτησης σε φυλακές υψηλής ασφαλείας (Μονάδες Ειδικής Ασφάλειας - Special Security Units) σε ειδική της έκθεση («UK: Special Security Units»). Χρησιμοποιώ αυτό το κείμενο ως πλαίσιο για να καταγράψω τις παρατηρήσεις μου και ως μέτρο σύγκρισης με τις συνθήκες κράτησης των 7 (τα πρωτότυπα αποσπάσματα με πλάγια γράμματα συνοδεύονται από δικά μου σχόλια, η πλήρης έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας επισυνάπτεται). Τα σημεία είναι ενδεικτικά και δεν αποτελούν πλήρη έκθεση όσων είδαμε στην επίσκεψή μας.

• **Οι Μονάδες Ειδικής Ασφάλειας είναι μια φυλακή μέσα στη φυλακή:** αυτή είναι αναμφισβήτητα η περίπτωση των κρατουμένων της 17Ν. Κρατούνται χωριστά από όλους τους άλλους κρατουμένους, σε ομάδες των 7, 4 και 3. Επισκεφτήκαμε την ομάδα των 7.

• **Στους κρατουμένους δεν έχει δοθεί εξήγηση γιατί θεωρούνται υψηλότερου κινδύνου για απόδραση από άλλους κρατουμένους που έχουν καταδικαστεί σε παρόμοιες ποινές. Το γεγονός αυτό έχει οδηγήσει σε καταγγελίες ότι ορισμένοι κρατούμενοι έχουν αυθαίρετα και τιμωρητικά επιλεγεί για μια ιδιαίτερη μορφή κράτησης. Οι κρατούμενοι δεν μπορούν να αμφισβητήσουν / προσβάλουν την απόφαση να τοποθετηθούν στις Μονάδες Ειδικής Ασφάλειας, ούτε γνωρίζουν για πόσο διάστημα θα βρίσκονται εκεί:** αυτή είναι ακριβώς η περίπτωση των κρατουμένων της «17 Νοέμβρη».

• **Η συναναστροφή περιορίζεται σε λιγότερους από 10 ανθρώπους, συνήθως τους ίδιους. Η Διεθνής Αμνηστία πιστεύει ότι η μακροχρόνια**

απομόνωση σε μικρές ομάδες, σε συνδυασμό με άλλες συνθήκες στις Μονάδες Ειδικής Ασφάλειας έχει επιβλαβή επίδραση στην υγεία των κρατουμένων: οι 7 κρατούμενοι που είδαμε και με τους οποίους μιλήσαμε δεν έχουν την δυνατότητα να δουν κανέναν άλλο κρατούμενο. Αποτελούν μια «κλειστή ομάδα».

• **Οι κρατούμενοι στις Μονάδες Ειδικής Ασφάλειας απαγορεύεται να συμμετέχουν σε οποιαδήποτε κοινή δραστηριότητα της φυλακής. Δε μπορούν να πάνε στη βιβλιοθήκη, το γυμναστήριο, τα γήπεδα. Η πρόσβαση σε χρήσιμες εκπαιδευτικές δραστηριότητες και εργασία περιορίζεται αυστηρά μέσα στις Μονάδες Ειδικής Ασφάλειας:** αυτή είναι επίσης η περίπτωση των κρατουμένων της «17 Νοέμβρη» και ένα από τα βασικά τους αιτήματα όταν συζητήσαμε. Η πρόσβαση σε δραστηριότητες αυτή τη στιγμή αποκλείεται.

• **Οι Μονάδες Ειδικής Ασφάλειας έχουν πολύ περιορισμένο φυσικό φως. Η έλλειψη πρόσβασης σε φυσικό φως επιτείνεται από το γεγονός ότι τα προαύλια σε όλες τις Μονάδες Ειδικής Ασφάλειας καλύπτονται από μεταλλικά πλέγματα και συρματόπλεγμα τόσο πυκνά που δεν υπάρχει ποτέ καθαρή θέα του ουρανού. Η μη πρόσβαση στον καθαρό αέρα, στο φως του ήλιου και σε άσκηση σε ανοιχτούς χώρους παραβιάζει τα διεθνή πρότυπα...:** τα κελιά της «17 Νοέμβρη» έχουν πολύ περιορισμένο φυσικό φωτισμό. Σε μια ιδιαίτερα ηλιόλουστη μέρα (της επίσκεψής μας) ήταν στο ημίφως. Είναι ημιυπόγεια και όσα δεν βλέπουν στην «αυλή» είναι σκοτεινότερα διότι έχει τοποθετηθεί ένα μεταλλικό παραπέτασμα έξω από τα παράθυρα, χωρίς προφανή λόγο. Η «αυλή» έχει μεταλλικούς τοίχους, περίπου 10 μέτρα ψηλούς, και καλύπτεται από διπλό μεταλλικό συρματόπλεγμα στην οροφή. Μετά βεβαιότητας, το καλοκαίρι θα είναι αδύνατος ο προαυλισμός λόγω ανυπόφορης ζέστης μέσα στο μεταλλικό αυτό «κουτί». Δεν υπάρχει ίχνος πρασίνου. Η μόνη φυσική άσκηση είναι το μπάσκετ, αλλά όταν ένας κρατούμενος χτύπησε τη μπάλα στον τοίχο και στο δάπεδο ο ήχος ήταν εκκωφαντικός. Επιπλέον, το χειμώνα μπορούν να βγουν μόνο το πρωί αλλά δεν υπάρχει προστασία από τη βροχή. Δε μπορούν να βγουν μετά τις 14.00 και μένουν στον διάδρομο έξω από τα κελιά τους. Εκεί δεν υπάρχει φυσικός φωτισμός και αναλογεί χώρος 2 τ.μ. περίπου στον καθένα.

• **Όλες οι επισκέψεις στους κρατουμένους κατηγορίας Α στις Μονάδες Ειδικής Ασφάλειας είναι κλειστές, δηλαδή ο κρατούμενος χωρίζεται από τον επισκέπτη με γυάλινο τοίχο και η επικοινωνία γίνεται μέσω τηλεφώνου ή σίτας:** Οι δικηγόροι και οι κρατούμενοι ισχυρίζονται πως είναι προφανές ότι οι συνομιλίες τους υποκλέπτονται και παρακολου-

θούνται, συχνά μάλιστα υπάρχει ηχώ και ακούγονται και εκτός της αίθουσας.

• **Οι κλειστές επισκέψεις γίνονται παρουσία φύλακα, ο οποίος μπορεί να βλέπει και να ακούει όσα διαμείβονται:** αυτή είναι επίσης η περίπτωση της «17 Νοέμβρη».

Επιπλέον παρατηρήσεις:

Οι κρατούμενοι της 17Ν φυλάσσονται σε χωριστά κελιά, στοιχείο εξαιρετικά προνομιακό σε σύγκριση με τους άλλους κρατουμένους που μοιράζονται κελιά ανά 4, σε τραγικές συνθήκες.

Επαναλήφθηκαν οι καταγγελίες του κρατούμενου Βασίλη Τζωρτζάτου ότι, παρά το γεγονός πώς επανειλημμένα διαμαρτυρήθηκε για βασανισμό κατά την προανάκριση, απορρίφτηκε το αίτημά του για ιατροδικαστή.

Στις ερωτήσεις μας για τη σκοπιμότητα του μεταλλικού τοίχου, δεν υπήρξε καμιά πειστική απάντηση από τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους.

Οι πληροφορίες για ενδεχόμενη μεταγωγή τους στη Λάρισα σε ειδικά διαμορφωμένα κελιά δημιουργούν εύλογες ανησυχίες ενόψει της δίκης σε 2ο βαθμό. Ήδη αρκετοί αποδέκτες αυτών των ανησυχιών, μεταξύ τους και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, εξεδήλωσαν άμεσα ή έμμεσα την αντίθεσή τους.

Επιλογικά, ο Κορυδαλλός υποφέρει από τον υπερπληθυσμό. Η κράτηση τόσων ανθρώπων σε τέτοιες συνθήκες είναι απαράδεκτη και πρέπει με έμφαση να επιμείνουμε για την βελτίωση των συνθηκών κράτησης. Οι κρατούμενοι της «17 Νοέμβρη» υφίστανται διαφορετική μεταχείριση καθώς φυλάσσονται σε μια φυλακή μέσα στη φυλακή: η διάκριση αυτή σε ό,τι αφορά τα κελιά τους λειτουργεί μάλλον ευεργετικά για τους ίδιους, κατά τα λοιπά όμως συνιστά παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων τους.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
Μέλος της ΕΕΔΑ

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΕΙΔΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ ΣΤΗΝ ΚΛΕΙΣΤΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΦΥΛΑΚΗ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ

1. Στις 28 Ιουνίου 2004 και ώρα 10.30 π.μ., επισκέφθηκε την Κεντρική Φυλακή Γυναικών Κορυδαλλού ειδική επιτροπή της ΕΕΔΑ την οποία αποτέλεσαν τα εξής μέλη της ΕΕΔΑ: η Πρόεδρος της ΕΕΔΑ, η Καθηγ. κα. Ηρώ Νικολακοπούλου-Στεφάνου, ο κ. Κωστής Παπαϊωάννου, η Αν. Καθηγ. κα. Λένα Διβάνη και η Δικηγόρος κα Ρεγγίνα Καρρά.

Η επίσκεψη ξεκίνησε με εισαγωγική κατατόπιση από την Υποδιευθύντρια, κα Καφρίτσα, στο γραφείο της Διευθύντριας (η ίδια απουσίαζε σε διακοπές) και το μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου, Κοινωνιολόγο κ. Ν. Λαγανά, οι οποίοι και μας συνόδεψαν με προθυμία και ευγένεια στους διάφορους χώρους της φυλακής.

Στη φυλακή αυτή κρατούνταν, στις 28.06.04, 486 γυναίκες (ο αριθμός ταλαντεύεται από μέρα σε μέρα μεταξύ 480-508 γυναίκες) και 7 άντρες της οργάνωσης «17 Νοέμβρη» (όχι ισοβίτες) σε ειδική πτέρυγα.

2. Η επίσκεψη άρχισε από την πτέρυγα των καταδίκων της «17 Νοέμβρη» όπου συναντήσαμε τους: Σωτήρη Κονδύλη, Πάτροκλο Τσελέντη, Παύλο Σερίφη, Διονύση Γεωργιάδη, Κ. Καρατσώλη, Θωμά Σερίφη και Νικόλαο Παπαναστασίου. Επίσης και δύο υπόδικους του ΕΛΑ, τον κ. Αγαπίου και τον κ. Κανά.

Τα κελιά της πτέρυγας αυτής είναι άνω των 20. Κάθε κρατούμενος διαμένει σε ιδιαίτερο κελί-δωμάτιο (της επιλογής του, αφού περισσεύουν κενά κελιά). Είναι αρκετά άνετα, με παράθυρο στην ιδιαίτερη αυλή της πτέρυγας αυτής, η οποία είναι πιο ευρύχωρη από εκείνη της αντίστοιχης πτέρυγας των Ανδρικών Φυλακών Κορυδαλλού. Το κάθε κελί διαθέτει χώρο υγιεινής (τουαλέτα, νιπτήρα, ντους) που χωρίζεται από το δωμάτιο με χαμηλό τοιχάκι. Στην αυλή αυλίζονται μαζί όλοι οι κρατούμενοι της πτέρυγας (περίπου 4 ώρες το πρωί και 4 το απόγευμα). Ωστόσο, λόγω του ύψους του τοίχου και του υλικού κατασκευής (ασπρισμένος τσίγκος) η αυλή είναι πολύ θερμή το καλοκαίρι, εκπέμπει δε θερμότητα στα κελιά τα οποία αερίζονται από αυτήν. Σε κάθε κελί υπάρχει ανεμιστήρας, τηλεόραση και κουδούνι κλήσης. Για τους κρατουμένους της πτέρυγας που σιτίζονται από το κοινό συσσίτιο της φυλακής - ικανοποιητικό, όπως διαπιστώσαμε - υπάρχει πρόχειρο μαγειρείο όπου μπορούν να παρασκευάζουν οι ίδιοι κάποιο πρόσθετο ρόφημα ή φαγητό της επιλογής τους.

Η επαφή με τους συγγενείς και τους δικηγόρους, όπως στην αντίστοιχη πτέρυγα των ανδρικών φυλακών, πραγματοποιείται επί δίωρο, πρωί και απόγευμα, κάθε μέρα για τους δικηγόρους και δύο φορές την εβδομάδα για τους συγγενείς.

Τα κελιά ήταν καθαρά, δυο δε από τους κρατούμενους ασχολούνταν και με καλλιτεχνική εργασία (ο Π. Τσελέντης και ο Κ. Καρατσώλης). Συνομιλήσαμε

με όλους για αρκετό χρονικό διάστημα. Αίτημα των 7 κρατουμένων είναι να υπάρχει κάποιο εργαστήριο όπου θα μπορούν, όπως και οι άλλοι κρατούμενοι, να μαθαίνουν και να ασχολούνται, με χειροτεχνήματα καθώς και γλάστρες όπου θα μπορούν να καλλιεργούν φυτά (στην αυλή υπάρχει μία). Ο κρατούμενος Π. Σερίφης, μας δήλωσε ότι πάσχει από σκλήρυνση κατά πλάκας, έχει δε και κάποια αναπηρία του ενός χεριού, και εξέφρασε το αίτημα διαφορετικής μεταχείρισης, ευχερέστερης προμήθειας φαρμάκων και υποβολής του στις κατάλληλες ιατρικές εξετάσεις.

Γενικά οι όροι διαβίωσης είναι καλοί. Ένας μάλιστα κρατούμενος, ο Π. Τσελέντης, μας δήλωσε, χωρίς να αντειπούν άλλοι παρόντες: «το ξέρουμε ότι είναι οι καλύτερες φυλακές ασφάλειας της Ευρώπης».

3. Δυστυχώς δεν μπορούμε να θεωρήσουμε ικανοποιητική την κατάσταση και στην κυρίως γυναικεία φυλακή. Σε κάθε κελί κρατούνται τρεις-τέσσερις γυναίκες. Η κατάσταση είναι, πάντως, περισσότερο ανεκτή από τις ανδρικές φυλακές, διότι κάθε κελί είναι μεγαλύτερο από τα κελιά των τελευταίων, περιλαμβάνει μεγάλο φωτεινό παράθυρο και μερικά στοιχειώδη έπιπλα. Στον μεγάλο, φαρδύ και μακρύ διάδρομο, που χωρίζει τις δύο σειρές κελιών, μπορούν και κυκλοφορούν οι κρατούμενες. Υπάρχουν, δε, τραπέζια και καθίσματα στα οποία κάθονται κατά παρέες. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι χώροι υγιεινής και ιδιαίτερα οι τουαλέτες είναι σε άσχημη κατάσταση.

Η φυλακή διαθέτει και δεκαέξι θαλάμους, κατά τη δήλωση της υποδιευθύντριας. Από αυτούς επισκεφτήκαμε δύο μεγάλους όπου ήταν τοποθετημένες 27 Τσιγγάνες στον μεν και 35 Τσιγγάνες στον δε (οι πλείστες για πράξεις σχετικές με «εμπορία» ναρκωτικών). Όλες κάθονταν στα κρεβάτια, το ένα κολλητό με το άλλο. Έπιπλα και καθίσματα δεν υπάρχουν καθόλου στους θαλάμους αυτούς. Στην πτέρυγα των γυναικών που πάσχουν από ψυχικές ανωμαλίες, η εικόνα δεν έδινε την εντύπωση ότι υπάρχει κάποια ειδική μεταχείριση.

Από τους υπόλοιπους θαλάμους, τρεις χρησιμοποιούνται από τοξικομανείς, με λίγες κρατούμενες έκαστος (3-4), ενώ ένας θάλαμος είναι κενός (δεν λειτουργεί) κατά τη δήλωση της υποδιευθύντριας.

Στον τελευταίο όροφο στον οποίο ανεβήκαμε, δεν μπορέσαμε να επισκεφθούμε τη σχετική πτέρυγα - η οποία παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον αφού, όπως φαίνεται, κρατούνται σε αυτήν οι συνήθεις παραβάτριες ποικίλων ποινικών διατάξεων - διότι δεν ανευρέθη ο κατέχων το σχετικό κλειδί.

Κανονικά οι θάλαμοι προέβλεπαν, όπως μας πληροφόρησε η Υποδιευθύντρια, οκτώ άτομα έκαστος. Συνεπώς, η κατανομή των κρατουμένων σε αυτούς εμφανίζεται άνιση. Οι Τσιγγάνες, ιδίως, είναι συγκεντρωμένες σε δύο υπερπλήρεις θαλάμους, ενώ υπάρχει και αχρησιμοποίητος - σε άλλη πτέρυγα βέβαια - θάλαμος.

Η φυλακή διαθέτει, εδώ και πολλά χρόνια, δύο μεγάλα εργαστήρια ταπητουργίας (σε συνεργασία με την «Πρόνοια») με φθίνουσα δραστηριότητα, κυρίως - όπως μας είπαν - λόγω μείωσης της επαγγελματικής δραστηριότητας της «Πρόνοιας». Υπάρχει και ένα εργαστήριο χειροτεχνίας

(κυρίως ζωγραφικής). Γενικά, οι πλείστες γυναίκες δεν απασχολούνται παρά μόνο στα πλυντήρια και στο μαγειρείο.

Τουλάχιστον τριάντα απασχολούνται στα πλυντήρια και στο μαγειρείο, όπου παρασκευάζονται ημερήσια 1.000 μερίδες φαγητού και 500 πρωινά. Το μαγειρείο ήταν καθαρό και το φαγητό ικανοποιητικά μαγειρεμένο και επαρκές (περιελάμβανε μπριάμι, τυρί, ψωμί και1 ροδάκινο).

4. Γενικό συμπέρασμα: και αυτή η φυλακή πάσχει από υπερπληθυσμό, αλλά και από άνιση κατανομή του. Στεγάζει περί τις 480-500 κρατούμενες ενώ κτίσθηκε για 80-100. Ως οικοδόμημα είναι κτισμένο κατά τρόπο που, κανονικά, θα έπρεπε να εξασφαλίζει πολιτισμένους και ασφαλείς όρους διαβίωσης σε σχέση με το οικοδόμημα των ανδρικών φυλακών. Ο υπερπληθυσμός, όμως, δημιουργεί σοβαρές δυσλειτουργίες και υπάρχει ανάγκη άμεσης βελτίωσης. Επίσης θα πρέπει να επισημανθεί ότι, σε ολόκληρο τον χώρο των γυναικείων φυλακών, δεν υπάρχουν μόνιμοι γιατροί (γιατροί όλων των ειδικοτήτων επισκέπτονται τις φυλακές δύο φορές την εβδομάδα), ούτε εξειδικευμένη νοσοκόμα, παρά μόνο μια νοσηλεύτρια ΤΕΙ και άλλες δύο πρακτικές. Οι σοβαροί κίνδυνοι από την έλλειψη αυτή είναι εμφανείς.

Οι όροι διαβίωσης της χωριστής πτέρυγας των καταδίκων της «17 Νοέμβρη» είναι σαφώς καλύτεροι από εκείνους των λοιπών κρατουμένων (δωμάτιο χωριστά για τον καθένα, αρκετά άνετο με χώρο υγιεινής, τηλεόραση, κουδούνι, πρόχειρη κοινή κουζίνα, ιδιαίτερη αυλή με πολύωρο κοινό αυλισμό, πρωί και απόγευμα). Πιο πάνω σημειώσαμε μερικά αιτήματα αυτών των κρατουμένων. Είναι φανεροί οι σοβαροί κίνδυνοι από τη μη συνεχή ύπαρξη γιατρού σε μια κοινότητα άνω των 480+7 ανθρώπων, ανάμεσα στους οποίους και εξαρτημένα πρόσωπα και χρόνια πάσχοντα και - φυσικά - περιστασιακά άρρωστοι.

Η επίσκεψη έληξε στη 1 μ.μ.
Αθήνα, 30 Ιουνίου 2004

ΑΛΙΚΗ ΠΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ
Πρόεδρος της ΕΕΔΑ
Πρόεδρος του Ιδρύματος Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
Ομότ. Καθηγ. Εγκληματολογίας και Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρίας Εγκληματολογίας

ΗΡΩ ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΕΦΑΝΟΥ
Μέλος της ΕΕΔΑ
Καθηγ. Κοινωνικού Δικαίου
Πρόεδρος του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες

ΡΕΓΓΙΝΑ ΚΑΡΡΑ
Μέλος της ΕΕΔΑ
Δικηγόρος
Μέλος του Δ.Σ. του Δικηγορικού Συλλόγου

Σημειώνεται ότι, μετά τις κρίσεις της ΕΕΔΑ, ελήφθησαν μέτρα για βελτίωση της κατάστασης από το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Συγκεκριμένα:

1. Όσον αφορά τα μέλη της «17 Νοέμβρη», έγιναν παρεμβάσεις στον προαύλιο χώρο, με σημαντική μείωση του ύψους των περιμετρικών τοίχων των προαυλίων τους, καθώς και αφαίρεση του πλέγματος που κάλυπτε την οροφή του προαυλίου.

2. Όσον αφορά τις γενικότερες συνθήκες των χώρων κράτησης:

α. Αναφορικά με τους κρατούμενους φορείς του AIDS έγιναν βελτιώσεις με κτιριακή παρέμβαση στους χώρους κοιτωνισμού και τους κοινόχρηστους χώρους. Επίσης, αυξήθηκε το ημερήσιο εφόδιο σίτισής τους.

β. Προωθήθηκε πρόγραμμα κατηγοριοποίησης των κρατουμένων (διαχωρισμού με συγκεκριμένα κριτήρια), το οποίο βρίσκεται σε εξέλιξη και διαβιβάσθηκε για γνωμοδότηση στο ΚΕΣΦ πρόταση τροποποίησης των προϋποθέσεων κράτησης σε Αγροτικές Φυλακές και ΚΑΥΦ, με στόχο την ενίσχυση του θεσμού των Αγροτικών Φυλακών και κυρίως την αποσυμφόρηση των Κλειστών Φυλακών.

γ. Μελετάται από Ειδική Επιτροπή του Υπουργείου Υγείας & Δικαιοσύνης η ένταξη των Θεραπευτικών Καταστημάτων στο Ε.Σ.Υ. και επεκτείνεται η εγκατάσταση οδοντιατρείων σε 7 ακόμα Καταστήματα Κράτησης.

δ. Προωθείται ο θεσμός της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης των κρατουμένων με νέα προγράμματα που θα υλοποιηθούν από το β? εξάμηνο του 2005.

ε. Προωθείται προς υλοποίηση από τη ΘΕΜΙΣ Α.Ε., πρόγραμμα κτιριακών βελτιώσεων συνθηκών κράτησης σε όλα σχεδόν τα Καταστήματα Κράτησης.

στ. Προωθούνται νομοθετικά μέτρα με στόχο την αποσυμφόρηση των φυλακών (μετατροπές ποινών, νέα κτίρια κλπ.) και εντάχθηκαν με νέα υπουργική απόφαση 68 νέοι φορείς υλοποίησης του θεσμού της Κοινωφελούς Εργασίας.

ΚΕΙΜΕΝΟ αρ. 6

Παρατηρήσεις επί των συνθηκών διαβίωσης των ψυχικά πασχόντων τροφίμων του ΨΝΑ που έχουν μεταστεγαστεί στα ξενοδοχεία «Κρυστάλ», «Ριβολί» και «Παλμύρα»

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ "ΚΡΥΣΤΑΛ", "ΡΙΒΟΛΙ" ΚΑΙ "ΠΑΛΜΥΡΑ", ΟΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΜΕΤΑΣΤΕΓΑΣΤΕΙ ΤΡΟΦΙΜΟΙ ΤΟΥ ΨΝΑ (ΔΑΦΝΙΟΥ) ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΙΚΟ ΣΕΙΣΜΟ ΤΟΥ 1999 (11/8/2004 & 20/9/2004)*

Στις 28 Ιουλίου 2004, η ΕΕΔΑ παρέλαβε μέσω του ταχυδρομείου (απ 389/28.07.04) επιστολή/αναφορά του ψυχιάτρου κ. Χαρίλαου Βαρουχάκη (προέδρου του Σωματείου 'Ευνομία' για την υποστήριξη των δικαιωμάτων των ψυχικά πασχόντων και νοητικά υστερούντων προσώπων, και πρώην Διευθυντού της Ιατρικής Υπηρεσίας του ΨΝΑ). Ο κ. Βαρουχάκης απευθύνεται προσωπικά στην Πρόεδρο της ΕΕΔΑ, και στο εισαγωγικό του σημείωμα ενημερώνει πως η αναφορά του αποτελεί κοινοποίηση προηγούμενης επιστολής που είχε απευθύνει στις κυρίες Μ. Γιαννάκου, Ν. Μπακογιάννη και Γ. Αγγελοπούλου, ελπίζοντας -όπως σημειώνει- πως η εξουσία δεν έχει απαλείψει την γυναικεία τους ευαισθησία.

Η επιστολή καταγγέλλει τις συνθήκες διαβίωσης των ψυχικά νοσούντων που νοσηλεύονται στα ξενοδοχεία 'Κρυστάλ', 'Ριβολί' και 'Παλμύρα' -και τα τρία στην ευρύτερη περιοχή της Πλατείας «Βάθη»-, και συνοδεύεται από μερικά -σχετικά με το θέμα- δημοσιεύματα εφημερίδων των τελευταίων τριών ετών. Ο συντάκτης της επιστολής υπενθυμίζει τις πολυετείς αλλά μάταιες προσπάθειές του να κινήσει το ενδιαφέρον των αρμοδίων ώστε να επιληφθούν συνολικά του θέματος, ωστόσο αυτό που ζητά με την συγκεκριμένη επιστολή είναι να αφαιρεθούν τα συρματοπλέγματα που έχουν τοποθετηθεί στις πόρτες και τα παράθυρα των τριών ξενοδοχείων, και τούτο, μέσα στα πλαίσια της 'αισθητικής' προετοιμασίας της πόλης για να φιλοξενήσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Συμπληρωματικά, προτείνει να οργανωθεί, μαζί με τις υπόλοιπες εκδηλώσεις στα πλαίσια των Ολυμπιακών, και μια γιορτή κάπου κοντά σ' αυτά τα ξενοδοχεία, όπου θα κληθούν να συμμετάσχουν και οι έγκλειστοι σε αυτά.

Αν δεν κρίθηκε σκόπιμο να ενεργήσει η ΕΕΔΑ ως προς το συγκεκριμένο αίτημα οριοθετούμενο γύρω από την διεξαγωγή των Ολυμπιακών αγώνων, θεωρήθηκε αναγκαίο να διερευνηθεί το γενικότερο πλαίσιο, αρχής γενομένης από μία επίσκεψη στους χώρους των ξενοδοχείων. Επιπλέον, ζητή-

* *Συντάκτρια: Χριστίνα Παπαδοπούλου, επιστημονική συνεργάτιδα ΕΕΔΑ. Το κομμάτι που αφορά τις παρατηρήσεις περί την επίσκεψη στα ξενοδοχεία, συνυπογράφει η καθηγ. Η. Νικολακοπούλου-Στεφάνου. Το θέμα αυτό συζητήθηκε στην Ολομέλεια της ΕΕΔΑ της 7ης Οκτωβρίου 2004.*

θηκε από τον κ. Βαρουχάκη να αποστείλει γραπτώς στην ΕΕΔΑ περισσότερα στοιχεία σχετικά με το καθεστώς νοσηλείας στους χώρους αυτούς. Αυτό δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα (23 Σεπ. 04), πραγματοποιήθηκε όμως μία συνάντηση του κ. Βαρουχάκη με την επιστημονική συνεργάτιδα Χ. Παπαδοπούλου, στις 12 Αυγούστου 2004, στα γραφεία της ΕΕΔΑ. Αν και ο κ. Βαρουχάκης δεσμεύτηκε να καταθέσει περισσότερα στοιχεία, τούτο πρέπει να θεωρείται μάλλον αβέβαιο, αφού ο ίδιος έχει συνταξιοδοτηθεί από εξαετίας και δεν έχει άμεση πρόσβαση στα σημερινά δεδομένα. Πάντως, αυτή η πρώτη συζήτηση μαζί του απεικόνισε ανάγλυφα την ύπαρξη πολλών διαφορετικών αντιλήψεων ως προς την εργώδη και πολύπλοκη διαδικασία και δυναμική της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης στην Ελλάδα και τα πολυεπίπεδα προβλήματα που ανακύπτουν και πρέπει να αντιμετωπιστούν.

Μία πρώτη επίσκεψη -χωρίς προειδοποίηση- στους τρεις χώρους, έγινε στις 11 Αυγούστου 2004 (10:00-14:00), από την Χ. Παπαδοπούλου. Κατεγράφησαν κάποιες πρώτες παρατηρήσεις, οι οποίες εμπλουτίστηκαν μετά από μία δεύτερη επίσκεψη, με προειδοποίηση αυτή τη φορά, στις 20 Σεπτεμβρίου 2004 (11:00-13:00), από την καθηγήτρια Ηρώ Νικολακοπούλου-Στεφάνου, αν. εκπρόσωπο στην ΕΕΔΑ από το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, και την επιστημονική συνεργάτιδα της ΕΕΔΑ, Χ. Παπαδοπούλου.

Ακολουθεί σύνοψη των παρατηρήσεων:

Στο Κρυστάλ, οι επισκέπτριες συνομίλησαν με τους κ. Γκαρέτα (αναπληρωτή διευθυντή της μίας από τις τρεις κλινικές του 'Κρυστάλ'-διευθυντής κ. Κόντης) και Καρούζο (διευθυντή της δεύτερης από τις τρεις κλινικές), ψυχιάτρους, οι οποίοι ήταν πρόθυμοι να δώσουν πληροφορίες και εξηγήσεις. Πράγματι έγινε μια ενημερωτική συνομιλία και ακολούθησε η επίσκεψη στους χώρους, με την συνοδεία νοσηλευτριών. Στο 'Ριβολί', η συνομιλία έγινε με ένα μεγάλο μέρος της θεραπευτικής ομάδας, συμπεριλαμβανομένων και του κ. Κυριακίδη και της κας Παντέ, διευθυντών των δύο κλινικών που στεγάζονται στο συγκεκριμένο ξενοδοχείο. Και εκεί ακολούθησε σύντομη επίσκεψη σε μερικούς χώρους του ξενοδοχείου με την συνοδεία νοσηλευτριών. Δεν κρίθηκε σκόπιμο να γίνει επίσκεψη στο 'Παλμύρα', αφού οι πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν από την επίσκεψη στα δύο ξενοδοχεία κρίθηκαν αρκετές για την παρούσα φάση, αλλά και γιατί είχε γίνει προηγουμένως επίσκεψη του χώρου από την κ. Παπαδοπούλου.

Τα τρία ξενοδοχεία είναι σε σχετικά καλή κατάσταση από άποψη συντήρησης, χωρίς φυσικά να μπορούν να συγκριθούν με άλλα πλήρως ανακαινισμένα ξενοδοχεία της περιοχής.

Ως προς το θέμα της κάλυψης με συρματόπλεγμα των παραθύρων και πορτών προς τα μπαλκόνια των δωματίων και άλλων κοινόχρηστων χώρων των ξενοδοχείων ''Κρυστάλ'' και ''Ριβολί'' (σημειώνεται ότι στο ''Παλμύρα'', όπου νοσηλεύονται περιστατικά σχεδόν αμιγώς ψυχογηριατρικά, δεν έχουν τοποθετηθεί συρματοπλέγματα), διατυπώθηκαν επιχειρήματα και αντεπιχειρήματα. Είναι προφανές ότι ούτε η αίσθηση ούτε και η θέα, είναι ευχάριστη, και αυτό, κατά κύριο λόγο για τους τροφίμους, χωρίς να χρειάζεται να επεκταθεί κανείς στις αντιρρήσεις αισθητικής ή άλλης ευαισθησίας των περιοίκων. Ωστόσο, είναι δύσκολο να μην λάβει κανείς υπ' όψιν του το θέμα ασφάλειας των νοσηλευομένων, το οποίο επικαλούνται οι γιατροί, αλλά και το νοσηλευτικό προσωπικό, που δεν είναι διατεθειμένο να φέρει την ευθύνη για τυχόν ηθελημένη ή και αθέλητη πτώση κάποιου ασθενούς. Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε περιστατικό αυτοκτονίας ενός νοσηλευόμενου πριν από δύο χρόνια, από τον μοναδικό χώρο που δεν ήταν φραγμένος με πλέγμα, στην κουζίνα ενός από τους ορόφους του Κρυστάλ, κάποια στιγμή που ο χώρος έμεινε αφύλακτος για πολύ μικρό χρονικό διάστημα. Το αντεπιχείρημα που διατυπώνεται από τον κ. Βαρουχάκη είναι τόσο το θέμα πυρασφάλειας των χώρων (αφού εμποδίζεται η απομάκρυνση των ασθενών από τα μπαλκόνια σε περίπτωση πυρκαγιάς), αλλά και η αναποτελεσματικότητα των πλεγμάτων να αποτρέψουν τις αυτοκτονίες, αφού αν ένας ασθενής αποφασίσει να αυτοκτονήσει, μπορεί να το κάνει με άλλους τρόπους (που, ωστόσο, δεν θέτουν τόσο άμεσα θέμα ευθύνης στο νοσηλευτικό προσωπικό). Πάντως για το συγκεκριμένο ζήτημα, θα μπορούσε ενδεχομένως να προταθεί, στην περίπτωση που παραταθεί η χρήση των δύο ξενοδοχείων του Δαφνιού πέραν του τέλους του 2004, η αφαίρεση των σιδερένιων κιγκλιδωμάτων και η αντικατάστασή τους με ξύλινα, ώστε να μειωθεί η εικόνα της φυλακής.

Όσον αφορά άλλες πτυχές της καθημερινής διαβίωσης των νοσηλευόμενων στα ξενοδοχεία, πρέπει να υπογραμμιστεί πως η εικόνα που έχουν οι επισκέπτριες δεν μπορεί παρά να είναι αποσπασματική και βασίζεται κυρίως στις δηλώσεις των ιατρών και νοσηλευτών με τους οποίους συνομίλησαν. Έγινε μία σύντομη περιήγηση σε μερικά από τα δωμάτια και σε κάποιους από τους κοινόχρηστους χώρους (χώρους σίτισης -με catering-, χώρους συγκέντρωσης και ψυχαγωγίας, Τ.V. κλπ ανά όροφο). Καθώς τα κτίρια είναι κατασκευασμένα για ξενοδοχειακή χρήση, τα περισσότερα δωμάτια είναι δίκλινα (πράγμα που αποτελεί βελτίωση σε σχέση με τους

θαλάμους όπου οι ίδιοι ασθενείς διαβίωναν στο Δαφνί), και μερικά είναι τρίκλινα. Όλα έχουν τουαλέτα και ντους, πράγμα που επίσης αποτελεί σημαντική βελτίωση σε σύγκριση με το Δαφνί. Χωρίς περισσές πολυτέλειες, αλλά καθαρά. Οι πληροφορίες των δημοσιευμάτων που περιγράφουν με πολύ μελανά χρώματα τις συνθήκες υγιεινής και την ύπαρξη διαχωριστικών κιγκλιδωμάτων μεταξύ των ορόφων, δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

Αυτό που αποτελεί απολύτως ακατάλληλη συνθήκη για την νοσηλεία ψυχικά πασχόντων ατόμων, αλλά και γενικότερα μη ανεκτή συνθήκη από ανθρωπιστική άποψη, είναι ο πολύ περιορισμένος χώρος που αυτοί διαθέτουν για να κινηθούν έξω από το δωμάτιό τους, και η ανυπαρξία προαυλίου. Πάντως, οι θεραπευτικές ομάδες και των τριών χώρων, διαβεβαίωσαν πως υπάρχει πρόγραμμα εξόδων και άλλων δραστηριοτήτων των ασθενών, η ομάδα μάλιστα του ''Ριβολί'' έδωσε στις επισκέπτριες φωτοτυπία του εβδομαδιαίου προγράμματος λειτουργίας και των εργοθεραπευτικών και γυμναστικών δραστηριοτήτων.

Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί, ότι αυτές οι πληροφορίες δόθηκαν κατά την δεύτερη επίσκεψη (στις 20/9), ενώ οι συνομιλίες με το νοσηλευτικό προσωπικό (οι γιατροί απουσίαζαν, παρά το ότι ήταν πρωινές ώρες) κατά την πρώτη -και χωρίς προειδοποίηση, και γενικά πιό ''άτυπη'' επίσκεψη στις 11/8-, έδωσαν την εικόνα μιας πραγματικότητας λιγότερο ''λαμπερής''. Οι νοσηλεύτριες του Κρυστάλ, κυρίες Κόνιαρη και Δήμου, είπαν πως οι περισσότεροι νοσηλευόμενοι με μακροχρόνια ιδρυματική καριέρα, αδυνατούν να προσαρμοστούν στις συνθήκες διαβίωσης σε έναν χώρο που δεν είναι φτιαγμένος για να στεγάζει ψυχικά νοσούντες και βρίσκεται σε ένα πολυσύχναστο σημείο της πόλης. Συμπλήρωσαν ακόμη πως οι περισσότεροι από τους ασθενείς τους είναι εγκαταλελειμμένοι από τις οικογένειές τους και πως αρκετοί από αυτούς αρνούνται να βγουν από τον χώρο του ξενοδοχείου, ακόμα και όταν έχουν τη δυνατότητα. Ας σημειωθεί πως είπαν ότι το πρόγραμμα εκδρομών, εξόδων και δραστηριοτήτων, τουλάχιστον δεν τηρείται με ''θρησκευτική ευλάβεια''. Ακόμη, αξίζει να σημειωθεί πως κατά την πρώτη επίσκεψη στο 'Ριβολί', η προϊστάμενη νοσηλευτριών κ. Μακροπούλου αρνήθηκε να δώσει οποιαδήποτε πληροφορία, όπως και να επιτρέψει την πρόσβαση στους χώρους του ξενοδοχείου πέραν της ρεσεψιόν, παρά το γεγονός ότι επρόκειτο για ώρες επισκεπτηρίου. Η φύλακας κ. Αθανασοπούλου απέδωσε αυτή την άρνηση στην γενικότερη έλλειψη πνεύματος συνεργασίας της προϊσταμένης και διευκόλυνε την συνέχεια της επίσκεψης στα άλλα δύο ξενοδοχεία, παραπέμποντας στις εκεί προϊστάμενες. Ακολούθησε η επίσκεψη και συνομιλία στο ''Κρυστάλ''

με τις κ. Κόνιαρη και Δήμου, και στο ''Παλμύρα'' με την κ. Αργυροπούλου.

Συνολικά, στα τρία ξενοδοχεία νοσηλεύονται σήμερα περίπου 200 άτομα (όλοι χρόνιοι ασθενείς), σε διαφορετικές κλινικές (70 περίπου άτομα στο 'Κρυστάλ' σε τρεις κλινικές, 70 περίπου -αποκλειστικά γυναίκες- στο 'Ριβολί' σε δύο κλινικές, και άλλα 50 περίπου ψυχογηριατρικά περιστατικά σε δύο κλινικές στο ''Παλμύρα'' -δεν δόθηκαν ακριβείς αριθμοί, αλλά και δεν ζητήθηκαν εξονυχιστικές λεπτομέρειες, αφού ο σκοπός της επίσκεψης ήταν να αποκτηθεί μία πρώτη γενική εικόνα των χώρων και να διαπιστωθεί αν οι συνθήκες διαβίωσης ανταποκρίνονται στις περιγραφές των δημοσιευμάτων και της αναφοράς του κ. Βαρουχάκη).

Αφού δεν έγινε καμμία συνομιλία με τους νοσηλευόμενους -όπως ζήτησαν οι γιατροί- δεν στάθηκε δυνατόν να γίνει κανενός είδους διασταύρωση των πληροφοριών που δόθηκαν από την πλευρά της θεραπευτικής ομάδας με αυτές των ασθενών. Ακόμη δεν συγκεντρώθηκαν στοιχεία σχετικά με την κατάταξη των περιστατικών (ψυχώσεις, σχιζοφρένεια, νοητική υστέρηση, μανιοκατάθλιψη, άνοια κλπ), σχετικά με τα περιστατικά ακούσιας ή εκούσιας νοσηλείας, σχετικά με την σχολαστικότητα της τήρησης ιατρικών φακέλλων των ασθενών και άλλες ιατρικού περιεχομένου πληροφορίες, οι οποίες υπερέβαιναν τις δυνατότητες αλλά και την δικαιοδοσία των επισκεπτριών. Ακόμη, τα στοιχεία που έχει στην διάθεσή της αυτή την στιγμή η ΕΕΔΑ είναι ανεπαρκή για να επιτρέψουν μία αξιολόγηση ως προς το αν η μεταφορά από το Δαφνί στην Πλατεία «Βάθη» είχε ευεργετική επίδραση σε όλους τους ασθενείς, όπως υποστήριξαν οι ιατροί και νοσοκόμοι του Ριβολί, λέγοντας πως εδώ έχουν περισσότερα ερεθίσματα και ευκαιρίες για δραστηριότητες, άρα και μεγαλύτερες δυνατότητες ένταξης κλπ. Αυτό μάλλον πρέπει να εκτιμηθεί κατά περίπτωση, και υπερβαίνει κατά πολύ τις δυνατότητες της Επιτροπής στην παρούσα φάση. Πάντως, σύμφωνα με τα λεγόμενα των νοσηλευτριών που υπηρετούσαν παλαιότερα στο Δαφνί, εκεί οι ασθενείς είχαν κάποια παραγωγική απασχόληση (διατηρούσαν καφενείο, καλλιεργούσαν λαχανικά κλπ), και απολάμβαναν την επαφή με την φύση.

Όταν, στα πλαίσια της εισαγωγικής συζήτησης, αναφέρθηκε η αναφορά του κ. Βαρουχάκη ως εναρκτήριο λάκτισμα για την επίσκεψη της ΕΕΔΑ, δόθηκε η εντύπωση ότι οι εν ενεργεία ψυχίατροι του νοσοκομείου είναι δυσαρεστημένοι με τις ενέργειές του, τις οποίες κρίνουν ως αντι-συναδελφικές. Απέδωσαν δε την ζέση με την οποία καταφέρεται εναντίον της τωρινής διοίκησης του ΨΝΑ από τον κ. Γιαννουλάτο, αλλά και της προηγούμενης υπό την κα Αποστόλου, ως ''προσωπική βεντέτα'' και αντιπαλότητα. Τόνισαν πάντως, ότι η στέγαση σε αυτούς τους χώρους οπωσδήπο-

τε δεν θεωρείται από τους ίδιους ως ικανοποιητική, και ότι έγινε βεβιασμένα κάτω από την πίεση του να βρεθεί λύση για την μεταφορά των ασθενών από το Δαφνί μετά από τον σεισμό του 1999. Όσον αφορά τις κατηγορίες του κ. Βαρουχάκη σχετικά με τις δεσμευτικές συμβάσεις μίσθωσης των κτιρίων, είπαν πως αυτά είναι διοικητικά ζητήματα των οποίων τις πολλαπλές όψεις δεν μπορούν να γνωρίζουν. Αναφέρθηκαν πάντως στις δικαστικές περιπέτειες στις οποίες μπήκε το νοσοκομείο όταν διέκοψε την σύμβαση που είχε συνάψει για την στέγαση τμήματος των ασθενών σε οικισμό στο Πικέρμι, πριν μεταφερθούν και αυτοί στα ξενοδοχεία της Πλατείας «Βάθη». Ακόμη σημείωσαν πως οι δομές στις οποίες τώρα στεγάζονται χαρακτηρίζονται ως 'δομές μεταστέγασης και όχι ως μόνιμες, και πως οι δυσκολίες για την μεταφορά τους σε άλλους χώρους είναι πολυεπίπεδες και συναρτώνται στενά με την όλη διαδικασία και πορεία των προγραμμάτων της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης. Τέλος, εξέφρασαν την γνώμη ότι η οριστική απομάκρυνση από αυτούς τους χώρους θα διευκολυνθεί αν πάψουν να γίνονται νέες μεταφορές ασθενών από το Δαφνί, ειδικά όταν το νοσοκομείο εφημερεύει και υφίσταται πιέσεις να δεχτεί περιστατικά που ξεφεύγουν από την αρμοδιότητα των ψυχιατρείων, όπως τοξικομανείς, αλκοολικούς, αποφυλακισμένους, αστέγους, άτομα με νοητική υστέρηση κλπ, που καταλήγουν εκεί με περιπολικό, συχνά μάλιστα κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας. Αυτή την στιγμή, προβλέπεται η μεταφορά των ασθενών του Κρυστάλ σε άλλες δομές (ξενώνες, οικοτροφεία και προστατευόμενα διαμερίσματα) περί το τέλος του 2004 (χωρίς να μπορούν όμως οι συνομιλητές να εγγυηθούν για την υλοποίηση αυτού του προγραμματισμού), ενώ δεν υπάρχει προς το παρόν συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα για την μεταφορά αυτών του Ριβολί. Πάντως θεωρείται και αυτό, όπως και το ''Παλμύρα'', ως προσωρινή εγκατάσταση. Σήμερα λειτουργούν ήδη 54 εξωνοσοκομειακές δομές στα πλαίσια του ΨΝΑ, ενώ προβλέπεται η δημιουργία και πολλών ακόμα στο εγγύς μέλλον. Το Δαφνί διαθέτει σήμερα 646 κλίνες, ενώ το 1999 είχε 1900.

Σύντομο ιστορικό της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης στην Ελλάδα

Ως την δεκαετία του '80 το δημόσιο σύστημα υπηρεσιών ψυχικής υγείας βασιζόταν στην ιδρυματική περίθαλψη σε δέκα περίπου ψυχιατρικά νοσοκομεία-άσυλα. Εν τω μεταξύ, καταλυτικές εξελίξεις συνέβαιναν στον χώρο της ψυχιατρικής, με την διατύπωση νέων αντιλήψεων από την ''αντιψυχιατρική'', και στην συνέχεια με την διαμόρφωση νέων προτάσεων από τις διάφορες ''σχολές'' της ''δημοκρατικής'' και ''κοινοτικής'' ''ψυχιατρι-

κής'' στην δυτική Ευρώπη. Στις αρχές της δεκαετίας του '80, με τις οδηγίες του ΠΟΥ και την οικονομική ενίσχυση της ΕΕ, η οποία χρηματοδότησε την Ελλάδα στο πλαίσιο του Κανονισμού 815/84[1] (όπως τροποποιήθηκε και παρατάθηκε η ισχύς του το 1988 με τον Κανονισμό 4130[2]), ξεκίνησε η μεταρρύθμιση του συστήματος ψυχικής υγείας, με κύριους στόχους τον αποϊδρυματισμό των χρονίων ασθενών και την παράλληλη ανάπτυξη υπηρεσιών ψυχικής υγείας εκτός ασύλων. Η πλέον γνωστή εφαρμογή της μεταρρύθμισης είναι αυτή που πραγματοποιήθηκε στο Ψυχιατρείο της Λέρου, αφού η συγκεκριμένη περίπτωση έτυχε μεγάλης δημοσιότητας και διεθνοποίησης (με το γνωστό πρωτοσέλιδο δημοσίευμα στον Observer στις 10.9.1989, τα ντοκυμαντέρ του Κωστή Ζώη ''Οι αζήτητοι'' και αυτό του Channel 4 του BBC το 1989, τις παρεμβάσεις στο Ευρωκοινοβούλιο-μεταξύ άλλων- του Δανού Ευρωβουλευτή του Σοσιαλιστικού Λαϊκού Κόμματος Freddy Black κλπ). Το 1995 τερματίστηκε η εφαρμογή του κανονισμού, άρα και η χρηματοδότηση, με αποτέλεσμα την συρρίκνωση των θεραπευτικών παρεμβάσεων. Με τον Ν. 2716/99, περί ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού των υπηρεσιών ψυχικής υγείας, η προσπάθεια επανεκκίνησε. Αυτή τη φορά ο νομοθέτης θέσπισε ένα δεκαετές πρόγραμμα δράσεων που φέρει το όνομα ''Πρόγραμμα Ανάπτυξης Δομών και Υποδομών στον Τομέα της Ψυχικής Υγείας'', γνωστό ως ''Ψυχαργώ'', και προβλέπει την ανάπτυξη δικτύου στεγαστικών δομών μέσα στον κοινωνικό ιστό για την αποασυλοποίηση των χρόνιων ασθενών καθώς και την σταδιακή ανάπτυξη μονάδων ψυχικής υγείας εκτός ασύλων (όπως κέντρων ψυχικής υγείας, νοσοκομείων ημέρας, οικοτροφείων, ξενώνων κ.λπ.). Έτσι, μέχρι σήμερα λειτούργησαν περίπου 70 εναλλακτικές δομές. Ως προς τα ΨΝΑ-Δαφνί, το πρόγραμμα εφαρμόστηκε βεβιασμένα, αφού ο σεισμός του 1999 κατέστησε επιτακτική την ανάγκη μετακίνησης των ασθενών σε άλλους χώρους.

Η βαθύτερη ανατρεπτική σημασία της αποϊδρυματοποίησης είναι ότι αποσκοπεί στη άρση των παγιοποιημένων όρων και μηχανισμών που λειτουργούν στην κατεύθυνση της ιδρυματοποίησης της ψυχικής νόσου, και στην δημιουργία άλλων που διευκολύνουν το πέρασμα του ασθενούς από τις συνθήκες του ολοκληρωτικού πατροναρίσματος σε άλλες όπου αυτός θα μπορεί να συναλλάσσεται ως ελεύθερο υποκείμενο, και που αφήνουν χώρο για την αυτοφροντίδα και την κοινωνικοποίησή του. Στο πλαίσιο

[1] *Επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αρ. L88/2, 31.3.84.*
[2] *Επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αρ. L362/1, 30.12.88.*

αυτό εντάσσεται και η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, όχι όμως μόνο όσον αφορά το κτιριακό σκέλος, αλλά και κυρίως όσον αφορά την βελτίωση των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων του πάσχοντος και την αναγνώριση ενός κοινωνικού ρόλου για αυτόν. Η ψυχοκοινωνική αποκατάσταση συνοδεύει απαραίτητα τον αποϊδρυματισμό. Αν πρόκειται λοιπόν να ακολουθηθεί μία διαδικασία με στόχο την επανένταξη, και όχι την απλή μεταφορά των ασθενών σε πιό ''ευπρόσωπες'' δομές, τότε πρέπει να οικοδομηθούν εκτός των άλλων, οι υλικοί όροι αυτής της επανένταξης.[3] Οι εμπειρίες που βιώνει ο επανεντασσόμενος ασθενής -συχνά μετά από δεκαετίες εγκλεισμού- δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με απλοποιητικές ή στενά κλινικές προσεγγίσεις. Ο πραγματικός απεγκλωβισμός από το ίδρυμα/άσυλο, προϋποθέτει την καταπολέμηση του κοινωνικού στιγματισμού και αποκλεισμού και την υποστήριξη του ασθενούς προς την κατεύθυνση της κοινωνικής του χειραφέτησης και προς την αναγνώριση, διεύρυνση και κατοχύρωση των δικαιωμάτων του ως ''υποκειμένου''[4].

Πρόκειται για μία σύνθετη διαδικασία της οποίας τα προβλήματα εφαρμογής δεν περιορίζονται φυσικά στην ελληνική περίπτωση. Σε πολλές ακόμη δυτικές χώρες -για να περιοριστούμε σ' αυτές-, η δημόσια συζήτηση για τις προκλήσεις, τις ελλείψεις και τις αδυναμίες της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης καλά κρατεί[5]. Και αλλού υπάρχουν προβλήματα στις εργασιακές σχέσεις γιατρών και νοσηλευτικού προσωπικού, και αλλού υπάρχουν επιστημονικοί διαξιφισμοί για το ποιού το μοντέλο πρέπει να υπερισχύσει, και αλλού διαγιγνώσκονται παθολογίες του συστήματος, δηλαδή οργανωτικές, διαδικαστικές και δομικές πλευρές των υπηρεσιών ψυχικής υγείας οι οποίες επιμόνως ανατρέπουν και ενίοτε καταστρέφουν τις πρωτοβουλίες που στοχεύουν στην ''λύση'' τους.

Στην πράξη και στο πεδίο, τα προβλήματα που αναδύθηκαν στην μέχρι τώρα εφαρμογή του προγράμματος της αποασυλοποίησης, είναι πολλά

---

[3] *Βλ. σχετικά, ''Μελέτη της νομικής και κοινωνικής θέσης των ασθενών στο κρατικό θεραπευτήριο Λέρου'', Μαρία Μητροσύλη, εκδ. Αιβάλη, Αθήνα 1995, σελ. 10-24, περί της ιστορίας των παρεμβάσεων αποιδρυματοποίησης στο θεραπευτήριο Λέρου.*

[4] *Βλ inter alia, Αντ. Μανιτάκη, Τα δικαιώματα του ψυχασθενούς: δικαιώματα ενός προσώπου στην ελευθερία ή ενός ασθενούς στην υγεία;, στα Τετράδια Ψυχιατρικής Νο 60/199, σελ. 54-68.*

[5] *Βλ. σχετικά ''Τετράδια Ψυχιατρικής'' Νο 60/1997, όπου δημοσιεύονται τα πρακτικά διημερίδας με θέμα ''Ψυχική Υγεία και ανθρώπινα δικαιώματα στην Ευρώπη'', που έγινε στην Αθήνα τον Δεκέμβριο του 1996, και τον ιστότοπο της ΜΚΟ 'MDRI' (Mental Disability Rights International), www.mdri.org*

και ακανθώδη. Ξεκινούν από το έλλειμμα ανοχής της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στους ψυχικά πάσχοντες που εκδηλώνεται με την άρνηση της εγκατάστασης ξενώνων για στέγαση ψυχικά πασχόντων σε πολλές περιοχές (με συχνά πρωτοστατούσες τις δημοτικές αρχές που, ας σημειωθεί, προέρχονται από όλο το κοινοβουλευτικό πολιτικό φάσμα), και συνεχίζονται με την έλλειψη προσωπικού, τις καθυστερήσεις -για διοικητικούς λόγους- στην δημιουργία δικτύου δομών και της τομεοποίησης των υπηρεσιών ψυχικής υγείας (Κέντρα Ημέρας, ανάπτυξη ψυχιατρικών κλινικών στα γενικά νοσοκομεία), τις αποσπασματικές λύσεις, τα προβλήματα από διεκδικήσεις συντεχνιακού χαρακτήρα και από πιέσεις διαφόρων ομάδων συμφερόντων όπως φαρμακοβιομηχανιών κλπ, τα προβλήματα έλλειψης επιστημονικού consensus ως προς την επιλογή θεραπευτικών ή και διαχειριστικών μοντέλων (για παράδειγμα ο κ. Βαρουχάκης υποστήριζε την αξιοποίηση του χώρου του Δαφνίου και την επίταξη χώρων για την στέγαση των ασθενών μετά τον σεισμό αντί της ενοικίασης, ενώ άλλοι προκρίνουν την ενσωμάτωση στον αστικό ιστό και την ενοικίαση χώρων κλπ), την παρατεταμένη καθυστέρηση στην υλοποίηση των σχεδίων, την έλλειψη πρωτοβάθμιας φροντίδας ψυχικής υγείας -με αποτέλεσμα την δημιουργία 'νεοχρόνιων' ασθενών-, την μη αποτελεσματική λειτουργία προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης των ψυχικά πασχόντων, τις συμπεριφορές που υποδηλώνουν πατερναλιστική αντιμετώπιση των ασθενών από το ιατρικό προσωπικό, την αβελτηρία της διοίκησης των νοσοκομείων στο θέμα της προστασίας των χρηστών υπηρεσιών υγείας, κ.α.[6]

Στην περίπτωση του Δαφνίου, μεγάλο μέρος των διαθέσιμων δυνάμεων, αλλά και πόρων, εξαντλήθηκε σε ένα στενά περιγεγραμμένο πρόγραμμα αποσυμφόρησης του νοσοκομείου και όχι της ουσιαστικής αποϊδρυματοποίησής του. Όπως καταγγέλλει η ΕΙΝΑΠ σε ανακοίνωσή της τον Δεκέμβριο του 2003, «το νοσοκομείο έχει οδηγηθεί σε οικονομικό στραγγαλισμό και αδυνατεί να χορηγήσει το κατοχυρωμένο βοήθημα (''κίνητρο κοινωνικής επανένταξης'') στους επανενταγμένους και επανεντασσόμενους ασθενείς του, καταδικάζοντάς τους, έτσι, να φυτοζωούν σε ξενώνες και οικοτροφεία και οδηγώντας σε αδιέξοδο τα θεραπευτικά προγράμματα αποκατάστασης». Στην ίδια ανακοίνωση της ΕΙΝΑΠ καταγγέλλεται επίσης η αναγωγή της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης σε απλή μεταφορά

[6] *Ο Κύκλος Κοινωνικής Προστασίας του Συνηγόρου του Πολίτη, έχει επανειλημμένα ασχοληθεί με το θέμα της κακοδιοίκησης στους φορείς υγείας και πρόνοιας, βλ. ενδεικτικά έκθεση 2001.*

από τον χώρο του εγκλεισμού σε αυτόν του κοινωνικού αποκλεισμού, και το γεγονός ότι οι χρηματοδοτήσεις πηγαίνουν στις διάφορες νεοσυσταθείσες μη κερδοσκοπικές εταιρείες ιδιωτικού δικαίου που διαχειρίζονται τους χώρους στέγασης των ασθενών, οι οποίοι αποτελούν μάλλον το πρόσχημα της μεταρρύθμισης αντί να είναι οι αποδέκτες του οφέλους των ενεργειών.

Συμπερασματικά:

Η ΕΕΔΑ δεν είναι σε θέση να γνωρίζει τις οικονομικές και άλλες κρυφές πτυχές της επιλογής κάποιων χώρων έναντι κάποιων άλλων και τα εμπλεκόμενα σε αυτές συμφέροντα, ούτε είναι αρμόδια να ελέγξει την οικονομική διαχείριση του νοσοκομείου ή να κρίνει τα προσωπικά κίνητρα πίσω από τις ενέργειες ή δηλώσεις αυτών με τους οποίους συνομίλησε. Αυτό όμως που ο ιδρυτικός της νόμος της επιτρέπει να πάρει την πρωτοβουλία να κάνει -εάν διατίθεται να ‘‘κολυμπήσει’’ σε πολύ βαθιά νερά- είναι να ασχοληθεί πιό διεξοδικά με το θέμα του σεβασμού των δικαιωμάτων των νοσηλευομένων[7] έτσι όπως αυτά διαμορφώνονται με τις σημερινές πρακτικές της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης και σε συνάρτηση με την εφαρμογή των άρθρων του Ν. 2071/1992 (περί εκσυγχρονισμού και οργάνωσης συστήματος υγείας, ΦΕΚ Α’ 123/1992) που αφορούν στον σεβασμό της αξιοπρέπειας του ασθενούς και των ατομικών και κοινωνικών του δικαιωμάτων[8], χωρίς υποχρεωτικά να περιοριστεί στην ομάδα των νοσηλευομένων στα ξενοδοχεία της Πλ. Βάθη (οι ανησυχίες και καταγγελίες για παραβιάσεις, δεν περιορίζονται, αλίμονο!, στα τρία αυτά ξενοδοχεία. Μόνο τις τελευταίες ημέρες, υπάρχουν στον Τύπο πολλά δημοσιεύματα περί παρέμβασης του εισαγγελέα μετά από καταγγελίες για κακοποίηση τροφίμων στο Ψυχιατρείο Σούδας). Μέσα σε ένα βαθιά αναποτελεσματικό εθνικό σύστημα υγείας, το σκέλος που αφορά την περίθαλψη των ψυχικά νοσούντων είναι ίσως από τα πιό σύνθετα, αφού η ευάλωτη αυτή ομάδα πληθυσμού δύσκολα μπορεί να προστατευτεί από μόνη της και να διεκδικήσει αυτά που της αναλογούν και που κατοχυρώνονται από την νομοθε-

[7] *Ας σημειωθεί ότι η ΕΕΔΑ έχει εξετάσει παλαιότερα "Ζητήματα προστασίας ΔτΑ σε περιπτώσεις φύλαξης ποινικά ακαταλόγιστων προσώπων σε δημόσιο θεραπευτικό κατάστημα", βλ. εισήγηση του Ν. Σιταρόπουλου, έκθεση ΕΕΔΑ 2003.*

[8] *Βλ. και Η. Νικολακοπούλου-Στεφάνου, "Δικαιώματα Ασθενούς και Αποτελεσματικές Υπηρεσίες Υγείας", ΕΔΚΑ, 7/1999, 505-517.*

σία[9]. Πολλοί από τους φορείς/μέλη της θα μπορούσαν να συμβάλουν σε αυτήν την κατεύθυνση, αλλά και άλλοι, όπως η Επιτροπή Ελέγχου Προστασίας Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές κ.α.

Η άσκηση αυτής της πρωτοβουλίας εκ μέρους της ΕΕΔΑ, θα μπορούσε να επιτρέψει την βαθύτερη κατανόηση της πολυπλοκότητας του ζητήματος, με στόχο την διατύπωση προτάσεων προς τους αρμόδιους φορείς της Πολιτείας νομοθετικών ρυθμίσεων και πολιτικών -και της τήρησης και εφαρμογής τους- που δεν θα αναπαράγουν αδιέξοδα και παλινδρομικές καταστάσεις.

24 Σεπτεμβρίου 2004

ΗΡΩ ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΕΦΑΝΟΥ
Καθηγήτρια Κοινωνικού Δικαίου
Αν. Μέλος της ΕΕΔΑ
Πρόεδρος του Ελληνικού Συμβουλίου
για τους Πρόσφυγες

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Επιστημονική Συνεργάτιδα της ΕΕΔΑ

[9] *Ειδικότερα όσον αφορά την μη τήρηση των διατάξεων του νόμου (Ν. 2017/92, παρ. 95 & 96) που ρυθμίζουν την ακούσια νοσηλεία, βλ. πρόσφατο πόρισμα (Απρίλιος 2004) του Κύκλου Κοινωνικής Προστασίας του Συνηγόρου του Πολίτη. Το πόρισμα εντοπίζει αστοχίες στην συνεννόηση μεταξύ των εμπλεκόμενων στην διαδικασία ακούσιας εξέτασης και νοσηλείας υπηρεσιών (Εισαγγελικής Αρχής, Αστυνομίας, νοσοκομείου), διαπιστώνει γενικότερο ζήτημα τήρησης της κείμενης νομοθεσίας και έλλειμμα παροχής ουσιαστικής ιατρικής συνδρομής, και προτείνει συνολική εξέταση του θέματος από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, καθώς και το ενδεχόμενο συνεργασίας του Υπουργείου Υγείας με το Υπουργείο Δικαιοσύνης.*

ΚΕΙΜΕΝΟ αρ. 7

Απόφαση-Γνωμάτευση για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

κατά τη μετάδοση τηλεοπτικών εκπομπών «ευρέσεως εργασίας»

ΑΠΟΦΑΣΗ-ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΗ ΤΗΣ ΕΕΔΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑΔΟΣΗ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΩΝ ΕΚΠΟΜΠΩΝ «ΕΥΡΕΣΕΩΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ»[1]

Η Ολομέλεια της ΕΕΔΑ συνήλθε την 4η Νοεμβρίου 2004 και άκουσε την εισήγηση του Β΄ Τμήματος της ΕΕΔΑ προς την Ολομέλεια σχετικά με το ζήτημα της προσβολής ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τη μετάδοση τηλεοπτικών εκπομπών «Ευρέσεως Εργασίας». Μετά από εκτενή διαλογική συζήτηση, η Ολομέλεια της Επιτροπής έκανε ομόφωνα δεκτή την εισήγηση αυτή και υιοθέτησε τα συμπεράσματα στα οποία αυτή κατέληξε, τα οποία έχουν ως εξής:

«Αφορμή για την παρούσα απόφαση-γνωμάτευση αποτελεί η μετάδοση από ιδιωτικό τηλεοπτικό σταθμό (Alpha) εκπομπών-τηλεπαιχνιδιών τύπου «reality show», στα οποία το έπαθλο είναι η κατάληψη θέσεων εργασίας, ύστερα από την επιτυχή τηλε-δοκιμασία των συμμετεχόντων, υποψήφιων εργαζομένων. Η έναρξη των παιχνιδιών αυτών προβάλλεται επίσης και στην οικεία ιστοσελίδα του τηλεοπτικού σταθμού, ως μέρος του ψυχαγωγικού του προγράμματος.

Ι. Τα πραγματικά δεδομένα

Οι εκπομπές αυτές αποτελούν, όπως εύστοχα διατυπώνεται, «συνέχεια της μακράς πλέον παράδοσης της τηλεοπτικής αθλιότητας» των reality shows και είναι μεταφορά στα ελληνικά τηλεοπτικά δρώμενα αντίστοιχων τηλεπαιχνιδιών του εξωτερικού[2]. Το ενδιαφέρον της ελληνικής ιδιωτικής τηλεόρασης να εισαγάγει στην ελληνική πραγματικότητα το πρότυπο αυτών των εκπομπών εμφανίζεται στα τηλεπαιχνίδια «Η δική σου ευκαιρία» και «ο Υποψήφιος», εκ των οποίων της μεν πρώτης η μετάδοση ξεκίνησε τη Δευτέρα 18.10.2004 (18:00), της δε δεύτερης η «πρεμιέρα» είχε προγραμματιστεί για τις 17.10.2004, αλλά αναβλήθηκε.

Α. Στην μεν πρώτη εκπομπή («Η δική σου ευκαιρία») καλούνται να λάβουν μέρος άνεργοι όλων των ηλικιών που επιθυμούν να βρουν μια οποιαδήποτε θέση εργασίας σε οποιονδήποτε εργοδότη. Στη δεύτερη εκπομπή («ο Υποψήφιος»), η οποία θα έχει χαρακτήρα τηλεπαιχνιδιού,

---

[1] *Η παραπάνω απόφαση-γνωμάτευση της ΕΕΔΑ ελήφθη ομοφώνως κατά τη συνεδρίαση της Ολομέλειας της ΕΕΔΑ της 4ης Νοεμβρίου 2004, βάσει εισήγησης του Β΄ Τμήματος της ΕΕΔΑ.*
Συντάκτρια της εισήγησης είναι η κα Χρυσούλα Μουκίου, Επιστημονική Συνεργάτις της ΕΕΔΑ, Δικηγόρος, ΔρΝ, DEA, μετά από συνεργασία με την κα Έλλη Βαρχαλαμά, αν. μέλος της ΕΕΔΑ, αν. εκπρόσωπο της ΓΣΕΕ.

[2] *Συγκεκριμένα αναφέρεται το τηλεπαιχνίδι "Human Resources", που κατά πληροφορίες ξεκίνησε στην Αργεντινή πριν 2 χρόνια.*

καλούνται να λάβουν μέρος όσοι («υποψήφιοι») επιθυμούν να καταλάβουν θέσεις εργασίας από συγκεκριμένους εργοδότες, οι οποίοι με τη σειρά τους υπόσχονται (κατά τα διαφημιζόμενα) υψηλές απολαβές για όποιον καταφέρει να «κερδίσει» τη θέση εργασίας.

Και στις δύο περιπτώσεις, οι υποψήφιοι-άνεργοι, καλούνται να καταθέσουν στους υπεύθυνους παραγωγής των εκπομπών το βιογραφικό τους και να απαντήσουν σε μία σειρά ερωτημάτων πριν την έγκριση της συμμετοχής[3], με την υποχρέωση βέβαια να ανταποκρίνονται στο επαγγελματικό και ψυχαγωγικό προφίλ της δοκιμασίας. Είναι φανερό ότι το μεν επαγγελματικό προφίλ διαμορφώνεται βάσει των κανόνων του τηλεπαιχνιδιού[4], το δε ψυχαγωγικό-ψυχολογικό προφίλ επιβάλλεται από τους δοκιμασμένους κανόνες των reality shows και επιβάλλει «ενδιαφέρουσες» προσωπικότητες για την αύξηση της τηλεθέασης (δηλ. πρόσωπα που η προσωπική τους ιστορία-δράμα ή η προσωπική τους εμφάνιση κλπ μπορούν να προκαλέσουν αυξημένη τηλεθέαση).

Β. Από την πλευρά τους, οι συμμετέχοντες πρέπει να αποδείξουν, αντίστοιχα, την καταλληλότητά τους για την προσφερόμενη θέση εργασίας και την πραγματική ανάγκη τους για εργασία[5]. Οι «υποψήφιοι εργαζόμε-

---

[3] *Από καταγγελίες που έγιναν στη Γ.Σ.Ε.Ε., έγινε γνωστό ότι οι ερωτήσεις που υποβάλλονται είναι "για ποιο ακριβώς λόγο έχασαν την προηγούμενη εργασία τους", αν έχουν δεχθεί "κάποιου τύπου σεξουαλική παρενόχληση", αν είναι μόνοι - γονείς (άγαμες μητέρες, διαζευγμένοι - ες, σε κατάσταση διάστασης, χηρείας κλπ), αν γενικά "τους συμπεριφέρονταν άσχημα" στις προηγούμενες εργασίες τους κλπ. Επίσης καταγγέλθηκε σε 2 περιπτώσεις (αίτηση υποβαλλόμενη από άνδρα και αντίστοιχη από γυναίκα) έγινε επιλογή του συμμετέχοντος, χωρίς ιδιαίτερες περιστροφές από τους υπεύθυνους, βάσει φύλου, οπότε και προτιμήθηκε η γυναίκα υποψήφια.*

[4] *Λ.χ. στην εκπομπή "Η δική σου ευκαιρία" προβάλλεται το επίπεδο μόρφωσης, η προϋπηρεσία σε οποιοδήποτε επάγγελμα, παρατεταμένη ανεργία σε συνδυασμό με χαμηλή εισοδηματική κατάσταση, ηλικία κοντά στη συνταξιοδότηση, ενώ στον "Υποψήφιο" η απαιτούμενη υψηλή μόρφωση, οι ικανότητες επιβίωσης σε έντονα ανταγωνιστικό περιβάλλον εργασίας κλπ.*

[5] *Χαρακτηριστικά είναι τα εκτιθέμενα στην ιστοσελίδα του σταθμού για το τηλεπαιχνίδι "ο Υποψήφιος": "Δεν είναι παιχνίδι... Είναι πραγματικότητα". Πρόκειται για μία φιλόδοξη παραγωγή, η οποία δεν περιορίζεται μόνο στις προσωπικές σχέσεις και εκτυλίσσεται στο σκληρό και ανταγωνιστικό κόσμο των σύγχρονων εταιρειών. Δεκαέξι ευρηματικοί και φιλόδοξοι νέοι, διπλωματούχοι ή αυτοδημιούργητοι, με επιχειρηματικό πνεύμα, καλούνται να ζήσουν μαζί, χωρισμένοι σε δύο ομάδες, παίρνοντας μέρος στο απόλυτο τηλεοπτικό interview εύρεσης εργασίας. Οι νέοι θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν τόσο την επικοινωνιακή τους ικανότητα όσο και το επιχειρηματικό τους ταλέντο, προκειμένου να αποδείξουν ότι είναι ικανοί να πετύχουν στον κόσμο των επιχειρήσεων. Ο πιο ικανός θα εξασφαλίσει μια διοικητική θέση εργασίας με ετήσιο εισόδημα 200.000 ευρώ". Ενώ για το παιχνίδι "Η δική σου ευκαιρία" αναφέρεται: "Η εκπομπή επιχειρεί να ανοίξει πόρτες σε ανέργους που βρίσκονται είτε στην αρχή της παραγωγικής διαδικασίας, είτε στη δύση τους. Σε γυναίκες που θέλουν να συμπληρώσουν το οικογενειακό εισόδημα, αλλά και σε νέους που έχουν όνειρα και δεν μπορούν να τα πραγματοποιήσουν. Μικροί και μεγάλοι επιχειρηματίες, απλοί πολίτες καλούνται να προσφέρουν μία θέση στο "όνειρο".*

νοι» κρίνονται ως προς την ικανότητά τους να καταλάβουν τη θέση εργασίας όχι μόνο από τον υποψήφιο εργοδότη ή ενδεχομένως τον γενικώς επιβλέποντα διευθυντή, αλλά και από το τηλεοπτικό κοινό το οποίο είτε μέσω της διαδικασίας της τηλε-ψηφοφορίας επιλέγει τον παίκτη νούμερο 1 ή 2 ως «καταλληλότερο» ή «συμπαθέστερο» εργαζόμενο, δίνοντάς του την «ώθηση» προς την εργασία, «εγκρίνοντας» το δικαίωμά του να δουλέψει. Στην εκπομπή «Η δική σου ευκαιρία», η οποία κινείται ακριβώς στο πλαίσιο του αντιγραφόμενου τηλεπαιχνιδιού «Human Resources», ο παρουσιαστής, αφού συστήσει τους υποψήφιους εργαζόμενους στο κοινό, συνομιλεί με τους διαγωνιζόμενους υπό τα βλέμματα των οικογενειών τους, που επίσης βρίσκονται στο στούντιο, ενώ προβάλλονται βίντεο από συνεντεύξεις συγγενικών προσώπων που περιγράφουν πόσο τρομακτικό είναι για τους παίκτες να παραμένουν άνεργοι. Σημειώνεται , ότι στη Γερμανία, τηλεπαιχνίδι ανάλογης «έμπνευσης» διεκόπη άδοξα μετά τη μετάδοση του πρώτου επεισοδίου, καθώς προκάλεσε τις σφοδρές αντιδράσεις συνδικαλιστικών οργανώσεων, κοινωνικών φορέων και πολιτικών κομμάτων με την καίρια επισήμανση ότι η κοινωνία δεν μπορεί να ανεχθεί τέτοια επίπεδα κυνισμού με θέμα τη μαζική ανεργία.

Γ. Ενδεικτικό της προβληματικότητας του παιχνιδιού αυτού είναι το γεγονός ότι δεν έχει δοθεί καμία πληροφορία στον Τύπο ή στην οικεία ιστοσελίδα του τηλεοπτικού σταθμού για επιμέρους σημαντικά θέματα που αφορούν τις εκπομπές αυτές, όπως το περιεχόμενο και η νομική φύση της σύμβασης που υπογράφουν οι υποψήφιοι εργαζόμενοι στο τηλεπαιχνίδι «Ο Υποψήφιος» για τη συμμετοχή τους στο παιχνίδι αυτό, το νομικό έρεισμα ή η διοικητική άδεια δυνάμει των οποίων ο τηλεοπτικός σταθμός λειτουργεί ως μεσάζον για την εύρεση εργασίας σε ανέργους, ο τελικός σκοπός στην επίτευξη του οποίου τείνει η μετάδοση των εκπομπών αυτών (ενημερωτική εκπομπή, κοινωνικό ρεπορτάζ, κερδοσκοπικός χαρακτήρας της εκπομπής κλπ.), ο τρόπος χειρισμού της λεπτής ισορροπίας ανάμεσα στην ψυχαγωγία του κοινού και την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης επί του θέματος της μάστιγας της ανεργίας και των σοβαρών επιπτώσεών της, σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο, καθώς και το ζήτημα της υποκατάστασης του κοινού στη θέση του εργοδότου, το οποίο εκτός από σοβαρά νομικά ζητήματα γεννά και ψυχολογικά θέματα, ιδίως εκείνου της «ομαδικής υποβολής» των τηλεθεατών και της ικανοποίησης του κοινού με την τιμωρία (ή αντίθετα την επιβράβευση των συμμετεχόντων), δημιουργώντας ένα είδος «ψηφιακής ρωμαϊκής αρένας».

Δ. Στη νεόκοπη όσο και ανεπίτρεπτη αυτή μορφή εκμετάλλευσης του οξύτατου κοινωνικού προβλήματος της ανεργίας προς άγραν ποσοστών τηλεθέασης ελλοχεύουν αφενός ζητήματα παραβίασης του ίδιου του

πυρήνα των συνταγματικά κατοχυρωμένων και προστατευόμενων δικαιωμάτων της εργασίας και της αξίας και της αξιοπρέπειας του ανθρώπου από την ανάπτυξη της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και, αφετέρου, ζητήματα παραβίασης του ισχύοντος προστατευτικού πλαισίου της εργατικής νομοθεσίας σε συγκεκριμένα βασικά θέματα που προκύπτουν από τη μετάδοση τέτοιων παιχνιδιών[6].

II. Η παραβίαση θεμελιωδών ανθρώπινων δικαιωμάτων.
Α. Το δικαίωμα στην εργασία

Η ιδιοτυπία των εν λόγω τηλε-παιχνιδιών έγκειται στο ότι το κατεξοχήν διακυβευόμενο συνταγματικώς κατοχυρωμένο δικαίωμα δεν είναι, πια, ένα ατομικό-αμυντικό δικαίωμα, όπως το δικαίωμα «στην ιδιωτικότητα», όπως είχε τεθεί με την προβολή άλλων, προγενέστερων, τηλεπαιχνιδιών- reality shows, αλλά ένα κοινωνικό δικαίωμα, το οποίο γεννά θετική υποχρέωση του Κράτους ώστε να λάβει θετικά μέτρα «μέριμνας» για την προστασία του και, ειδικότερα, το δικαίωμα στην εργασία.

Α.1. Η διεθνής και κοινοτική κατοχύρωση του δικαιώματος στην εργασία

Α.1.1. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα

α) *Η Οικουμενική Διακήρυξη*

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στην παρ.1 του άρθρου 23, ορίζει ότι: «καθένας έχει δικαίωμα να εργάζεται και να επιλέγει ελεύθερα το επάγγελμά του ... και να προστατεύεται από την ανεργία», ενώ στην παρ. 2 του άρθρου 22 προβλέπει, ότι: «κάθε άτομο ως μέλος του Κοινωνικού Συνόλου έχει δικαίωμα κοινωνικής προστασίας. Η κοινωνία, με την εθνική πρωτοβουλία... έχει χρέος να του εξασφαλίσει την ικανοποίηση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων που είναι απαραίτητα για την αξιοπρέπεια και την ελεύθερη ανάπτυξη του ανθρώπου».

[6] *Βλ. Σχετικά δημοσιεύματα στον τύπο: "Η Καθημερινή", Κυριακή 24.10.2004, Άρθρο της Μαριάννας Τζιαντζή, "Νικητής όποιος εξευτελιστεί περισσότερο. "Η δική σου ευκαιρία": ριάλιτυ-σκλαβοπάζαρο με "αγοραστές" το τηλεοπτικό κοινό του Alpha", σ. 31, Ελευθεροτυπία, 21.10.2004, "Δουλειά δεν θέλατε;" Άρθρο του Μανώλη Ανδριωτάκη, σ. 35.*

β) *Το Διεθνές Σύμφωνο του ΟΗΕ*

Στο άρθρο 6 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα του ΟΗΕ ορίζεται ότι τα Συμβαλλόμενα Μέρη: «αναγνωρίζουν το δικαίωμα εργασίας, το οποίο περιλαμβάνει το δικαίωμα κάθε προσώπου να έχει τη δυνατότητα να κερδίζει τα απαραίτητα για τη ζωή του με εργασία, την οποία διαλέγει ή δέχεται ελεύθερα και θα λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για την εξασφάλιση του δικαιώματος αυτού».

Α.1.2. Οι Διεθνείς Συμβάσεις Εργασίας και ο Διεθνείς Συστάσεις της ΔΟΕ

Από την ίδρυση της, η ΔΟΕ (Διεθνής Οργάνωση Εργασίας) εστίασε το ενδιαφέρον της στο πεδίο της απασχόλησης, κυρίως στα άμεσα (οικουμενικά) προβλήματα της ανεργίας και της εύρεσης εργασίας.

α) *Το δικαίωμα στην απασχόληση*

Το Προοίμιο του Καταστατικού Χάρτη της ΔΟΕ περιέλαβε «την πρόσληψη εργατικού δυναμικού» μεταξύ των βασικών κοινωνικών στόχων της Οργάνωσης, για τον οποίο επισημαίνει στα διεθνή κείμενα ότι πρέπει να υποστηριχθεί από τις δημόσιες οικονομικές και χρηματοδοτικές πολιτικές, οι οποίες στηρίζουν την οικονομική ανάπτυξη.

Η Διεθνής Σύμβαση Εργασίας (ΔΣΕ) 122/1964[7] για την πολιτική απασχόλησης, προβλέπει ότι κάθε Κράτος που την επικυρώνει αναλαμβάνει την υποχρέωση να διατυπώσει και να επιδιώξει ως πρωταρχικό στόχο μια ενεργό πολιτική, η οποία θα αποβλέπει στην προώθηση της πλήρους παραγωγικής και ελεύθερα επιλεγμένης απασχόλησης. Αυτή η πολιτική θα έχει σκοπό να εξασφαλίζει ότι υπάρχει εργασία για όλα τα άτομα που είναι διαθέσιμα και αναζητούν εργασία, ότι η εργασία αυτή θα είναι όσο το δυνατόν πιο παραγωγική και ότι θα υπάρχει ελευθερία επιλογής απασχόλησης, ότι κάθε εργαζόμενος θα έχει όλες τις δυνατότητες για εξειδίκευση και χρησιμοποίηση των δεξιοτήτων και των προσόντων του σε μία εργασία, για την οποία είναι κατάλληλος, ανεξάρτητα από φυλή, χρώμα, φύλο, θρησκεία, πολιτικές πεποιθήσεις, εθνική καταγωγή ή κοινωνική προ-

[7] *Κυρώθηκε με το Ν.Δ. 1423/1984.*

έλευση. Οι κατευθυντήριες αρχές της ΔΣΕ 122 συμπληρώνονται από λεπτομερέστερες και ακριβέστερες διατάξεις για τις υποχρεώσεις των Κρατών της Σύστασης 122/1964[8,9].

β) *Η αντιμετώπιση της ανεργίας*

Σε ό,τι αφορά στην ανεργία, το Προοίμιο του Καταστατικού Χάρτη της ΔΟΕ περιέλαβε «την πάλη κατά της ανεργίας» μεταξύ των βασικών στόχων της Οργάνωσης. Η ανεργία αποτέλεσε αντικείμενο μιας από τις πρώτες ΔΣΕ, της 2/1919[10], η οποία προβλέπει την υιοθέτηση ενός συστήματος δημόσιων γραφείων δωρεάν εύρεσης εργασίας υπό τον έλεγχο μιας Κεντρικής Αρχής, ενώ όπου υπάρχουν δημόσια και ιδιωτικά γραφεία εύρεσης εργασίας, πρέπει να ληφθούν μέτρα για το συντονισμό των εργασιών τους.

Η ΔΣΕ 88/1948[11] και η Σύσταση 83/1948 προβλέπουν ότι τα Κράτη μέλη που επικυρώνουν τη Σύμβαση πρέπει να διατηρούν ή να μεριμνούν για τη λειτουργία μιας δωρεάν δημόσιας υπηρεσίας απασχόλησης, κύριο έργο της οποίας θα είναι η επιδίωξη πραγματοποίησης μιας όσο το δυνατόν τελειότερης οργάνωσης της αγοράς εργασίας ως αναπόσπαστου μέρους του εθνικού προγράμματος για την εξασφάλιση και διατήρηση της πλήρους απασχόλησης και την ανάπτυξη και χρησιμοποίηση των παραγωγικών πόρων. Προβλέπουν δε τη συνεργασία προς το σκοπό αυτό με εκπροσώπους των εργαζομένων και των εργοδοτών μέσω συμβουλευτικών επιτροπών.

---

[8] *Η Σύμβαση και η Σύσταση 122 θεωρούνται θεμελιώδη κείμενα της ΔΟΕ και αποτελούν διεθνή κείμενα που συνδέονται άμεσα με το Παγκόσμιο Πρόγραμμα Απασχόλησης (1969), αλλά και τη Διακήρυξη Αρχών (1976) για την απασχόληση, την κατανομή του εισοδήματος, την κοινωνική πρόοδο και το διεθνή καταμερισμό της εργασίας.*

[9] *Στο ευρύτερο πλαίσιο διακήρυξης αρχών της ΔΟΕ για την απασχόληση εντάσσονται και άλλες Διεθνείς Συμβάσεις και Συστάσεις, οι οποίες εμμένουν στην προώθηση της πλήρους, παραγωγικής και ελεύθερα επιλεγμένης απασχόλησης ως πρωταρχικό και αναπόσπαστο τμήμα της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής των Κρατών μελών και, όπου ενδείκνυται, των προγραμμάτων τους για την ικανοποίηση των βασικών αναγκών του πληθυσμού, ύστερα από διαβούλευση και συνεργασία με τις οργανώσεις των εργαζομένων και των εργοδοτών. Η γενική πάντως θέση και γραμμή της ΔΟΕ είναι ότι μόνο μία οντότητα, όπως οι Δημόσιες Υπηρεσίες Απασχόλησης θα μπορούσε να είναι υπεύθυνη για τις δραστηριότητες, όπως το management της ασφάλισης κατά της ανεργίας, η πληροφόρηση για την αγορά εργασίας, η εύρεση θέσεων εργασίας, η διεύθυνση ειδικών προγραμμάτων που στοχεύουν να οδηγήσουν τους πλέον ευπαθείς αναζητούντες - εργασία στο κατώφλι της απασχολησιμότητας και η διεύθυνση χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων προώθησης της απασχόλησης.*

[10] *Κυρώθηκε με το Ν. 2270/1920.*

[11] *Κυρώθηκε με το Ν. 3250/1955.*

γ) *Η θεσμοθέτηση των γραφείων απασχόλησης*

Σε ό,τι αφορά στα γραφεία εύρεσης εργασίας έναντι αμοιβής, μολονότι η ΔΣΕ 1/1919 πρότεινε την απαγόρευση της ίδρυσής τους, αρχικά η ΔΣΕ 34/1943 και έπειτα η ΔΣΕ 96/1949 παρέχει στα Κράτη που την επικυρώνουν δύο εναλλακτικές λύσεις: τη βαθμιαία κατάργηση των γραφείων αυτών καθώς και τη ρύθμιση των άλλων γραφείων εύρεσης εργασίας ή τη ρύθμιση των όρων λειτουργίας των γραφείων εύρεσης εργασίας έναντι αμοιβής (αδειοδότηση περιορισμένης διάρκειας, έλεγχος αρμόδιας αρχής, επιβολή ποινικών κυρώσεων σε περίπτωση παραβίασης του νομοθετικού πλαισίου). Επίσης, πρέπει να αναφερθεί ότι έχει αναγνωρισθεί από τις αρμόδιες Επιτροπές της ΔΟΕ, το γεγονός ότι έχουν εκφρασθεί πολλές ανησυχίες σε ό,τι αφορά στους Κώδικες Δεοντολογίας των ιδιωτικών γραφείων εύρεσης εργασίας και ότι έχουν εντοπισθεί φτωχές πρακτικές σε σχέση με τα συμφέροντα των εργαζομένων και των αναζητούντων απασχόληση.

Α.1.3. Η κοινοτική προστασία του δικαιώματος στην εργασία

Στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη προβλέπονται συγκεκριμένες ρυθμίσεις στο πεδίο της Απασχόλησης. Συγκεκριμένα, στην παρ.1 του άρθρου 1 τα συμβαλλόμενα κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση «να αναγνωρίζουν ως έναν από τους κυριότερους αντικειμενικούς σκοπούς και αρμοδιότητα την πραγματοποίηση και τη διατήρηση του υψηλότερου και σταθερότερου δυνατού επιπέδου απασχόλησης για την επίτευξη της πλήρους απασχόλησης». Σύμφωνα δε με την παρ.3 του άρθρου 3, τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν επίσης την υποχρέωση «να συστήνουν ή να διατηρούν δωρεάν υπηρεσίες απασχόλησης για όλους τους εργαζόμενους».

Α.2. Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος στην εργασία

Το δικαίωμα στην εργασία κατοχυρώνεται, ως γνωστό, στο άρθρ. 22 του Συντάγματος ως κοινωνικό δικαίωμα υπό διττή έννοια, δηλαδή αφενός με την έννοια ότι θεσπίζει την τριπλή θετική υποχρέωση του Κράτους να μεριμνά για τη δημιουργία συνθηκών (πλήρους) απασχόλησης όλων των πολιτών, την ηθική και υλική εξύψωση του εργαζόμενου αγροτικού και αστικού πληθυσμού και την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων, διαμορφώνοντας έτσι το γενικό συνταγματικό θεμέλιο του Κοινωνικού Κράτους στη χώρα μας και, αφετέρου, με την έννοια ότι κάθε εργαζόμενος είναι ελεύθερος να επιλέξει την εργασία που επιθυμεί.

Η κρατική υποχρέωση δημιουργίας συνθηκών πλήρους απασχόλησης, δεν είναι απλώς κατευθυντήρια αρχή, αλλά αφενός εισάγει νομική υπο-

χρέωση αφετέρου αποτελεί πλήρη κανόνα δικαίου με γενική ισχύ και ιδιαίτερη σημασία ως ερμηνευτικού κανόνα.

Στο πλαίσιο αυτό και σε συμμόρφωση με τους κανόνες των Διεθνών Συμβάσεων Εργασίας (κατώτατα όρια προστασίας) η διαδικασία εύρεσης εργασίας συνοδεύεται από την κρατική εγγύηση και εποπτεία για τη δημιουργία των κατάλληλων δημόσιων δομών και υποδομών και τη διάθεση οικονομικών και κοινωνικών πόρων για την απασχόληση ή την επαναπασχόληση, καθώς και την παροχή νομικών εγγυήσεων για ισότιμη μεταχείριση ως προς τη διαδικασία εύρεσης εργασίας όλων των πολιτών, με συγκεκριμένες ρήτρες προτεραιότητας για τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.

Α.3. Η νομοθετική κατοχύρωση του δικαιώματος στην εργασία

Α.3.1. Η γενική πρόνοια του νομοθέτη για θεσμοθέτηση κρατικού συστήματος προστασίας της εργασίας

Έτσι, με το ν.δ. 2962/1954 (όπως ισχύει) συστήθηκε ο «Οργανισμός Απασχολήσεως και Ασφαλίσεως Ανεργίας» ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, κύριος σκοπός του οποίου είναι η ανάπτυξη του βαθμού της απασχόλησης με την κινητοποίηση του διαθέσιμου εργατικού δυναμικού, προς εξυπηρέτηση των μισθωτών και των εργοδοτών. Ο Οργανισμός είναι το κύριο όργανο εφαρμογής της κυβερνητικής πολιτικής για την απασχόληση, προς εξασφάλιση των αναγκαίων προϋποθέσεων ταχείας εφαρμογής της προσφοράς εργασίας προς τις εκάστοτε απαιτήσεις της ζητήσεως, σε αρμονία προς το εκάστοτε Πρόγραμμα Οικονομικής Αναπτύξεως της Χώρας και τις συναφείς κατευθύνσεις και οδηγίες του Υπουργού Εργασίας.

Μεταγενέστερα, με το ν. 1545/1985 ανατέθηκε στον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού η εφαρμογή και λειτουργία εθνικού συστήματος προστασίας από την Ανεργία (ΕΣΠΑ) με σκοπό την προστασία των εργαζομένων από τις προϋποθέσεις που δημιουργεί η ανεργία και την απότιση κρατικού χρέους.

Α.3.2. Η ειδική πρόνοια του νομοθέτη για τη θεσμοθέτηση των Γραφείων Εύρεσης Εργασίας

Τα ιδιωτικά γραφεία εύρεσης απασχόλησης μπορούν να ορισθούν ως επιχειρήσεις υπηρεσιών ιδιωτικού δικαίου, που λειτουργούν ως μεσάζοντες μεταξύ προσφοράς και ζήτησης της απασχόλησης και δεν υπογρά-

φουν συμβάσεις εργασίας. Σε μία αγορά με έλλειψη προσφοράς απασχόλησης, η παρέμβασή τους έγκειται στην επιλογή του καλύτερου υποψήφιου ανάμεσα στους πολυάριθμους που ψάχνουν για δουλειά ή οδηγούν τους πιθανούς υποψηφίους σε μία δεδομένη θέση.

α) *Το νομοθετικό πλαίσιο*

Η περίπτωση ευρέσεως εργασίας σε ανέργους από ιδιώτες, φυσικά ή νομικά πρόσωπα ρυθμίζεται από το ισχύον δίκαιο. Συγκεκριμένα, με το ν. 2639/1998[12] (άρθρο 5 παρ.1) ορίζεται ότι φυσικά ή νομικά πρόσωπα μπορούν να συνιστούν Ιδιωτικά Γραφεία Συμβούλων Εργασίας (ΙΓΣΕ) με αντικείμενο την εξεύρεση για λογαριασμό του εργοδότη ορισμένων κατηγοριών θέσεων εργασίας σε ημεδαπούς ή αλλοδαπούς, αφού πρώτα και υποχρεωτικά τους χορηγηθεί η σχετική άδεια από τον Υπουργό Απασχόλησης.

β) *Το καθεστώς λειτουργίας των ΙΓΣΕ*

Κατ' εξουσιοδότηση της παρ. 2 του ίδιου άρθρου εκδόθηκε το Π.Δ. 160/1999, το οποίο ρυθμίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις για τη σύσταση ΙΓΣΕ καθώς και το πλαίσιο των παρεχόμενων από αυτά υπηρεσιών (άρθρο 2), τις κατηγορίες των θέσεων εργασίας για την εξεύρεση των οποίων επιτρέπεται η σύσταση ΙΓΣΕ (άρθρο 1), τα απαιτούμενα δικαιολογητικά που πρέπει να υποβάλουν οι ενδιαφερόμενοι φορείς στην αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Απασχόλησης[13], τους όρους και τις προϋποθέσεις πιστοποίησης των ΙΓΣΕ (κτιριακή υποδομή - τεχνικός εξοπλισμός - προσωπικό) καθώς και τη διαδικασία πιστοποίησης. Επίσης, από το ίδιο προεδρικό διάταγμα προβλέπονται οι όροι και οι προϋποθέσεις και τη διαδικασία χορήγησης της ειδικής εγκριτικής άδειας των ΙΓΣΕ από τον

[12] *Νομική βάση ψήφισης και ισχύος των σχετικών διατάξεων του Ν. 2639/1998 και του Π.Δ. 160/1999 είναι η ΔΣΕ 96/1949 για τα γραφεία εύρεσης εργασίας έναντι αμοιβής, η οποία ορίζει ότι τέτοιου είδους γραφεία πρέπει να κατέχουν άδεια ετήσιας διάρκειας και να υποβάλλονται στον έλεγχο της αρμόδιας αρχής. Επίσης, προβλέπει την επιβολή ποινικών κυρώσεων, που περιλαμβάνουν την ανάκληση της χορηγηθείσας άδειας λειτουργίας.*

[13] *Επίσης, τα δικαιολογητικά των στελεχών των ΙΓΣΕ, από τα οποία - ανάμεσα σε άλλα- πρέπει με υπεύθυνη δήλωση να αναφέρεται η επαγγελματική εμπειρία των στελεχών, τα οποία πρέπει να είναι κάτοχοι πτυχίου ΑΕΙ ή ΤΕΙ σε αντικείμενο συναφές με τα θέματα της αγοράς εργασίας και της διαχείρισης ανθρωπίνου δυναμικού ή κάτοχοι πτυχίου ΑΕΙ ή ΤΕΙ με 4ετή εμπειρία στα αντίστοιχα θέματα (άρθρο 3 και 4 στοιχ.3).*

Υπουργό Απασχόλησης, το απεριόριστα ανακλητό της χορηγηθείσας άδειας σύστασης και λειτουργίας,[14] καθώς και το ύψος και ο τρόπος καταβολής από τον εργοδότη στο ΙΓΣΕ της αμοιβής μεσολάβησης.

γ) *Οι υποχρεώσεις των ΙΓΣΕ*

Επιπλέον, επιβάλλονται στα ΙΓΣΕ και οι παρακάτω υποχρεώσεις: i) Άσκησης αποκλειστικά της δραστηριότητας αυτής (άρθρο 2 παρ.1 Π.Δ. 160/1999), ii) Συνεργασίας με τα αντίστοιχα γραφεία του Ο.Α.Ε.Δ. και παροχής σε αυτά όλων των στοιχείων και των πληροφοριών, που αφορούν στη διαμεσολάβησή τους στην αγορά εργασίας (άρθρο 2 παρ.3 Π.Δ. 160/1999), iii) Υποβολή στην Επιθεώρηση Εργασίας σε τακτά χρονικά διαστήματα αναλυτικής κατάστασης των συμβάσεων εργασίας για τη σύναψη των οποίων μεσολάβησαν[15] & iv) Παροχή στο Υπουργείο Απασχόλησης συγκεκριμένων στοιχείων για τον αριθμό των θέσεων εργασίας, για τις οποίες μεσολάβησαν και συνεργασίας με τον Ο.Α.Ε.Δ. (άρθρο 5 παρ. 4 του Ν. 2639/1998, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 12 του Ν. 2874/2000).

δ) *Οι κυρώσεις για την παράνομη λειτουργία των ΙΓΣΕ*

Στα ΙΓΣΕ που λειτουργούν χωρίς άδεια ή κατά παράβαση των όρων αδείας ή μεσολαβούν για παράνομη απασχόληση, επιβάλλονται με αιτιολογημένη πράξη του αρμόδιου Επιθεωρητή Εργασίας (ύστερα από πρόσκλησή τους για παροχή εξηγήσεων) οι διοικητικές κυρώσεις του προστίμου και της προσωρινής ή οριστικής διακοπής της λειτουργίας τους (άρθρα 5 παρ. 6 και 16 του Ν. 2639/1998, άρθρο 12 Ν. 2874/2000).

Τέλος, η παράβαση συγκεκριμένων υποχρεώσεων επισύρει σε βάρος του παραβάτη και ποινικές κυρώσεις (ποινή φυλάκισης τουλάχιστον 3 μηνών ή χρηματική ποινή 100.000 δρχ ή και με τις δύο αυτές ποινές, άρθρο 17 παρ. 1 Ν. 2639/1998).

Α.4. Η προσβολή των ανωτέρω κανόνων δικαίου από τα τηλεπαιχνίδια «εργασίας»

Η εύρεση απασχόλησης μέσω της συμμετοχής σε τηλεπαιχνίδια «ευρέσεως εργασίας» και η κανονική παροχή εργασίας (υπό τους συνήθεις στην

[14] *Η ανάκληση έχει προσωρινό ή οριστικό χαρακτήρα ανάλογα με τη βαρύτητα της περίπτωσης (άρθρο 7).*

[15] *Η παράβαση της υποχρέωσης αυτής συνιστά λόγο ανάκλησης της εγκριτικής άδειας λειτουργίας τους (άρθρο 5 παρ. 4 Ν. 2639/1998).*

αγορά εργασίας όρους) προς το σκοπό αυτό, παρά τις διαβεβαιώσεις των ιθυνόντων της παραγωγής του παιχνιδιού ότι «οι υποψήφιοι θα κάνουν ότι δουλεύουν», συνθέτουν ένα οιονεί εργασιακό τοπίο, όπου θεμελιώδη εργασιακά δικαιώματα και βασικές εργοδοτικές υποχρεώσεις οδηγούνται σε αναστολή, έστω και προσωρινή, αναιρώντας όμως κατ' ουσία τα ελάχιστα όρια προστασίας των εργαζομένων, όπως αυτά τίθενται από το εθνικό και το κοινοτικό δίκαιο και τις Διεθνείς Συμβάσεις Εργασίας.

Α.4.1. Καταρχάς, παραβιάζεται ο κοινωνικός χαρακτήρας του δικαιώματος εργασίας, εφόσον τούτο τελεί, σύμφωνα με ρητή συνταγματική επιταγή «υπό τη μέριμνα του Κράτους». Είναι, λοιπόν μη ανεκτή συνταγματικά, η εκούσια παραίτηση από την άσκηση του δικαιώματος αυτού, έστω και με τη γραπτή συναίνεση του συμμετέχοντος-υποψηφίου εργαζόμενου, εφόσον τέτοια συναίνεση, εάν και με τους όρους υπό τους οποίους νοείται, αναφέρεται, κατά κανόνα, στα ατομικά και όχι στα κοινωνικά δικαιώματα, εφόσον τα τελευταία δεν ασκούνται «αυτομάτως» από τους ιδιώτες, αλλά απαιτούν την προγενέστερη επέμβαση του Κράτους με θετικές ενέργειες.

Α.4.2. Περαιτέρω, το θέμα του αποκλεισμού του υποψηφίου - ήδη εργαζομένου από τη διεκδίκηση της θέσης εργασίας, μέσω του μη νομιμοποιηθέντος τηλεοπτικού κοινού. Τούτη είναι μία δεύτερη, έμμεση, εκχώρηση του δικαιώματος στην εργασία, υπό την αντίστροφη, όμως, όψη: «εκχωρείται το δικαίωμα σε παραίτηση» καθώς και το διευθυντικό δικαίωμα». Και τούτη η εκχώρηση είναι αμφίβολης συνταγματικότητας, ελλείψει ρητής διάταξης νόμου που να την προβλέπει. Έτσι, οι συμμετέχοντες, παρέχοντας την εργασία τους, θα κρίνονται διαρκώς όχι μόνον από τον «εργοδότη» αλλά και το τηλεοπτικό κοινό. Ο αποκλεισμός από τη συνέχεια του παιχνιδιού, ο οποίος θα αποφασίζεται εν μέρει από τους τηλεθεατές - τρίτους, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ως οικειοθελής αποχώρηση (παραίτηση) του εργαζόμενου - υποψήφιου από την (οιονεί) απασχόλησή του (θέση εργασίας). Η διαδικασία αυτή, αν και έχει όλα τα χαρακτηριστικά της απόλυσης ύστερα από πιέσεις τρίτων (περίπτωση, η οποία υπό κανονικές συνθήκες ελέγχεται από τα δικαστήρια ως καταχρηστική) είναι δεδομένο ότι δεν θα θεωρηθεί «απόλυση» και βέβαια ο ασκών καθήκοντα εργοδότη πάλι δεν θα συμμορφωθεί στις υποχρεώσεις που επιβάλλονται από το νόμο, όπως καταβολή αποζημίωσης, κοινοποίηση της απόλυσης στον ΟΑΕΔ, χορήγηση πιστοποιητικού εργασίας κλπ.. Θεωρείται δε βέβαιο ότι η συμμετοχή στο παιχνίδι αυτό εργασίας, δεν θα αναγνωρισθεί ως προϋπηρεσία του συμμετέχοντα.

Α.4.3. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο υποψήφιος παρέχει και «οιονεί εργασία», βασικές υποχρεώσεις, όπως η προσήκουσα αμοιβή της παρεχόμενης εργασίας, η υποχρέωση ασφάλισης, οι όροι παροχής της εργασίας (ωράριο, αντικείμενο απασχόλησης κοκ), όπως και βασικά δικαιώματα που συνδέονται με την παροχή εργασίας (λχ η εβδομαδιαία ανάπαυση, το δικαίωμα άδειας αναψυχής, οι κατάλληλες συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας κατά την εκτέλεση της εργασίας κοκ) δυναμιτίζονται από τους «κανόνες» του παιχνιδιού.

Α.4.4. Τέλος, είναι προφανές, ότι, μέσω αυτών των τηλεπαιχνιδιών, οι τηλεοπτικοί σταθμοί αναλαμβάνουν ρόλο «ιδιότυπου» ιδιωτικού γραφείου ευρέσεως εργασίας. Όπως γίνεται αντιληπτό, οι sui generis τριμερείς σχέσεις που προκύπτουν από τις εκπομπές αυτές (ιδιωτικός σταθμός - συμμετέχων άνεργος - εργοδότης, παρουσιαστής - συμμετέχων - εργοδότης και η ακραία μορφή τηλεοπτικό κοινό - συμμετέχων - εργοδότης) ταυτίζονται πλήρως με τη λειτουργία ΙΓΣΕ, χωρίς βέβαια να πληρούν καμία από τις απαιτούμενες προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας και χωρίς βέβαια να έχουν την ειδική άδεια από το Υπουργείο Απασχόλησης. Πρόκειται, λοιπόν, για άμεση παραβίαση του ισχύοντος και υποχρεωτικού για όλους νομοθετικού πλαισίου, το οποίο έχει τεθεί για την προστασία των πολιτών, και κατ' επέκταση του δημόσιου συμφέροντος, από καταχρηστικές και αυθαίρετες πρακτικές της ιδιωτικής πρωτοβουλίας εις βάρος του δικαιώματος του κάθε ανθρώπου να εργασθεί. Ένα πλαίσιο, που, σε τελική ανάλυση, λειτουργεί ως δικλείδα ασφαλείας υπέρ των εργαζομένων και των ανέργων από ανεξέλεγκτες δραστηριότητες που εμπορεύονται τον ανθρώπινο πόνο και την ανάγκη για εργασία.

Β. Το δικαίωμα στην «ιδιωτικότητα»

Β.1. Η προστασία του δικαιώματος στην «ιδιωτικότητα»

Β.1.1. Το δικαίωμα στην ατομική ελευθερία και στην προσωπικότητα

Από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρ. 2 παρ. 1 , 5 παρ. 1 & 3, 9 παρ. 1, 19 παρ. 1, 25 παρ. 1 και 106 παρ. 2 του Συντάγματος 1975/1986/2001 συνάγεται η συνταγματική κατοχύρωση της αρχής της «ιδιωτικότητας» (right to privacy), η οποία αποτελεί, κατ' ουσίαν, μία συμπύκνωση της αρχής της προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της προσωπικής ελευθερίας, του ασύλου της κατοικίας, του απορρήτου των επικοινωνιών και της επιβολής περιορισμών στην κρατική οικονομική

δραστηριότητα. Η αρχή αυτή συνεπάγεται το δικαίωμα του καθενός να διαφυλάττει την αξιοπρέπειά του, την ελευθερία του, το χώρο στον οποίο κινείται, τις προσωπικές του δραστηριότητες, από οποιασδήποτε κρατική παρέμβαση και από οποιαδήποτε διαδικασία

Β.1.2. Η προστασία από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων

Περαιτέρω, από τις διατάξεις των άρθρ. 9α και 5α του αναθεωρημένου Συντάγματος 1975/1986/2001, συνάγεται η συνταγματική κατοχύρωση της προστασίας του ατόμου από την ένταξή του σε ηλεκτρονικά περιβάλλοντα επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων. Για το λόγο αυτό, η ισχύουσα νομοθεσία (εθνική και κοινοτική) θέτει ιδιαίτερα αυστηρούς όρους και περιορισμούς σχετικά με τη συλλογή και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων.

Β.2. Η παραβίαση του δικαιώματος στην «ιδιωτικότητα» από τα τηλεπαιχνίδια

Β.2.1. Στα εν λόγω τηλεπαιχνίδια, η αναπαραγωγή της προσωπικής έκφρασης με φωτογράφηση ή με κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης προσβάλλουν τα δικαιώματα του προσώπου στην εικόνα του και τη φωνή του και, επομένως, το δικαίωμα στην προσωπικότητα και στην «ιδιωτικότητα». Επομένως, οι «μέθοδοι», οι οποίες έχουν τεθεί σε εφαρμογή και χρησιμοποιούνται για τη μετάδοση των εκπομπών αυτών υπερβαίνουν κατά πολύ τα όρια της ορθής και σύννομης άσκησης του «οιονεί» διευθυντικού δικαιώματος και ως εκ τούτου είναι παράνομες.

Β.2.2. Η διαχείριση ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων των ανέργων και η παρακολούθηση του (υποψήφιου) εργαζόμενου κατά την εκτέλεση εργασίας από κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης, γεννά σοβαρά ζητήματα συνταγματικότητας. Για το λόγο αυτό, η συλλογή στοιχείων των εργαζομένων, πρέπει να γίνεται αποκλειστικά για σκοπούς που συνδέονται άμεσα με τη σχέση απασχόλησης και εφόσον κριθεί απολύτως αναγκαίο για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που θεμελιώνονται πάνω στη σχέση εργασίας. Ο τρόπος συλλογής αλλά και η συλλογή, αυτή καθ' εαυτή, δεδομένων που δεν αφορούν άμεσα ή έμμεσα τη σχέση απασχόλησης απαγορεύεται αυστηρά από την αρχή της αναλογικότητας, δεδομένης και της εγγενούς ανισότητας των μερών στο πλαίσιο της εργασιακής σχέσης.

Η υποχρέωση συμμόρφωσης όλων των εργοδοτών (κανονικών ή οιονεί - όπως εδώ) ή όσων ασκούν το εργοδοτικό δικαίωμα τονίζεται και στην

οδηγία 115/2001 της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, η οποία επί ποινή κυρώσεων, επιτάσσει ότι: «η συλλογή και η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των εργαζομένων πρέπει να πραγματοποιείται με θεμιτά μέσα και με τρόπο ώστε να διασφαλίζεται ο σεβασμός της ιδιωτικής ζωής, της προσωπικότητας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας των εργαζομένων στο χώρο εργασίας και γενικότερα, στο πλαίσιο των εργασιακών σχέσεων».

Δ. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η μετάδοση «εκπομπών ευρέσεως εργασίας» από (ιδιωτικό) τηλεοπτικό σταθμό, η ανάληψη από αυτόν ρόλου ιδιότυπου και μη ελεγχόμενου γραφείου ευρέσεως εργασίας και η υποκρυπτόμενη «επιχειρηματική δραστηριότητα» του σταθμού ως Ιδιωτικού Γραφείου Συμβούλων Εργασίας λειτουργούν εις βάρος βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων που απορρέουν από τα άρθρα 12, 22 και 23 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το άρθρο 6 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα, του άρθρου 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, το άρθρο 3 παρ.1 και 3 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη. Η διαδικασία αυτή «ευρέσεως εργασίας» προβάλλει βάναυσα την προσωπικότητα και το δικαίωμα «της ιδιωτικότητας» των συμμετεχόντων στο παιχνίδι και αντίκειται στα άρθρ. 2 παρ. 1 , 5 παρ. 1 & 3, 9 παρ. 1, 19 παρ. 1, 25 παρ. 1 και 106 παρ. 2, καθώς και 5α και 9α Ελληνικού Συντάγματος.

III. Συμπεράσματα-Προτάσεις

Με αφορμή την επικείμενη μετάδοση τηλεπαιχνιδιών τύπου reality show με αντικείμενο την παροχή θέσεων εργασίας σε ανέργους - συμμετέχοντες στο παιχνίδι, η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου επισημαίνει τον κίνδυνο παραβίασης θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνταγματικά και διεθνώς προστατευόμενων, όπως το δικαίωμα εργασίας και ο σεβασμός της αξίας και της αξιοπρέπειας του ανθρώπου, μέσω αυτής της μορφής τηλεοπτικής εκμετάλλευσης του οξύτατου κοινωνικού προβλήματος της ανεργίας.

Η αγωνία για επαγγελματική αποκατάσταση δεν μπορεί να αποτελεί θέαμα και ψυχαγωγία, οι δε τηλεοπτικοί σταθμοί δεν μπορούν να αναλάβουν ρόλο ιδιότυπου και μη ελεγχόμενου γραφείου ευρέσεως εργασίας. Οι δραστηριότητες αυτού του είδους εύκολα προσφέρονται για καταστρατήγηση της νομοθεσίας και κοινωνικοί κίνδυνοι είναι προφανείς. Η

συμμετοχή σε τέτοιου είδους και ύφους τηλεπαιχνίδια προϋποθέτει - δίκην καλλιστείων- την κανονική παροχή εργασίας από τους «υποψήφιους» εργαζόμενους, δημιουργώντας ένα οιονεί εργασιακό τοπίο, στο οποίο επιβάλλεται η διενέργεια ελέγχων για την αυστηρή τήρηση της ισχύουσας νομοθεσίας. Στην αυθαιρεσία και την ανοχή, ως άρνηση των κεκτημένων, πρέπει να αντιτάσσεται η κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των - υποψηφίων, έστω -εργαζομένων με βάση την αρχή της ισοδυναμίας της κοινωνικής προστασίας.

Η ανέλεγκτη μετάδοση εκπομπών με το συγκεκριμένο περιεχόμενο θίγει τον πυρήνα θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αναιρεί ενώπιον όλων την ελάχιστη και οριακή προστασία που εξασφαλίζει στους εργαζόμενους και τους ανέργους η ισχύουσα νομοθεσία, όπως εκφράζεται από το εθνικό και το κοινοτικό δίκαιο, αλλά και τις Διεθνείς Συμβάσεις Εργασίας.

Η έγκαιρη προστασία των κεφαλαιώδους σημασίας συνταγματικών δικαιωμάτων των εργαζομένων και των ανέργων αποτελεί βασικό μέλημα της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Η ανεργία δεν είναι «παιχνίδι» και η εργασία είναι δικαίωμα - όχι έπαθλο. Το δράμα που ζουν οι άνεργοι και οι οικογένειές τους, αλλά και η απειλή της ανεργίας που κρέμεται σαν δαμόκλειος σπάθη πάνω από τους εργαζόμενους, απαιτούν τη γενική κινητοποίηση της κοινωνίας.

Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, θεωρώντας ανεπίτρεπτη κάθε μορφή εμπορευματοποίησης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και ανάγκης, καλεί όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, να διενεργήσουν τους απαιτούμενους ελέγχους στο πεδίο αρμοδιότητάς τους, ώστε να περιφρουρηθεί αποτελεσματικά, ο σεβασμός της αξίας του ανθρώπου, το δικαίωμα στην εργασία και στον ιδιωτικό βίο και η αξιοπρέπεια των πολιτών στη διαδικασία εύρεσης εργασίας».

Αθήνα 4.11.2004

ΚΕΙΜΕΝΟ αρ.8

Απόφαση-Γνωμάτευση για ζητήματα σχετικά με τις διακρίσεις σε βάρος σεξουαλικών μειονοτήτων στην Ελλάδα και την επέκταση του Πολιτικού Γάμου σε ζευγάρια του ιδίου φύλου

ΑΠΟΦΑΣΗ-ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΗ ΤΗΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ ΓΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΩΝ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (μετά από αίτημα της ΔΑ) ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΓΑΜΟΥ ΣΕ ΖΕΥΓΑΡΙΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΦΥΛΟΥ (μετά από αίτημα της ΟΛΚΕ)*

«Ειδικότερα, η αλλαγή στο αξιακό σύστημα της κοινότητας...είναι, και έχει υπάρξει για αιώνες, ένα από τα αίτια της αλλαγής σε επίπεδο νομοθεσίας».

P.S. Atiyah, Law and Modern Society, Oxford University Press, 1983

«... Ορισμένα τινά Ελληνικά θήλεα ζητούν να δοθή ψήφος εις τας γυναίκας. Σχετικώς με το ίδιον τούτο θέμα διαπρεπέστατος επιστήμων είχεν άλλοτε αναπτύξει από του βήματος της Βουλής το επιστημονικώς πασίγνωστον, άλλως τε, γεγονός ότι πάν θήλυ διατελεί εις ανισόρροπον και έξαλλον πνευματικήν κατάστασιν ωρισμένας ημέρας εκάστου μηνός... Νεώτεραι και ακριβέστεραι έρευναι καταδείκνυσιν ότι ου μόνον ωρισμένας ημέρας, αλλά δι' όλου του μηνός τελούσιν άπαντα τα θήλεα εις πνευματικήν και συναισθηματικήν ανισορροπίαν, τινά μεν μετρίαν, τα πλείστα δε σφοδροτάτην και ακατάσχετον, άτε και παντοιοτρόπως εκδηλουμένην και κλιμακουμένην συν το χρόνω... Επειδή εν τούτοις, αι ημέραι αύται, δεν συμπίπτουν ως προς όλα τα θήλεα, είναι αδύνατον να ευρεθεί ημέρα πνευματικής ισορροπίας και ψυχικής γαλήνης όλων των θηλέων, ώστε την ευτυχή εκείνην ημέραν να ορίζονται αι εκάστοτε εκλογαί. Η γυναικεία συνεπώς ψήφος είναι πράγμα επικίνδυνον, άρα αποκρουστέον.»

Από την εφημερίδα «Νέα Ημέρα», της 20.3.1928

Το Ελληνικό Τμήμα της ΔΑ απέστειλε στην ΕΕΔΑ αίτηση ακρόασης (αρ.πρωτ. 479/09.11.04), προκειμένου να εκθέσει τις «θέσεις και προτάσεις [του] για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην Ελλάδα οι σεξουαλικές μειονότητες (λεσβίες, ομοφυλόφιλοι, αμφιφυλόφιλοι, τρανσεξουαλικοί (εφεξής, ΛΟΑΤ)[1]. Παράλληλα, η Ομοφυλοφιλική Λεσβιακή Κοινότητα

---

* *Η παραπάνω απόφαση-γνωμοδότηση της ΕΕΔΑ ελήφθη με πλειοψηφία κατά τη συνεδρίαση της Ολομέλειας της ΕΕΔΑ της 16ης Δεκεμβρίου 2004. Συντάκτρια της εισήγησης ήταν η κ. Χριστίνα Παπαδοπούλου, Επιστημονική Συνεργάτιδα της ΕΕΔΑ.*

[1] *Η αίτηση συνοδεύεται από "κείμενο προτάσεων" και "εισηγητικό σημείωμα με τις σημαντικότερες διεθνείς και εθνικές διατάξεις που αναφέρονται σε ζητήματα διακρίσεων και τεκμηριώνουν νομικά και θεσμικά τις προτάσεις", το οποίο συντάχθηκε από τον Τομέα Σεξουαλικής Ταυτότητας του Ελλ. Τμήματος.*

Ελλάδας (εφεξής, ΟΛΚΕ) κατέθεσε ενημερωτικό φάκελλο (αρ. πρωτ.480/09.11.04) για την κατάσταση των ΛΟΑΤ στην Ελλάδα, παρουσιάζοντας το «θεσμικό αίτημα [της] για επέκταση του πολιτικού γάμου σε ομόφυλα ζευγάρια», ζητώντας ταυτόχρονα «αυτοπρόσωπη ακροαματική διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής».[2]

Θέματα ορισμών

Είναι δεδομένο ότι η σημασία της επιλογής της γλώσσας, όταν πραγματεύεται κανείς θέματα σχετικά με την ανθρώπινη εμπειρία, είναι μεγάλη. Όσον αφορά την ομοφυλοφιλία, είναι εμφανής η αμηχανία και η απουσία consensus για την επιλογή των όρων που θα χρησιμοποιηθούν και για το περιεχόμενο που θα τους αποδοθεί, από την πλευρά του νομοθέτη, της κοινωνίας, αλλά και μέσα στην ίδια την ομοφυλοφιλική 'κοινότητα' (πράγμα που, πάντως, αποτελεί κοινό χαρακτηριστικό όλων των υπό διαμόρφωση συλλογικών ταυτοτήτων και 'ομαδικών' διεκδικήσεων, και αντανακλά την ίδια την δυναμική τους)[3]. Ειδικότερα στα ελληνικά, αυτές οι δυσκολίες είναι ακόμα πιό τονισμένες. Μέσα από ένα συνδυασμό λεξικογραφικών λημμάτων, ως λεσβία ορίζεται η γυναίκα που αισθάνεται σεξουαλική και ερωτική έλξη για γυναίκες. Ως ομοφυλόφιλος, 'ο άνδρας που αισθάνεται σεξουαλική και ερωτική έλξη για άλλους άνδρες. Ως αμφισεξουαλικός/ή, ο άνδρας ή η γυναίκα που αισθάνεται σεξουαλική και ερωτική έλξη και για τα δύο φύλα. Ενώ, ως τρανσεξουαλικό περιγράφεται το άτομο που, μολονότι εμφανίζει τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του ενός φύλου, αισθάνεται ότι ανήκει στο άλλο, εμφανίζει δηλαδή μια διάσταση ανάμεσα στο βιολογικό και το ψυχολογικό του φύλο, ή αλλιώς μία «gender dysphoria»[4].

---

[2] *Στην αναφορά επισυνάπτονται: περιγραφή της κατάστασης των ΛΟΑΤ στην Ελλάδα, νομική τεκμηρίωση για τον πολιτικό γάμο για άτομα του ιδίου φύλου, επιστολές προς τον Υπ. Δικαιοσύνης για τον πολιτικό γάμο και τοποθέτηση για το άρθρο 347 του ΠΚ, και επιστολή προς τους Υπ. Δικαιοσύνης και Εργασίας για την ενσωμάτωση των οδηγιών 43/2000 και 78/2000.*

[3] *Βλ. σχετικά με την χρήση των όρων και τις αναπαραστάσεις τους, www.sou.edu/.../theory/explained/queer.htm , και την έρευνα του Joint Equality & Human Rights Forum: 'Rethinking identity: the challenge of diversity', UK & Ireland, June 2003. Ακόμη, τον συλλογικό τόμο: 'Ταυτότητες: ψυχοκοινωνική συγκρότηση', Κ. Ναυρίδης-Ν.Χρηστάκης (επιμ), Καστανιώτης 1997, και ειδικότερα το κείμενο του Ν. Χρηστάκη: 'Ομοιότητα και διαφορά, ομαδικότητα και ατομικότητα: ορισμένα από τα παράδοξα της ταυτότητας'.*

[4] *Για τον ορισμό και την νομική αντιμετώπιση του θέματος αυτού στην ελληνική έννομη τάξη, βλ. Παπαζήση Θ., Διαταραχή γένους:νομικά προβλήματα του προσώπου, Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλου, αρ.21. Το ΕΔΔΑ, στην εκδίκαση της υπόθεσης Horsham v. UK, (21/1/1997, παρ. 54), προσδιορίζει τον τρανσεξουαλισμό ως 'προσδιορίσιμη ιατρική κατάσταση...αναφορικά με την οποία η θεραπεία για την μεταβολή του φύλου είναι ηθικά επιτρεπτή και μπορεί να συνιστάται χάριν βελτιώσεως της ποιότητας ζωής'.*

Τέλος, ως παρενδυτικός/ή (transvestite), ορίζεται ο άνδρας ή η γυναίκα που επιθυμεί να εμφανίζεται με το ντύσιμο του άλλου φύλου. Ο όρος γενετήσιος χρησιμοποιείται για να περιγράψει την πράξη που έχει σχέση με την λειτουργία της αναπαραγωγής, ενώ ο όρος σεξουαλικός έχει γίνει πιό δόκιμος για να αποδώσει κάτι που έχει σχέση με την σεξουαλικότητα και τις εκφράσεις της.

Η χρήση του όρου ''ομοφυλοφιλία'' για την περιγραφή της ομοερωτικής επιλογής, καθιερώθηκε μόλις τον 19ο αι., αντικαθιστώντας τον προγενέστερο όρο ''σοδομισμός'', και οφείλεται σε έναν Ούγγρο γιατρό, τον Κ. Μπένκερτ, ομοφυλόφιλο και τον ίδιο.[5] Ιστορικά, η ''απαγόρευση'' της ομοφυλοφιλίας και η συνακόλουθη αντιμετώπισή της από την κοινωνία και τον νόμο, διαγράφει μια πορεία που ξεκινά από τον προσδιορισμό της ως ''αμαρτία'', στην συνέχεια ως ''έγκλημα'' (ας σημειωθεί ότι κατά τον Μεσαίωνα, αιρετικοί και ομοφυλόφιλοι αντιμετωπίζονταν ενιαία, εξ ου και η χρήση της λέξης *buggery*, στα αγγλικά, η οποία χρησιμοποιείται για να αποδώσει τόσο την ομοερωτική επιλογή, όσο και την θρησκευτική αίρεση), αργότερα ως ''ασθένεια'',[6] για να φτάσουμε στην σημερινή θεώρηση της ''ασέλγειας παρά φύση'', στο κεφάλαιο του ελληνικού ΠΚ περί εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας και οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής.

Η ΛΟΑΤ κοινότητα σήμερα, συχνά αισθάνεται ότι εκφράζεται περισσότερο από την χρήση νέων όρων -γεννημένων στο πλαίσιο κυρίως του αγγλοσαξωνικού ομοφυλόφιλου κινήματος *(gay, lesbian, queer)*- που υποδηλώνουν έναν συνειδητό προσανατολισμό και την διαμόρφωση μιάς ταυτότητας που εκτείνεται πέρα από τον προσδιορισμό της σεξουαλικής προτίμησης.

Οι περισσότεροι σύγχρονοι κοινωνιολόγοι υποστηρίζουν την άποψη ότι η ταυτότητα είναι μία κατασκευή, ενώ οι ανθρωπολόγοι ασχολούνται κυρίως με την διαδικασία συγκρότησης του πολιτισμικού της περιεχομένου, επικεντρώνοντας στην ταυτότητα του *κοινωνικού φύλου* (gender)[7], και

---

[5] *Αναφέρεται στο πόνημα της Α. Κουκουτσάκη, Χρήση ναρκωτικών, ομοφυλοφιλία, εκδ. Κριτική, 2002, σ. 146.*

[6] *Ας σημειωθεί πως ο ίδιος ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, συμπεριλάμβανε την ομοφυλοφιλία στις 'ψυχικές ασθένειες' μέχρι το 1991. Το 1981 η Parliamentary Assembly του ΣτΕυρ υιοθέτησε την απόφαση 756(1981) με την οποία καλούσε τον WHO να διαγράψει την ομοφυλοφιλία από την λίστα των ψυχικών ασθενειών. Μετά και από έντονο lobbying της ILGA (International Gay & Lesbian Association) αυτό, τελικά, επετεύχθη.*

[6] *Οι πρώτες αναφορές στο κοινωνικό φύλο ως αναλυτική κατηγορία, γίνονται από την Ann Oakley, στο 'Sex, Gender & Society', London, Temple Smith, 1972.*

αποδεχόμενοι την αντίληψη ότι αυτό αποτελεί πεδίο διαπραγμάτευσης, σε αντίστιξη με το *βιολογικό φύλο* (sex), που αποτελεί αντανάκλαση της ανατομίας.[8] Στις δεκαετίες του '70 και του '80 οι διάφορες μορφές ομαδικής κινητοποίησης και πολιτικής διεκδίκησης (ειδικότερα, το ''δεύτερο κύμα'' του ''φεμινισμού της διαφοράς'' -σε συνέχεια της πρώτης φάσης του 'ιστορικού φεμινισμού της ισονομίας')-, χρησιμοποιούν ευρέως τον όρο:[9] το φύλο είναι κοινωνική σχέση, κατασκευή και πολιτισμικό σύμβολο.[10] Ακόμα πιό πρόσφατα, τα συλλογικά υποκείμενα υποδιαιρούνται συνεχώς σε νέες κατηγορίες, αναγνωρίζοντας την πολλαπλότητα των εμπειριών και των ταυτοτήτων. Έτσι, αποδεχόμενα την ''διαφορά'' στα πλαίσια της συλλογικότητας, τα κινήματα αυτά επαναφέρουν την ισότητα στο επίκεντρο της διεκδίκησης , ως τμήμα μιάς ''μη έμφυλης'' πολυπολιτισμικότητας. Αυτή είναι και η προσέγγιση που υιοθετούν σήμερα αρκετές από τις οργανωμένες εκφορές διεκδικήσεων των ΛΟΑΤ, στην Ελλάδα και αλλού.[11] Σήμερα στην Ελλάδα, και όπως προκύπτει από την ανάγνωση του φακέλλου που κατέθεσε στην ΕΕΔΑ η ΟΛΚΕ, φαίνεται πως η ΛΟΑΤ κοινότητα αρθρώνει αιτήματα, αλλά και ταυτόχρονα, διαμορφώνει συνείδηση και ''φωνή''.

Σήμερα πάντως γνωρίζουμε, μέσα από ένα πλήθος ιστορικών πηγών και μελετών, πως οι ομοφυλόφιλες σεξουαλικές συμπεριφορές δεν συνεπάγονταν πάντα, και μία ομοφυλόφιλη ''ταυτότητα'', καθώς η σχέση μεταξύ σεξουαλικών πρακτικών και ταυτότητας διαμορφώνεται ανάλογα με τα εκάστοτε πολιτισμικά και ιστορικά συμφραζόμενα.[12] Τέλος, ας σημειωθεί πως η γυναικεία ομοφυλοφιλία, εκτός από το ότι σπάνια αποτελεί αντικείμενο του δημόσιου λόγου, σε θεσμικό επίπεδο δεν αναφέρεται ως κατηγορία, πουθενά και από κανέναν ποινικό νομοθέτη.

---

[8] *Ειδικότερα για την Ελλάδα, και για μια εκτενή μελέτη της διαμόρφωσης της ταυτότητας του κοινωνικού φύλου στην Ελλάδα, βλ. Ταυτότητες και Φύλο στη Σύγχρονη Ελλάδα, Ε. Παπαταξιάρχης-Θ. Παραδέλλης (επιμ.), εκδ. Αλεξάνδρεια, 1998, σσ. 11-73.*

[9] *Βλ. σχετικά Michael Ruse, 'Sexual Identity: reality or construction?', in 'Identity', ed. By Henry Harris, Clarendon Press, Oxford, 1995, pp. 65-98.*

[10] *Βλ. Μαριλένα Σημίτη, Ιδεολογικές αντιπαραθέσεις και πολιτικά διλήμματα στο σύγχρονο φεμινιστικό κίνημα, www.paremvassi.gr.*

[11] *Πάντως, παρουσιάζει ενδιαφέρον η διαπίστωση κάποιων 'αναλογιών' μεταξύ φεμινιστικού κινήματος και της οργανωμένης ομοφυλόφιλης κοινότητας, τόσο στην ορολογία που έχει χρησιμοποιηθεί όσο και στην διάκριση των ιστορικών φάσεων των διεκδικήσεων.*

[12] *Βλ. Κ. Γιαννακόπουλος, "Ανδρική ταυτότητα, σώμα και ομόφυλες σχέσεις. Μία προσέγγιση του φύλου και της σεξουαλικότητας", στο Σ. Δημητρίου (επιμ), Ανθρωπολογία των φύλων, εκδ. Σαβάλλα, 2001, σ.166.*

Το γενικό πλαίσιο

Ο νομικός, αλλά και γενικότερα, ο δημόσιος προβληματισμός πάνω στα ζητήματα σχετικά με τα δικαιώματα των ΛΟΑΤ, δεν περιορίζεται, βέβαια, στην Ελλάδα: πολλοί από τους Ευρωπαίους εταίρους -για να αναφερθούμε μόνο σε αυτούς- εξετάζουν το θέμα, μέσα σε πνεύμα -συχνά- μη συναίνεσης και οι αντιπαραθέσεις είναι -τουλάχιστον- ζωηρές[13]. Ωστόσο, στις περισσότερες από τις χώρες της Ένωσης, υπάρχουν ήδη ρυθμίσεις που νομιμοποιούν την συμβίωση ατόμων του ιδίου φύλου και κατοχυρώνουν μία σειρά από δικαιώματά τους, σε ένα φάσμα που εκτείνεται από κάποιες διευκολύνσεις κυρίως ‘‘οικονομικής’’ φύσεως (π.χ. Γαλλία), μέχρι και την οιονεί εξίσωση του νομικού περιεχομένου του γάμου μεταξύ ατόμων του ιδίου ή διαφορετικού φύλου, σε χώρες που χαρακτηρίζονται από μία μακρά παράδοση ανεκτικότητας και εμπειρία στο να στεγάζουν το διαφορετικό (π.χ. Ολλανδία). Δηλώσεις και εκδηλώσεις κοινωνικού συντηρητισμού από επίσημα, όσο και ‘‘ανεπίσημα’’ χείλη δεν λείπουν, φυσικά, -από την γνωστή περίπτωση Buttiglione, μέχρι αξιωματούχους της Ορθόδοξης, της Καθολικής, αλλά και της Λουθηρανικής Εκκλησίας-, σε εκφράσεις που επικυρώνουν πολιτικά και ενισχύουν ιδεολογικά το περιρρέον κλίμα ομοφοβίας και κοινωνικού ρατσισμού που παρατηρείται σε διαφορετικούς βαθμούς στις Ευρωπαϊκές κοινωνίες[14].

Μέσω μηχανισμών που δεν είναι της παρούσης να αναλυθούν, αυτός ο λόγος αρθρώνεται συχνά δανειζόμενος την επιχειρηματολογία του και τροφοδοτούμενος ιδεολογικά από ένα συνονθύλευμα ‘κλασσικού’ σεξισμού και εθνικισμού. Στην άλλη άκρη του φάσματος, υπάρχουν και τοποθετήσεις που αρθρώνονται απλουστευτικά -και κάπως αυτάρεσκα-, πάνω στην αντιπαράθεση του ‘‘προοδευτικού’’ με το ‘‘αντιδραστικό’’ ή το ‘‘συντηρητικό’’, με όρους φετιχιστικής προσήλωσης στο ‘‘πολιτικώς ορθό’’. Ο νομικός τρόπος σκέψης και προσέγγισης, όταν διατυπώνεται παρακολουθώντας τις γενικότερες κοινωνικές αλλαγές και τις συγκεκριμένες τοπικές και διεθνείς συγκυρίες -«μέσα στα σπλάχνα της κοινωνίας είναι που διαμορφώνεται το δίκαιο», κατά το Emile Durkheim-, είναι το εργαλείο που μπορεί να εξασφαλίσει την ψύχραιμη και αποτελεσματική αντιμετώπιση και διαχείριση αυτής της θεματικής.

---

[13] *Σε παράρτημα της παρούσας εισήγησης, υπάρχει συνοπτικός πίνακας παρουσίασης των ισχυουσών ευρωπαϊκών νομοθεσιών για θέματα ΛΟΑΤ.*

[14] *Βλ. σχετικά με τις πρόσφατες δηλώσεις περί ομοφυλοφιλίας του αρχιεπισκόπου Χριστόδουλου, Δελτίο Τύπου (5.11.04) της Ελληνικής Ένωσης για τα ΔτΑ "Το πραγματικό κουσούρι είναι ο ρατσισμός".*

Λογοκρίνοντας και αυτολογοκρίνοντας το ‘‘ένοχο μυστικό’’: αποσιώπηση

Στην ελληνική κοινωνία, πίσω από μία επίφαση ανεκτικότητας απέναντι στην ομοφυλοφιλία -και ιδιαίτερα όταν πρόκειται για τον καλλιτεχνικό χώρο, που εκλαμβάνεται ως πεδίο όπου δημιουργικότητα και ‘‘ελευθεριότητα’’ δικαιούνται να συνυπάρχουν-, κρύβεται συχνά μία σκληρή συλλογική στάση μόλις η ομοφυλοφιλία συσχετιστεί με πρόσωπα που έχουν ρόλους προτύπου (βλ. πολιτική ‘‘εκτέλεση’’ στελεχών κομμάτων, μόλις γίνει γνωστός ο σεξουαλικός τους προσανατολισμός, αντιδράσεις για ομοφυλόφιλους δασκάλους ή καθηγητές κ.λπ.)[15]. Ακόμη, καθόλου δεν φαίνεται να απασχολούν ή, πολλώ μάλλον, να συγκινούν τον ‘μέσο’ Έλληνα, οι διακρίσεις τις οποίες υφίστανται οι ομοφυλόφιλοι σε θεσμικά θέματα, ή, ακόμα χειρότερα, η δριμύτητα με την οποία χλευάζονται και λοιδωρούνται από -κάποια- αστυνομικά όργανα. Εξάλλου, οι συμπεριφορές αυτές των αστυνομικών αρχών, αντλούν την σιγουριά και την ατιμωρησία τους, ακριβώς από το πυκνό πλέγμα ομοφοβικών προκαταλήψεων που διαπερνά ολόκληρη την ελληνική κοινωνία.

Αυτές, και πολλές ακόμα, είναι εκφράσεις του ηθικού και κοινωνικού -τουλάχιστον- σκεπτικισμού που επισύρει ο διαφορετικός σεξουαλικός προσανατολισμός των ΛΟΑΤ[16]. Όπως σημειώνει η ΟΛΚΕ στον φάκελλο που κατέθεσε στην ΕΕΔΑ: «στην Ελλάδα, ερωτικές συμπεριφορές που δεν έχουν ως αποτέλεσμα την αναπαραγωγή του είδους μέσα στο πλαίσιο μιάς νομικά αναγνωρισμένης συμβίωσης...παραμένουν στο περιθώριο, αλλά και τυχαίνουν μιάς απαξιωτικής αντιμετώπισης από ένα μεγάλο μέρος της κοινωνίας... [Αυτό οφείλεται] στην ηθική και κοινωνική απαγόρευση της ομοερωτικής επιλογής, στην κηλίδωση και απόδοσή της σε διαστροφή, στην απαγόρευση της έκφρασής της, με συνέπεια την υποκριτική της αποσιώπηση, την μη εξοικείωση μαζί της, την έλλειψη πραγματικής εικόνας [για αυτήν]...και τελικά την άρνηση της ηθικής [της] ένταξης στην κοινωνία, πράγμα που καταπατά την

[15] *Για τον έλεγχο της σεξουαλικότητας ως μέσο πειθαρχίας, στον πυρήνα των επιδιώξεων και της στρατηγικής ιδεολογιών και συστημάτων που υπηρετούν την διατήρηση τόσο των πατριαρχικών δομών της κοινωνίας, αλλά και γενικότερα στην διατήρηση μιάς κοινωνικής ευταξίας (έτσι όπως την αντιλαμβάνονται οι διοικούντες), βλ. Ε. Παπαταξιάρχης-Θ. Παραδέλλης, οπ.παρ., σσ. 46, 51, 135.*

[16] *"...Συχνά ειπώθηκε ότι η απέχθεια για τον Εβραίο, περισσότερο δυνατή από αυτή για τον Άραβα ή τον μαύρο, τράφηκε από την ανεπαίσθητη διαφορά του με τον 'Αρειο. Σαν δηλαδή ο ρατσισμός να πολλαπλασιάζεται με συντελεστή την μεγαλύτερη ομοιότητα του ομιλητή με το αντικείμενο του ρατσισμού του. ... [αυτή] είναι πιθανά η αιτία του σύγχρονου μίσους για τον ομοφυλόφιλο, που φαίνεται και βιώνεται ως εκφυλισμένος 'όμοιος' και όχι ως γηγενής μιάς άλλης φυλής": βλ. Γκυ Οκενγκεμ, Η ιστορική εικόνα της ομοφυλοφιλίας, Νεφέλη, 1983, σσ. 10-11.*

αξιοπρέπεια και στερεί την ελευθερία της έκφρασης, εμποδίζοντας την ανάπτυξη της προσωπικότητας και επιβάλλοντας έναν νόμο σιωπής στην παιδεία, τους νόμους, τα ΜΜΕ... Οι ΛΟΑΤ φοβούνται, αναγκάζονται να κρύβονται, να υποδύονται συνήθως κάτι που δεν είναι[17]... Στις λιγοστές περιπτώσεις ατόμων που δηλώνουν ανοιχτά τις σεξουαλικές τους προτιμήσεις, στις δυσκολίες προστίθεται και μία διαρκής ανάγκη εξήγησης του ''γιατί είμαστε αυτό που είμαστε''... Ειδικότερα οι λεσβίες είναι διπλά αποσιωπημένες...και πιό τρωτές στο να πέσουν θύματα βίας...».

Η ελληνική τηλεόραση -με διαφορετικές αφορμές- επιδεικνύει κατά καιρούς αιφνίδιο -όσο και παροδικό- πάθος να ''διερευνήσει'' το ομοφυλοφιλικό ζήτημα σε όλο το φάσμα εκπομπών της -από τις πρωινές, μέχρι τις ''σοβαρές'' βραδινές-, και πολλοί καλούνται να τοποθετηθούν επί ενός θέματος που μέχρι χτες αποτελούσε το απόλυτο ταμπού και σήμερα μετατρέπεται σε ιδανικό ''πιπεράτο'' πεδίο για την τηλεόραση των προκλήσεων. Κοινό σημείο αρκετών από αυτές τις τοποθετήσεις, είναι η πρόσληψη των ΛΟΑΤ ως απειλή για την επικαθορισμό του έρωτα και της σεξουαλικότητας από την οικογένεια.[18] Παράλληλα, σε άλλα της προϊόντα, η τηλεόραση προβάλλει και αναπαράγει μια σειρά από καρικατούρες του ομοφυλοφιλικού στερεότυπου. Το θέμα της διαστρεβλωμένης αυτής εικόνας, αλλά και του διασυρμού ΛΟΑΤ στην τηλεόραση, και η ανάγκη παρέμβασης και λήψης μέτρων για την παύση τους, τίθεται τόσο από την ΔΑ, όσο και από την ΟΛΚΕ.

Το Διεθνές, Ευρωπαϊκό και Ελληνικό πλαίσιο προστασίας

Αρκετά διεθνή νομικά κείμενα προστατεύουν δικαιώματα των ΛΟΑΤ, ακόμα και όταν δεν τους κατονομάζουν ως 'κατηγορία' ατόμων τα οποία αποσκοπούν να προστατεύσουν.[19]

Η Οικουμενική Διακήρυξη των ΔτΑ προβλέπει στο μεν άρθρο 2, το ότι «κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλεστεί όλα τα δικαιώματα και ελευθε-

---

[17] *"...Ο,τι δεν ευθυγραμμίζεται με την αναπαραγωγή...δεν έχει πια που να καταφύγει. Δεν έχει φωνή..., είναι κυνηγημένο, απαρνημένο και συνάμα καταδικασμένο στην σιωπή. Όχι μόνο δεν υπάρχει, αλλά ούτε και πρέπει να υπάρχει...", βλ. M. Foucault, Histoire de la sexualité: La volonté de savoir, Gallimard, Paris, 1978, σσ. 11-12.*

[18] *Αλλά και το σκεπτικό της απόφασης του ΕΣΡ, το 2003, στην γνωστή υπόθεση επιβολής προστίμου για το φιλί μεταξύ δύο ανδρών σε σήριαλ ελληνικού καναλιού, ανέφερε ότι αυτό επρόκειτο για δείγμα υπαρκτών, πλην όμως μειοψηφικών τάσεων της κοινωνίας, οι οποίες δεν εντάσσονται στις "παραγωγικές λειτουργίες". Βλ. σχετικά, άρθρο του Παναγή Παναγιωτόπουλου, "Το φιλί δεν υποφέρεται", Ελευθεροτυπία 18.11.2003.*

[19] *Ας υπενθυμιστεί, ωστόσο, πως η παρέκκλιση από την ετεροφυλόφιλη νόρμα εξακολουθεί να τιμωρείται με σκληρότητα σε εβδομήντα τουλάχιστον χώρες του πλανήτη. Βλ. σχετικά, την έκθεση της ΔΑ (2001), 'Εγκλήματα μίσους, συνωμοσία σιωπής'. Γενικά για την προστασία των σεξουαλικών μειονοτήτων από τα ευρωπαϊκά δικαιοδοτικά όργανα, βλ. το ομότιτλο άρθρο του Βασίλη Χατζόπουλου, στα "Δικαιώματα του Ανθρώπου", αρ. 15, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2002, σσ. 709-756.*

ρίες που προκηρύσσει η παρούσα διακήρυξη, χωρίς καμμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς..., το φύλο,...ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση», στο δε άρθρο 7, το ότι «όλοι είναι ίσοι απέναντι στον νόμο και έχουν εξίσου δικαίωμα στην προστασία του νόμου, χωρίς καμμία απολύτως διάκριση».

Στην ΕΣΔΑ δεν απαντάται καμμία διάταξη που να αφορά ρητά τους ΛΟΑΤ. Το άρθρο 3 απαγορεύει την απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση των ατόμων. Το αρ. 8 προβλέπει, μεταξύ άλλων, τον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, ενώ η δεύτερη παράγραφός του προσθέτει πως το δικαίωμα αυτό υπόκειται σε περιορισμούς που καθίστανται αναγκαίοι για λόγους εθνικής ή δημόσιας ασφάλειας, για την εξασφάλιση της οικονομικής ευημερίας, την προστασία της τάξης, της υγείας ή της ηθικής, και για την πρόληψη ποινικών αδικημάτων. Το άρθρο 10 προστατεύει, κάτω από όρους, την ελευθερία έκφρασης.[20] Το άρθρο 12 προστατεύει το δικαίωμα γάμου και ίδρυσης οικογένειας, το οποίο εξασκείται όμως σύμφωνα με τους κατά περίπτωση εθνικούς νόμους[21]. Το άρθρο 14 προβλέπει την εφαρμογή των λοιπών διατάξεων της Σύμβασης «ασχέτως διακρίσεως φύλου... ή άλλης καταστάσεως», θεσπίζοντας έτσι την αρχή της ισότητας, ενώ το 12ο Πρόσθετο Πρωτόκολλο εισάγει γενική απαγορευτική ρήτρα κατά των διακρίσεων, χωρίς όμως να αναφέρεται ρητά στον σεξουαλικό προσανατολισμό ως απαγορευμένο λόγο διάκρισης.

Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα: Αρ. 2 παρ.1 (περί απαγόρευσης διακρίσεων), Αρ. 17, παρ. 1 & 2 (περί δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή), και Αρ. 26 (περί ισότητα έναντι του νόμου). Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων η οποία εποπτεύει την εφαρμογή του συμφώνου, έχει διευκρινίσει ότι τα άρθρα 2(1) και 26, προστατεύουν και από διακρίσεις πάνω στην βάση του σεξουαλικού προσανατολισμού (που συμπεριλαμβάνεται έτσι στην έννοια της διάκρισης με βάση το φύλο).[22]

---

[20] *Ωστόσο, το ΕΔΔΑ (στην απόφαση 27/9/1999, Smith & Grady v. UK, αρ. 505), έχει φανεί απρόθυμο να παράσχει προστασία σε ομοφυλόφιλους βάσει αυτής της διάταξης. Οι αιτούντες είχαν εκδιωχθεί από το στράτευμα λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού, επικαλούμενοι τα άρθρα 3,, 8, 10 και 14. Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η ελευθερία έκφρασης (αρ 10) την οποία επικαλούνταν ήταν παρεπόμενη του σεβασμού της ιδιωτικής τους ζωής (αρ 8), που ήταν το κύριο ζητούμενο, και καταδίκασε το ΗΒ κάτω από το πρίσμα του τελευταίου, και όχι του πρώτου (αφήνοντας ανοιχτό το ενδεχόμενο να κάνει χρήση της διάταξης αυτής προκειμένου να εξασφαλίσει τα δικαιώματα σεξουαλικών μειονοτήτων).*

[21] *Οι περιορισμοί που επιβάλλουν τα κράτη δεν πρέπει να πλήττουν την ουσία των δικαιωμάτων αυτών: Βλ. ΕΔΔΑ, 27/9/1990, Cossey v. UK, σειρ. Α, αρ.184. Σχετικά με τον προσδιορισμό της ουσίας των δικαιωμάτων αυτών, τα όργανα του Στρασβούργου αναγνωρίζουν, πάντως, μεγάλο περιθώριο επιλογών στα κράτη.*

[22] *Βλ. Toonen v. Australia, UN Doc: CCPR/C/50/D488/1992, at para 8.7, απόψεις της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που υιοθετήθηκαν στις 31/3/1994.*

Για το αρ. 1Α(2), της Σύμβασης της Γενεύης για τους Πρόσφυγες, όπου γίνεται αναφορά σε ''κοινωνική ομάδα'', η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες έχει εκδώσει ερμηνευτικές εγκυκλίους που διευκρινίζουν ότι η διάταξη σαφώς περιλαμβάνει και τους ΛΟΑΤ που διώκονται λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού.

Ακόμη, μια σειρά από άλλα διεθνή νομικά κείμενα (πχ UNCAT, Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διάκρισης σε βάρος των Γυναικών κ.α.), περιέχουν διατάξεις που σαφώς ή/και συνδυαστικά απαγορεύουν τις διακρίσεις σε βάρος των ΛΟΑΤ, συνθέτοντας έτσι ένα πλέγμα ρυθμίσεων διεθνούς προστασίας τους.

Το αρ. 13 της συνθήκης του Άμστερνταμ προβλέπει ότι το Συμβούλιο μπορεί να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την καταπολέμηση των διακρίσεων, μεταξύ άλλων, λόγω ''γενετήσιου προσανατολισμού''. Το δε άρθρο 21 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ ρητά καταδικάζει κάθε διάκριση με βάση τον ''γενετήσιο προσανατολισμό''.

Τέλος, όσον αφορά την κοινοτική έννομη προστασία, σταθμό αποτελούν οι δύο οδηγίες, 2000/43/ΕΚ, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνικής τους καταγωγής,[23] και 2000/78/ΕΚ, για την διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία.[24] Η ΕΕΔΑ έχει εκτενώς ασχοληθεί και γνωματεύσει επί του παλαιού σ/ν περί της ενσωμάτωσης των οδηγιών αυτών στην ελληνική έννομη τάξη (βλ. Έκθεση ΕΕΔΑ 2003). Η παρούσα κυβέρνηση συνέταξε ένα νέο σ/ν, και την στιγμή που γράφεται η παρούσα εισήγηση (1/12), δεν έχουν ακόμα ολοκληρωθεί οι διαδικασίες συζήτησης και ψήφισής του. Κάποιες από τις προτάσεις της ΕΕΔΑ έχουν ενσωματωθεί στο νέο κείμενο (ενδεικτικά αναφέρονται η χρήση του όρου ''ειδικές ανάγκες'' -αντί του προηγούμενου ''αναπηρία''-, οι παρατηρήσεις επί του άρθρου 3α, 4 (2) -χρήση του όρου ''ιθαγένεια'', 7α, κ.α.). Όσον αφορά το υπό εξέταση θέμα (δικαιώματα ΛΟΑΤ), το νέο σ/ν δεν τροποποιείται από το παλιό, οπότε ισχύουν οι παρατηρήσεις που έχει ήδη διατυπώσει η ΕΕΔΑ[25]. Πέρα από αυτές τις τελευταίες, ας συμπληρωθεί πως έχουν διατυπωθεί επιφυλάξεις για την χρήση στο σ/ν της έκφρασης ''γενετήσιος προσανατολισμός'' αντί του ''σεξουαλικός προσανατολισμός'' (επιφυλάξεις για αυτό το θέμα έχει εγείρει και η ΔΑ). Ακόμη, τόσο από την ΔΑ και την ΟΛΚΕ, όσο και από πολλές άλλες οργανώσεις ΛΟΑΤ και άλλων ομάδων μεταναστών κλπ, έχει διατυπωθεί το αίτημα για μια διεύρυνση της οδηγίας 78/2000 κατά την ενσωμάτωσή της στο ελληνικό δίκαιο, ούτως ώστε να προστατεύει όλες τις κατηγορίες ατόμων που αυτή κατονομάζει (όπου εντάσσονται και οι ΛΟΑΤ) έναντι των διακρίσεων και σε άλλα πεδία, πέραν αυτού της εργασίας και της απασχόλησης, όπως το κάνει η 43/2000. Εκτιμούν πως ο νομο-

[23] *Επίσημη Εφημερίδα αρ. L180 της 19/7/2000, σσ. 22-26.*
[24] *Επίσημη Εφημερίδα αρ. L303 της ο2/12/2000, σσ. 16-22.*
[25] *Βλ. παρατηρήσεις επί των άρθρων 16 του σ/ν, 18(γ), και 19-22.*

θέτης συμμορφούται προς τις απολύτως απαραίτητες συμβατικές υποχρεώσεις του, αντί να κινηθεί προς μια πιό διευρυντική κατεύθυνση.

Στο εγχώριο Σύνταγμα απαντώνται διατάξεις που φωτίζουν το υπό εξέταση θέμα, καθ' ό,τι αποτελούν τις γενικές αρχές που συνέχουν την έννομη ρύθμιση της κοινωνικής συμβίωσης: αρ. 2 παρ. 1 -σεβασμός και προστασία της αξίας του ανθρώπου-, αρ. 4 παρ. 1 -ισότητα ενώπιον του νόμου-, αρ. 5 παρ. 2 -προστασία της ζωής, τιμής & ελευθερίας-, αρ. 21 παρ. 1 -προστασία της οικογένειας, του γάμου, της μητρότητας και της παιδικής ηλικίας[26]-, αρ. 22 παρ. 1 εδ. Β -δικαίωμα ίσης αμοιβής ανεξάρτητα από φύλο ή άλλη διάκριση-, αρ. 25 παρ. 1 -ανεμπόδιστη άσκηση ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων σε σχέση με το κράτος και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών.

Η ομοφυλοφιλία δεν απαντάται ρητά σε καμμία διάταξη του Ελληνικού ΠΚ,[27] όπως, εξάλλου, αυτή δεν κατονομάζεται σε καμμία άλλη ρύθμιση της ελληνικής νομοθεσίας. Προστασία από διάκριση στην βάση ''γενετήσιου προσανατολισμού'' εισάγεται με την ενσωμάτωση των δύο κοινοτικών οδηγιών (βλ. παραπάνω), ενώ ο υπάρχων ν. 927/1979 (περί κολασμού πράξεων ή ενεργειών αποσκοπουσών εις φυλετικάς διακρίσεις), δεν αναφέρεται στους ΛΟΑΤ ως κατηγορία (η διεύρυνσή του, ώστε οι τελευταίοι να συμπεριλαμβάνονται ρητά, αποτελεί τμήμα των αιτημάτων της ΔΑ και της ΟΛΚΕ).

Άρθρο 347 ΠΚ

Την «ασέλγεια παρά φύση» (μεταξύ αρρένων) τιμωρεί το άρθρο 347 ΠΚ[28] και προβλέπει προϋποθέσεις για το αξιόποινο (την κατάργησή του ζητούν και η ΔΑ και η ΟΛΚΕ, η οποία και παραθέτει και σχετική νομική τοποθέτηση)[29]. Για καμμία από τις προϋποθέσεις που το άρθρο αναφέρει, δεν φαίνεται να συντρέχει λόγος εξειδικευμένης ρύθμισης, αφού οι προβλεπόμενες πράξεις τιμωρούνται ή ρυθμίζονται στο πλαίσιο του κολασμού αδικημάτων που αφορούν τις ετεροφυλοφιλικές σχέσεις (η κατάχρηση σχέσης εξουσίας και η αποπλά-

---

[26] *Για ένα σχόλιο πάνω στην σύμφωνη με το Σύνταγμα ερμηνεία της κοινωνικής νομοθεσίας και των κοινωνικών δικαιωμάτων, που μπορεί να φωτίσει εμμέσως και να διευρύνει τον προβληματισμό που εγείρει το υπό εξέταση θέμα, βλ. Το Σύνταγμα τ. 6/2003, ΣτΕ 3216/2003 (ολομ)-Άδεια ανατροφής τέκνου, σχόλιο Αντώνη Μανιτάκη.*

[27] *Η ποινικοποίηση της ανδρικής ομοφυλοφιλίας έπαυσε το 1950, σε μία διαδικασία μετακίνησης αυτής της 'συμπεριφοράς μη συμμόρφωσης', από τον ποινικό στον ιατρικό έλεγχο. Βλ. σχετικά το εξαιρετικά ενδιαφέρον πόνημα της Αφροδίτης Κουκουτσάκη: Χρήση ναρκωτικών, Ομοφυλοφιλία, συμπεριφορές μη συμμόρφωσης μεταξύ ποινικού και ιατρικού ελέγχου, εκδ. Κριτική, 2002, σσ.143-179.*

[28] *ΠΚ 347 (Ασέλγεια παρά φύση): 1. Η παρά φύση ασέλγεια μεταξύ αρρένων που τελέστηκε: α)με κατάχρηση μιάς σχέσης εξάρτησης που στηρίζεται σε οποιαδήποτε υπηρεσία β)από ενήλικο με αποπλάνηση προσώπου νεώτερου από 17 ετών ή από κερδοσκοπία τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον 3 μηνών. 2. Με την ίδια ποινή τιμωρείται και όποιος ασκεί την ασέλγεια της παρ. 1 κατ'επάγγελμα.*

[29] *Βλ. σχετικά στον φάκελλο ΟΛΚΕ: Επιστολή προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης για το αρ.347 ΠΚ, παρουσίαση και τοποθέτηση.*

νηση προσώπου κάτω των 17, συνιστούν ποινικό αδίκημα που ρυθμίζεται από τα άρθρα 343 και 339 ΠΚ). Ακόμη στο άρθρο υπάρχει σαφής διακριτική μεταχείριση έναντι της ανδρικής ομοφυλοφιλικής πορνείας, την στιγμή που η ίδια πράξη στην περίπτωση ετεροφυλοφιλικών σχέσεων δεν συνιστά ποινικό αδίκημα, υπάρχει μάλιστα πρόσφατος νόμος (ν. 2734/1999/ Α-161) που ρυθμίζει τα σχετικά με τα «Εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα». Η πρόβλεψη διαφορετικού κατώτερου ορίου ηλικίας συγκατάθεσης (τα 17 χρόνια, έναντι των 15 σε άλλες διατάξεις) στην συγκεκριμένη ποινικά κολάσιμη πράξη, συνιστά επίσης διακριτική μεταχείριση[30].

Η ύπαρξη της διάταξης, εκτός του ότι στιγματίζει ποινικά μια κατηγορία ατόμων, κάτω μάλιστα από έναν εξαιρετικά υποδηλωτικό τίτλο, προκαλεί δραστηριότητες των αστυνομικών αρχών (έλεγχοι στοιχείων, έφοδοι σε χώρους όπου συχνάζουν ΛΟΑΤ κλπ), οι οποίες καθίστανται ενοχλητικές, αλλά και επικίνδυνες για τους ομοφυλόφιλους (έχει παρατηρηθεί πως αυτού του είδους οι εκκαθαριστικές επιχειρήσεις έχουν προκαλέσει αυτοκτονίες ή απόπειρες αυτοκτονίας κλπ).[31] Ενώ δηλαδή η συμμετοχή των ομοφυλόφιλων σε άλλες μορφές παράνομης δραστηριότητας είναι εντελώς ασήμαντη για να τεκμηριώσει πρό-

[30] *Ας σημειωθεί ότι η επίκληση της πιό αργής ωρίμανσης των αγοριών έναντι των κοριτσιών ως αιτιολογία για την διαφορετική μεταχείριση, ενώ είχε χρησιμοποιηθεί παλιότερα από τα όργανα του Στρασβούργου κατά την αντιμετώπιση υποθέσεων κατά κρατών που έχουν ανάλογες διατάξεις που θεσπίζουν διαφορετική ηλικία συγκατάθεσης, στην έκθεσή της του 1997 Sutherland v. UK, η Επιτροπή ΔτΑ ανέτρεψε προηγούμενή της νομολογία, αφενός μεν επικαλούμενη επιστημονικά στοιχεία από τα οποία προκύπτει ότι η σεξουαλική ενηλικίωση των αγοριών και των κοριτσιών πραγματοποιείται στην ίδια ηλικία, αφετέρου δε κρίνοντας ότι η διακριτική ευχέρεια που διαθέτουν τα κράτη αναφορικά με ένα θέμα τόσο προσωπικό, πρέπει να είναι περιορισμένη και ότι η προτίμηση της κοινωνίας για τον ετεροφυλόφιλο τρόπο ζωής σε καμμία περίπτωση δεν μπορεί ν αποτελέσει αντικειμενική και λογική βάση προς άνιση μεταχείριση από τον ποινικό νόμο (αναφέρεται στο άρθρο του Β. Χατζόπουλου στο 'ΔτΑ', οπ. παρ.)..*

[31] *Βλ. σχετικά, Πόρισμα του Ιουνίου του 2003, του Κύκλου ΔτΑ του Συνηγόρου του Πολίτη, περί "Νομίμων προϋποθέσεων προσαγωγών και αστυνομικών ερευνών", μετά από διερεύνηση σχετικών αναφορών προς τον Συνήγορο. Το πόρισμα αναφέρει πως: "...Σε κάποιες περιπτώσεις, εστιαζόμενες σε συγκεκριμένους δημόσιους χώρους των Αθηνών (άλσος Ζαππείου, Πεδίον Άρεως), φέρεται ότι οι προσαγωγές συνοδεύτηκαν από σκαιή συμπεριφορά των αστυνομικών και από δυσμενή σχόλια για τις γενετήσιες επιλογές των προσαχθέντων, τις οποίες οι αστυνομικοί αυτοδυνάμως συνήγαγαν... Ενίοτε οι προσαγωγές ήσαν αθρόες και αποτελούσαν μέρος ευρύτερων αστυνομικών επιχειρήσεων σε δημόσιους χώρους 'υψηλής εγκληματικότητας'..., φέρεται δε ότι συνοδεύτηκαν από απειλές ξυλοδαρμού και από απαξιωτικά σχόλια για την εξωτερική εμφάνιση, την οικογενειακή κατάσταση, τις πολιτικές πεποιθήσεις και την επαγγελματική ενασχόληση των προσαχθέντων...ή διενέργεια σωματικής έρευνας... χωρίς αιτιώδη συνάφεια με υπόνοιες τέλεσης αξιοποίνων πράξεων...Ο Συνήγορος... απευθύνθηκε στις οικείες Αστυνομικές Διευθύνσεις, εισηγούμενος διερεύνηση των καταγγελιών...[αυτές] κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι δεν διαπιστώθηκε καμμία πειθαρχικώς ελέγξιμη συμπεριφορά αστυνομικού... Πυρήνας του προβλήματος είναι αυτές καθ' εαυτές οι πάγιες διαταγές και απόψεις σχετικά με τις νόμιμες προϋποθέσεις προσαγωγών και ελέγχων, και αυτών ακριβώς των παγίων διαταγών και απόψεων παρίσταται αναγκαία η διερεύνηση...".*

βλημα κοινωνικής επικινδυνότητας, η ύπαρξη αυτού του νόμου έχει σαν αποτέλεσμα τον πολλαπλασιασμό των προβλημάτων τους, ακόμα και αν αυτοί σπάνια υφίστανται τις προβλεπόμενες κυρώσεις.

Πολιτικός γάμος

Κεντρική θέση μέσα στα αιτήματα της ΟΛΚΕ[32] καταλαμβάνει αυτό περί της επέκτασης της νομικής ισχύος του πολιτικού γάμου σε άτομα του ιδίου φύλου.[33]

Στο σταυροδρόμι του δικαίου και της κοινωνίας, ο γάμος -έτσι όπως τον αντιλαμβανόμαστε μέχρι σήμερα- καθορίζει το σύνολο των κανόνων, δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που διέπουν την σχέση μεταξύ των συζύγων, αλλά και ως προς τα παιδιά που ενδεχομένως αυτοί θα αποκτήσουν. Σαν τελετουργία, παρουσιάζει διαφοροποιήσεις ανάλογα με τις κοινωνίες και τις εποχές στις οποίες αναφέρεται, ενώ είναι ταυτόχρονα και ένας μηχανισμός ελέγχου μίας ιδιωτικής πράξης που συνδέεται όμως με την κοινωνία σαν σύνολο. Πέρα από την συνένωση δύο ατόμων, οι περί του γάμου πρακτικές συσχετίζουν δύο ομάδες συγγενών και τείνουν να εναρμονίζονται με ένα συλλογικό μοντέλο που αντανακλά την κοινωνική εξέλιξη.

Το ζήτημα της θέσης και της εξέλιξης του γάμου ως κοινωνικού θεσμού, δημιουργεί προβληματισμούς ως προς την κατεύθυνση που αυτός παίρνει -απομακρυνόμενος από τις αρχικές του 'φυσικές' ή ιστορικές του συντεταγμένες και προσεγγίζοντας περισσότερο αυτές του πολιτισμού του σήμερα-, και ως προς τους νέους κανόνες που η κοινωνία ενδιαφέρεται να θεσπίσει ανάλογα με τον τρόπο που αυτή αντιλαμβάνεται το μέλλον της[34].

Φαίνεται να υπάρχουν δύο βασικές μεταβολές στο περιεχόμενο και τους συμβολισμούς που η κοινωνία αποδίδει στον γάμο:

- Ο γάμος δεν φαίνεται να αντιπροσωπεύει, τουλάχιστον όσο παλιότερα στην ιστορία, το πέρασμα σε μία καινούργια ζωή που αρχίζει με αυτόν, αλλά μάλλον το επιστέγασμα και την επισημοποίηση μιάς προϋπάρ-

[32] *Βλ. σχετικά στον φάκελλο ΟΛΚΕ: Επιστολή προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης για τον πολιτικό γάμο, παρουσίαση και νομική τοποθέτηση επί του θέματος.*

[33] *Ας σημειωθεί ότι, σύμφωνα με το Rockridge Institute (ένα προοδευτικό, για τα αμερικανικά δεδομένα, think-tank, που έχει μελετήσει την μορφή και χρήση του λόγου από διάφορους φορείς κοινωνικών διεκδικήσεων), η χρήση του όρου 'γάμος' ως αίτημα, δεν διευκολύνει την κατάκτηση της ουσίας του δικαιώματος για το οποίο μάχεται η ΛΟΑΤ κοινότητα, αφού η αξιακή φόρτιση αυτού τού όρου, αφήνει το περιθώριο για πολωτικές τοποθετήσεις -ιδιαίτερα από θρησκευτικούς φορείς-, αποδυναμώνοντας έτσι τον πυρήνα της διεκδίκησης.*

[34] *Βλ. Μουσούρου Λουκία, Κοινωνιολογία της Σύγχρονης Οικογένειας, εκδ. Gutenberg, 2002.*

χουσας σχέσης μεταξύ των συζύγων (συνολικά στην Δυτική Ευρώπη - βλ. εκθέσεις της Eurostat και www.eosgallypeurope.com- οι γάμοι που γίνονται χωρίς να έχει προϋπάρξει μία περίοδος συμβίωσης, αποτελούν μόνο το ένα ένατο του συνόλου).

- Ο γάμος δεν αποτελεί πλέον αναγκαία συνθήκη για την δημιουργία οικογένειας και δείχνει να απομακρύνεται από την πρωταρχική λειτουργία που του αποδιδόταν, δηλαδή αυτήν της διαιώνισης του είδους. Οι νομικές ρυθμίσεις προς την κατεύθυνση της κατοχύρωσης των δικαιωμάτων των παιδιών που γεννιούνται εκτός γάμου πληθαίνουν (το 1999, στην Γαλλία, το 53% των γυναικών που αποκτούν το πρώτο τους παιδί, δεν είναι παντρεμένες), και η υιοθεσία δεν αποτελεί πλέον αποκλειστικό προνόμιο των παντρεμένων ζευγαριών (με ρυθμίσεις που ποικίλλουν από χώρα σε χώρα).

Όλα συντείνουν στο ότι έχουμε να κάνουμε με έναν συνολικό επαναπροσδιορισμό του γάμου, πράγμα το οποίο θέτει πολλά νέα ερωτήματα. Και οι ζωηρές συζητήσεις στον κόσμο των νομικών, παράλληλα με αυτές άλλων επιστημονικών κύκλων, για την επαναπροσέγγιση του γάμου ως ‘‘θεσμού’’ ή ως ‘‘σύμβασης’’,[35] είναι ενδεικτικές της σημασίας των ερωτημάτων αυτών.

Αυτό που σίγουρα είναι γεγονός, είναι πως τα πλαίσιά του έχουν γίνει πιό ευέλικτα, πράγμα το οποίο καθιστά τα μέλη μιάς κοινωνίας πιό ‘‘ελεύθερα’’ να τοποθετηθούν ως προς αυτόν: πιεζόμαστε λιγότερο να τον συνάψουμε,

[35] *Για μια προσέγγιση της έννοιας και νομικής φύσης του γάμου, βλ. Αστικός Κώδικας, Απ. Γεωργιάδη-Μ. Σταθόπουλου, Εισαγωγικές παρατηρήσεις στα αρ. 1350-1371, περιθ. αριθμοί 2-4: "Έννοια και νομική φύση του γάμου-κοινωνική σημασία: Ο νόμος δεν ορίζει τι είναι ο γάμος. Προφανώς ακολουθεί την κοινά αποδεκτή έννοιά του, όπως μας την έχει κληροδοτήσει η μακραίωνη ιστορία του... Στην έννοια αυτή μπορούμε να πούμε πως περιλαμβάνονται (ενιαία για όλες τις μορφές γάμου) εννοιολογικά στοιχεία, τα ακόλουθα: α)συμφωνία δύο προσώπων, β)που ανήκουν σε διαφορετικό φύλο, δηλαδή ενός άντρα και μιας γυναίκας, γ)να ζήσουν σε 'κοινωνία βίου' μεταξύ τους, δηλαδή σε διαρκή συμβίωση, η οποία δ)αναγνωρίζεται από την πολιτεία σε ιδιαίτερο νομικό καθεστώς, συνεπαγόμενο δικαιώματα και υποχρεώσεις (σε υποσ. Ο κλασσικός ορισμός του Μοδεστίνου για τον γάμο). Τα παραπάνω χαρακτηριστικά του γάμου δείχνουν ότι η θεωρητική-ιδεολογική διαμάχη ως προς τη νομική φύση του γάμου, αν δηλαδή ο γάμος είναι σύμβαση ή θεσμός, ξεπερνιέται εύκολα μαζί με την μονομέρεια και των δύο απόψεων. Γιατί ο γάμος είναι και σύμβαση, με προέχουσα φυσικά την ηθική της σημασία, και θεσμός, όχι βέβαια καθηλωμένος και άκαμπτος, αλλά υποκείμενος σε πολλές παραλλαγές και σε δυνατότητα εξελίξεων. Ας σημειωθεί ότι ο όρος 'γάμος' μπορεί να χρησιμοποιηθεί, και χρησιμοποιείται πράγματι, είτε για την ιδρυτική πράξη, ή για την έννομη σχέση της συμβίωσης που προκύπτει από την ιδρυτική πράξη... Αν λείπει η διαφορά του φύλου, έχουμε ανυπόστατο γάμο (έστω και αν τα πρόσωπα του ιδίου φύλου, που συζούν, έχουν και σεξουαλικές σχέσεις), έστω και αν έχουν τελέσει την συστατική πράξη γάμου... Στην έννοια συνεπώς του γάμου, όπως την αντιλαμβάνεται σήμερα ο Έλληνας νομοθέτης, δεν ανήκει η συμβίωση ομοφύλων...".*

είμαστε πιό ελεύθεροι να το κάνουμε όταν το επιθυμήσουμε, πιό ελεύθεροι να τον αναιρέσουμε, ή ακόμη να μην ασχοληθούμε ποτέ με το όλο θέμα.

Αν μοιάζει παράδοξο το να διαπιστώνει κανείς την σχετική υποχώρηση της έλξης που ασκεί ο γάμος στα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια, ενώ παράλληλα διατυπώνεται η διεκδίκηση της πρόσβασης σ' αυτόν από τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια, αυτό δεν μπορεί, βέβαια, να αποτελέσει επιχείρημα για την αμφισβήτηση του δικαιώματος σε ανάλογη αντιμετώπιση και μεταχείριση εκ μέρους του νομοθέτη, του κράτους και της κοινωνίας.

Ωστόσο, πρέπει να εκφραστούν αμφιβολίες για το κατά πόσο η απουσία της χρήσης των κατηγοριών άνδρας/γυναίκα στα περί τέλεσης γάμου άρθρα του υφιστάμενου ΑΚ, τεκμηριώνει από μόνη της την δυνατότητα άμεσης και αυτόματης επέκτασης του δικαιώματος και στους ομοφυλόφιλους. Σε ένα ζήτημα με κοινωνικές διαστάσεις και προεκτάσεις μεγάλου βάθους, ένας νομικός ισχυρισμός με βάση το απομονωμένο ''γλωσσικό μέγεθος'' του υπάρχοντος νομοθετήματος, ή το ''γράμμα'' του -χωρίς την ταυτόχρονη ανάλυση του πνεύματός του, και κυρίως, χωρίς τον συνυπολογισμό ολόκληρου του δικαιικού πλέγματος μέσα στο οποίο αυτός εντάσσεται, δηλαδή τον συσχετισμό του με όλους τους άλλους υφιστάμενους θεσμούς και παρελκόμενες ρυθμίσεις που αντλούν την υπόστασή τους από αυτόν (εντελώς ενδεικτικά αναφέρονται οι διατάξεις του ΑΚ περί σχέσεων γονέων και τέκνων -τέκνων γεννημένων σε γάμο (αρ. 17), τέκνου χωρίς γάμο των γονέων του (αρ. 19)-, κ.α.)-, δεν φαίνεται να είναι η πλέον κατάλληλη. Η λογική της ισοπεδωτικής ή μαθηματικής εξίσωσης, πέρα από το ότι μοιάζει να είναι αμφισβητούμενης αποτελεσματικότητας, αντίκειται και στην νομική αρχή της διαφοροποιητικής νομοθετικής μεταχείρισης ουσιωδώς ανόμοιων καταστάσεων και σχέσεων.

Παράλληλα, μία τέτοια προσέγγιση μάλλον ενισχύει την 'αποσιώπηση' για τα περί ΛΟΑΤ, ενώ η εναντίωση σ' αυτήν βρίσκεται στην καρδιά των διεκδικήσεων των ΛΟΑΤ.

Η νομική μορφή που θα αποδοθεί σε έναν νέο τύπο συνένωσης, στο πνεύμα των κατοχυρωμένων συνταγματικά δικαιωμάτων των πολιτών και των εξελίξεων στην ελληνική και την διεθνή κοινωνία, μπορεί, βέβαια, να χρησιμοποιήσει στοιχεία από τον υπάρχοντα νόμο, και γενικότερα από το υφιστάμενο πλαίσιο (τα νομικοτεχνικά ζητήματα, όπως το αν θα παραπέμπει στον υφιστάμενο νόμο, ή θα επαναλαμβάνει μέρος των διατάξεων αυτού κλπ, αποτελούν μέρος της διαδικασίας). Όμως μια ξεχωριστή ρύθμιση, ως αποτέλεσμα συγκροτημένης νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας, που θα λαμβάνει υπ' όψιν της παραμέτρους και παραλληλίες με άλλους κλάδους του δικαίου, πέραν του Αστικού stricto sensu, μοιάζει να είναι προ-

τιμότερη. Και τούτο γιατί σε μια πραγματικότητα, όπου το ''γενετήσιο'' δεν είναι πια σαφώς διαχωρισμένο από το ''σεξουαλικό'', (υπάρχει ''γέννηση'' χωρίς ''σεξ'', όπως και ''σεξ'' χωρίς ''γέννηση''), μάλλον πρέπει να προκριθεί μια συνολική και συντεταγμένη νομική επεξεργασία του θέματος.

Συμπεράσματα

Το ζήτημα της σχέσης νομικών προτύπων και κοινωνικών πρακτικών βρίσκεται στην καρδιά του προβληματισμού της κοινωνιολογίας του δικαίου. Στην διαλεκτική σχέση ανάμεσα στην νομοθεσία και την κοινωνική πραγματικότητα, κατά καιρούς και κατά περίπτωση, εγγράφονται μεταρρυθμίσεις τόσο ''από πάνω προς τα κάτω'', όσο και το αντίστροφο.[36] Στην σημερινή κατάσταση πραγμάτων, οι νομικές αξιολογήσεις της ομοφυλοφιλίας, ως αντανάκλαση των αντίστοιχων κοινωνικών, που οδηγούσε άλλοτε σε κατασταλτικές μορφές ελέγχου και άλλοτε σε θεραπευτικές, είναι πλέον ανίσχυρες. Παράλληλα, είναι διαπιστωμένη η δυναμική μιάς προοδευτικής αναγνώρισης των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, συμπεριλαμβανομένων και των σεξουαλικών, στις σημερινές συντεταγμένες και δημοκρατικές κοινωνίες.

Μέσα στο πλαίσιο διαμόρφωσης μιάς νέας συλλογικής ταυτότητας και μάλιστα με όρους ''κοινωνικής ορατότητας'', οι ΛΟΑΤ, διατυπώνουν μια σειρά από διεκδικήσεις, και ζητούν την υποστήριξη του νομοθέτη και της κοινωνίας.

Βασικός στόχος τόσο των αιτημάτων της ΔΑ, όσο και αυτών της ΟΛΚΕ, είναι η παρέμβαση της ΕΕΔΑ για την άρση των άμεσων ή έμμεσων παραβιάσεων ελευθεριών και δικαιωμάτων στα διάφορα πεδία έκφρασης δημόσιου λόγου και εκ μέρους της κρατικής εξουσίας- εξαιρουμένων των αμιγώς ιδιωτικών ενεργειών-, και την άρση της, εκούσιας ή ακούσιας, αδράνειας του νομοθέτη απέναντι σε αυτές.

Η μάχη κατά των στερεοτύπων και των κοινωνικών προκαταλήψεων είναι ένα εξαιρετικά πολύπλοκο και μακροπρόθεσμο εγχείρημα, ιδιαίτερα μάλιστα όσον αφορά το περιθώριο δράσης και ενεργειών της ΕΕΔΑ υπό την σημερινή της μορφή και με τους δεδομένους υλικούς και ανθρώπινους πόρους. Ωστόσο, η Επιτροπή, μέσα στα πλαίσια του θεσμικού της ρόλου, μπορεί να προτείνει την λήψη συγκεκριμένων μέτρων προς την κατεύθυνση της εξάλειψης των διακρί-

[36] *Για μια προσέγγιση αυτής της αμφίδρομης χειραφετητικής δυναμικής μεταξύ δικαίου και κοινωνίας στο ελληνικό πλαίσιο, βλ. Ι. Λαμπίρη-Δημάκη, 'Η Διαλεκτική Σχέση Νομοθεσίας και Κοινωνικής Πραγματικότητας, η περίπτωση της Ελλάδας (1974-1983), στα Σύμμεικτα προς τιμήν της ομοτ. Καθηγ. Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 2004.*

σεων σε βάρος των ΛΟΑΤ και του θεσμικού ρατσισμού όσον αφορά αυτή την κατηγορία πολιτών, καθώς και να προτείνει στην Πολιτεία να διερευνήσει συνολικά το θέμα της δημιουργίας των κατάλληλων εκείνων νομοθετημάτων και πολιτικών -στην βάση της αξιολόγησης των νέων κοινωνικών δεδομένων- που θα απαντήσουν στην νέα ανάγκη της νομικής αναγνώρισης/κατοχύρωσης της συμβιωτικής σχέσης μεταξύ ατόμων του ιδίου φύλου.

Συνεπώς, η ΕΕΔΑ προτείνει τα ακόλουθα, στη βάση των αιτημάτων της ΔΑ και της ΟΛΚΕ:

1. Η ΕΕΔΑ υποστηρίζει την νομική αναγνώριση της πραγματικής συμβιωτικής σχέσης μεταξύ ατόμων του ιδίου φύλου, ούτως ώστε να αρθούν οι δυσμενείς διακρίσεις σε βάρος τους σε κληρονομικό, φορολογικό, ασφαλιστικό, υγειονομικό, συνταξιοδοτικό, προνοιακό και εργασιακό επίπεδο. Προτείνεται η σύσταση Ομάδας Εργασίας στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, η οποία θα διερευνήσει όλες τις όψεις αυτής της αναγνώρισης, αξιοποιώντας την υπάρχουσα διεθνή πρακτική και το υφιστάμενο εγχώριο νομικό πλαίσιο, και προσμετρώντας τις τοποθετήσεις μιάς σειράς φορέων που μπορούν να συνεισφέρουν προς την κατεύθυνση του αποτελεσματικού χειρισμού του ζητήματος.
2. Προτείνεται τροποποίηση του ν. 927/1979 προς την κατεύθυνση της διεύρυνσης της έννοιας των διακρίσεων ώστε να περιλαμβάνεται ρητά ο σεξουαλικός προσανατολισμός.
3. Προτείνεται η υλοποίηση του σκέλους εκείνου των δύο κοινοτικών οδηγιών για την ίση μεταχείριση, που αφορά την εκστρατεία ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του ευρύτερου κοινού για το περιεχόμενο τους. Η ΕΕΔΑ θα μπορούσε να συμμετέχει στον φορέα που θα οριστεί ως αρμόδιος για την ενημέρωση.
4. Προτείνεται η κατάργηση του άρθρου 347 ΠΚ.
5. Προτείνεται προς το ΕΣΡ, να παρέμβει άμεσα και δραστικά , ώστε σε όλο το φάσμα των εκπομπών της ελληνικής τηλεόρασης, να μην προβάλλονται εικόνες, κρίσεις και απόψεις που συνιστούν παραβίαση του σεβασμού στην προσωπικότητα και την υπόληψη των ΛΟΑΤ ή που συμβάλλουν αμέσως ή εμμέσως στην πρόκληση διακριτικής συμπεριφοράς και μεταχείρισης απέναντι τους. Εξυπακούεται πως θα πρέπει να εφαρμόζονται οι προβλεπόμενες κυρώσεις σε περίπτωση παραβιάσεων.
6. Προτείνεται προς το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης:

- να διαμορφώσει πλέγμα συστάσεων/εγκυκλίων προς την κατεύθυνση

του σεβασμού, από τα αστυνομικά όργανα, της προσωπικότητας και των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤ

- να διαμορφώσει ένα σαφές πλαίσιο για τον σεβασμό των νομίμων προϋποθέσεων προσαγωγών και ελέγχων, ούτως ώστε να αποσείεται κάθε διάκριση βάσει οποιουδήποτε αθέμιτου κριτηρίου, ούτε να βρίσκουν έδαφος να εμφιλοχωρήσουν στο αστυνομικό σώμα διακριτικές συμπεριφορές και πρακτικές.
- να εντάξει θέματα που αφορούν την απαγόρευση των διακρίσεων με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό, στην εκπαίδευση των αστυνομικών.
- να προωθήσει και διευκολύνει την διαδικασία παροχής ασύλου στους πρόσφυγες που διώκονται στην βάση του σεξουαλικού τους προσανατολισμού στην χώρα προέλευσής τους, όπως και του δικαιώματος τους στην οικογενειακής επανένωση.

7. Τέλος, προτείνεται προς το Υπουργείο Παιδείας:

- εφόσον αποφασίσει να προχωρήσει προς την -συνιστώμενη- ένταξη του μαθήματος σεξουαλικής αγωγής στην εκπαίδευση, να εντάξει σε αυτήν τα ζητήματα σεξουαλικού προσανατολισμού, προς την κατεύθυνση της ανεκτικότητας και της αποδοχής σεξουαλικών συμπεριφορών που αποκλίνουν από την επικρατούσα.
- να προχωρήσει προς την κατεύθυνση εξάλειψης διακρίσεων σε βάρος εκπαιδευτικών λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας κοινωνικού φύλου, μέσω σχετικών εγκυκλίων προς τις κατά τόπους εκπαιδευτικές επιθεωρήσεις.

Αθήνα, 16 Δεκεμβρίου 2004

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΝΟΜΟΘΕΣΙΩΝ ΕΠΙ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΜΕ ΛΟΑΤ[37]

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

I/ Γάμος

- Δεν προβλέπεται. Εμπόδιο : το άρθρο 6 του Συντάγματος.

II/ Συμβίωση

- Ο νόμος της 16.2.2001 περί αναγνωρισμένης συμβίωσης δίνει το δικαίωμα αποκλειστικά σε δύο πρόσωπα του ιδίου φύλου να συνάψουν μία έννομη σχέση της οποίας το θεσμικό πλαίσιο είναι πολύ συγγενές με αυτό που διέπει την σχέση των παντρεμένων ζευγαριών.
- *Κοινά -με τον γάμο- σημεία:*

1. Πρόκειται για δια βίου σύμβαση, η οποία δύναται να διαλυθεί.
2. Οι συμβαλλόμενοι μπορούν να επιλέξουν το οικογενειακό όνομα: γίνονται συγγενείς και αποκτούν δεσμούς συγγενείας με την οικογένεια του συντρόφου τους.
3. Παράγει αμοιβαία υποχρέωση συμβολής στις οικογενειακές ανάγκες κατά την διάρκεια της συμβίωσης, και παροχής διατροφής μετά την λύση της.
4. Ο νόμος προβλέπει την διάσταση, και τον οριστικό χωρισμό, ο οποίος προκύπτει -όπως και για το διαζύγιο- από δικαστική απόφαση.
5. Εισάγει πατρογονικά κληρονομικά δικαιώματα, εκτός διαφορετικής συμφωνίας των δύο συμβαλλομένων.
6. Δημιουργούν τα ίδια αποτελέσματα με τον γάμο, όσον αφορά την ρύθμιση θεμάτων υπηκοότητας και δικαιωμάτων αλλοδαπών.
7. Σε περίπτωση θανάτου, ο επιζών συμβαλλόμενος κληρονομεί τον θανόντα με τις ίδιες ρυθμίσεις που αφορούν και τους συζύγους δια γάμου.

- *Διαφορές:*

1. Ουσιώδεις διαφορές σε φορολογικά ζητήματα και σε ζητήματα κοινωνικής πρόνοιας.
2. Απουσία δικαιώματος υιοθεσίας από κοινού, συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών του ενός εκ των δύο συντρόφων.

---

[37] *Η ΕΕΔΑ ζήτησε από τις ομόλογες ευρωπαϊκές εθνικές επιτροπές να της παράσχουν στοιχεία σχετικά με το υπό εξέταση θέμα. Το περιεχόμενο αυτής της συνοπτικής παρουσίασης προέρχεται από τις απαντήσεις όσων επιτροπών ανταποκρίθηκαν (Γαλλία, Δανία, Β. Ιρλανδία) και από στοιχεία που συλλέχθηκαν μέσω Ίντερνετ (ενδεικτικά, www.stonewall.org.uk, www.ilga.org, www.steff.suite.dk/ partner.htm, www.eosgallupeurope.com, και πολλές άλλες).*

3. Δεν προβλέπεται άσκηση από κοινού γονικής μέριμνας. Όταν ο ένας εκ των δύο συντρόφων ασκεί μόνος του την γονική μέριμνα στο δικό του παιδί, τότε προβλέπεται ένα είδος περιορισμένης συμμετοχής του άλλου συντρόφου σε θέματα καθημερινής φροντίδας του παιδιού.

III/ Υιοθεσία

- Η αναγνωρισμένη συμβίωση δεν δίνει δικαίωμα υιοθεσίας από κοινού. Ούτε μπορεί ο ένας εκ των συντρόφων να υιοθετήσει τα παιδιά του άλλου.

IV/ Γονική μέριμνα

- Δεν προβλέπεται άσκηση από κοινού γονικής μέριμνας. Όταν ο ένας εκ των δύο συντρόφων ασκεί μόνος του την γονική μέριμνα στο δικό του παιδί, τότε προβλέπεται ένα είδος περιορισμένης συμμετοχής του άλλου συντρόφου σε θέματα καθημερινής φροντίδας του παιδιού.

V/ Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή

- Ο ομοσπονδιακός νόμος του 1990 για το θέμα, εισάγει κυρίως ποινικές ρυθμίσεις και δεν προσδιορίζει τις κατηγορίες ατόμων που μπορούν να κάνουν χρήση της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής. Τα κενά καλύπτονται εν μέρει από εγκυκλίους του Ομοσπονδιακού Ιατρικού Συλλόγου, οι οποίες ρητά εξαιρούν τις ανύπαντρες μητέρες και τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια.

ΒΕΛΓΙΟ

I/ Γάμος

- Ο νόμος της 13.2.2003 δίνει δικαίωμα γάμου μεταξύ ατόμων του ιδίου φύλου. Οι κανόνες που διέπουν την τέλεση, λύση, και αμοιβαίες υποχρεώσεις των συντρόφων είναι ίδιοι με αυτούς που διέπουν τον γάμο μεταξύ ετεροφυλόφιλων.

II/ Συμβίωση

- Όπως και οι ετεροφυλόφιλοι, οι ομοφυλόφιλοι μπορούν να επιλέξουν την **ελεύθερη συμβίωση** ή την **νόμιμη συγκατοίκηση (ν. της 23.11.1998)**, που εισάγει ένα νομικό πλαίσιο όπου τα δύο μέρη ρυθμίζουν τις υποθέσεις τους μέσω μιάς σύμβασης που υπογράφουν.
- Η νόμιμη συγκατοίκηση δημιουργεί υποχρέωση συμβολής στις κοινές δαπάνες, αλλά δεν δημιουργεί αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα, ούτε κληρονομικά δικαιώματα.

III/ Υιοθεσία

- Αδυναμία υιοθεσίας από κοινού.
- Ο σύντροφος μπορεί να υιοθετήσει το παιδί του άλλου συντρόφου. Η υιοθεσία επιτρέπεται υπό την προϋπόθεση ότι η διαφορά ηλικίας ανά-

μεσα στον θετό γονέα και τον υιοθετούμενο υπερβαίνει τα 15 χρόνια (10 χρόνια, για τα ζευγάρια διαφορετικού φύλου).

IV/ Γονική μέριμνα

- Ο αστικός κώδικας ορίζει πως αυτή ασκείται από κοινού από τον πατέρα (βιολογικό ή θετό) και την μητέρα (βιολογική ή θετή), ακόμα και σε περίπτωση διαζυγίου, εκτός αν ο ένας εκ των γονέων έχει κερδίσει την αποκλειστική επιμέλεια του παιδιού.

V/ Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή

- Εν τη απουσία σχετικών νομικών ρυθμίσεων, τα Κέντρα Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής αποφασίζουν κατά περίπτωση αν θα κάνουν δεκτές τις αιτήσεις των ενδιαφερομένων. Αυτό, στην πράξη, μεταφράζεται στο ότι οι ομοφυλόφιλοι έχουν πρόσβαση σε αυτές τις υπηρεσίες.

ΔΑΝΙΑ

I/ Γάμος

- Δεν προβλέπεται.

II/ Συμβίωση

- Ο Νόμος της 1.6.1989 για την αναγνωρισμένη συμβίωση απευθύνεται αποκλειστικά σε άτομα του ιδίου φύλου. Η αναγνωρισμένη συμβίωση γίνεται μέσω μιας ‘‘πολιτικής’’ τελετής (σε αντίθεση με τον γάμο που μπορεί να είναι είτε πολιτικός είτε θρησκευτικός).

III/ Υιοθεσία

- Δεν επιτρέπεται υιοθεσία από κοινού.
- Ο νόμος του 1989 τροποποιήθηκε το 1999 και επιτρέπει στον ένα από τους δύο συντρόφους να υιοθετήσει το παιδί του άλλου, εκτός αν το παιδί προέρχεται από ένα άλλο κράτος.

IV/ Γονική μέριμνα

- Δεν μπορεί να ασκηθεί από κοινού από ένα ομοφυλόφιλο ζευγάρι.

V/ Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή

- Ο σχετικός νόμος της 10.6.1997 προβλέπει ότι αυτή η μέθοδος απευθύνεται σε παντρεμένα ζευγάρια ή σε ετεροφυλόφιλα ζευγάρια που ζούν σταθερά μαζί. Ωστόσο, ο νόμος αφορά μόνο τους γιατρούς, και στην πράξη, άλλες παραϊατρικές και επιστημονικές ειδικότητες έχουν την δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν την υποβοηθούμενη αναπαραγωγή σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια.

ΙΣΠΑΝΙΑ

Ι/Γάμος

- Δεν προβλέπεται. Ωστόσο, ο Χοσέ Λ. Ρ. Θαπατέρο έχει ανακοινώσει από τον περασμένο Απρίλιο την τροποποίηση του αστικού κώδικα προς την κατεύθυνση της αρχής της ισοτιμίας μεταξύ ετεροφυλόφιλων, ομοφυλόφιλων και τρανσεξουαλικών, και στο πεδίο του γάμου, και άλλων δικαιωμάτων, όπως κληρονομικών, εργασιακών, κοινωνικών κλπ. Δεν αναφέρθηκε στο θέμα της υιοθεσίας. Σύσσωμη η Καθολική Εκκλησία έχει τεθεί σε θέση μάχης.

ΙΙ/ Συμβίωση

- Προς το παρόν δεν προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία κανένα είδος σύμβασης που να απευθύνεται σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια.
- Ωστόσο, σήμερα, έντεκα από τις δεκαεπτά ισπανικές αυτόνομες περιοχές, αποδίδουν -στο μέτρο των αρμοδιοτήτων τους- στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια μία σειρά από δικαιώματα που προσομοιάζουν με αυτά των παντρεμένων ζευγαριών: κοινή συμβολή στις οικογενειακές δαπάνες, παροχή διατροφής στον ασθενέστερο σύντροφο σε περίπτωση χωρισμού, δικαίωμα διατήρησης της κοινής στέγης σε περίπτωση θανάτου του ενός εκ των δύο συντρόφων, κ.α.

ΙΙΙ/Υιοθεσία

- Δεν επιτρέπεται σε εθνικό επίπεδο. Ούτε η υιοθεσία του παιδιού του ενός συντρόφου από τον άλλο, επιτρέπεται.
- Υιοθεσία από κοινού, δυνατή στην Ναβάρα, την Αραγονία και την Χώρα των Βάσκων. Η Καταλωνία εξετάζει την υιοθέτηση σχετικών ρυθμίσεων.
- Η προηγούμενη κυβέρνηση Αθνάρ είχε κατ'επανάληψη απορρίψει σ/ν για τον γάμο και την υιοθεσία από ομοφυλόφιλους και είχε παγώσει με προσφυγές της στο Συνταγματικό Δικαστήριο την εφαρμογή σχετικών ρυθμίσεων που είχαν ψηφιστεί από κοινοβούλια των αυτόνομων περιοχών.

IV/ Γονική μέριμνα

- Σε εθνικό επίπεδο, εξασκείται από τους βιολογικούς ή θετούς γονείς, παντρεμένους ή όχι.

V/ Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή

- Ο σχετικός νόμος 35/1988 της 22.11.1988 προβλέπει ότι οι μέθοδοι απευθύνονται στις ενήλικες υγιείς γυναίκες, ανεξάρτητα από το αν είναι παντρεμένες ή όχι. Τίποτα δεν εμποδίζει τις ομοφυλόφιλες

γυναίκες να κάνουν χρήση των μεθόδων υποβοηθούμενης αναπαραγωγής.

ΟΛΛΑΝΔΙΑ

I/ Γάμος

- Ο νόμος της 21.12.2000 επιτρέπει τον γάμο μεταξύ ατόμων του ιδίου φύλου.
- Ωστόσο, αυτός ο γάμος δεν παράγει τα ίδια έννομα αποτελέσματα σε σχέση με τον γάμο μεταξύ ετεροφυλόφιλων, όσον αφορά τα θέματα των παιδιών.

II/ Συμβίωση

- Παρέχεται η δυνατότητα στους ομοφυλόφιλους, όπως ακριβώς και στους ετεροφυλόφιλους, να επιλέξουν μεταξύ της **ελεύθερης συμβίωσης, του συμβολαίου κοινής ζωής** (που θεσπίζει υποχρεώσεις και δικαιώματα των δύο συμβαλλομένων, χωρίς να παράγει έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων) ή της **αναγνωρισμένης συμβίωσης**.
- *Κοινά με τον γάμο σημεία:*

Μεταξύ δύο ατόμων του ιδίου φύλου, ο γάμος και η αναγνωρισμένη συμβίωση προκαλούν τα ίδια αποτελέσματα: κοινοκτημοσύνη, φορολογικές ρυθμίσεις, κληρονομικά δικαιώματα, νομικές υποχρεώσεις απέναντι στα παιδιά, κ.α.,

- *Διαφορές:*

Για την λύση της συμβίωσης δεν απαιτείται δικαστική απόφαση (σε αντίθεση με τον γάμο) όταν τα δύο μέρη συμφωνούν: αρκεί η υπογραφή ενώπιον συμβολαιογράφου ή δικηγόρου, ώστε να ρυθμιστούν οι συνέπειες που προκύπτουν από την λύση και να γίνει η καταχώριση στο ληξιαρχείο.

III/ Υιοθεσία

- Η υιοθεσία από κοινού, ανεξάρτητα από το είδος της έννομης σχέσης που έχουν επιλέξει, είναι δυνατή για τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια από τον Απρίλιο του 2001, με τον περιορισμό ότι θα αφορά παιδιά ολλανδικής υπηκοότητας ή που διαμένουν στην Ολλανδία. Οι δύο σύντροφοι πρέπει να έχουν ζήσει μαζί τουλάχιστον για τρία χρόνια και να έχουν ασχοληθεί με την ανατροφή του παιδιού τουλάχιστον για ένα χρόνο, για να αποφανθεί το δικαστήριο αν θα επιτρέψει την υιοθεσία (προϋποθέσεις που αφορούν εξίσου **και** τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια.
- Η υιοθεσία των παιδιών του συντρόφου είναι δυνατή. Ο γάμος μεταξύ δύο ατόμων του ιδίου φύλου δεν δημιουργεί δεσμούς συγγένειας

κατιόντων, και ο σύντροφος δεν συνδέεται με δεσμό συγγένειας με το παιδί του άλλου, παρά μόνον αν το υιοθετήσει. Το παιδί πρέπει να έχει την ολλανδική υπηκοότητα.

IV/ Γονική μέριμνα

- Ο γονέας και ο σύντροφός του (του ιδίου φύλου) μπορούν, με δικαστική απόφαση, να ασκήσουν από κοινού την γονική μέριμνα, υπό κάποιες προϋποθέσεις και αν αυτό κριθεί πως είναι προς το συμφέρον του παιδιού.

V/ Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή

- Κανένας νόμος δεν προσδιορίζει τους εν δυνάμει χρήστες των υπηρεσιών υποβοηθούμενης αναπαραγωγής. Αντίθετα, ο νόμος για την εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης, απαγορεύει ρητά κάθε διάκριση βασισμένη στον σεξουαλικό προσανατολισμό, ειδικά όσον αφορά την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας. Οι ομοφυλόφιλοι έχουν λοιπόν πρόσβαση στις τεχνικές υποβοηθούμενης αναπαραγωγής.

ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

I/ Γάμος

- Δεν προβλέπεται.

II/ Συμβίωση

- Ένα σχέδιο νόμου που εισάγει μία μορφή αναγνωρισμένης συμβίωσης συζητήθηκε στην Βουλή των Λόρδων τον Μάιο του 2004 και βρίσκεται υπό επεξεργασία από την αρμόδια επιτροπή. Αυτή η έννομη σχέση, θα παρέχει σε πολύ μεγάλο βαθμό παρόμοια δικαιώματα με αυτά που παρέχει ο γάμος: υποχρέωση συμβολής στις οικογενειακές δαπάνες, αντίστοιχες φορολογικές ρυθμίσεις, κληρονομικά δικαιώματα, δυνατότητα οικογενειακού ονόματος, κλπ

III/ Υιοθεσία

- Στο σ/ν προβλέπεται η δυνατότητα υιοθεσίας των παιδιών του ενός συντρόφου από τον άλλον. Ήδη από τον Νοέμβριο του 2002, ο νέος νόμος περί την υιοθεσία, την καθιστά δυνατή στα σταθερά ζευγάρια, ανεξαρτήτως οικογενειακής κατάστασης και σεξουαλικού προσανατολισμού.

IV/ Γονική μέριμνα

- Πάντα σύμφωνα με το σ/ν, οι σύντροφοι μπορούν να ασκήσουν την γονική μέριμνα από κοινού, όταν η υιοθεσία είναι αδύνατη ή ανεπιθύμητη.

V/ Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή

- Ο σχετικός νόμος του 1990 δεν αναφέρει τίποτα για την οικογενειακή κατάσταση των χρηστών. Ωστόσο, το άρθρο 13 αυτού τού νόμου, προβλέπει πως αυτή η δυνατότητα θα πρέπει να δίδεται μόνο αν η μητέρα μπορεί να εξασφαλίσει μια καλή ζωή στο παιδί της, και αναφέρει πως η ''καλή ζωή'' συμπεριλαμβάνει την κάλυψη της ''ανάγκης για ένα πατέρα''.
- Ο κώδικας δεοντολογίας της *Human Fertilisation and Embryology Authority*, όργανο επιφορτισμένο με τον έλεγχο της εφαρμογής του νόμου αυτού, αναφέρει πως τα κέντρα υποβοηθούμενης αναπαραγωγής θα πρέπει, στην περίπτωση που δεν υπάρχει πατέρας, να βεβαιώνονται πως ''η μέλλουσα μητέρα μπορεί να καλύψει τις ανάγκες του παιδιού'' και να διερευνούν αν «*κάποιος από το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον της μέλλουσας μητέρας, θέλει και μπορεί να μοιράζεται αυτή την ευθύνη και να συνδράμει στην ανατροφή του παιδιού και τις συνακόλουθες δαπάνες*».
- Στην πράξη, από αυτά τα κέντρα εξαρτάται η απόφαση αν θα δώσουν ή όχι πρόσβαση στις υπηρεσίες υποβοηθούμενης αναπαραγωγής στις ομοφυλόφιλες γυναίκες

ΣΟΥΗΔΙΑ

I/ Γάμος

- Δεν προβλέπεται. Ο νόμος του 1987 περί γάμου αναφέρει ότι αυτός συνάπτεται μεταξύ ενός άνδρα και μιάς γυναίκας.
- Πάντως, στις 28.4.2004, η Βουλή ζήτησε από την κυβέρνηση να ορίσει Επιτροπή για την μελέτη του ''γάμου, ανεξάρτητα από το φύλο'', εξέλιξη που ακολουθεί προηγούμενες σχετικές μεταρρυθμίσεις: κατάργηση -το 1994- των διαφορών μεταξύ γάμου και αναγνωρισμένης συμβίωσης όσον αφορά τα θέματα υιοθεσίας, εξέταση της δυνατότητας να δοθεί στις ομοφυλόφιλες γυναίκες το δικαίωμα χρήσης των υπηρεσιών υποβοηθούμενης αναπαραγωγής.

II/ Συμβίωση

- Η αναγνωρισμένη συμβίωση (ν. της 23.6.1994) είναι ένας τύπος δεσμού που προβλέπεται από τον νόμο, και επιτρέπει αποκλειστικά σε δύο πρόσωπα του ιδίου φύλου (18 ετών και άνω) να αναγνωρίσουν επισήμως την συμβίωσή τους. Κατοχυρώνει νομικά τους συμβαλλόμενους, κυρίως σε κληρονομικά ζητήματα, λόγω θανάτου ή διάλυσης της συμβίωσης. Το 2002 ο νόμος τροποποιήθηκε ώστε να δίνει το δικαίωμα υιοθεσίας στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια. Προς το παρόν,

III/ Υιοθεσία

- Δυνατή, μετά την τροποποίηση του 2002 του ν. της 23/6/1994 για την αναγνωρισμένη συμβίωση.

IV/ Γονική μέριμνα

- Η άσκησή της από κοινού από ένα ζευγάρι ομοφυλόφιλων σε αναγνωρισμένη συμβίωση, αποφασίζεται από το δικαστήριο στην βάση του συμφέροντος του παιδιού.

V/ Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή

- Μη δυνατή προς το παρόν, αλλά το θέμα εξετάζεται.

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

I/ Γάμος

- Δεν προβλέπεται.

II/ Συμβίωση

- Ο ν. 7/11.5.2001 σχετικά με τον ‘‘de facto κοινό βίο’’, δίνει μία σειρά από δικαιώματα -κυρίως φορολογικά και κληρονομικά- στα ζευγάρια, είτε πρόκειται για άτομα του ιδίου ή διαφορετικού φύλου.

III/ Υιοθεσία

- Υιοθεσία από κοινού και υιοθεσία των παιδιών του ενός συντρόφου από τον άλλον, δεν επιτρέπεται στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια.

IV/ Γονική μέριμνα

- Δεν μπορεί να ασκηθεί από κοινού από ένα ομοφυλόφιλο ζευγάρι.

V/ Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή

- Ο σχετικός νόμος δεν προσδιορίζει τους δικαιούχους. Στην πράξη, η απόφαση επαφίεται στα κέντρα που την προσφέρουν, έστω και σύμφωνα με την Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, οι αιτήσεις ομοφυλόφιλων ζευγαριών δεν πρέπει να γίνονται δεκτές.

ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

I/ Γάμος

- Δεν προβλέπεται.

II/ Συμβίωση

- Νόμος του 2001 για την αναγνωρισμένη συμβίωση: παρέχει το δικαίωμα σε ενήλικα άτομα του ιδίου φύλου να αναγνωρίζουν την συμβίωσή τους, σε ένα νομικό δεσμό συγγενή με αυτόν του γάμου.
- *Κοινά με τον γάμο σημεία:*

Τα οικονομικής φύσεως δικαιώματα και υποχρεώσεις των δύο συντρόφων, όπως και τα σχετικά με την λύση του δεσμού, είναι ταυτόσημα με αυτά των συζύγων από γάμο.

- *Διαφορές:*

Δεν υπάρχει δικαίωμα υιοθεσίας, κοινού οικογενειακού ονόματος.

III/ Υιοθεσία

- Δεν προβλέπεται για τα ζευγάρια του ιδίου φύλου.

IV/ Γονική μέριμνα

- Παρέχεται, υπό περιορισμούς, αυτή η δυνατότητα για τα ζευγάρια του ιδίου φύλου.

V/ Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή

- Δυνατή για τις ανύπαντρες γυναίκες ή εκείνες που συμβιώνουν με άλλη γυναίκα.

ΟΥΓΓΑΡΙΑ

I/ Γάμος

- Αφορά μόνο τα ζευγάρια διαφορετικού φύλου.

II/ Συμβίωση

- Νόμος του 1997 επεκτείνει την σύναψη 'αναγνωρισμένης συμβίωσης στην βάση μιάς οικονομικής και σεξουαλικής σχέσης' και στα ζευγάρια του ιδίου φύλου. Παρεμφερή δικαιώματα με αυτά του γάμου, κυρίως σχετικά με τα κληρονομικά ζητήματα.

III/ Υιοθεσία

- Δεν είναι δυνατή για τα ζευγάρια του ιδίου φύλου.

IV/ Γονική μέριμνα

- Δεν είναι δυνατόν να εξασκηθεί από κοινού.

V/ Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή

- Απευθύνεται μόνο στα ζευγάρια ετεροφυλόφιλων, παντρεμένα ή μη.

ΓΑΛΛΙΑ

I/ Γάμος

- Σήμερα, το θετικό δίκαιο της Γαλλίας δεν προβλέπει δικαίωμα σύναψης γάμου μεταξύ δύο ατόμων του ιδίου φύλου. Ωστόσο, όπως και στην περίπτωση του ελληνικού ΑΚ, κανένα άρθρο του αντίστοιχου Γαλλικού ΑΚ δεν τον απαγορεύει ρητά: πουθενά δε αναφέρεται ότι ο

γάμος συνάπτεται από έναν άνδρα και μία γυναίκα, ή ότι γάμος μεταξύ ατόμων του ιδίου φύλου απαγορεύεται, ή ότι η διαφορά του φύλου αποτελεί προϋπόθεση για την εγκυρότητα του γάμου.

II/ Συμβίωση (Le PACS : Pacte Civil de Solidarité)

- Αυτή η δυνατότητα εισήχθη με νόμο της 15.11.1999, και ορίζει πως πρόκειται για ένα συμβόλαιο μεταξύ «δύο ενηλίκων ατόμων διαφορετικού ή ιδίου φύλου, και αποσκοπεί στην ρύθμιση και οργάνωση της κοινής τους ζωής». Αναπτύχθηκε, προωθήθηκε και υποστηρίχθηκε από την γαλλική αριστερά, σε απάντηση των διεκδικήσεων κυρίως των ομοφυλόφιλων, απευθυνόμενο, ωστόσο, και στα ζευγάρια διαφορετικού φύλου. Διαφοροποιείται από τον γάμο σε αρκετά σημεία, και βεβαίως, δεν είναι 'ενδεδυμένο' με τους συμβολισμούς και την κοινωνική διάσταση που έχει ακόμη ο γάμος per se, στην Γαλλία.
- Έχει διατάξεις που αποδίδουν και κατοχυρώνουν τα υλικά δικαιώματα των συμβαλλομένων, πάνω στο μοντέλο των παντρεμένων ζευγαριών, με αρκετές όμως διαφοροποιήσεις : κοινή δήλωση φορολογίας εισοδήματος (όμως μετά από την πάροδο τριών ετών από την αρχή της συμβίωσης, σε αντίθεση με το αντίστοιχο δικαίωμα μέσα σε γάμο, που παρέχεται από την αρχή του τελευταίου), δικαίωμα μετάθεσης για τους δημοσίους υπαλλήλους πάνω στην βάση της διατήρησης της οικογενειακής ενότητας, κ.λπ. Τα συνταξιοδοτικά και κληρονομικά δικαιώματα αποδίδονται με πολύ λιγότερο ευνοϊκούς όρους από ό,τι στα παντρεμένα ζευγάρια. Είναι ένας νόμος με κενά και αδυναμίες και έχει ήδη πολλούς επικριτές, ωστόσο πρέπει να αναγνωρίσει κανείς το γεγονός ότι άνοιξε τον δρόμο για την έντονη δημόσια συζήτηση που ακολούθησε, περί δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων στην υιοθεσία και την υποβοηθούμενη αναπαραγωγή. Αυτό που επιχειρεί να επιτύχει η κυβέρνηση Ραφαρέν, είναι να επιφέρει βελτιώσεις στο PACS, ώστε να επιτύχει μια εκτόνωση και να αποδυναμώσει την εκστρατεία υπέρ του γάμου των οργανώσεων ομοφυλοφίλων που ζητούν ίσα δικαιώματα.

III/ Υιοθεσία

- Ο νόμος του 1966 περί υιοθεσίας, δίνει αυτό το δικαίωμα αποκλειστικά στα παντρεμένα ζευγάρια ή σε ένα ανύπαντρο φυσικό πρόσωπο. Το άρθρο 346 του ΑΚ απαγορεύει την υιοθεσία από «περισσότερα του ενός άτομα, εκτός αν πρόκειται για συζύγους».
- Η δυσκολία για τους ομοφυλόφιλους ενδιαφερόμενους έγκειται στο να τους δοθεί η αρχική διοικητική έγκριση που απαιτείται για να ξεκινήσει η διαδικασία υιοθεσίας. Στην παρούσα κατάσταση, όταν ο αιτών δεν αποκρύπτει τον σεξουαλικό του προσανατολισμό, η αίτησή του

απορρίπτεται. Έτσι, αφού τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια εξαιρούνται εξ υπαρχής αυτού του δικαιώματος, αυτό που συμβαίνει στην πράξη, είναι η απόκρυψη αυτού του στοιχείου κατά την διάρκεια της εξέτασης της αίτησής τους. Κατ' αυτό τον τρόπο, οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι ομοφυλόφιλοι που κάνουν αίτηση για υιοθεσία ως μεμονωμένα άτομα, είναι οι ίδιες με αυτές που αντιμετωπίζουν και οι ετεροφυλόφιλοι ανύπαντροι.

IV/ Γονική μέριμνα

- Με νόμο της 8.1.1993, αυτή ασκείται από κοινού από τον πατέρα και την μητέρα του παιδιού. Όμως, με τον ν. της 2.3.2002 που τροποποιεί ένα μέρος του ΑΚ, υπάρχει πρόοδος προς την κατεύθυνση μιάς μεγαλύτερης ευελιξίας στον προσδιορισμό του οικογενειακού πλαισίου, ώστε να ''χωράνε'' μέσα σε αυτό και οι μονογονεϊκές οικογένειες ή οι **''familles recomposees''**. Σύμφωνα με αυτό το νόμο (άρθρο 377), οι ομοφυλόφιλοι γονείς μπορούν -κατ'εξαίρεσιν και κατ'εκτίμησιν του δικαστή, και με την σύμφωνη γνώμη του ή των βιολογικών γονέων του παιδιού- να μοιραστούν την γονική μέριμνα με τον σύντροφό τους, που ονομάζεται «κοινωνικός συγγενής» (parent social). Γενικά, ο νόμος προβλέπει την ρύθμιση του δεσμού μεταξύ παιδιού και ομοφυλόφιλου γονέα, όταν αυτός βρίσκεται σε σύγκρουση με τον άλλο (βιολογικό) γονέα.

V/ Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή

- Ο ν. περί βιοηθικής του Ιουλίου του 1994, ορίζει πως αυτές οι μέθοδοι απευθύνονται στα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια σε αναπαραγωγική ηλικία, που μπορούν να αποδείξουν ότι ζουν μαζί για τουλάχιστον δύο χρόνια. Εξαιρεί τις ανύπαντρες μητέρες ή αυτές που ζουν με μία άλλη γυναίκα. Ακόμη, απαγορεύουν την εφαρμογή αυτών των μεθόδων έξω από το πλαίσιο του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας, αλλά οι παραβιάσεις είναι συχνές. Η παρένθετη μητρότητα απαγορεύεται. Σε γενικές γραμμές, οι δημοσκοπήσεις για το θέμα της υιοθεσίας από ομοφυλόφιλους, της χρήσης μεθόδων υποβοηθούμενης αναπαραγωγής ή παρένθετης μητρότητας, δείχνουν μια σαφή αρνητική στάση της κοινής γνώμης απέναντι σ'αυτές.

ΚΕΙΜΕΝΟ αρ.9

Παρατηρήσεις επί του θέματος δημιουργίας Ευρωπαϊκού Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων-Διεύρυνση αρμοδιοτήτων του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου κατά του Ρατσισμού και της Ξενοφοβίας

Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΩΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑ ΚΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΑ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ[1]

Η ΕΕΔΑ παρακολουθεί και συμμετέχει με ιδιαίτερο ενδιαφέρον στις συζητήσεις σχετικά με την δημιουργία Ευρωπαϊκού Οργανισμού για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα. Οι παρατηρήσεις που ακολουθούν διαμορφώθηκαν στην βάση του περιεχομένου της δημόσιας ακρόασης περί του νέου αυτού Οργανισμού, η οποία έλαβε χώρα στις Βρυξέλλες στις 25 Ιανουαρίου 2005. Σημειώνεται ότι οι παρατηρήσεις αυτές ακολουθούν, σε γενικές γραμμές, το πνεύμα του σχετικού κειμένου το οποίο συντάχθηκε από τη Ευρωπαϊκή Ομάδα των Εθνικών Επιτροπών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και θα πρέπει να εξεταστούν σε συνδυασμό με αυτό το τελευταίο.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. **Μετά από απόφαση του Συμβουλίου Υπουργών της Ε.Ε., το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο κατά του ρατσισμού και της ξενοφοβίας (EUMC) άρχισε να λειτουργεί το 1998 με έδρα την Βιέννη. Σήμερα η δράση του αναπτύσσεται προς 4 κατευθύνσεις: (i) συγκέντρωση δεδομένων για τον ρατσισμό από τα κράτη-μέλη της Ε.Ε., (ii) έρευνες για τα αίτια, την εξέλιξη και την έκταση του ρατσισμού, (iii) διάδοση πληροφοριών και καλών πρακτικών για την αντιμετώπιση του ρατσισμού και (iv) διατύπωση προτάσεων και συμπερασμάτων για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη-μέλη.**
2. **Στις 13 Δεκεμβρίου 2003 οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων των κρατών-μελών της Ε.Ε. «αποφάσισαν να οικοδομήσουν επί του υπάρχοντος Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου κατά του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, να διευρύνουν την αποστολή του για να μεταβληθεί σε οργανισμό για τα δικαιώματα του ανθρώπου (Human Rights Agency)».**
3. **Σύμφωνα με τα ανωτέρω, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε στις 25 Οκτωβρίου 2004 ένα κείμενο προβληματισμών για την μορφή, τις αρμοδιότητες κ.λ.π που θα λάβει ο νέος οργανισμός. Η δημόσια δια-**

[1] *Εισηγητής: κ. Ι. Κτιστάκις, αν. εκπρόσωπος της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου στην ΕΕΔΑ με τη συνεργασία της κ. Χριστίνας Παπαδοπούλου, Επιστημονικής Συνεργάτιδας της ΕΕΔΑ. Το σχετικό κείμενο εγκρίθηκε από την αρμόδια ειδική ομάδα εργασίας της ΕΕΔΑ.*

βούλευση για το θέμα αυτό θα ολοκληρωθεί με την δημόσια ακρόαση που διοργανώνει η Επιτροπή στις 25 Ιανουαρίου 2005 στις Βρυξέλλες.

4. Στην τελευταία Σύνοδο Κορυφής (Βρυξέλλες, 4/5 Νοεμβρίου 2004), οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων επαναβεβαίωσαν την δέσμευσή τους για την καταπολέμηση του ρατσισμού και, ταυτόχρονα, χαιρέτισαν τις προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 25ης Οκτωβρίου 2004 για την «διεύρυνση της αποστολής του Παρατηρητηρίου».

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΕΞΕΤΑΣΙΝ

5. Ο νέος Οργανισμός έρχεται να προστεθεί σε σειρά κοινοτικών οργάνων που έχουν επιφορτισθεί με τον δικαιοδοτικό και πολιτικό έλεγχο της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου (Δικαστήριο, Διαμεσολαβητής, Ευρωκοινοβούλιο κ.λ.π.). Τούτο το δεδομένο έχει κεντρική σημασία για την αποτελεσματικότητα και την συμπληρωματικότητα του Παρατηρητηρίου με τις νέες αρμοδιότητες, και είναι ένα σημαντικό στοιχείο προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης μιάς κουλτούρας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην Ευρώπη, όσο και της ανάπτυξης της συνείδησης του Ευρωπαίου Πολίτη σε μιαν Ευρώπη-«δήμο», πόσω μάλλον κατά την στιγμή που αυτοί οι στόχοι υφίστανται ισχυρές πιέσεις κάτω από την απειλή της τρομοκρατίας και των συνακόλουθων προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων.

Πρώτο ζήτημα: η έκταση των αρμοδιοτήτων

6. Προτείνεται να έχει ευρεία αρμοδιότητα ελέγχου. Αρμοδιότητα, δηλαδή, όχι μόνον επί του κοινοτικού πεδίου (κοινοτικές πολιτικές, πράξεις κοινοτικών οργάνων και πράξεις κρατών-μελών όταν τα τελευταία εφαρμόζουν το κοινοτικό δίκαιο, καλύπτοντας δηλαδή και τους τρεις πυλώνες της Ένωσης, σύμφωνα και με το άρθρο ΙΙ-111 του μελλοντικού Ευρωπαϊκού Συντάγματος) αλλά και επί του εθνικού πεδίου (όταν τα κράτη-μέλη δρουν αυτόνομα, πέραν του κοινοτικού πλαισίου), καθόσον αυτό είναι αναγκαίο για την εφαρμογή του άρθρου 7 της Συνθήκης της Ένωσης.

Δεύτερο ζήτημα: ο κατάλογος των δικαιωμάτων

7. Προτείνεται οι αρμοδιότητες ελέγχου να εκτείνονται σε όλα τα δικαιώματα που περιλαμβάνει ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, σε συνδυασμό με το «ευρωπαϊκό κεκτημένο», καλύπτοντας το χάσμα μεταξύ αρχών και πρακτικών σε σχέση με τον σεβασμό των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην Ευρώπη. Η ευρεία αυτή αρμοδιό-

τητα πρέπει να συνδυάζεται με μία ιδιαίτερη έμφαση στον αγώνα κατά του ρατσισμού. Και τούτο διότι, αφ' ενός κάτι τέτοιο προκύπτει από την γραμματική ερμηνεία των δεσμεύσεων των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων, αφ' ετέρου υπάρχει ήδη η σοβαρή συσσωρευμένη εμπειρία των επτά ετών δράσης του Παρατηρητηρίου. Και ένα πρόσθετο επιχείρημα: δεδομένου ότι το πρόγραμμα της Χάγης για την ανάπτυξη της συνεργασίας στον τομέα των εσωτερικών υποθέσεων και της δικαιοσύνης βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη (βλ. Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου , Βρυξέλλες, 4/5 Νοεμβρίου 2004) δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να δοθεί η εντύπωση ή (ακόμη χειρότερα) η νομική βάση για την συγκάλυψη των ρατσιστικών κρουσμάτων στην Ένωση. Σε κάθε περίπτωση, ο Οργανισμός θα πρέπει να προσδιορίζει ο ίδιος τις προτεραιότητές του στο ετήσιό του πλάνο.

Τρίτο ζήτημα: ο έλεγχος θα αφορά και τις τρίτες χώρες;

8. Προτείνεται η αρμοδιότητα του Οργανισμού να περιορίζεται στην ΕΕ και τα κράτη-μέλη της (συμπεριλαμβανομένων και των υποψηφίων χωρών), εκτός κι αν διαφορετικά ορισθεί με ειδική συμφωνία της Ένωσης με συγκεκριμένη τρίτη χώρα. Το γεωγραφικό εύρος του Οργανισμού θα πρέπει, φυσικά, να εκτείνεται στις δραστηριότητες της Ένωσης σε τρίτες χώρες, που εμπίπτουν στον 2ο πυλώνα.

Τέταρτο ζήτημα: αρμοδιότητες/δραστηριότητες

9. Προτείνεται να συνεχιστεί η συλλογή δεδομένων για τα θεμελιώδη δικαιώματα, η εκπόνηση ειδικών μελετών και η ανάλυσή τους, με έμφαση πάντοτε στον ρατσισμό (βλ. και προηγουμένως παρ. 8). Τούτο θα επιτυγχάνεται σε συνεργασία με τα ακόλουθα όργανα: το Συμβούλιο της Ευρώπης (ένας εκπρόσωπος της ECRI μετέχει ήδη ex officio στο προεδρείο του Παρατηρητηρίου), τις ευρωπαϊκές εθνικές επιτροπές δικαιωμάτων του ανθρώπου (ένας εκπρόσωπός τους να μετέχει ex officio στο προεδρείο του νέου οργανισμού), το δίκτυο ανεξάρτητων εμπειρογνωμόνων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και το δίκτυο RAXEN, που ήδη λειτουργεί στο πλαίσιο του Παρατηρητηρίου. Το παράδειγμα της σχέσης του ECRI με το EUMC θα πρέπει να αποτελεί τον οδηγό για τις μελλοντικές σχέσεις μεταξύ της Ένωσης και του Συμβουλίου της Ευρώπης. Με αυτόν τρόπο διασταυρώνεται η βασιμότητα των δεδομένων που θα συλλεχθούν. Τονίζεται ότι η βασιμότητα των δεδομένων αυτών πρέπει να είναι το κυριότερο χαρακτηριστικό τους διότι αν δεν συμβαίνει αυτό, τότε οι σχετικές κοινοτικές πολιτικές (κυρίως το πρόγραμμα της Χάγης για την ανάπτυξη της συνεργασίας στον τομέα των εσωτερικών υποθέσεων και της δικαιοσύνης) θα καταστούν άστοχες. Ένα τέτοιο σχήμα συνεργασίας θα

επιτρέψει την αποφυγή επικάλυψης αρμοδιοτήτων, πράγμα το οποίο θα οδηγούσε στην αποδυνάμωση της συνολικής προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην Ευρώπη, υπονομεύοντας την ασφάλεια δικαίου και ευνοώντας πρακτικές καιροσκοπικής επιλογής οργάνου παροχής προστασίας (forum shopping).

10. Δεύτερη αρμοδιότητα θα πρέπει να είναι η διατύπωση γνωμών και αναλύσεων προς τα κοινοτικά κράτη αλλά και η παρακολούθηση της συμμόρφωσης τους προς αυτές. Κάτι ανάλογο ισχύει ήδη στο εθνικό επίπεδο με την (αντίστοιχη) αρμοδιότητα των εθνικών επιτροπών για τα δικαιώματα του ανθρώπου.

11. Τέλος, προτείνεται η διάχυση όλων των δεδομένων, αναλύσεων και γνωμών από τον Οργανισμό. Η ενημέρωση της κοινωνίας των πολιτών θα βοηθήσει το έργο της τελευταίας και, συγχρόνως, θα ενισχύσει το έργο του ίδιου του Παρατηρητηρίου μέσω τυχόν εποικοδομητικής κριτικής.

12. Θα μπορούσε ακόμη να εξεταστεί το ενδεχόμενο, να έχει ο οργανισμός δυνατότητα παρέμβασης ως amicus curiae, ενώπιον ευρωπαϊκών δικαιοδοτικών οργάνων, όπως επίσης και το δικαίωμα να προκαλεί δικαστικούς αγώνες για θέματα δημοσίου συμφέροντος ενώπιον των ίδιων οργάνων.

Πέμπτο ζήτημα: δομή/ανεξαρτησία

13. Οι Αρχές των Παρισίων συνιστούν πλουραλισμό στην σύνθεση, και ανεξαρτησία των Επιτροπών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η ανεξαρτησία του νέου Οργανισμού πρέπει να διασφαλιστεί. Τούτο μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ενίσχυσης των ήδη ισχυόντων προϋποθέσεων για συμμετοχή στο Διοικητικό Συμβούλιο του EUMC: πέραν των εκπροσώπων του Ευρωκοινοβουλίου, της Επιτροπής και της ECRI, οι οποίοι ήδη μετέχουν ex officio στο προεδρείο του EUMC, προτείνεται οι εκπρόσωποι των κρατών-μελών που επίσης θα συμμετέχουν σ' αυτό, να ορίζονται από τις αντίστοιχες Εθνικές Επιτροπές Δικαιωμάτων του Ανθρώπου μεταξύ των μελών τους, ή, αν ορισμένα κράτη-μέλη δεν έχουν ακόμα εθνικές επιτροπές, από ισότιμη ανεξάρτητη αρχή. Τα της συμμετοχής στην Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 της Οδηγίας 95/46/ΕΚ για την προστασία των προσωπικών δεδομένων παρέχουν κατάλληλο πρότυπο.

Εναλλακτικά, προτείνεται να μετέχει (ex officio) και ένας εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Ομάδας των εθνικών επιτροπών για τα δικαιώματα του ανθρώπου. Δεν συνιστάται η σύσταση και άλλου οργάνου πέραν των υπαρχόντων (Διοικητικό Συμβούλιο, Προεδρείο, Διευθυντής).

ΚΕΙΜΕΝΟ αρ.10
Προτάσεις επί του ζητήματος της ελεύθερης κυκλοφορίας γενετικά τροποποιημένων οργανισμών στην Ελληνική αγορά

ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ ΕΠΙ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΓΕΝΕΤΙΚΑ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΜΕΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ (ΜΕΤΑΛΛΑΓΜΕΝΩΝ) ΚΑΙ ΓΕΝΕΤΙΚΑ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΜΕΝΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ (ΓΤΤ) ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ[1]

Την Πέμπτη, 20η Ιανουαρίου 2005 συνήλθε στα γραφεία της Επιτροπής (Νεοφύτου Βάμβα 6, 3ος όροφος), η Ολομέλεια της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και αφού άκουσε τους Εισηγητές, κα Χρ. Μουκίου, Επιστημονική Συνεργάτιδα της ΕΕΔΑ και τον ομ. Καθηγητή κ. Γ. Μανιάτη, μέλος της ΕΕΔΑ, ο οποίος κατέθεσε και παρουσίασε συμπληρωματική εισήγηση σχετικά με το ζήτημα της ελεύθερης κυκλοφορίας γενετικά τροποποιημένων οργανισμών και γενετικά τροποποιημένων τροφίμων στην ελληνική αγορά, κατέληξε ομόφωνα μετά από μακρά συζήτηση επί του θέματος, στις ακόλουθες θέσεις και προτάσεις:

<u>Ι. Η θέση του ζητήματος</u>

Οι Γενετικά Τροποποιημένοι Οργανισμοί (ΓΤΟ) είναι εκείνοι που προέκυψαν από άμεση επέμβαση στο γενετικό τους υλικό με τεχνικές της μοριακής βιολογίας, σε αντίθεση με εκείνους που παρήχθησαν με τις κλασικές μεθόδους διασταυρώσεων συγγενών οργανισμών, επιλογής και επαναδιασταυρώσεων[2]. Τα Γενετικά Τροποποιημένα Τρόφιμα (ΓΤΤ) είναι τα τρόφιμα τα οποία βασίζονται σε ΓΤΟ.

Οι Γενετικά Τροποποιημένοι Οργανισμοί είναι νέες μορφές ζωής, που έχουν προέλθει από την παραβίαση, μέσω του ανθρώπινου παράγοντα, διαδικασιών εξέλιξης και παραγωγής φυτικών και ζωικών ειδών. Οι νέες αυτές μορφές δεν υπήρχαν πριν την τεχνητή γένεσή τους ούτε και θα μπορούσαν να υπάρξουν υπό τις παραδοσιακές μεθόδους παραγωγής ή διασταύρωσης. Ως νέοι οργανισμοί, οι ΓΤΟ είναι αυτοτελείς οργανισμοί, με την έννοια ότι, αφής δημιουργηθούν τεχνητά, η ελευθέρωσή τους στο περιβάλλον και την τροφική αλυσίδα είναι διαδικασία μη αναστρέψιμη και η διαδικασία γένεσής τους μη ανακλητή επιστημονικά. Η επίδραση που

---

[1] *Εισηγήτρια ήταν κα Χρ. Μουκίου, Επιστημονική Συνεργάτις της ΕΕΔΑ (Δικηγόρος, ΔρΝ, DEA). Συμπληρωματική εισήγηση κατέθεσε επίσης ο κ. Γ. Μανιάτης ομ. Καθηγητής Πανεπιστημίου, μέλος της ΕΕΔΑ. Η εισήγηση της κας Μουκίου, υιοθετήθηκε ομόφωνα από την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ, αφού ελήφθησαν υπόψη και τα στοιχεία που επικαλέσθηκε ο κ. Μανιάτης με την εισήγησή του.*

[2] *Βλ. Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, Απόφαση Για τα Γενετικά Τροποποιημένα Φυτά.*

μπορεί να επιφέρουν στο φυσικό περιβάλλον είναι, συνεπώς, μη προβλεπόμενη και ελλοχεύει ο κίνδυνος επιμολύνσεων με τη μεταφορά γενετικά τροποποιημένων γονιδίων (π.χ. με τη γύρη, τα έντομα ή τον άνεμο) ή με την αυτο-αναπαραγωγή τους ή με τη διασταύρωσή τους με γενετικά φυσιολογικούς οργανισμούς.

Βεβαίως, οι τεχνικές αυτές, αποτελούν το επιστέγασμα ερευνών τα τελευταία πενήντα χρόνια, εφόσον επιτρέπουν την επιλεκτική προσπέλαση σε συγκεκριμένα γονίδια, την απομόνωσή τους, την τροποποίησή τους, την κατά βούληση αφαίρεσή τους ή και την εισαγωγή τους σε οργανισμούς στους οποίους δεν βρίσκονται φυσιολογικά. Πλην όμως γεννούν σοβαρά ζητήματα πρόκλησης κινδύνων για την ανθρώπινη υγεία και το φυσικό περιβάλλον, τα οποία πέρα από την όποια ηθικο-πολιτική, κοινωνική ή άλλη προσέγγιση του ζητήματος, χρήζουν νομικής αντιμετώπισης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, μετά την άρση του de facto moratorium που είχε επιβάλει το 1999, εξέδωσε μία οδηγία και δύο κανονισμούς[3] οι οποίοι έχουν τεθεί σε ισχύ από τις 7 Νοεμβρίου 2003 και των οποίων η εφαρμογή άρχισε την 18η Απριλίου 2004[4]- σύμφωνα με τις διατάξεις των οποίων επιτρέπεται, καταρχήν, η εισαγωγή μεταλλαγμένων προϊόντων (τροφίμων και ζωοτροφών) στην ευρωπαϊκή αγορά, θέτοντας ως κύρια προϋπόθεση τη σήμανσή τους, η οποία πραγματοποιείται μόνον όταν το ποσοστό των γενετικά τροποποιημένων συστατικών υπερβαίνει το 0,9 %, εφόσον η παρουσία του ΓΤΟ δεν είναι τυχαία ή τεχνικώς αναπόφευκτη[5]. Διαφορετικά, τα ΓΤΟ κυκλοφορούν ελεύθερα και εφόσον έχει χορηγηθεί η σχετική έγκριση[6], η οποία εκδίδεται (εντός τριών μηνών από τη γνωμοδότηση) με δεκαετή ισχύ και δυνατότητα για δεκαετή ανανέωση, μετά την υποβολή σχετικής αίτησης

[3] *Ο πρώτος αφορά στα Μεταλλαγμένα Τρόφιμα και τις Ζωοτροφές (Κανονισμός (ΕΚ) 1829/2003 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Σεπτεμβρίου 2003 για τα γενετικώς τροποποιημένα τρόφιμα και ζωοτροφές, L. 268/1/18.10.2003) και ο δεύτερος στη Σήμανση και την Ιχνηλασιμότητα (Κανονισμός (ΕΚ) 1830/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Σεπτεμβρίου 2003 σχετικά με την ιχνηλασιμότητα και την επισήμανση γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών και την ιχνηλασιμότητα τροφίμων και ζωοτροφών που παράγονται από γενετικώς τροποποιημένους οργανισμούς, και για την τροποποίηση της Οδηγίας 2001/18/ΕΚ, L 268/24/18.10.2003).*

[4] *Οδηγία 2001/18 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12ης Μαρτίου 2001 για την τη σκόπιμη ελευθέρωση γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών στο περιβάλλον και την κατάργηση της Οδηγίας 90/220ΕΟΚ του Συμβουλίου (L. 106/1/17.4.2001).*

[5] *Άρθρ. 12 παρ. 2 Κανονισμού (ΕΚ) 1829/2003, άρθρο 7 παρ. 2 Κανονισμού (ΕΚ) 1830/2003, με το οποίο προστέθηκε παρ. 3 στο άρθρο 21 της Οδηγίας 2001/18/ΕΚ.*

[6] *Άρθρ. 4 παρ. 2, 7 παρ. 1 Κανονισμού (ΕΚ) 1829/2003.*

με όλα τα απαραίτητα στοιχεία και μελέτες και την προηγούμενη απαιτούμενη γνωμοδότηση της Αρχής (εντός έξι μηνών) και εφόσον τηρείται η διαδικασία διαρκούς παρακολούθησης και εποπτείας για το χρονικό διάστημα που έπεται του χρονικού σημείου χορήγησης της έγκρισής[7]

Κατόπιν τούτων, οι ΗΠΑ, η Αργεντινή και ο Καναδάς αποφάσισαν να καταθέσουν στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ) αγωγή κατά της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την πολιτική της στα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα (ΓΤΤ)[8]. Ο ΠΟΕ (WTO, World Trade Organization) συζήτησε την αγωγή τον Μάρτιο 2004 σε πολιτικά φορτισμένο πλαίσιο, κεκλεισμένων των θυρών, όπως προβλέπεται από τη διαδικασία του, χωρίς να υφίσταται η δυνατότητα παρέμβασης πολιτών ή οργανώσεων. Αναμένοντας την απόφαση του Panel του ΠΟΕ (WTO) περί τα τέλη Μαρτίου 2005[9], διάφοροι φορείς ασκούν πιέσεις τόσο σε διεθνές όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την κατάργηση καλλιέργειας γενετικά τροποποιημένων οργανισμών. Όπως επισημαίνει η Greenpeace, η έκθεση της NAFTA (Βορειοαμερικανική Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών μεταξύ ΗΠΑ, Καναδά και Μεξικού) δίδει, πλέον, πρόσθετα επιχειρήματα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υπερασπιστεί τη θέση της ενάντια στην προσφυγή των ΗΠΑ ενώπιον του ΠΟΕ και να επιμείνει στη θέση της ότι οι περιβαλλοντικοί κίνδυνοι που εγκυμονούν τα μεταλλαγμένα είναι υπαρκτοί, ενώ άγνωστες είναι ακόμη οι απειλές για την ανθρώπινη υγεία[10].

Η Ελλάδα, παρά το ότι έχει επιδείξει, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μία σθεναρή στάση ενάντια στην καλλιέργεια, εισαγωγή και κατανάλωση γενετικά τροποποιημένων οργανισμών, δεν έχει θέσει σε ισχύ ειδική περί του θέματος νομοθεσία, επαφιέμενη στην ευθεία εφαρμογή των ως άνω Κανονισμών της ΕΚ. Σχετικά όμως με την Οδηγία 2001/18/ΕΚ, η οποία απαιτεί ορισμένα μέτρα συμμόρφωσης, η Ελλάδα πρόσφατα καταδικάσθηκε από το ΔΕΚ[11] λόγω παράλειψης εμπρόθεσμης λήψης των αναγκαίων μέτρων στο εθνικό δίκαιο.

---

[7] *Βλ. επίσης, παρακάτω, υπό Δ.1.*

[8] *http://www.metallagmena-stop.org./ep040310.html.*

[9] *Σύμφωνα με ανακοινωθέν του Panel του WTO προς το Dispute Settlement Body, το Panel ανακοίνωσε ότι θα είναι σε θέση να εκδώσει την τελική απόφασή του (final report) μέχρι το τέλος Μαρτίου 2005 και ότι η καθυστέρηση οφειλόταν σε κοινό αίτημα των διαδίκων να τους δοθεί παράταση χρόνου, προκειμένου να ετοιμάσουν τις αντικρούσεις τους, καθώς και στην απόφαση του Panel να ζητήσει γνώμη εμπειρογνωμόνων ως προς τα επιστημονικά και τα τεχνικά ζητήματα. Βλ. αναλυτικά, σε http://doscoline.wto.org/GEN_viewerwindow.asp?D:/DDFDOCU.../293-20.DOC.HT.*

[10] *Εφημερίδα "Η Καθημερινή", Κυριακή 24 Οκτωβρίου 2004, "Κόλαφος για τα μεταλλαγμένα. Έκθεση της NAFTA προειδοποιεί για τους κινδύνους στη βιοποικιλότητα".*

[11] *ΔΕΚ 27 Ιανουαρίου 2005, Επιτροπή κ/ Ελληνικής Δημοκρατίας, C-416/03.*

II. Οι νομικές διατάσεις του ζητήματος

Τα κρίσιμα ζητήματα που θέτει η γενίκευση αυτή της καλλιέργειας και της κυκλοφορίας γενετικά τροποποιημένων οργανισμών σχετίζονται, κυρίως, με την προστασία της υγείας και την προστασία του περιβάλλοντος.

Α. *Το δικαίωμα στην υγεία* **αποτελεί κοινωνικό δικαίωμα κατοχυρωμένο από τη διάταξη του άρθρου 21 παρ. 3 του Συντάγματος. Στην προστασία του κοινωνικού δικαιώματος στην υγεία μπορούν να βρουν έρεισμα περιορισμοί στην άσκηση άλλων συνταγματικών δικαιωμάτων. Έγινε έτσι δεκτό από το Συμβούλιο της Επικρατείας[12]. Κατά συνέπεια, το δικαίωμα στην υγεία καίτοι δεν γεννά ευθέως αγώγιμη αξίωση των πολιτών κατά του Κράτους, σαφώς θεσπίζει ρητά την υποχρέωση του τελευταίου να λαμβάνει κάθε μέσο προστασίας της υγείας των πολιτών ακόμη και περιορίζοντας την ελεύθερη άσκηση άλλων, ατομικών, δικαιωμάτων, όπως αυτό της επαγγελματικής ελευθερίας, της ελευθερίας κυκλοφορίας προσώπων, της οικονομικής ελευθερίας κ.α.[13]. Κατ' αποτέλεσμα, δηλαδή, το δικαίωμα στην υγεία «δημοσιοποιείται» σε μεγάλο βαθμό, ούτως ώστε να καθίσταται μία από τις μορφές έκφανσης του δημοσίου συμφέροντος, το οποίο αποτελεί, θεμιτό κριτήριο νομοθετικού περιορισμού της άσκησης, άλλων, ατομικών δικαιωμάτων, κατ' άρθρο 5 παρ. 1 Σ.[14].**

Άλλωστε, σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, η υγεία, ως ατομικό και ως συλλογικό αγαθό προστατεύεται με την *«αρχή της προφύλαξης»*. **Η αρχή αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρ. 15 της Διακήρυξης του ΟΗΕ στο Ρίο ντε Τζανέϊρο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, στο άρθρ. 1 του «Πρωτοκόλλου της Καρθαγένης» για τη Βιοασφάλεια στη Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα - που αποτελεί, ήδη, εσωτερικό δίκαιο αυξημένης τυπικής ισχύος[15]- στο προοίμιο του Κανονισμού 1830/2003/ΕΚ[16], που απο-**

---

[12] *ΣτΕ 2412/1993 ΝοΒ, 1995, σ. 769.*

[13] *Βλ. Κ.ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΥ, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, β΄εκδ. 2002, σ. 516.*

[14] *Α. ΜΑΝΕΣΗ, Η συνταγματική αρχή της ισότητας και η εφαρμογή αυτής υπό των δικαστηρίων (1958), in: Συνταγματική θεωρία και πράξη , 1980, σ. 316 επ., Μ.ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ, Ο έλεγχος της ισότητος υπό του Συμβουλίου της Επικρατείας, 1966, in: Νομικαί Μελέται, 1982, σ. 145 επ., Α.ΜΑΝΙΤΑΚΗ, Η συνταγματική αρχή της ισότητας και η έννοια του γενικού συμφέροντος, ΤοΣ, 1978, σ. 433.*

[15] *Κυρώθηκε με το ν. 3233/2004 (ΦΕΚ Α' 51/18.2.2004) "Κύρωση του Πρωτοκόλλου της Καρθαγένης για τη Βιοασφάλεια στη Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα". Το Πρωτόκολλο αυτό υπογράφηκε στο Μόντρεαλ στις 29 Ιανουαρίου 2000 και στόχος του είναι η διασφάλιση της αρχής της προφύλαξης (προστασία και ασφάλεια ιδίως στα θέματα υγείας του ανθρώπου) στη διασυνοριακή κίνηση, τη διαμετακόμιση, το χειρισμό και τη χρήση των έμβιων τροποποιημένων οργανισμών που ενδέχεται να έχουν δυσμενείς επιδράσεις στη διατήρηση και στην αειφόρο χρήση της βιολογικής ποικιλότητας, λαμβάνοντας επίσης υπόψη τους κινδύνους για την υγεία του ανθρώπου.*

[16] *Βλ. οπ.παρ. [σκ.3].*

τελεί, επίσης, κανόνα ευθέως εφαρμόσιμο στο εσωτερικό δίκαιο, και στις διατάξεις του άρθρ. 4 παρ. 1 της Οδηγίας 2001/18/ΕΚ, η οποία, λόγω του σαφούς, ρητού και ανεπιφύλακτου χαρακτήρα των διατάξεών της είναι, ομοίως, αμέσως εφαρμόσιμη στο εσωτερικό δίκαιο. Κατά το περιεχόμενό της δε, *«αποσκοπεί στην επίτευξη επαρκούς προστασίας και ασφάλειας κατά την διακίνηση, το χειρισμό και τη χρήση εμβίων τροποποιημένων οργανισμών, οι οποίοι παράγονται με βάση τις αρχές της σύγχρονης βιοτεχνολογίας και ενδέχεται να έχουν δυσμενείς επιπτώσεις στη διατήρηση και την αειφόρο χρήση της βιολογικής ποικιλότητας, λαμβάνοντας επίσης υπόψη τους κινδύνους για την υγεία του ανθρώπου και αποδίδοντας ιδιαίτερη σημασία στη διασυνοριακή διακίνησή τους»*[18]**.**

Επομένως, στο μέτρο που σύμφωνα με εκπονηθείσες μελέτες, η καλλιέργεια και κυκλοφορία γενετικά τροποποιημένων οργανισμών προκαλεί αλλεργίες[19] και ενοχοποιείται για ζωικές τερατογενέσεις, καθιστά τους οργανισμούς ανθεκτικότερους στα αντιβιοτικά[20], με αποτέλεσμα ν' απαιτούνται συνεχώς ισχυρότερα χημικά φάρμακα για την αντιμετώπιση των ασθενειών[21], πλήττεται το δικαίωμα στην υγεία τόσο ως κοινωνικό δικαίωμα, η προστασία του οποίου απαιτεί ρητώς τη λήψη κρατικών μέτρων, όσο και ως έκφανση του δημόσιου συμφέροντος, ως δημόσια υγεία, κατά παράβαση της αρχής της προφύλαξης, που αποτελεί διεθνή κανόνα με αυξημένη τυπική ισχύ έναντι του τυπικού νόμου, σύμφωνα με το άρθρ. 28 παρ. 1 του Συντάγματος.

Β. Περαιτέρω, *<u>το δικαίωμα στο περιβάλλον</u>* **αποτελεί, πλέον, μετά τη συνταγματική αναθεώρηση από τη Ζ΄ αναθεωρητική βουλή, που επικύρωσε την επί δεκαετία διαμορφωμένη νομολογία του ΣτΕ, όχι μόνον κοινωνικό αλλά και ατομικό δικαίωμα, κατ' άρθρο 24 παρ. 1 Σ. Επίσης, αποτελεί και αυτό έκφανση του δημόσιου συμφέροντος, το οποίο αποτελεί θεμιτό κριτήριο νομοθετικού περιορισμού των ατομικών δικαιωμάτων.**

<u>«Η αρχή της πρόληψης»</u> **σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος κατοχυρώνεται ρητά στις διατάξεις της Συνθήκης (άρθρ. 174, τ. άρθρ. 130 Ρ της ΣυνθΕΚ) και επαναλαμβάνεται στις διατάξεις του προοιμίου της Οδηγίας 2001/18/ΕΚ[22] έχει, δε ως περιεχόμενο, ότι:** *«Η πολιτική της*

---

[17] *Βλ. οπ. παρ., καθώς επίσης και τη σκέψη 8 του προοιμίου της οδηγίας αυτής.*

[18] *Άρθρ. 1 του ν. 3233/2004, περί κυρώσεως του "Πρωτοκόλλου της Καρθαγένης".*

[19] *Ιατρικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, Επιτροπή για την εκτίμηση των πιθανών επιπτώσεων των γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών στην υγεία του ανθρώπου, Θέσεις της Επιτροπής με ημερομηνία 5/6/2001 δημοσιευμένες στην ιστοσελίδα της Greenpeace.*

[20] *Βλ. τις Θέσεις του Ιατρικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, οπ. παρ.*

[21] *Βλ. την απόφαση της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής για τα Γενετικά Τροποποιημένα Φυτά.*

[22] *Οπ.παρ., σκ.6.*

Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος αποβλέπει σε υψηλό επίπεδο προστασίας και λαμβάνει υπόψη την ποικιλομορφία των καταστάσεων στις διάφορες περιοχές της Κοινότητας. Στηρίζεται στις αρχές της προφύλαξης και της προληπτικής δράσης, της επανόρθωσης των καταστροφών του περιβάλλοντος, κατά προτεραιότητα στην πηγή, καθώς και στην αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»[23]**. Στο πλαίσιο αυτό, μπορεί τα μέτρα εναρμόνισης που άπτονται της προστασίας του περιβάλλοντος να προβλέπουν και** *«ρήτρα διασφάλισης που εξουσιοδοτεί τα κράτη μέλη να λαμβάνουν, για μη οικονομικούς περιβαλλοντικούς λόγους, προσωρινά μέτρα υποκείμενα σε κοινοτική διαδικασία ελέγχου»*.[24]

Έτσι, στο μέτρο στο οποίο η καλλιέργεια και κυκλοφορία γενετικά τροποποιημένων οργανισμών και γενετικά τροποποιημένων τροφίμων απαιτεί τη χρήση αυξημένων ποσοτήτων ζιζανιοκτόνων, οδηγεί στη διασάλευση της φυσικής τάξης, εφόσον τα γενετικά τροποποιημένα φυτά διαφέρουν από τα άγρια και τα εξημερωμένα και ως εκ τούτου αποτελούν επικίνδυνα στοιχεία για τη φυσική ισορροπία της χλωρίδας και της πανίδας του πλανήτη, γεννούν τον ενδεχόμενο κίνδυνο επέλευσης αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων στο άμεσο και στο απώτερο μέλλον, εφόσον δημιουργούνται τεχνητά γονίδια ολοένα ανθεκτικότερα σε αντιβιοτικά. Επομένως, το δικαίωμα στο περιβάλλον και η αρχή της πρόληψης για την προστασία του, δικαιολογούν περιορισμούς ή και απαγορεύσεις για την ελεύθερη κυκλοφορία ΓΤΟ στην Ευρωπαϊκή Ένωση και, ειδικά, στην Ελλάδα.

Γ. Τέλος, όλες αυτές οι αρχές πρέπει να προστατεύονται με κανόνες που να παρέχουν νομική βεβαιότητα και ασφάλεια. *Η αρχή της νομικής ασφάλειας*, **συνάγεται από το σύνολο των διατάξεων του Συντάγματος, της Συνθήκης ΕΕ και της ΣυνθΕΚ και γίνεται ιδιαίτερη μνεία αυτής στο προοίμιο του κανονισμού 1830/2003/ΕΚ, όπου τονίζεται ότι:** *«θα πρέπει να καταρτιστούν κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά τη δειγματοληψία και την ανίχνευση, προκειμένου να διευκολύνεται η συντονισμένη προσέγγιση σε θέματα ελέγχου και επιθεωρήσεων, και να παρέχεται νομική βεβαιότητα για τους φορείς διακίνησης»*.[25] **Επομένως, η εσωτερική έννομη τάξη πρέπει να λάβει τέτοιου είδους μέτρα, ώστε να επιτυγχάνεται η προστασία της αρχής της προφύλαξης και της πρόληψης για την προστασία της υγείας και του περιβάλλοντος με κανόνες που διασφαλίζουν παράλληλα και τη**

[23] *Άρθρ. 174 παρ. 2 της ΣυνθΕΚ, όπως διαμορφώθηκε μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ.*

[24] *Άρθρ. 174 παρ. 2 εδάφιο δεύτερο ΣυνθΕΚ. Τέτοια "ρήτρα διασφάλισης" περιλαμβάνεται στο άρθρ. 23 της Οδηγίας 2001/18/ΕΚ, που αποτελεί οδηγία εναρμόνισης, κατ' άρθρ. 95 ΣυνθΕΚ.*

[25] *Οπ. παρ., σκ. 8.*

νομική ασφάλεια ων αρμοδίων φορέων και των πολιτών και καταναλωτών.

Δ. Έτσι, επί του θέματος των ΓΤΟ και ΓΤΤ τίθεται το *ζήτημα της σύγκρουσης* **της επιχειρηματικής και οικονομικής ελευθερίας αφενός με το δικαίωμα στην υγεία και στο περιβάλλον, αφετέρου, των δύο τελευταίων νοουμένων όχι μόνον ως ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων αλλά και ως μορφών έκφανσης του δημόσιου συμφέροντος και ως αρχών που έχουν αυξημένη ισχύ έναντι του τυπικού νόμου, ήτοι της αρχής της προφύλαξης και της πρόληψης. Εάν, μάλιστα, τεθεί ζήτημα σύγκρουσης ανάμεσα στην προστασία της ανθρώπινης υγείας και του περιβάλλοντος, έχει κριθεί ότι η προτεραιότητα παρέχεται στην πρώτη, με παράλληλη μέριμνα για τη μικρότερη δυνατή διατάραξη του τυχόν θιγόμενου περιβάλλοντος[26].**

Δ.1. Σε επίπεδο κοινοτικού δικαίου, καθίσταται προφανές ότι η εξέλιξη των κανόνων του παράγωγου κοινοτικού δικαίου κινείται προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της αρχής της πρόληψης, της προφύλαξης και της νομικής ασφάλειας σε ό,τι αφορά την κυκλοφορία ΓΤΟ στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα:

Οι προγενέστεροι γενικοί κανόνες ελέγχου της χρήσης ΓΤΟ και ΓΤΜΟ για την προστασία της υγείας των ατόμων και του περιβάλλοντος καθορίζονταν από την οδηγία 90/219/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 23ης Απριλίου 1990, για την περιορισμένη χρήση γενετικώς τροποποιημένων μικροοργανισμών[27] και από την οδηγία 90/220/ΕΟΚ του Συμβουλίου της αυτής ημερομηνίας.[28] Οι οδηγίες αυτές προέβλεπαν, μεταξύ άλλων, για τη χρησιμοποίηση των εν λόγω προϊόντων, ένα σύστημα προηγούμενης γνωστοποίησης εκ μέρους του παρασκευαστή ή του εισαγωγέα στις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών και χορήγησης άδειας από τις αρχές αυτές ή, υπό ορισμένες περιστάσεις, από την Επιτροπή.[29] Το 2001, οι οδηγίες αυτές τροποποιήθηκαν με τη νεότερη και πληρέστερη οδηγία εναρμόνισης 2001/18/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου[30], η οποία διατήρησε, κατά βάση το σύστημα της οδηγίας 90/220/ΕΚ, αποδίδοντας, όμως, βαρύνουσα, πλέον, σημασία στην προστασία των αρχών της πρόληψης και της προφύλαξης και αντικαθιστώντας την απλούστερη διαδικασία της «γνωστοποίησης» και της «άδειας» με την πληρέστερη και ασφαλέστερη διαδικασία της «κοινοποίησης» και της «ρητής συγκατάθεσης»,

---

[26] *ΣτΕ 1874/1994, ΤοΣ, 1995, σ.156.*

[27] *ΕΕ L. 117, σ. 1.*

[28] *ΕΕ L. 117, σ. 15.*

[29] *Βλ. και ΔΕΚ C-156/93, της 13ης Ιουλίου 1995, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κ/ Επιτροπής, Συλλογή, 1995, σ. I-2019, σκ. 25.*

[30] *Βλ. οπ. παρ. υποσημ. αριθμ. 4.*

στην οποία υιοθετούνται πολλοί όροι, κριτήρια και προϋποθέσεις για την επίτευξη της ισορροπίας ανάμεσα στην αρχή της πρόληψης και της προφύλαξης, αφενός, σύμφωνα με τις διατάξεις της ΣυνθΕΚ και με το Πρωτόκολλο της Καρθαγένης[31] και στην «σκόπιμη ελευθέρωση γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών», αφετέρου.

Με την έκδοση του πρόσφατου κανονισμού 1829/2003/ΕΚ, η κοινοτική νομοθεσία, τείνει στην περαιτέρω προστασία των καταναλωτών και του περιβάλλοντος, θέτοντας *την αρχή της συνεχούς παρακολούθησης των ΓΤΟ* **με διοικητικούς επανελέγχους από εποπτεύουσες αρχές και δυνατότητα αναστολής ή ανάκλησης των χορηγηθεισών εγκρίσεων και** *της απεριόριστης χρονικά δυνατότητας θέσεων σε λειτουργία μηχανισμών καταστολής* **φαινομένων παράνομης κυκλοφορίας ΓΤΟ.**

Τέλος, ο κανονισμός 1830/2003/ΕΚ, ο οποίος τροποποίησε την Οδηγία 2001/18/ΕΚ, αποτέλεσε ένα ακόμη στάδιο προς την κατεύθυνση της αποτελεσματικής τήρησης της αρχής της προφύλαξης και της νομικής ασφάλειας με την πρόβλεψη διαδικασίας «ιχνηλασιμότητας», δηλαδή ανίχνευσης («ιχνηλάτισης») ΓΤΟ και προϊόντων που παράγονται από ΓΤΟ καθ' όλα τα στάδια διάθεσής τους στην αγορά μέσω των αλυσίδων παραγωγής και διανομής[32].

Δ.2. Σε επίπεδο εθνικού συνταγματικού δικαίου, η στάθμιση, όπως είναι προφανές, πρέπει να γίνει ανάμεσα στα άρθρα 5 παρ. 1 και 3 και 106 παρ. 1 του Συντάγματος (προστατευτικών της ελεύθερης οικονομικής και επαγγελματικής ανάπτυξης του ατόμου και της κρατικής υποχρέωσης για οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της οικονομίας, αντίστοιχα), αφενός, και 21 παρ. 3 και 24 παρ. 1 του Συντάγματος αφετέρου (σχετικά με την προστασία της υγείας και του περιβάλλοντος, αντίστοιχα). Η τεχνική ερμηνείας της πρακτικής εναρμόνισης των διατάξεων του Συντάγματος και η νομολογία, σύμφωνα με την οποία τα κοινωνικά δικαιώματα μπορούν να αποτελέσουν νόμιμο έρεισμα για τον περιορισμό των ατομικών δικαιωμάτων,[33] δίνουν τη λύση: η οικονομική και επιχειρηματική ελευθερία και η ανάπτυξη της οικονομίας, εν γένει, δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος της ανθρώπινης υγείας και του περιβάλλοντος.

ΙΙΙ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι επιπτώσεις της καλλιέργειας και κυκλοφορίας ΓΤΟ στην υγεία και το περιβάλλον είναι εκ το προτέρων μη μετρήσιμες και προσδιοριστέες με βεβαιότητα ως βλαβερές, αλλά ούτε και επιστημονικά τεκμηριωμένες ως

[31] *Βλ. και άρθρ. 32 της Οδηγίας.*
[32] *Άρθρ. 3 παρ. 3 του Κανονισμού.*
[33] *Βλ. παρ. υποσημ. αριθμ.12.*

αβλαβείς ή και θετικές. Εν όψει τούτης της αβεβαιότητας δεν είναι δυνατόν το Κράτος να αναλάβει την ευθύνη κυκλοφορίας ΓΤΟ προκαλώντας υψηλό βαθμό διακινδύνευσης της υγείας και του περιβάλλοντος. Οφείλει, στο πλαίσιο των αρχών της πρόληψης και της προφύλαξης, να αναδείξει τον χαρακτήρα του ως κράτος που λειτουργεί ως εγγυητής της αποτελεσματικής προστασίας των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων και να «μεριμνήσει» για την ανθρώπινη υγεία και το φυσικό περιβάλλον.

Περαιτέρω, δεν συντρέχει κανένας πολιτικο-οικονομικός λόγος ενθάρρυνσης της κυκλοφορίας ΓΤΟ στην Ελλάδα για την ενίσχυση και προώθηση καλλιέργειας ΓΤΟ, διότι στη χώρα μας υφίσταται μικρός γεωργικός κλήρος, δεν παρουσιάζονται έντονα φαινόμενα πενόμενου πληθυσμού, ενώ η εξαγωγιμότητα των προϊόντων της Ελλάδας προς αναπτυσσόμενες χώρες δεν είναι τόσο σημαντική ποσοτικά, ώστε να τεθεί ζήτημα επίλυσης του προβλήματος υποσιτισμού του πλανήτη από τη χώρα μας. Εξάλλου, η Ελλάδα μπορεί να προσανατολιστεί σε απλούστερες και οικονομικότερες διαδικασίες παραγωγής, όπως οι βιολογικές καλλιέργειες, η αγρανάπαυση και η ενίσχυση βιολογικών μονοκαλλιεργειών.

Με βάση τις διαπιστώσεις αυτές, η ΕΕΔΑ υιοθετεί τις ακόλουθες προτάσεις:

Α. Η πρώτη ενέργεια στην οποία οφείλει να προβεί η Ελληνική Δημοκρατία είναι η μεταφορά της Οδηγίας 2001/18/ΕΚ σχετικά με τη σκόπιμη απελευθέρωση ΓΤΟ στο περιβάλλον, διότι έχει ήδη καταδικασθεί από το ΔΕΚ για την παράλειψη ενσωμάτωσής της στο εσωτερικό δίκαιο.

Β. Περαιτέρω, το ελληνικό κράτος οφείλει να ενθαρρύνει την επιστημονική έρευνα στον τομέα των ΓΤΟ (σκ. 23 του προοιμίου της Οδηγίας 2001/18/ΕΚ) συγκροτώντας τις αντίστοιχες ερευνητικές μονάδες, οι οποίες θα έχουν σχετικώς και γνωμοδοτική αρμοδιότητα (άρθρο 28 της Οδηγίας 2001/18/ΕΚ).

Γ. Πρέπει, επίσης, να συσταθούν κρατικοί φορείς προληπτικής ενημέρωσης τόσο των παραγωγών όσο και των καταναλωτών (σκ. 27 του προοιμίου της Οδηγίας 2001/18/ΕΚ), που ήδη προβλέπονται από το κοινοτικό δίκαιο και το Πρωτόκολλο της Καρθαγένης.

Δ. Πρέπει επίσης, με σχετική κοινοποίηση των ληπτέων μέτρων στην Επιτροπή της ΕΕ, να τεθεί υποχρεωτική σήμανση επί όλων των τροφίμων που εμπεριέχουν ΓΤΟ όχι μόνον εκείνων που εμπεριέχουν τους τελευταίους σε ποσοστό μεγαλύτερο του 0,9%, αλλά επί όλων των τροφίμων που εμπεριέχουν ΓΤΟ ή που δημιουργήθηκαν βάσει ΓΤΟ, ανεξαρτήτως του ποσοστού στο οποίο ανιχνεύονται οι ΓΤΟ στα τρόφιμα αυτά. Η εξουσία τούτη του Έλληνα, τυπικού ή κανονιστικού, νομοθέτη απορρέει από τη διάταξη του

άρθρ. 95 παρ. 5 ΣυνθΕΚ, η οποία παρέχει τη δυνατότητα σε ένα κράτος μέλος, μετά τη θέσπιση μέτρου εναρμόνισης (που, εν προκειμένω, συνιστά ο Κανονισμός (ΕΚ) 1830/2003), εφόσον το κράτος μέλος αυτό θεωρεί αναγκαία τη θέσπιση εθνικών διατάξεων επί τη βάσει νέων επιστημονικών στοιχείων σχετικών με την προστασία του περιβάλλοντος να προβεί στη θέσπιση των αναγκαίων αυτών μέτρων, υπό την προϋπόθεση ότι οι σχετικοί λόγοι προστασίας του περιβάλλοντος έχουν ανακύψει μετά τη θέσπιση του μέτρου εναρμόνισης, αφορούν μία συγκεκριμένη περίπτωση που απασχολεί το εθνικό δίκαιο και ότι το κράτος μέλος κοινοποιεί στην Επιτροπή τις μελετώμενες διατάξεις και τους λόγους που υπαγορεύουν τη θέσπισή τους.

Υπό τις προϋποθέσεις αυτές μπορεί να επιτευχθεί η αποτελεσματική εφαρμογή της αρχής της πρόληψης, της προφύλαξης και της νομικής ασφάλειας αναφορικά με την κυκλοφορία γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών και τροφίμων, στο πλαίσιο της ανεύρεσης του σημείου τομής ανάμεσα στον φιλελεύθερο χαρακτήρα του Κράτους, που αποδέχεται την ελεύθερη οικονομική και εμπορική δραστηριότητα, με τον κοινωνικό και τον εγγυητικό χαρακτήρα του, που επιβάλλει στο Κράτος τη λήψη προληπτικών, κυρίως, μέτρων για την προστασία όλων των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων, όπως είναι το δικαίωμα στην υγεία και στο περιβάλλον, στο πλαίσιο ορθής εφαρμογής του άρθρ. 25 παρ.1 του Συντάγματος 1975/1986/2001. Σε κάθε περίπτωση της διάθεσης στην αγορά μεταλλαγμένου είδους διατροφής, πρέπει να προηγείται ερευνητική εξέταση κατά τα ως άνω για την επικινδυνότητά του στην υγεία μας και μόνο μετά τη διαπίστωση μη επικινδυνότητάς του να επιτρέπεται η κυκλοφορία του. Πρέπει να τεθεί ως αναμφισβήτητη η αρχή ότι δεν είναι δυνατόν ο προσπορισμός οικονομικού οφέλους να κατισχύει της προστασίας της ανθρώπινης υγείας και του φυσικού περιβάλλοντος.

Αθήνα, 20 Ιανουαρίου 2005

ΚΕΙΜΕΝΟ αρ.11

Θέσεις της ΕΕΔΑ αναφορικά με το θέμα των περιοριστικών ποσοστώσεων κατά των γυναικών- Επιστολή της ΕΕΔΑ και του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας προς τον Τύπο

ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΣΟΣΤΩΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Μετά από απόφαση της Ολομέλειας της Εθνικής Επιτροπής της 20ης Ιανουαρίου 2005, το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου σε συνεργασία με τον Σύνδεσμο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, που είναι μέλη της Επιτροπής, συνέταξαν και δημοσιοποίησαν το παρακάτω κείμενο.

Ισότητα και Περιοριστικές ποσοστώσεις σε βάρος των γυναικών

Σε μερικές εφημερίδες δημοσιεύθηκε η είδηση ότι, κατά τη συζήτηση στην Ολομέλεια του Συμβουλίου Επικρατείας υπόθεσης που αφορούσε την επιλογή συνοριακών φρουρών και κατά την επακολουθήσασα διάσκεψη, ισχυρά υποστηρίχθηκε η άποψη ότι επιτρέπεται ο εκ των προτέρων καθορισμός από την αρμόδια αρχή ποσοστώσεων σε βάρος των γυναικών με την αιτιολογία ότι είναι γνωστό, κατά την «κοινή πείρα», ότι οι γυναίκες δεν είναι κατάλληλες ή είναι λιγότερο κατάλληλες από τους άντρες για τέτοια υπηρεσία.

Δεν πιστεύουμε ότι είναι δυνατόν να εκδοθεί από το Συμβούλιο Επικρατείας απόφαση που να δέχεται τέτοια άποψη. Θα επρόκειτο για παρερμηνεία του άρθρου 116, § 2 του Σ. Η διάταξη αυτή απάλειψε κάθε διάκριση και απόκλιση από την ισότητα σε βάρος των γυναικών και εισήγαγε την ουσιαστική ισότητα. Αυτό σημαίνει ότι δεν επιτρέπει τη θέσπιση εκ των προτέρων ποσοστώσεων περιοριστικών της εισαγωγής των γυναικών σε οποιοδήποτε λειτούργημα, επάγγελμα κλπ. (π.χ. εισαγωγή στις παραγωγικές σχολές της Αστυνομίας όχι περισσότερο από 10% γυναίκες). Αντίθετα, κήρυξε συνταγματικά και μάλιστα επέβαλε τα θετικά μέτρα υπέρ των γυναικών, ανάμεσα στα οποία οι προωθητικές των γυναικών ποσοστώσεις (π.χ. στα ψηφοδέλτια των περιφερειακών εκλογών να περιλαμβάνονται όχι λιγότερες από 30% γυναίκες)*, ώστε να υπερνικηθεί και μέχρις ότου υπερνικηθεί η προκατάληψη για την ανικανότητα των γυναικών για οποιαδήποτε σταδιοδρομία.

Τη συνταγματική επιταγή ακολούθησαν οι νόμοι και, σε εφαρμογή τους, οι προκηρύξεις για την εισαγωγή στις παραγωγικές Σχολές της

* *Σημειώνουμε τη συχνή σύγχυση μεταξύ ποσοστώσεων θετικών, που προωθούν τις γυναίκες προς πραγματική ισότητα, και ποσοστώσεων περιοριστικών, που παρεμποδίζουν την πραγματοποίηση της ουσιαστικής ισότητας. Οι πρώτες είναι σύμφωνες με το άρθρο 116, § 2 του Συντάγματος, οι δεύτερες είναι αντίθετες με αυτό.*

Αστυνομίας και του Στρατού που*έχουν απαλείψει, κατ' εφαρμογήν του νέου άρθρου 116, § 2 Σ, τις περιοριστικές κατά των γυναικών ποσοστώσεις.*

Την ίδια οδό ακολούθησε και ο ισχύων Ν. 3181/2003 που αντικατέστησε το άρθρο 3, 1 του Ν. 2622/1998, το οποίο καθόριζε ποσοστό 90% αντρών και 10% γυναικών ως εισακτέων στο σώμα των συνοριακών φρουρών. Σήμερα δεν ισχύουν πλέον οι περιοριστικές αυτές ποσοστώσεις. Η ισχύουσα διάταξη δεν προβλέπει καμία ποσόστωση λόγω φύλου.

Παρενθετικά υπενθυμίζουμε πόσο απατηλή υπήρξε η «κοινή πείρα» - πραγματικά, προκατάληψη - την οποία επικαλούνταν σε βάρος των γυναικών με δικαιολογία τη «φυσική ανικανότητα» των γυναικών, που στο παρελθόν λειτούργησε σε όλο τον κόσμο και ειδικά στην Ελλάδα. Οι Ελληνίδες αποκλείονταν, ως ανίκανες από τη φύση τους, σχεδόν από όλα τα επαγγέλματα τα οποία ήδη από χρόνια ασκούν ευδοκίμως. Όταν ο αποκλεισμός καταργήθηκε, εμφανίσθηκαν οι περιοριστικές για τις γυναίκες ποσοστώσεις.

Στην καθιέρωση της νέας αντίληψης της ουσιαστικής ισότητας σημαντικό ρόλο έπαιξε η προηγηθείσα της αναθεώρησης του Συντάγματος του 2001 νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας (βλ. αποφάσεις 1933/98 και 1917-1929/1998).

Εξ άλλου για την καθιέρωση της θέσης αυτής σε συγκεκριμένες σταδιοδρομίες ρόλο έπαιξε και η γνωμάτευση της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (βλ. γνωμάτευση ΕΕΔΑ 6/6/2002, Έκθεση ΕΕΔΑ 2002, σ. 155 επ.) την οποία αναφέρει και ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης στην Εισηγητική του Έκθεση στο σχετικό νομοθέτημα.

Αβίαστο συμπέρασμα των ανωτέρω είναι ότι τυχόν απόφαση του ΣτΕ αποδεχόμενη περιοριστικές ποσοστώσεις σε βάρος των γυναικών θα ήταν αντίθετη με το νέο άρθρο 116, § 2 του Σ., και με τους παραπάνω νόμους. Προφανώς θα επρόκειτο για παρερμηνεία στηριζόμενη σε παρανόηση της έννοιας της αρνητικής ποσόστωσης κατά των γυναικών.

Πιο συγκεκριμένα: Οι οπαδοί της ουσιαστικής ισότητας ποτέ δεν υποστηρίξαμε -*και δεν υποστηρίζουμε - την ισάριθμη είσοδο ανδρών και γυναικών σε κάποιο επάγγελμα.* **Υποστηρίζουμε την αξιοκρατική πρόσληψη ασχέτως φύλου μετά την εξέταση όλων των υποψηφίων για να διαπιστωθεί αν ανταποκρίνονται και σε τι βαθμό καθένας σε όλες τις ιδιότητες - θεωρητικές και πρακτικές - που απαιτούνται σε κάθε επάγγελμα.**

Με άλλα λόγια, ειδικά για τις γυναίκες υποψήφιες συνοριακούς φρουρούς ζητάμε να εξετασθούν, όπως και οι συνυποψήφιοί τους άντρες, όχι μόνο σε θεωρητικές γνώσεις, αλλά και στις σωματικές και ψυχικές ικανότητες που πρέπει να έχει ο συνοριακός φρουρός (π.χ. σωματική δύναμη,

ικανότητα αντίκρουσης αιφνιδιαστικής επίθεσης, ψυχραιμία και αυτοκυριαρχία, αντοχή σε κακουχίες, σκοποβολή, τυχόν γνώση ειδικών μεθόδων άμυνας - καράτε, ζιου-ζίτσου- κλπ.).

Όσοι και όσες πετύχουν σε όλες αυτές τις εξετάσεις-δοκιμασίες θα πρέπει να διορίζονται κατά σειράν επιτυχίας. Μπορεί σε 20 προσλαμβανόμενους να επέτυχε μόνο 1 γυναίκα ή 5 ή 12. Καμμιά αντίρρηση δεν θα μπορεί να προβληθεί, αρκεί οι εξετάσεις-διαγωνισμοί να έδωσαν ίσες ευκαιρίες (να ήταν ίδιες για άντρες και γυναίκες) και η κρίση να ήταν αμερόληπτη για όλους τους υποψηφίους ασχέτως φύλου. Ο εκ των προτέρων αποκλεισμός ή περιορισμός των γυναικών να διαγωνισθούν με ίσους όρους αποτελεί διάκριση λόγω φύλου, δηλαδή παράβαση της αρχής της ισότητας. Και ως τέτοια είναι αντίθετη με τα άρθρα 116, 2, 4, 2 και 5, 1 του Σ. και με τους νόμους που προαναφέραμε.

Η αποδοχή περιοριστικών ποσοστώσεων θα ήταν αντίθετη και με διεθνείς συμβάσεις που επιβάλλουν την ουσιαστική ισότητα των φύλων και που η Ελλάδα επικύρωσε με νόμους οι οποίοι, μάλιστα, κατά το άρθρο 28, 1 του Σ., έχουν αυξημένη τυπική ισχύ σε σχέση με τους εθνικούς νόμους. Έτσι, μια απόφαση δεχόμενη περιοριστικές ποσοστώσεις θα είναι προσβλητή ενώπιον διεθνών Επιτροπών-Δικαστηρίων, συγκεκριμένα: της Επιτροπής της CEDAW (Διεθνούς Σύμβασης για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών, Ν. 1342/1983), της Επιτροπής του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων (Ν. 2462/1997) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ελέγχου της εφαρμογής του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη. Η τελευταία, μάλιστα, Επιτροπή έχει ήδη καταδικάσει την Ελλάδα για ποσοστώσεις σε βάρος των γυναικών.

Συμπερασματικά, σκοπός του παρόντος είναι να υποστηρίξουμε την ως τώρα νομολογία του ΣτΕ, που ερμήνευσε το άρθρο 116, § 2 Σ, τα σχετικά νομοθετικά μέτρα, το σεβασμό των σχετικών διεθνών συμβάσεων και τις προ έτους εκφρασθείσες απόψεις της ΕΕΔΑ, που όλα μαζί έχουν καθιερώσει την αρχή: ΟΧΙ σε περιοριστικές ποσοστώσεις σε βάρος των γυναικών, ΝΑΙ σε θετικά μέτρα (προωθητικές ποσοστώσεις κ.α.) υπέρ των γυναικών μέχρι κατάργησης της σε βάρος τους προκατάληψης.

Δεν είναι δυνατόν το Συμβούλιο Επικρατείας να αμαυρώσει την ιστορία του, καταργώντας το ίδιο την προοδευτική νομολογία του και μάλιστα μετά την τροποποίηση του Συντάγματος στην οποία αυτή είχε συντελέσει.

ΚΕΙΜΕΝΟ αρ. 12
Παρατηρήσεις επί του νόμου 3251/2004
«Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, τροποποίηση του
Ν. 2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις»

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 3251/2004 (ΦΕΚ Α΄127) «Ευρωπαϊκό Ένταλμα σύλληψης, τροποποίηση του ν. 2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις»

Η Ολομέλεια της ΕΕΔΑ, κατά τις συνεδριάσεις της 4ης Νοεμβρίου 2004 και της 10ης Φεβρουαρίου 2005, ασχολήθηκε με τον πρόσφατα ψηφισθέντα από τη Βουλή των Ελλήνων νόμο 3251/2004, με τον οποίο ενσωματώθηκαν στο ελληνικό δίκαιο οι σχετικές Αποφάσεις-Πλαίσιο του έτους 2002 της Ευρωπαϊκής Ένωσης [Απόφαση-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ, της 13.6.2002 (ΕΕ L 190, 18.7.2002), σχετικά με το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και Απόφαση-Πλαίσιο της 22.6.2002 (ΕΕ L 164, της 22.6.2002) για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας]. Η ΕΕΔΑ μετά μακρά συζήτηση και ψηφοφορία διατύπωσε τις παρακάτω παρατηρήσεις και θέσεις της.

Α΄ Ως προς το ένταλμα σύλληψης

1. **Το πρώτο ζήτημα έγκειται στην πρόβλεψη ιδιαίτερα ευρέως καταλόγου εγκλημάτων για τα οποία δικαιολογείται η έκδοση εντάλματος σύλληψης. Έτσι, στην πραγματικότητα το ευρωπαϊκό ένταλμα μπορεί να εκδοθεί για όλα ουσιαστικά τα εγκλήματα εκτός από τα πταίσματα και τα ελαφρά πλημμελήματα.**

2. **Περαιτέρω, οι νέες διατάξεις πάσχουν από αοριστία ως προς το πρόσωπο εκείνου σε βάρος του οποίου μπορεί να εκδοθεί ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης από τις ελληνικές αρχές. Δεν είναι δηλαδή σαφές, εάν το πρόσωπο στο οποίο αφορά το ένταλμα πρέπει να έχει ήδη την ιδιότητα του κατηγορουμένου ή όχι.**

3. **Το σημαντικότερο, όμως, ζήτημα έγκειται στην κατάργηση της αρχής του διπλού αξιοποίνου για 32 τύπους εγκλημάτων, μεταξύ των οποίων και οι λεγόμενες «τρομοκρατικές πράξεις». Κατά συνέπεια, οι ελληνικές αρχές υποχρεώνονται να εκδώσουν εγκληματία που έχει διαπράξει αξιόποινη πράξη σύμφωνα με το δίκαιο του εκζητούντος κράτους, η οποία όμως δεν θεωρείται αξιόποινη κατά το ελληνικό δίκαιο.**

---

[1] *Εισηγήτρια ήταν η κα Χρυσούλα Μουκίου, Δικηγόρος Δρ.Ν., Επιστημονική Συνεργάτις της ΕΕΔΑ*

4. **Επίσης, περιορίζεται ο κανόνας της ειδικότητας, δηλαδή ο κανόνας που ορίζει ότι ο εκζητούμενος μπορεί να δικαστεί μόνο για την πράξη που αναφέρεται στο ένταλμα σύλληψης. Έτσι, στο άρθρ. 34 του νόμου εισάγεται η δυνατότητα κάμψης του κανόνα της ειδικότητας, μεταξύ άλλων, όταν ο προσαχθείς είχε παραιτηθεί ρητά ενώπιον της αρμόδιας δικαστικής αρχής από το ευεργέτημα αυτό.**

5. **Σοβαρό πρόβλημα δημιουργούν, επίσης, οι διατάξεις του άρθρ. 23 σχετικά με τη λεγόμενη «προσωρινή μεταγωγή» του εκζητουμένου μέχρι τη λήψη απόφασης περί εκτέλεσης του εντάλματος.**

6. **Περαιτέρω, προβλέπεται η διακλάδωση και διασύνδεση των διαδικασιών του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης με το σύστημα καταχωρίσεων της σύμβασης Σένγκεν (άρθρο 6). Από αυτό συνάγεται ότι ο εκζητούμενος αποστερείται από την ελευθερία κίνησής του εντός των χωρών Σένγκεν, αν και μπορεί να είναι απλά ύποπτος και όχι διωκόμενος ή καταδικασθείς για τέλεση αξιόποινης πράξης.**

7. **Τέλος, σημειώνεται ότι ο Ν. 3251/2004 δεν περιέχει ρύθμιση σχετικά με την απαγόρευση έκδοσης Ελλήνων πολιτών, θέμα που κατά καιρούς έχει προκαλέσει διαφωνίες.**

Β΄ Ως προς το ζήτημα της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας

8. **Κατ'αρχάς, στο πλαίσιο αυτούσιας σχεδόν μεταφοράς όσων προβλέπονται στην Απόφαση Πλαίσιο της ΕΕ, τυποποιούνται, πλέον, ως τρομοκρατικές ενέργειες μια σειρά από πολυάριθμα κοινά εγκλήματα αλλά με υπερχειλή υποκειμενική υπόσταση (σκοπούς ή κίνητρα πέραν του δόλου ή της αμέλειας). Χαρακτηρίζεται δε ως τρομοκρατική η πράξη ενός μεμονωμένου προσώπου που δεν εκτελεί απόφαση σχετικής οργάνωσης.**

9. **Περαιτέρω, ο νομοθέτης ορίζει, ορθά, πότε ορισμένες πράξεις δεν θεωρούνται ως τρομοκρατικές. Με βάση τη νέα διάταξη του άρθρου 187Α παρ. 8 ΠΚ, η οποία δεν υπήρχε στο κείμενο της Απόφασης-Πλαισίου, δεν συνιστά τρομοκρατική πράξη η τέλεση εγκλήματος που εκδηλώνεται ως προσπάθεια εγκαθίδρυσης ή διαφύλαξης του δημοκρατικού πολιτεύματος ή ως δράση υπέρ της ελευθερίας ή ως πράξη που αποσκοπεί στην άσκηση θεμελιώδους ατομικής, πολιτικής ή και συνδικαλιστικής ελευθερίας.**

10. **Επίσης, με βάση του άρθρο 187Α παρ. 7 ΠΚ προβλέπεται αύξηση των ποινών στα εγκλήματα της διακεκριμένης κλοπής, της πλαστογραφίας δημοσίου εγγράφου και της εκβίασης όταν τελούνται για να προπαρασκευάσουν μία τρομοκρατική πράξη, ανεξαρτήτως της τέλεσής της.**

11. **Ακόμη, παρατηρείται ότι η παραγραφή των τρομοκρατικών πράξεων για τις οποίες προβλέπεται η ποινή της ισόβιας κάθειρξης είναι τριακονταετής, ενώ η αντίστοιχη παραγραφή του κοινού ποινικού δικαίου είναι,**

ως γνωστόν, εικοσαετής. Αντιστοίχως, ενώ σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρ. 105 ΠΚ, η υφ' όρον απόλυση είναι δυνατή επί ισόβιας κάθειρξης εάν εκτίθηκαν τουλάχιστον είκοσι έτη από την ποινή, επί τρομοκρατικών εγκλημάτων, ο καταδικασθείς πρέπει να έχει εκτίσει ποινή τουλάχιστον εικοσιπέντε ετών.

12. **Επίσης, η ρύθμιση του άρθρου 187Α παρ. 1 iii εδ.β΄ ΠΚ προβλέπει την επιμέτρηση της ποινής με βάση τον κανόνα της πραγματικής συρροής όταν προκαλείται ο θάνατος περισσοτέρων προσώπων από την ίδια τρομοκρατική πράξη.**

13. **Περαιτέρω, με βάση το άρθρο 42 του νέου νόμου, οι ειδικές ανακριτικές πράξεις της αστυνομικής διείσδυσης, των ελεγχόμενων μεταφορών, της άρσης του απορρήτου, της παρακολούθησης με συσκευές ήχου ή εικόνας και της συσχέτισης των προσωπικών δεδομένων (άρθρο 253Α ΚΠΔ, που προστέθηκε με το ν. 2928/2001, ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων), οι οποίες είχαν θεσπισθεί για το έγκλημα της συμμετοχής σε εγκληματικές οργανώσεις επεκτείνονται, πλέον, και σε όλα τα εγκλήματα που περιγράφονται στο άρθρο 187Α ΠΚ, όπως επεκτείνεται στα εγκλήματα αυτά και η δυνατότητα ελέγχου DNA (άρθρο 200Α ΚΠΔ).**

14. **Ο νέος νόμος προβλέπει, επίσης, μία σειρά επι μέρους τροποποιήσεις διατάξεων του ουσιαστικού και του δικονομικού ποινικού δικαίου, όπως την καθιέρωση της αρχής της παγκόσμιας δικαιοσύνης (άρθρ. 40 παρ. 3), τον αποκλεισμό της αρμοδιότητας των μικτών ορκωτών δικαστηρίων για όλα τα κακουργήματα του άρθρου 187Α ΠΚ (άρθρο 42 παρ.2), τη σύντμηση της ποινικής διαδικασίας (άρθρ. 42 παρ. 5) εφόσον η περάτωση της κύριας ανάκρισης κηρύσσεται από το συμβούλιο εφετών, την επιμήκυνση του χρόνου παραγραφής όταν η απειλούμενη ποινή είναι ισόβια κάθειρξη (τριακονταετής παραγραφή, άρθρο 187Α, παρ. 1 ι εδ. β΄ ΠΚ) και την επιμήκυνση του χρόνου πραγματικής έκτισης της ισόβιας κάθειρξης (άρθρο 187Α παρ. 1 ι εδ. γ΄ ΠΚ).**

15. **Με την παρ. 3 του νέου άρθρ. 187Α ΠΚ εισάγεται το έγκλημα της απειλής τέλεσης τρομοκρατικής πράξης, για το οποίο προβλέπεται ελάχιστη ποινή φυλάκισης δύο ετών, ενώ κατά το κοινό ποινικό δίκαιο, η παράνομη απειλή τιμωρείται με φυλάκιση μέχρις ενός έτους ή με χρηματική ποινή.**

16. **Με βάση το νέο νόμο, αποτελεί κακούργημα απειλούμενο με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών, η συγκρότηση δομημένης και με διαρκή δράση ομάδας από τρία ή περισσότερα άτομα με σκοπό να τελεστεί «το έγκλημα της παρ. 1» (του άρθρου 187Α ΠΚ) - δηλαδή ακόμη και εάν διαπραχθεί έναν μόνο έγκλημα, ή ακόμη και εάν δεν διαπραχθεί κανένα έγκλημα- καθώς και η ένταξη ως μέλους στην ομάδα αυτή.**

17. **Με την παρ. 6 του νέου άρθρ. 187Α ΠΚ, ποινικοποιείται, με την πρόβλεψη κάθειρξης μέχρι δέκα ετών, και η παροχή πληροφοριών και υλικών ή οικονομικών μέσων καθώς και η οικονομική ενίσχυση από οποιονδήποτε σε οργανώσεις ή σε άτομα τα οποία τελούν τρομοκρατικές πράξεις, εφόσον γίνεται με σκοπό τη διευκόλυνση της τέλεσης των πράξεων αυτών.**

18. **Τέλος, με το άρθρ. 44 του ν. 3251/2004, επεκτείνονται οι κυρωτικές συνέπειες και στα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, για λογαριασμό των οποίων φέρεται ότι ενήργησαν οι δράστες των σχετικών εγκληματικών πράξεων, ως πρόσωπα που ενεργούν ατομικά ή ως μέλη οργάνου του νομικού προσώπου και ασκούν εντός αυτού καθήκοντα διευθυντή ή γενικά ασκούντος έλεγχο εντός του νομικού προσώπου.**

Για τα κυριότερα ειδικά θέματα για τα οποία προέκυψαν διαφορές απόψεων, διατυπώθηκαν αντίστοιχα ερωτήματα από την Πρόεδρο της Επιτροπής, τα οποία εστάλησαν στα μέλη της προ της συνεδρίασης της 10ης Φεβρουαρίου 2005. Μετά από διευκρινίσεις και σχετικές συζητήσεις τα ερωτήματα αυτά τέθηκαν σε ψηφοφορία, τα αποτελέσματα της οποίας αναφέρονται παρακάτω:

Α΄ ΓΕΝΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

1. Θεωρείτε ότι ήταν αναγκαίο κοινωνικά να προστεθεί ο Ν.3251/2004 στην ήδη υπάρχουσα σχετική νομοθεσία;

Η Επιτροπή αποφάσισε κατά πλειοψηφία ότι δεν ήταν αναγκαία κοινωνικά η προσθήκη του Ν. 3251/2004 στην ήδη υπάρχουσα σχετική νομοθεσία.

(Αποτέλεσμα ψηφοφορίας: 10 ΟΧΙ - 1 ΝΑΙ)

2. Θεωρείτε ότι *η Ελλάδα έχει υποχρέωση να ενσωματώσει τις σχετικές ευρωπαϊκές διατάξεις στο δικαϊκό μας σύστημα;*

Η Επιτροπή αποφάσισε κατά πλειοψηφία ότι η Ελλάδα έχει υποχρέωση να ενσωματώσει τις σχετικές ευρωπαϊκές διατάξεις στο δικαϊκό της σύστημα.

(Αποτέλεσμα ψηφοφορίας: 7 ΝΑΙ - 4 ΟΧΙ).

Β΄ ΕΝΤΑΛΜΑ ΣΥΛΛΗΨΗΣ-ΕΚΔΟΣΗ

1. Θεωρείτε ως σωστή και συμφωνείτε με την *κατάργηση της αρχής του διπλού αξιόποινου* **ως προϋπόθεσης για την έκδοση εκζητουμένου προσώπου;**

Η Επιτροπή αποφάσισε κατά πλειοψηφία ότι δεν θεωρεί σωστή και διαφωνεί με την κατάργηση της αρχής του διπλού αξιόποινου ως προϋπόθεσης για την έκδοση εκζητουμένου προσώπου.

(Αποτέλεσμα ψηφοφορίας: 10 ΟΧΙ - 1 ΝΑΙ)

2. Θεωρείτε σωστό*τον περιορισμό της ειδικότητας***, δηλαδή της αρχής ο εκζητούμενος να διωχθεί και δικαστεί μόνο για την πράξη για την οποία ζητήθηκε η έκδοση;**

Η Επιτροπή αποφάσισε κατά πλειοψηφία ότι δεν θεωρεί σωστό τον περιορισμό της ειδικότητας.

(Αποτέλεσμα ψηφοφορίας: 10 ΟΧΙ - 1 ΝΑΙ)

3. Είναι ή όχι επικίνδυνη η*«προσωρινή μεταγωγή»* **εκζητουμένου προσώπου και μάλιστα χωρίς χρονικά όρια διάρκειάς της;**

Η Επιτροπή αποφάσισε κατά πλειοψηφία ότι είναι επικίνδυνη η «προσωρινή μεταγωγή» εκζητουμένου προσώπου και μάλιστα χωρίς χρονικά όρια διάρκειάς της.

(Αποτέλεσμα ψηφοφορίας: 10 ΝΑΙ - 1 ΟΧΙ)

4. Είναι ανεκτή η μη πρόβλεψη απαγόρευσης*έκδοσης ημεδαπού;*

Η Επιτροπή αποφάσισε κατά πλειοψηφία ότι δεν είναι ανεκτή η μη πρόβλεψη απαγόρευσης έκδοσης ημεδαπού.

(Αποτέλεσμα ψηφοφορίας: 10 ΟΧΙ - 1 ΝΑΙ)

Γ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

<u>Θέμα 1ο.</u> Είναι γνωστό ότι μέχρι σήμερα δεν έχει επιτευχθεί ορισμός γενικά αποδεκτός της τρομοκρατίας, συνεπώς και της τρομοκρατικής πράξης. Θεωρείτε ότι η μέθοδος ακριβούς καθορισμού των πράξεων του Π.Κ. που χαρακτηρίζονται ως τρομοκρατικές εφ' όσον συνοδεύονται από πρόσθετο υποκειμενικό στοιχείο (πέραν του δόλου ή της αμέλειας), δηλαδή συγκεκριμένων σκοπών ή κινήτρων, και εφ' όσον αποφασίσθηκαν από οργάνωση που στόχο έχει τη διαμέσου της τρομοκρατίας ανατροπή μιας νόμιμης και σύμφωνης με τις δημοκρατικές αρχές πολιτικής κατάστασης, είναι καταρχήν παραδεκτή;

Η Επιτροπή αποφάσισε κατά πλειοψηφία ότι δεν είναι καταρχήν παραδεκτή η παραπάνω μέθοδος καθορισμού των πράξεων που χαρακτηρίζονται ως τρομοκρατικές.

(Αποτέλεσμα ψηφοφορίας: 6 ΟΧΙ - 5 ΝΑΙ)

Θέμα 2ο. Θεωρείτε ότι η *πράξη μεμονωμένου ατόμου* **που δεν αποτελεί εκτέλεση απόφασης οργάνωσης είναι ενδεδειγμένο να χαρακτηρισθεί ως τρομοκρατική;**

Η Επιτροπή αποφάσισε κατά πλειοψηφία ότι η πράξη μεμονωμένου ατόμου που δεν αποτελεί εκτέλεση απόφασης οργάνωσης, δεν είναι ενδεδειγμένο να χαρακτηρισθεί ως τρομοκρατική.

(Αποτέλεσμα ψηφοφορίας: 9 ΟΧΙ - 2 ΝΑΙ)

Θέμα 3ο. Θεωρείτε ότι η επέκταση του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 253Α ΚΠΔ περί *ειδικών ανακριτικών πράξεων* **(αστυνομική διείσδυση, ελεγχόμενες μεταφορές, άρση του απορρήτου, παρακολούθηση με συσκευές ήχου ή εικόνας και συσχέτιση των προσωπικών δεδομένων) καθώς και της διάταξης του άρθρου 200Α ΚΠΔ περί δυνατότητας ελέγχου DNA σε όλα πλέον τα εγκλήματα που περιγράφονται στο άρθρο 187 ΠΚ, είναι ορθή;**

Η Επιτροπή αποφάσισε κατά πλειοψηφία ότι δεν είναι ορθή η επέκταση του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 253Α ΚΠΔ περί *ειδικών ανακριτικών πράξεων* καθώς και της διάταξης του άρθρου 200Α ΚΠΔ περί δυνατότητας *ελέγχου DNA* σε όλα πλέον τα εγκλήματα που περιγράφονται στο άρθρο 187 ΠΚ.

(Αποτέλεσμα ψηφοφορίας: 10 ΟΧΙ - 1 ΝΑΙ)

Συμπεράσματα-Προτάσεις

Βάσει όλων των ανωτέρω παρατηρήσεων και των απόψεων που επεκράτησαν κατά τις ψηφοφορίες, προκύπτει ότι αρκετές διατάξεις του πρόσφατα ψηφισθέντος νόμου, το σχέδιο του οποίου δεν είχε υποβληθεί για παρατηρήσεις στην ΕΕΔΑ, γεννά ζητήματα αντίθεσης προς διατάξεις του Συντάγματος (ιδίως των άρθρων 7 παρ. 1, 9Α, 94 παρ. 4, καθώς και του 23 παρ. 1 και 12 παρ. 1) και της ΕΣΔΑ (κυρίως άρθρο 2 και 7). Αλλά και προς θεμελιώδεις αρχές διαφόρων κλάδων του Δικαίου και ως προς την εξυπηρέτηση της ουσιαστικής Δικαιοσύνης.

Ιδιαίτερα η Επιτροπή επισημαίνει ότι εγείρονται σοβαρές αμφιβολίες ως προς τη συμφωνία των ως άνω ρυθμίσεων με τους υπερκείμενους προστατευτικούς κανόνες των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

ΚΕΙΜΕΝΟ αρ.13
Θέσεις της ΕΕΔΑ σχετικά με την εφαρμογή του νόμου περί προσφύγων

ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ[1]

(Κατά τη Συνεδρίαση του Γ΄ Τμήματος της 1.11.2004, έγινε δεκτή η εισήγηση που ακολουθεί, η οποία, ύστερα από δυο αναβολές, εισήχθη προς συζήτηση στην Ολομέλεια της ΕΕΔΑ, στις 03.03.2005. Η Ολομέλεια έκανε δεκτό το κείμενο της εισήγησης και, προπαντός μετά την παρέμβαση του κ. Δ. Μακρή, Παρέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας (Σ.τ.Ε), ο οποίος ανέπτυξε διεξοδικά τα κείμενα που προκύπτουν από την αποτελεσματική εξέταση του αιτήματος παροχής πολιτικού ασύλου. Επειδή, όμως, το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης (ΥΔΤ) ζήτησε να του παρασχεθεί η δυνατότητα να απαντήσει στα θέματα που έθεσε ο κ. Μακρής με την εισήγησή του, η Ολομέλεια, παρά την παραπάνω συμφωνία της με το περιεχόμενο της εισήγησης, δεν προχώρησε στην ψήφισή της και επομένως δεν έχει λάβει, ακόμη, τη μορφή της Απόφασης-Γνωμάτευσης της Ολομέλειας).

Το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ), μέλος της ΕΕΔΑ, επανέφερε και έθεσε υπόψη του Γ΄ Τμήματος σειρά ζητημάτων τα οποία έχουν ξανασυζητηθεί τόσο στο Τμήμα όσο και στην Ολομέλεια της Επιτροπής, χωρίς ωστόσο να ληφθούν μέχρι σήμερα μέτρα από τις αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΔΤ.

Τα θέματα που συζητήθηκαν διεξοδικά και με παρουσία του εκπροσώπου του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης στη Συνεδρίαση του Γ΄ Τμήματος είναι τα εξής:

1. Πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου.

Α) Σε περιπτώσεις μαζικών αφίξεων αλλοδαπών σε παραμεθόριες περιοχές, δεν τους δίδεται η δυνατότητα υποβολής αιτήματος ασύλου.

Β) Οι χώροι κράτησής τους δεν πληρούν τις βασικές προϋποθέσεις για αξιοπρεπή διαβίωση τόσο σε παραμεθόριες περιοχές όσο και σε κρατητήρια του κέντρου.

Γ) Δεν υπάρχουν ειδικοί χώροι κράτησης για ευάλωτες περιπτώσεις (ασυνόδευτες γυναίκες και ανήλικα παιδιά).

Δ) Στους χώρους κράτησης δεν επιτρέπεται πρόσβαση σε δικηγόρους και εκπροσώπους ΜΚΟ, παρά την σχετική εγκύκλιο του κ. Νασιάκου.

---

[1] *Το κείμενο συνέταξε η κα Αγγελική Αργυροπούλου-Χρυσοχοϊδου, Προεδρεύουσα του Γ΄ Τμήματος της ΕΕΔΑ, σε συνεργασία με τον κ. Βασίλη Τ. Γεωργακόπουλο, Επιστημονικό Συνεργάτη της ΕΕΔΑ, βάσει προηγούμενων εισηγήσεων της ΕΕΔΑ.*

Ε) Μετά την παρέλευση τριμήνου οι αλλοδαποί αφήνονται ελεύθεροι και καθώς η απέλασή τους είναι ανέφικτη, ζουν παράνομα στην χώρα και αν επιδιώξουν την υποβολή αιτήματος ασύλου στην Διεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής, οι πιθανότητες επιτυχίας του εγχειρήματος είναι πολύ μικρές αφού η παραλαβή των αιτημάτων αυτών γίνεται ΜΙΑ φορά την εβδομάδα (προβλήματα που έχουν επισημάνει σε σχετικές Εκθέσεις τους ο Συνήγορος του Πολίτη και η Διεθνής Αμνηστία).

2. Αναγνώριση της προσφυγικής ιδιότητας

Η Ελλάδα κατέχει, μεταξύ των χωρών-μελών της ΕΕ, την τελευταία θέση ως προς την αναγνώριση της προσφυγικής ιδιότητας και την χορήγηση άλλων μορφών διεθνούς προστασίας. Η χορήγηση ασύλου κλπ. αποτελεί βεβαίως δικαίωμα του Κράτους αλλά και υποχρέωση την οποία έχει αναλάβει μαζί με άλλες υποχρεώσεις από την κύρωση διεθνών συμβάσεων, όπως η Σύμβαση της Γενεύης.

Τα τελευταία 2 χρόνια οι δευτεροβάθμιες αποφάσεις επί αιτημάτων ασύλου είναι στην συντριπτική τους πλειοψηφία απορριπτικές, ακόμη και στις περιπτώσεις όπου η Επιτροπή Προσφυγών είναι θετικά προσκείμενη για το αίτημα. Χαρακτηριστικά, το ΕΣΠ έχει προσφύγει στο Σ.τ.Ε. για την ακύρωση 75 απορριπτικών αποφάσεων. Η επιτυχής έκβαση των εκκρεμουσών υποθέσεων ενώπιον του Σ.τ.Ε. καταδεικνύει ότι η προβλεπόμενη από τον νόμο διοικητική διαδικασία χορήγησης ασύλου έχει καταλήξει δικαστική διαδικασία, με ότι αυτό συνεπάγεται από πλευράς δικαστικών δαπανών, φόρτου εργασίας του Σ.τ.Ε. και των δικηγόρων του ΕΣΠ που χειρίζονται τις υποθέσεις χωρίς αμοιβή. Το ζήτημα της μη αποδοχής από τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης των αποφάσεων της Γνωμοδοτικής Επιτροπής Προσφυγών, ακόμα και εκείνων που έχουν ληφθεί ομόφωνα, αποτελεί μείζον θέμα εφαρμογής των κανόνων δικαίου.

3. Μη χορήγηση «ανθρωπιστικού καθεστώτος» και μη ανανέωση ήδη χορηγηθέντος.

Τα δύο τελευταία χρόνια παρατηρείται η μη χορήγηση «ανθρωπιστικού καθεστώς» όταν έπεται της δευτεροβάθμιας απορριπτικής αποφάσεως του ΥΔΤ επί του αιτήματος ασύλου του αλλοδαπού, με την αιτιολογία ότι τέτοιο αίτημα δεν μπορεί να υποβληθεί αυτοτελώς.

Βάσει των παραπάνω, όμως, αναιρείται η «επικουρική προστασία», η οποία προβλέπεται από την διεθνή και την εθνική νομοθεσία. Επισημαίνεται η γνωμοδότηση του Συνηγόρου του Πολίτη με την οποία

αποφαίνεται ότι μπορούν να υποβάλλονται αυτοτελώς αιτήματα για χορήγηση «ανθρωπιστικού καθεστώτος».

Περαιτέρω τα δύο τελευταία χρόνια παρατηρείται το φαινόμενο της μη ανανέωσης των αδειών παραμονής που είχαν χορηγηθεί για ανθρωπιστικούς λόγους, βάσει του άρθρου 8 του Π.Δ. 61/1999. Σύμφωνα με τα παραπάνω υπογραμμίζεται η μη ανανέωση «ανθρωπιστικού καθεστώτος» και σε οικογένειες πλήρως εντεταγμένες από δεκαετίας στην ελληνική κοινωνία, γεγονός που θέτει σε κίνδυνο την διαβίωση τους, καθώς δεν υπάρχει δυνατότητα πρόσβασής τους σε εργασία και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, αλλά και ο φόβος απέλασης τους σε χώρες όπως π.χ. το Ιράκ.

4. Εφαρμογή του Κανονισμού του Δουβλίνου

Μετά από αίτημα αρχών άλλων ευρωπαϊκών χωρών, σε εφαρμογή του Κανονισμού του Δουβλίνου, υπάρχουν περιπτώσεις τις οποίες οι ελληνικές αρχές δέχονται να εξετάσουν. Ωστόσο, όταν οι εν λόγω αιτούντες άσυλο επιστρέφουν στην Ελλάδα, τους κοινοποιείται απόφαση διακοπής της διαδικασίας ασύλου, με βάση το αρ. 2 παρ. 8 του ΠΔ 61/1999, λόγω αυθαίρετης απομάκρυνσης τους από τον δηλωθέντα τόπο διαμονής τους, με αποτέλεσμα να δημιουργείται αμφιβολία στις 11 χώρες από τις οποίες επιστρέφουν για το αν οι αιτούντες άσυλο θα βρουν ασφαλείς συνθήκες στην Ελλάδα.

Πέραν τούτου, εκδίδονται και αποφάσεις απέλασης των αιτούντων άσυλο σε χώρες όπου παραβιάζονται τα δικαιώματα των ανθρώπων, όπως το Ιράκ και το Σουδάν, κατά παραβίαση της αρχής της «μη επαναπροώθησης» (αρ. 3 ΕΣΔΑ και αρ. 33 Διεθνούς Σύμβασης της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων).

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι τα κράτη-μέλη δεσμεύονται από τις διατάξεις του Διεθνούς Προσφυγικού Δικαίου και του Διεθνούς Δικαίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Από την άλλη πλευρά, σχετικά με την εφαρμογή του αρ. 2, παρ. 8 του Π.Δ. 61/1999, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας πρέπει να πραγματοποιείται στο πλαίσιο των διεθνών συνθηκών και των υποχρεώσεων που δεσμεύουν τη χώρα.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, η ΕΕΔΑ υπογραμμίζει τα εξής:

1. **Επισημαίνει ότι τα ως άνω σοβαρά ζητήματα δυσλειτουργίας του συστήματος προσφυγικής προστασίας στη χώρα μας συνιστούν παραβιάσεις της κείμενης νομοθεσίας (ΠΔ 61 / 1999) και των σχετικών υποχρεώσεων που έχει αναλάβει η Ελλάδα με την κύρωση της Σύμβασης της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων (1951, νδ 3989/1959) και το σχετικό Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης (1967, αν 389/1968).**
2. **Καλεί το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης να διασφαλίσει την αυστηρή τήρη-**

ση από τις αρμόδιες υπηρεσίες του των διατάξεων της ελληνικής νομοθεσίας περί προσφυγικής προστασίας και της σχετικής διεθνούς νομοθεσίας που έχει κυρωθεί και ενσωματωθεί στο εσωτερικό δίκαιο και έχει, ως εκ τούτου, αυξημένη, υπερνομοθετική ισχύ (άρθρο 28 παρ. 1 Σ).

3. **Υπογραμμίζει ότι τα ως άνω ανησυχητικά φαινόμενα είναι χρονίζοντα και συνδέονται άμεσα με το γενικό πλαίσιο προστασίας αλλοδαπών προσφύγων στη χώρα μας, το οποίο χρήζει άμεσης, γενικής αναθεώρησης και επί του οποίου η ΕΕΔΑ, ήδη από το 2001 έχει υποβάλλει στην Πολιτεία λεπτομερείς προτάσεις[2]**
4. **Εκφράζει την ανησυχία της διότι η συντριπτική πλειοψηφία των σχετικών προβλημάτων παροχής προσφυγικής προστασίας που έχουν επισημανθεί στην πολιτεία από την ΕΕΔΑ ήδη από το 2001 εξακολουθούν να υφίστανται ή και να επιδεινώνονται.**
5. **Καλεί το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης να αναλάβει άμεσα μέτρα για την προστασία των υπό ανθρωπιστικό καθεστώς αιτούντων άσυλοπροσφύγων εφαρμόζοντας την ισχύουσα για αυτούς ελληνική νομοθεσία χωρίς να τους παραπέμπει στην εφαρμογή της νομοθεσίας που ισχύει για τους οικονομικούς μετανάστες, στερώντας έτσι τους πρόσφυγες από τα δικαιώματα και την προστασία που τους παρέχουν διεθνείς συνθήκες και οι ελληνικοί νόμοι.**
6. **Καλεί το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, ως το κυρίως αρμόδιο Υπουργείο, να αναλάβει άμεσα πρωτοβουλία έναρξης μιας διαδικασίας γενικής αναθεώρησης του πλαισίου προστασίας προσφύγων στην Ελλάδα, σε συνεργασία με όλους τους αρμόδιους δημόσιους οργανισμούς και αρμόδιες μη κυβερνητικές οργανώσεις, ακολουθώντας πιστά τις αρχές προστασίας της Σύμβασης της Γενεύης και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές προτάσεις της ΕΕΔΑ.**

2 Νοεμβρίου 2004

---

[2] *Βλ. ΕΕΔΑ, "Προτάσεις για την προώθηση ενός σύγχρονου, αποτελεσματικού πλαισίου προστασίας προσφύγων (ασύλου) στην Ελλάδα", ΕΕΔΑ, 'Εκθεση 2001, Αθήνα, Εθνικό Τυπογραφείο, 2002, σελ. 119 επ., ΕΕΔΑ, "Το καθεστώς προστασίας των κοινωνικών δικαιωμάτων των προσφύγων και αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα: Σχετικά ζητήματα και προτάσεις", ό.π. σελ. 169 επ. Βλ. επίσης ΕΕΔΑ, "Προτάσεις για την υποδοχή και πρόσβαση αιτούντων άσυλο στη διαδικασία παροχής ασύλου", ΕΕΔΑ, 'Εκθεση 2002, Αθήνα, Εθνικό Τυπογραφείο, 2003, σελ. 145 επ. (όλα τα κείμενα βρίσκονται επίσης στον ιστότοπο www.nchr.gr).*

ΚΕΙΜΕΝΟ αρ.14

Θέσεις-Προτάσεις σχετικά με την βελτίωση της εφαρμογής της ΕΣΔΑ στην εσωτερική έννομη τάξη: πρακτικές αντιμετώπισης του ζητήματος της υπερβολικής διάρκειας των δικών

ΘΕΣΕΙΣ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΕΣΔΑ ΣΤΗΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ: ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΩΝ (ΑΡΘΡΟ 6 ΠΑΡ. 1 ΤΗΣ ΕΣΔΑ) *

Ι. Η προσέγγιση του ζητήματος

Προκειμένου να αντιμετωπίσει το εξεταζόμενο ζήτημα, η Βουλή των Ελλήνων υιοθέτησε, όπως είναι γνωστό, δύο νομοθετήματα για την επιτάχυνση της πολιτικής και της ποινικής δίκης, το 2001 και το 2003 αντίστοιχα[1]. Τα νομοθετήματα αυτά επικεντρώνονται, κατά κύριο λόγο, στην απλούστευση των σχετικών διαδικασιών, στη σύντμηση προθεσμιών, κλπ. Η ΕΕΔΑ διατύπωσε τις παρατηρήσεις της ως προς το δεύτερο από τα παραπάνω νομοθετήματα, παρατηρήσεις στις οποίες και παραπέμπουμε

Ωστόσο, τα νομοθετήματα αυτά δεν προβλέπουν ειδικό ένδικο (ή άλλο) μέσο για την ικανοποίηση των «θυμάτων» τυχόν παραβίασης του άρθρου 6, παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ, όπως απαιτεί το άρθρο 13 της Σύμβασης. Τέτοιο ειδικό ένδικο μέσο δεν προβλέπεται ούτε σε σχέση προς τη διοικητική δίκη[3]. Την υποχρέωση πρόβλεψης αποτελεσματικής προσφυγής για παραβίαση του δικαιώματος σε ταχεία δίκη επιβεβαίωσε το ΕΔΔΑ σε σειρά αποφάσεών του, με γνωστότερη την απόφαση Kudla κατά Πολωνίας[4]. Στην υπόθεση Κόντη-Αρβανίτη κατά Ελλάδος, το ΕΔΔΑ επανέλαβε την πάγια, πλέον, νομολογία του, διαπιστώνοντας την ανυπαρξία τέτοιας προσφυγής σε περίπτωση παραβίασης του δικαιώματος σε ταχεία πολιτική δίκη και καταδίκασε τη χώρα μας για παραβίαση του άρθρου 13 της ΕΣΔΑ[5]

---

* *Οι παρακάτω θέσεις-προτάσεις έγιναν δεκτές ομοφώνως κατά τη συνεδρίαση της Ολομέλειας της ΕΕΔΑ στις 31.03.2005, βάσει εισήγησης του Α΄ Τμήματος της ΕΕΔΑ. Εισηγητές ήταν ο Αν. Καθηγητής κ. Αλ.-Λ.Σισιλιάνος μέλος της ΕΕΔΑ ως εκπρόσωπος του Ιδρύματος Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και η κα Χρ. Μουκίου, Δικηγόρος ΔρΝ, Επιστημονική Συνεργάτις της ΕΕΔΑ.*

[1] *Ν. 2915/2001(ΦΕΚ Α΄109) σχετικά με την επιτάχυνση της τακτικής διαδικασίας ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων και Ν. 3160/2003 σχετικά με την επιτάχυνση της ποινικής διαδικασίας (ΦΕΚ Α΄ 165).*

[2] *Γνωμάτευση επί του σχεδίου νόμου για την επιτάχυνση της ποινικής διαδικασίας της 29ης Μαΐου 2003, Έκθεση της ΕΕΔΑ, 2003, σελ. 159-161.*

[3] *Βλ. σχετικά Γ. Κτιστάκις, "Το δικαίωμα σε ταχεία διοικητική δίκη κατά την ΕΣΔΑ", Τόμος Τιμητικός του Συμβουλίου της Επικρατείας, 75 χρόνια, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλας, 2004, σελ. 1293 επ., 1301 επ.*

[4] *Απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2000, Συλλογή αποφάσεων του ΕΔΔΑ, 2000-XI, σελ. 197.*

[5] *Απόφαση Κόντη-Αρβανίτη κατά Ελλάδος, 10.4.2003, ιδίως παρ. 29.*

Στην παραπάνω νομολογία εδράζεται και η προαναφερθείσα σύσταση 2004/6 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ειδικότερα η σύσταση καλεί τα Κράτη «να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή ... στην ύπαρξη αποτελεσματικών μέσων προστασίας σε περίπτωση υποστηρίξιμου ισχυρισμού για υπερβολική διάρκεια των δικαιοδοτικών διαδικασιών» (άρθρο ΙΙ). Το ζήτημα είναι κρίσιμο τόσο για την εύρυθμη λειτουργία του ΕΔΔΑ όσο και για τη χώρα μας. Πράγματι, το ΕΔΔΑ κατακλύζεται κυριολεκτικά από προσφυγές που αφορούν την υπερβολική διάρκεια των διαδικασιών και προέρχονται από τα περισσότερα Κράτη μέρη στην ΕΣΔΑ. Τυχόν πρόβλεψη ειδικού και αποτελεσματικού μέσου προστασίας θα αποσυμφορούσε το ΕΔΔΑ από μεγάλο μέρος των εν λόγω προσφυγών, δεδομένου ότι πολλοί από τους αιτούντες θα μπορούσαν να ικανοποιηθούν στην εσωτερική έννομη τάξη, όπως συνέβη, για παράδειγμα, με χιλιάδες προσφεύγοντες κατά της Ιταλίας σε συνέχεια του γνωστού ως «νόμου Pinto». Στην παρούσα συγκυρία, κατά την οποία η ίδια η λειτουργία του ΕΔΔΑ έχει καταστεί άκρως προβληματική λόγω του μεγάλου όγκου των ατομικών προσφυγών που δέχεται, η εγρήγορση και η συνεργασία των Κρατών επιβάλλεται προκειμένου να εξασφαλισθεί η βιωσιμότητα του θεσμού. Επιπλέον, τυχόν πρόβλεψη στην ελληνική νομοθεσία τέτοιου ειδικού ενδίκου μέσου θα επέτρεπε στο ΕΔΔΑ να απορρίψει ως απαράδεκτη ενδεχόμενη προσφυγή στο Στρασβούργο πριν από την εξάντλησή του (άρθρο 35 ΕΣΔΑ).

Δεδομένου ότι η σύσταση 2004/6 έχει αποτελέσει αντικείμενο της αμέριστης υποστήριξης των ευρωπαϊκών εθνικών επιτροπών - συμπεριλαμβανομένης και της ελληνικής[6] - οι οποίες και εξεδήλωσαν την πρόθεσή τους να συνδράμουν για την υλοποίησή της, η παρούσα εισήγηση επιχειρεί μια συγκριτική επισκόπηση των λύσεων που έχουν υιοθετηθεί σε πανευρωπαϊκή κλίμακα για την αντιμετώπιση του εξεταζομένου ζητήματος. Η επισκόπηση αυτή βασίζεται, κατά κύριο λόγο, σε πρωτογενές υλικό που περιλαμβάνεται σε πρόσφατο έγγραφο της Γραμματείας του Συμβουλίου της Ευρώπης[7]. Επιζητώντας την κατά το δυνατόν ακριβέστερη απόδοση των νομοθετικών ρυθμίσεων των διαφόρων Κρατών μελών του Συμβουλίου της

---

[6] *Απόψεις για τη διαδικασία αναμόρφωσης της λειτουργίας του ΕΔΔΑ. Παρατηρήσεις των Ευρωπαϊκών Εθνικών Επιτροπών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Έκθεση της ΕΕΔΑ, 2003, σελ. 443-447.*

[7] *Βλ. Amelioration des recours internes. Suivi de la mise en œuvre de la Recommandation Rec(2004)6. Informations reçues par le Secrétariat, doc. DH-PR(2004)012, 6.10.2004. Παρατηρείται, ωστόσο, ότι τα στοιχεία που εμπεριέχονται στο κείμενο αυτό δεν είναι πάντα απόλυτα σαφή, ίσως και λόγω της δυσκολίας απόδοσης στις επίσημες γλώσσες του Συμβουλίου της Ευρώπης (γαλλικά, αγγλικά) της νομικής ορολογίας των διαφόρων Κρατών μελών.*

Ευρώπης, η παρούσα εισήγηση ακολουθεί, σε γενικές γραμμές, την ορολογία του εν λόγω εγγράφου, έστω και εάν αυτή δεν ταυτίζεται με την αντίστοιχη ελληνική.

Υπό αυτή την οπτική γωνία θα μπορούσαμε να διακρίνουμε δύο μεγάλες κατηγορίες πιθανών λύσεων: Α) τη δυνατότητα κατάθεσης αιτήματος για επιτάχυνση της δίκης και την πρόβλεψη ειδικής προσφυγής για «δίκαιη ικανοποίηση» και Β) τις γενικότερες ρυθμίσεις που κατατείνουν στην επιτάχυνση της διαδικασίας και ιδίως στην αυστηρή τήρηση των διαφόρων προθεσμιών.

Α) Η δυνατότητα κατάθεσης αιτήματος για επιτάχυνση της δίκης και η πρόβλεψη ειδικής προσφυγής για «δίκαιη ικανοποίηση»

1. Τα ένδικα βοηθήματα που παρέχονται κατά τη διάρκεια της δίκης

Όταν παρατηρείται καθυστέρηση σε οποιοδήποτε στάδιο της πρωτόδικης ή της κατ' έφεση δίκης, ο ενδιαφερόμενος διάδικος μπορεί να ζητήσει από το ανώτερο δικαστήριο να προσδιορίσει συγκεκριμένη προθεσμία για τη λήψη των κατάλληλων μέτρων. Αν το κατώτερο δικαστήριο λάβει όλα τα διαδικαστικά μέτρα και ενημερώσει σχετικά το διάδικο μέρος που κατέθεσε το αίτημα, το τελευταίο απορρίπτεται, εκτός εάν ο διάδικος επιθυμεί να εμμείνει στις αξιώσεις του. Το αίτημα κρίνεται από σύνθεση τριών δικαστών του ανωτέρου δικαστηρίου. Αν το ανώτερο δικαστήριο αποφασίσει ότι το κατώτερο δικαστήριο δεν υπήρξε αδικαιολόγητα αναβλητικό, το αίτημα απορρίπτεται. Δεν προβλέπεται έφεση κατά της απόφασης αυτής (Αυστρία).

Για κάποιες διαδικασίες υπάρχουν ειδικότερες προβλέψεις. Έτσι, οποιοσδήποτε διάδικος σε διοικητική δίκη, όταν το δικαστήριο δεν έχει εκδώσει απόφαση εντός έξι μηνών από την έναρξη της διαδικασίας, δύναται να ζητήσει την παραπομπή της υπόθεσης στο ανώτερο αρμόδιο δικαστήριο (Αυστρία). Επίσης, προκειμένου να επιταχυνθεί η διαδικασία, ο κατηγορούμενος σε μια ποινική δίκη έχει το δικαίωμα να προσφύγει κατά αποφάσεων σχετικών με την αναβολή της εξέτασης της υπόθεσης, οι οποίες προκάλεσαν αδικαιολόγητη καθυστέρηση και δύναται να λάβει αποζημίωση (Ουκρανία).

Στην Ισπανία, όταν η υπερβολική διάρκεια μιας δίκης οφείλεται σε ενέργεια η οποία επιβάλλεται από δικαστική απόφαση, μπορεί να ζητηθεί από το αρμόδιο δικαστήριο η μη εφαρμογή της εν λόγω απόφασης. Στις περιπτώσεις που η καθυστέρηση οφείλεται σε παράλειψη, το αίτημα θα αφορά την άμεση εκτέλεση της οφειλόμενης ενέργειας. Αν το αίτημα δεν γίνει

αποδεκτό, είναι δυνατή η προσφυγή στο Συνταγματικό Δικαστήριο (γνωστή ως προσφυγή «amparo»), το οποίο αφού διαπιστώσει την παραβίαση της υποχρέωσης για ταχεία δίκη, αποφασίζει την άμεση συνέχιση της δίκης είτε διατάσσοντας την εκτέλεση της οφειλόμενης ενέργειας είτε ακυρώνοντας την απόφαση η οποία θα καθυστερούσε τη δίκη αδικαιολόγητα. Στις προαναφερόμενες περιπτώσεις, μπορεί να επιδικαστεί συμπληρωματικά και χρηματική ικανοποίηση. Το αίτημα για αποζημίωση υποβάλλεται κατ' αρχήν στο Υπουργείο Δικαιοσύνης. Προβλέπεται, ωστόσο, και η δυνατότητα δικαστικού ελέγχου της εκτίμησης των αρμοδίων διοικητικών αρχών. Αντίστοιχες λύσεις παρατηρούμε στην Κροατία και τη Σλοβακία[8]

2. Τα ένδικα βοηθήματα που παρέχονται μετά την περάτωση της δίκης

Μετά την περάτωση της διαδικασίας, αίτημα για επιτάχυνσή της δεν νοείται. Κατά συνέπεια, τα σχετικά ένδικα μέσα κατατείνουν στην αποζημίωση και, γενικότερα, στην ικανοποίηση του προσφεύγοντος. Αρμόδια για την εκδίκαση των προβλεπομένων προσφυγών είναι, κατά κανόνα, τα ανώτατα δικαστήρια, συμπεριλαμβανομένου και του Συνταγματικού Δικαστηρίου, όπου υπάρχει. Ως προς τις προϋποθέσεις άσκησης των εν λόγω προσφυγών παρατηρούνται κάποιες διαφοροποιήσεις από Κράτος σε Κράτος.

Στις περιπτώσεις που δεν προβλέπεται προσφυγή για την επιτάχυνση μιας δίκης που εκκρεμεί, το δικαστήριο της ουσίας οφείλει πάντα να εξετάσει εάν η διάρκεια της διαδικασίας στη συγκεκριμένη περίπτωση μπορεί να θεωρηθεί εύλογη (Αυστρία, Βέλγιο). Αν θεωρηθεί ότι το δικαστήριο (ή η αρχή) δεν τήρησε αυτή την υποχρέωση, οι διάδικοι δύνανται να προσφύγουν στο Συνταγματικό Δικαστήριο, αφού εξαντλήσουν τα εσωτερικά ένδικα μέσα. Στο Βέλγιο, εάν το δικαστήριο της ουσίας διαπιστώσει ότι δεν τηρήθηκε η υποχρέωση εύλογης διάρκειας της δίκης, οφείλει να προσδιορίσει τις συνέπειες αυτής της παραβίασης. Σε κάθε περίπτωση, εμπίπτει στην αρμοδιότητα του ακυρωτικού δικαστηρίου να εξετάσει εάν το δικαστήριο της ουσίας μπόρεσε όντως να συναγάγει κατά πόσον η διάρκεια της δίκης ήταν εύλογη.

---

[8] *Αναλυτικότερα, το Συνταγματικό Δικαστήριο μπορεί να ορίσει προθεσμία στο αρμόδιο δικαστήριο (ή αρχή) για την έκδοση της απόφασης επί της ουσίας μιας υπόθεσης ποινικής ή αστικής, όταν κρίνει ότι η διάρκειά της είναι υπερβολική. Στην Κροατία, η προθεσμία που ορίζει το Συνταγματικό Δικαστήριο αρχίζει από την ημέρα της δημοσίευσης της απόφασης στην Εφημερίδα του Συνταγματικού Συμβουλίου. Επίσης, το Συνταγματικό Δικαστήριο στην Κροατία και τη Σλοβακία δύναται να επιδικάσει δίκαιη ικανοποίηση στο διάδικο μέρος το οποίο υπέστη τη βλάβη από την καθυστέρηση και του οποίου τα θεμελιώδη δικαιώματα παραβιάσθηκαν. Η δίκαιη ικανοποίηση καταβάλλεται από τον προϋπολογισμό του Κράτους εντός 3 μηνών από την κατάθεση του σχετικού αιτήματος από τον προσφεύγοντα (Κροατία).*

Εξάλλου, σε μερικές χώρες προβλέπεται ότι, όταν η παραβίαση της υποχρέωσης της εύλογης διάρκειας μιας δίκης είναι προφανής και οι συνέπειες από την εκτέλεση κάποιων πράξεων μπορεί να είναι ανεπανόρθωτες για τον προσφεύγοντα, δύναται να κατατεθεί προσφυγή ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου προτού εξαντληθούν τα υπόλοιπα ένδικα μέσα (Κροατία, Σλοβενία). Τέλος, δικαίωμα προσφυγής αναγνωρίζεται και κατά των πράξεων ή παραλείψεων του αρμοδίου υπαλλήλου για την εκτέλεση της απόφασης (Ουκρανία).

3. Μορφές «δίκαιης ικανοποίησης» του θιγομένου από την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας

Οι νομοθετικές ρυθμίσεις και πρακτικές που απαντώνται στα άλλα Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης ποικίλλουν ανάλογα με το είδος της υπόθεσης, το στάδιο της διαδικασίας κατά το οποίο ασκείται ο σχετικός έλεγχος, το όργανο που αποφασίζει και τη ζημία που διαπιστώνεται.

α) Χρηματική αποζημίωση

Χρηματική ικανοποίηση για την παραβίαση του δικαιώματος σε ταχεία δίκη δύναται να λάβει ο θιγόμενος κατόπιν άσκησης αγωγής αποζημίωσης, δίχως να προσφύγει απαραίτητα σε Συνταγματικό Δικαστήριο (Πορτογαλία, Σλοβενία). Σε κάποιες νομοθεσίες δεν προβλέπεται ανώτατο ή κατώτατο όριο αποζημίωσης, ο προσδιορισμός της οποίας έγκειται στην εκτίμηση του αρμόδιου δικαστή (Μάλτα).

Εξ άλλου, ο προαναφερόμενος «νόμος Pinto» στην Ιταλία προβλέπει δίκαιη ικανοποίηση για όποιον υπέστη οικονομική ζημία εξαιτίας της υπερβολικής διάρκειας της δίκης. Αυτό εφαρμόζεται για κάθε είδος δίκης, ποινικής, αστικής, διοικητικής, ακόμα και στρατιωτικής. Τα δικαστήρια χρησιμοποιούν τα κριτήρια του ΕΔΔΑ,[9] προκειμένου να κρίνουν αν η διάρκεια υπήρξε εύλογη ή όχι.

β) Μορφές μη χρηματικής ικανοποίησης (κυρίως στις ποινικές υποθέσεις)

Εκτός της χρηματικής, η δίκαιη ικανοποίηση δύναται να λάβει και άλλες μορφές στις ποινικές, κυρίως, υποθέσεις. Έτσι, σε αρκετά Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης η υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της ποινικής δίκης λαμβάνεται υπόψη υπέρ του κατηγορουμένου κατά την επιμέτρηση

[9] *Σύμφωνα με πάγια νομολογία τα κριτήρια αυτά είναι: α) η πολυπλοκότητα της υπόθεσης, β) η στάση του προσφεύγοντος, γ) η στάση των αρμόδιων αρχών και, σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις, δ) η σημασία της υπόθεσης για τον προσφεύγοντα.*

της ποινής και οδηγεί σε μείωσή της, ούτως ώστε να αμβλυνθούν οι συνέπειες από την παραβίαση του δικαιώματός του να δικαστεί σε εύλογο χρόνο (π.χ. Γερμανία, Ολλανδία, Βέλγιο, Μάλτα, Ελβετία, Νορβηγία, Ηνωμένο Βασίλειο). Ειδικότερα, όπως αναφέρει σε εμπεριστατωμένη μελέτη του ο Η. Αναγνωστόπουλος, «στην Γερμανία,..., παγίως νομολογείται και διδάσκεται ότι η υπερβολική διάρκεια της δίκης στοιχειοθετεί αυτοτελή λόγο μειώσεως του μέτρου της ποινής και ότι το δικαστήριο υποχρεούται να αιτιολογεί ειδικώς ποια θα ήταν η άλλως ενδεδειγμένη ποινή και κατά πόσον αυτή μειώθηκε λόγω της υπερβολικής διάρκειας της δίκης. - Η αυτή λύση ακολουθείται παγίως από το έτος 1987 στην νομολογία του Ολλανδικού Ακυρωτικού. Την «έκπτωση» στην ποινή προκρίνουν εξ άλλου τα αγγλικά δικαστήρια ως πρόσφορο μέτρο θεραπείας της υπερβολικής διάρκειας σε ορισμένες περιπτώσεις»[10]. Είναι προφανές ότι το μέτρο αυτό προϋποθέτει ότι η υπερβολική διάρκεια της ποινικής δίκης δεν οφείλεται σε υπαιτιότητα του κατηγορουμένου ή του συνηγόρου του. Αξίζει να υπογραμμισθεί, στο σημείο αυτό, ότι ήδη από το 1982 το ΕΔΔΑ θεωρεί ότι η μείωση της ποινής αποτελεί πράγματι πρόσφορο μέσο «δίκαιης ικανοποίησης» του κατηγορουμένου σε περίπτωση υπερβολικής διάρκειας της ποινικής δίκης, υπό την προϋπόθεση ότι η σχετική απόφαση θα περιέχει «σαφείς ενδείξεις» από τις οποίες θα προκύπτει ότι οι επιταγές του άρθρου 6, παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ ελήφθησαν επαρκώς υπόψη από το εθνικό δικαστήριο[11]. Σε ποιο πρόσφατη υπόθεση, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η μείωση της ποινής του προσφεύγοντος δεν αποτελούσε από μόνη της επαρκή ικανοποίηση ενόψει της υπερβολικής διάρκειας της δίκης και επιδίκασε και χρηματική ικανοποίηση με βάση το άρθρο 41 της ΕΣΔΑ[12].

Εξ άλλου, η παραβίαση του δικαιώματος σε ταχεία ποινική δίκη μπορεί να συνεπάγεται την απλή διαπίστωση της ενοχής του κατηγορουμένου χωρίς περαιτέρω επιβολή κυρώσεων (Ελβετία, Βέλγιο), καθώς και την οριστική παύση της ποινικής διαδικασίας με την άρση όλων των συνεπειών της καταδίκης «σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις» (Ελβετία, Γερμανία)[13]. Σε άλλες περιπτώσεις, θεωρείται ότι αποτελεί δίκαιη και επαρ-

---

[10] *Η. Αναγνωστόπουλος, "Η παραβίαση του δικαιώματος δίκαιης δίκης. - Προτάσεις θεραπείας", στο: Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, Η ΕΣΔΑ. Πενήντα χρόνια εφαρμογής, Αθήνα-Κομοτηνή, Α.Ν. Σάκκουλας, 2004, σελ. 143 επ., 149.*

[11] *Υπόθεση Eckle κατά Γερμανίας, απόφαση ΕΔΔΑ 15.7.1982, Σειρά Α', τ. 51, παρ. 67, 70, 87, 94. Πρβλ. επίσης την απόφαση του ΔΕΚ, Baustahlgewebe Gmbf κατά Επιτροπής, υπόθεση C-185/95 P, 17.12.1998, Rec. 1998-12, I-8417 (μείωση προστίμου λόγω υπερβολικής διάρκειας της διαδικασίας).*

[12] *Metzger κατά Γερμανίας, 31.5.2001, παρ. 25, 45 επ. .*

[13] *Βλ. Η. Αναγνωστόπουλος, ό.π., σελ. 148, ο οποίος παρατηρεί ότι "η υπέρβαση της λογικής προθεσμίας λειτουργεί εδώ ως απόλυτο δικονομικό κώλυμα που καταλύει την ποινική αξίωση της Πολιτείας και επιβάλλει την εξαφάνιση της αποφάσεως".*

κή ικανοποίηση για τον θιγόμενο η ίδια η αναγνώριση από το αρμόδιο εθνικό δικαστήριο ότι η διάρκεια της δίκης δεν ήταν εύλογη (Μάλτα).

Β) Άλλες νομοθετικές προβλέψεις

Για λόγους πληρότητας της παρούσας επισκόπησης, αναφέρουμε συνοπτικά ορισμένες λύσεις που αφορούν την επιτάχυνση της πολιτικής, διοικητικής ή ποινικής δίκης και εντάσσονται, έως ένα βαθμό, στη λογική των προαναφερθέντων ελληνικών νομοθετημάτων του 2001 και του 2003.

1. Διατάξεις σχετικές με τις υποχρεώσεις των δικαστών

Σε κάποια Κράτη Μέλη, εφαρμόζονται οι γενικοί κανόνες που σχετίζονται με τις υποχρεώσεις των δικαστών. Έτσι, όποιος θεωρεί ότι ένας δικαστής παραβίασε την υποχρέωση για εύλογη διάρκεια της δίκης, μπορεί να το καταγγείλει στην Επιτροπή του Δικαστικού Σώματος, το οποίο επιλαμβάνεται της υπόθεσης. Στην περίπτωση που ο Προεδρεύων του δικαστηρίου θεωρεί ότι κάποιος δικαστής χρήζει επίπληξης λόγω της συμπεριφοράς του, σε επαγγελματικό ή προσωπικό επίπεδο, δύναται να ζητήσει, προφορικά ή γραπτά, την επανόρθωση της κατάστασης από το δικαστή (Ισλανδία). Γενικότερα, σε κάποιες χώρες, η τήρηση της υποχρέωσης για εύλογη διάρκεια της δίκης εξετάζεται υπό το πρίσμα της ευθύνης των δικαστών και την ειδική ευθύνη του Προεδρεύοντος του δικαστηρίου, στον οποίο μπορούν να προσφύγουν οι διάδικοι ζητώντας τη λήψη κάθε ειδικότερου και πρόσφορου μέτρου για την επιτάχυνση της διαδικασίας (π.χ. Νορβηγία).

2. Σύντμηση προθεσμιών της ποινικής διαδικασίας και άλλες λύσεις

Για την επιτάχυνση της ποινικής διαδικασίας υπάρχουν οι ακόλουθες ρυθμίσεις για τη σύντμηση των προθεσμιών: ο εισαγγελέας δύναται να παρουσιάσει, την επομένη κιόλας της σύλληψης, τον συλληφθέντα σε έναν απλό ανακριτή, προκειμένου να κρίνει τη συνέχιση της κράτησής του. Εξ άλλου, στις περιπτώσεις που ο κατηγορούμενος είναι κάτω από 18 ετών, το ακροατήριο πρέπει να λαμβάνει χώρα μέσα σε προθεσμία 6 εβδομάδων από την έναρξη της δίκης (Νορβηγία).

Ειδικότερα για την περίοδο της προσωρινής κράτησης, οι νομοθεσίες κάποιων Κρατών προβλέπουν αυστηρές προθεσμίες, ενώ επιβάλλουν σε όλους τους διαδίκους και τους δικηγόρους τους να επιδείξουν ιδιαίτερη ταχύτητα κατά την περίοδο αυτή (Ελβετία, Σλοβενία).

Η ποινική νομοθεσία κάποιων Κρατών επιβάλλει ρητά την υποχρέωση των μερών για ταχεία διεξαγωγή της διαδικασίας και το δικαστήριο δύναται να επιβάλει πρόστιμο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας σε οποιοδήποτε μέρος, το οποίο έχει ως προφανή στόχο την καθυστέρηση της διαδικασίας. Ειδικότερες διατάξεις της ποινικής δικονομίας προβλέπουν: ο Πρόεδρος του Τμήματος πρέπει να ορίσει μέσα σε 30 μέρες, αφού λάβει το κατηγορητήριο, την ημερομηνία του βασικού ακροατηρίου. Αν δεν έχει αυτή τη δυνατότητα, πρέπει να ενημερώσει σχετικά τον Πρόεδρο του δικαστηρίου. Στο ακροατήριο, ο Πρόεδρος οφείλει να παρουσιάσει εξαντλητικά την υπόθεση και να αποκλείσει κάθε παράγοντα, ο οποίος θα οδηγούσε στην καθυστέρηση της διαδικασίας χωρίς να συμβάλει στη διαλεύκανση των γεγονότων. Εάν το δικαστήριο δεν μπορεί να αποφασίσει κατά την ημέρα της λήξης της ακροαματικής διαδικασίας, πρέπει να αποφασίσει το αργότερο εντός 3 ημερών. Οι αποφάσεις πρέπει να καθαρογράφονται εντός 8 ημερών και σε εξαιρετικές περιπτώσεις εντός 15 ημερών (ΠΓΔΜ).

Σε μερικές κατηγορίες αξιοποίνων πράξεων, συμβάλλει στην επιτάχυνση της διαδικασίας η δυνατότητα διακανονισμού μεταξύ του δράστη και του παθόντος με βάση το κατηγορητήριο, χωρίς να είναι απαραίτητο να επιβληθεί κάποια ποινή (Σλοβενία).

Τέλος, προτείνονται ορισμένες τεχνικές μέθοδοι επιτάχυνσης και εκσυγχρονισμού του συστήματος της ποινικής κυρίως δικαιοσύνης, όπως η χρήση των τηλεπικοινωνιών και της ηλεκτρονικής υπογραφής στις δικαστικές και εξωδικαστικές διαδικασίες (Βέλγιο).

3. Νομοθετικές προβλέψεις ειδικά για την πολιτική δίκη

Εξάλλου, τροποποιήσεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας είναι δυνατόν να επιφέρουν την επιτάχυνση της διαδικασίας. Για παράδειγμα, προβλέπεται η διεύρυνση της αρμοδιότητας του μονομελούς δικαστηρίου, η απλοποίηση του συστήματος των επιδόσεων και των καταθέσεων, οι οποίες μπορούν να γίνουν μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή άλλων ψηφιακών μέσων, ο γενικότερος εκσυγχρονισμός των δικαστηρίων σε επίπεδο τεχνολογικού εξοπλισμού και εκπαίδευσης του προσωπικού (Πορτογαλία, ΠΓΔΜ), η δυνατότητα λήψης κατάθεσης με βίντεο, όταν ο μάρτυρας διαμένει σε άλλη περιοχή (Πορτογαλία), η αυστηρή τήρηση των προθεσμιών επίδοσης στον εναγόμενο, κατάθεσης προτάσεων και καθαρογραφής των αποφάσεων (Σλοβενία).

ΙΙ. Προτάσεις:

Λαμβανομένων υπόψη όλων των ανωτέρω κρίσιμων συγκριτικών στοιχείων που αποδίδουν την ένταση με την οποία το πρόβλημα της καθυστέ-

ρησης της απονομής της δικαιοσύνης παρουσιάζεται στα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης αλλά και τους εύστοχους τρόπους με τους οποίους αντιμετωπίζεται σε ορισμένα από αυτά, καθώς και του επικουρικού χαρακτήρα του μηχανισμού ελέγχου που εγκαθίδρυσε η ΕΣΔΑ, ο οποίος προϋποθέτει, σύμφωνα με το άρθρο 1, ότι τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που εγγυάται η Σύμβαση, πρωτίστως προστατεύονται από το εσωτερικό δίκαιο και εφαρμόζονται από τις εθνικές αρχές[14] η ΕΕΔΑ καταλήγει στα ακόλουθα συμπεράσματα-προτάσεις:

Α) Γενικά προληπτικά μέτρα

1. Η ευθύνη των δικαστών

Ως πρωταρχικό μέτρο για την αποτελεσματική προστασία του δικαιώματος σε «ταχεία» δίκη, παρίσταται η θέσπιση ειδικής ευθύνης των δικαστών. Τούτο βέβαια πρέπει να γίνεται σύμφωνα με το πλαίσιο που θέτουν οι συνταγματικοί κανόνες σχετικά με την προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία των δικαστών και σχετικά με την αρχή του φυσικού δικαστή. Η θέσπιση δηλαδή νομοθετικής διάταξης με σκοπό την επιτάχυνση της δίκης, προς την κατεύθυνση της επέμβασης στο έργο της δικαιοσύνης ή την έμμεση αφαίρεση μιας υπόθεσης από το φυσικό δικαστή της και την εκδίκασή της από άλλο δικαστήριο, θα ήταν πιθανώς αντισυνταγματική. Αντίθετα, όμως, η ενίσχυση του συστήματος επιθεώρησης των δικαστών, η δυνατότητα έκδοσης εντολών και συστάσεων από τους Επιθεωρητές ή τα Δικαστήρια ανώτερου βαθμού καθώς και η πρόβλεψη ειδικού πειθαρχικού αδικήματος, συνιστάμενου στην υπέρμετρη καθυστέρηση κατά την διεξαγωγή και ολοκλήρωση των δικών είναι μέτρα σύμφωνα με το ισχύον συνταγματικό πλαίσιο λειτουργίας της δικαιοσύνης στην Ελλάδα. Έτσι, θα ήταν σύμφωνη με το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ, μια διάταξη νόμου (όπως εκείνη του άρθρου 3 του υποβληθέντος Νομοσχεδίου «Μέτρα ενίσχυσης του εσωτερικού ελέγχου και της διαφάνειας στη Δικαιοσύνη») η οποία θα όριζε την αφαίρεση συγκεκριμένης δικογραφίας από έναν Δικαστή και την ανάθεσή του σε άλλο Δικαστή του ίδιου Δικαστηρίου, υπό την προϋπόθεση, όμως, ότι θα υφίσταται επαρκώς ειδική αιτιολογημένη απόφαση, περί του λόγου της αλλαγής του προσώπου του Δικαστή και περί του ότι ο λόγος αυτός οφείλεται σε μία από τις αιτίες που, κατ' αναλογία, θα δικαιολογούσαν την εξαίρεση ενός εξαιρετέου Δικαστή.

[14] *Σύσταση Rec 2004 (5 και 6) της Επιτροπής Υπουργών στα Κράτη μέλη σχετικά με τη βελτίωση των εσωτερικών ενδίκων και λοιπών μέσω προστασίας (τέταρτη παράγραφος).*

2. Η επαπειλούμενη επιβολή προστίμου προς τους διαδίκους

Εξάλλου, η θέσπιση κανόνων επιβολής κυρώσεων για τους διαδίκους που προβαίνουν σε καταχρηστική άσκηση δικονομικών δικαιωμάτων τους και, ειδικότερα, η επιβολή χρηματικού προστίμου, είναι ένα απλό και πάντα λυσιτελές μέσο εξασφάλισης της ορθής άσκησης των δικονομικών κανόνων.

Β) Ειδικά αποκαταστατικά μέτρα

Καταρχάς, δύο είναι οι νομικά δυνατοί τρόποι να ικανοποιηθεί εκ των υστέρων το δικαίωμα του ατόμου σε ταχεία δίκη, σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ: Ο πρώτος συνίσταται στην restitutio in integrum, ήτοι στην επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση, κατά τρόπον που να επιφέρει πλήρη αποκατάσταση του θιγέντος δικαιώματος. Η δεύτερος συνίσταται σε άλλους τρόπους αποκατάστασης είτε κατά την εκκρεμοδικία και, πάντως, πριν την έκδοση της οριστικής απόφασης (a priori), είτε μετά την έκδοση της οριστικής απόφασης a posteriori).

Α) Άμεση αποκατάσταση

Η δυνατότητα αυτή πλήρους αποκατάστασης του δικαιώματος σε ταχεία δίκη, απορρέει όχι μόνο από το ίδιο το περιεχόμενο του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ αλλά και από τη Σύσταση Rec (2004) 6 υπό III, όπου η Επιτροπή Υπουργών συνιστά στα κράτη μέλη «να δίδουν ιδιαίτερη προσοχή,...,στην ύπαρξη αποτελεσματικών προσφυγών σε περίπτωση υπερασπίσιμου ισχυρισμού υπερβολικής διάρκειας των δικαιοδοτικών διαδικασιών». Η ίδια η Επιτροπή προκρίνει δηλαδή ως προσφορότερο μέτρο επίτευξης του στόχου της ταχείας απονομής της δικαιοσύνης τη θεσμοθέτηση ειδικού ενδίκου μέσου ή ενδίκου βοηθήματος, το οποίο θα νομιμοποιείται να ασκεί ο διάδικος που επικαλείται την υπέρμετρη καθυστέρηση της δίκης και η ευόδωση του οποίου θα έχει ως αποτέλεσμα την εν τοις πράγμασι δυνατότητα απόδοσης της δικαιοσύνης «ταχέως».

1. Στην πολιτική και διοικητική δίκη

Προτείνεται η θέσπιση ενός sui generis ένδικου βοηθήματος, το οποίο θα ασκείται, κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας ενώπιον του Αρείου Πάγου, ή, εν πάση περιπτώσει, ενώπιον Δικαστηρίου ανώτερου βαθμού, το οποίο δεν θα μπορεί βεβαίως να παρέμβει ευθέως στην εκκρεμή δίκη, εφόσον κάτι τέτοιο θα συνιστούσε ευθεία παραβίαση των διατάξεων των

άρθρων 8, 87 παρ. 1 & 2 Σ, αλλά θα μπορεί εν Συμβουλίω, ή σε δικαστικό σχηματισμό, να εκδίδει μία σύσταση ή μία απλή εγκύκλιο προς το Δικαστήριο ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η δίκη, να προβεί στην ολοκλήρωσή της πριν παρέλθουν τα εύλογα χρονικά όρια που θέτει η ΕΣΔΑ. Για τα τακτικά διοικητικά δικαστήρια το sui generis ένδικο αυτό βοήθημα θα μπορεί να ασκείται ενώπιον του Γενικού Επιτρόπου των Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων ή ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, ενώ για το Συμβούλιο της Επικρατείας και τον Άρειο Πάγο, θα ασκείται ενώπιον των ίδιων Δικαστηρίων, θα οποία θα εκδίδουν τις σχετικές συστάσεις με μειωμένη σύνθεση εν Συμβουλίω, σε αντιστοιχία προς την Επιτροπή που είναι αρμόδια για την παρακολούθηση της διαδικασίας συμμόρφωσης της διοίκησης προς τις δικαστικές αποφάσεις των δικαστηρίων της διοικητικής Δικαιοσύνης.

2. Στην ποινική δίκη

Στο πλαίσιο της ποινικής δικονομίας ο προβληματισμός σχετικά με το θέμα της ταχείας απονομής της δικαιοσύνης έχει μείζονα σημασία σε σχέση με την πολιτική και τη διοικητική δικονομία, διότι στις ποινικές δίκες, ο χρόνος εκδικάσεως της υποθέσεως, κατά το μέτρο κατά το οποίο υπερβαίνει τα εύλογα χρονικά όρια της ΕΣΔΑ, κατ' ουσίαν αθροίζεται στην ποινή που τελικώς επιβάλλεται στον κατηγορούμενο, εάν κριθεί ένοχος, κατά παράβαση του άρθρου 7 παρ. 1 Σ, που θεσπίζει την αρχή nullum crimen nulla poena sine lege scripta, certa e previa.

Έτσι, ήδη, στον ΚΠΔ, το τροποποιηθέν άρθρο 525 (παρ. 1 περιπτ.5) προβλέπει ως αυτοτελή λόγο επανάληψης της διαδικασίας την καταδίκη της Ελλάδας από το ΕΔΔΑ για παραβίαση δικαιώματος που αφορά το δίκαιο χαρακτήρα της διαδικασίας. Η τροποποίηση αυτή έγινε με σκοπό την αποτελεσματική εφαρμογή των αποφάσεων του ΕΔΔΑ κατ' άρθρο 46 της ΕΣΔΑ υπό την έννοια της λήψης μέτρων κατάλληλων για την αποκατάσταση των συνεπειών της παραβιάσεων της ΕΣΔΑ, σύμφωνα με τη Σύσταση Rec (2000) 2 (19.1.2000) της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ο νέος λόγος επαναλήψεως της διαδικασίας διαφέρει από τον αντίστοιχο παλαιό ως προς το ότι δεν συνδέεται με τις αποδείξεις στις οποίες στηρίχθηκε η καταδικαστική απόφαση, ούτε προϋποθέτει αναγκαίως ότι η ουσιαστική κρίση του δικαστηρίου υπήρξε εσφαλμένη.

Η εφαρμογή όμως της διάταξης αυτής στην ιδιαίτερη περίπτωση της παράβασης του κανόνα της «ταχείας» δίκης, χωρίς να συνδυαστεί με

άλλες δυνατότητες αποκατάστασης του δικαιώματος σε «ταχεία» δίκη (βλ. κατωτ.), θα ήταν αλυσιτελής, εφόσον θα οδηγούσε σε διπλασιασμό, τουλάχιστον, του συνολικού χρόνου της δίκης.

Για το λόγο αυτό, προτείνονται de lege ferenda τρεις λύσεις, σχετικά με τη restitutio του προσβληθέντος δικαιώματος σε ταχεία δίκη:

α) Η πρώτη συνίσταται στην οριστική παύση της ποινικής διαδικασίας με την άρση όλων των συνεπειών της καταδίκης, με το σκεπτικό ότι: *η υπέρβαση της λογικής προθεσμίας λειτουργεί ως απόλυτο δικονομικό κώλυμα που καταλύει την ποινική αξίωση της Πολιτείας και επιβάλλει την εξαφάνιση της αποφάσεως»*[15]**. Η λύση όμως αυτή εγκυμονεί τον κίνδυνο της μεθόδευσης καθυστέρησης των δικών εκ μέρους των εκπροσώπων των κατηγορουμένων (όπως συμβαίνει συχνά και με το θεσμό της παραγραφής), με αποτέλεσμα σοβαρά αδικήματα, ίσως και κακουργήματα, να παραμένουν τελικώς ατιμώρητα, λόγω της μη αποτελεσματικής λειτουργίας τους συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης.**

β) Η δεύτερη συνίσταται στη δυνατότητα απαγγελίας της ενοχής χωρίς την επιβολή των κυρώσεων, εφόσον ο χρόνος διάρκειας της δίκης, στο μέτρο κατά το οποίο υπερβαίνει τα εύλογα χρονικά όρια, υποκαθιστά, κατ' ουσία, την επιβολή της κύρωσης, εφόσον τόσο ο προληπτικός όσο και ο κατασταλτικός ρόλος αυτής έχουν εκπληρωθεί, μέσω της δημόσιας έκθεσης του κατηγορουμένου στην ποινική δίκη. Μια τέτοια λύση, όμως, ίσως συναντήσει προσκόμματα στο πεδίο της θεωρίας του γενικού ποινικού δικαίου, εφόσον στο πλαίσιο της ειδικής υπόστασης του κανόνα δικαίου που προβλέπει το ποινικό αδίκημα (tatbestand) πρέπει οπωσδήποτε να εμπεριέχεται και η προβλεπόμενη κύρωση, διαφορετικά θα πρόκειται για ατελή (λευκό) κανόνα δικαίου.

γ) Η τρίτη συνίσταται στη μείωση της επιμετρούμενης ποινής, με το σκεπτικό ότι η υπέρβαση της λογικής προθεσμίας θεωρείται είτε ως πλασματικώς εκτιθείσα ποινή, η οποία εκπίπτει εκ της συνολικώς επιμετρητέας ποινής, είτε ως ουσιαστικός λόγος μείωσης του αξιοποίνου. Δεν πρόκειται δηλαδή για άρση του αξιοποίνου της πράξης, εφόσον η ποινική απαξία της

[15] *Βλ.. Η.Αναγνωστόπουλου, οπ.παρ. Πρβλ, ΕΔΔΑ, 31.5.2001. Metzger κ. Ομ. Γερμανίας.*

καθεαυτή παραμένει, αλλά για μείωση της απαξίας αυτής, λόγω της «πλημμελούς» συμπεριφοράς του Κράτους, το οποίο καθυστερεί υπέρμετρα στην απόδοση της δικαιοσύνης κατά τρόπον ώστε η καθυστέρηση της δίκης να λογίζεται ως πρόσθετη, μη προβλεπόμενη ποινή, για τον τελικώς καταδικασθέντα κατηγορούμενο. Η μείωση αυτή της ποινής, την οποία θα μπορεί να επικαλεσθεί ο θιγείς διάδικος κατά την επανάληψη της διαδικασίας, θα είναι, αυτονοήτως, σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας, θα τελεί δηλαδή σε σχέση αναλογίας προς την in concreto υπέρβαση της λογικής προθεσμίας υπέρ του κατηγορουμένου και θα τελεί από την απαραίτητη προϋπόθεση ότι ο ίδιος ο κατηγορούμενος συνέβαλε στην ταχύτατη διεξαγωγή της δίκης και, αντίθετα, ότι η καθυστέρηση της δίκης δεν αποδίδεται σε εκείνον ούτε στους συνηγόρους του ούτε στους μάρτυρες που πρότεινε. Περαιτέρω, το δικαστήριο θα υποχρεώνεται σε ειδική αιτιολογία σχετικά με το ποια θα ήταν η ενδεδειγμένη ποινή, εάν δεν είχε συντρέξει περίπτωση καθυστέρησης της δίκης, και κατά πόσον αυτή μειώθηκε λόγω της υπερβολικής διάρκειας της δίκης, η οποία, πάντως, δεν οφείλεται σε αιτία που ανάγεται στη «σφαίρα» του κατηγορουμένου.

Η λύση αυτή που ακολουθείται παγίως από το 1987 από τη νομολογία του Ολλανδικού Ακυρωτικού Δικαστηρίου και είναι σύμφωνη με το πνεύμα της νομολογίας του ΕΔΔΑ και του ΔΕΚ, βρίσκει έρεισμα και στη νομολογία του Αρείου Πάγου, ο οποίος στην απόφαση 1454/1997 δέχθηκε ότι η υπερβολική διάρκεια της δίκης μπορεί να θεμελιώσει ελαφρυντική περίσταση. Επομένως, μία de lege ferenda πρόταση για τροποποίηση του άρθρου 84 παρ. 2 ΠΚ με την αναγνώριση υπέρ του κατηγορουμένου ελαφρυντικής περιστάσεως πέραν των ενδεικτικώς αναφερομένων στο άρθρο αυτό και τη νέα επιμέτρηση της ποινής εντός του μειωμένου κατ' άρθρ. 83 ΠΚ πλαισίου ποινής, θα ήταν σύμφωνη με την ΕΣΔΑ και το Ελληνικό Σύνταγμα.

Β) Άλλες μορφές αποκατάστασης

Πέραν από την άμεση restitutio, η οποία μπορεί να βρει πρόσφορο έδαφος, κυρίως, στο πεδίο της ποινικής δίκης, είναι δυνατή η πρόβλεψη και άλλων μορφών αποκατάστασης, κυρίως με την έννοια της χρηματικής αποζημίωσης.

1. Αποκατάσταση κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας

Έτσι, είναι δυνατόν να προβλεφθεί το δικαίωμα αποζημίωσης του θιγέντος διαδίκου κατά τη διάρκεια της δίκης, εφόσον, σύμφωνα με τη νομο-

λογία του ΕΔΔΑ, το δικαίωμα σε «ταχεία» δίκη κρίνεται όχι μόνο για το συνολικό χρόνο οριστικής επίλυσης της υπόθεσης αλλά και για κάθε επί μέρους στάδιο της δικονομικής διαδικασίας, το οποίο, κατά το ΕΔΔΑ, έχει μία «οιονεί» αυτοτέλεια και η ταχύτητα ολοκλήρωσής του επηρεάζει άμεσα την ταχύτητα ολοκλήρωσης όλων των επομένων διαδικαστικών φάσεων, άρα, και της δικαστικής απόφασης που οριστικώς θα εκδοθεί.

2. Αποκατάσταση a posteriori

α) Στο πλαίσιο της ποινικής δίκης και μετά τη λήξη της είναι δυνατή η επιδίκαση αποζημίωσης στον πολιτικώς ενάγοντα αλλά και στον κατηγορούμενο για την καθυστέρηση της δίκης. Βεβαίως, η αποζημίωση αυτή δεν μπορεί να συνιστά πλήρη αποκατάσταση του θιγομένου, αλλά μπορεί να αποτελέσει ένα αποτελεσματικό μέσο πίεσης προς όλα τα μέρη της δίκης για την ταχύτερη διεξαγωγή της.

β) Τέλος, στο πλαίσιο της πολιτικής και της διοικητικής δίκης, και μετά τη λήξη τους, είναι δυνατή η καταβολή αποζημίωσης του θιγέντος διαδίκου, η οποία θα επιδικάζεται από Δικαστήριο (θα μπορούσε λ.χ. να είναι το Δικαστήριο Αγωγών Κακοδικίας που προβλέπεται από το άρθρο 99 του Συντάγματος ή το «Μισθοδικείο» που προβλέπεται από το άρθρο 88 παρ. 2 του Συντάγματος, όπως αναθεωρήθηκε από τη Ζ΄ Αναθεωρητική Βουλή το 2001), αφού ληφθεί υπόψη και η συμπεριφορά των διαδίκων, με την έννοια ότι πρέπει να είναι άμεμπτη από την άποψη της ταχύτητας σε ό,τι αφορά τις διαδικαστικές τους ενέργειες. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της ιδιότυπης αυτής αποζημιωτικής διαδικασίας θα έγκειται στο ότι η επιδίκαση της αποζημίωσης θα είναι απαλλαγμένη από την προϋπόθεση απόδειξης της ζημίας και αιτιώδους συνδέσμου, όπως απαιτείται στις κοινές περιπτώσεις αγωγής αποζημιώσεως.

Συμπεράσματα-Προτάσεις

Η Ολομέλεια της ΕΕΔΑ, κατά τη συνεδρίασή της στις 31 Μαρτίου 2005, αφού έλαβε υπόψη την προερχόμενη από το Α΄ Τμήμα εισήγηση του κ. Σισιλιάνου και της κας Μουκίου, συζήτησε το θέμα και κατέληξε σε ορισμένες προκαταρκτικές προτάσεις:

1. Πρόβλεψη ειδικού ενδίκου βοηθήματος, που θα ασκείται κατά τη διάρκεια της κύριας δίκης, ενώπιον του Αρείου Πάγου, ή, εν πάση περιπτώσει, ενώπιον του εκάστοτε Δικαστηρίου ανώτερου βαθμού, το οποίο θα αποφαίνεται εν Συμβουλίω, ή και σε δικαστικό σχηματισμό, και θα μπορεί να εκδίδει μία εγκύκλιο ή σύσταση σχετικά με την ταχύτερη εκδίκαση

της υπόθεσης από το Δικαστήριο κατωτέρου βαθμού. Το ένδικο αυτό βοήθημα θα πρέπει να είναι αποτελεσματικό, σύμφωνα με το άρθρ. 13 της ΕΣΔΑ όπως πάγια ερμηνεύεται από το ΕΔΔΑ. Εάν θεωρηθεί πράγματι αποτελεσματικό τότε τυχόν μη εξάντλησή του θα συνεπάγεται την απόρριψη σχετικής προσφυγής στο ΕΔΔΑ λόγω απαραδέκτου.

2. Πρόβλεψη της δυνατότητας αποζημίωσης του θιγέντος διαδίκου, η οποία θα επιδικάζεται από Δικαστήριο, αφού ληφθεί υπόψη και η συμπεριφορά των διαδίκων, με την έννοια ότι πρέπει να είναι άμεμπτη από την άποψη της ταχύτητας σε ό,τι αφορά τις διαδικαστικές τους ενέργειες.

3. Η διευκόλυνση του Δικαστή κατά τη σύνταξη των δικαστικών αποφάσεων με τη θέσπιση υποχρέωσης των διαδίκων κατά την κατάθεση των δικογράφων τους να προσκομίζουν και ένα αντίγραφό τους σε ηλεκτρονική μορφή (δισκέτα).

4. Η δυνατότητα μείωσης της ποινής του κατηγορουμένου, όταν ο υπερβολικός χρόνος και ο τρόπος διεξαγωγής της δίκης (που συμπεριλαμβάνει και όλα τα προηγούμενα στάδια προανάκρισης, απόδειξης, κλπ) παραβιάζουν το άρθρ. 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ και υπό την προϋπόθεση ότι: α) η καθυστέρηση της δίκης δεν μπορεί να αποδοθεί σε εκείνον ή στους συνηγόρους του ή στους μάρτυρες που ο ίδιος πρότεινε & β) θα τηρείται η αρχή της αναλογικότητας.

5. Η ΕΕΔΑ θα ήθελε να υποβάλει τη γενική παρατήρηση ότι χρειάζεται, η αύξηση του έμψυχου δυναμικού της ελληνικής Δικαιοσύνης και η βελτίωση του άψυχου δυναμικού αυτής, δεδομένου ότι το μεγαλύτερο μέρος των υπερβάσεων του εύλογου χρόνου της δίκης δεν οφείλεται σε αβελτηρία των Δικαστών, αλλά στην καθυστέρηση προσδιορισμού των ένδικων βοηθημάτων ή μέσων, λόγω του μεγάλου αριθμού τους σε σχέση με τον αριθμό των δικαστών και των διαθέσιμων δικαστικών αιθουσών και επαρκούς συγχρονισμένου μηχανικού εξοπλισμού.

6. Τέλος η ΕΕΔΑ επισημαίνει ότι ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στη σωρεία των υποθέσεων της Διοικητικής Δικαιοσύνης, δεδομένου ότι οι περισσότερες καταδικαστικές αποφάσεις του ΕΔΔΑ κατά της Ελλάδας αφορούν τη λειτουργία της Διοικητικής Δικαιοσύνης. Ειδικά στο Διοικητικό Πρωτοδικείο η συζήτηση των υποθέσεων προσδιορίζεται τρία χρόνια και άνω μετά την κατάθεση της αίτησης του προσφεύγοντος. Στο Συμβούλιο Επικρατείας, που εκκρεμούν 25.000 υποθέσεις, πρέπει να αποκατασταθεί η πυραμίδα με τη σοβαρή αύξηση κατά πρώτο λόγο των Εισηγητών οι οποίοι σήμερα είναι ισάριθμοι με τους Συμβούλους (50 Σύμβουλοι-50 Εισηγητές) και κατά δεύτερο λόγο των Παρέδρων (σήμερα 54 Πάρεδροι).

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΩΝ

Προτάσεις της ΕΕΔΑ για τροποποίηση και συμπλήρωση του άρθρου 3 του Ν. 3327/2005

Μέτρα ενίσχυσης του εσωτερικού ελέγχου και της διαφάνειας στη Δικαιοσύνη[1]

Οι ρυθμίζεις για την αντιμετώπιση του ζητήματος της υπερβολικής διάρκειας των δικών δεν πρέπει να αφορούν μόνον τα πολιτικά δικαστήρια, αλλά και τα διοικητικά, όπου παρατηρούνται πολύ μεγάλες καθυστερήσεις, και να συμπληρωθούν με ορισμένες, αναγκαίες για την αποφυγή περαιτέρω καθυστερήσεων, διατάξεις. Μεγάλες και πολύ επικίνδυνες είναι βέβαια οι καθυστερήσεις και στα ποινικά δικαστήρια, αλλά εκεί τα προβλήματα είναι διαφορετικά και χρειάζονται διαφορετική αντιμετώπιση.

Οι διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 3 του Ν. 3327/2005 μπορούν να παραμείνουν σε ό,τι αφοράμόνον τα μονομελή πολιτικά και διοικητικά δικαστήρια, όπου δεν υπάρχει δυνατότητα αποφυγής της επανάληψης της διαδικασίας με ανάθεση της υπόθεσης σε άλλον δικαστή της ίδιας σύνθεσης.

Στις δίκες ενώπιον πολυμελών δικαστηρίων υπάρχει δυνατότητα αποφυγής της επανάληψης της διαδικασίας, αν προβλεφθεί να κρατούνται από τον Πρόεδρο ή να ανατίθενται σε άλλον εισηγητή της ίδιας σύνθεσης οι καθυστερούμενες υποθέσεις. Εξάλλου, το άρθρο 3 του Ν. 3327/2005 προβλέπει ότι οι συνέπειες της καθυστέρησης επέρχονται όταν συμπληρωθεί 8μηνο "από τη συζήτηση". Αυτό μπορεί να παραμείνει σε ό,τι αφορά τα μονομελή δικαστήρια, όπου η όλη ευθύνη της δίκης ανήκει στον μοναδικό δικαστή. Προκειμένου όμως για πολυμελή δικαστήρια, πρέπει επισπευσθεί και η διάσκεψη, γιατί αλλιώς πολλές φορές κινδυνεύει να τιμωρηθεί ο εισηγητής δικαστής λόγω της καθυστέρησης της διάσκεψης.

Επίσης, για να ανταποκριθεί η Ελλάδα πλήρως προς τις επιταγές της ΕΣΔΑ και τις απαιτήσεις του ΕΔΑΔ, πρέπει να προβλεφθεί διαδικασία για αποζημίωση για την καθυστέρηση, η οποία να καθορίζεται από επιτροπή συγκροτούμενη από μέλη του οικείου ανώτατου δικαστηρίου, κατά υπόθεση, ώστε η διαδικασία αυτή να είναι ευχερέστερο να κινηθεί και να μην

[1] *Συμπληρωματική εισήγηση Σοφίας Κουκούλη-Σπηλιωτοπούλου, δικηγόρου, μέλους της ΕΕΔΑ ως εκπροσώπου του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, μετά την ψήφιση του Ν. 3327/2005, που υιοθετήθηκε από την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ κατά τη συνεδρίαση της 31.3.2005.*

καθυστερεί ο καθορισμός της αποζημίωσης και να είναι δυνατό να μετέχουν στην επιτροπή δικαστές που δεν έχουν σχέση με την καθυστέρηση της συγκεκριμένης δίκης. Πρέπει επίσης να προβλεφθεί και ο τρόπος εκτέλεσης της απόφασης της επιτροπής αυτής.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Α΄. Να τροποποιηθεί και να συμπληρωθεί το άρθρο 3 του Ν. 3327/2005 ως εξής (οι προσθήκες είναι με παχέα στοιχεία):

«1. Στο άρθρο 307 ΚΠολΔ προστίθεται εδάφιο τελευταίο ως εξής:

Οι διατάξεις των προηγουμένων εδαφίων εφαρμόζονται και στην περίπτωση που, για οποιονδήποτε λόγο, δεν εκδοθεί απόφαση μέσα σε οκτώ μήνες από τη συζήτηση ~~πολιτικής~~ υπόθεσης ενώπιον μονομελούς δικαστηρίου. Μόλις συμπληρωθεί οκτάμηνο, ο δικαστής υποχρεούται να επιστρέψει τη δικογραφία, άλλως αυτή αφαιρείται αμέσως με πράξη του δικαστή που διευθύνει το δικαστήριο ή του προέδρου του Τριμελούς Συμβουλίου Διοίκησης ή του Προέδρου του Πρωτοδικείου στο οποίο υπάγεται το Ειρηνοδικείο, αν δεν υπάρχει δικαστής για τη διοίκησή του. Η υπόθεση επαναπροσδιορίζεται εντός του απολύτως αναγκαίου για τη διενέργεια των κλητεύσεων χρόνου και δικάζεται από άλλον δικαστή. Η κλήτευση γίνεται από τη γραμματεία του δικαστηρίου εντός τριών ημερών από την επιστροφή ή την αφαίρεση, ~~με επιμέλεια της γραμματείας του δικαστηρίου~~, απευθύνεται δε προς τους δικηγόρους ή τους διαδίκους που παρέστησαν κατά την αρχική συζήτηση. Αναβολή της συζήτησης απαγορεύεται. Η νέα συζήτηση θεωρείται συνέχεια της αρχικής και απαγορεύεται η πρόταση νέων ισχυρισμών. Το δικαστήριο δικάζει βάσει των αποδεικτικών στοιχείων που είχαν προσκομισθεί κατά την αρχική συζήτηση. Αν ένας από τους διαδίκους δεν παραστεί, δικάζεται κατ'αντιμωλία, εφόσον είχε παραστεί κατά την αρχική συζήτηση.»

Επεξήγηση τροποποιήσεων: Πρόκειται για διευκρινίσεις, η δε διαγραφή ορισμένων λέξεων έγινε διότι αποτελούσαν περιττή επανάληψη, αφού αναφερόταν ήδη προηγουμένως ότι η κλήτευση γίνεται από τη γραμματεία του δικαστηρίου.

"2. Στο άρθρο 141 ΚΔοικΔ προστίθεται τελευταία παράγραφος ως εξής:

"Οι διατάξεις του άρθρου αυτού εφαρμόζονται και στην περίπτωση που, για οποιονδήποτε λόγο, δεν εκδοθεί απόφαση μέσα σε οκτώ μήνες

από τη συζήτηση υπόθεσης ενώπιον μονομελούς δικαστηρίου. Μόλις συμπληρωθεί οκτάμηνο, ο δικαστής υποχρεούται να επιστρέψει τη δικογραφία, άλλως αυτή αφαιρείται αμέσως με πράξη του δικαστή που διευθύνει το δικαστήριο ή του προέδρου του Τριμελούς Συμβουλίου Διοίκησης Η υπόθεση προσδιορίζεται εντός του απολύτως αναγκαίου για τη διενέργεια των κλητεύσεων χρόνου. Η κλήτευση γίνεται από τη γραμματεία του δικαστηρίου εντός τριών ημερών από την επιστροφή ή την αφαίρεση, με επιμέλεια της γραμματείας του δικαστηρίου, απευθύνεται δε προς τους δικηγόρους που παρέστησαν κατά την αρχική συζήτηση. Αναβολή της συζήτησης απαγορεύεται. Η νέα συζήτηση θεωρείται συνέχεια της αρχικής και απαγορεύεται η πρόταση νέων ισχυρισμών. Το δικαστήριο δικάζει βάσει των αποδεικτικών στοιχείων που είχαν προσκομισθεί κατά την αρχική συζήτηση. Αν ένας από τους διαδίκους δεν παραστεί, δικάζεται κατ'αντιμωλία, εφόσον είχε παραστεί κατά την αρχική συζήτηση."

Β΄. Να προστεθούν οι ακόλουθες διατάξεις στους σχετικούς Κώδικες, ώστε να καλύπτονται τα πολιτικά δικαστήρια, συμπεριλαμβανομένου και του ΑΠ, τα διοικητικά δικαστήρια, συμπεριλαμβανομένου και του ΣτΕ, και το Ελεγκτικό Συνέδριο:

Εάν, για λόγους που οφείλονται στον εισηγητή δικαστή, δεν εκδοθεί απόφαση πολυμελούς δικαστηρίου μέσα σε έξι μήνες από τη διάσκεψη, η οποία πρέπει να γίνεται το αργότερο μέσα σε τρεις μήνες από τη συζήτηση της υπόθεσης, ο εισηγητής δικαστής υποχρεούται να επιστρέψει τη δικογραφία στον πρόεδρο του δικαστηρίου, ο οποίος ή κρατεί την υπόθεση και εισηγείται ο ίδιος επ'αυτής ή ορίζει αμέσως άλλον δικαστή της σύνθεσης ως εισηγητή. Η διάσκεψη και η έκδοση της απόφασης γίνονται κατ' απόλυτη προτεραιότητα. Η δημοσίευση της απόφασης στα πολυμελή δικαστήρια πρέπει να γίνεται εντός δύο μηνών από την παράδοση της εισήγησης στον Πρόεδρο.

Επεξήγηση τροποποιήσεων: **Αποσκοπούν στη επιτάχυνση της διαδικασίας που ακολουθεί την καθυστέρηση.**

Γ΄. Αποζημίωση για καθυστέρηση δίκης

Εάν πολιτικό ή διοικητικό δικαστήριο οποιουδήποτε βαθμού ή ανώτατου δικαστηρίου καθυστερεί ή έχει καθυστερήσει την έκδοση απόφασης επί ενδίκου βοηθήματος ή ενδίκου μέσου περισσότερο από τρία χρόνια από την άσκησή του, οφείλεται εύλογη αποζημίωση, την οποία καταβάλλει το Δημόσιο. Η αποζημίωση επιδικάζεται από τριμελές συμβούλιο αποτελούμενο από έναν αντιπρόεδρο και δύο αρεοπαγίτες ή συμβούλους επικρατείας ή συμβούλους του Ελεγκτικού Συνεδρίου,

αντίστοιχα, κατά υπόθεση, μετά από αίτηση του ενδιαφερομένου, η οποία υποβάλλεται στο οικείο ανώτατο δικαστήριο μετά τη συμπλήρωση του χρόνου της καθυστέρησης και το αργότερο μέσα σε έξι μήνες από την έκδοση της οριστικής απόφασης. Στην αίτηση αναγράφεται όλη η διαδικαστική διαδρομή της υπόθεσης (κατάθεση, προσδιορισμός, αναβολές, ματαιώσεις, επιδόσεις, χρονολογίες άσκησης ένδικων μέσων) και αν οι αναβολές έγιναν με κοινή συμφωνία των διαδίκων ή αιτήσεως ενός από αυτούς ή αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο. Στην αίτηση επισυνάπτεται βεβαίωση της γραμματείας του δικαστηρίου ή των δικαστηρίων που επιλήφθηκαν της υπόθεσης, για όλα τα ανωτέρω. Αποζημίωση δεν επιδικάζεται αν από τα υποβαλλόμενα στοιχεία προκύπτει ότι η καθυστέρηση οφείλεται αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο στον αιτούντα. Η απόφαση του τριμελούς συμβουλίου περί αποζημιώσεως εκτελείται κατά τις οικείες διατάξεις περί εντάλματος πληρωμής, η δε είσπραξή της μπορεί να επιτευχθεί και με αναγκαστική εκτέλεση κατά του Δημοσίου.

Σε περίπτωση αναβολής υποθέσεως, ο Πρόεδρος ή ο δικαστής του μονομελούς δικαστηρίου υποχρεούται να αναγράψει στο πινάκιο ειδικά, αν η αναβολή γίνεται αυτεπαγγέλτως ή με κοινή αίτηση των διαδίκων η ενός από αυτούς και τίνος.

<u>Επεξήγηση τροποποιήσεων:</u> Με το β΄ εδάφιο της 1ης παραγράφου διευκρινίζεται η προθεσμία υποβολής της αίτησης για αποζημίωση. Το προτελευταίο εδάφιο στην 1η παράγραφο διευκρινίζει ότι, αν η καθυστέρηση οφείλεται στον αιτούντα, δεν επιδικάζεται αποζημίωση. Το τελευταίο εδάφιο της 1ης παραγράφου είναι εμπνευσμένο από το άρθρο 3 παρ. 4 του Ν. 3068/2002 "συμμόρφωση της Διοίκησης προς δικαστικές αποφάσεις, εκτέλεση κατά Δημοσίου κλπ.".

Η υποχρέωση αναγραφής στο πινάκιο του λόγου της αναβολής αποσκοπεί στη διευκόλυνση της απόδειξης του λόγου καθυστέρησης, δεδομένου ότι, ιδίως στα πολιτικά δικαστήρια, δεν αναγράφεται πάντα ο λόγος αυτός στο πινάκιο.

ΚΕΙΜΕΝΟ αρ.15

Απόφαση-γνωμάτευση επί του ζητήματος τέλεσης γάμων ανηλίκων παιδιών από τον Μουφτή στην Ελλάδα

ΑΠΟΦΑΣΗ-ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΗ ΤΗΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ ΤΗΣ 31ΗΣ/3/2005 ΜΕ ΘΕΜΑ: *Η ΤΕΛΕΣΗ ΓΑΜΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΟΥΦΤΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ*

Το θέμα της τέλεσης γάμων ανήλικων παιδιών Ελλήνων-Μουσουλμάνων από τον Μουφτή στην Ελλάδα εισήχθη στην Ολομέλεια της ΕΕΔΑ από την Πρόεδρο μετά τον, κατά της Ελλάδας, θόρυβο που δημιουργήθηκε από τον ξένο και ελληνικό τύπο για την τέλεση γάμων παιδιών μέχρι και ενδεκάχρονου κοριτσιού.

Η Ολομέλεια αφού έλαβε υπόψη της την εισήγηση της Προέδρου της, κας Α. Μαραγκοπούλου, τις εισηγήσεις των μελών της, κ. Α. Μανιτάκη και κ. Γ. Κτιστάκι, οι οποίες επισυνάπτονται στην παρούσα απόφαση και τη διαμειφθείσα συζήτηση στις συνεδριάσεις της Ολομέλειας της 03.03.2005 και της 31.03.2005, κατέληξε έπειτα από μακρά συζήτηση και ψηφοφορία στις παρακάτω προτάσεις και απόψεις:

1. **Η Επιτροπή εκφράζει ομοφώνως την έντονη αποδοκιμασία της για την τέλεση γάμου της ενδεκάχρονης μουσουλμάνας στη Θράκη, από τον Μουφτή Κομοτηνής.**
2. **Η Επιτροπή θεωρεί ότι οι διατάξεις της Συνθήκης των Αθηνών (1913) και της Λωζάνης (1923), ισχύουν γενικά και ειδικά για την αρμοδιότητα του Μουφτή σχετικά με τα θέματα οικογενειακού δικαίου, τα οποία ρυθμίζονται κατά τους κανόνες των μουσουλμανικών ιερών βιβλίων.**
3. **Διατάξεις των παραπάνω Συμβάσεων, ωστόσο, τροποποιούνται ή αντικαθίστανται από νεότερες ειδικές συμβατικές διατάξεις (άρθρο 30 της Διεθνούς Σύμβασης για το Δίκαιο των Διεθνών Συνθηκών -1969).**
4. **Σχετικά με την ηλικία των συνερχομένων σε γάμο, υφίστανται νεότερες συμβατικές διατάξεις δεσμευτικές διεθνώς και για την Ελλάδα, η οποία και τις έχει κυρώσει, και αυτές είναι οι παρακάτω:**

   Οι διατάξεις του άρθρου 23 παρ. 2 και 3 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) και το άρθρο 16 της Διεθνούς Σύμβασης για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών (CEDAW).

   Οι διατάξεις του ΔΣΑΠΔ άρθρου 23 παρ. 2 και 3 ορίζουν ότι: «Αναγνωρίζεται το δικαίωμα ανδρών και γυναικών σε ηλικία γάμου να παντρεύονται και να δημιουργούν οικογένεια» (παρ.2)

και «Κανένας γάμος δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί χωρίς την ελεύθερη και πλήρη συναίνεση των μελλοντικών συζύγων» (παρ.3). Οι διατάξεις αυτές ερμηνεύτηκαν δεσμευτικά με το γενικό σχόλιο 19 (27.07.1990) της Επιτροπής του ιδίου Συμφώνου ως εξής: «Τα κράτη έχουν υποχρέωση να ορίζουν κατώτατο όριο ηλικίας γάμου, τέτοιο που να εξασφαλίζει ότι οι μελλόνυμφοι δύνανται να δώσουν την πλήρη και ελεύθερη προσωπική συναίνεσή τους για τη σύναψη γάμου».

Το άρθρο 16 της CEDAW εξ άλλου ορίζει ότι οι γάμοι ανηλίκων δεν είναι ισχυροί και παραπέμπει στα εθνικά δίκαια για τον ορισμό των κατωτάτων ορίων ηλικίας. Αυτό σημαίνει ότι το άρθρο 1350 παρ.1, ΑΚ, συμπληρώνει το άρθρο 16 της CEDAW.

5. **Εξ άλλου το άρθρο 5 κεφ. Ι της Διεθνούς Διακήρυξης της Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Βιέννη 1993) ορίζει ότι «σημασία των εθνικών και περιφερειακών ιδιαιτεροτήτων και οι διάφορες ιστορικές, πολιτιστικές και θρησκευτικές παραδόσεις (background) πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, είναι όμως καθήκον των Κρατών, ασχέτως του πολιτικού, οικονομικού και πολιτιστικού τους συστήματος, να προωθούν και προστατεύουν όλα τα ΔΑ και τις θεμελιώδεις ελευθερίες». Επιπλέον το άρθρο 38, κεφ. ΙΙ, Μέρος Β΄ της ίδιας Διακήρυξης επιτάσσει «.... την εκρίζωση των συγκρούσεων που μπορεί να εμφανισθούν μεταξύ αφενός των δικαιωμάτων των γυναικών και αφετέρου των επιβλαβών συνεπειών μερικών παραδοσιακών ή εθιμικών πρακτικών, πολιτισμικών πρακτικών και του θρησκευτικού εξτρεμισμού».**
6. **Με βάση τα ανωτέρω η Επιτροπή κρίνει, κατά πλειοψηφία (14 θετικές ψήφοι/1 λευκή), ότι έγκυροι θεωρούνται οι γάμοι Ελλήνων πολιτών, ανεξαρτήτως θρησκεύματος, που τελούνται στην Ελλάδα όταν οι μελλόνυμφοι έχουν την ελάχιστη ηλικία των 18 ετών που ορίζει το άρθρο 1350, παρ.1 του ΑΚ. Αν οι μελλόνυμφοι είναι νεότεροι των 18 ετών, ο γάμος είναι άκυρος-ανίσχυρος.**
7. **Η Επιτροπή απεδέχθη, κατά πλειοψηφία (12 θετικές ψήφοι/2 αρνητικές και 1 λευκή), την πρόταση για τροποποίηση της παρ.2 του άρθρου 1350 ΑΚ που επιτρέπει κατ' εξαίρεση και για σοβαρούς λόγους και μετά από δικαστική απόφαση, την τέλεση γάμου χωρίς ελάχιστο όριο ηλικίας, ως εξής: Την αντικατάσταση της παρ. 2 του άρθρου 1350 ΑΚ με διάταξη μεταβατικού χαρακτήρα η οποία θα ορίζει ότι για μία πενταετία θα επιτρέπεται, για σοβα-**

ρούς λόγους και μετά από δικαστική απόφαση, γάμος μελλονύμφων τουλάχιστον 16 ετών. Μετά την πάροδο της πενταετίας η μεταβατική αυτή διάταξη θα πάψει να ισχύει και δεν θα επιτρέπεται καμία εξαίρεση για τέλεση γάμων μεταξύ προσώπων ηλικίας κάτω των 18 ετών.

Η Πρόεδρος εξέφρασε την επιφύλαξή της αναφορικά με το κατά πόσο η μεταβατική αυτή διάταξη μπορεί να θεωρηθεί ισχυρή, δεδομένου ότι το άρθρο 16 της CEDAW δεν προβλέπει καμία εξαίρεση (έστω και μεταβατική) υπερισχύει δε κατά το άρθρο 28 του Συντάγματος της εθνικής νομοθεσίας.

Αθήνα, 31 Μαρτίου 2005

Θέματα σχετικά με την τέλεση γάμων ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΟΥΦΤΗ[1]
Σημείωμα της Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου

Ι. Οι αρμοδιότητες του Μουφτή στο οικογενειακό δίκαιο

Κατ' αρχήν ο Μουφτής, Έλληνας δημόσιος υπάλληλος και μουσουλμάνος ιερέας, είναι αρμόδιος για τα θέματα οικογενειακού δικαίου, που αφορούν μουσουλμάνους ελληνικής ιθαγένειας[2].

Η αρμοδιότητα αυτή έχει τις ρίζες της σε δύο Συνθήκες: τη Συνθήκη των Αθηνών (1913) και τη Συνθήκη της Λωζάνης (1923), οι δε διατάξεις τους ουσιαστικά επαναλαμβάνονται στο ν. 1920/1991.

Συγκεκριμένα οι διατάξεις αυτές είναι:

1. Το άρθρο 11 παρ. 8 της Συνθήκης των Αθηνών του 1913 ορίζει ότι «Οι Μουφτήδες εκτός της αρμοδιότητας αυτών επί των καθαρώς θρησκευτικών υποθέσεων και της εποπτείας αυτών επί της διοικήσεως των Βακουφικών κτημάτων, ασκούσι την εαυτών δικαιοδοσίαν μεταξύ Μουσουλμάνων επί γάμων, διαζυγίων, διατροφών (νεφακά), επιτροπειών, κηδεμονιών, χειραφεσίας ανηλίκων, ισλαμικών διαθηκών και διαδοχής εις θέσιν Μουτεβελλή (τεβλιέτ). Αι παρά των Μουφτήδων εκδιδόμεναι αποφάσεις εκτελούνται υπό των αρμοδίων Ελληνικών Αρχών».

2. Το άρθρο 42 παρ. 1 της Συνθήκης της Λωζάνης (1923) ορίζει ότι «Η Τουρκική Κυβέρνησις δέχεται να λάβη απέναντι των μη μουσουλμανικών μειονοτήτων, όσον αφορά την οικογενειακήν ή προσωπικήν αυτών κατάστασιν, πάντα τα κατάλληλα μέτρα, όπως τα ζητήματα ταύτα κανονίζωνται συμφώνως προς τα έθιμα των μειονοτήτων τούτων». Το δε άρθρο 45 της ίδιας Συνθήκης ορίζει «Τα αναγνωρισθέντα δια των διατάξεων του παρόντος Τμήματος δικαιώματα εις τας εν Τουρκία μη μουσουλμανικάς μειονότητας, αναγνωρίζονται επίσης υπό της Ελλάδος εις τας εν τω εδάφει αυτής ευρισκομένας μουσουλμανικάς μειονότητας».

3. Το άρθρο 5 παρ. 1 του νόμου 1920/1991 ορίζει ότι «Ο Μουφτής ασκεί δικαιοδοσία μεταξύ μουσουλμάνων Ελλήνων πολιτών της περιφέρειάς του επί γάμων, διαζυγίων, διατροφών, επιτροπειών, κηδεμονιών, χειραφεσίας ανηλίκων, ισλαμικών διαθηκών και της εξ αδιαθέτου διαδοχής, εφ' όσον οι σχέσεις αυτές διέπονται από τον Ιερό Μουσουλμανικό Νόμο».

---

[1] *Ελήφθησαν υπόψη: η Εισήγηση Γ. Κτιστάκι, η Αντεισήγηση Α. Μανιτάκη, το Σημείωμα Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου και η συζήτηση στην Ολομέλεια στις 3/3/05.*

[2] *Για την ιδιότητα του Μουφτή και τις αρμοδιότητές του γενικά βλ. Αποφ. Γ' Τμ. ΣτΕ 466/2003.*

Το ερώτημα είναι κατά πόσον οι διατάξεις αυτές ισχύουν και ως ποιο σημείο;

Οι παραπάνω Συνθήκες Αθηνών και Λωζάνης είναι γενικά ισχυρές και οι αρμοδιότητες του Μουφτή για τα θέματα που τα παραπάνω άρθρα ορίζουν είναι κατά το πλείστον ισχυρές.

ΙΙ. Εξαιρέσεις από την έγκυρη τέλεση γάμων από τον Μουφτή

Α) Ειδικά ζητήματα

Θέμα γεννάται για μερικά ειδικά ζητήματα υπαγόμενα στις παραπάνω αρμοδιότητες. Συγκεκριμένα έχουν προκύψει τα εξής ζητήματα[3]:

1. Είναι έγκυροι-ισχυροί γάμοι που ο Μουφτής τελεί εφ' όσον οι μελλόνυμφοι παντρεύονται δι' αντιπροσώπου (και όχι αυτοπροσώπως);

2. Είναι έγκυροι και ισχυροί οι γάμοι μεταξύ μουσουλμάνων μελλονύμφων ανηλίκων και μάλιστα ηλικίας 11 χρονών; Κατά κανόνα στην πράξη ανήλικο είναι το κορίτσι.

Η απάντησή μας είναι αρνητική. Στο πρώτο ερώτημα η Εθνική Επιτροπή έχει απαντήσει αρνητικά πέρυσι. (Βλ. Έκθεση 2003, σελ. 111 επ.). Στο δεύτερο απαντάμε παρακάτω με επιχειρηματολογία που ουσιαστικά ισχύει και ως πληρέστερη απάντηση στο πρώτο ερώτημα.

Β) Τι επιτάσσουν νεώτερες ειδικές συμβατικές διατάξεις

Κατά το άρθρο 30 της Σύμβασης της Βιέννης για το δίκαιο των διεθνών συνθηκών (1969), συμβατικές διατάξεις τροποποιούνται με νεώτερες ειδικές διατάξεις συμβατικών κειμένων.

Στην προκειμένη περίπτωση σήμερα ισχύουν για τα δύο ειδικά θέματα οικογενειακού δικαίου που αναφέραμε οι παρακάτω νεώτερες ειδικές διατάξεις που αποτελούν κανόνες του διεθνούς δικαίου παγκοσμίως δεσμευτικούς. Οι ίδιοι αυτοί κανόνες στην Ελλάδα αποτελούν κανόνες και του εσωτερικού μας δικαίου, αφού οι σχετικές συμβάσεις έχουν κυρωθεί και επικυρωθεί από τη χώρα μας. Κατά το άρθρο, μάλιστα, 28 παρ. 1 του Συντάγματός μας, έχουν και αυξημένη τυπική ισχύ έναντι των ελληνικών νόμων.

Συγκεκριμένα οι ειδικές διατάξεις του Διεθνούς Δικαίου είναι οι εξής:

Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων[4]

Άρθρο 23

1.....

[3] *Πιθανό είναι να προκύψουν και άλλα ειδικά ζητήματα σχετικά με μουσουλμανικές πρακτικές και έθιμα στο πλαίσιο του οικογενειακού δικαίου.*

[4] *Το ΔΣΑΠΔ έχει επικυρωθεί με τον 2462/1997.*

«2. Αναγνωρίζεται το δικαίωμα ανδρών και γυναικών σε ηλικία γάμου να παντρεύονται και να δημιουργούν οικογένεια.

3. Κανένας γάμος δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί χωρίς την ελεύθερη και πλήρη συναίνεση των μελλοντικών συζύγων.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στο παρόν Σύμφωνο λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για την εξασφάλιση της ισότητας των δικαιωμάτων και των ευθυνών των συζύγων σε σχέση με το γάμο, κατά τον έγγαμο βίο και κατά τη λύση του γάμου.

Η διάταξη αυτή έχει ερμηνευθεί δεσμευτικά με το Γενικό Σχόλιο 19 (27/7/1990) της Επιτροπής του ιδίου Συμφώνου: «Τα κράτη έχουν υποχρέωση να ορίζουν κατώτατο όριο ηλικίας τέτοιο που να εξασφαλίζει ότι δύνανται οι μελλόνυμφοι να δώσουν την πλήρη και ελεύθερη προσωπική συναίνεσή τους για τη σύναψη του γάμου».

Αλλά και το άρθρο 16 της Διεθνούς Σύμβασης για την κατάργηση των διακρίσεων σε βάρος των γυναικών (CEDAW)[5] ορίζει τα παρακάτω:

Άρθρο 16

1.....

«παρ.1.β) Οι άνδρες και οι γυναίκες έχουν το ίδιο δικαίωμα να εκλέξουν ελεύθερα σύζυγο και να συνάπτουν γάμο μόνο με την ελεύθερη και πλήρη συναίνεσή τους.

2. Η μνηστεία και ο γάμος ανηλίκου δεν θα έχουν νομική ισχύ, θα ληφθεί δε κάθε αναγκαία ενέργεια, συμπεριλαμβανομένης της νομοθετικής, για τον καθορισμό ελάχιστου ορίου προς σύναψη γάμου καθώς και για την υποχρεωτική καταχώριση των γάμων σε επίσημα μητρώα καταχωρίσεων».

Με άλλα λόγια η CEDAW επιβάλλει ισότητα των φύλων και στο γάμο σε όλες του τις φάσεις. Επιπλέον επιβάλλει ηλικία ωριμότητας για την ελεύθερη λήψη της σοβαρής απόφασης τέλεσης γάμου από τους μελλόνυμφους. Γι' αυτό κηρύσσει ρητά ανίσχυρους τους γάμους μεταξύ ανηλίκων, παραπέμπει δε για τον ακριβή καθορισμό της ελάχιστης ηλικίας στην εθνική νομοθεσία, που στην ελληνική δικαιϊκή τάξη είναι το άρθρο 1350 του ΑΚ το οποίο έχει ως εξής:

«Για τη σύναψη γάμου απαιτείται συμφωνία των μελλονύμφων. Οι σχετικές δηλώσεις γίνονται αυτοπροσώπως και χωρίς αίρεση ή προθεσμία. Οι μελλόνυμφοι πρέπει να έχουν συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας τους. Το δικαστήριο μπορεί, αφού ακούσει τους μελλόνυμφους και τα

[5] *Η CEDAW έχει επικυρωθεί με το ν. 1342/1983.*

πρόσωπα που ασκούν την επιμέλεια του ανηλίκου, να επιτρέψει το γάμο και πριν από τη συμπλήρωση αυτής της ηλικίας, αν η τέλεσή του επιβάλλεται από σπουδαίο λόγο».

Με άλλα λόγια το άρθρο 1350 ΑΚ αποτελεί συμπληρωματική διάταξη του άρθρου 16 της CEDAW και του άρθρου 23 του ΣΑΠΔ, όπως ερμηνεύθηκε από την Επιτροπή του, και είναι εφαρμοστέο μαζί τους.

Γ) Το άρθρο 28, 1 του Συντάγματος

Οι συμβατικές αυτές διατάξεις υπερισχύουν, ως προς τα ειδικά αυτά σημεία, των γενικοτέρων και παλαιότερων διατάξεων των Συνθηκών Αθηνών (1913) και Λωζάνης (1923) σύμφωνα με το άρθρο 30 της Σύμβασης της Βιέννης του 1969 για το δίκαιο των διεθνών συνθηκών. Υπερισχύουν επίσης και του ελληνικού νόμου 1920/1991, σύμφωνα με το άρθρο 28, § 1 του Συντάγματος, που ορίζει «Οι γενικά παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν κάθε αντίθετης διάταξης νόμου».

ΙΙΙ. Θρησκευτικές αρχές και παραδόσεις και τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΔΑ)

Εξ άλλου οι παραπάνω μουσουλμανικοί κανόνες είναι ανεφάρμοστοι και ανίσχυροι και διότι συγκρούονται με διατάξεις προστατευτικές των ΔΑ, κατά την παράγραφο Ι, 5 της Διεθνούς Διακήρυξης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της Βιέννης (1993), αφού οι διατάξεις του Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων και της CEDAW αποτελούν διεθνώς δεσμευτικές διατάξεις Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ισχύοντος διεθνούς δικαίου.

Συγκεκριμένα, η παράγραφος Ι, 5 της Διακήρυξης της Βιέννης του 1993 ορίζει τα εξής «Η σημασία των εθνικών και περιφερειακών ιδιαιτεροτήτων και οι διάφορες ιστορικές, πολιτιστικές και θρησκευτικές παραδόσεις (background) πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψη, είναι όμως καθήκον των Κρατών, ασχέτως του πολιτικού, οικονομικού και πολιτιστικού τους συστήματος, να προωθούν και προστατεύουν όλα τα ΔΑ και τις θεμελιώδεις ελευθερίες». Δηλαδή σε περίπτωση σύγκρουσης θρησκευτικών-πολιτιστικών εθίμων και παραδόσεων με διεθνείς κανόνες ΔΑ, υπερισχύουν οι δεύτεροι.

Η δε παράγραφος 38 του Κεφ. ΙΙ, Β 3, της ίδιας Διακήρυξης, για να ουσιαστικοποιήσει την ισότητα των φύλων, επιτάσσει «.... την εκρίζωση των συγκρούσεων που μπορεί να εμφανισθούν μεταξύ αφ' ενός των δικαι-

ωμάτων των γυναικών και αφ' ετέρου των επιβλαβών συνεπειών μερικών παραδοσιακών ή εθιμικών πρακτικών, πολιτισμικών πρακτικών και του θρησκευτικού εξτρεμισμού».

Γενικό Συμπέρασμα: Γάμοι τελούμενοι από τον Μουφτή παιδιών ηλικίας κάτω των 18 ετών, ελληνικής ιθαγένειας και μουσουλμανικού θρησκεύματος, είναι ανίσχυροι και συνεπώς δεν επιφέρουν νομικές συνέπειες. Κατ' ακολουθίαν, οι αρμόδιες ελληνικές αρχές οφείλουν να μη τους καταχωρίζουν στα σχετικά ληξιαρχικά βιβλία, όπως πράττουν και για γάμους, επίσης ανίσχυρους, τελουμένους επίσης από τον Μουφτή, χωρίς αυτοπρόσωπη παράσταση του ενός ή και των δύο μελλονύμφων (γάμοι δι' αντιπροσώπου).

IV. Μερικές γενικότερες σκέψεις

Δεν θεωρούμε άσκοπο να τονίσουμε ότι το σημερινό διεθνές δίκαιο επιβάλλει την κατ' εξοχήν προστασία ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Τέτοια είναι τα ανήλικα παιδιά και ιδίως τα κορίτσια και μάλιστα τα ανήκοντα σε μειονότητες. Πρόκειται, δηλαδή, για διπλά ευάλωτη κατηγορία ατόμων.

Τέλος, δεν θεωρούμε άσκοπο να υπενθυμίσουμε ότι ο θρησκευτικός εξτρεμισμός (φονταμενταλισμός) δεν είναι μόνο μουσουλμανικός και ότι έχει σηκώσει τελευταία επικίνδυνα το κεφάλι του ακόμη και εναντίον αναγνωρισμένων ΔΑ. Έτσι, χριστιανικές εκκλησίες αντιτίθενται σήμερα σε μερικά καθιερωμένα ΔΑ. Για παράδειγμα, προπαγανδίζουν την κατάργηση του δικαιώματος του οικογενειακού προγραμματισμού και της απόκτησης παιδιών κατά την ελεύθερη βούληση του ζεύγους, την κατάργηση της άμβλωσης, ακόμη και την κατάργηση της χρήσης προφυλακτικού κατά τη συνουσία προς αποφυγήν της μετάδοσης του AIDS (δηλαδή βάλλουν και κατά της προστασίας του ανθρωπίνου δικαιώματος στην υγεία).

Νομίζουμε ότι επιβάλλεται να μην ενισχύονται γενικά τέτοιες τάσεις.

Πάντως η ίδια η Τουρκία έχει προ πολλού απαλλάξει τους Τούρκους πολίτες από τις πρακτικές του μουσουλμανικού θρησκευτικού εξτρεμισμού στα θέματα οικογενειακού δικαίου, τις οποίες, ωστόσο, ο Μουφτής εννοεί να επιβάλλει στους Έλληνες μουσουλμάνους.

Αθήνα, 21 Μαρτίου 2005

Εισήγηση Καθηγητή κ. Α. Μανιτάκη, μέλους της ΕΕΔΑ
επί του θέματος «τέλεση γάμων ανηλίκων παιδιών από τον Μουφτή»

Θα πρέπει κατ' αρχήν να διαχωρίσουμε το συγκεκριμένο ζήτημα που ανέκυψε με την ενδεκάχρονη μουσουλμάνα από το γενικότερο ζήτημα της νόμιμης ηλικίας προς γάμον των μουσουλμάνων Ελλήνων πολιτών και να αποφύγουμε γενικεύσεις, αφορισμούς και αποφάσεις που αρμόζουν σε δικαστήρια ή όργανα δικαιοδοτικά. Εμείς ευχές και γνώμες μπορούμε, κυρίως, να διατυπώνουμε με φρόνηση και αυτοσυγκράτηση, όταν καλούμαστε ιδίως να αποφανθούμε σε θέματα πολιτισμικά και μειονοτικά.

1. Ο γάμος ενδεκάχρονης είναι πράγματι γεγονός αποδοκιμαστέο και χρειάζεται να εκφράσουμε την πολιτισμική αντίθεσή μας, γιατί ξεπερνά τα όρια του ανεκτού και θίγει θεμελιώδεις αρχές του ευρωπαϊκού νομικού πολιτισμού. Αυτό χρειάζεται να δηλωθεί με σεβασμό προς τον μειονότητα και τους νόμιμους εκπροσώπους της. Άλλωστε και ο μουφτής δέχτηκε ότι αποτελεί ακραία περίπτωση ή εξαίρεση και το έκανε για να προστατευτεί η κοπέλα. Αγνοούμε άλλωστε όλα τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης και δεν έχουμε και την δυνατότητα να ακούσουμε και την απόψεις της άλλης πλευράς. Γι?αυτό ας είμαστε, ούτως ή άλλως, στην κριτική μας επιφυλακτικοί και ας μη προβούμε σε καταδίκη, εύκολη και ανέξοδη, μιας ολόκληρης μειονότητας, που δεν τολμούμε να της αναγνωρίσουμε θεσμικά ούτε την ιδιότητα της εθνο-θρησκευτικής μειονότητας ούτε έχουμε περιλάβει εκπρόσωπό της στους κόλπους μας. Και αν αποφασίσουμε, τελικά, να εκδηλώσουμε την ιερή αγανάκτηση μας για τα πολιτισμικά ήθη της μειονότητας, θα πρέπει να δείξουμε την ίδια ευαισθησία και για τα πολιτικά και διοικητικά ήθη της κοινωνίας μας και τις ανεπίτρεπτες διακρίσεις και ταπεινώσεις που υφίστανται καθημερινά οι μουσουλμάνοι της Θράκης από πολιτειακές αρχές, ακόμη και σήμερα.

2. Σχετικά με το θεσμικό ζήτημα της νόμιμης ηλικίας προς γάμο των μουσουλμάνων. Θα πρέπει εξ αρχής να υπογραμμιστεί ένα μεθοδολογικό ζήτημα που συνδέεται με την κρίση μας. Καλούμαστε να κρίνουμε την συμβατότητας ενός ιερού κανόνα της μειονότητας, η οποία δυνάμει διεθνών συνθηκών και του νόμου χαίρει αυτονομίας σε ό, τι αφορά, μεταξύ των άλλων, τις γαμικές σχέσεις καθώς και σε ζητήματα διαζυγίου. Αυτό είναι κατοχυρωμένο και συνταγματικά και πρέπει να το λαμβάνουμε σοβαρά υπόψη στο συλλογισμό μας. Οφείλουμε να ξεκινάμε από αυτό το θεμελιακό δεδομένο. Η θεσμική αυτονομία επιτρέπει στην μειονότητα αποκλίσεις

από το Σύνταγμα, την ελληνική νομοθεσία και ακόμη και από την διεθνή κατοχύρωση των δικαιωμάτων, αρκεί να μην αντίκεινται οι αποκλείσεις αυτές, να μην έρχονται σε οξεία αντίθεση με τις θεμελιώδεις αρχές και αξίες του νομικού και ευρωπαϊκού πολιτισμού. Μόνον σε σχέση με τους κανόνες μιας δημόσιας ευρωπαϊκής τάξης των δικαιωμάτων μπορεί να κριθεί και να αξιολογηθεί η επιτρεπτή ηλικία προς γάμον των μουσουλμάνων και όχι σε σχέση με τη συνολική προστασία των δικαιωμάτων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, ούτε βέβαια σε σχέση με την ισχύουσα κάθε φορά ελληνική νομοθεσία. Ηδημόσια τάξη δεν αποτελείται από το σύνολο των προστατευτικών για τα δικαιώματα κανόνων, αλλά μόνον από τον σκληρό πυρήνα της προστασίας τους. Έτσι η ηλικία των 18 ετών που καθιέρωσε ο Έλληνας νομοθέτης για την σύναψη γάμου δεν πιστεύω ότι αποτελεί κανόνα δημόσιας τάξης. Μπορούν οι θρησκευτικές μειονότητες, στο πλαίσιο της πολιτισμικής τους αυτονομίας, να προβλέπουν μικρότερη ηλικία, αρκεί η ηλικία βεβαία να μην είναι εντελώς παιδική ούτε να στερείται κάθε είδους ενηλικίωσης (συναισθηματικής, βιολογικής, κοινωνικής κλπ.), όπως συμβαίνει κατά την κοινή πείρα με τα 12 ή και με τα 13. Κάποτε και εμείς επιτρέπαμε, άλλωστε, γάμο και στο 14 έτος. Κάθε κανόνας πάντως μιας κοινότητας που πηγάζει από την κατοχυρωμένη εσωτερική αυτονομία των μελών της, και ο οποίος δεν συμβιβάζεται με την ισχύουσα νομοθεσία της Πολιτείας ή αποκλίνει και από συνταγματικές διατάξεις, δεν είναι εξ ορισμού ανεπίτρεπτος ούτε αντισυνταγματικός ή αντισυμβατικός (ΕυρΣΔΑ). Κρίνεται ως τέτοιος μόνον όταν αντίκειται στην δημόσια τάξη, στον πυρήνα της συνταγματικής ή διεθνούς τάξης, σε ό,τι κρίνεται θεμελιώδες και θίγει άμεσα και χωρίς αμφιβολία την αξία του ανθρώπου, ή ό,τι προσβάλλει βάναυσα και κατά γενική παραδοχή την αξιοπρέπεια του κάθε ανθρώπου.

Δεν πιστεύω ότι συμβαίνει κάτι τέτοιο στην προκειμένη περίπτωση, ούτε τολμώ να επιβάλω με το ζόρι, όπως προτείνεται, με επιτακτικό τρόπο κανόνα του δικού μας πολιτισμού -και μάλιστα πρόσφατο, της τελευταίας εικοσαετίας- σε ένα πολιτισμό που δικαιούται να ρυθμίζει αυτόνομα και με διαφορετικό τρόπο από μας σχέσεις προσωπικές. Το αν ο ιερός νόμος των μουσουλμάνων εφαρμόζεται στη Θράκη με τρόπο καθυστερημένο και μάλιστα δεν εναρμονίζεται με τον τρόπο εφαρμογής του στην Τουρκία, δεν μας δίνει κανένα δικαίωμα να κάνουμε τους δασκάλους. Για την καθυστέρηση είναι άλλωστε, υπεύθυνη η Ελληνική Πολιτεία που τους ώθησε στην απομόνωση και δεν τους άφησε να εκσυγχρονιστούν. Ας μην αναλαμβάνει τώρα τον ρόλο του κατηγόρου. Και η Επιτροπή ας αποφύγει την πολιτιστική και νομική υπεροψία και αλαζονεία. Η πολιτισμική ταπεινοφροσύνη είναι και αυτή πολιτισμική αρετή.

Δεν πρέπει τέλος να μας διαφεύγει της προσοχής και η πραγματικότητα, την οποία καλά θα κάνουμε να έχουμε μπροστά μας όταν κρίνουμε ή να την φανταζόμαστε όταν επικρίνουμε. Θα πρέπει να διερωτηθούμε τι επιπτώσεις θα έχει στην πράξη ένα αυξημένο όριο ηλικίας για την σύναψη γάμου στους μουσουλμάνους. Μήπως ένα τέτοιο μέτρο θα ωθήσει στην πράξη σε παράνομες συγκατοικήσεις ζευγαριών με κοπέλες μικρής ηλικίας που θα μένουν έτσι απροστάτευτες και θα ωθούνται στην πορνεία και στην παρανομία; Οι αυστηροί και ανεφάρμοστοι νόμοι, παράγουν παρανομία και αθλιότητα. Και εν πάση περιπτώσει δεν θα πρέπει πριν αποφασίζουμε για τόσο λεπτά και δύσκολα θέματα να ακούμε και αυτούς για λογαριασμό των οποίων με τόση βεβαιότητα αποφασίζουμε;

Καταλήγοντας προτείνω να αποδοκιμαστεί και μάλιστα ομόφωνα η σύναψη γάμου με ενδεκάχρονη. Και να εκφραστεί η ευχή να μην νομιμοποιούνται από τον Μουφτή γάμοι νέων ηλικίας δεκατεσσάρων ετών και κάτω, διότι κάτι τέτοιο αντίκειται σε θεμελιώδεις αξίες του ευρωπαϊκού νομικού πολιτισμού.

Θεσσαλονίκη 10 Φεβρουαρίου 2005

Αντώνης Μανιτάκης
Καθηγητής Νομικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκη

Εισήγηση κ. Γιάννη Κτιστάκι, αν. μέλους της ΕΕΔΑ
ΤΕΛΕΣΗ ΓΑΜΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΟΥΦΤΗ

Α. Οι διατάξεις

1. **Το άρθρο 11 παρ. 8 της Συνθήκης των Αθηνών του 1913 ορίζει ότι:** *«Οι Μουφτήδες εκτός της αρμοδιότητας αυτών επί των καθαρώς θρησκευτικών υποθέσεων και της εποπτείας αυτών επί της διοικήσεως των Βακουφικών κτημάτων, ασκούσι την εαυτών δικαιοδοσίαν μεταξύ Μουσουλμάνων επί γάμων, διαζυγίων, διατροφών (νεφακά), επιτροπειών, κηδεμονιών, χειραφεσίας ανηλίκων, ισλαμικών διαθηκών και διαδοχής εις θέσιν Μουτεβελλή (τεβλιέτ). Αι παρά των Μουφτήδων εκδιδόμεναι αποφάσεις εκτελούνται υπό των αρμοδίων Ελληνικών Αρχών»*.
2. **Το άρθρο 4 του νόμου 147/1914 ορίζει ότι:** *«Τα του γάμου των εις το μουσουλμανικόν [ή εις ισραηλιτικόν] θρήσκευμα ανηκόντων, ήτοι τ' αφορώντα εις την νόμιμον σύστασιν και διάλυσιν του γάμου και τας συνεστώτος αυτού προσωπικάς σχέσεις των συζύγων και τα των συγγενικών δεσμών διέπονται υπό του ιερού νόμου και κρίνονται κατ' αυτόν. Ως προς τους μουσουλμάνους ισχύουσι προσέτι οι περί αυτών ειδικοί όροι της μεταξύ της Ελλάδος και Τουρκίας τελευταίας συνθήκης»*[1].
3. **Το άρθρο 10 παρ. 1 του νόμου 2345/1920 ορίζει ότι:** *«Οι Μουφτήδες πλην των θρησκευτικών αυτών καθηκόντων κατά τον ιερόν νόμον εποπτεύουσι τους εν τη περιφερεία των θρησκευτικούς και εκπαιδευτικούς λειτουργούς των Μουσουλμανικών κοινοτήτων, ως και την υπό των κοινοτήτων τούτων διαχείρησιν των βακουφικών περιουσιών, ασκούσι δικαιοδοσίαν μεταξύ Μουσουλμάνων επί γάμων, διαζυγίων, διατροφών (νεφακά), επιτροπειών, κηδεμονιών, χειραφεσίας ανηλίκων, ισλαμικών διαθηκών και της εξ αδιαθέτου διαδοχής, εφ' όσον διέπεται υπό του ιερού μουσουλμανικού νόμου, και έχουσι γνωμοδοτικήν αρμοδιότητα επί παντός ζητήματος θρησκευτικού, κληρονομικού ή του οικογενειακού των μωαμεθανών δικαίου»*[2].
4. **Το άρθρο 42 παρ. 1 της Συνθήκης της Λωζάννης (1923) ορίζει ότι:** *«Η Τουρκική Κυβέρνησις δέχεται να λάβη απέναντι των μη μουσουλμανικών μειονοτήτων, όσον αφορά την οικογενειακήν ή προσωπικήν αυτών κατάστασιν, πάντα τα κατάλληλα μέτρα, όπως τα ζητήματα ταύτα*

---

[1] *Το άρθρο αυτό δεν έχει καταργηθεί με το άρθρο 9 του νόμου 1920/1991. Βλ. ΑΠ 1041/2000 (ΕλλΔικ 2001, σ. 429, Αρμ. 2004, σ. 1272).*

[2]. *Το άρθρο αυτό δεν έχει καταργηθεί με το άρθρο 9 του νόμου 1920/1991. Βλ. ΑΠ 1041/2000 (ΕλλΔικ 2001, σ. 429, Αρμ. 2004, σ. 1272).*

κανονίζωνται συμφώνως προς τα έθιμα των μειονοτήτων τούτων». **Το δε άρθρο 45 της ίδιας Συνθήκης ορίζει ότι:** *«Τα αναγνωρισθέντα δια των διατάξεων του παρόντος Τμήματος δικαιώματα εις τας εν Τουρκία μη μουσουλμανικάς μειονότητας, αναγνωρίζονται επίσης υπό της Ελλάδος εις τας εν τω εδάφει αυτής ευρισκόμενας μουσουλμανικάς μειονότητας»*.

5. **Το άρθρο 5 παρ. 1 του νόμου 1920/1991 ορίζει ότι:** *«Ο Μουφτής ασκεί δικαιοδοσία μεταξύ μουσουλμάνων Ελλήνων πολιτών της περιφέρειάς του επί γάμων, διαζυγίων, διατροφών, επιτροπειών, κηδεμονιών, χειραφεσίας ανηλίκων, ισλαμικών διαθηκών και της εξ αδιαθέτου διαδοχής, εφ' όσον οι σχέσεις αυτές διέπονται από τον Ιερό Μουσουλμανικό Νόμο».*

Β. Η άσκηση της αρμοδιότητας από τον Μουφτή/ιεροδίκη

6. **Με βάση τα ανωτέρω (1-5), ο Μουφτής είναι αρμόδιος για την αναγνώριση της νόμιμης σύναψης γάμου και την καθορισμένη δωρεά.**
7. **Σύμφωνα με τον Ιερό Μουσουλμανικό Νόμο οι μελλόνυμφοι πρέπει να είναι, τουλάχιστον, δώδεκα ετών.**
8. **Συγχρόνως, η προηγούμενη σύναψη γάμου δεν αποκλείει τη νόμιμη σύναψη νέου γάμου (διγαμία), κατά τον Ιερό Μουσουλμανικό Νόμο, αλλά στην πράξη πολύ σπάνια το ζήτημα έχει τεθεί. Πάντως, σε δύο τουλάχιστον πρόσφατες περιπτώσεις (μία πριν την θέση σε ισχύ του νόμου 1920/1991 και μία μετά) ποινικό δικαστήριο της Θράκης θεώρησε ότι η διγαμία δεν αποτελεί ποινικό αδίκημα, αναγνωρίζοντας έτσι την ισχύ του Ιερού Μουσουλμανικού Νόμου, με την αιτιολογία ότι το σχετικό χωρίο του Κορανίου[3] σε συνδυασμό με το άρθρο 4 του ν. 147/1914, υπερισχύει των σχετικών διατάξεων του Αστικού Κώδικα και της ελληνικής δημόσιας τάξης[4].**

Γ. Συγκριτικά στοιχεία

9. **Δικαιοδοτικές αρμοδιότητες είχε ο Μουφτής/ιεροδίκης και στη νήσο Mayotte της Γαλλίας (Ειρηνικός Ωκεανός). Με τον νόμο 2001-616 της 11ης Ιουλίου 2001, ο Μουφτής απώλεσε αυτές τις αρμοδιότητες και**

[3] *Κεφάλαιο τέταρτο (σουρέ) του Κορανίου (αγιέτ) 3: "Να νυμφεύεσθε δύο, τρεις ή τέσσερις γυναίκες. Και να διαλέγετε εκείνες που σας αρέσουν".*

[4]. *Βούλευμα 38/1989 του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Ξάνθης και Βούλευμα 14/1995 του ίδιου Συμβουλίου Πλημμελειοδικών. Βλ. πάντως και ΜονΠρωτΡοδόπης 58/1991 η οποία κηρύσσει εκτελεστή την απόφαση 9/1991 του Μουφτή Κομοτηνής: η τελευταία κηρύσσει άκυρο δεύτερο γάμο του γαμπρού με την αιτιολογία της απαγόρευσης της διγαμίας.*

ανέλαβε, απλώς, καθήκοντα διαμεσολαβητή.

10. Το άρθρο 12 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ορίζει ότι «Άμα τη συμπληρώσει ηλικίας γάμου, ο ανήρ και η γυνή έχουν το δικαίωμα να συνέρχωνται εις γάμον και ιδρύωσιν οικογένειαν συμφώνως προς τους διέποντας το δικαίωμα τούτο εθνικούς νόμους». Ερμηνεύοντας τη διάταξη αυτή, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου έκρινε ότι η θέσπιση ελαχίστου ορίου ηλικίας γάμου στα δεκαοκτώ έτη δεν προσβάλλει το δικαίωμα σύναψης γάμου ή την θρησκευτική ελευθερία νεαρής μουσουλμάνας, παρά το γεγονός ότι το αντίστοιχο όριο, σύμφωνα με τον Ιερό Μουσουλμανικό Νόμο, είναι τα δώδεκα έτη

Δ. Αλλαγή νομολογίας για τους εκτός Θράκης μουσουλμάνους

11. Το Μονομελές Πρωτοδικείου Θήβας με την υπ' αριθμόν 405/2000 απόφασή του δέχθηκε για πρώτη φορά ότι, εξαιτίας των δεσμεύσεων του Συντάγματος και της ΕΣΔΑ, έχει συντρέχουσα με τον Μουφτή αρμοδιότητα σε ζήτημα επιμέλειας μουσουλμάνου, κατοίκου Θηβών

Ε. Συμπέρασμα

12. Στις από 1η Μαρτίου 2001 προτάσεις της για ζητήματα θρησκευτικής ελευθερίας, η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου εισηγήθηκε τα ακόλουθα:

«Είναι, πράγματι, τουλάχιστον περίεργο στην Ελλάδα του 21ου αιώνα να εξακολουθεί να εφαρμόζεται ο ισλαμικός νόμος κατά παρέκκλιση των διατάξεων του Αστικού Κώδικα, τη στιγμή, μάλιστα, που κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει ούτε στην Τουρκία, ούτε σε ορισμένες άλλες μουσουλμανικές χώρες. Η κατάργηση των δικαιοδοτικών και διοικητικών αρμοδιοτήτων του Μουφτή και ο περιορισμός του στα θρησκευτικά του καθήκοντα αποτελεί, κατά τη γνώμη μας, επιβεβλημένο μέτρο εκσυγχρονισμού του θεσμού, ενόψει και των δεσμεύσεων του άρθρου 20 του ελληνικού Συντάγματος (δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας) και του άρθρου 6 ΕΣΔΑ (δικαίωμα σε δίκαιη δίκη)».

13. Στην από 7η Μαΐου 2003 απόφαση-γνωμάτευσής της για τους δια αντιπροσώπου μουσουλμανικούς γάμους, η Εθνική Επιτροπή για τα

---

[5] *ΕυρΔΔΑ, Υπόθεση Khan κατά Ηνωμένου Βασιλείου, αρ. προσφυγής 11579/85, D&R 48, σ. 253 (Απόφαση επί του παραδεκτού, 7.7.1986).*

[6] *NoB 49 (2001), σ. 661 επ. με σχόλιο Κ. Τσιτσελίκη. Δίκη 32 (2001), σ. 1097 επ. με σχόλιο Κ. Μπέη.*

Δικαιώματα του Ανθρώπου πρότεινε τα ακόλουθα:

«Θα πρέπει να επανεξεταστεί το ζήτημα του ελαχίστου ορίου ηλικίας για τη σύναψη μουσουλμανικού γάμου ενόψει του άρθρου 23 παρ. 3 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα».

Το άρθρο 23 παρ. 3 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα ορίζει: «κανένας γάμος δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί χωρίς την ελεύθερη και πλήρη συναίνεση των μελλοντικών συζύγων». Σύμφωνα, μάλιστα, με το Γενικό Σχόλιο 19 της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (27/7/1990) τα κράτη έχουν υποχρέωση να ορίζουν κατώτατο όριο ηλικίας τέτοιο που να εξασφαλίζει ότι δύνανται οι μελλόνυμφοι να δώσουν την πλήρη και ελεύθερη προσωπική συναίνεση για τη σύναψη του γάμου.

Τέτοιο όριο ηλικίας είναι εκείνο της γενικής δικαιοπρακτικής ικανότητας που αναγνωρίζει ο έλληνας νομοθέτης (δέκατο όγδοο έτος).

3.2.2005

ΜΕΡΟΣ Δ΄

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΕΔΑ ΤΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΩΝ ΠΟΥ ΜΕΤΕΧΟΥΝ Σ' ΑΥΤΗΝ ΓΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥΣ (άρθρο 6 παρ. 1 του ν. 2667/1998, ιδρυτικού της ΕΕΔΑ)

ΕΚΘΕΣΗ
ΓΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ, ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ, ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ

Σχετικά με τα μέτρα που λήφθηκαν κατά το έτος 2004 για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στους τομείς ευθύνης του Υπουργείου Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, σας γνωρίζουμε τα εξής:

1. ΘΕΜΑΤΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Το ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α, ως αρμόδιος φορέας για τη χάραξη της μεταναστευτικής πολιτικής της Χώρας, λαμβάνει συνεχώς νομοθετικά και πρακτικά μέτρα για την απλούστευση της διαδικασίας εισόδου και διαμονής αλλοδαπών πολιτών καθώς επίσης μεριμνά για την ομαλή διαβίωση των υπηκόων τρίτων χωρών στη Χώρα μας.

Α. Οι νομοθετικές πρωτοβουλίες που τροποποίησαν ή συμπλήρωσαν διατάξεις του βασικού μεταναστευτικού νόμου 2910/2001 (ΦΕΚ 91 Α/2.5.2001) «Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια. Κτήση της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις» συνοψίζονται στις κατωτέρω:

- Ν. 3242 / 2004, ΦΕΚ 102/Α΄/24.5.2004 «Ρυθμίσεις για την οργάνωση και λειτουργία της κυβέρνησης, τη διοικητική διαδικασία και τους Ο.Τ.Α.» άρθρο 25.

α. Παράταση προθεσμίας για την έκδοση αδειών εργασίας και διαμονής αλλοδαπών, δυνατότητα εξαγοράς ενσήμων.

- Ν. 3254 / 2004 ΦΕΚ 137/Α΄/22.7.2004 «Ρύθμιση θεμάτων των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων και άλλες διατάξεις» άρθρο 6:

α. Ρυθμίσεις θεμάτων ‘άδειας διαμονής σε αλλοδαπούς αθλητές, προπονητές και λοιπό εξειδικευμένο συνοδευτικό προσωπικό που εισέρχονται στη Χώρα για προετοιμασία ενόψει συμμετοχής σε διεθνείς αθλητικές διοργανώσεις.

- Απόφαση υπ’ αριθμ. 15514/2004 του Υφυπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, ΦΕΚ Β 1553/15.10.2004 «Κατάργηση υποχρέωσης υποβολής δικαιολογητικών για την ανανέωση άδειας διαμονής για εξαρτημένη εργασία και για παροχή ανεξάρτητων υπηρεσιών ή έργου»:

a. Κατάργηση μίας σειράς δικαιολογητικών τα οποία απαιτούνται σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 2910/2001 (άρθρα 22 και 23) ως προς την ανανέωση άδειας διαμονής για εξαρτημένη εργασία και για παροχή ανεξάρτητων υπηρεσιών ή έργου, καθόσον αυτά έχουν κατατεθεί στην οικεία Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση για την ανανέωση άδειας εργασίας, η έκδοση της οποίας αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την ανανέωση της άδειας διαμονής.

- Ν. 3274/2004 ΦΕΚ 195 Α΄/19.10.2004 «Οργάνωση και λειτουργία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού.»

a. Χορήγηση άδειας διαμονής σε αλλοδαπούς φοιτητές, που συμμετέχουν σε προγράμματα με σκοπό την πρακτική άσκηση στο αντικείμενο των σπουδών τους.

b. Συμπερίληψη στα μέλη οικογένειας Έλληνα ή πολίτη Ευρωπαϊκής Ένωσης των τέκνων άνω του 21ου έτους, που αποδεικνύεται ότι συντηρούνται από αυτούς.

c. Δυνατότητα σε αλλοδαπούς, που εισέρχονται ως οικονομικά ανεξάρτητα άτομα, βάσει των διατάξεων της παρ. 1 του άρθρου 37 του ν. 2910/2001, να συνοδεύονται και από τα μέλη της οικογένειας τους.

d. Τροποποίηση διάταξης για άδεια διαμονής που χορηγείται σε θύματα εμπορίας ανθρώπων, ώστε να επέχει και θέση άδειας εργασίας.

e. Δυνατότητα τακτοποίησης με άδεια διαμονής τέκνων αλλοδαπών, τα οποία κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος του ν. 2910/2001 δεν είχαν συμπληρώσει το 21ο έτος της ηλικίας τους και είτε τους είχε χορηγηθεί προσωρινή εξάμηνη άδεια διαμονής είτε ήταν εγγεγραμμένα ως προστατευόμενα μέλη στις άδειες διαμονής των γονέων τους και δεν τους χορηγήθηκε αυτοτελής άδεια διαμονής είτε δεν έλαβαν άδεια διαμονής καίτοι οι γονείς τους ήταν ή έγιναν κάτοχοι άδειας διαμονής.

Επί του παρόντος, το ΥΠ.ΕΣ.Δ.ΔΑ, σε συνεργασία με τα συναρμόδια Υπουργεία, έχει σχεδόν ολοκληρώσει την αναμόρφωση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου (ν. 2910/2001) για την είσοδο και παραμονή των αλλοδαπών στην ελληνική επικράτεια, καθώς και την ενσωμάτωση, κατά λόγο αρμοδιότητας, των ακόλουθων κοινοτικών Οδηγιών που άπτονται των θεμάτων νόμιμης μετανάστευσης στην εθνική νομοθεσία.:

- Οδηγία 2003 / 86 / ΕΚ του Συμβουλίου της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης.
- Οδηγία 2003 / 109 / ΕΚ του Συμβουλίου της 25ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών που είναι επί μακρόν διαμένοντες.

- Οδηγία 2004/38/ΕΚ του Ευρ. Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών.
- Οδηγία του Συμβουλίου για τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών με σκοπό τις σπουδές, την ανταλλαγή μαθητών, την επαγγελματική κατάρτιση ή τον εθελοντισμό.
- Οδηγία του Συμβουλίου για μία συγκεκριμένη διαδικασία εισδοχής υπηκόων τρίτων χωρών για τους σκοπούς της επιστημονικής έρευνας.
- Οδηγία 2004/81/ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου, σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές.

2. ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ.

Στις 2 Νοεμβρίου 2004 υιοθετήθηκε από την Κυβερνητική Επιτροπή τετραετές πρόγραμμα δράσης με τίτλο «ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΞΟΝΕΣ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ (2004-2008)» όπου τα θέματα της ισότητας συνδέονται με τις εθνικές προτεραιότητες Ανάπτυξη Απασχόληση, Κοινωνική Συνοχή. Δίνεται έμφαση στην οικονομική αναπτυξιακή και πολιτική διάστασή τους. Το πρόγραμμα αυτό δίνει προτεραιότητα στους ακόλουθους άξονες ειδικών δράσεων: Απασχόληση -Εκπαίδευση - Πρόληψη και καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών - Ενίσχυση των γυναικών στα κέντρα λήψης αποφάσεων. Στο πλαίσιο των παραπάνω η Γ.Γ.Ι προβαίνει στις ακόλουθες δράσεις και ενέργειες:

Ι. ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ - ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΟΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΣΤΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Α. Έναρξη εφαρμογής του ΜΕΤΡΟΥ 5.3.: «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις υπέρ των γυναικών» - Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ» του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας

Τελική Δικαιούχος: Γενική Γραμματεία Ισότητας.

Έργο: «Επιχορήγηση για την παροχή ολοκληρωμένων παρεμβάσεων υπέρ των γυναικών». Η καινοτομία του έργου είναι ο ολοκληρωμένος χαρακτήρας της παρέμβασης η οποία επιτυγχάνεται μέσα από την παροχή αλληλοσυνδεόμενων ενεργειών.

Το έργο απευθύνεται σε 9.018 κυρίως άνεργες γυναίκες, εφαρμόζεται σε επίπεδο Περιφέρειας από 17 Σχέδια Δράσης, και αποσκοπεί στην βελτίωση της πρόσβασης, της κοινωνικής στήριξης, της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας και την εξασφάλιση βιώσιμης απασχόλησης , μέσα από την παροχή υπηρεσιών εξειδικευμένης πληροφόρησης, συμβουλευτικής και κοινωνικής στήριξης.

Β. Έναρξη εφαρμογής του ΜΕΤΡΟΥ 5.1.: «Θετικές Δράσεις υπέρ των γυναικών στις Μικρομεσαίες & Μεγάλες Επιχειρήσεις» - Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ» του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας

Το μέτρο προωθείται από την Γενική Γραμματεία Ισότητας, για πρώτη φορά στην Ελλάδα , και έχει σαν στόχο να βοηθήσει τις εργαζόμενες γυναίκες σε μικρομεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις να αποκτήσουν επιπλέον εφόδια , ώστε να μπορούν να διεκδικήσουν με καλύτερους όρους την εξέλιξή τους στην επιχείρηση καθώς και την εναρμόνιση οικογενειακών και επαγγελματικών υποχρεώσεων. Το έργο είναι σε εξέλιξη.

Γ. ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΔΡΑΣΕΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ EQUAL

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας συμμετέχει ήδη ως εταίρος στις παρακάτω Αναπτυξιακές Συμπράξεις του Α΄ κύκλου της Κ.Π. Equal:

- ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ, Τίτλος Έργου: Δίκτυο Απασχολησιμότητας απεξαρτημένων ατόμων, Συντονιστής Εταίρος: ΟΚΑΝΑ.
- ΣΠΑΡΤΑΚΟΣ ΑΜΚΕ, Τίτλος Έργου: Ενιαίο Σύστημα Πιστοποίησης Επαγγελματικών Προσόντων, Συντονιστής Εταίρος: ΕΕΔΕ.
- EQUAL ANDROMEDA, Τίτλος Έργου: Δράσεις για την καταπολέμηση του διαχωρισμού στο χώρο εργασίας, Συντονιστής Εταίρος: ΚΕΘΙ.
- ΔΙΚΤΥΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ, Τίτλος Έργου: Ίσες δυνατότητες - ίσες ευκαιρίες, Συντονιστής Εταίρος: ΕΡΓΟΝ ΚΕΚ.
- ΑΘΗΝΑ, Τίτλος Έργου: Άρση εμποδίων και διακρίσεων στην αγορά εργασίας για τις γυναίκες τεχνικούς, Συντονιστής Εταίρος: ΣΕΒ.
- DIONI II, Τίτλος Έργου: Γυναικεία Επιχειρηματικότητα και Διαπεριφερειακό Σύστημα Υποστήριξης στην Κοινωνική Οικονομία, Συντονιστής Εταίρος: ΚΕΚ ASPA PRIMUS.

Δ. Συμφωνία για κατάρτιση Μνημονίου της Γ.Γ.Ι. και του Ελληνικού Δικτύου για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη με σκοπό την προώθηση δράσεων ισότητας στις επιχειρήσεις

ΙΙ. ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΜΕ ΘΥΜΑΤΑ ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Α. Δράσεις για την καταπολέμηση της Ενδοοικογενειακής Βίας

Νομοθεσία

Έχει ήδη ξεκινήσει η διαδικασία σύστασης ομάδας, η οποία θα επεξεργασθεί νομοθεσία για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας. Στο πλαίσιο αυτών των ρυθμίσεων θα εξετασθούν οι όροι και οι προϋποθέσεις θέσπισης οικονομικής βοήθειας προς τα θύματα της οικογενειακής βίας τα οποία, λόγω έλλειψης πόρων, παρεμποδίζονται να εγκαταλείψουν την οικογενειακή στέγη.

Ενημέρωση, ευαισθητοποίηση, κατάρτιση

Η ΓΓΙ συνεχίζει, σε συνεργασία με συναρμόδιους φορείς και μη κυβερνητικές οργανώσεις, να προβαίνει σε δράσεις ευαισθητοποίησης του κοινού, με την διοργάνωση ενημερωτικών εκστρατειών, την παραγωγή τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών μηνυμάτων, την εκτύπωση φυλλαδίων, στην ελληνική και αγγλική γλώσσα, και την έκδοση αφισών.

Στο πλαίσιο αυτό, στις 25 Νοεμβρίου 2004 ανακοίνωσε στοιχεία από την μελέτη με θέμα «Ενδοοικογενειακή Βία - Δειγματοληπτική στατιστική αξιοποίηση στοιχείων που αφορούν στην κακοποίηση γυναικών». Η έρευνα αναφέρεται στις γυναίκες που απευθύνθηκαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα της Γενικής Γραμματείας Ισότητας κατά το χρονικό διάστημα από 1.1.2004 μέχρι 31.10.2004 και διεξήχθη με βάση τους 7 ευρωπαϊκούς δείκτες που έθεσε η Δανική Προεδρία το 2002. Λειτούργησαν επίσης περίπτερα ενημέρωσης του κοινού σε κεντρικούς δρόμους της Αθήνας και του Πειραιά, διανεμήθηκε υλικό και αναρτήθηκαν αφίσες στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς.

Με σκοπό την ενημέρωση, και εξειδίκευση των επαγγελματιών που ασχολούνται με περιστατικά κακοποιημένων γυναικών στα Συμβουλευτικά Κέντρα της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, διεξήχθη εκπαιδευτικό σεμινάριο με βασικό θέμα την πρόληψη και αντιμετώπιση της μετατραυματικής αγχώδους διαταραχής που προκαλείται μετά από βιασμό, χωρισμό κ.λπ. Το σεμινάριο έγινε από το ΚΕ.ΣΥ.Υ. ΚΕ.ΜΟ.Π. « ο Πλάτων» στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος ΔΑΦΝΗ. (Μάϊος 2004).

Υποδομές

Συνεχίζεται η λειτουργία των Συμβουλευτικών Κέντρων για τη βία κατά των γυναικών σε Αθήνα και Πειραιά που παρέχουν ψυχοκοινωνική και νομική στήριξη σε κακοποιημένες γυναίκες, καθώς και των αντίστοιχων συνοδευτικών υπηρεσιών που παρέχει το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας.

Η Γ.Γ.Ι συνεργάζεται με το Δήμο Αθηναίων για την ανανέωση της προγραμματικής σύμβασης λειτουργίας του ξενώνα κακοποιημένων γυναικών και με τους Δήμους Θεσσαλονίκης, Σερρών, Καβάλας και Κομοτηνής για τη δημιουργία και λειτουργία αντίστοιχων Συμβουλευτικών Κέντρων και Ξενώνων.

Β. Δράσεις της Γ.Γ.Ι. για την καταπολέμηση της παράνομης Εμπορίας Γυναικών

Η Γ.Γ.Ι συμμετέχει στην Ειδική Επιτροπή, που συστάθηκε με πρωτοβουλία του Υπουργού Δικαιοσύνης και σκοπό έχει το συντονισμό σε πολιτικό επίπεδο των εργασιών για την εφαρμογή των διατάξεων του Νόμου 3064/2002 «Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων». Στο πλαίσιο αυτό συμμετέχει στο σχεδιασμό και εφαρμογή του Ολοκληρωμένου Προγράμματος Δράσεων για την αρωγή και προστασία των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων (Trafficking) με τις εξής ενέργειες:

1. Στο πλαίσιο του Μέτρου 5.3 «Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις υπέρ των γυναικών» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση», του οποίου τελική δικαιούχος είναι η Γ.Γ.Ι., στην κατηγορία των ωφελούμενων ανέργων γυναικών περιλαμβάνονται για πρώτη φορά και γυναίκες που έχουν χαρακτηρισθεί ως θύματα παράνομης διακίνησης και εμπορίας (θύματα trafficking). Τα άτομα αυτά αποκτούν άμεσα άδεια παραμονής που είναι ταυτόχρονα και άδεια εργασίας, γεγονός που εξασφαλίστηκε με πρόσφατη διάταξη που προώθησε το ΥΠΕΣΔΔΑ (Ν. 3274/2004, αρ. 34. παρ. 7).

2. Στο πλαίσιο του β' κύκλου της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL έχει υποβληθεί πρόταση από την Αναπτυξιακή Σύμπραξη «ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ», στην οποία η Γ.Γ.Ι. συμμετέχει ως εταίρος, με τίτλο «Καινοτόμες πρακτικές υποστήριξης και ένταξης για τα θύματα του trafficking». Σκοπός του έργου είναι η δημιουργία ενός μηχανισμού διαβούλευσης και συνεργασίας, ο οποίος θα εγγυάται τη δυνατότητα διατύπωσης συνεκτικών προτάσεων - συστάσεων για τη χάραξη πολιτικής και ανάληψης πρωτοβουλιών και αφετέρου ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη ενός Πιλοτικού μοντέλου παροχής υπηρεσιών αρωγής και προστασίας στα θύματα της παράνομης διακίνησης μέσω της διεύρυνσης και ανάπτυξης των υπηρεσιών και της επιμόρφωσης και ευαισθητοποίησης των επαγγελματιών/στελεχών.

Επίσης, η Γ.Γ.Ι συμμετέχει με εκπρόσωπό της στην Επιτροπή Εμπειρογνωμόνων για την Κατάρτιση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Καταπολέμηση της Ανθρώπινης Εκμετάλλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης (Συνεδρίαση Σεπτεμβρίου και Δεκεμβρίου 2004).

III. ΑΛΛΑ ΘΕΜΑΤΑ

Α. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΤΟΥ ΟΗΕ

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας και το Γραφείο της ΄Υπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. στην Ελλάδα συνέταξαν και πρόκειται να υπογράψουν αναθεωρημένο Μνημόνιο Συνεργασίας, με σκοπό να προάγουν από κοινού τα δικαιώματα των γυναικών και των ανηλίκων κοριτσιών, στις οποίες έχει χορηγηθεί άσυλο ή οι οποίες έχουν ζητήσει άσυλο ή στις οποίες έχει χορηγηθεί ανθρωπιστικό καθεστώς στην Ελλάδα σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το Π.Δ. 61/1999.

Β. ΥΓΕΙΑ

Η ΓΓΙ, στο πλαίσιο της συμμετοχής της στην 4η Επιτροπή Παρακολούθησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Υγεία- Πρόνοια 2000-2006 του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, εισηγήθηκε κι έγινε αποδεκτό, μεταξύ άλλων, να εκπαιδευθούν οι επαγγελματίες υγείας τόσο σε θέματα υποδοχής και περίθαλψης γυναικών θυμάτων βίας όσο και σε θέματα σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας. (Δεκέμβριος 2004).

Γ. ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας επίσης συμμετέχει στην Εθνική Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας (Άρθρο 2 Ν.3144/2003, ΦΕΚ 111/Α΄/03) που συστάθηκε στο Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας. Σκοπός της Επιτροπής είναι η προώθηση του Κοινωνικού Διαλόγου για την καταπολέμηση της φτώχειας και του Κοινωνικού Αποκλεισμού, την ανάπτυξη Δικτύου για την Κοινωνική Προστασία και την Κοινωνική Ενσωμάτωση και η γνωμοδότηση για τη διαμόρφωση, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Κοινωνική Ενσωμάτωση.

Αθήνα, Φεβρουάριος 2005
Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΘΕΣΗ
ΓΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

Κατά τη διάρκεια του 2004, το Υπουργείο Εξωτερικών συνέχισε να προωθεί το πολυδιάστατο έργο του σε θέματα προαγωγής και προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, κατά λόγο αρμοδιότητάς του.

Η πολύπλευρη αυτή δράση καλύπτει όχι μόνο τις εξωτερικές πτυχές σχετικών δραστηριοτήτων, αλλά και ένα σημαντικό συντονιστικό, και όχι μόνο, έργο στο εσωτερικό της χώρας.

1. Γενικός προσανατολισμός - στόχοι πολιτικής

Εκφράζοντας την κυβερνητική πολιτική στα διεθνή fora, σε οικουμενικό και περιφερειακό επίπεδο, το Υπουργείο Εξωτερικών παρακολουθεί τις εξελίξεις και παρουσιάζει τις ελληνικές θέσεις, που σταθερά υποστηρίζουν την προσήλωση στο σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των μειονοτήτων, σύμφωνα με τις επιταγές του Διεθνούς Δικαίου, του εθνικού δικαίου και του ευρωπαϊκού νομικού πολιτισμού.

Ο σεβασμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου αποτελεί μια «σταθερά» της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Συνακόλουθα, αποτελεί βασικό στοιχείο της στρατηγικής του Υπουργείου Εξωτερικών, τόσο στο πεδίο των Ηνωμένων Εθνών και της Ε.Ε., όσο και των άλλων διεθνών οργανισμών και γενικότερα σε όλο το φάσμα των διεθνών σχέσεων. Χαρακτηριστικές είναι οι σχετικές θέσεις που εξέφρασε ο Υπουργός Εξωτερικών κ. Π. Μολυβιάτης στην Γεν. Συνέλευση του ΟΗΕ τον Σεπτέμβριο του 2004.

2. Υπογραφή και κύρωση διεθνών συμβάσεων

Κατά το 2004, η Ελλάδα κύρωσε το Πρωτόκολλό αριθ. 13 στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των θεμελιωδών Ελευθεριών, σχετικά με την κατάργηση της θανατικής ποινής σε όλες τις περιστάσεις (Ν. 3289/2004, ΦΕΚ/Α΄ 227/26.11.2004). Το σχετικό έγγραφο επικύρωσης τέθηκε ήδη στον θεματοφύλακα Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης. Εξάλλου η Ελλάδα υπέγραψε, στις 13.5.2004, το 14ο Πρωτόκολλο στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που τροποποιεί το σύστημα ελέγχου της Ευρ.Σ.Δ.Α., του οποίου η κυρωτική διαδικασία βρίσκεται σε εξέλιξη

3. Υποβολή εθνικών εκθέσεων σε διεθνή συμβατικά όργανα ελέγχου

Τον Απρίλιο 2004, κατατέθηκε στη Γραμματεία της Επιτροπής

Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα η Πρώτη Περιοδική Έκθεση για την εφαρμογή από την Ελλάδα του ως άνω Συμφώνου. Είναι αξιοσημείωτο ότι κατά τη διαμόρφωση του τελικού Σχεδίου της Έκθεσης, ελήφθησαν υπ' όψιν οι σχετικές παρατηρήσεις της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

4. Διεθνείς Συναντήσεις - Συναντήσεις στα πλαίσια ΚΕΠΠΑ/ΕΕ

Εκπρόσωποι του Υπουργείου Εξωτερικών συμμετείχαν σε πολλές διεθνείς διασκέψεις/ συναντήσεις για ζητήματα δικαιωμάτων του ανθρώπου. Ειδικότερα είχαμε:

- Συμμετοχή στις τακτικές μηνιαίες Συναντήσεις της Ομάδας Εργασίας της ΚΕΠΠΑ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (COHOM) (Βρυξέλλες, Ιανουάριος-Δεκέμβριος 2004).
- Συμμετοχή σε ειδική συνάντηση του COHOM για ενίσχυση της παρουσίας της ΕΕ στην Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ και την 3ην Επιτροπή της Γενικής Συνέλευσης των ΗΕ και για δέσμευση της ΕΕ προς ενίσχυση του συστήματος Ηνωμένων Εθνών με στόχο την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. (Βρυξέλλες, Νοέμβριος 2004).
- Συμμετοχή σε κοινή συνάντηση των Ομάδων Εργασίας της ΚΕΠΠΑ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (COHOM) και την Ασία-Ωκεανία (COASI) (Βρυξέλλες, Φεβρουάριος 2004).
- Συμμετοχή σε κοινή συνάντηση των Ομάδων Εργασίας της ΚΕΠΠΑ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (COHOM) και τον ΟΑΣΕ (COSCE) (Βρυξέλλες, Ιούνιος 2004).
- Συμμετοχή στις συναντήσεις της Επιτροπής της ΕΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και τη Δημοκρατία (Βρυξέλλες, Ιανουάριος, Μάρτιος, Ιούνιος και Οκτώβριος 2004).
- Συμμετοχή στην Ετήσια Διπλωματική Διάσκεψη του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Master (Ε.ΜΑ) και του Ευρωπαϊκού Διαπανεπιστημιακού Κέντρου για τα ΔΑ και τον Εκδημοκρατισμό (EIUC), με συμμετοχή των Διευθυντών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου των «25», με θέμα «Ανθρώπινα Δικαιώματα και Στρατηγικές κατά της Τρομοκρατίας» (Βενετία, Ιούλιος 2004).
- Συμμετοχή στο 6ο ετήσιο Forum Συζητήσεων ΕΕ-ΜΚΟ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου με θέμα «Εφαρμογή των Κατευθυντηρίων Οδηγιών της ΕΕ για τους Προασπιστές Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» (Χάγη, Δεκέμβριος 2004).

- Συμμετοχή στην Ετήσια Συζήτηση της Ομάδας Επαφής ΜΚΟ της ΕΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Βρυξέλλες, Φεβρουάριος 2004).

- Συμμετοχή σε συναντήσεις Εμπειρογνωμόνων του COHOM για την προετοιμασία των θέσεων της ΕΕ επί του σχεδίου Διεθνούς Σύμβασης περί προστασίας-προαγωγής των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας ατόμων με ειδικές ανάγκες (Βρυξέλλες, Μάιος 2004 - Χάγη, Αύγουστος 2004).

- Συμμετοχή σε συνάντηση Εμπειρογνωμόνων του COHOM για την επεξεργασία Προγράμματος Δράσης προς εφαρμογή των Κατευθυντηρίων Οδηγιών της ΕΕ για τα παιδιά στις ένοπλες συγκρούσεις (Βρυξέλλες, Νοέμβριος 2004).

- Συμμετοχή στην 3η και 4η Σύνοδο της ad hoc Επιτροπής του ΟΗΕ για την επεξεργασία Διεθνούς Σύμβασης περί προαγωγής-προστασίας των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας ατόμων με ειδικές ανάγκες (Νέα Υόρκη, Μάιος-Ιούνιος 2004 και Αύγουστος- Σεπτέμβριος 2004).

- Συμμετοχή στην Περιφερειακή Συνάντηση της Οικονομικής Επιτροπής του ΟΗΕ για την Ευρώπη ενόψει της δεκαετούς επανεξέτασης εφαρμογής της Πλατφόρμας Δράσης του Πεκίνου (Γενεύη, Δεκέμβριος 2004).

- Συμμετοχή στη 2η Διακυβερνητική Διάσκεψη με θέμα «Making Europe and Central Asia Fit for Children» (Σεράγεβο, Μάιος 2004).

5. Θέματα γενικότερου εθνικού ενδιαφέροντος

Αξιοσημείωτη είναι η δραστηριότητα του Υπουργείου Εξωτερικών σε εσωτερικό επίπεδο. Καταγράφεται ο:

- Συντονισμός των -13 εν όλω - συναρμοδίων Υπουργείων και με σύγκληση επανειλημμένων συσκέψεων για τη σύνθεση-προετοιμασία της Αντιπροσωπείας της χώρας μας κατά την εξέταση της Αρχικής Εθνικής Έκθεσης ενώπιον της Επιτροπής υπό το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (ICESCR) (Γενεύη, 28-29 Απριλίου 2004).

- Μεταγενέστερος Συντονισμός των ιδίων Υπουργείων προς αποτίμηση των Καταληκτικών Παρατηρήσεων της εν λόγω Επιτροπής μετά την εξέταση της Εθνικής Έκθεσης και συγκέντρωση-επεξεργασία Εθνικών Σχολίων από 7 εν όλω Υπουργεία επί των Παρατηρήσεων αυτών. Τα Σχόλια υποβλήθηκαν στη Γραμματεία της Επιτροπής στα μέσα Ιουλίου 2004 και δημοσιεύθηκαν ως κείμενο των Ηνωμένων Εθνών στα τέλη Αυγούστου 2004.

- Συντονισμός των τριών συναρμοδίων Υπουργείων (Δικαιοσύνης ως υπευθύνου, Δημόσιας Τάξης και Υγείας- Κοινωνικής Αλληλεγγύης) για τη

σύνθεση-προετοιμασία της Αντιπροσωπείας της χώρας μας κατά την εξέταση της 4ης Περιοδικής Εθνικής Έκθεσης ενώπιον της Επιτροπής υπό τη Διεθνή Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλης Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CAT) (Γενεύη, 22-23 Νοεμβρίου 2004).

- Συντονισμός των -10 εν όλω- συναρμοδίων Υπουργείων για σύνταξη της 2ης και 3ης Περιοδικής Εθνικής Έκθεσης προς την Επιτροπή υπό τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC) (Νοέμβριος 2004).

- Συντονισμός των (συν)αρμοδίων κατά περίπτωση Υπουργείων για την παροχή απαντήσεων σε διατυπούμενες κατά της χώρας μας αιτιάσεις σε όργανα Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ ή άλλων Διεθνών Οργανισμών (π.χ. Συμβούλιο της Ευρώπης).

Αθήνα, Φεβρουάριος 2005
Καθηγητής Στέλιος Περράκης
Μέλος της ΕΕΔΑ

ΕΚΘΕΣΗ
ΓΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Κατά τη διάρκεια του 2004 και συγκεκριμένα από τον Απρίλιο 2004 μέχρι τον Δεκέμβριο του ιδίου έτους προτάθηκαν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης και ψηφίστηκαν δύο Νόμοι που στοχεύουν στη διασφάλιση δικαιωμάτων των πολιτών και συστήθηκαν 5 νομοπαρασκευαστικές επιτροπές με συναφές αντικείμενο. Επίσης ελήφθησαν μέτρα στον τομέα Σωφρονιστικής Πολιτικής του Υπουργείου, με στόχο την βελτίωση των συνθηκών κράτησης και σωφρονισμού.

Α) ΝΟΜΟΙ:

1. Παροχή νομικής βοήθειας σε πολίτες χαμηλού εισοδήματος (Ν. 3226/04) Με βάση το νέο αυτό Νόμο πολίτες χαμηλού εισοδήματος δικαιούνται δωρεάν παροχή νομικής βοήθειας και εκπροσώπηση από δικηγόρο ενώπιον των Δικαστηρίων.
2. Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού σύμφωνα με τις οδηγίες 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Ιουνίου 2000 και 2000/78/ΕΚ της 27ης Νοεμβρίου 2000, που βασίζονται στα άρθρα 6 παρ. 1 και 13 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ώστε να διασφαλίζεται η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Β) ΝΟΜΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ:

1. Επιτροπή για εισήγηση αναγκαίων νομοθετικών μέτρων, προκειμένου να προσαρμοσθεί η εθνική νομοθεσία στις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.
2. Επιτροπή για επεξεργασία και κατάρτιση σχεδίου νόμου με σκοπό την ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στην Διεθνή Σύμβαση των δικαιωμάτων του παιδιού, για την εμπορία παιδιών, παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία.
3. Επιτροπή με σκοπό τον συντονισμό σε πολιτικό επίπεδο των εργασιών για την εφαρμογή των διατάξεων του ν. 3064/02 «Καταπολέμηση

της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών».

(Τροποποίηση Π.Δ.)

4. Επιτροπή για εισήγηση αναγκαίων νομοθετικών μέτρων, προκειμένου να προσαρμοστεί η εθνική νομοθεσία στην απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της 15ης Μαρτίου 2001 σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες.
5. Επιτροπή με σκοπό την επεξεργασία και προσαρμογή της εθνικής νομοθεσίας στην οδηγία 2004/80/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 29ης Απριλίου 2004 για την αποζημίωση των θυμάτων εγκληματικών πράξεων. (υπό συγκρότηση).

Γ) ΤΟΜΕΑΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ:

1. Έγιναν παρεμβάσεις και κτιριακές βελτιώσεις σε χώρους κράτησης κρατουμένων του συγκροτήματος Κορυδαλλού.

- Ειδικότερα σε ότι αφορά στους κρατούμενους για συμμετοχή στην οργάνωση «17 Νοέμβρη», έγιναν παρεμβάσεις στον προαύλιο χώρο, με σημαντική μείωση του ύψους των περιμετρικών τοίχων των προαυλίων τους καθώς και αφαίρεση του πλέγματος, που κάλυπτε την οροφή του προαυλίου, θέμα το οποίο αποτελούσε αίτημά τους. Το Υπουργείο αφού ήλεγξε τις συνθήκες κράτησης και μελέτησε τις σχετικές εκθέσεις της Ε.Ε.Δ.Α. θεώρησε εύλογες τις παραπάνω αλλαγές και προχώρησε στην υλοποίησή τους.
- Σε ό,τι αφορά στους κρατούμενους φορείς του AIDS έγιναν βελτιώσεις με κτιριακή παρέμβαση στους χώρους κοιτωνισμού και τους κοινόχρηστους χώρους. Επίσης, αυξήθηκε το ημερήσιο εφόδιο σίτισής τους (βελτίωση συσσιτίου).

2. Προωθήθηκε πρόγραμμα κατηγοριοποίησης των κρατουμένων (διαχωρισμού με συγκεκριμένα κριτήρια), το οποίο βρίσκεται σε εξέλιξη και διαβιβάσθηκε για γνωμοδότηση στο ΚΕΣΦ πρόταση τροποποίησης των προϋποθέσεων κράτησης σε Αγροτικές Φυλακές και ΚΑΥΦ, με στόχο την ενίσχυση του θεσμού των Αγροτικών Φυλακών και κυρίως την αποσυμφόρηση των Κλειστών Φυλακών.

3. Μελετάται από Ειδική Επιτροπή του Υπουργείου Υγείας & Δικαιοσύνης η ένταξη των Θεραπευτικών Καταστημάτων στο Ε.Σ.Υ. και επεκτείνεται η εγκατάσταση οδοντιατρείων σε 7 ακόμη Καταστήματα Κράτησης.

4. Προωθείται ο θεσμός της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης των κρατουμένων με νέα προγράμματα που θα υλοποιηθούν από το β΄ εξάμηνο του 2005.

5. Προωθείται προς υλοποίηση από τη ΘΕΜΙΣ Α.Ε., πρόγραμμα κτιριακών βελτιώσεων συνθηκών κράτησης, σε όλα σχεδόν τα Καταστήματα Κράτησης.

6. Προωθούνται, νομοθετικά μέτρα με στόχο την αποσυμφόρηση των Φυλακών (μετατροπές ποινών, νέα κτίρια κλπ) και εντάχθηκαν με νέα υπουργική απόφαση 68 νέοι φορείς υλοποίησης του θεσμού της Κοινωφελούς Εργασίας.

Τα παραπάνω μέτρα έχουν ήδη συμβάλει στη βελτίωση των συνθηκών κράτησης και με την ολοκλήρωσή τους αναμένεται ότι θα υπάρξει θεαματική βελτίωση στις συνθήκες κράτησης και σωφρονισμού, που είναι στόχος υψηλής προτεραιότητας για το Υπουργείο Δικαιοσύνης.

Αθήνα, Φεβρουάριος 2005

ΕΚΘΕΣΗ
ΓΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ

Κατά τη διάρκεια του 2004 στο πλαίσιο της πολιτικής του Υ.Δ.Τ. και του Αρχηγείου της ΕΛ. ΑΣ. πάρθηκαν ή δρομολογήθηκαν μία σειρά μέτρων με στόχο τη βελτίωση της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Πιο συγκεκριμένα:

1. ΠΡΟΛΗΨΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Στα πλαίσια της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου με την ευρύτερη έννοια του όρου, σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε για το έτος 2004, η αντεγκληματική πολιτική και ετέθησαν συγκεκριμένοι στόχοι μείωσης της διάπραξης σοβαρών κυρίως αδικημάτων και αύξησης του ποσοστού των εξιχνιάσεων, οι οποίοι στόχοι σε πολλές των περιπτώσεων επετεύχθησαν. Η Ομάδα Διοίκησης Έργου των Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης Εγκληματικότητας, για την προώθηση και στήριξη του θεσμού, επεξεργάσθηκε επιχειρησιακό σχέδιο κοινωνικού χαρακτήρα, με την πρόσληψη εμψυχωτών (κοινωνικών επιστημόνων).

2. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

α. Η έκδοση προεδρικού διατάγματος **«Κώδικας δεοντολογίας του αστυνομικού»** (Π.Δ. 254/2004, ΦΕΚ Α-238), στον οποίο περιλαμβάνονται κανόνες για το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την προστασία των ευάλωτων προσώπων και κοινωνικών ομάδων. Για την κατάρτισή του ελήφθησαν υπόψη ο Ευρωπαϊκός Κώδικας Αστυνομικής Δεοντολογίας, οι διεθνείς διακηρύξεις για τους κανόνες συμπεριφοράς των αστυνομικών, οι παρατηρήσεις και προτάσεις της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, του Συνηγόρου του Πολίτη, του Γραφείου της Υπάτης Αρμοστείας για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα και των Ομοσπονδιών του αστυνομικού προσωπικού. Αποτελείται από επτά (7) άρθρα, με τα οποία καθορίζονται:

- *Οι γενικές υποχρεώσεις του αστυνομικού (άρθρο 1).*
- *Η συμπεριφορά κατά την αστυνομική δράση γενικά (άρθρο 2).*
- *Η συμπεριφορά κατά τη σύλληψη και κράτηση των πολιτών (άρθρο 3).*
- *Η συμπεριφορά κατά την προανάκριση (άρθρο 4).*
- *Οι υποχρεώσεις για την εξυπηρέτηση των πολιτών (άρθρο 5).*

- Οι κανόνες που διέπουν τον αστυνομικό ως δημόσιο λειτουργό (άρθρο 6), στους οποίους δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη διαφάνεια και την πάταξη κάθε πράξης διαφθοράς.

- Η διαβεβαίωση του αστυνομικού προς τους πολίτες (άρθρο 7).

β. Η θέσπιση διάταξης και ενσωμάτωσης της στο πειθαρχικό δίκαιο (Π.Δ. 3/2004, ΦΕΚ19.1.2004), σύμφωνα με την οποία, οι ένορκες διοικητικές εξετάσεις που διατάσσονται για τη διερεύνηση σχετικών καταγγελιών ανατίθενται για λόγους αντικειμενικότερης διερεύνησης υποχρεωτικά σε Αξιωματικούς διαφορετικής Αστυν. Δ/νσης από αυτή που ανήκει οργανικά ο καταγγελλόμενος Αστυνομικός ή σε Αξιωματικούς των Υποδιευθύνσεων Διοικητικών Εξετάσεων, όταν αυτός ανήκει σε Υπηρεσία των Γενικών Αστυν. Δ/νσεων Αττικής και Θεσσαλονίκης. Σε κάθε περίπτωση, η έκδοση της σχετικής διαταγής για τη διενέργεια της προαναφερόμενης εξέτασης, ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα υπηρεσιακών κλιμακίων ανωτέρων της Αστυν. Δ/νσης, στην οποία υπάγεται διοικητικά ο καταγγελλόμενος Αστυνομικός.

γ. Με το Προεδρικό Διάταγμα 100/04 (ΦΕΚ.69 Α /3.4.04), ιδρύθηκαν τα Τμήματα Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος στις Δ/νσεις Ασφάλειας Αττικής και Θεσσαλονίκης αρμόδια για την δίωξη εγκλημάτων που διαπράττονται στο διαδίκτυο ή με την χρήση αυτού.

3. ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

α. Η **Ομάδα Καταπολέμησης Εμπορίας Ανθρώπων** (ΟΚΕΑ) συνέχισε τη δράση της κατά το έτος 2004 με συστηματική ενημέρωση μέσω Μ.Μ.Ε., με συμμετοχή των μελών της σε σεμινάρια, συνέδρια, ημερίδες στο εσωτερικό και εξωτερικό, αναμορφώθηκε ή εκτυπώθηκε το έντυπο επικοινωνίας (newsletter), με συνεργασία με συναρμόδιους φορείς Μ.Κ.Ο. και με εμπλουτισμό της ιστοσελίδας στο site του Υ.Δ.Τ. στο διαδίκτυο.

β. Το Μάϊο του 2004 συστάθηκε υπό την Προεδρία του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δικαιοσύνης **Ειδική Επιτροπή**, αποτελούμενη από τους Γενικούς Γραμματείς των συναρμοδίων Υπουργείων Δικαιοσύνης, Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομίας, Εξωτερικών, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Δημόσιας Τάξης, μεταξύ των οποίων και ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου μας, με σκοπό τον συντονισμό σε πολιτικό επίπεδο, όλων των ζητημάτων που αφορούν τα θέματα της Εμπορίας Ανθρώπων, σε όλα τα επίπεδα. Στην

Επιτροπή συμμετέχουν ως σύμβουλοι επί θεμάτων Εμπορίας Ανθρώπων, ο Δ/ντής της ΔΔΑ και μία Αξιωματικός, ως ειδική χειρίστρια. Τον Αύγουστο του 2004, η Επιτροπή έδωσε συνέντευξη Τύπου στο Ζάππειο Μέγαρο, παρουσιάζοντας τις δράσεις της, οι οποίες βασίζονται στον συντονισμό των συναρμοδίων Υπουργείων, σε φυλλάδιο με την επωνυμία «Δράσεις κατά της Εμπορίας Ανθρώπων».

γ. Τον Δεκέμβριο του 2004 εστάλη έγγραφο σε όλες τις Υπηρεσίες της Χώρας, με εξειδικευμένες ερωτήσεις, για την διευκόλυνση των προανακριτικών υπαλλήλων, κατά την διερεύνηση υποθέσεων Εμπορίας Ανθρώπων.

4. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ - ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΑΣΥΛΟΥ

α. Εξέταση αιτημάτων ασύλου- Πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου. Εξετάσθηκαν **3744** αιτήματα ασύλου σε α΄ βαθμό και **815** προσφυγές. Σε όλες τις υποθέσεις, η Υπηρεσία μας ενήργησε κάτω από τις αρχές τις νομιμότητας και της χρηστής διοίκησης ως προς την εξέταση και αξιολόγηση των αιτημάτων.

Αποσκοπώντας στη διασφάλιση της πρόσβασης των αλλοδαπών στις διαδικασίες ασύλου και την δίκαιη κρίση των αιτημάτων ασύλου , ελήφθησαν τα παρακάτω μέτρα:

- Η στελέχωση με προσωπικό σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, των Υπηρεσιών που εξετάζουν τα αιτήματα ασύλου σε α΄ και β΄ βαθμό
- Η επιμόρφωση-κατάρτιση του προσωπικού που χειρίζεται θέματα πολιτικού ασύλου.
- Η λειτουργία δεύτερης Γνωμοδοτικής Επιτροπής Ασύλου, και αύξηση των εβδομαδιαίων συνεδριάσεων της ,από μία σε δύο και με προοπτική τις τρεις.
- Επίσης μελετάται η αναβάθμιση της Υποδ/νσης Αλλοδαπών Αττικής σε Δ/ΝΣΗ ΑΛΛΟΔΑΠΏΝ ενώ επίκειται η μεταστέγαση των υπηρεσιών της Υποδ/νσης Αλλοδαπών Αττικής, σε νέο κτίριο με σύγχρονες προδιαγραφές.

β. Αρχή μη επαναπροώθησης

Εφαρμόσθηκε σ' όλες τις περιπτώσεις η αρχή της μη επαναπροώθησης του άρθρου 33 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 (non refoulement), όπου η χώρα καταγωγής ή προέλευσης θεωρούνταν ως μη ασφαλής ή ενδεχομένως ο αιτών άσυλο σε περίπτωση επιστροφής του να υποβαλλόταν σε δυσμενή μεταχείριση.

5. ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

α. Στα πλαίσια της συνεχούς προσπάθειας για βελτίωση των συνθηκών και όρων κράτησης στα Αστυνομικά κρατητήρια από πλευράς ασφάλειας και υγιεινής, ενόψει και της προγραμματισμένης επίσκεψης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά των βασανιστηρίων (C.P.T.), εκδόθηκε Διαταγή , προς όλες τις Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας, με την οποία καθορίζονται **οι ειδικοί όροι χώρων κράτησης**. Παράλληλα δόθηκαν εντολές για την εκδήλωση κάθε επιβαλλόμενης ενέργειας για την περαιτέρω βελτίωσή τους, ώστε οι όροι να ανταποκρίνονται στις ισχύουσες διατάξεις και τις διεθνείς συνθήκες.

β. Το 2004 άρχισαν και συνεχίζονται οι εργασίες ανακατασκευής- διαμόρφωσης των χώρων κράτησης σ' όλα τα Δημόσια κτίρια που στεγάζονται Αστυνομικές Υπηρεσίες καθώς και στα μισθωμένα. Σ' όλες τις νέες μισθώσεις που συνάπτονται, τίθεται πλέον ως όρος η κατασκευή κατάλληλων χώρων κράτησης.

γ. Για τις Υπηρεσίες Μεταγωγών και Αλλοδαπών Αττικής βρίσκεται σε εξέλιξη η ανέγερση κτιρίου δυναμικότητας 600 κρατουμένων περίπου που προβλέπεται να παραδοθεί εντός του Α΄ τετραμήνου τρέχοντος έτους και το οποίο θα καλύπτει πλήρως τις απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την πρόληψη των βασανιστηρίων.

6. ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΩΝ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΩΝ

α. Πέραν της θέσπισης διάταξης στο πειθαρχικό δίκαιο, (ΠΔ 3/2004, ΦΕΚ19.1.04),όπως ανωτέρω, στη παράγραφο **2β** αναφέρεται, προσφάτως ανατέθηκε σε Επιτροπή Αξιωματικών η **μελέτη έκθεσης της Ανεξάρτητης Αρχής «Συνήγορος του Πολίτη», σχετικά με την πειθαρχική διερεύνηση καταγγελιών σε βάρος αστυνομικών** και την αναγκαιότητα τροποποίησης σχετικών διατάξεων του ισχύοντος πειθαρχικού δικαίου, με βάση τις επισημάνσεις και τις προτάσεις της εν λόγω Αρχής. Ήδη η Επιτροπή περαίωσε το έργο της με τη σύνταξη σχετικού πορίσματος, το οποίο μελετάται για τη λήψη σχετικής απόφασης.

β. Τέλος, όσες καταγγελίες περιήλθαν στο Αρχηγείο ΕΛ.ΑΣ για ανάρμοστη συμπεριφορά Αστυνομικών σε βάρος πολιτών, αυτές εξετάστηκαν στα πλαίσια των ισχυουσών διατάξεων με τη δέουσα προσοχή.

7. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Στα πλαίσια της Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα διενεργήσαμε σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου σχετική μελέτη, η οποία ανέδειξε τα αναγκαία μέτρα ασφαλείας, τα οποία στη συνέχεια μετουσιώθηκαν σε **«πολιτική ασφάλειας» των Πληροφοριακών**

Συστημάτων του Υ.Δ.Τ. Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μετά από προηγηθείσα αλληλογραφία, μας γνώρισε τη συμφωνία της, τόσο επί των ειδικών εντύπων καταχώρησης των εξαφανισθέντων ανηλίκων στο διαδίκτυο, όσο και επί του σχεδίου Τροποποίησης της Κανονιστικής Διαταγής 2/85.

8. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

Εκδόθηκαν οδηγίες για την συνέχιση των ελέγχων και της αυστηρής εφαρμογής της νομοθεσίας, για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας.

9. ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Σε εφαρμογή των διαλαμβανομένων στο υπ' αριθμ. ΔΙΑΔΠ/Γ2Γ/6750 από 29.3.1999 έγγραφο του ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α. που αφορά την εξυπηρέτηση των ατόμων με ειδικές ανάγκες ,έχει εκδοθεί σχετική Δ/γή προς όλες τις Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας. Στη Δ/νση Τεχνικών του Α.Ε.Α συστάθηκε γραφείο διευκόλυνσης ατόμων με ειδικές ανάγκες το οποίο έχει ως αποστολή την κατάρτιση ειδικών μελετών και την προώθηση όλων των αναγκαίων τεχνικών μέτρων προς εξασφάλιση της προσβασιμότητας των ατόμων με ειδικές ανάγκες στις κτιριακές εγκαταστάσεις των Υπηρεσιών της Ελληνικής Αστυνομίας και τη λήψη των απαραίτητων εκείνων μέτρων που βελτιώνουν την ποιότητα των συνθηκών διοικητικής εξυπηρέτησής τους σε χώρους αυτών.

10. ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΔΙΑΤΑΓΕΣ -ΟΔΗΓΙΕΣ ΣΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛ.ΑΣ

α. Η έκδοση της υπ' αριθ. 7100/26/5ε από 04-08-2004 εγκυκλίου διαταγής του Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας, για τη ***μη χρήση απαξιωτικών όρων για τον προσδιορισμό των μελών της ομάδας των Ρομά***, σε αλληλογραφία, γραπτές ανακοινώσεις και προφορικές δηλώσεις Υπηρεσιών και προσωπικού και τη σύσταση να χρησιμοποιούνται αποκλειστικά οι όροι Ρομ ή ο ελληνικός όρος τσιγγάνος.

β. Η κοινοποίηση της **3ης Έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI)** για την κατάσταση στην Ελλάδα, στις Υπηρεσίες του Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας, με σκοπό την προσαρμογή των δράσεων τους σε θέματα ρατσισμού και μισαλλοδοξίας και προστασίας των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων, όπως οι Ρομά και οι πρόσφυγες. Για το λόγο αυτό πολυμελής αντιπροσωπεία αξιωματι-

κών της Ελληνικής Αστυνομίας συμμετείχε και στη δημόσια παρουσίαση της έκθεσης που διοργάνωσε η ECRI στην Αθήνα την 18-11-2004.

γ. Η κοινοποίηση σε όλες τις Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας της **υπ' αριθμ. 8 Σύστασης** της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας **(ECRI)** του Συμβουλίου της Ευρώπης, με θέμα «***Αντιμετωπίζουμε το ρατσισμό ενώ μαχόμεθα κατά της τρομοκρατίας***», καθώς και της **υπ' αριθμ. 9 Σύστασης**, με θέμα «***Καταπολεμώντας τον αντισημιτισμό***» που άπτονται άμεσα και των αρμοδιοτήτων της αστυνομίας, με στόχο τη μελέτη και εναρμόνιση των δράσεων σε θέματα ρατσισμού και μισαλλοδοξίας.

δ. Η κοινοποίηση και διανομή σε όλες τις Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας του **Ευρωπαϊκού Κώδικα Αστυνομικής Δεοντολογίας** (Σύσταση 10/2001 Επιτροπής Υπουργών Συμβουλίου της Ευρώπης), στον οποίο περιλαμβάνονται κατευθυντήριες γραμμές για την **αντιμετώπιση του ρατσισμού** και την προστασία των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων κατά την αστυνομική δράση.

ε. Η διανομή σε όλο το προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας του εγχειριδίου της Υπάτης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου με τίτλο «***Διεθνείς Κανόνες Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κατά την Επιβολή του Νόμου - Εγχειρίδιο για την Αστυνομία***», που μεταφράσθηκε από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Στο εν λόγω εγχειρίδιο, παρατίθεται το σύνολο των κυριοτέρων κανόνων και αρχών για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κατά την επιβολή του νόμου από την αστυνομία.

11. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΩΝ

Στον τομέα της βασικής εκπαίδευσης των αστυνομικών, σε σχέση με τα δικαιώματα του ανθρώπου, σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης (Σχολή Αξιωματικών, Αστυφυλάκων, Μετεκπαίδευσης και Σχολή Εθνικής Ασφαλείας), διδάσκονται μαθήματα σχετικά με τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, τις διεθνείς συμβάσεις, όπως αυτά για την εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων, τον ρατσισμό, και ξενοφοβία, το ανθρωπιστικό δίκαιο, την αντιμετώπιση ανθρώπων που ανήκουν σε μειονοτικές ή άλλες κοινωνικές ομάδες, τα βασανιστήρια και την απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση.

Πιο συγκεκριμένα:

α. Στη βασική αστυνομική εκπαίδευση (Σχολές Αξιωματικών - Αστυφυλάκων) διδάσκονται τα μαθήματα Δικαιώματα του Ανθρώπου - Συνταγματικό Δίκαιο - Κοινωνικά Πολιτιστικά Ζητήματα - Κοινωνιολογία.

Επίσης κατά την **εκπαίδευση των Συνοριακών Φυλάκων**, στα πλαίσια του μαθήματος του Συνταγματικού Δικαίου, εκτός από τις σχετικές αρχές του Ελληνικού Συντάγματος και του Κώδικα συμπεριφοράς των αρμοδίων οργάνων, διδάσκεται η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και πολιτικά Δικαιώματα, η διακήρυξη για την προστασία όλων των ανθρώπων από τα βασανιστήρια και κάθε άλλη σκληρή και απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία κ.λ.π., καθόσον, λόγω του αντικειμένου τους, επιβάλλεται να εμπεδώσουν σε άριστο βαθμό τα ως άνω θέματα.

β. Στο επίπεδο της ΜΕΤΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ του προσωπικού προβλέπονται :

Στο ετήσιο πρόγραμμα μετεκπαιδεύσεων του προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας περιλαμβάνονται μετεκπαιδεύσεις σε θέματα: Αλλοδαπών, Διαβατηριακού ελέγχου σύμφωνα με τα δεδομένα SCHENGEN, Μεταναστών, Ασύλου, διαδικασιών νομιμοποίησης (αδειών παραμονής και εργασίας αλλοδαπών) κ.λπ.

Στο Τμήμα Επαγγελματικής Μετεκπαίδευσης Επιτελών-Στελεχών, **εκτός της διδασκαλίας του μαθήματος του Συνταγματικού Δικαίου-Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, προκειμένου να τονισθεί η επιτακτική ανάγκη της εμπέδωσης και εφαρμογής των διατάξεων περί Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, σε όλες τις εκφάνσεις του Αστυνομικού έργου, στα θέματα των μεταπτυχιακών εργασιών, που υποχρεούνται να συγγράψουν, ερευνώντας όλες τις διαστάσεις του θέματος σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο, εκτός των άλλων, περιλαμβάνονται τα ακόλουθα:**

- Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από εξευτελιστική και ταπεινωτική συμπεριφορά.
- Ξενοφοβία και Ρατσισμός στην Ευρώπη - Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Παραβίαση και προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Απαγόρευση ρατσιστικού λόγου ως Συνταγματικό πρόβλημα.
- Η μεταχείριση των συλλαμβανομένων και κρατουμένων στη νομική και πραγματική της διάσταση.
- Οι συνταγματικές εγγυήσεις σύλληψης και κράτησης και η Ελληνική πραγματικότητα.

- ROMA. Κοινωνική συμπεριφορά, μόνιμη εγκατάσταση, προστασία.
- Ατομικά δικαιώματα και καταχρηστική άσκησή τους.
- Κοινωνικές μειονότητες και ανισότητες.

γ. Στη ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ αναπτύσσονται, επίσης, θεματικές ενότητες με το συναφές γνωστικό αντικείμενο, στο μάθημα ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ - ΔΙΕΘΝΕΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ.

δ. Επίσης σε **όλες τις Αστυνομικές Σχολές**, πέραν των διδασκομένων μαθημάτων, πραγματοποιούνται διαλέξεις περί Αστυνομίας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στις οποίες δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στα θέματα:

- Υποχρεώσεις, περιορισμοί και δικαιώματα των οργάνων της Ελληνικής Αστυνομίας.
- Αρμοδιότητες των οργάνων της Ελληνικής Αστυνομίας (Νομικές-Μεικτές ενέργειες).
- Οι προϋποθέσεις χρήσης των όπλων.
- Τα όργανα και οι αρμοδιότητες τους κατά τη διάρκεια της χρήσης βίας.
- Ο έλεγχος της Αστυνομικής εξουσίας.
- Ποινική, πειθαρχική και αστική ευθύνη των οργάνων της Ελληνικής Αστυνομίας

12. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ-ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

α. Για την επιμόρφωση και εξειδίκευση του προσωπικού που χειρίζεται θέματα ασύλου - όπως επιτάσσεται από τις ιδιαίτερες ανάγκες εφαρμογής των ανθρωπιστικών διατάξεων του προσφυγικού δικαίου αλλά και από τις ισχύουσες διατάξεις (Π.Δ. 61/99) - η Δ/νση Αλλοδαπών πραγματοποίησε από κοινού με την ελληνική αντιπροσωπεία της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε για τους πρόσφυγες πέντε (5) εκπαιδευτικές ημερίδες με θέμα τη προστασία των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο.

Κατά την διενέργεια αυτών των σεμιναρίων εκπαιδεύτηκαν από κατάλληλο εκπαιδευτικό προσωπικό αποτελούμενο από καταρτισμένους και έμπειρους Αξ/κούς της Δ/νσης Αλλοδαπών, 150 περίπου αστυνομικοί, χειριστές ασύλου από αστυνομικές υπηρεσίες περιοχών με υψηλό αριθμό αιτούντων άσυλο . Στα πλαίσια αυτά προγραμματίζεται σε συνεργασία με την Υ.Α./ΟΗΕ η διενέργεια για το 2005 και άλλων επιμορφωτικών σεμιναρίων.

Επίσης στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος ''Αργοναύτης'', σε

συνεργασία με το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, πραγματοποιήθηκαν σε συνοριακές Υπηρεσίες μας τρεις (3) εκπαιδευτικές αποστολές για την επιμόρφωση του προσωπικού που χειρίζεται θέματα ασύλου.

Αξ/κοί της ίδιας Δ/νσης συμμετείχαν ως εισηγητές σε συνέδρια επιμόρφωσης - ενημέρωσης για δικαστικούς, υπαλλήλους Ο.Τ.Α, δικηγόρους, Λιμενικούς με θέμα την αστυνομική αντιμετώπιση των προσφύγων.

β. Το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας σε συνεργασία με τον Συνήγορο του Πολίτη, **διοργάνωσε ειδικό σεμινάριο για την ευαισθητοποίηση των αστυνομικών σε θέματα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και συμπεριφοράς προς τους πολίτες, ενόψει των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας, με διαλέκτες το Συνήγορο του Πολίτη και τους βοηθούς του. Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής εκδόθηκε ειδικό εγχειρίδιο με πρακτικές συμβουλές προς τους αστυνομικούς σ' ότι αφορά τη μεταχείριση των πολιτών και την προστασία των δικαιωμάτων τους**.

γ. Στα πλαίσια του ετήσιου προγράμματος της **Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Ακαδημίας (CEPOL)** διοργανώθηκαν εκπαιδευτικά σεμινάρια στο εξωτερικό, με συναφή θέματα όπως ανθρώπινα δικαιώματα, εμπορία ανθρώπων, διασυνοριακό έγκλημα, συνοριακός έλεγχος κ.λ.π., στα οποία συμμετείχαν ως εκπρόσωποι της χώρας μας, ανώτεροι Αξιωματικοί.

δ. Η συμμετοχή της Ελληνικής Αστυνομίας σε συναντήσεις διεθνών οργανισμών (Ο.Α.Σ.Ε., Ε.Ε.) για θέματα καταπολέμησης ρατσισμού, ξενοφοβίας και διακρίσεων, όσο και σε **συνέδρια και ημερίδες** στο εσωτερικό, που διοργανώθηκαν από Μ.Κ.Ο. (ECRI) και άλλους φορείς (π.χ. Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης) κυρίως για θέματα προστασίας των δικαιωμάτων των γυναικών (σεξουαλική κακοποίηση, trafficking κ.λ.π.).

ε. Στο πλαίσιο της καθιέρωσης της 10ης Δεκεμβρίου Παγκόσμιας Ημέρας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, διοργανώθηκαν πανηγυρικές εκδηλώσεις με ομιλίες για την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε όλες τις Αστυνομικές Σχολές για την ευαισθητοποίηση του αστυνομικού προσωπικού σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε αυτές κλήθηκαν εκπρόσωποι του Γραφείου του Ο.Η.Ε. στην Ελλάδα, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και του Συνηγόρου του Πολίτη.

13. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΛ.ΑΣ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ

Συνεχίσθηκε η συνεργασία της Ελληνικής Αστυνομίας, με ανεξάρτητες εθνικές αρχές, όπως ο Συνήγορος του Πολίτη, η Εθνική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού χαρακτήρα, Οργανισμούς όπως η Υ.Α του Ο.Η.Ε για τους πρόσφυγες και

Μ.Κ.Ο., όπως το Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι (Ε.Π.Σ.Ε.), το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και το Ευρωπαϊκό Κέντρο για τα Δικαιώματα των Ρομά (E.R.R.C.). Κύριο αντικείμενο της συνεργασίας ήταν η ανάλυση - επεξήγηση διαδικαστικών νομικών θεμάτων και οι δράσεις ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης του αστυνομικού προσωπικού.

Αθήνα, Φεβρουάριος 2005

ΕΚΘΕΣΗ
ΓΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ
ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Σε απάντηση της από 29.12.2004 επιστολής σας (Α.Π. 539), την οποία μας διαβίβασε το Γραφείο της Υπουργού Παιδείας κας Μ. Γιαννάκου, και όσον αφορά στον τομέα αρμοδιότητάς μας, σας γνωρίζουμε τα εξής:

Το ΥΠΕΠΘ έχει λάβει σειρά μέτρων για να προασπίσει το δικαίωμα στη μόρφωση των μαθητών που χαρακτηρίζονται από γλωσσικές και πολιτισμικές ιδαιτερότητες, να αποτρέψει τον κίνδυνο εκπαιδευτικής περιθωριοποίησης των μαθητών αυτών και να καταπολεμήσει τη μαθητική διαρροή. Τα μέτρα αυτά εντάσσονται στην πολιτική του ΥΠΕΠΘ για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και αφορούν στους τσιγγανόπαιδες, στους μουσουλμανόπαιδες της Θράκης, στους παλιννοστούντες και αλλοδαπούς, και στους ομογενείς μαθητές.

Το νομοθετικό πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης έχει διαμορφωθεί από τους νόμους 2413/1996 και 2817/2000 και από σειρά Υπουργικών Αποφάσεων, κυριότερη από τις οποίες είναι η Απόφαση Φ 12/20/Γ1/7.9.1999 για την ίδρυση και λειτουργία τάξεων υποδοχής και φροντιστηριακών τμημάτων.

Τα μέτρα αυτά συνοψίζονται στα εξής:

Α) Λειτουργία 25 διαπολιτισμικών σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στα σχολεία αυτά, κατά το σχολικό έτος 2002-3, φοίτησαν 2.081 παλιννοστούντες και αλλοδαποί μαθητές.

Β) Λειτουργία τάξεων υποδοχής και φροντιστηριακών τμημάτων για τους παλιννοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές. Κατά το 2002-3, λειτούργησαν 1200 τάξεις υποδοχής και φροντιστηριακά τμήματα.

Γ) Απόσπαση εκπαιδευτικών στα ελληνικά σχολεία και τα τμήματα μητρικής γλώσσας στο εξωτερικό. Για το σχολικό έτος 2004-5, αποσπάστηκαν 320 εκπαιδευτικοί σε 29 χώρες. Το σύνολο των εκπαιδευτικών (αποσπασμένων, συμβασιούχων ομογενών και άλλων) υπερβαίνει τις 4 χιλιάδες.

Δ) Λειτουργία τάξεων ένταξης και ενισχυτικής διδασκαλίας για τους μαθητές Ρομά. Κατά το 2003-4 ενεγράφησαν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση 8.436 τσιγγανόπαιδες, εκ των οποίων οι 796 έλαβαν κάρτα φοίτησης μετακινούμενου μαθητή, για να διευκολυνθεί η διαδοχική εγγραφή τους σε διάφορα σχολεία.

Ε) Λειτουργία μειονοτικών σχολείων για τους μουσουλμανόπαιδες της Θράκης. Στα 223 μειονοτικά σχολεία της Θράκης και στα δημόσια σχο-

λεία, κατά το 2003-4, φοίτησαν 8.483 μουσουλμανόπαιδες (Τουρκογενείς, Πομακογενείς και Ρομά).

Δ) Προκήρυξη των έργων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και εθνικούς πόρους. Πρόκειται για τα έργα «Παιδεία Ομογενών», «Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων», «εκπαίδευση Τσιγγανοπαίδων», «Εκπαίδευση Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών» και «e-omogeneia». Στις δράσεις των έργων αυτών περιλαμβάνονται επιμορφώσεις των εκπαιδευτικών και παραγωγή διδακτικού υλικού για τις παραπάνω κατηγορίες μαθητών. Η δεύτερη φάση των έργων ολοκληρώθηκε τον Δεκέμβριο του 2004 και σήμερα βρίσκεται σε εξέλιξη η διαδικασία αξιολόγησής τους, προκειμένου να προκηρυχθεί η τρίτη φάση. Ο συνολικός προϋπολογισμός όλων των έργων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που έχουν ενταχθεί στο ΕΠΕΑΕΚ ήταν για την περίοδο 2000-2004 (Γ΄ ΚΠΣ) 29.345.862 ευρώ και οι τελικές δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν 20.639.833 ευρώ. Ειδικότερα οι δαπάνες των επιμέρους έργων έχουν ως εξής: Παιδεία Ομογενών: 3.871.903 ευρώ, Εκπαίδευση Τσιγγανοπαίδων: 2.012.879 ευρώ, Εκπαίδευση Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών: 8.315.345 ευρώ, Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων: 5.302.660 ευρώ, E-omogeneia: 639.402 ευρώ, Διαπολιτισμική Εκπαιδευτική Στήριξη Μαθητικών Ομάδων Θράκης: 497.639 ευρώ.

Αθήνα, Φεβρουάριος 2005

Η ΕΙΔΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
Αν. Καθ. Ισμήνη Κριάρη - Κατράνη
Μέλος της ΕΕΔΑ

ΕΚΘΕΣΗ
ΓΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

1. Έκθεση Γενικής Διεύθυνσης Διοικητικής Υποστήριξης του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας

Σε απάντηση της από 29.12.2004 επιστολής σας και σύμφωνα με το Άρθρο 6 του Νόμου 2667/98 σχετικά με τα μέτρα που ελήφθησαν για την προαγωγή και προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, στον τομέα της αρμοδιότητας του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας σας γνωρίζουμε τα εξής:

Το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας κατά τη διάρκεια του έτους 2004 έχει ασχοληθεί με ένα μεγάλο αριθμό θεμάτων τα οποία προωθούν και ενισχύουν άμεσα ή έμμεσα την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και ειδικότερα των εργαζομένων, κατηγορία που εμπίπτει στο πεδίο της ευθύνης του.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά την ισότητα πρόσβασης στην απασχόληση, το Νοέμβριο του 2004 κατατέθηκε προς ψήφιση στη Βουλή των Ελλήνων νομοσχέδιο του Υπουργείου Δικαιοσύνης και του Υπουργείου μας με το οποίο ενσωματώνονται στο εθνικό μας δίκαιο οι δύο Οδηγίες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 2000/43/ΕΚ περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνικής καταγωγής και 2000/78/ΕΚ περί της ίσης μεταχείρισης προσώπων ανεξαρτήτως θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού αυτών, στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας.

Με βάση το Ν.2643/98 ο οποίος προβλέπει την τοποθέτηση προσώπων ευπαθών κοινωνικών ομάδων σε θέσεις εργασίας ιδιωτικών επιχειρήσεων, επιχειρήσεων και οργανισμών του δημοσίου και δημοσίων υπηρεσιών, Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου και Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, προκηρύχθηκαν το έτος 2004 χίλιες εκατό (1100) θέσεις εργασίας για δημόσιες υπηρεσίες, Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α. και σαράντα πέντε (45) θέσεις τηλεφωνητών που θα πληρωθούν από τυφλούς σε δημόσιες υπηρεσίες Ν. Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α.

Το 2004 συνεχίσθηκε η υλοποίηση των μέτρων πολιτικής και των δράσεων που προβλέπονται στο ΕΣΔΕν 2003-2005 καθώς και ο κοινωνικός διάλογος σε θέματα κοινωνικής προστασίας στο πλαίσιο της Εθνικής Επιτροπής για την κοινωνική προστασία που θεσπίστηκε με το Ν. 3144/2003.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ - ΚΙΝΗΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Η επιταχυνόμενη οικονομική ανάπτυξη, η συνακόλουθη αύξηση της απασχόλησης, και η καταπολέμηση της ανεργίας, αποτελούν πρωταρχικούς στόχους για την ελληνική κυβέρνηση, με σκοπό την αύξηση της ευημερίας των πολιτών.

Το πρόβλημα της απασχόλησης στην Ελλάδα είναι τόσο πρόβλημα προσφοράς, όσο και ζήτησης εργασίας. Ως εκ τούτου, βασικός προσανατολισμός της ελληνικής στρατηγικής απασχόλησης, όπως φαίνεται και από το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση 2004, είναι:

- η ενίσχυση της ζήτησης διαφόρων μορφών και ειδικοτήτων εργασίας, με στόχο η ανάπτυξη να δημιουργεί θέσεις απασχόλησης ικανές να απορροφήσουν την ανεργία και την αεργία.
- η διεύρυνση της οικονομικής δραστηριότητας και η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας για τη δημιουργία ευνοϊκού πλαισίου τόσο για τη διατήρηση όσο και την αύξηση νέων θέσεων εργασίας (Ν. 3299/2004 «Κίνητρα Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη και την Περιφερειακή Σύγκλιση» ΦΕΚ 261/23.12.2004 και Ν. 3296/2004 «Φορολογία Εισοδήματος Φυσικών και Νομικών Προσώπων, Φορολογικός Έλεγχος και άλλες διατάξεις.)
- Η μετατροπή των παθητικών πολιτικών (επιδοματικών) σε ενεργητικές πολιτικές (κίνητρο για πρόσληψη ανέργων) σε μία προσπάθεια ενεργοποίησης μεγαλύτερου αριθμού ανέργων.
- Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μέσω μίας σειράς πολιτικών πρωτοβουλιών, που στόχο έχουν την περαιτέρω βελτίωση του πλαισίου που διέπει τη λειτουργία των επιχειρήσεων και γενικότερα του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, την έρευνα και την καινοτομία και τη στενή σύνδεση των παραπάνω με τις δράσεις των επιχειρήσεων, τη στήριξη των ΜΜΕ επιχειρήσεων και τη δημιουργία των κατάλληλων υποδομών.
- Τέλος, η εντατική προσπάθεια συνεχούς αναβάθμισης των προσόντων, δεξιοτήτων και γνώσεων του εργατικού δυναμικού της χώρας, καταλλήλων για την κάλυψη σύγχρονων ανταγωνιστικών θέσεων εργασίας.

Ο βασικός φορέας υλοποίησης των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης είναι ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού, που εποπτεύεται από το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας.

Από τις αρχές του 2004 έως σήμερα έχουν εξαγγελθεί και υλοποιούνται προγράμματα κατάρτισης, απόκτησης εργασιακής εμπειρίας (STAGE), επιχορήγησης επιχειρήσεων για την απασχόληση ανέργων (ΝΘΕ[1]) και επιχορήγησης νέων ελευθέρων επαγγελματιών (ΝΕΕ[2]) με χρονική περίοδο υλοποίησης 2004 - 2007.

Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια του 2004 εγκρίθηκαν τα ακόλουθα Προγράμματα:

1. Πρόγραμμα Εναλλασσόμενης Κατάρτισης για την Ανάπτυξη Εξειδικευμένων Δεξιοτήτων Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) στο πλαίσιο του Ε.Π.[3] «Κοινωνία της πληροφορίας» του ΚΠΣ 2000-2006, Άξονας 3, Μέτρο 4. Αφορά την κατάρτιση 3.013 ανέργων πτυχιούχων ΑΕΙ-ΤΕΙ μέχρι 40 ετών σε εξειδικευμένες δεξιότητες τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ).

Το έργο υλοποιείται από τα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ) και η λήξη της κατάρτισης και της πιστοποίησης των εξειδικευμένων δεξιοτήτων των καταρτιζομένων έχει ορισθεί στις 30.10.2004. Ο συνολικός προϋπολογισμός του έργου ανέρχεται σε 27.392.425 ευρώ.

2. Πρόγραμμα κατάρτισης και Απασχόλησης ανέργων στα μεγάλα Τεχνικά Έργα στο πλαίσιο του Ε.Π. «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση» του ΚΠΣ 2000-2006 για την κατάρτιση 4.184 ανέργων πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εγγεγραμμένων στα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ και σε ειδικότητες σχετικές με την κατασκευή, συντήρηση και διοικητική υποστήριξη των Μεγάλων Τεχνικών Έργων.

Το έργο υλοποιείται από τα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ) ως προς την θεωρία και από τις Τεχνικές εταιρείες ως προς την πρακτική. Το πρόγραμμα βρίσκεται στο στάδιο της υποχρεωτικής απασχόλησης του 1/3 των καταρτισθέντων στις τεχνικές εταιρείες και το συνολικό κόστος του ανέρχεται σε 21.480.367 ευρώ.

3. Πρόγραμμα Κατάρτισης Αυτοαπασχολούμενων στο Δευτερογενή και Τριτογενή Τομέα. Η προκήρυξη αφορούσε την κατάρτιση 11.000 αυτοαπασχολουμένων συνολικού προϋπολογισμού 6.600.000 ευρώ.

---

[1] *ΝΘΕ = Νέων Θέων Εργασίας .*
[2] *ΝΕΕ = Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών.*
[3] *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα.*

Μετά την κατακύρωση υπεγράφησαν **52** συμβάσεις (υποέργα) για την υλοποίηση **293** προγραμμάτων για 6.443 αυτοαπασχολούμενους.

4. Πρόγραμμα Κατάρτισης Αυτοαπασχολούμενων του δευτερογενή και τριτογενή τομέα σε βασικές δεξιότητες με χρήση Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) σε Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης, στο πλαίσιο του Ε.Π. «Κοινωνία της Πληροφορίας» του ΚΠΣ 2000-2006. Αφορά την κατάρτιση 30.000 αυτοαπασχολούμενων με αντικείμενο τη νέα τεχνολογία που είναι σχετική για την καλύτερη οργάνωση και την ανταγωνιστικότητα των μικρών επιχειρήσεων στην ελληνική αγορά. Ο συνολικός προϋπολογισμός του έργου ανέρχεται σε 32.000.000 ευρώ εκ των οποίων το 50% καταβάλλεται από τους ίδιους τους αυτοαπασχολούμενους και το υπόλοιπο 50% από το ΕΚΤ και τον ΟΑΕΔ.

5. Πρόγραμμα κατάρτισης για 300 απολυμένους της εταιρείας «ΣΙΣΣΕΡ ΠΑΛΛΑΣ ΕΠΕ» συνολικού κόστους 2.700.000 ευρώ που θα καλυφθεί από πόρους του ΛΑΕΚ.

Υποβλήθηκαν συνολικά 91 προγράμματα από 20 Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ). Προγράμματα προς έγκριση 15.

6. Πρόγραμμα κατάρτισης 200 ανέργων απολυμένων της εταιρείας «ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΕΠΕ» του νομού Πιερίας σε 9 ειδικότητες που προτάθηκαν από τη Δομή Στήριξης[4]. Τα προγράμματα κατάρτισης (10 σε σύνολο) είναι 600 ωρών και βρίσκονται στο στάδιο υλοποίησης. Το κόστος ανέρχεται σε 1.408.657 € και η λήξη του ορίσθηκε στις 31.10.2004. Χρηματοδοτείται από εθνικούς πόρους.

7. Πρόγραμμα κατάρτισης 75 ανέργων απολυμένων από την εταιρεία «ΙΠΠΟΚΑΜΠΟΣ ΑΕ» στο νομό Αττικής σε 4 ειδικότητες. Τα προγράμματα κατάρτισης (4 σε σύνολο) είναι 600 ωρών και το κόστος ανέρχεται σε 540.000 €. Χρηματοδοτείται από πόρους του ΛΑΕΚ[5] και έχει γίνει η επιλογή των αναδόχων ΚΕΚ που θα το υλοποιήσουν.

8. Πρόγραμμα κατάρτισης 175 ανέργων απολυμένων από τις εταιρείες ΚΑΡΕΛΛΑ, CERAMICA, BILIBABA ELLAS, MIRA MARE, και τα ΣΟΥΠΕΡ ΜΑΡΚΕΤ της Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Ηλείας στο νομό Ηλείας.

---

[4] *Δομή Στήριξης: Με απόφαση του ΔΣ του ΟΑΕΔ για κάθε περιοχή που πρόκειται να υλοποιηθεί πρόγραμμα ολοκληρωμένης παρέμβασης συστήνεται Δομή Στήριξης η οποία αποτελείται από α) έναν εκπρόσωπο ΓΓ Περιφέρειας ως πρόεδρο, β) έναν εκπρόσωπο του εργατοϋπαλληλικού κέντρου, γ) τρεις εκπροσώπους των εργοδοτών (έναν από ΣΕΒ, έναν από ΕΣΕΕ και έναν από ΓΣΒΕΕ) και δ) δύο εκπροσώπους του ΟΑΕΔ ένας εκ των οποίων αναλαμβάνει την εποπτεία του έργου της επιστημονικής και τεχνικής δομής στήριξης.*

[5] *ΛΑΕΚ: Λογαριασμός για την Απασχόληση και την Επαγγελματική Κατάρτιση.*

Τα προγράμματα κατάρτισης (4 σε σύνολο) είναι 600 ωρών και το κόστος ανέρχεται σε 1.232.700 €. Το πρόγραμμα βρίσκεται στο στάδιο της ανάθεσης στην εταιρεία Επαγγελματική Κατάρτιση ΑΕ του ΟΑΕΔ. Χρηματοδοτείται από πόρους του ΛΑΕΚ

9. Πρόγραμμα κατάρτισης 320 ανέργων του Νόμου Γρεβενών στα πλαίσια ολοκληρωμένης παρέμβασης σε 12 ειδικότητες που προτάθηκαν από τη Δομή Στήριξης . Τα προγράμματα κατάρτισης (16 σε σύνολο) είναι 400 ωρών και βρίσκονται στο στάδιο υλοποίησης . Το κόστος ανέρχεται σε 1.150.240 € και η λήξη του προγράμματος ορίσθηκε στις 30.6.2004. Χρηματοδοτείται από εθνικούς πόρους.

1**0. Πρόγραμμα κατάρτισης** 440 ανέργων του Νομού Ιωαννίνων στα πλαίσια ολοκληρωμένης παρέμβασης σε 16 ειδικότητες που προτάθηκαν από τη Δομή Στήριξης. Τα προγράμματα κατάρτισης (22 σε σύνολο) είναι 210 ωρών και βρίσκονται στο στάδιο υπογραφής της σύμβασης. Το κόστος ανέρχεται σε 1.235.333 € και η λήξη του προγράμματος ορίσθηκε στις 31.10.2004. Χρηματοδοτείται από Κοινοτικούς και Εθνικούς πόρους.

11. Πρόγραμμα κατάρτισης 350 ανέργων του Νομού Πρεβέζης στα πλαίσια ολοκληρωμένης παρέμβασης σε 14 ειδικότητες που προτάθηκαν από τη Δομή Στήριξης. Τα προγράμματα κατάρτισης (17 σε σύνολο) έχουν διάρκεια από 400 έως και 600 ώρες (ανάλογα με την ειδικότητα) και το κόστος ανέρχεται σε 1.878.400 Ευρώ. Το πρόγραμμα βρίσκεται στο στάδιο της αξιολόγησης. Η λήξη του προγράμματος ορίστηκε στις 30-6-04. Χρηματοδοτείται από πόρους του **ΛΑΕΚ**.

12. Πρόγραμμα Επαγγελματικής Κατάρτισης Εργαζομένων ΛΑΕΚ 0,45% (άρθρο 14 του Ν. 2224/1994 όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 10 του Ν. 2336/1995) έτους 2004 (αριθμ. πρωτ. εγκυκλίου: Β100412/12.1.2004) για τις ιδιωτικές και δημόσιες επιχειρήσεις, Ν.Π.Δ.Δ., Ν.Π.Ι.Δ. και Ο.Τ.Α. που επιθυμούν να καταρτίσουν το προσωπικό τους.

Το προσωπικό το οποίο έχουν δικαίωμα να καταρτίσουν πρέπει να είναι ασφαλισμένο στο ΙΚΑ και να υπάγεται έστω και σε ένα κλάδο ασφάλισης του ΟΑΕΔ. Υπολογίζεται ότι για το έτος 2004 θα καταρτιστούν 100.000 εργαζόμενοι σε 3.000 περίπου επιχειρήσεις με συνολικό κόστος 50.000.000,00 ευρώ.

13. Πρόγραμμα κατάρτισης 1.600 εργαζομένων που απασχολούνται στις επιχειρήσεις μεταποίησης και συναφών δραστηριοτήτων στον τομέα του ροδάκινου έτους 2003-2004 (υπ αριθμ. 195/18/39.9.2003 απόφαση της Επιτροπής Διαχείρισης του ΛΑΕΚ).

Η κατάρτιση αφορά τη συμπλήρωση και βελτίωση των επαγγελματικών προσόντων και δεξιοτήτων των εργαζομένων, την απόκτηση ευελιξίας

προσαρμογής στις μεταβαλλόμενες συνθήκες παραγωγής και εργασίας, τη δημιουργία σταθερών θέσεων εργασίας και τη διασφάλιση της απασχόλησης του εργατικού δυναμικού μέσω της ανάπτυξης των επιχειρήσεων. Εντάσσονται οι επιχειρήσεις των οποίων η έδρα βρίσκεται σε έναν από τους εξής νομούς: Ημαθίας, Πέλλας, Λάρισας, Πιερίας, Φλώρινας και Κοζάνης, εφόσον επιθυμούν να καταρτίσουν το προσωπικό τους, καταβάλλοντας στο ΙΚΑ την εργοδοτική εισφορά 0,45% για τους εργαζόμενούς τους για το έτος 2003 αλλά και την ανάλογη εισφορά και για το έτος 2004 και υπό την προϋπόθεση ότι το πρόγραμμα κατάρτισης στο οποίο συμμετέχουν δεν χρηματοδοτείται από άλλο φορέα.

Η χρηματοδότηση του προγράμματος αυτού, ανέρχεται σε ποσό ύψους 15.120.000 Ευρώ.

14. Υπό εκπόνηση πρόγραμμα κατάρτισης εργαζομένων στις ΜΜΕ συνολικού προϋπολογισμού 30.000.000,00 Ευρώ. Η σχετική εγκύκλιος που αφορά το σχεδιασμό και την υλοποίηση του προγράμματος αποφασίστηκε στην συνεδρίασή της Επιτροπής Διαχείρισης του ΛΑΕΚ με ημερομηνία 25.5.2004.

15. Πρόγραμμα Κατάρτισης Αυτοαπασχολούμενων του Δευτερογενή και Τριτογενή Τομέα σε Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης στο πλαίσιο του Ε.Π. «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση» του ΚΠΣ 2000-2006, Άξονας 4, Μέτρο 2, συγχρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η κατάρτιση αφορά αντικείμενα της νέας τεχνολογίας που είναι σχετικά με την καλύτερη οργάνωση και ανταγωνιστικότητα των μικρών επιχειρήσεων στην ελληνική αγορά.

Το όφελος από το πρόγραμμα υπολογίζεται στους 11.000 αυτοαπασχολούμενους οι οποίοι θα παρακολουθήσουν πρόγραμμα κατάρτισης 100 ωρών και των οποίων η πρακτική άσκηση θα γίνει σε χώρους επιχειρήσεων ή σε φορείς του δημοσίου ή του ιδιωτικού τομέα ή σε θεσμοθετημένα επαγγελματικά εργαστήρια ή σε πιστοποιημένα από το ΕΚΕΠΙΣ εργαστήρια. Το πρόγραμμα είναι στη φάση του σχεδιασμού και ο συνολικός προϋπολογισμός του έργου ανέρχεται σε 8.910.000 ευρώ εκ των οποίων το 50% καταβάλλεται από τους ίδιους τους αυτοαπασχολούμενους και το υπόλοιπο 50% από το ΕΚΤ και τον ΟΑΕΔ. Έχει εγκριθεί από το Δ.Σ. του ΟΑΕΔ και έχει υποβληθεί το τεχνικό δελτίο του έργου στο Υπουργείο Απασχόλησης για την ένταξή του στο Γ΄ ΚΠΣ.

16. Πρόγραμμα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας (STAGE) ανέργων πτυχιούχων Α.Ε.Ι. - Τ.Ε.Ι. διπλωματούχων Ι.Ε.Κ (μετά το Λύκειο), αποφοίτων Λυκείου Γενικής Εκπαίδευσης, αποφοίτων ΤΕΛ, Ε.Π.Λ., Τ.Ε.Ε. β΄ κύκλου ή ισότιμων τίτλων σπουδών ημεδαπής ή αλλοδαπής για πλήρωση **700 θέσεων** στην Περιφέρεια Αττικής, σε Ο.Τ.Α α΄ και β΄ βαθμού και σε επι-

χειρήσεις αυτών, στο Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας και σε εποπτευόμενους φορείς αυτού. Από τις προβλεπόμενες θέσεις, ποσοστό 60% καλύπτεται από γυναίκες και 40% από άνδρες. Προβλέπεται, επίσης, ότι ποσοστό τουλάχιστον 67% καλύπτεται στο πλαίσιο της πολιτικής πρόληψης της μακροχρόνιας ανεργίας[6] και ποσοστό έως 33% στο πλαίσιο της πολιτικής καταστολής της μακροχρόνιας ανεργίας.[7]

17. Πρόγραμμα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας στον τομέα πληροφορικής επικοινωνιών (ηλεκτρονικής) - stage 2003[8]

Το πρόγραμμα απευθύνεται σε ανέργους ηλικίας μέχρι 35 ετών, πτυχιούχους ΑΕΙ και ΤΕΙ ή ισοτίμων τίτλων σπουδών ημεδαπής ή αλλοδαπής των τμημάτων: α) Πληροφορικής ή Ηλεκτρονικής, β) άλλων τμημάτων που έχουν παρακολουθήσει στη Σχολή τους μάθημα Πληροφορικής ή Ηλεκτρονικής , διάρκειας τουλάχιστον 300 ωρών, γ) άλλων τμημάτων που είναι απόφοιτοι Ι.Ε.Κ. με πιστοποίηση από τον Ο.Ε.Ε.Κ. ή αποφοίτων Τ.Ε.Λ., Ε.Π.Λ., Τ.Ε.Ε. Α΄ και Β΄ κύκλου στον τομέα Πληροφορικής ή Ηλεκτρονικής καθώς και όσοι θα προσκομίσουν βεβαίωση παρακολούθησης προγράμματος κατάρτισης στην Πληροφορική ή στην Ηλεκτρονική από πιστοποιημένο Κ.Ε.Κ. του Ε.Κ.Ε.Π.Ι.Σ. , διάρκειας τουλάχιστον 300 ωρών. Η διάρκεια του προγράμματος είναι οκτώ (8) μήνες , η δε ημερήσια αποζημίωση των υποψηφίων ανέρχεται στο ποσό των 25 ΕΥΡΩ μεικτά η οποία καταβάλλεται εξ ολοκλήρου από τον ΟΑΕΔ ο οποίος ασφαλίζει τους συμμετέχοντες στο πρόγραμμα για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και κίνδυνο ατυχήματος . Το 60% των θέσεων θα καλυφθεί από γυναίκες.

18. Πρόγραμμα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας σε φορείς του τομέα υγείας και πρόνοιας (stage2003[9]**) - β΄ σειρά.** Το πρόγραμμα απευθύνεται σε **2.373 ανέργους** πτυχιούχους Α.Ε.Ι, Τ.Ε.Ι ηλικίας μέχρι 35 ετών και διπλωματούχους Ι.Ε.Κ., αποφοίτους Τ.Ε.Λ, Ε.Π.Λ.,Τ.Ε.Ε. Α΄ Κύκλου και Τ.Ε.Ε. Β΄ Κύκλου ή ισότιμων τίτλων σπουδών ηλικίας μέχρι 30 ετών. Η διάρκεια του προγράμματος είναι 18 μήνες, η δε ημερήσια αποζημίωση για τους πτυχιούχους Α.Ε.Ι, Τ.Ε.Ι είναι 25 ΕΥΡΩ μικτά και για τους διπλωμα-

[6] *Άνεργοι νέοι και νέες ηλικίας 18-25 ετών, οι οποίοι είναι εγγεγραμμένοι άνεργοι έως 6 μήνες στα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ καθώς επίσης και άνεργοι ηλικίας 26-64 ετών, οι οποίοι είναι εγγεγραμμένοι άνεργοι έως 12 μήνες στα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ.*

[7] *Άνεργοι νέοι και νέες 18-25 ετών, οι οποίοι είναι εγγεγραμμένοι άνεργοι τουλάχιστον 6 μήνες στα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ καθώς και άνεργοι ηλικίας 26-64 ετών, οι οποίοι είναι εγγεγραμμένοι άνεργοι τουλάχιστον 12 μήνες στα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ.*

[8] *Έτος έναρξης προγράμματος. Ισχύει και για το 2004.*

[9] *Έτος έναρξης προγράμματος. Ισχύει και για το 2004.*

τούχους Ι.Ε.Κ., αποφοίτους Τ.Ε.Λ, Ε.Π.Λ.,Τ.Ε.Ε. Α΄ Κύκλου και Τ.Ε.Ε. Β΄ Κύκλου 21 ΕΥΡΩ μεικτά.. Το 60% των θέσεων θα καλυφθεί από γυναίκες.

19. Πρόγραμμα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας και επιχορήγησης επιχειρήσεων για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στον τομέα του Φυσικού Περιβάλλοντος στο πλαίσιο του Ε.Π. «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση» (Γ΄ Κ.Π.Σ.). Με το Πρόγραμμα αυτό επωφελούνται 3.220 άνεργοι, ηλικίας 18 - 40 ετών, προκειμένου να αποκτήσουν εργασιακή εμπειρία σε σχετικούς με τη διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος φορείς και επιχορηγούνται επιχειρήσεις για τη δημιουργία 1.000 νέων θέσεων εργασίας για άνεργους ηλικίας 18 - 64 ετών (Νέες Θέσεις Εργασίας). Από τις προβλεπόμενες θέσεις, ποσοστό τουλάχιστον 65% καλύπτεται στο πλαίσιο της πολιτικής πρόληψης της μακροχρόνιας ανεργίας και ποσοστό μέχρι 35% στο πλαίσιο της πολιτικής καταστολής της μακροχρόνιας ανεργίας. Επίσης, τηρείται προτεραιότητα στην κάλυψη, σύμφωνα με την οποία ποσοστό 60% των θέσεων καλύπτεται από γυναίκες.

20. Πρόγραμμα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας (STAGE) και απασχόλησης ανέργων σε επιχειρήσεις και φορείς του ιδιωτικού τομέα (ΛΑΕΚ). Με το Πρόγραμμα αυτό επωφελούνται 5.000 άνεργοι, προκειμένου να αποκτήσουν εργασιακή εμπειρία, ενώ υπάρχει και δυνατότητα επέκτασης αυτού σε πρόγραμμα επιδότησης της απασχόλησης. Από τις προβλεπόμενες θέσεις, ποσοστό τουλάχιστον 67% καλύπτεται στο πλαίσιο της πολιτικής πρόληψης της μακροχρόνιας ανεργίας και ποσοστό μέχρι 33% στο πλαίσιο της πολιτικής καταστολής της μακροχρόνιας ανεργίας. Επίσης, τηρείται προτεραιότητα στην κάλυψη, σύμφωνα με την οποία, ποσοστό 60% των θέσεων καλύπτεται από γυναίκες.

21. Πρόγραμμα Επιχορήγησης Νέων Ελευθέρων Επαγγελματιών έτους 2004, στο πλαίσιο του Ε.Π. «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση» (Γ΄ Κ.Π.Σ.). Στο πρόγραμμα αυτό μπορούν να ενταχθούν άνεργοι-ες ηλικίας 18 - 64 ετών για τους οποίους έχει ακολουθηθεί η διαδικασία της εξατομικευμένης προσέγγισης και διαθέτουν δελτίο ανεργίας σε ισχύ μέχρι και την ημερομηνία έναρξης της δραστηριότητας τους, η οποία θα πρέπει να έχει γίνει μετά την εξατομικευμένη προσέγγιση και υποχρεωτικά μετά την 1.1.2004.

Στόχος του προγράμματος είναι η ενθάρρυνση των ανέργων για να δημιουργήσουν δική τους επιχείρηση μέσω της οικονομικής ενίσχυσης, που ανέρχεται συνολικά στο ποσόν των 8.400 ευρώ ανά άτομο και διαρκεί δώδεκα (12) μήνες. Από τις ως άνω θέσεις τουλάχιστον 65% καλύπτεται στο πλαίσιο της πολιτικής πρόληψης της μακροχρόνιας ανεργίας και ποσοστό 35%

στο πλαίσιο της πολιτικής καταστολής της μακροχρόνιας ανεργίας. Σε όλες τις περιπτώσεις το 60% συνολικά θα καλυφθεί από γυναίκες.

22. Πρόγραμμα επιχορήγησης Νέων Ελευθέρων Επαγγελματιών έτους 2004 στους Τομείς Πολιτισμού και Περιβάλλοντος στο πλαίσιο του Ε.Π. «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση» (Γ΄ Κ.Π.Σ.). Το πρόγραμμα αυτό έχει ως στόχο την ενθάρρυνση, μέσω της οικονομικής ενίσχυσης, 6.450 ανέργων για τη δημιουργία της δικής τους επιχείρησης στους τομείς Πολιτισμού και Περιβάλλοντος με το ποσό των 9.000 €. Τηρείται προτεραιότητα στην κάλυψη, σύμφωνα με την οποία, ποσοστό 60% των θέσεων καλύπτονται από γυναίκες.

23. Πρόγραμμα Επιχορήγησης Επιχειρήσεων για την απασχόληση 15.000 ανέργων ηλικίας 18 έως 64 ετών, έτους 2004, στο πλαίσιο του Ε.Π. «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση» (Γ΄ Κ.Π.Σ.). Στο πρόγραμμα αυτό μπορούν να ενταχθούν ιδιωτικές επιχειρήσεις που θα προσλάβουν ανέργους ηλικίας 18 - 64 ετών, εγγεγραμμένους στα μητρώα ανέργων των Υπηρεσιών του ΟΑΕΔ, οι οποίοι θα πρέπει να έχουν ακολουθήσει τη διαδικασία της εξατομικευμένης παρέμβασης. Η διάρκεια της επιχορήγησης για κάθε επιχείρηση ανέρχεται στους 18 μήνες για τις Μ.Μ.Ε. (μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις) και 24 μήνες για τις μεγάλες. Το ποσό επιχορήγησης για κάθε ημέρα πλήρους απασχόλησης ανέρχεται στα 18 ευρώ για ανέργους που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση (δηλαδή, άτομα κάτω των 25 ετών που δεν έχουν απασχοληθεί για δύο (2) έτη μετά την ολοκλήρωση της εκπαίδευσής τους, άνεργοι αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών, άνεργοι άνω των 50 ετών, άτομα που είναι μακροχρόνια άνεργα, ήτοι για 12 από τους 16 προηγούμενους μήνες πριν την πρόσληψή τους, άνεργοι που ολοκλήρωσαν μόνο την υποχρεωτική εκπαίδευση) και στα 14 ευρώ για τις υπόλοιπες κατηγορίες ανέργων. Από τις προβλεπόμενες θέσεις, ποσοστό τουλάχιστον 60% καλύπτεται στο πλαίσιο της πολιτικής πρόληψης της μακροχρόνιας ανεργίας και ποσοστό μέχρι 35% στο πλαίσιο της πολιτικής καταστολής της μακροχρόνιας ανεργίας, ενώ τηρείται προτεραιότητα στην κάλυψη, σύμφωνα με την οποία, ποσοστό 60% των θέσεων καλύπτονται από γυναίκες.

Σε περίπτωση μερικής απασχόλησης (4 ώρες και άνω ημερησίως) η επιχορήγηση ανέρχεται στο ήμισυ των ως άνω ποσών.

Μετά τη λήξη της επιχορήγησης, οι επιχειρήσεις υποχρεούνται να διατηρήσουν το σύνολο του προσωπικού τους για ακόμη 6 μήνες οι Μ.Μ.Ε. και 12 μήνες οι μεγάλες επιχειρήσεις (απασχόληση χωρίς επιχορήγηση).

24. Εξειδικευμένο Πρόγραμμα του ΟΑΕΔ (ΛΑΕΚ) που απευθύνεται σε άνεργους που βρίσκονται στο στάδιο πλησίον της σύνταξης. Ειδικότερα

επιχορηγούνται όλες οι ιδιωτικές επιχειρήσεις καθώς και επιχειρήσεις του ευρύτερου δημόσιου τομέα που προσλαμβάνουν ανέργους (εγγεγραμμένους στα μητρώα Υπηρεσιών του ΟΑΕΔ επί 2 μήνες ή επιδοτούμενους) που τους υπολείπονται μέχρι 1.500 ένσημα και μέχρι 5 χρόνια για τη συμπλήρωση του ορίου ηλικίας τους για την συνταξιοδότησή τους. Η διάρκεια της επιδότησης καθορίζεται από 1 έως 60 μήνες και το ποσό της επιχορήγησης για κάθε ημέρα εργασίας πλήρους απασχόλησης καθορίζεται στα 17,61 ευρώ για τους 24 μήνες, και στα 20,54 ευρώ για τους επόμενους 36 μήνες. Εάν ο μισθωτός απασχολείται με μειωμένο ωράριο από 4 τουλάχιστον ώρες και άνω ημερησίως, το ποσό της επιχορήγησης ανέρχεται στα 10,27 ευρώ για τους πρώτους 24 μήνες και στα 11,74 ευρώ για τους επόμενους 36 μήνες. Το ως άνω πρόγραμμα χρηματοδοτείται από πόρους του ΛΑΕΚ.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Ν. 3227/9.2.2004 (ΦΕΚ 31/Α/9.2.2004) «**Μέτρα για την αντιμετώπιση της ανεργίας** και άλλες διατάξεις» και την με αριθμ. 30874/23.6.2004 Κ.Υ.Α υλοποιείται πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων για την απασχόληση επιδοτούμενων ανέργων.

Για την κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση των Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων,[10] οι οποίες υφίστανται επαγγελματικό και κοινωνικό αποκλεισμό και χρήζουν ιδιαίτερης στήριξης για την ένταξη /επανένταξή τους στην αγορά εργασίας, υλοποιήθηκαν κατά το έτος 2004 ειδικά προγράμματα. Τα προγράμματα αυτά αναπτύχθηκαν ως δράσεις **Εθνικής πολιτικής** με χρηματοδότηση από τον κρατικό προϋπολογισμό και τον προϋπολογισμό του Ο.Α.Ε.Δ. αλλά και στο πλαίσιο των προβλεπομένων μέτρων **του Ε.Κ.Τ.** ή άλλων **Κοινοτικών Πρωτοβουλιών**.

Προγράμματα Εθνικής Πολιτικής

1. Πρόγραμμα επιδότησης νέων θέσεων εργασίας για 2.500 άτομα το οποίο διακρίνεται σε:

   α) Πρόγραμμα πλήρους απασχόλησης τετραετούς διάρκειας με διάρκεια επιχορήγησης για κάθε προσλαμβανόμενο τους 36 μήνες

[10] *Άτομα με αναπηρία, απεξαρτημένα άτομα, αποφυλακισμένα άτομα, νεαρά παραβατικά ή νεαρά άτομα που βρίσκονται σε κοινωνικό κίνδυνο.*

και την υποχρέωση του εργοδότη να απασχολήσει το άτομο άλλους 12 μήνες χωρίς επιχορήγηση. Το ποσό της επιχορήγησης για κάθε προσλαμβανόμενο άτομο ορίζεται στα 22 Ευρώ την ημέρα και για τους 36 μήνες.

β) Πρόγραμμα μερικής απασχόλησης τετραετούς διάρκειας, με διάρκεια επιχορήγησης τους 36 μήνες και την υποχρέωση του εργοδότη να απασχολήσει το άτομο άλλους 12 μήνες χωρίς επιχορήγηση. Το ποσό της επιχορήγησης για κάθε προσλαμβανόμενο άτομο ορίζεται στα 12 Ευρώ την ημέρα και για τους 36 μήνες.

γ) Πρόγραμμα πλήρους απασχόλησης με σύμβαση Ορισμένου Χρόνου για τις επιχειρήσεις που λειτουργούν σε εποχιακή βάση (τουριστικές επιχ/σεις, κλπ) με διάρκεια επιχορήγησης από 4 έως 9 μήνες για την επιχορήγηση. Το ανώτερο ποσό της επιχορήγησης ορίζεται στα 22 Ευρώ την ημέρα.

2. Πρόγραμμα επιχορήγησης νέων ελεύθερων επαγγελματιών τετραετούς διάρκειας με ποσό επιχορήγησης από δεκαέξι χιλιάδες (16.600) Ευρώ έως δέκα οχτώ χιλιάδες εκατό (18.100) Ευρώ. Η επιχορήγηση προσαυξάνεται με 1.500 Ευρώ ,εάν ο ΝΕΕ είναι άτομο με ποσοστό αναπηρίας άνω του 67%, γυναίκα επιδοτούμενη άνεργη , άνω των 45 ετών. Ο ΝΕΕ μπορεί να κάνει χρήση μόνο μίας των παραπάνω περιπτώσεων προσαύξησης.
3. Πρόγραμμα επιχορήγησης για την εργονομική διευθέτηση του χώρου εργασίας ατόμων με ειδικές ανάγκες που εντάσσονται στο πρόγραμμα νέων θέσεων εργασίας ή νέων ελεύθερων επαγγελματιών με συμμετοχή στην δαπάνη έως 90% του συνολικού κόστους της και μέχρι του ύψους των δύο χιλιάδων τετρακοσίων (2.400) Ευρώ για κάθε μία από τις εργονομικές διευθετήσεις χώρου εργασίας που κρίνονται αναγκαίες.

Προγράμματα Επιδότησης Νέων Θέσεων Εργασίας, Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών και Πρόγραμμα Τύπου Stage στο πλαίσιο της Κ.Π. «EQUAL»[11]

1. Πρόγραμμα επιδότησης ΝΘΕ 46 ατόμων με ειδικές ανάγκες που έχουν καταρτιστεί, ωφεληθεί στο πλαίσιο της Α.Σ. «ΠΡΟΚΛΗΣΗ» . Η

[11] *Το πρόγραμμα χρηματοδοτείται κατά 75% από το ΕΚΤ, ΚΠ "EQUAL" και κατά 25% από τον Π.Δ.Ε (το οποίο θα πιστωθεί στο Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας).*

διάρκεια της επιχορήγησης είναι 9 μήνες και το ποσό της επιχορήγησης ορίζεται στα 25,8 ευρώ την ημέρα.

2. Πρόγραμμα επιδότησης ΝΘΕ 27 απεξαρτημένων ατόμων που έχουν καταρτιστεί, ωφεληθεί στο πλαίσιο της Α.Σ. «ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ» Η διάρκεια της επιχορήγησης ορίζεται στους 10 μήνες και το ποσό της επιχορήγησης ορίζεται στα 25,5 ευρώ την ημέρα.
3. Πρόγραμμα επιδότησης ΝΕΕ 15 ατόμων με ειδικές ανάγκες και μακροχρόνια άνεργων που έχουν καταρτιστεί, ωφεληθεί στο πλαίσιο της Α.Σ. «ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ». Η διάρκεια της επιχορήγησης ορίζεται στους 9 μήνες και το ποσό της επιχορήγησης ορίζεται στα 23.477 ευρώ την ημέρα.
4. Πρόγραμμα επαγγελματικής εξειδίκευσης τύπου STAGE 60 ανέργων νεοεισερχόμενων στην αγορά εργασίας, μακροχρόνια ανέργων και εποχιακά απασχολούμενων απειλούμενων από ανεργία ατόμων που έχουν καταρτιστεί, ωφεληθεί στο πλαίσιο της Α.Σ. « ΣΠΑΡΤΑΚΟΣ». Η διάρκεια της επιχορήγησης ορίζεται στους 10 μήνες και το ποσό της επιχορήγησης ορίζεται στα 24 ευρώ .
5. Πρόγραμμα επαγγελματικής εξειδίκευσης τύπου STAGE ανέργων νεοεισερχόμενων στην αγορά εργασίας, μακροχρόνια ανέργων που έχουν καταρτιστεί, ωφεληθεί στο πλαίσιο της Α.Σ. « ΤΕΧΝΟΜΑΘΕΙΑ «. Η διάρκεια της επιχορήγησης ορίζεται στους 4 μήνες και το ποσό της επιχορήγησης ορίζεται στα 20 ευρώ .

Προγράμματα Επαγγελματικής Κατάρτισης στην ΠΒΜ Λακκιάς Θεσ/κης χρηματοδοτούμενα από τον προϋπολογισμό του ΟΑΕΔ.

Είναι προσαρμοσμένα στις εξελίξεις και τις ανάγκες της αγοράς εργασίας καθώς και στα ειδικά χαρακτηριστικά των 115-130 καταρτιζομένων τα οποία πάσχουν από Νοητική Στέρηση. Η διάρκεια κατάρτισης είναι τριετής για τα εκπαιδεύσιμα άτομα και τετραετής για τα ασκήσιμα.

Ειδικότητες: Ξυλουργική, Γεωτεχνική, Κοπτική /Ραπτική, Υφαντική/ Ταπητουργία, Χειρώνακτες, εργάτες

Προγράμματα στο πλαίσιο του Ε.Π. «ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ» του Γ΄ ΚΠΣ

1. Στο πλαίσιο του μέτρου 2.1 πρόγραμμα επιχορήγησης για την παροχή υποστηρικτικών και συνοδευτικών υπηρεσιών, προϋπολογισμού

46.950.000 ευρώ περίπου που αφορά 36.424 άτομα και πρόγραμμα εκμάθησης ελληνικής γλώσσας, ανέργων παλιννοστούντων-μεταναστών-προσφύγων, σε πιστοποιημένα κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης για την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, προϋπολογισμού 50.042.000 ευρώ περίπου που αφορά 14.321 άτομα.

2. Στο πλαίσιο του μέτρου 2.2:

α) Πρόγραμμα επιδότησης εργοδοτών για πρόσληψη ατόμων ευπαθών κοινωνικών ομάδων με διάρκεια επιχορήγησης 24 μηνών για κάθε προσλαμβανόμενο άτομο, με την υποχρέωση του εργοδότη να απασχολήσει το άτομο άλλους 6 μήνες χωρίς επιχορήγηση εάν η επιχείρηση απασχολεί κάτω από 250 εργαζόμενους ή 12 μηνών χωρίς επιχορήγηση εάν η επιχείρηση απασχολεί πάνω από 250 εργαζόμενους. Το ποσό της επιχορήγησης για κάθε προσλαμβανόμενο ορίζεται στα 20 ευρώ την ημέρα και προσαυξάνεται κατά 1,50 ευρώ εάν το άτομο είναι γυναίκα ή είναι άνω των 45 ετών.

β) Επιχορήγηση 400 Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών ατόμων ευπαθών κοινωνικών ομάδων ηλικίας 18-64 ετών. Η διάρκεια της επιχορήγησης ορίζεται στους 16 μήνες και το ποσό της επιχορήγησης στα 10.600 ευρώ έως 12.000 ευρώ το οποίο προσαυξάνεται κατά 1.400 ευρώ εάν το άτομο είναι γυναίκα ή είναι άνω των 45 ετών. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι οι δικαιούχοι να έχουν ολοκληρώσει τουλάχιστον είτε πρόγραμμα κατάρτισης γενικού πληθυσμού[12] είτε πρόγραμμα εκμάθησης ελληνικής γλώσσας[13] είτε πρόγραμμα παροχής συνοδευτικών υπηρεσιών.[14]

3. Στο πλαίσιο του μέτρου 2.3 δράσεις ολοκληρωμένων παρεμβάσεων υπέρ ειδικών μειονεκτουσών ομάδων και υπέρ των ανέργων σε περιοχές ή τομείς υψηλής ανεργίας:

α) υπέρ 1500 ατόμων (παλιννοστούντες), προϋπολογισμού 11.000.000 €,

[12] *Υλοποιούνται από πιστοποιημένα ΚΕΚ Συνεχιζόμενης Κατάρτισης τα οποία είναι υποχρεωμένα να εντάσσουν στα προγράμματά τους άτομα των ευπαθών κοινωνικών ομάδων σε ποσοστό 10% σε εφαρμογή της πολιτικής του mainstreaming (ενσωμάτωσης).*

[13] *Υλοποιούνται από Πιστοποιημένα Κ.Ε.Κ και απευθύνονται σε Μετανάστες, Παλ/ντες, Πρόσφυγες.*

[14] *Συμβουλευτική, ενδυνάμωση, ψυχοκοινωνική στήριξη τα οποία υλοποιούνται από Φορείς Παροχής Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών (Φ.Π.Σ.Υ.Υ).*

β) υπέρ φυλακισμένων/ μακροχρόνια άνεργων άνω των 45/ οροθετικών), προϋπολογισμού 15.700.000 € περίπου,

γ) υπέρ 1.667 άνεργων με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες (τσιγγάνοι, έλληνες μουσουλμάνοι) προϋπολογισμού 13.850.000 €,

δ) υπέρ 5.695 ατόμων με αναπηρίες-πρώην χρήστες ναρκωτικών ουσιών) προϋπολογισμού 44.200.000 €.

Οι ολοκληρωμένες παρεμβάσεις υλοποιούνται, από συμπράξεις φορέων Παροχής Συνοδευτικών Υπηρεσιών με πιστοποιημένα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης και άλλους εξειδικευμένους φορείς, οι οποίες κατά περίπτωση και, ανάλογα με τις ειδικές ανάγκες των ομάδων στις οποίες απευθύνονται, περιλαμβάνουν ενέργειες προκατάρτισης διάρκειας 200-500 ωρών, κατάρτισης διάρκειας 200-600 ωρών, ενέργειες Προώθησης στην Απασχόληση (με επιδότηση της απασχόλησης σε νέες θέσεις εργασίας ή ενίσχυση της αυτοαπασχόλησης) και παροχής Σ.Υ.Υ.

Ειδικά για τη βελτίωση της πρόσβασης και της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, επιπροσθέτως των προγραμμάτων όπου το 60% των θέσεων καλύπτεται από γυναίκες, υλοποιήθηκαν δράσεις και προγράμματα στα πλαίσια του Ε.Π. «ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ»[15]

1. Στα πλαίσια του μέτρου 5.1 **Θετικές δράσεις για την ισότητα ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών στις ΜΜΕ και στις μεγάλες επιχειρήσεις,** προϋπολογισμού 19.865.000 € με σύνολο ωφελούμενων 7.000 εργαζόμενες γυναίκες. Αποβλέπει στη παροχή κινήτρων στις επιχειρήσεις για την εφαρμογή μέτρων έμπρακτης ισότητας των δύο φύλων, τόσο σε θέματα ανάπτυξης ικανοτήτων και προαγωγής, όσο και σε υποστηρικτικές υπηρεσίες για τις γυναίκες.

2. Στα πλαίσια του μέτρου 5.3: **α)** Επιχορήγηση «Επαγγελματικής Κατάρτισης Α.Ε.» για το έργο εναλλασσόμενη κατάρτιση στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης παρέμβασης για άνεργες γυναίκες προϋπολογισμού 2.152.000 € περίπου. **β)** Επιστημονικός σύμβουλος στις δράσεις παροχής υπηρεσιών εξειδικευμένης πληροφόρησης, συμβουλευτικής και κοινωνικής στήριξης, προκατάρτισης και κατάρτισης υπέρ του γυναικείου πληθυ-

[15] *Τα Σχέδια Δράσης έχουν περιφερειακή διάσταση και καλύπτουν ανάγκες σε επίπεδο Νομού. Την υλοποίηση τους αναλαμβάνουν, στο πλαίσιο εταιρικής σχέσης, φορείς με αποδεδειγμένη εμπειρία σε θέματα συμβουλευτικής για την απασχόληση και κοινωνική στήριξη των γυναικών.*

σμού, προϋπολογισμού 4.000.000 €. Επιχορήγηση για την παροχή ολοκληρωμένων παρεμβάσεων υπέρ 9.000 γυναικών, προϋπολογισμού 13.000.000 €.

3. Πρόγραμμα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας, επιχορήγησης επιχειρήσεων για τη δημιουργία Νέων Θέσεων Εργασίας και Νέων Ελευθέρων Επαγγελματιών, ανέργων γυναικών στο πλαίσιο του Ε.Π. «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση» (Γ΄ Κ.Π.Σ.). Με το πρόγραμμα αυτό επωφελούνται 1.500 άνεργες γυναίκες, ηλικίας 18 - 50 ετών, προκειμένου να αποκτήσουν εργασιακή εμπειρία σε επιχειρήσεις ή φορείς του Ιδιωτικού και του Δημοσίου τομέα (Stage), 1.000 άνεργες γυναίκες, ηλικίας 18-64 ετών για τη δημιουργία της δικής τους μικρής επιχείρησης (Νέοι Ελεύθεροι Επαγγελματίες) και επιχορηγούνται επιχειρήσεις για τη δημιουργία 2.500 νέων θέσεων εργασίας για άνεργες γυναίκες ηλικίας 18 - 64 ετών (Νέες Θέσεις Εργασίας). Οι θέσεις καλύπτονται από άνεργες γυναίκες που έχουν ωφεληθεί από τα Σχέδια Δράσης Ολοκληρωμένης Παρέμβασης υπέρ των γυναικών της Γενικής Γραμματείας Ισότητας (Γ.Γ.Ι.).

Στο πλαίσιο των **έκτακτων οικονομικών ενισχύσεων** (παθητικές πολιτικές), μετά από απόφαση του Δ.Σ. του ΟΑΕΔ, έχουν εκδοθεί 22 Υπουργικές Αποφάσεις που αφορούν σε παροχή έκτακτων οικονομικών ενισχύσεων σε ανέργους. Συγκεκριμένα, επωφελήθηκαν 11.058 άνεργοι και έλαβαν συνολικά 9.270.000 €. Το ποσό της επιχορήγησης κυμάνθηκε από 500,00 € έως 1.000,00 € κατ' άτομο.

Οι υπήκοοι των 10 νέων κρατών-μελών της Ε.Ε από την ημερομηνία προσχώρησης αντιμετωπίζονται ως κοινοτικοί υπήκοοι, εκτός της μισθωτής απασχόλησης. Το παράρτημα V της Συμφωνίας Προσχώρησης αντιμετωπίζει την πρόσβαση στην απασχόληση των ανωτέρω υπηκόων. Από τις προβλεπόμενες διαδικασίες εξαιρούνται οι υπήκοοι της Κύπρου και της Μάλτας ενώ οι υπόλοιποι 8 υπόκεινται σε διετείς μεταβατικές διατάξεις. Σε αυτό το πλαίσιο εκδόθηκε εγκύκλιος μας (3144/29.6.04) με την οποία προσδιορίζονται οι προϋποθέσεις ένταξης στην αγορά εργασίας των υπηκόων που κατοικούσαν και εργάζονταν στην Ελλάδα πριν την 1η Μαΐου 2004 καθώς και όσων θα εισέλθουν μετά τη ημερομηνία αυτή.

Λόγω του μεγάλου αριθμού αλλοδαπών που εργάζονται και διαμένουν στη χώρα μας και οι οποίοι αντιμετώπισαν πρόβλημα στην ανανέωση της άδειας εργασίας τους γιατί δεν είχαν εκπληρώσει τις ασφαλιστικές

τους υποχρεώσεις κατά τη χρονική περίοδο ισχύος της προς ανανέωση άδειας εργασίας, και για να αποφευχθούν σοβαρά κοινωνικά προβλήματα, έγινε ειδική νομοθετική ρύθμιση η οποία έδωσε τη δυνατότητα σε αυτούς να ενταχθούν και πάλι στην νόμιμη αγορά εργασίας (Ν. 3242/2004 και σχετική εγκύκλιος 31046/8.9.2004).

Για την αποτελεσματικότερη ένταξη των νέων στην αγορά εργασίας, ο ΟΑΕΔ πέραν των δραστηριοτήτων που αναπτύσσει στον τομέα της υποστήριξης των ενεργητικών πολιτικών Απασχόλησης, είναι και ο φορέας που σχεδιάζει, οργανώνει, και υποστηρίζει τη λειτουργία προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης μέσω των Τεχνικών Επαγγελματικών Εκπαιδευτηρίων (Τ.Ε.Ε.) Μαθητείας Α΄ Κύκλου και ΤΕΕ Β΄ Κύκλου στην Ελλάδα (Εθνικό Πρόγραμμα ΤΕΕ / ΟΑΕΔ).

Τα Τ.Ε.Ε. Μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ. είναι Δημόσιες Σχολές Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, ενταγμένες στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και έχουν προνομιακή θέση στην παροχή υπηρεσιών Εκπαίδευσης, αφού οι μαθητές τοποθετούνται σε εργασία, αντίστοιχη της ειδικότητάς τους, στο Β΄ και Γ΄ έτος σπουδών και τους παρέχεται ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών παροχών. Απευθύνονται σε νέους και νέες που ολοκλήρωσαν με επιτυχία την υποχρεωτική 9ετή εκπαίδευση.

Για την ενίσχυση του ρόλου τους του στα πλαίσια του Γ΄ ΚΠΣ - ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ υλοποιούνται και τα ακόλουθα προγράμματα:

1. «Παροχή Υπηρεσιών Συμβούλου Επικοινωνίας για την εκπόνηση Στρατηγικού Σχεδίου Επικοινωνιακής Πολιτικής για την προβολή δράσεων του ΟΑΕΔ στο πλαίσιο της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης για τα προγράμματα των ΤΕΕ Μαθητείας και ΙΕΚ ΟΑΕΔ και την εκπόνηση 5ετους Επιχειρησιακού Σχεδίου (Action Plan) Εφαρμογής του».

2. «Δράσεις Δημοσιότητας για την Προβολή του Θεσμού της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης του ΟΑΕΔ».

Το Έργο αφορά υλοποίηση δράσεων δημοσιότητας βάση του Στρατηγικού Σχεδίου, των ΤΕΕ Μαθητείας / ΟΑΕΔ και των ΙΕΚ στο ευρύ κοινό τόσο των άμεσα ωφελουμένων όσο και των έμμεσα. Η δημοσιότητα λαμβάνει χώρα μέσω του τύπου, του ραδιοφώνου, της τηλεόρασης και ιστοσελίδων στο διαδίκτυο.

3. «Ανάπτυξη Δράσεων Πρακτικής Άσκησης στα ΤΕΕ Μαθητείας/ΟΑΕΔ».

Το έργο αφορά την ενίσχυση της εφαρμογής του προγράμματος πρα-

κτικής άσκησης των φοιτούντων στα ΤΕΕ Μαθητείας ΟΑΕΔ και την ανάπτυξη υποστηρικτικών δράσεων για την ποιοτική βελτίωση της πρακτικής άσκησης. Περιλαμβάνεται η εκπόνηση μελέτης εμπειρογνωμοσύνης για την ανάπτυξη, την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό 39 Προγραμμάτων Πρακτικής Άσκησης (ΠΠΑ) των ΤΕΕ Μαθητείας ΟΑΕΔ, η παραγωγή εγχειριδίων (ενημερωτικών εντύπων) για τους εργοδότες στις επιχειρήσεις των οποίων δύναται να πραγματοποιείται η πρακτική άσκηση των ΤΕΕ Μαθητείας ΟΑΕΔ με πληροφορίες για τους όρους υλοποίησης της και δημιουργία Μητρώου Εργοδοτών και επιχειρήσεων στις οποίες δύναται να πραγματοποιείται η πρακτική άσκηση.

Κατά την χρονική περίοδο 1/10/2003-30/6/2005, θα πραγματοποιήσουν πρακτική άσκηση 12.400 άτομα, εκ των οποίων 9.000 μαθητές και 3.400 μαθήτριες, που έχουν υπογράψει Συμφωνητικό Μαθητείας με τον εργοδότη τους και φοιτούν στα 54 ΤΕΕ του ΟΑΕΔ. Το συνολικό κόστος του έργου υπολογίζεται σε 14.797.589 €.

Διαμορφώθηκε νέος ρόλος των ΚΠΑ με την αναβάθμιση των εργασιακών συμβούλων. Οι 471 εργασιακοί σύμβουλοι που προσλήφθηκαν στα 71 Κέντρα Προώθησης της Απασχόλησης, που δημιουργήθηκαν τα τελευταία χρόνια αναλαμβάνουν πλέον με τρόπο δεσμευτικό, απόλυτα προγραμματισμένο και κεντρικά ελεγχόμενο : α) την πλήρη εξατομικευμένη προσέγγιση όλων των ανέργων και τη δημιουργία και ηλεκτρονική καταγραφή του «προφίλ», ενός εκάστου εξ αυτών, στο επίπεδο των αναγκών, των δημογραφικών και εκπαιδευτικών χαρακτηριστικών και των δεξιοτήτων, β) την επαναπροώθηση των ανέργων, γ) την ενημέρωση και προώθηση μέσα στο χώρο λειτουργίας των επιχειρήσεων των Προγραμμάτων Επιδοτούμενης Απασχόλησης και κυρίως των ενεργητικών πολιτικών επιδότησης της απασχόλησης προς τις οποίες στρέφεται η Κυβέρνηση και ο ΟΑΕΔ. δ) την τροφοδότηση του Πληροφοριακού Συστήματος με στοιχεία που συλλέγονται από τις επιχειρήσεις, προκειμένου τα προγράμματα του ΟΑΕΔ να καταρτίζονται σύμφωνα με τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς.

Με στόχο την αναβάθμιση των στατιστικών συστημάτων παρακολούθησης των Δ.Υ.Α.[16] δημιουργήθηκε το σύστημα επιτελικής πληροφόρησης της ΠΑΕΠ Α.Ε. για την παρακολούθηση της εξατομικευμένης προσέγγισης των ανέργων. Ήδη λειτουργεί το μηχανογραφικό σύστημα της ΠΑΕΠ Α.Ε ως πρώτο στάδιο καταγραφής των εξατομικευμένων παρεμβά-

[16] *Δ.Υ.Α.: Δημόσιες Υπηρεσίες Απασχόλησης.*

σεων στους ανέργους (από τα ΚΠΑ), το οποίο για πρώτη φορά επιτρέπει την εξαγωγή δεικτών που απαιτούνται από την ΕΕ για την πρόληψη της ανεργίας.

Αδειοδοτήθηκαν 60 ιδιωτικά γραφεία συμβούλων εργασίας (Ι.Γ.Σ.Ε) τα οποία έχουν ως αποκλειστικό αντικείμενο τη μεσολάβηση για την εξεύρεση -για λογαριασμό του εργοδότη- ορισμένων κατηγοριών θέσεων εργασίας σε ημεδαπούς ή αλλοδαπούς που νόμιμα διαμένουν στην Ελλάδα.

Επίσης αδειοδοτήθηκαν 10 εταιρείες προσωρινής απασχόλησης (Ε.Π.Α) οι οποίες έχουν ως αντικείμενο δραστηριότητας την παροχή εργασίας από μισθωτούς τους, σε άλλο εργοδότη (έμμεσο εργοδότη) με τη μορφή της προσωρινής απασχόλησης.

Με στόχο την ενίσχυση της προσαρμοστικότητας στην αγορά εργασίας θεσπίστηκε ο **Ν. 3250/2004** (ΦΕΚ 124/Α/07-07/2004) «Μερική Απασχόληση στο Δημόσιο, στους Ο.Τ.Α και στα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου», σύμφωνα με τον οποίο το Δημόσιο, οι Ο.Τ.Α α΄ και β΄ βαθμού και τα ΝΠΔΔ επιτρέπεται να προσλαμβάνουν προσωπικό, με συμβάσεις εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, μερικής απασχόλησης, για την κάλυψη αναγκών που αποσκοπούν στην παροχή υπηρεσιών κοινωνικού χαρακτήρα προς τους πολίτες.

Στο άρθρο 4 ορίζεται ότι το προσωπικό που θα επιλεχθεί για την παροχή υπηρεσιών μερικής απασχόλησης προέρχεται από τις ακόλουθες κοινωνικές ομάδες:

α) Άνεργοι άνω των 30 ετών, που έχουν εξαντλήσει το χρόνο της τακτικής επιδότησης ανεργίας και παραμένουν εγγεγραμμένοι στα μητρώα του ΟΑΕΔ, τουλάχιστον 6 μήνες μετά τη λήξη αυτής προσλαμβάνονται σε ποσοστό 30%.

β) Άνεργοι, εγγεγραμμένοι στον ΟΑΕΔ, που βρίσκονται στην τελευταία πενταετία πριν από τη συνταξιοδότησή τους προσλαμβάνονται σε ποσοστό 20%

γ) Άνεργοι μέχρι 30 ετών, εγγεγραμμένοι στον ΟΑΕΔ για χρονικό διάστημα τουλάχιστον 18 μηνών προσλαμβάνονται σε ποσοστό 20%

δ) Μητέρες ανηλίκων προσλαμβάνονται σε ποσοστό 20%

Στις ανωτέρω περιπτώσεις προτεραιότητα στην επιλογή έχουν άτομα που καθίστανται άνεργα συνεπεία ομαδικών απολύσεων.

ε) Άτομα με ποσοστό αναπηρίας 50% και άνω προσλαμβάνονται σε ποσοστό 10%

στ) Πολύτεκνοι και τέκνα πολυτέκνων προσλαμβάνονται σε ποσοστό 10%.

Στις περιπτώσεις α), β) και γ) ποσοστό 60% καλύπτεται από γυναίκες, εφόσον υπάρχει αντίστοιχος αριθμός σχετικών αιτήσεων.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η Δ/νση Εκπαίδευσης της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων, πραγματοποίησε κατά το έτος 2004 τις ακόλουθες δράσεις:

1. Διοργάνωσε για τους νεοπροσληφθέντες υπαλλήλους στη ΓΓΚΑ, σεμινάριο με θέμα «Εξειδικευμένη εισαγωγική εκπαίδευση νεοπροσληφθέντων υπαλλήλων στη ΓΓΚΑ», το οποίο παρακολούθησαν περίπου 100 υπάλληλοι.

2. Ενέκρινε ένα μεγάλο αριθμό εκπαιδευτικών αδειών ιατρών και νοσηλευτικού προσωπικού Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης, οι οποίοι ζήτησαν τη μετεκπαίδευσή τους για ειδικότητα σε ιατρικά κέντρα της χώρας μας και του εξωτερικού.

3. Συνδιοργάνωσε με το ΙΝ.ΕΠ., επιμορφωτικά προγράμματα για τους υπαλλήλους της ΓΓΚΑ και των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης, σε θέματα όπως, ελέγχου δαπανών υγείας, πληροφορικής, δημοσίων επενδύσεων, ξένων γλωσσών κλπ.

ΟΡΟΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- Όσον αφορά τη χορήγηση ετήσιας κανονικής άδειας, εκδόθηκε ο Ν. 3302/2004 (ΦΕΚ 267/Α/28-12-2004) «Ρύθμιση ετήσιας κανονικής άδειας εργαζομένων και άλλες διατάξεις» με τον οποίο, όπως και με την αντίστοιχη ρύθμιση του άρθρου 6 του Ν. 3144/2003, καταργείται ο βασικός χρόνος εργασίας αναμονής, τον οποίο έπρεπε να συμπληρώσει ο μισθωτός στον ίδιο εργοδότη για τη θεμελίωση δικαιώματος λήψης άδειας. Επιπλέον διευκρινίζεται πλήρως και συμπληρώνεται η διαδικασία λήψης της άδειας κατά τα δύο (2) πρώτα ημερολογιακά έτη της άδειας.
- Σύμφωνα με το άρθρο 5 του Ν.3227/2004 καθορίζεται υποχρέωση του εργοδότη να χορηγεί σημείωμα που θα αναφέρεται ο ενιαίος συνολικός μισθός που συμφωνήθηκε και οι επ' αυτού κρατήσεις και αναλυτική κατάσταση αποδοχών τις οποίες θα δικαιούται να λάβει ο μισθωτός εάν αμειβόταν με βάση κλαδική ή επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση καθώς και οι κρατήσεις.

- Στα πλαίσια της προστασίας των εργαζομένων με συμβάσεις ορισμένου χρόνου, εκδόθηκε το Π.Δ. 180/2004 (ΦΕΚ 160/Α/23-8-2004) «Τροποποίηση του Π.Δ. 81/2003 ρυθμίσεις για τους εργαζομένους με συμβάσεις ορισμένου χρόνου» (ΦΕΚ 77/Α σε συμμόρφωση προς την οδηγία 99/70/ΕΚ του Συμβουλίου της 28ης Ιουνίου 1999. Με το εν λόγω διάταγμα επιδιώκεται η βελτίωση της ποιότητας της εργασίας ορισμένου χρόνου.

ΘΕΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σχετικά με θέματα ασφάλειας και υγείας της εργασίας μέσα στο έτος 2004 έχουν εκδοθεί:

- το Π.Δ 155/2004 που αποτελεί τροποποίηση του Π.Δ. 395/1994 «Ελάχιστες προδιαγραφές ασφάλειας και υγείας για τη χρησιμοποίηση εξοπλισμού εργασίας από τους εργαζόμενους κατά την εργασία τους σε συμμόρφωση με την οδηγία 89/655/ΕΟΚ» (Α΄ 220) όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, σε συμμόρφωση με την οδηγία 2001/45/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Ιουνίου 2001, και αναφέρεται σε θέματα εξοπλισμού εργασίας και σε εργασίες σε ύψος.
- ο Νόμος 3227/2004 «Μέτρα για την αντιμετώπιση της ανεργίας και άλλες διατάξεις». Με το άρθρο 29 ρυθμίζονται θέματα άσκησης καθηκόντων ιατρών εργασίας, ενώ με το άρθρο 25 αναδιαρθρώνεται η Γεν. Δ/νση Συνθηκών και Υγιεινής της Εργασίας του Υπουργείου στα πλαίσια της προώθησης των θεμάτων υγείας και ασφάλειας της εργασίας και στα πλαίσια της αποτελεσματικότερης παρακολούθησης πολιτικών Συνθηκών Εργασίας και της διαχείρισης της πληροφόρησης και επιμόρφωσης.
- Η Υπουργική Απόφαση με αριθ. 133224/21.12.2004 «Επιμόρφωση εργοδοτών για θέματα άσκησης καθηκόντων τεχνικού ασφάλειας στις επιχειρήσεις τους εφόσον αυτές υπάγονται στην Γ΄ κατηγορία σύμφωνα με το Π.Δ. 294/88 και απασχολούν λιγότερους από 50 εργαζόμενους - Προγράμματα 2005» (ΦΕΚ 1919/Β/2004) και η αντίστοιχη Εγκύκλιος 133289/30.12.2004.
- Η Υπουργική Απόφαση με αριθ.133225/21.12.2004 «Επιμόρφωση εργοδοτών και εργαζομένων για θέματα άσκησης καθηκόντων τεχνικού ασφάλειας - Προγράμματα 2005» (ΦΕΚ1919/Β/2004) και η αντίστοιχη εγκύκλιος 133288/30.12.2004.

Επίσης στα πλαίσια της εκστρατείας «Ευρωπαϊκή Εβδομάδα 2004» του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για την Ασφάλεια και Υγεία στην Εργασία διοργανώθηκαν οι ακόλουθες ημερίδες:

α) Με θέμα «Διαχείριση της Ασφάλειας της Εργασίας στις Κατασκευές και τα Τεχνικά Έργα» από τον Σύλλογο Τεχνικών - Υγειονομικών και Επιθεωρητών Εργασίας υπό την αιγίδα του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας στις 19 Οκτωβρίου 2004 στην Αθήνα.

β) Με θέμα «Οικοδομώντας την Ασφάλεια» από το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας στις 22 Οκτωβρίου 2004 στην Λάρισα.

Τέλος, για καλύτερη και πληρέστερη ενημέρωση των ενδιαφερομένων, αναβαθμίστηκε και εμπλουτίστηκε ο δικτυακός τόπος του Υπουργείου για τα θέματα ασφάλειας και υγείας στην εργασία

ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΣΤΕΓΑΣΗ

Στο πλαίσιο της συνέχισης των στεγαστικών προγραμμάτων του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας (Ο.Ε.Κ.) για την βελτίωση των στεγαστικών συνθηκών των δικαιούχων του, εκδόθηκαν οι ακόλουθες Υπουργικές Αποφάσεις με τις οποίες παρέχονται διευκολύνσεις για την εξόφληση οφειλών προς τον Ο.Ε.Κ., ρυθμίζονται ευνοϊκότερα υπάρχουσες παροχές και λαμβάνονται νέα μέτρα προστασίας:

- Με την αριθμ.50043/26.1.2004 Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και Υφυπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων παρασχέθηκε η δυνατότητα εξόφλησης με έκπτωση του ληξιπρόθεσμου και του μη ληξιπρόθεσμου ποσού του δανείου που προερχόταν από το κεφάλαιο του Ο.Ε.Κ., 50% για τα δάνεια του Ν. Δ/τος1138/1972 και 60% για τα δάνεια του Ν. 1641/1986.
- Με την αριθμ.50233/3.6.2004 ΚΥΑ του Υπουργού Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας και του Υφυπουργού Οικονομίας και Οικονομικών καθορίστηκαν οι κατηγορίες των δικαιούχων και τα αυξημένα ποσά επιδότησης ενοικίου ανά κατηγορία για το έτος 2004. (Επισυνάπτεται η σχετική απόφαση.)
- Με την αριθμ.50395/23.6.2004 απόφαση του Υπουργού Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας, ρυθμίστηκε ο τρόπος και η διαδικασία εξόφλησης ληξιπρόθεσμων δόσεων, τιμήματος που προερχόταν από παραχωρηθείσα κατοικία ή αγορασμένου διαμερίσματος από τον Ο.Ε.Κ.
- Με την αριθμ.50394/23.6.2004 απόφαση του Υπουργού Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας, ρυθμίσθηκε ο τρόπος και η διαδικασία εξόφλησης ληξιπρόθεσμων δόσεων, δανείων αποπεράτωσης, επέκτασης, αναμόρφωσης ή επισκευής κατοικίας.

• Με την αριθμ.50432/8.7.2004 απόφαση του Υπουργού Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας, καθορίσθηκε η διαδικασία χορήγησης οικονομικής ενίσχυσης από το Ειδικό Κεφάλαιο Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Α.) σε δικαιούχους του Ο.Ε.Κ., που εργάζονται σε εργοδότες οι οποίοι πτωχεύουν.

• Με την αριθμ.50566/24.9.2004 ΚΥΑ απόφαση του Υπουργού Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας και του Υφυπουργού Οικονομίας και Οικονομικών αυξήθηκαν οι κατηγορίες δικαιούχων του Ε.Κ.Α. και βελτιώθηκαν οι όροι χορήγησης της οικονομικής ενίσχυσης των δικαιούχων από το Ε.Κ.Α.

• Με την αριθμ.50479/12.10.2004 απόφαση του Υπουργού Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας καθορίσθηκε ο τρόπος και η διαδικασία διαγραφής των οφειλών δικαιούχων του Ο.Ε.Κ. που προέρχονται από δάνεια που χορηγήθηκαν για αγορά διαμερίσματος στην πολυκατοικία επί της οδού Αριστείδου 28, στην Καλαμάτα, η οποία κατέρρευσε από το σεισμό της 13ης Σεπτεμβρίου 1986.

Διενεργήθηκε η κλήρωση κατοικιών, του πρότυπου οικισμού «Ολυμπιακό Χωριό», σε δικαιούχους του Ο.Ε.Κ. Οι πολύτεκνοι, οι έχοντες αναπηρία οι ίδιοι ή τέκνα τους και οι οικογένειες που στερήθηκαν τον αρχηγό τους από εργατικό ατύχημα, έτυχαν κατοικίας κατά προτεραιότητα χωρίς τη διαδικασία της κλήρωσης. Ο οικισμός αποτελείται από 2292 κατοικίες.

Συνεχίστηκε και παρατάθηκε μέχρι 31.3.2006 το πρόγραμμα της επιδότησης επιτοκίου στεγαστικών δανείων.

Συνεχίστηκε η οικονομική ενίσχυση από το Ειδικό Κεφάλαιο Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Α.) που έχει συσταθεί στον Ο.Ε.Κ. για την οικονομική ενίσχυση δικαιούχων του, οι οποίοι λόγω μακροχρόνιας ανεργίας ή άλλων κοινωνικών προβλημάτων αδυνατούν να εξοφλήσουν τις οφειλές τους προς τον Ο.Ε.Κ. καθώς και των δικαιούχων που εντάχθηκαν με τις προαναφερόμενες υπό στοιχεία 1.ε) και 1.στ) Υπουργικές αποφάσεις.

Σύμφωνα με τα άρθρα 20 & 21 του Ν. 3227/9.2.2004 «Μέτρα για την αντιμετώπιση της ανεργίας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 31Α΄) παρέχονται διευκολύνσεις για την εξόφληση οφειλών προς τον Ο.Ε.Κ. από χορηγηθέντα δάνεια και παραχωρηθείσες κατοικίες. Στις διατάξεις του Ν. 3227/9.2.2004 προβλέπονται επιπλέον ευνοϊκά μέτρα όπως, αναστολή οφειλών προς τον Ο.Ε.Κ. με αντίστοιχη επιμήκυνση του χρόνου εξόφλησής τους για όσους μένουν άνεργοι λόγω καταγγελίας της σύμβασης εργασίας τους, μείωση ασφαλιστικών προϋποθέσεων μεμονωμένων ατόμων και ατόμων με αναπηρία καθώς και η χορήγηση β΄ συνδρομής από τον Ο.Ε.Κ. σε όσους δεν καλύπτονται από την α΄ παροχή.

Συνεχίστηκε η παραχώρηση κατοικίας που κατασκευάζει ο Ο.Ε.Κ. ή αγοράζει από ιδιώτες, σε δικαιούχους με τέσσερα (4) προστατευόμενα παιδιά και άνω, σε δικαιούχους με αναπηρία των ιδίων ή προστατευόμενων μελών τους, σε άγαμες μητέρες, σε οικογένειες που στερήθηκαν τον αρχηγό τους από εργατικό ατύχημα καθώς και σε δικαιούχους με ιδιαίτερα αυξημένες κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες.

Συνεχίστηκε η εφαρμογή του προγράμματος χορήγησης ατόκων δανείων για αγορά ή ανέγερση κατοικίας σε δικαιούχους με τέσσερα (4) προστατευόμενα παιδιά, σε δικαιούχους με αναπηρία των ιδίων ή των προστατευόμενων μελών τους καθώς και η εφαρμογή του προγράμματος χορήγησης ατόκων δανείων για αποπεράτωση, επισκευή και επέκταση κατοικίας.

Τέλος μέχρι τις 30.6.2004 έχουν εκταμιευθεί από τον Ο.Ε.Κ. τα κατωτέρω ποσά, αναλυτικά για κάθε δραστηριότητα:

Για ανέγερση κατοικιών : 25.052.434,25 €

Για αγορά οικοπέδων :489.283,97 €

Για αγορά διαμερισμάτων : 2.453.378,12 €

Για δάνεια επισκευής αποπεράτωσης και δάνεια πολυτέκνων-αναπήρων για αγορά και ανέγερση: 19.844.711,34 €

Για επιδότηση επιτοκίου: 16.726.054,86 €

Για επιδότηση ενοικίου : 25.183.851,21 €

ΠΑΡΟΧΕΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ

Στα πλαίσια της αποστολής του Οργανισμού Εργατικής Εστίας (Ο.Ε.Ε.), ως φορέα κοινωνικής προσφοράς και αλληλεγγύης είναι και η χορήγηση παροχών προς τους δικαιούχους του. Δικαιούχοι των παροχών του Οργανισμού είναι εργαζόμενοι και συνταξιούχοι που πληρούν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις καθώς και οι οικογένειες τους.

Οι παροχές του Οργανισμού κατά το 2004 έχουν ως ακολούθως:

• Συνεχίστηκε η λειτουργία των 22 Βρεφονηπιακών Σταθμών ολοήμερης λειτουργίας σε διάφορες περιοχές της χώρας, στους οποίους φιλοξενήθηκαν δωρεάν 1081 παιδιά προσχολικής ηλικίας (8 μηνών έως την σχολική ηλικία), με παροχές τροφής, φύλαξης και αγωγής.

• Συνεχίστηκε η λειτουργία των 30 Κέντρων Εργαζόμενης Νεότητας, στα οποία παρέχονται δωρεάν προγράμματα επιμόρφωσης και αναψυχής σε εργαζόμενους νέους / νέες, σε παιδιά και συζύγους εργαζομένων και συνταξιούχων. Ο συνολικός αριθμός εγγεγραμμένων μαθητών σχολικού

έτους 2004-2005 στα Κέντρα του Οργανισμού είναι 4897.

• Συνεχίστηκε η λειτουργία προγραμμάτων κοινωνικού τουρισμού, με τα οποία παρέχεται η δυνατότητα στους δικαιούχους του να πραγματοποιήσουν επταήμερες διακοπές, με συμβολική οικονομική συμμετοχή ή καμία συμμετοχή. Το 2004 στο πρόγραμμα συμμετείχαν 1272 τουριστικά καταλύματα όλης της χώρας με τα οποία είχε συμβληθεί ο Οργανισμός και διανεμήθηκαν 316.000 δελτία

• Συνεχίστηκε η εφαρμογή εκδρομικών προγραμμάτων, χωρίς οικονομική επιβάρυνση, διάρκειας τριών έως οκτώ ημερών, με διαφορετικούς προορισμούς ανά εποχή Συμμετείχαν περίπου 89.221 άτομα.

• Συνεχίστηκε η χορήγηση ειδικών δελτίων αγοράς βιβλίων, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στη διεύρυνση των γνώσεων των δικαιούχων ανάλογα με τις προτιμήσεις τους. Συνολικά χορηγήθηκαν 180.000 δελτία.

• Συνεχίστηκε η χορήγηση εισιτηρίων για ποικίλες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, έτσι ώστε οι δικαιούχοι του Οργανισμού να μπορούν να παρακολουθούν θεατρικές παραστάσεις, κινηματογραφικές προβολές, συναυλίες κ.ά., κατά την προτίμησή τους.

ΤΗΡΗΣΗ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ

Το Σ.ΕΠ.Ε. στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του, όπως αυτές καθορίζονται στο άρθρο 7 του Ν. 2639/1998 «Ρύθμιση εργασιακών σχέσεων, σύσταση Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 205 Α) ανέλαβε νομοθετικές και πολιτικές πρωτοβουλίες και προέβη σε ελέγχους εφαρμογής της εργατικής νομοθεσίας.

Στα πλαίσια των νομοθετικών πρωτοβουλιών που προώθησε το Υπουργείο , το Σ.ΕΠ.Ε. συνέβαλε στην εισαγωγή της ευνοϊκής για τους εργαζομένους διάταξης της παραγράφου 3 του άρθρου 12 του Ν. 3230/2004 «Καθιέρωση συστήματος διοίκησης με στόχους, μέτρηση της αποδοτικότητας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 44/Α), με την οποία καταργήθηκε η απαιτούμενη από τις διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 7 και της παρ. 1 του άρθρου 8 του Ν. 3051/2002 βεβαίωση της Επιθεώρησης Εργασίας για το είδος της παρασχεθείσας εργασίας, όταν η προϋπηρεσία του υποψηφίου έχει διανυθεί στον ιδιωτικό τομέα.

Όσον αφορά τις πολιτικές πρωτοβουλίες, αξίζει να αναφερθεί η διοργάνωση σεμιναρίου με θεματική ενότητα «ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ» που έλαβε χώρα στην Αθήνα από 26.4.2004 έως 30.4.2004, καθώς και τεσσάρων ημερίδων με θέματα υγιεινής και ασφά-

λειας της Εργασίας. Συγκεκριμένα, πρόκειται για την ημερίδα για την Επιθεώρηση Εργασίας (Αθήνα/ Απρίλιος 2004), για την ημερίδα για τις συνθήκες εργασίας στις κατασκευές (Αγρίνιο/ Νοέμβριος 2004) καθώς και για τις προαναφερθείσες ημερίδες για τη διαχείριση του επαγγελματικού κινδύνου στις κατασκευές (Αθήνα/ Οκτώβριος 2004) και για την ημερίδα για την ασφάλεια της εργασίας στις οικοδομές (Λάρισα/ Οκτώβριος 2004). Οι εν λόγω ημερίδες πραγματοποιήθηκαν χάρη στην πρωτοβουλία των Τεχνικών και Υγειονομικών Επιθεωρήσεων Εργασίας και με τη συνεργασία διαφόρων φορέων λ.χ. Εργατικά Κέντρα, εργοδοτικοί φορείς.

Επίσης, από την μέχρι τώρα επεξεργασία των στατιστικών δεδομένων, προκύπτει ότι κατά το έτος 2004 οι Επιθεωρητές Εργασίας διενήργησαν σε χώρους εργασίας 55.694 ελέγχους και επέβαλαν 12.738 ποινικές και διοικητικές κυρώσεις λόγω διαπίστωσης παραβάσεων της εργατικής νομοθεσίας. Τέλος, αναφορικά με τις εργατικές διαφορές που έλαβαν χώρα στα πλαίσια της συμφιλιωτικής διαδικασίας αυτές ανήλθαν στις 15.795 από τις οποίες επιλύθηκαν οι 7.810, ποσοστό 49,5% και έχουν καταβληθεί στους εργαζομένους 9.507.685 Ευρώ.

Αθήνα, Φεβρουάριος 2005
Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΟΝΤΟΣ
Μέλος της ΕΕΔΑ

2. Έκθεση Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας

Οι νομοθετικές πρωτοβουλίες της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων για το 2004, σχετικά με την προστασία των συνταγματικά κατοχυρωμένων ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, κινήθηκαν στα εξής θέματα:

Ρυθμίσεις που αφορούν όλους τους ασφαλιστικούς οργανισμούς

Ρύθμιση συνταξιοδοτικών θεμάτων ατόμων με αναπηρίες. (άρθρο 21 του Συντάγματος)

Με τις διατάξεις του νόμου 3232/2004 λαμβάνεται μέριμνα για τα άτομα με ειδικές ανάγκες και εξειδικεύεται η συνταγματική επιταγή του άρθρου 21 παράγραφοι 2, 3 και 6 που προβλέπουν την υιοθέτηση μέτρων κοινωνικής προστασίας για τους πάσχοντες από ανίατη σωματική ή πνευματική νόσο και τους αναπήρους γενικότερα.

Εξάλλου η θέσπιση διατάξεων για την διασφάλιση ενός αξιοπρεπούς βιοτικού επιπέδου στους αναπήρους σχετίζεται και με την κατοχύρωση του σεβασμού και της ανθρώπινης αξίας σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 1 του Σ. καθώς και την ισότιμη συμμετοχή όλων των πολιτών στην κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας (άρθρο 5 παρ. 1 Σ).

Ειδικότερα:

Εφαρμογή των ευεργετικών ρυθμίσεων άρθρου 5 ν. 3232/2004.

Προνομιακός υπολογισμός σύνταξης (άρθρο 1 ν. 612/1977) ασφαλισμένων που πάσχουν από χρόνια νεφρική ανεπάρκεια τελικού σταδίου και υποβάλλονται σε αιμοκάθαρση ή περιτοναϊκή κάθαρση ή έχουν υποστεί μεταμόσχευση νεφρού - προνομιακός υπολογισμός σύνταξης (άρθρο 1 ν. 612/77) ατόμων που πάσχουν από αιμορροφιλία τύπου Α΄ και Β΄ ως και στους μεταμοσχευμένους από συμπαγή όργανα με συνεχή ανοσοκαταστολή και ποσοστό αναπηρίας τουλάχιστον 67% - χορήγηση εξωιδρυματικού επιδόματος άρθρου 42 παρ. 1 ν. 1140/81 και στους πάσχοντες από μυασθένεια - μυοπάθεια 67% και άνω, στους έχοντες ακρωτηριασμό κατά το ένα, τα δύο ή τα τέσσερα άκρα και στους πάσχοντες από φωκομέλεια - συνταξιοδότηση μητέρων αναπήρων τέκνων με ποσοστό 80% και άνω με 25 χρόνια ασφάλισης και ανεξάρτητα από όριο ηλικίας και χρόνο υπαγω-

γής στην ασφάλιση - συνταξιοδότηση συζύγων αναπήρων με ποσοστό 80% και άνω με 25 χρόνια ασφάλισης και ανεξάρτητα από όριο ηλικίας και χρόνο υπαγωγής στην ασφάλιση - χορήγηση ολοκλήρου του ποσού της σύνταξης του θανόντα γονέα σε ορφανά και από τους δύο γονείς παιδιά που πάσχουν από αυτισμό ή από νοητική υστέρηση ή πολλαπλές αναπηρίες με 80% και άνω.

Εφαρμογή των ευεργετικών διατάξεων άρθρου 8 ν. 3232/2004.

Ρύθμιση οφειλών προς ασφαλιστικούς φορείς με ευνοϊκούς όρους (*εξόφληση σε 48 δόσεις χωρίς προκαταβολή, διαγραφή προσθέτων τελών κ.λ.π.*) επιχειρήσεων που επλήγησαν από τις πλημμύρες Ιουλίου & Αυγούστου 2002 στις περιοχές Καλλιθέας, Μοσχάτου, Αγ. Ιωάννου Ρέντη & 3ου Δημοτικού Δ/τος Πειραιά - αναστολή για έξι μήνες τρεχουσών ασφαλιστικών εισφορών προς όλους τους οργανισμούς κοιν. ασφάλισης και ρύθμιση καθυστερουμένων εισφορών σε 48 δόσεις με διαγραφή προσθέτων τελών, προσαυξήσεων, δικαστικών εξόδων και λοιπών επιβαρύνσεων επιχειρήσεων περιοχής ν. Λευκάδας λόγω των σεισμών της 14ης Αυγούστου 2003

Συνταξιοδότηση διαζευγμένων λόγω θανάτου του πρώην συζύγου (άρθρο 4 του ν. 3232/04).

*Αναπροσαρμογή **των ποσών και** των εισοδηματικών κριτηρίων **χορήγησης** του ΕΚΑΣ **για το έτος 2004 (Απόφαση Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων Φ11321/οικ.264371692 - ΦΕΚ τ.Β. 1927/2003)**.*

Η απόφαση αφορά το σύνολο των ασφαλιστικών οργανισμών.

Επίσης αυξήθηκε το ΕΚΑΣ για το έτος 2004 κατά ποσοστό 27% και διαμορφώθηκε το ανώτατο κλιμάκιο στα 141,20 ευρώ.

Με το άρθρο 1 παρ. 1 του ν. 3245/2004 καταργήθηκε η ειδική εισφορά που παρακρατούνταν από τις συντάξεις των συνταξιούχων ασφαλιστικών οργανισμών καθώς και των ΝΠΔΔ που διέπονται από το ίδιο συνταξιοδοτικό καθεστώς με τους δημοσίους υπαλλήλους.

- **Ρυθμίσεις που αφορούν το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ και τα ειδικά ταμεία μισθωτών**

Με την Κοινή Υπουργική Απόφαση Φ11321/3061/133 (ΦΕΚ 241Β/2004) χορηγήθηκαν αυξήσεις στις συντάξεις που χορηγούνται από ΙΚΑ - ΕΤΑΜ

και τα ειδικά ταμεία που ανέρχονται σε ποσοστό 5% για τις συντάξεις ποσού έως 500,00 ευρώ και ποσοστό 3% για τις συντάξεις ποσού από 500,01 έως 1000,00 ευρώ. Συνακόλουθα της ως άνω αύξησης κατά ποσοστό 5% αναπροσαρμόστηκαν τα κατώτατα όρια συντάξεων γήρατος, αναπηρίας και θανάτου των ως άνω φορέων.

Με τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 5 του ν. 3232/2004 επεκτάθηκε η χορήγηση των κατωτάτων ορίων του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ και στους συνταξιούχους που λαμβάνουν και άλλη σύνταξη ως ανάπηροι, θύματα ειρηνικής περιόδου κατά την εκτέλεση της στρατιωτικής τους υπηρεσίας.

Με το άρθρο 9 του ν. 3302/2004 θεσμοθετήθηκαν ευνοϊκοί όροι αποπληρωμής των μέχρι 31.11.2004 οφειλών όλων των εργοδοτών προς το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ.

Συγκεκριμένα μειώνονται τα πρόσθετα τέλη και λοιπές πρόσθετες επιβαρύνσεις των οφειλόμενων απαιτητών εισφορών προς το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ χρονικής περιόδου μέχρι 31/11/2004, κατά 80%, εφόσον αυτές καταβληθούν εφάπαξ και κατά 50% εφόσον ρυθμιστεί η εξόφλησή τους μέχρι και ογδόντα (80) μηνιαίες δόσεις, με την προϋπόθεση της κανονικής καταβολής των τρεχουσών εισφορών.

Η νέα ρύθμιση καταλαμβάνει:

α) τους εργοδότες των ανέλεγκτων κοινών και οικοδομικοτεχνικών επιχειρήσεων μέχρι 31-10-04, εφόσον υποβάλλουν αίτηση για ρύθμιση και προσκομίσουν τα απαραίτητα βιβλία και στοιχεία για έλεγχο στις υπηρεσίες του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ μέχρι 30-04-2005.

(β) τις βεβαιωμένες και μη καταβληθείσες οφειλές των κοινών και οικοδομικοτεχνικών επιχειρήσεων που ανάγονται μέχρι την ανωτέρω ημερομηνία, εφόσον υποβληθεί σχετική αίτηση μέχρι 30-04-2005.

(γ) τις ρυθμισμένες οφειλές της ανωτέρω χρονικής περιόδου για το υπόλοιπο ποσό της οφειλής.

Θέσπιση διάταξης για τη συνταξιοδότηση μητέρων ασφαλισμένων στο ΤΑΤΤΑ.

Στο εν λόγω Ταμείο μέχρι πρότινος δεν υπήρχαν καταστατικές διατάξεις για θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος με ευνοϊκές προϋποθέσεις (μειωμένα όρια ηλικίας και έτη ασφάλισης) για τις μητέρες.

Για λόγους ισότητας (παρ. 1 άρθρ. 4 Συντάγματος) σε σχέση με τους υπόλοιπους ασφαλιστικούς οργανισμούς που χορηγούν συντάξεις στις

μητέρες ανήλικων ή ανάπηρων τέκνων κρίθηκε σκόπιμο να τεθεί η σχετική διάταξη. Με τη ρύθμιση αυτή εξειδικεύεται η συνταγματική επιταγή της παρ. 1 του άρθρου 21 του Συντάγματος για την προστασία της οικογένειας και της μητρότητας.

Εξάλλου, σύμφωνα και με την νέα συνταγματική διάταξη της παρ. 5 του άρθρου 21, ο νομοθέτης υποχρεούται να λαμβάνει μέτρα δημογραφικής πολιτικής και φυσικά η θέσπιση ευνοϊκών προϋποθέσεων συνταξιοδότησης μητέρων με ανήλικα τέκνα αποτελεί ιδιαίτερο κίνητρο για την καταπολέμηση της υπογεννητικότητας των γυναικών.

Ανακαθορισμός της εργοδοτικής εισφοράς υπέρ ΤΑΤΤΑ.

Με την παρ. 3 του άρθρου 13 του ν. 3232/2004 καθορίζεται το ύψος της εργοδοτικής εισφοράς υπέρ ΤΑΤΤΑ σε 0.0058 ευρώ για κάθε πωλούμενο φύλλο εφημερίδας τροποποιώντας τη διάταξη του ν. 1436/1984 που προέβλεπε ποσοστό 5% επί της τιμής κάθε πωλούμενου φύλλου εφημερίδας. Το ποσοστό αυτό εργοδοτικής εισφοράς, με αποφάσεις της Ολομέλειας του Συμβουλίου Επικρατείας κρίθηκε ότι συνεπάγεται υπέρμετρη επιβάρυνση της τιμής των εφημερίδων, καθώς το αυξημένο κόστος μετακυλύεται στους αναγνώστες των εφημερίδων και κατά συνέπεια θίγεται ουσιωδώς η ελευθερία έκδοσης και διάδοσης των πληροφοριών και ιδεών των διακινούμενων μέσω των εφημερίδων.

Η νέα διάταξη, καθώς μειώνει ουσιαστικά το κόστος έκδοσης εφημερίδων, εναρμονίζεται με τη συνταγματική διάταξη του άρθρου 5Α για την ελευθερία πρόσβασης στην πληροφόρηση σε συνδυασμό με το άρθρο 14 του Συντάγματος για την ελευθερία του τύπου.

Ρυθμίσεις που αφορούν τα ταμεία αυτοτελώς απασχολουμένων

Συνταξιοδότηση από τους φορείς κύριας ασφάλισης αυτοαπασχολουμένων με 37 χρόνια αυτοτελούς απασχόλησης χωρίς όριο ηλικίας.

Συνταξιοδότηση με 11 1/2 χρόνια ασφάλισης στους φορείς κύριας ασφάλισης αυτοαπασχολουμένων (υποβολή αίτησης μέχρι 31.12.2007) και ηλικία 65 ετών.

Ασφάλιση στον ΟΑΕΕ - ΤΕΒΕ των συγγραφέων.

Ρυθμίσεις για τους από 1/1/93 ασφ/νους: αύξηση του ποσοστού υπολογισμού σύνταξης από 1,714% σε 2% επί την ασφαλιστική κατηγορία για κάθε έτος ασφάλισης - αύξηση ποσού σύνταξης κατά 3% για κάθε έτος πέραν των 35 ετών - αύξηση κατωτάτου ορίου σύνταξης με εξίσωσή του με το κ. ο. νέων ασφ/νων ΙΚΑ και αναπροσαρμογή των ήδη καταβαλλομένων συντάξεων σύμφωνα με τα νέα κ.ο.

Ρύθμιση σε 80 δόσεις οφειλόμενων εισφορών σε φορείς κύριας ασφάλισης αυτοαπασχολουμένων <άρθρο 17 παρ. 13 ν. 3144/2003, άρθρο 26 ν. 3227/2004 και άρθρο 9 ν. 3250/2004>.

Υπαγωγή στην ασφάλιση του ΤΣΑΥ των πτυχιούχων υγειονομικών μελών Ο.Ε., Ε.Ε., Ε.Π.Ε. κ.λ.π.

Απαλλαγή των επιχειρήσεων που απασχολούν γιατρούς εργασίας <επί πολλαπλής απασχόλησης> από την καταβολή εργοδοτικής εισφοράς υπέρ ΤΣΑΥ.

Δυνατότητα συνταξιοδότησης των εμμίσθων ασφ/νων ΤΣΜΕΔΕ, ΤΣΑΥ και δικαστικών υπαλλήλων εμμίσθων ασφ/νων Ταμ. Νομικών, ήδη συνταξιούχων του Δημοσίου κ.λ.π. και από τα ταμεία αυτά κατ' εξαίρεση των διατάξεων περί διπλοσυνταξιούχων.

Αύξηση των συντάξεων στα ταμεία των αυτοτελώς απασχολουμένων ύψους 4% στον ΟΑΕΕ (ΤΕΒΕ-ΤΑΕ-ΤΣΑ) και 5% στα ταμεία των ελεύθερων επαγγελματιών (ΤΣΑΥ-ΤΣΜΕΔΕ-ΤΑΜ.ΝΟΜΙΚΩΝ).

- **Ρυθμίσεις που αφορούν τα ταμεία επικουρικής ασφάλισης**

Συγκεκριμένα σε διατάξεις άρθρων του ν. 3232/2004 προβλέπονται :

- Συνταξιοδότηση ασφαλισμένων επικουρικών φορέων (παλαιοί ασφαλισμένοι) με **πλήρη** σύνταξη με τις διατάξεις περί βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων του Ι.Κ.Α-ΕΤΑΜ (μειωμένη ή καθόλου σύνταξη με την προηγούμενη νομοθεσία).
- Αναγνώριση με εξαγορά του χρόνου κύησης και λοχείας ως χρόνου ασφάλισης στους επικουρικούς φορείς και φορείς πρόνοιας κατ' αναλογία με τα ισχύοντα στο φορέα κύριας ασφάλισης.
- Με τις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 20 προβλέπεται η δυνατότητα συνταξιοδότησης των ασφαλισμένων από τα επικουρικά ταμεία τους

ταυτόχρονα με τη συνταξιοδότησή τους από το φορέα κύριας ασφάλισης.

- Δυνατότητα καταβολής διπλασίου εφάπαξ βοηθήματος στους παθόντες από βίαιο συμβάν.

• Ρυθμίσεις που αφορούν τους ασφαλισμένους στον ΟΓΑ

Με το άρθρο 7 παρ. 7 εδαφ. γ του ν. 3232/04 καταργείται το δικαίωμα επιλογής για τον ένα εκ των δύο συζύγων στην ασφάλιση του Κλάδου Κύριας Ασφάλισης Αγροτών και η υπαγωγή στην ασφάλιση του Κλάδου καθίσταται υποχρεωτική και για τους δύο συζύγους.

Επίσης με το άρθρο 2 του ιδίου νόμου ρυθμίστηκε όπως οι αγρότισσες ασφαλισμένες στον Κλάδο Κύριας Ασφάλισης Αγροτών απαλλάσσονται για κάθε τέκνο που αποκτούν πλέον του ενός από την υποχρέωση καταβολής εισφορών υπέρ Ο.Γ.Α.

• Έλεγχος εφαρμογής της νομοθεσίας

Η Υπηρεσία μας ως εποπτεύουσα αρχή των ασφαλιστικών οργανισμών που υπάγονται στην αρμοδιότητά της, ελέγχει, εάν τα ταμεία εφαρμόζουν σωστά την ασφαλιστική νομοθεσία που αφορά στα ελάχιστα όρια ασφαλιστικής προστασίας (κατώτατα ποσά σύνταξης γήρατος, θανάτου, αναπηρίας και ΕΚΑΣ) στα πλαίσια της εξασφάλισης αξιοπρεπούς διαβίωσης ως εξειδίκευση της συνταγματικής επιταγής του άρθρου 2 παρ. 1 σε συνδυασμό με την παρ. 5 του άρθρου 22 του Συντάγματος.

Επιπροσθέτως, η Υπηρεσία μας ελέγχει την ορθή εφαρμογή των κανόνων διοικητικής διαδικασίας (δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης παρ. 2 άρθρου 20 του Συντάγματος, δικαίωμα αναφοράς των πολιτών παρ. 1 άρθρου 10 Συντάγματος, αρχή της ισότητας κατά την εφαρμογή των νόμων παρ. 1 άρθρου 4) από τους εποπτευόμενους ασφαλιστικούς οργανισμούς.

Αθήνα, Φεβρουάριος 2005
Ο ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
Δ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΘΕΣΗ
ΓΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ
ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΓΕΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Η παρούσα Έκθεση συντάσσεται σύμφωνα με την υποχρέωση των Υπουργείων, τα οποία εκπροσωπούνται στην Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, να εκθέτουν τις παρατηρήσεις και τις απόψεις τους για τα θέματα που αφορούν την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και συναρτώνται με τον τομέα ευθύνης τους (άρθρο 6 παρ.1 του Ν. 2667/1998).

Κατά το 2004, το Υπουργείο Τύπου και ΜΜΕ κατηργήθη και στη θέση του συστάθηκαν δύο Γενικές Γραμματείες. Η Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας και η Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης, τις οποίες εποπτεύει ο Υπουργός Επικρατείας. Εκ των πραγμάτων, η ευθύνη σύνταξης της παρούσας Έκθεσης περιήλθε στη Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας-Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης.

Η Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας-Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στο έργο της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και παρακολουθεί με μεγάλη προσοχή τις δραστηριότητες, τις αποφάσεις και τα πορίσματά της.

Στο πλαίσιο αυτό είναι διατεθειμένη να συμβάλλει στην προώθηση των σκοπών της ΕΕΔΑ και στην προβολή του έργου της. Μια -μεταξύ των άλλων- έμπρακτη απόδειξη του ενδιαφέροντός της είναι η παρέμβασή της στην ΕΡΤ για την πραγμάτωση του τηλεοπτικού μηνύματος «Ρατσιστής δεν γεννιέσαι... γίνεσαι».

Η προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων απαιτεί αυξημένες και εξειδικευμένες προσπάθειες που θα οδηγήσουν στην άμβλυνση στερεοτύπων μέσα από την ισορροπία και τη συνεργασία και όχι μέσα από συγκρούσεις.

Για την εξυπηρέτηση αυτής της προοπτικής η ΓΓΕ-ΓΓΕ διατηρεί μόνιμη συνεργασία με τις δημοσιογραφικές Ενώσεις και τις Ενώσεις ιδιοκτητών ΜΜΕ όλης της χώρας. Έτσι, επισημαίνονται ζητήματα που αφορούν και στην προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων και καλλιεργούνται πολιτικές ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των επαγγελματιών του χώρου απέναντι στο θέμα αυτό.

Ιδιαίτερα, με αναφορά στην καταπολέμηση του ρατσισμού, δεν χρειάζεται να υπομνησθεί, ότι σύμφωνα με το Π.Δ.100/2000, με το οποίο ενσω-

ματώθηκε στο Εθνικό Δίκαιο η Οδηγία 89/552/ΕΟΚ της 17.10.1989, όπως τροποποιήθηκε από την Οδηγία 97/36/ΕΚ της 30.6.1997 με τη γνωστή ως Οδηγία «Τηλεόραση χωρίς Σύνορα», προβλέπεται ότι οι τηλεοπτικοί φορείς δεν πρέπει να μεταδίδουν προγράμματα, τα οποία παροτρύνουν στην ανάπτυξη σχέσεων μίσους μεταξύ των πολιτών λόγω διαφορετικής φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας ή φύλου. Η διάταξη αυτή ισχύει, σύμφωνα με τις διατάξεις των Ν.2328/1995 και Ν.2644/1998 για τους ραδιοφωνικούς σταθμούς και για τους συνδρομητικούς ραδιοφωνικούς και τηλεοπτικούς σταθμούς αντίστοιχα.

Επίσης, πέραν των ρητών ρυθμίσεων κατά του ρατσισμού που περιέχονται στους ανωτέρω Νόμους και Π.Δ., η ελληνική νομοθεσία που αφορά στο ραδιοτηλεοπτικό τοπίο προβλέπει και την υποχρέωση των αιτούντων άδεια ίδρυσης ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών κάθε είδους να υποβάλλουν κώδικες δημοσιογραφικής δεοντολογίας, δεοντολογίας προγραμμάτων και διαφημίσεων για την εφαρμογή των οποίων αυτοδεσμεύεται ο σταθμός.

Υπενθυμίζεται ότι κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων λειτούργησε ο Δημοτικός ραδιοφωνικός σταθμός «ATHENS INTERNATIONAL RADIO» που εκπέμπει στους 104,4 FM και ήταν αποτέλεσμα συνεργασίας του δημοτικού ραδιοφωνικού σταθμού της πρωτεύουσας «ΑΘΗΝΑ 9,84» με την ΟΕΟΑ. Ο εν λόγω σταθμός εξέπεμπε πρόγραμμα σε 12 γλώσσες που απευθυνόταν σε ξένους που ζουν και εργάζονται στη χώρα μας, περιλαμβάνοντας ειδήσεις, χρηστικές πληροφορίες και ενδελεχή ενημέρωση για τα δρώμενα της πόλης.

Η υπέρ των δικαιωμάτων του ανθρώπου δράση των οργανισμών, του τομέα ευθύνης της Γενικής Γραμματείας Επικοινωνίας-Γενικής Γραμματείας Ενημέρωσης, κατά το 2004 έχει ως εξής:

ΕΡΤ

Από το 2001 η ΕΡΤ-Α.Ε. συμμετέχει σε δύο αναπτυξιακές συμπράξεις την «Προοπτική» και την «Πρωτέας». Σκοπός της ιδρύσεως αυτών των δύο μη κερδοσκοπικών αναπτυξιακών συμπράξεων, ήταν η πραγμάτωση δύο πρωτοβουλιών, οι οποίες χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο στο πλαίσιο της κοινοτικής πρωτοβουλίας/EQUAL.

Η «Προοπτική» ασχολείται με τα απεξαρτημένα άτομα και την προσπάθεια επανένταξής τους στην αγορά εργασίας, εξαλείφοντας τον κοινωνικό ρατσισμό και υπερτονίζοντας τα ίσα δικαιώματα και τις ίσες ευκαιρίες. Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και η «Πρωτέας» για άτομα με κινητικά προβλήματα και σκοπό την επανένταξή τους στην αγορά εργασίας μετά από ανάλογη κατάρτιση.

Η ΕΡΤ-Α.Ε. και στις δύο αναπτυξιακές συμπράξεις συμμετέχει αναλαμβάνοντας το κύριο βάρος της δημοσιότητας με 23 τηλεοπτικά σποτ και αφιερώματα σε τηλεοπτικές ενημερωτικές εκπομπές μεγάλης τηλεθέασης. Η ΕΡΤ-Α.Ε. προσπάθησε να δημοσιοποιήσει όλες τις δράσεις των ανωτέρω πρωτοβουλιών, καθώς και τα αποτελέσματά τους. Κύριο περιεχόμενο της προσπάθειας αυτής ήταν η ευαισθητοποίηση του κοινού για την αναγκαιότητα ίσων ευκαιριών στην αγορά εργασίας, ίσα δικαιώματα σε κάθε μορφή κοινωνικής ζωής και στην εξάλειψη του κοινωνικού ρατσισμού για τις συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού.

Σύμφωνα με τη διαχειριστική αρχή της EQUAL (Υπουργείο Απασχόλησης), οι εργασίες της ΕΡΤ θεωρήθηκαν από τις καλύτερες δράσεις δημοσιότητας όλου του προγράμματος EQUAL.

Από τα δελτία ειδήσεων της ΝΕΤ παρουσιάστηκαν κατά το 2004 συνολικά 93 θέματα με αντικείμενο περιπτώσεις προσβολής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην Ελλάδα και το εξωτερικό, αλλά και προβολής των Δικαιωμάτων αυτών. Επίσης, από τις ενημερωτικές εκπομπές της ΝΕΤ («Προσκήνιο», «Πρώτη Γραμμή», «Καθημερινά» και «Transit») προβλήθηκαν θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η ΕΤ-1 σε συνεργασία με την UNICEF διοργάνωσε στις 6 Δεκεμβρίου 2004 τηλεμαραθώνιο αφιερωμένο στην εξάλειψη της σεξουαλικής και εμπορικής εκμετάλλευσης των παιδιών σε όλο τον κόσμο, στη μείωση της παιδικής θνησιμότητας, την εξάλειψη του υποσιτισμού. Ακόμα, στην εκπομπή «Έχει γούστο» της ΕΤ-1 παρουσιάστηκαν κατά το 2004 δέκα θέματα που αφορούν στα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Η ΕΡΤ-3 συμμετέχει στην ανάπτυξη και πιλοτική εφαρμογή «Οδηγού κατευθυντηρίων γραμμών» (Equality audit) και «Κώδικα προώθησης της διαφορετικότητας στα ΜΜΕ». Ακόμα, συμμετέχει σε διακρατικά εργαστήρια εκπαίδευσης για θέματα που αφορούν στην αντιμετώπιση φαινομένων ρατσισμού στα ΜΜΕ, το πλαίσιο της κοινοτικής πρωτοβουλίας EQUAL. Στο ίδιο πλαίσιο, συμμετείχε στην Παγκόσμια Ημέρα κατά του Ρατσισμού (21 Μαρτίου 2004) και στην Παγκόσμια Ημέρα Προσφύγων (20 Ιουνίου 2004). Επίσης, παρήγαγε και μετέδωσε 24 ημίωρα ντοκιμαντέρ για ευπαθείς πληθυσμιακές ομάδες (μετανάστες, παλιννοστούντες, Ρομ) με στόχο την άμβλυνση των προκαταλήψεων και απασχόλησε για διάστημα 8-12 μηνών εννέα εξωτερικούς συνεργάτες προερχόμενους από τις ευπαθείς πληθυσμιακές ομάδες. Οργάνωσε στις 24 Οκτωβρίου 2004 το Διαπολιτισμικό Φεστιβάλ Τηλεοπτικών Παραγωγών. Τέλος, πάντα στο πλαίσιο της κοινοτικής πρωτοβουλίας EQUAL εκπόνησε σχέδιο ισότητας και προγράμματος θετικών δράσεων για την ένταξη της αρχής της ισότη-

τας στον εργασιακό χώρο. Πέραν της EQUAL, η ΕΡΤ-3 οργάνωσε τηλεμαραθώνιο για ενίσχυση ορφανοτροφείου παιδιών από την Ακτή του Ελεφαντοστού, οι γονείς των οποίων πέθαναν από έιτζ, ενώ σε συνεργασία με τη Νομαρχία Θεσσαλονίκης οργάνωσε τηλεμαραθώνιο για την ενίσχυση του Ψυχολογικού Κέντρου Βορείου Ελλάδος.

Στο πρόγραμμα της Ελληνικής Ραδιοφωνίας (ΕΡΑ), ΝΕΤ 105,8, φιλοξενούνται σε τακτά χρονικά διαστήματα και ιδιαίτερα κάθε Κυριακή από τις 12.00 έως τις 13.00 ποικίλα θέματα που αφορούν τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Παράλληλα, η ΝΕΤ 105,8 αντιμετωπίζει με τον ίδιο τρόπο και την κάλυψη οποιασδήποτε σχετικής ειδησεογραφίας.

Η ΕΡΤ έχει δημιουργήσει το «Ράδιο Φιλία», το οποίο είναι το Ραδιόφωνο που κατ' εξοχήν υπηρετεί τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Οι 12 ημίωρες καθημερινές εκπομπές σε αντίστοιχες γλώσσες, αναφέρονται στα δικαιώματα των ξένων (οικονομικοί μετανάστες, πρόσφυγες) που ζουν στην Ελλάδα. Με τις ζωντανές συνδέσεις με BBC, DW, RFI, παρέχεται μια πληρέστερη ενημέρωση στους ξένους για τα διεθνή γεγονότα. Το «Ράδιο Φιλία» δίνει βήμα στις πολυπληθέστερες κοινότητες των ξένων που ζουν στην Ελλάδα με την καθημερινή εκπομπή «Ενημέρωση χωρίς διακρίσεις», προβάλλοντας θέματα που αφορούν άμεσα τους αλλοδαπούς, οι οποίοι εργάζονται στη χώρα μας.

Επίσης, η «Φωνή της Ελλάδας» που με το πρόγραμμά της απευθύνεται στον Απόδημο Ελληνισμό, μέσω της καθημερινής εκπομπής «Δίκτυο χωρίς σύνορα» και του Ομογενειακού Δελτίου στο Internet, προβάλλει όλα τα θέματα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα του εκτός Ελλάδος Ελληνισμού (π.χ. αποζημιώσεις Ελληνοκυπρίων, προβλήματα Ελλήνων που ζουν στην Αλβανία και τις χώρες της τέως Σοβιετικής Ένωσης, περιουσιακά δικαιώματα των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης κ.ά.).

Τέλος, η καθημερινή εκπομπή «Μικρές Ελλάδες γειά σας» αναδεικνύει ειδήσεις που κατά κανόνα έχουν σχέση με την προβολή, την καταπάτηση ή και την άγνοια των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Κάθε Παρασκευή στο ένθετο της εκπομπής «Το βιβλίο ποτέ δεν πεθαίνει», η επιλογή γίνεται με γνώμονα τα δικαιώματα του ανθρώπου ακόμη και αν δεν περιέχονται σε χάρτες (π.χ. διεκδίκηση ελεύθερου χρόνου).

Ακόμη τα κεντρικά μουσικά προγράμματα της Ελληνικής Ραδιοφωνίας («Δεύτερο», «Kosmos 93,6», «Τρίτο»), καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου μεταδίδουν μέσα στη ροή των εκπομπών τους ειδήσεις σχετικές με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, ενημέρωση για εκδηλώσεις και ημερίδες κοινωνικών ομάδων, καθώς επίσης και προτάσεις-τρόπους προσφοράς σε ανθρωπιστικές οργανώσεις.

ΑΘΗΝΑΙΚΟ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ (ΑΠΕ)

Η καθαρά δημοσιογραφική λειτουργία του ΑΠΕ δεν του επιτρέπει την άμεση δραστηριοποίησή του σε τομείς που δεν αναφέρονται στο Π.Δ. 150/94, το οποίο καθορίζει τους σκοπούς του. Εκ των πραγμάτων όμως το ΑΠΕ αναφέρεται συχνά σε ζητήματα δικαιωμάτων του ανθρώπου κατά την επιλογή των ειδήσεων, εσωτερικών και διεθνών. Πολύ συχνά καταγγελίες για παραβίαση δικαιωμάτων του ανθρώπου καταγράφονται από τους δημοσιογράφους του ή μεταφράζονται από τα τηλεγραφήματα των διεθνών ειδησεογραφικών πρακτορείων και διανέμονται σε όλα τα ελληνικά ΜΜΕ. Στην ηλεκτρονική τράπεζα ειδήσεων του ΑΠΕ υπάρχει ξεχωριστή κατηγορία ειδήσεων με τίτλο «Ανθρώπινα δικαιώματα», στην οποία από τον Μάρτιο του 2004 εντάχθηκαν 373 ειδήσεις.

Στο πλαίσιο της κοινοτικής πρωτοβουλίας EQUAL το ΑΠΕ εξέδωσε το τέταρτο και τελευταίο τεύχος του περιοδικού «Μέτοικος» γραμμένο εξ ολοκλήρου από ξένους μετανάστες στα ελληνικά και με περίληψη σε πέντε γλώσσες. Ως συμβολή της συμμετοχής του στην EQUAL το ΑΠΕ οργάνωσε στις 27 Σεπτεμβρίου 2004 ημερίδα με θέμα «Η στάση των ΜΜΕ απέναντι στα φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας. Επιπλέον, συμμετείχε, ως συνδιοργανωτής με το Υπουργείο Απασχόλησης, στο συνέδριο «Ρατσισμός, ξενοφοβία και ΜΜΕ» (2-3 Δεκεμβρίου 2004) όπου ο τότε Γενικός Διευθυντής του Ανδρέας Χριστοδουλίδης παρουσίασε σχετική εισήγηση.

Τέλος, το ΑΠΕ συμμετείχε σε εκδηλώσεις, οι οποίες οργανώθηκαν από άλλα μέλη της EQUAL.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ (ΜΠΕ)

Το Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων, στα 14 χρόνια της λειτουργίας του και ιδιαίτερα την τελευταία διετία, με τη συμμετοχή του στην κοινοτική πρωτοβουλία EQUAL, κατέβαλε συστηματικές προσπάθειες κατά των φαινομένων του ρατσισμού, του εθνικισμού και της ξενοφοβίας, αναπτύσσοντας αρκετές δραστηριότητες για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Οι δράσεις του ΜΠΕ για την προώθηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου κατά το έτος 2004 είναι δύο ειδών: Είναι δράσεις που εντάσσονται στο πλαίσιο πραγμάτωσης της κοινοτικής πρωτοβουλίας EQUAL, στο σχέδιο DREAM και δράσεις ανεξάρτητες χρηματοδότησης.

Στην πρώτη κατηγορία, το ΜΠΕ συμμετείχε σε εννέα ειδικότερες δράσεις, κυριότερες από τις οποίες είναι οι ακόλουθες:

- Συλλογή στοιχείων και καταχώρηση πληροφοριών, ειδήσεων, άρθρων, ρεπορτάζ για τα φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας

στην Ελλάδα και το εξωτερικό και εισαγωγή τους στο πόρταλ www.dream.net.gr

- Συμμετοχή στην ανάπτυξη Οδηγού Equality Audit και Κώδικα Εφαρμογής Πολιτικών κατά των Διακρίσεων στα ΜΜΕ.
- Ενημέρωση για το έργο της DREAM μέσω της ηλεκτρονικής εφημερίδας «Hellas.Gr» που εκδίδεται καθημερινά το ΜΠΕ, καθώς και μέσω του μηνιαίου περιοδικού του «Ελληνική Διασπορά».
- Θεσμοθέτηση Βραβείου Δημοσιογραφίας 2004 από κοινού με το ΑΠΕ για δημοσιεύματα σχετικά με την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας και την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ισότητας στην Ελλάδα.

Στις ανεξάρτητες χρηματοδότησης δράσεις του ΜΠΕ κατά το 2004 περιλαμβάνονται:

- Με πρωτοβουλία του ΜΠΕ, στο πλαίσιο της Ένωσης Βαλκανικών Πρακτορείων Ειδήσεων (ΑΒΝΑ) εκδόθηκε κοινή διακήρυξη με το Αλβανικό Πρακτορείο Ειδήσεων, με την οποία καλούνται τα ΜΜΕ να πάψουν να ενθαρρύνουν και να προβάλουν ρατσιστικές εκδηλώσεις.
- Το ΜΠΕ συμμετείχε σε δράση προώθησης της ισότητας ανδρών και γυναικών με σκοπό τη σύνταξη σχεδίου ισότητας
- Τον Δεκέμβριο του 2004 το ΜΠΕ διοργάνωσε τη γενική συνέλευση της ΑΒΝΑ, η οποία με πρότασή του αποφάσισε τη δημιουργία κοινού πόρταλ όλων των ειδησεογραφικών πρακτορείων της Ν.Α.Ευρώπης για την προβολή των αξιών του ουμανισμού, καθώς και τη θέσπιση ετησίων βραβείων για Βαλκάνιους δημοσιογράφους, οι οποίοι προάγουν την υπόθεση της διαβαλκανικής συνεργασίας και της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ (ΙΟΜ)

Το ΙΟΜ δίνει προτεραιότητα στο ζήτημα προστασίας των ανηλίκων. Στο πλαίσιο αυτό, εισηγήθηκε και συνεχίζει να επεξεργάζεται δέσμη μέτρων για τα παιδιά και τα ΜΜΕ με σκοπό πρωτοβουλίες για τη βελτίωση κυρίως του οπτικοακουστικού περιβάλλοντος για ανηλίκους.

Επίσης, κατά το 2004, το ΙΟΜ επεξεργάστηκε με εντατικούς ρυθμούς το περιεχόμενο Βάσης Νομικών Πληροφοριών για την Επικοινωνία με έμφαση στο έργο των ανεξαρτήτων αρχών (Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης) και ιδιαίτερα σχετικά με τα ατομικά δικαιώματα.

Αθήνα, Φεβρουάριος 2005

ΜΕΡΟΣ Ε΄

ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ 2004
Συμμετοχή της ΕΕΔΑ σε Εθνικά, Ευρωπαϊκά και Διεθνή Συνέδρια

1. 60η ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΟΗΕ, Γενεύη, Palais des Nations, 13-16.04.2004

1. 60η ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΟΗΕ, Γενεύη, Palais des Nations, 13-16.04.2004

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η 60η ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΟΗΕ, Η ΕΤΗΣΙΑ ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, ΚΑΙ Η ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ (ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ 60ης ΣΥΝΟΔΟΥ), ΓΕΝΕΥΗ, Palais des Nations, 13-16.04.2004

Η ΕΕΔΑ έλαβε μέρος στις προαναφερόμενες συναντήσεις και εκπροσωπήθηκε από την καθηγήτρια κα Χ. Δίπλα, Προεδρεύουσα του Ε΄ Τμήματος της ΕΕΔΑ. Στο πλαίσιο της ετήσιας συνόδου της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ (Commission on Human Rights), έχει καθιερωθεί να γίνεται μία παράλληλη διεθνής συνάντηση των Εθνικών Επιτροπών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, όπως και μία συνάντηση των Ευρωπαϊκών Εθνικών Επιτροπών.

Κύριο οργανωτικό ρόλο, κυρίως ως προς την ειδική παρουσία των Εθνικών Επιτροπών και εκφώνηση λόγων από αυτές στη συνεδρία της ως άνω Επιτροπής του ΟΗΕ, είχε το ειδικό Γραφείο Εθνικών Επιτροπών (National Institutions Unit) του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, επικεφαλής του οποίου είναι ο κ. Orest Nowosad.

Τα σημαντικότερα θέματα που συζητήθηκαν στις συναντήσεις αυτές, ήταν τα εξής:

Ι. 13.4.2004 - Ειδική συνάντηση των Ευρωπαϊκών Εθνικών Επιτροπών υπό την προεδρία της Γαλλικής Εθνικής Επιτροπής.

Στη συνάντηση αυτή συμμετείχαν εκπρόσωποι από: τα τέσσερα μέλη του Ευρωπαϊκού Συντονιστικού Οργάνου (Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή για τα ΔτΑ της Γαλλίας, Κέντρο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Δανίας, Συνήγορος για την καταπολέμηση των φυλετικών διακρίσεων της Σουηδίας, και Εθνική Επιτροπή για τα ΔτΑ της Ελλάδας), Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Βόρειας Ιρλανδίας, Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Ιρλανδίας, Επιτροπή για την καταπολέμηση των φυλετι-

κών διακρίσεων της Ελβετίας, και το Γερμανικό Ινστιτούτο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Το Γραφείο του Αρμοστή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης δεν εκπροσωπήθηκε.

Κατά την συνάντηση έγινε ένας απολογισμός της συνεργασίας με το Συμβούλιο της Ευρώπης, και κυρίως όσον αφορά την υιοθέτηση κοινής θέσης όλων των Εθνικών Επιτροπών για τα ΔτΑ των Ευρωπαϊκών χωρών σχετικά με την αναμόρφωση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Ένα άλλο θέμα που απασχόλησε την συνάντηση, ήταν η οργάνωση της επόμενης περιφερειακής διάσκεψης, προγραμματισμένης για το τέλος Νοεμβρίου στο Βερολίνο. Αυτή η συνάντηση θα είναι χωρισμένη σε δύο τμήματα, την 3η Ευρωπαϊκή Στρογγυλή Τράπεζα των Εθνικών Επιτροπών για τα ΔτΑ και, παράλληλα, την 5η Ευρωπαϊκή περιφερειακή σύσκεψη. Διαμορφώθηκε η ατζέντα της Στρογγυλής Τράπεζας και συμφωνήθηκε να συμπεριληφθεί σε αυτήν η εκλογή των εκπροσώπων των Ευρωπαϊκών Επιτροπών στο Διεθνές Συντονιστικό Όργανο. Ακόμη, συμφωνήθηκε να αποσταλεί επίσημη πρόσκληση για συνεργασία με το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Οργανισμού για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), όπως και η συνέχιση της συνεργασίας με την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ.

Τα θέματα με τα οποία θα ασχοληθεί κατά προτεραιότητα το Ευρωπαϊκό Συντονιστικό Όργανο, συμφωνήθηκε να είναι τα ακόλουθα:

- *η συνέχιση της παροχής παρατηρήσεων κατά την διαδικασία διαμόρφωσης της νέας Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, ενώ η Εθνική Επιτροπή της Ιρλανδίας συνεχίζει να συντονίζει αυτή την δραστηριότητα.*
- *σχετικά με την πρόοδο της επικύρωσης της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των μεταναστών εργαζομένων και των οικογενειών τους - θέμα για το οποίο η ΕΕΔΑ έχει εκδώσει σχετική γνωμάτευση-, αποφασίστηκε να επιχειρηθεί η διαμόρφωση κοινής θέσης όλων των Ευρωπαϊκών Επιτροπών, προς αυτήν την κατεύθυνση.*
- *ως προς την παρακολούθηση της εφαρμογής των αποφάσεων της διακήρυξης του Durban, οι συμμετέχοντες παρουσίασαν τις σχετικές ενέργειες των κρατών που εκπροσωπούν. Τέλος, έγινε μια πρώτη συζήτηση σχετικά με τον μετασχηματισμό του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για τον Ρατσισμό και την Ξενοφοβία της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε Οργανισμό Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.*

Σχετικά με την 7η Διεθνή Διάσκεψη των Εθνικών Επιτροπών για τα ΔτΑ, προγραμματισμένη για τις 14-17 Σεπτεμβρίου 2004 στην Σεούλ της Ν.

Κορέας, συζητήθηκε εκτενώς το προγραμματιζόμενο περιεχόμενο των εργασιών.

Όσον αφορά την προεδρία του Διεθνούς Συντονιστικού Οργάνου, ο πρόεδρος κ. Joel Thoraval διευκρίνισε ότι σύμφωνα με την αρχή της εκ περιτροπής προεδρίας, με το τέλος της προεδρίας του Συμβουλίου ΔτΑ του Μαρόκου, σειρά θα πρέπει να έχει μια εκ των Ευρωπαϊκών Επιτροπών. Η Επιτροπή της Γαλλίας δήλωσε πως επιθυμεί να επικεντρώσει στον ρόλο της ως προεδρεύουσας του Ευρωπαϊκού συντονιστικού, και μετά από πρόταση του Συνηγόρου της Σουηδίας, ομόφωνα αποφασίστηκε να πάρει την προεδρία του Διεθνούς Συντονιστικού Οργάνου, το Κέντρο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Δανίας.

Τέλος, η κα. Χ. Δίπλα, παρουσίασε απόφαση της Επιτροπής της 12ης Φεβρουαρίου του 2004, σχετικά με την επιβολή απάνθρωπων και εξευτελιστικών ποινών ως παραβίαση των ΔτΑ, προτείνοντας την απαγόρευσή τους. Το Ευρωπαϊκό Συντονιστικό Όργανο χαιρέτησε αυτή την πρωτοβουλία και συμφώνησε να προωθήσει το θέμα ξεκινώντας σχετική συνεργασία και με τις υπόλοιπες περιφερειακές συντονιστικές ομάδες Εθνικών Επιτροπών.

ΙΙ. 15-16.04.2003 - Συνάντηση της Διεθνούς Συντονιστικής Επιτροπής (ΔΣΕ) Εθνικών Επιτροπών και Οργανισμών για την Προώθηση και Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Στην συνάντηση συμμετείχαν εκπρόσωποι από όλες τις περιφερειακές συντονιστικές ομάδες Εθνικών Επιτροπών για τα ΔτΑ (Αφρική, Λατινική Αμερική, Ευρώπη, Ασία/Ειρηνικός), αλλά και εκπρόσωποι από 38 Εθνικές Επιτροπές ανά τον κόσμο. Τη Συνάντηση άνοιξε με ομιλία του ο κ. Bertrand Ramcharan -εκτελών προσωρινά χρέη Υπάτου Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, μετά τον θάνατο σε τρομοκρατική ενέργεια στο Ιράκ του κ. Sergio Vieira de Mello (Βραζιλία)-, το ειδικό Γραφείο του οποίου (υπό τον κ. Orest Nowosad) θα συνεχίσει να εργάζεται για την προώθηση και εμπέδωση του έργου των Εθνικών Επιτροπών σε διεθνές, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Ακολούθησε ομιλία του κ. Omar Azziman (Μαρόκο), ως απερχομένου προεδρεύοντος της Διεθνούς Συντονιστικής Επιτροπής.

Η ΔΣΕ συνεδρίασε τρεις φορές. Κατ' αρχήν εγκρίθηκε η ατζέντα των προς συζήτηση θεμάτων και έγινε η εκλογή νέου προέδρου (κ. Morten Kjaerum, Γενικός Διευθυντής του Κέντρου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Δανίας) και αντιπροέδρου (κ. Jose Luis Soberanos, Πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής ΔτΑ του Μεξικού) της ΔΣΕ. Ακόμη, έγινε συζήτηση για τους

τρόπους μέσω των οποίων μπορεί να ενισχυθεί η συμμετοχή των Εθνικών Επιτροπών για τα ΔτΑ στις εργασίες της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, αλλά και άλλων οργάνων του ΟΗΕ. Στην συνέχεια συζητήθηκαν οι δραστηριότητες του ΔΣΕ κατά το έτος που πέρασε, όπως και οι εκθέσεις πεπραγμένων τόσο της ΔΣΕ όσο και της Υποεπιτροπής Διαπίστευσης, οι οποίες και εγκρίθηκαν. Τα πρακτικά των εργασιών της ΔΣΕ, συμφωνήθηκε να δημοσιοποιούνται στον ιστότοπο των Εθνικών Επιτροπών (www.nhri.net). Ο κ. Chang-ku Kim, πρόεδρος της Επιτροπής ΔτΑ της Δημοκρατίας της Κορέας, ενημέρωσε τους συμμετέχοντες σχετικά με την προετοιμασία της 7ης Διεθνούς Διάσκεψης των Εθνικών Επιτροπών για τα ΔτΑ, και σημείωσε ότι, σύμφωνα με αυτά που συμφωνήθηκαν και από τις περιφερειακές ομάδες Εθνικών Επιτροπών, η γενική θεματική αυτής της Διάσκεψης αποφασίστηκε να είναι η «Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σε ένα περιβάλλον συγκρούσεων και καταπολέμησης της τρομοκρατίας». Η Διάσκεψη θα λάβει χώρα 14-17 Σεπτεμβρίου 2004 στην Σεούλ της Δημοκρατίας της Κορέας, θα φιλοξενηθεί από την Επιτροπή ΔτΑ της Κορέας, ενώ θα συνδιοργανωθεί από την τελευταία, τον Πρόεδρο της ΔΣΕ και το Γραφείο τους Ύπατου Αρμοστή για τα ΔτΑ του ΟΗΕ.

Ο κ. Orest Nowosad, εκ μέρους του ειδικού Γραφείου για τις Εθνικές Επιτροπές ΔτΑ της Υπάτης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, έκανε μια σύντομη παρουσίαση των προγραμματισμένων δραστηριοτήτων του γραφείου του για το έτος 2004 και διαβεβαίωσε τους παρόντες εκπροσώπους των Εθνικών Επιτροπών πως θα συνεχίσει την συνεργασία μαζί τους, όπως και την προσπάθεια της ενίσχυσης του ρόλου τους στο πλαίσιο λειτουργίας της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ.

Ακολούθησαν δύο θεματικές συζητήσεις, η πρώτη σχετικά με την διαδικασία προετοιμασίας της νέας Διεθνούς Σύμβασης για την Προώθηση και Προστασία των Δικαιωμάτων και της Αξιοπρέπειας των Ατόμων με Αναπηρίες, και η δεύτερη, σχετικά με την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Η κ. Χ. Δίπλα, που εκπροσώπησε την ΕΕΔΑ σε αυτή την συνάντηση, παρουσίασε έκθεση μέσα στα πλαίσια της πρώτης εκ των δύο θεματικών, με τίτλο «Η ελληνική νομοθεσία υπό το φως του Σχεδίου Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες».

Κείμενο Έκθεσης των Εθνικών Επιτροπών για την προώθηση και προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κατά την 60η Συνάντηση

Report of the meeting of the European group of national institutions for the promotion and protection of human rights
April 13th, Palais des Nations, Geneva

Representatives from the following institutions attended the meeting:

- the four members of the coordinating committee: National Consultative Commission for Human Rights, France; Danish Centre for Human Rights; National Commission for Human Rights, Greece; Swedish Ombudsman against racial discrimination;

- Human Rights Commission of Northern Ireland;

- Irish Commission for Human Rights;

- Swiss Commission against racial discrimination;

- German Institute for Human Rights.

The Office of the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe was not represented.

1. Assessment of the cooperation with the Council of Europe

1.1 The steering Committee for Human Rights (CDDH): the common position of the NHRIs on the reform of the European Court of Human Rights was mentioned. A report of the last meeting of the steering committee that was held during the first week of April to adopt the draft protocol 14 will be sent to all participants of the European group. The mailing list will be updated in order to ensure that all members of the network are effectively informed.

1.2 The office of the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe: the absence of a representative of the office was strongly regretted.

2. Organization of the next regional conference

The president Joel Thoraval mentioned the meeting that took place in Strasbourg on March 17th between the Office of the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe, The German Institute for Human Rights, and the French National Consultative Commission for Human Rights. Dr. Heiner Bielefeldt, president of the Deutsches Institut fur Menschenrechte then presented the agenda of the meeting that will be held

in Berlin from November 25th to 27th, 2004. The meeting will be in two parts: the 3rd European roundtable of NHRIs (see draft agenda prepared by the Office of the Commissioner for Human Rights) and the 5th European regional conference. A very open discussion followed, of which the main conclusions are the following:

- *Third party speakers are too numerous. It was mentioned that the meeting is one of the NHRIs: they internally possess the necessary expertise to tackle different issues, and require as much time as possible to express themselves, in the introductory reports as well as during the debates.*
- *The wording of the issues on the agenda for the roundtable was defined. The first issue is «the reform of the European Court for Human Rights and recent developments regarding institutions and mechanisms for the protection of human rights within the Council of Europe»; the second issue remains unchanged; and the third one is «human trafficking and the protection of victims».*
- *Among the issues to be dealt with in the future is the freedom of religion.*
- *Regarding the regional conference as such, the election of the European members of the ICC must be added to the institutional part. As for the second part regarding cooperation, a formal invitation should be sent to Ambassador Christian Strohal, director of the Office for Democratic Institutions and Human Rights of the OSCE (ODIHR). A third point should also be added: cooperation with the UN High Commission for Human Rights.*

3. Selection of topics to tackle in 2004-2005

3.1 The input provided by European NHRIs to the work of the United Nations regarding the convention of the rights of persons with disabilities

The Irish Commission, which is the coordinator of the European group on this matter, presented a report of the Working Group to the Ad Hoc Committee of the UN. This document will be sent to all members of the network and was scheduled to be discussed during the ICC meeting of April 14th.

The Swedish ombudsman for persons with disabilities indicated its intention of organizing a meeting in June, if the date is agreed upon by all participants. This idea was very much welcomed.

3.2 The ratification of the UN Convention on the rights of migrant workers and their families

The two Irish Commissions, by a joint letter from their presidents dated January 16th 2004 drew the attention of the European group on the need for a campaign advocating for ratification towards European governments. Mrs. Haritini Dipla mentioned the fact that the Greek Commission has issued an official statement with that purpose.

It was decided to pursue consultations internally within each NHRI, in view of adopting a common position during the meeting in Berlin.

3.3 National Action Plans against racism

Each participant presented national action plans, following up on the Durban declaration. The transformation of the European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia in Vienna into a Human Rights Agency was also mentioned.

4. 7th international conference of NHRIs in Seoul, September 14-17th 2004

The detailed program of work which has recently been sent by the National Commission of Human Rights of Korea and the High Commissioner was the subject of a thorough discussion. Orest Nowosad mentioned the fact that no report was issued after the meeting between the president of the ICC and the president of the Korean Commission. He indicated that the issues to be discussed are to be decided by the host commission in relation with the president of the ICC and the office of the High Commissioner, in accordance with the rules of the ICC.

Some question arose regarding the opportunity of the venue in Seoul, whereas the Korean commission is not yet accredited, and regarding the program of work which has been presented as a fait accompli. All participants agreed that the topics are too numerous and not focused enough. The Danish centre suggested focusing the issues around that of conflicts, terrorism, and human rights. A common position on this matter will be presented during the next meeting before the ICC. Morten Kjaerum is in charge of preparing a briefing.

5. Election of the Chair of the International Coordination Committee

The President Joel Thoraval indicates the fact that, in accordance with the principle of rotation, the chair of the ICC shall be a European institution, at the end of the mandate of the Moroccan Council for Human Rights. The French Commission is not a candidate, as it wishes to focus on its role of

president of the European group. The Swedish ombudsman presented the candidacy of the Danish centre for human rights, presided by Morten Kjaerum. This proposal was approved unanimously. It was decided that the CNCDH will officially present the candidacy of the Danish centre the next day at the opening of the meeting of the ICC, in the name of the European group.

6. Other items

Professor Haritini Dipla mentioned a resolution adopted by the Greek Commission on February 12th 2004 regarding inhumane and degrading treatments. Acknowledging this important initiative, the European group wishes that preliminary contacts be taken with Institutions of the other regional groups in order to enlarge the follow-up of this resolution.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ της ΕΕΔΑ
Καθηγήτρια κα. Χ. Δίπλα

La législation hellénique à la lumière du projet de Convention globale et intégrée pour la protection et la promotion des droits et de la dignité des personnes handicapées

Contribution de la Commission nationale hellénique à la discussion sur le thème "le handicap et la nouvelle Convention " à la réunion annuelle du Comité de Coordination des institutions nationales

Genève 15 avril 2004

La prise de conscience au niveau régional, international et mondial de l'importance des droits des personnes handicapées et l'action des Nations Unies dans ce domaine ont amené les législateurs nationaux à se pencher sur cette problématique. Le droit grec porte lui aussi les empreintes de cette évolution; il contient bon nombre de dispositions concernant les personnes handicapées, dont une grande partie adoptée les dernières années, suite à la sensibilisation de l'opinion publiques sur cette question.

En droit grec, les droits des personnes handicapées sont inscrits dans la Constitution et dans des textes législatifs et administratifs, comme le requiert l' article 4, par. a) et b) du projet de Convention.

Au niveau constitutionnel, l' article 21 de la Constitution impose à l'Etat l'obligation de prendre des mesures spéciales en faveur des personnes souffrant de maladies incurables physiques ou mentales (par. 2), ainsi que des mesures spéciales de protection pour la jeunesse, la vieillesse, **le handicap** et les pauvres (par. 3). Lors de la dernière révision, un paragraphe additionnel y a été inséré; il prévoit que les individus ayant des handicaps ont le droit de jouir des mesures assurant leur autonomie, leur inclusion professionnelle et leur participation à la vie sociale, économique et politique du pays (par.6). Ainsi, la Constitution hellénique s' aligne aux principes incorporés dans la Charte des droits fondamentaux et le projet de Constitution de l'Union Européenne (article 26 sur les mesures en faveur de l'autonomie, l'inclusion et la participation des personnes handicapées).

Au niveau législatif, il existe une large gamme de lois concernant les droits les personnes handicapées. La loi 2430/1996 est en ceci importante, car le législateur grec prend acte du Programme d'action mondial et des

Règles des Nations Unies pour l'égalisation des chances des personnes handicapées.[1]

1. Egalité et non-discrimination (articles 7 et 9 du projet de Convention)

L'article 7 du projet de Convention impose aux Etats l'obligation de reconnaître l'égalité devant la loi et interdire toute discrimination fondée sur le handicap. La reconnaissance de l'égalité des droits de toutes les personnes est prévue dans la Constitution hellénique (article 4). Le principe de non-discrimination est introduit dans le droit de l'Union Européenne qui fait partie du droit grec (article 6Á du Traité d'Amsterdam et 13 de la version consolidée du traité CE qui prévoit que des mesures doivent être prises pour combattre la discrimination fondée, entre autres, sur un handicap) ainsi que dans le droit communautaire dérivé.[2] L'interdiction de la discrimination en raison d'un handicap est inscrite également dans la Charte des droits fondamentaux et le projet de Constitution de l'Union européenne (article 21, par. 1).

L'article 9 du projet de Convention introduit le principe de la pleine capacité juridique de celles-ci. En ce qui concerne la reconnaissance de cette capacité, le droit civil grec prévoit l'assistance judiciaire pour certaines catégories de personnes qui se trouvent dans l'incapacité de prendre soin de leurs affaires suite à un handicap (Code de droit civil et procédure civile). Le Décret présidentiel 250/1999 relatif à l'organisation d'un service social dans le cadre de l'application de l'institution de l'assistance judiciaire vise spécialement des personnes physiquement handicapées, toxicomanes ou alcooliques.[3]

---

[1] *En vue de sensibiliser l'opinion publique, la loi proclame le 3 décembre de chaque année comme Journée des personnes handicapées; le Président de la République reçoit chaque année le rapport de la Confédération nationale des personnes handicapées sur la manière dont l'Etat fait face aux problèmes de ses membres..*

[2] *Par ex. la directive 2000/78/CE sur l'égalité de traitement dans l'emploi et le travail dont l'incorporation dans l'ordre juridique hellénique est actuellement en voie d'examen devant par le Parlement..*

[3] *Les personnes souffrant de maladie mentale font l'objet d' une législation spécifique , la loi 2071/1992 sur la modernisation et l'organisation du Système de la Santé, qui règle entre autres l'institutionnalisation des malades mentaux et introduit une procédure d'appel en faveur des personnes involontairement internées. La loi 2716/1999 a établi une Commission Spéciale pour le Contrôle des droits des personnes psychiquement dérangées. Les garanties posées par les textes législatifs et l'établissement de la Commission, sa composition et ses compétences reflètent les soucis généraux auxquels s'efforce de répondre le texte de l' article 10 du projet de Convention (liberté et sécurité de la personne), et plus spécialement le par. c), i et ii qui exigent qu'un recours soit mis à la disposition du handicapé privé de sa liberté.*
En réponse au ***Questionnaire du Haut Commissariat des Nations Unies pour les droits de l'homme****, la Commission nationale hellénique pour les droits de l'homme a présenté ce système et les garanties qu'il offre à la personne handicapée dans une note du 28 mai 2003. Cette note est attachée au présent rapport..*

Au plan du droit pénal (Code de droit pénal et procédure pénale), une responsabilité pénale limitée est prévue pour certaines catégories de personnes souffrant de handicaps, telles les sourds-muets et les personnes physiquement ou mentalement malades.[4]

2. Education (article 17 du projet de Convention)

Le droit à l'éducation des personnes handicapées fait l'objet de l'article 17 du projet de Convention et met à la charge des Etats l'obligation de prendre des mesures positives en faveur des enfants handicapés en vue de leur offrir une éducation qui leur permette d'assurer leur développement, leur dignité et participer de manière effective à la vie d'une société libre.

Une législation spéciale et étendue a été adoptée récemment en Grèce (loi 2817/2000) concernant l'éducation des personnes ayant des besoins spéciaux d'éducation, la création et l'organisation d' écoles spéciales (loi 2817/2000). Aux termes de la loi, la définition de ces personnes est bien large, elle englobe des personnes souffrant d'immaturité mentale, ayant des problèmes physiques (malvoyants, sourds, sourds-muets) neurologiques ou orthopédiques, des problèmes linguistiques, des difficultés d'apprendre (dyslexiques etc.) et encore des difficultés complexes sentimentales ou sociales, autisme et autres dérangements de développement. La méthode de définition des personnes protégées se rattache, pour la première fois peut-être, au modèle social plutôt qu' à l'acception médicale, malgré le fait que ces difficultés doivent être constatées par des spécialistes et des médecins. Les buts de la loi sont d'aider ces personnes de développer leur personnalité, d'améliorer leurs capacités et dextérités, d'assurer leur inclusion ou re- inclusion dans le système d'éducation commun et leur participation dans l'ensemble social, leur apprentissage professionnel et leur contribution dans le processus de production, enfin leur acceptation mutuelle avec l'ensemble social et leur développement social sur un pied d'égalité avec les autres citoyens. Le principe de base est que ces personnes doivent pouvoir recevoir leur éducation dans des écoles normales dans lesquelles un personnel spécialisé doit s'occuper d'elles, à moins que leur fréquentation dans ces écoles ne devienne extrêmement difficile en raison de leur problème. Dans ce cas, ils doivent pouvoir recevoir une éducation adéquate

[4] *La Commission nationale pour les droits de l'homme a exprimé l'avis que les dispositions du droit pénal permettant au tribunal compétent d'ordonner l'internement de ces personnes dans des établissements psychiatriques n'assurent pas le respect des droits de ces personnes. Avis de la Commission nationale pour les droits de l'homme du 19.06.2003.*

dans des écoles et établissements d'éducation spécialisée, et, rarement, à la maison.

La décision ministérielle 10344 du 21 mai 2001 prévoie un examen spécial pour les personnes handicapées (entre autres les dyslexiques ou ayant des problèmes d'apprentissage spéciaux) à tous les niveaux de l'éducation primaire et secondaire ainsi que dans le cadre du concours national en vue d'occuper des postes au secteur public. En plus, des quotas sont imposés pour l'occupation d'un nombre de places lors des concours nationaux d'entrée aux Universités de tout le pays en faveur des personnes handicapées, suite à des examens spécialement conçus et organisés pour elles.

En réalité, la vie de ces étudiants est bien difficile, car, une fois dans les Universités, les services compétents ne disposent pas les moyens de leur produire le matériel nécessaire (documents, livres, notes) sous formes accessibles à elles (par ex. forme électronique, langage des signes et méthode Braille). Selon leurs handicaps, celles-ci sont alors obligées de dépendre d'autres personnes par ex. pour se faire lire des notes ou autres documents et livres.

3. Accessibilité et mobilité individuelle (articles 19 et 20 du projet de Convention)

L'article 19 du projet de Convention impose aux Etats parties l'obligation de prendre des mesures pour identifier et éliminer les obstacles et assurer l'accessibilité des personnes protégées par la Convention à l'environnement bâti, aux transports, à l'information et aux communications pour permettre à celles-ci de vivre de façon indépendante et de participer pleinement dans tous les domaines de la vie sociale.

L'ordre juridique grec fait face à ces problèmes au moyen de différents actes législatifs. Ainsi, des lois prévoient d'une part des facilités spéciales d'accessibilité vers et à partir des logements, bâtiments, transports en commun, voies publiques et autres espaces. Elles prévoient des places de parking, des interdictions de garer pour permettre l'accès des personnes ayant des problèmes de mobilité, la permission pour celles-ci de circuler exceptionnellement sur les trottoirs avec leur engins spéciaux (voitures spéciales et chaises roulantes), ou encore l'utilisation de signes distinctifs spéciaux pour les voitures conduites par des personnes handicapées (loi 2696/1999). Les personnes handicapées ayant été munies d'une carte spéciale pour les transports publics (sur terre et sur mer) ont droit a une réduction de 50% dans ces transports, alors que dans certains cas, lorsque

leur revenu ne dépasse pas un certain montant (11.608 euros), elles ont le droit d'utiliser gratuitement les moyens de transport publics. Par décrets présidentiels est imposée l'obligation aux bateaux effectuant des transports publics d'être munis d'ascenseurs ainsi que des espaces et des toilettes prévus spécialement pour les personnes handicapées. Des facilités similaires sont prévues pour la construction des immeubles dans lesquels fonctionnent des services publics et autres organismes du secteur public ainsi que des rampes sur les trottoirs et autres espaces (loi 2831/2000 et décret présidentiel 27/1999).

Alors que dans le domaine de l'accessibilité il y a un vaste arsenal de lois et règlements, il manque toujours un organe central de coordination au niveau de l'administration qui s'occupe de tous les aspects et des problèmes des personnes handicapées.[5]

En plus, la mise en oeuvre des droits des handicapés dans ce domaine laisse à désirer. Celles-ci se plaignent justement de l'état insatisfaisant des moyens d'accès dans les transports publics. Par ex. alors que dans le Métro d'Athènes, les arrêts sont annoncés par écrit et oralement, tel n'est pas le cas dans les bus, ce qui empêche les malvoyants de circuler d'une manière indépendante.

En ce qui concerne leur mobilité individuelle, traitée à l'article 20 du projet de Convention, l'Etat grec offre des facilités à ces personnes en leur donnant l'occasion, d'une part de conduire des voitures spécialement transformées et adaptées a leur difficulté (l'achat de celles-ci étant exonéré de taxes pour certaines catégories de personnes gravement handicapées - lois 1798/88 et 1882/90-), d'autre part en participant financièrement aux frais d'achat des engins spéciaux pour leur mobilité individuelle (par ex. Décisions ministérielles 7094/ 30-8-1983 et A7a/10619/92).

Les associations des personnes bénéficiaires de ces mesures se plaignent cependant de l'absence d'information concernant les nouveautés de la science dans le domaine des dernières techniques d'aides aux handicapés et du refus des caisses de contribuer -ou couvrir totalement- le coût d'achat d'engins technologiquement avancés. Sous cet angle, toutes les exigences des articles 13 sur l'accès à l'information et 19 sur l'accessibilité ne sont pas remplies.

---

[5] *Actuellement, des compétences sont attribuées au Ministère de l'environnement, au Ministère de l'Intérieur, d'administration publique et de Décentralisation et au Ministère des Transports et Communications.*

4. Emploi et sécurité sociale (articles 22 et 23 du projet de Convention)

L'article 22 du projet de Convention reconnaît le droit des personnes protégées de gagner leur vie par un travail librement choisi ou accepté. La loi 2643/1998 sur les mesures relatives à l'emploi des personnes de catégories spéciales prévoit des mesures positives en faveur de personnes souffrant d'incapacité causée par une maladie ou un dommage chronique physique, mental ou psychique qui n'ont pas d'emploi, ainsi que, dans certaines conditions, leur famille. Les entreprises privées sont obligées, à certaines conditions (lorsqu'elles emploient plus de 50 personnes), d'embaucher des personnes appartenant aux catégories de personnes protégées par cette loi. Les services publics, les banques et les autres organismes du secteur public sont aussi obligés d'embaucher, en plus, un pourcentage qui peut s'élever a 80% de leur personnel pour certaines catégories de postes déterminés (standardistes téléphoniques, huissiers, postes de sécurité, nettoyeurs etc.) parmi les catégories de personnes protégées par la loi. La loi introduit des incitations pour les entreprises privées qui embauchent ces personnes sous forme de subventions et des programmes de formation professionnelle spéciale pour ces employés. Par décision ministérielle (302/2001) sont approuvées des subventions a des entreprises privées pour encourager la création de nouveaux postes d'emploi destinés à des personnes handicapées et autres catégories de personnes (comp. art. 22, par. d) du projet de Convention).

En ce qui concerne la sécurité sociale des personnes handicapées(article 23 du projet de Convention), elle est régie par une série d' actes législatifs qui datent de 1951 jusqu'à nos jours et règlent les conditions dans lesquelles les personnes handicapées, assurées à une Caisse de pension, peuvent être bénéficiaires d'une pension en raison de leur handicap. Des lois spéciales prévoient des droits à la sécurité sociale pour des personnes handicapées dans des catégories professionnelles spécifiques, par ex. les agriculteurs (loi 2458/1997). Dans certains cas de personnes handicapées non assurées, les Directions d'assistance sociale des Préfectures versent des sommes modestes en tant qu'appuis économiques. Certaines facilités financières (prêts bancaires) sont aussi prévues dans le cadre de l'assistance des personnes handicapées en vue de leur permettre d'obtenir un logement.

5. Participation à la vie culturelle, aux loisirs et aux sports (article 24 du projet de Convention)

La loi 2725/1999 sur l'athlétisme amateur et professionnel a été adoptée suite à la décision de confier à la Grèce l'organisation des jeux olympiques et para-olympiques de 2004. La loi contient des dispositions concernant l'athlétisme des personnes souffrant de handicaps au autres incapacités et le place sous la protection de l'Etat. Elle détermine la manière dont doivent être fondées les corporations et les fédérations athlétiques et crée la Commission hellénique para-olympique composée de représentants de l'Etat et des représentants de la Fédération nationale d'athlétisme pour personnes handicapées. La Commission a de vastes compétences dans le domaine de la préparation et de l'organisation des jeux para-olympiques, ainsi que l'obligation de veiller aux travaux de modernisation des espaces de préparation et d'exercice, en vue d'assurer l'accès aux athlètes ayant des problèmes de mobilité et aux athlètes malvoyants. La loi prévoit des incitations économiques et des facilités pour les athlètes qui se sont distingués lors des sports olympiques.

Cependant, la mise en oeuvre de l'organisation et de l'amélioration des lieux de préparation et d'exercice laisse toujours à désirer. Certains offres ont été faits dans ce sens par des entreprises privées, qui ont permis à des athlètes appartenant a la catégorie des jeux para-olympiques de se préparer dans des espaces adaptés et adéquats.

En conclusion, en Grèce des efforts sont déployés les dernières années en vue d'assurer aux personnes handicapées un niveau de vie plus élevé et les inclure dans la vie sociale, le processus économique et culturel du pays. Cependant, la législation est fragmentée, incomplète et les compétences dispersées à plusieurs ministères ayant créé des Services chargés des problèmes ponctuels des personnes handicapées.

A quelques exceptions près, la manière dont sont définies les personnes souffrant de handicaps par la législation, et par conséquent traitées par l'Etat et l'administration, relève d'une acception médicale et diagnostique plutôt que de la définition prenant comme base la notion sociale, beaucoup plus vaste et intégrée, de l'incapacité. En plus, comme dans d'autres domaines, il existe un décalage entre les lois et leur mise en oeuvre. Dans plusieurs cas, les droits accordés semblent théoriques, car ils ne sont pas accompagnés d'impositions de peines pour ceux qui les violent. Beaucoup reste par conséquent à faire encore dans ce domaine.

Les personnes handicapées se plaignent enfin que leur statut n'est pas reconnu par leurs concitoyens, qui ne comprennent leur situation ni ne respectent leurs droits: elles sont maintes fois empêchées d'accès par des personnes indifférentes qui obstruent les passages ou les rampes réservées à elles, alors que souvent elles sont victimes de violence par des personnes qui profitent de leur handicap. C'est pour cela qu'il est extrêmement important, avant tout, d'éduquer la population dans le but de la préparer dès l'âge tendre à comprendre et à respecter les droits de ses concitoyens souffrant d'incapacités. Pour atteindre l'objectif de l'inclusion des personnes handicapées dans la société, il faut prendre des mesures comme celles mentionnées à l'article 5 du projet de Convention sur la promotion d'attitudes positives à l'égard des personnes handicapées, entre autres inculquer aux enfants qui fréquentent les écoles primaires du pays des sentiments de respect pour les droits de leurs concitoyens handicapés (par. 2, b).

2. 7η ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, Σεούλ-Κορέα, 14 -17.09.2004

2. 7η ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, Σεούλ-Κορέα, 14-17.09.2004

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η συνάντηση αυτή που διοργανώθηκε από την Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της Δημοκρατίας της Κορέας η οποία ήταν η φιλοξενούσα χώρα. Στη συνάντηση συμμετείχαν 43 Εθνικές Επιτροπές Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 22 Παρατηρητές και 28 ΜΚΟ. Την ΕΕΔΑ εκπροσώπησε η καθηγ. κα Χαριτίνη Δίπλα, Προεδρεύουσα του Ε΄ Τμήματος της ΕΕΔΑ. Η γενική θεματική που απασχόλησε τις εργασίες της διεθνούς συνάντησης ήταν: «Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σ' ένα περιβάλλον συγκρούσεων και πάλης κατά της τρομοκρατίας». Οι συμμετέχοντες έλαβαν μέρος σε ομάδες εργασίας με τα ακόλουθα αντικείμενα:

α) Συγκρούσεις και πάλη κατά της τρομοκρατίας: Οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα

β) Συγκρούσεις και πάλη κατά της τρομοκρατίας: Αστικά και πολιτικά δικαιώματα

γ) Ο ρόλος των Εθνικών Επιτροπών σε συγκρουσιακές καταστάσεις

δ) Μετανάστευση σ' ένα περιβάλλον συγκρούσεων και τρομοκρατίας

ε) Τα δικαιώματα των γυναικών σ' ένα συγκρουσιακό περιβάλλον.

Η κα Δίπλα έλαβε μέρος στην δ) Ομάδα Εργασίας και παρουσίασε το έργο της Επιτροπής αναφορικά με τα δικαιώματα των μεταναστών, των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο και μετείχε στην εκπόνηση της έκθεσης της Ομάδας προς την ολομέλεια της Διάσκεψης. Αποτέλεσμα της Διάσκεψης ήταν η υιοθέτηση της Διακήρυξης της Σεούλ.

Η Διακήρυξη της Σεούλ αναγνωρίζει ότι η τρομοκρατία εξ ορισμού ματαιώνει τα ανθρώπινα δικαιώματα και ότι η προστασία τους είναι το απαραίτητο εργαλείο για να καταπολεμηθεί η τρομοκρατία. Αναφέρεται στον εξέχοντα ρόλο που καλούνται να παίξουν οι εθνικές επιτροπές (national institutions) κατά την εκπόνηση των νομοθετικών αντι-τρομοκρατικών μέτρων τα οποία υιοθετούνται σε εθνικό επίπεδο. Υπογραμμίζεται επίσης η συμβολή τους σε καταστάσεις συγκρούσεων, όπου η δημιουργία της απαραίτητης κουλτούρας ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθίσταται αναγκαία για τον τερματισμό τους και την ανοικοδόμηση μιας κοινωνίας κράτους δικαίου. Επίσης η Διακήρυξη της Σεούλ αναφέρεται ειδικά σε κάθε μια από τις παραπάνω θεματικές και καταλήγει σε δεσμεύσεις τις οποίες ανέλαβαν να φέρουν σε πέρας οι συμμετέχοντες/ουσες εκπρόσωποι των εθνικών επιτροπών. Ορισμένες από αυτές αναφέρονται ενδεικτικά στην απαραίτη-

τη δράση για την επίτευξη των στόχων της Διακήρυξης, την ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των Εθνικών Επιτροπών, την προώθηση στο εσωτερικό των κρατών μηχανισμών αποτίμησης και ελέγχου των αντι-τρομοκρατικών μέτρων και της συμβατότητάς τους με τα διεθνή standards του ΟΗΕ, καθώς και τη συνεχή παρακολούθηση των στόχων αυτών στο πλαίσιο της δράσης του Συντονιστικού Οργάνου των Εθνικών Επιτροπών (ICC).

Η ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΣΕΟΥΛ

The Seoul Declaration

The Seventh International Conference for National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights was devoted to the theme of upholding human rights during conflict and while countering terrorism. The Conference was organized by the National Human Rights Commission of the Republic of Korea from 14 to 17 September 2004 and arranged in consultation with the Chairperson of the International Coordinating Committee (ICC) of National Human Rights Institutions (NHRIs) with the support of and in cooperation with the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, and with financial contributions from the Asia Pacific Forum of NHRIs and Agence Intergouvernementale de la Francophonie.

NHRIs express their gratitude to the National Human Rights Commission of the Republic of Korea for its excellent organization of the conference and acknowledge the stimulating presentations by the keynote speakers as well as the fruitful discussions and deliberations. Observers from non-governmental organizations (NGO) made a valuable contribution at a pre-conference forum and by actively participating in the conference itself. The conference was further enriched by the participation of the President of the Republic of Korea and the United Nations High Commissioner for Human Rights.

The Seventh International Conference for NHRIs hereby adopts the following Declaration:

The Seventh International Conference for NHRIs,

Recalling the universal instruments agreed upon by States to safeguard human rights and fundamental freedoms, particularly the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Economic, Social, and Cultural Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights, and the Rome Statute of the International Criminal Court, and underlining the contribution they can make to international peace and security, alongside the Charter of the United Nations, as well as the relevant regional instruments,

Recognizing that these instruments make provisions for and require States to undertake measures to protect the security of their populations,

including from threats of an exceptional nature, but that this must be within the framework of respect for human rights, fundamental freedoms and the rule of law,

Reflecting on the severe and unprecedented human rights challenges posed to the international community and to individual States and their inhabitants by the threats of conflict, terrorism and counter-terrorism measures,

Recalling the United Nations International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism as well as the many relevant resolutions and declarations of United Nations organs relating to conflict and to the threat of terrorism, including, inter alia, the United Nations Millennium Declaration (General Assembly resolution 55/2), Security Council resolutions 1269 (1999), 1325 (2000), 1373 (2001) and 1456 (2003), General Assembly resolutions 49/60 containing the Declaration on Measures to Eliminate International Terrorism, 58/187 on the protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism, and 58/174 on human rights and terrorism, and resolutions of the Commission on Human Rights as well as those of regional bodies,

Expressing solidarity with these bodies in calling upon States to ensure that any measure they take to combat terrorism fully complies with their obligations under international law, in particular international human rights law, refugee law, and humanitarian law,

Welcoming the guidance and jurisprudence on these issues provided by the human rights treaty bodies and special procedures, including the United Nations Human Rights Committee, especially its General Comment Nώ 29 (2001) on states of emergency, as well as the judgements and findings of regional organizations and mechanisms,

Stressing the particular role played by NHRIs as expressed in the Copenhagen Declaration adopted by the Sixth International Conference of NHRIs, regarding the provision of early warning of situations which risk escalating into genocide, ethnic cleansing or armed conflict,

Recognizing the unique role played by NHRIs in applying international human rights standards at the national level, thereby ensuring sustainability of human rights protection. Furthermore, the unique legislative foundation and pluralistic composition of NHRIs, in accordance with the Paris

Principles, enable them to contribute to conflict resolution, including through dialogue between public authorities and civil society groups at national level,

Urging therefore the enhancement of the role and participation of NHRIs in the international human rights system,

Declares that:

1. *Terrorism has a devastating impact on the full range of human rights, most directly the right to life and personal security. Respect for human rights and the rule of law are essential tools to combat terrorism. National security and the protection of the rights of the individual must be seen as interdependent and interrelated. Counter-terrorism measures adopted by States should therefore be in accordance with international human rights law, refugee law, and humanitarian law.*
2. *NHRIs have the mandate to protect and promote human rights in conflict situations as well as in countering terrorism. There is a need to strengthen the effective implementation of this mandate especially in light of the increased pressures against fundamental rights.*
3. *There is a need for increased cooperation and sharing of information and best practices, including the development of specific tools, among NHRIs at regional and international levels.*

I. General principles

4. *NHRIs play a vital role in reviewing and commenting on the human rights aspects of security legislation and in emphasizing the importance of adopting long-term measures and policies to rectify inequity, injustice, inequality and insecurity, so as to reduce the potential for terrorism and violent conflict.*
5. *NHRIs should develop early warning mechanisms and related operational guidelines. This should be linked to encouraging States to put in place mechanisms for early warning and action to address intra-State and intra-community conflicts that could lead to grave violations of human rights.*
6. *NHRIs should examine violations of human rights committed by the State during violent conflict and advocate against the establishment of national ad hoc tribunals and decision-making bodies. They should also examine infringements of rights by non-State actors in the context*

of violent conflict and identify potential areas of conflict in a timely and accurate manner.

7. *Subsequently, NHRIs should provide advice on human rights and humanitarian law to conflicting parties, or otherwise apply, facilitate and support the utilization of alternative as well as traditional methods of dispute resolution, including mediation.*
8. *NHRIs and States should integrate these conflict resolution tools into plans, strategies and mechanisms for the peaceful and negotiated resolution of conflict. These strategies should include elements of truth and reconciliation processes and define the role that NHRIs should play in this respect. Particular attention should be paid to the establishment of a victims fund and payment of appropriate compensation.*
9. *NHRIs should act in a proactive way by placing human rights concerns in a broader societal context so as to focus not only on the manifestations of violent conflict but also on their underlying causes.*
10. *In time of conflict and in countering terrorism, NHRIs play an important role in promoting a human rights culture, equal opportunities and diversity. NHRIs should reflect these principles by having a fair and equitable representation of women.*

II. Economic, social and cultural rights

11. *NHRIs should focus on inequities in society, including their socio-economic dimensions. The realization of economic, social and cultural rights can play a key role in preventing conflict and terrorism. There is a need to promote justiciability of these rights and to monitor discriminatory effects of counter-terrorism measures on the economic, social and cultural rights of vulnerable groups.*
12. *NHRIs should promote and protect economic, social and cultural rights as an indivisible part of the full spectrum of universal human rights, including a reinforced capacity to better guarantee the State's respect for its obligations under the International Covenant on Economic, Cultural and Social Rights.*
13. *NHRIs should call upon States to pay proper attention to issues of corruption endangering the enjoyment of human rights. NHRIs should encourage States to ensure basic needs, including food and shelter, thereby preventing the development of conditions that give rise to terrorism and conflicts.*
14. *NHRIs should call upon States to enforce the mechanism for fighting poverty according to United Nations General Assembly resolution (A/57/265) establishing the World Solidarity Fund.*

15. *NHRIs should call upon States to fulfil their obligations under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. NHRIs encourage states to ratify the Optional Protocol to the International Covenant on Economic, Cultural and Social Rights.*

III. Civil and political rights and the rule of law

16. *NHRIs underline that States have the responsibility, and the duty under international law, to protect their inhabitants from all forms of terrorism. In this relation, States should be encouraged to ratify the Optional Protocol to the International Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. NHRIs urge States to ratify the Rome Statute of the International Criminal Court and to adopt domestic legislation in line with the Statute.*
17. *NHRIs play an important role in strengthening and promoting the efficient protection of civil and political rights before a conflict breaks out as well as during and after conflict.*
18. *NHRIs should pay special attention to signs of xenophobia and discrimination and disproportionate limitations of human rights so as to anticipate conflict.*
19. *During conflict and in countering terrorism, any measures that may have an impact on the enjoyment of civil and political rights must be both necessary and proportionate. It is important for NHRIs to monitor the limited and justifiable application of such measures. NHRIs should demand of the State that counter-terrorism legislation is neither enacted in haste nor without prior public scrutiny. Furthermore, NHRIs should take the necessary measures to prevent violations of derogable and especially non-derogable rights, such as the fundamental requirements of due process and fair trial, respect for human dignity, freedom from torture and ill-treatment, and arbitrary detention.*
20. *In post-conflict settlements, NHRIs play a key role in investigating violations and protecting against impunity, as well as preventing the retroactive application of criminal laws.*
21. *In order to avoid abuse by authorities, NHRIs underline the importance of the principle of legality and precise legal definitions of terrorism and terrorism-related crime. Furthermore, NHRIs stress the need for remedies and judicial review in cases of alleged infringement of human rights in counter-terrorism measures.*
22. *NHRIs should engage in preventive activities, leading public interventions and debate, and raising awareness about both the origins of ter-*

rorism and the most effective and comprehensive responses by including human rights education for the judiciary, the public administration and security forces. Furthermore, NHRIs should stress the media's right to freedom of expression.

23. *NHRIs must monitor violations of human rights in the implementation of counter-terrorism measures through periodic review, including their impact on minority communities and human rights defenders.*

IV. Migration in the context of conflict and terrorism

24. *Terrorism and situations of conflict have affected efforts to ensure protection of migrant workers and other persons who are outside their country of origin as well as those displaced within the borders of their country of origin.*
25. *International standards exist on the protection of migrant workers. Nevertheless, a majority of migrant workers are received in States that have not ratified the International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families.*
26. *NHRIs should promote and ensure the national implementation of international standards on migrant workers, refugees, asylum-seekers, internally displaced persons (IDPs) and victims of trafficking.*
27. *NHRIs should advocate the ratification of the International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families, in particular among receiving countries, and engage more actively in the monitoring process by the treaty bodies when they consider issues relating to migrant workers and the particular issues facing migrant women and children. NHRIs encourage States to ratify the additional protocol to the International Convention of the Rights of the Child on children in armed conflict.*
28. *It is recommended that NHRIs from sending, transit and receiving countries should establish bilateral and regional cooperation among themselves to better address the issues of irregular migrants.*
29. *NHRIs should actively monitor the economic, social and political rights of refugees, asylum seekers, migrant workers and IDPs, including fair procedures, treatment by police and immigration authorities, conditions of detention, access to services, employment conditions and family reunification, in cooperation with the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees and other United Nations and regional bodies, and NGOs.*
30. *NHRIs should promote programmes of human rights awareness for*

migrant workers, refugees, asylum-seekers, IDPs and victims of trafficking, and programmes of integration and reintegration, where applicable, especially for returning women migrants.

V. Women's rights in the context of conflict

31. *NHRIs should play an important role in highlighting invisible and unacknowledged violence against women in the context of conflict. This violence is closely linked to violence against women in everyday life, such as domestic and sexual violence. NHRIs should facilitate counselling for women suffering violence.*
32. *NHRIs should provide education and raise awareness on women's rights to further their economic self-sufficiency and independence.*
33. *NHRIs should have an important role in collecting data, investigating allegations and receiving complaints of violence against women during conflict.*
34. *There is a special need for NHRIs to protect and promote the rights of women refugees and internally displaced women. This should include providing a complaint mechanism, inspection of refugee and IDP camps and monitoring complaints from women in detention centres of other States waiting to receive refugee status, and from forcibly repatriation of women. NHRIs should take measures to protect women refugees and IDPs from being trafficked. NHRIs should contribute to the formulation and implementation of reconstruction and rehabilitation programmes with the participation of women.*
35. *Any commission of inquiry, truth or reconciliation commission set up as part of a peace process should address past widespread and systematic violence against women, and should have a fair representation of women.*
36. *During the negotiations for a political settlement of a conflict, States should enact constitutional provisions providing for equality and affirmative action.*

VI. The Seoul commitment

37. *In order to implement this declaration, NHRIs hereby agree:*

(a) *To take all necessary action at the national level as prescribed by the declaration;*

(b) To promote, where relevant, regional cooperation among NHRIs;

(c) To encourage their States to support the establishment of an effective mechanism to monitor the compliance of counter-terrorism measures with human rights standards in the United Nations;

(d) To report to the annual meeting of the ICC in April 2005 on national and regional actions taken;

(e) To request the ICC to identify ways in which it can further the implementation of this declaration.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ της ΕΕΔΑ
Καθηγήτρια κα. Χ. Δίπλα

WORKING GROUP NO 4 ON MIGRATION IN THE CONTEXT OF CONFLICT AND TERRORISM
STATEMENT ON BEHALF OF THE GREEK NATIONAL COMMISSION FOR HUMAN RIGHTS

It is common ground that conflict situations existing in almost every continent provoke migration flows which spill over national boundaries and oblige groups of people to leave their own country and try to survive in other lands.

After September 11th 2001, in their fight against terrorism, people in many host countries confuse foreigners with enemies. It is a fact that terrorist attacks violate human rights such as the right to life ant personal dignity. Al Qaeda's terrorist attack in the USA provoked responses targeting on persons with a specific ethnic or religious profile. National anti-terrorist legislation and/or measures affect more particularly sensitive groups, such as immigrants, refugees and asylum-seekers. [1] Based on the necessity to protect national communities from menaces coming from foreigners, [2] both the measures themselves and the powers entrusted to the competent national authorities are often exercised in a discriminatory and disproportionate manner against non citizens.

In Europe, the fight against terrorism is undertaken both by the European Union and State Parties. The former has defined terrorism, adopted antiterrorist legislation (Framework decision on Terrorism and Arrest warrant, 2002), imposing on States parties to assert extraterritorial criminal jurisdiction, and concluded bilateral agreements of extradition and mutual legal assistance with third countries (USA). Member States have enacted national legislation in order to comply with Union law.

In Greece, anti- terrorist legislation has been adopted first in 2001, just before terrorist attacks of September 11 (Law 2928/2001, based on the UN Convention against Transnational Organized Crime) and, up to now, it was used to suppress national terrorist group of the 17 November. It aimed at ensuring respect of the rights of the citizens under Greek Constitution and

[1] *Joan Fitzpatrick, " Speaking Law to Power: The War Against Terrorism and Human Rights", European Journal of International Law, Vol. 14, No 2, pp. 241-264 at p. 255.*

[2] *One should not forget that the refugee flows have been considered by the Security Council of the UN as a menace for international peace and security which may lead at the adoption of cohersitive measures under Chapter VII of the UN Charter. Joan*

at the same time security for citizens in a democratic society. [3] *Recently, the Greek Parliament has adopted additional anti-terrorist legislation in order to align Greek with European law and to introduce and implement the European legislation on arrest warrant and (Law 3251/2004).*

Before 1990, Greece was rather a country of emigration. In early 1990's, vast immigration flows coming from the countries of Eastern Europe have transformed Greece into a country of immigration. Being legally and socially unprepared to manage the situation, it had to face on the one hand the urgent problem of the regularization of the first flow of illegal immigrants (about 300.000) and at the same time control future immigration through combating illegal one as well integrating illegal immigrants. Legislation was enacted first in 1997 and then in 2001 (Law 2910). [4]

As in many other countries in Europe and elsewhere, in Greece also, migrants are victims of implementation and administrative measures rather than anti-terrorist legislation itself. This is manifest in police and other administrative practices against immigrants, legal and illegal; it is also of interest that after September 11, whereas the number of asylum seekers has augmented, the corresponding percentage of refugee status recognition fell dramatically. [5]

The Greek National Commission for human rights, in its consultative capacity, has in several occasions examined problems concerning, on the one hand, human rights of migrants and asylum seekers and, on the other, antiterrorist legislation and practices.

Immediately after September 11, 2001, the GNCHR was among the first National Institutions that issued a resolution calling upon States to abide by their international law obligations in the course of their struggle against terrorism that should in no way lead to new ethno-cultural divisions and enmi-

---

[3] *J Preamble of the Law. Interestedly enough, is included therein a clause of "positive discrimination" in favor of foreigners, since persons who denounce actions of organized crime, and are themselves under an illegal status as a result of violation of the legislation concerning foreigners (illegal immigrants victims of sexual exploitation by an organized criminal group) are not punished but on the contrary obtain a valid residence permit. See Alice Yotopoulos-Marangopoulos, "Anti-Terrorist Measures of Greece", in Anti-Terrorist Measures and Human Rights, Edited by W. Benedek and Al. Yotopoulos-Marangopoulos, Nijhoff, Leiden-Boston, 2004.*

[4] *EU and US Approaches to the Management of Immigration, Report on Greece, by L. Kovardi and El. Petroula, Hellenic League for Human Rights, Migration Policy Group, Brussels, 2003, pp. 1-3.*

[5] *From 11,2 in 2001, to 0,3 in 2002 and to 0,06 per cent in 2003. See A. Skordas and N. Sitaropoulos, "Why Greece is not a Safe Country for Refugees", International Journal of Refugee Law, Vol. 16, 2004, pp. 25-52 at p. 27, although the authors explain that the deficiency of the refugee protection system is not only due to a security oriented policy but also to lack of effective remedies and inadequate social protection of refugees and asylum seekers, p. 28.*

ties all over the world and to human rights violations. (Resolution on terrorism and human rights after the events of 11.09.2001, 20 September 2001).

GNCHR has also appealed to the Greek Foreign Minister pertaining to the treatment by the US authorities of Afghan detainees and called upon him .to exercise his utmost influence so that international human rights principles are adhered to in this case, especially those emanating from the UN Convention against Torture, the International Covenant on Civil and Political Rights and international, conventional and customary, humanitarian law (28 February 2002)

GNCHR, following its former relevant Resolutions of 2001 and 2002, expressed its outright condemnation of acts of terrorism carried out in Greece and called upon all competent Greek authorities and professional associations, such as the Athens Bar and the Athens Journalists' Association, to ensure that the struggle against terrorism is not carried out to the detriment of the fundamental principles enshrined in international human rights law and in the Greek Constitution. (Resolution on Greece's combat against terrorism in its territory, 12 December 2002).

As far as pertinent legislation, measures and practices are concerned, GNCHR rendered opinions on the following items:

- *The 2000 Bill on aliens/immigration (9 November and 30 December 2000): GNCHR expressed its criticism and submitted recommendations regarding certain provisions and omissions of the above Bill (later Law 2910/2001) which were considered to contravene current international standards of immigration and human rights law, such as: the lack of expert research on which the above Bill should have been based; non justification of visa application decisions by Greek consulates; lack of special protection of long-term immigrants; lack of effective protection of immigrant families; need to prevent human, especially women, trafficking through immigration legislation; access of immigrant children to education; access of detained immigrants to legal counseling. GNCHR stressed that the Greek government should take all appropriate measures for the establishment of specialized research into contemporary conditions of migration and for the establishment of an integrated immigration policy.*
- *Bill on organized crime (3 May 2001): GNCHR submitted to the Ministry of Justice a series of recommendations, based mainly on European human rights principles and the UN Convention against Transnational Organized Crime (Palermo Convention), regarding the draft of the «Law on the amendment of the Greek Criminal Code and the Code of Criminal Procedure for the protection of citizens from indictable acts of criminal groups» (later Law 2928/2001). GNCHR pointed out, inter alia, that mixed jury courts should not be excluded from the adjudication of organized crime cases, the investigative infiltration should be supervised by a judge and underlined the cautiousness with which DNA-related information (evidence) should be handled.*

• *Protection of refugees (asylum) in Greece (8 June 2001): GNCHR submitted to all competent Ministries proposals for a series of legislative and administrative amendments aimed at the modernization and harmonization of the Greek asylum framework with the established and emerging standards of international and European Community law. The main issues of concern were: 1. The free movement of refugees and asylum seekers; 2. Asylum seekers in transit areas of ports and airports; 3. Refugee reception centers; 4. The serious shortage of state trained interpreters and translators; 5. Asylum seekers without documentation, especially in Athens; 6. Review of asylum decisions and lack of judicial appeal on merits; 7. Inadequacy of legal aid to refugees and asylum seekers.*

• *Establishment of a comprehensive legal aid system (25 June 2001): GNCHR proposed to the Ministry of Justice the restructuring and modernization of legal aid schemes in accordance with the legal aid standards established by the Council of Europe, the European Union and the case law on the European Convention on Human Rights. GNCHR expressed its concern at the inadequacy of legal aid as it was structured and applied in Greece and stressed that legal aid should be available to every person who is in need of it, in all jurisdictions and all procedural stages. Particular attention should be paid by the Greek state to vulnerable social groups such as asylum seekers, refugees and alien immigrants potentially discriminated against on the ground of their racial or ethnic origin.*

• *Conditions of detention in Greece (5 July 2001): GNCHR, in view of relevant recent reports of, among others, the European Committee for the Prevention of Torture and the UN Committee against Torture, having regard to recent case law of the European Court of Human Rights and having visited some Greek prisons and police detention centers, submitted to the Ministry of Justice and the Ministry of Public Order a series of proposals aiming at the urgent reformation and modernization of the Greek detention centers and related legislation and practice. In particular GNCHR underlined the need for Greece to effectively comply with the recommendations of the above international and European organs, the need for creation of new modern detention centers, the separation of minor and adult detainees, the provision of adequate health care services to all detainees and the putting into effect of the new aliens legislation that provides for the creation of new detention centers for aliens under deportation.*

• *Protection of social rights of refugees and asylum seekers in Greece (20 September 2001): GNCHR submitted to the competent Greek Ministries a series of recommendations, based on European and international human rights standards, for the modernization and the strengthening of the current, inadequate system of refugee social protection in Greece. The main issues tackled by GNCHR in its report are: 1. Reception centers for asylum seekers; 2. Employment and vocational training of refugees and asylum seekers; 3. Provision of aid and special allowances; 4. Education; 5. Special protection of unaccompanied minor refugees and asylum seekers.*

• *2001 Reports of the Ministers of Justice and of Public Order to the UN CAT (13 December 2001): GNCHR submitted its comments on the above Reports, upon request of the relevant Ministries, in accordance with Law 2667/1998 founding GNCHR. GNCHR urged the Ministries to make particular reference in their Reports to the actual practice, that is, application of the UN Convention against Torture by Greek authorities. GNCHR also stressed the importance that Greek authorities should attach to the advancement of education and training of law enforcement personnel, to the amelioration of detention conditions in Greece and to the treatment by Greek authorities of immigrants and asylum seekers in accordance with international law and protection standards.*

• *2001 Greco-Turkish Protocol for the implementation of article 8 of the Greco-Turkish Agreement on combating crime, especially terrorism, organized crime, illicit drug trafficking and illegal migration (31 January 2002): GNCHR issued an opinion expressing its serious concern at, inter alia, the non-inclusion in the above Protocol (Law 3030/2002) of any express clauses pertaining to the effective protection of asylum seekers arriving in Greece from Turkey, according to the Geneva/New York Refugee Convention and Protocol. GNCHR pointed out that in a number of cases the conditions of aliens' refoulement/readmission raise concerns as to the safeguarding of fundamental rights of all persons attempting to enter Greek territory, including illegal migrants.*

• *Resolution on the 2001 proposals for an EU Council Framework Decision on combating terrorism and for an EU Council Framework Decision on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States (28 February 2002): GNCHR commented on the above proposals dated December 2001 and stressed that these Decisions should be squarely based upon international and European human rights standards and principles. With regard to the decision on combating terrorism GNCHR stressed that EU member states should show utmost cautiousness to the identification of the aims by which terrorist acts are identified and that the right to a fair trial should be always adhered to in the course of the relevant procedures. As to the European arrest warrant decision, GNCHR pointed to the precarious situation that the above decision may engender especially for third country nationals who have occasionally been discriminated against and victimized by state measures and policies adopted by certain states following the events of 11 September 2001.*

• *Issues relating to reception and access of asylum seekers to the asylum procedure in Greece (6 June 2002): GNCHR expressed its grave concern at reports of international NGOs regarding alleged instances of refoulement of asylum seekers by Greek authorities and issued a series of asylum law and practice-related recommendations with special reference to: the arrest of asylum seekers in border areas; these detainees' information about the Greek asylum procedure and their concomitant rights; provision of legal aid; facilitation of asylum seekers' communication with any person they*

wish to contact in order to inform them about their case; the creation of new permanent state reception centers for asylum seekers; the application of article 48 of Law 2910/2001, as amended by Law 3013/2002, which provides for the establishment of regional detention centers for aliens subject to administrative deportation.

- *Issues relating to discrimination against alien workers with regard to their employment injury compensation (12 December 2002). GNCHR recommended the abrogation of article 5 of Royal Decree of 24.07.1920 and of Law 551/1915 which condition employment injury compensation to alien workers on the norm of reciprocity or the alien worker's residence in Greece, in violation of, inter alia, fundamental social rights provisions of the Greek Constitution and relevant provisions of the 1966 International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. With the same resolution GNCHR recommended also the ratification by Greece of the 1964 Employment Injury Benefits Convention of ILO (No 121).*
- *The detention conditions in Greece in 2002 (12 December 2002): GNCHR paid particular attention and studied the latest relevant reports of the European Committee for the Prevention of Torture, the United Nations Committee against Torture and the Council of Europe Commissioner for Human Rights. Taking also into account the responses of the Greek authorities to the above reports, GNCHR proceeded to submitting to the competent Greek authorities a series of recommendations with a view to ensuring, inter alia, the following: full compliance of Greece with the recommendations of the above United Nations and Council of Europe organs; promotion and strengthening continuous education of all personnel involved in the detention process; creation of detention centers of aliens under deportation according to Aliens' Law 2910/2001; special legislation for and attention to asylum seekers under detention, in accordance with the relevant GNCHR proposals of 06 June 2002; establishment of a detainee complaint procedure in all detention centers; decongestion of the prison and detention centers in the area of Athens through establishment of new prisons and detention centers in other regions; special treatment of detainees who are drug addicts and their strict separation from other detainees in all prisons and detention centers.*
- *Bill regarding the provision of legal aid to persons with low income (30 October 2003): GNCHR submitted to the Greek Ministry of Justice its comments on the above Bill (later Law 3226/2004). The major points raised by GNCHR were the following: GNCHR proposed that the Bill should not condition the provision of legal aid to non-nationals on the latter's legal residence in the European Union. GNCHR proposed that legal aid should be provided also with regard to administrative law litigation and that it should cover early preliminary (legal counseling) stages of all legal proceedings (civil, criminal and administrative). GNCHR also recommended that special consideration should be given by the Bill to asylum seekers as well as to victims of racial discrimination, as already noted by GNCHR in its relevant recommendations of 25 June 2001 (see supra).*

• *The protection of «de facto» refugees in Greece (17 December 2003): GNCHR expressed its concern at the practice of the Greek Ministry of Public Order by which the renewal of de facto («humanitarian») refugee permits was unjustifiably denied. GNCHR welcomed the declaration of the above Ministry that this practice has ended but called upon it to give express and clear orders to the competent authorities so that they correctly apply current Greek asylum law and they treat favorably de facto refugees, according to the international and European standards of refugee protection. GNCHR reemphasized that refugee and immigration law and policy should be seriously overhauled by the Greek State and be characterized by clarity and broadmindedness in accordance with the European rule of law.*

• *International Conventions on Migrant Workers and the position of Greece*

GNCHR proposed that Greece accede to the following Conventions on Migrant Workers, regarding them as necessary for, inter alia, the planning and implementation of a contemporary, human rights-based immigration law and policy by Greece: ILO Convention (No 97) concerning Migration for Employment (revised 1949), ILO Convention (No 143) on Migrant Workers (Supplementary provisions, 1975) and the 1990 International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families (12 December 2002).

• *Finally, GNCHR has also organized meetings, conferences and colloquia such as:*

a) The Second Mediterranean Conference of National Human Rights Institutions (1-3 November 2001): GNCHR successfully organised and hosted the above Conference from 1-3 November 2001 in Athens, which was attended by 14 National Institutions and was concluded with the adoption of the Athens Declaration (text available at www.nchr.gr). The major theme of the Conference was immigration and asylum following the Durban World Conference against racism of September 2001. The Conference was coupled with an open Colloquium on the above topic, organized by GNCHR in Athens.

b) The Athens Conference on the Greek Presidency of the EU Council and the challenge of asylum and immigration, 8-9 November 2002 (co-organized with the Greek Ombudsman, UNHCR BO for Greece and the Greek Council for Refugees): This was a two-day open conference attended by representatives of competent Greek Ministries, the EU Commission, UNHCR, GNCHR and Greek NGOs. The conference ended with the adoption of a series of conclusions on the European and Greek immigration and asylum law and policy, which were publicized and forwarded to all competent Greek, European and international organizations.

3. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΔΙΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΦΟΡΟΥΜ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ, ΜΕ ΘΕΜΑ *ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ,* Αθήνα, 5-6.11.2004

3. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΔΙΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, ΜΕ ΘΕΜΑ *ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ*, Αθήνα, 5-6.11.2004

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Την Επιστημονική διημερίδα οργάνωσε το Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, στο πλαίσιο της παρέμβασης του με σκοπό την προάσπιση των δικαιωμάτων των μεταναστών εργαζομένων στην Ελλάδα, με γενικό τίτλο Τα προβλήματα της Ελληνικής Μεταναστευτικής Πολιτικής και οι προοπτικές βελτίωσης, στις 5 και 6 Νοεμβρίου 2004 στην Αθήνα. Η ΕΕΔΑ εκπροσωπήθηκε από την Δρ. Χρυσούλα Μουκίου, Επιστημονική Συνεργάτιδα της ΕΕΔΑ, η οποία παρουσίασε σχετική εισήγηση κατά τη συνεδρία με τίτλο εξελίξεις της μεταναστευτικής πολιτικής σε κοινοτικό επίπεδο και την προσαρμογή της Ελληνικής Πολιτείας.

Στην επιστημονική διημερίδα μετείχαν ως ομιλητές εκπρόσωποι της ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Νομικοί, εκπρόσωποι του Συνηγόρου του Πολίτη, εκπρόσωποι του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες, εκπρόσωποι του Ινστιτούτου Μεταναστευτικής Πολιτικής καθώς και εκπρόσωποι Συλλόγων Μεταναστών. Η κα Μουκίου έλαβε το λόγο κατά την πρωϊνή συνεδρία του Σαββάτου 6 Νοεμβρίου 2004, υπό την προεδρία του κ. Γ. Κουζή και μετά την ομιλία του κ. Γ. Κουκιάδη, Καθηγητή του Εργατικού Δικαίου στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Παρέμβαση ΕΕΔΑ
Ομιλία κας Χ. Μουκίου

Ευχαριστώ πάρα πολύ για την πρόσκληση, κ. Πρόεδρε. Παρευρίσκομαι εδώ ως εκπρόσωπος της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Η Επιτροπή μας έχει πολλές φορές στο παρελθόν ασχοληθεί με θέματα μετανάστευσης. Έχει όμως ιδιαιτέρως, εστιάσει την προσοχή της στη διαδικασία μεταφοράς των δυο κοινοτικών οδηγιών σχετικά με την ίση μεταχείριση στο εργασιακό χώρο, ανεξαρτήτως οποιουδήποτε είδους διάκρισης, δεδομένου ότι η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης, είναι η νομική βάση μέσω της οποίας οι αλλοδαποί, οι οποίοι με κάποιο νόμιμο τρόπο βρίσκονται στο ελληνικό έδαφος και εργάζονται στην Ελλάδα, αντιμετωπίζονται, περαιτέρω, απολύτως ισότιμα, προς οποιονδήποτε άλλο Έλληνα εργαζόμενο.

Για να εντοπιστεί το ακριβές πλαίσιο της συζήτησής μας πρέπει να προηγηθεί μία σύντομη εισαγωγή σχετικά με τη μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα. Όπως θα είναι γνωστό σε πολλούς από εσάς, τρία είναι τα βασικά νομοθετήματα, με τα οποία ο Έλληνας νομοθέτης επιχείρησε να ρυθμίσει το θέμα της μετανάστευσης.

Ο πρώτος νόμος είναι ο ν. 927/1979, ο οποίος είχε καθαρά κυρωτικό χαρακτήρα, δεν αντιμετώπιζε τη μετανάστευση ως κοινωνικό φαινόμενο, δεν ενδιαφερόταν καν για τα ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα του μετανάστη ούτε για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια του και περιοριζόταν στη θέσπιση μεμονωμένων διατάξεων με τις οποίες επιβαλλόταν ποινικές κυρώσεις εις βάρος του εργοδότη ή άλλου ανθρώπου που παραβίαζε τις διατάξεις του. Επακολούθησε μια πολύ μεγάλη περίοδος αδράνειας μέχρι το 1991, οπότε ψηφίστηκε ο πρώτος νόμος που ουσιαστικά προσπάθησε να αντιμετωπίσει συνολικά το μεταναστευτικό φαινόμενο στην Ελλάδα, ο ν. 1975/1991. Και τούτος όμως, ο νόμος ήταν ανεπαρκής. Επρόκειτο για ένα κείμενο, το οποίο συντάχτηκε, κατά βάση, από την Ελληνική Αστυνομία, υπεύθυνη για τα θέματα των μεταναστών μέχρι την εποχή εκείνη και, μεταγενέστερα, μέχρι το 2001. Ο ν. 1975/1991 ήταν ένα νομοθετικό κείμενο, από την φύση του θνησιγενές και σπασμωδικό. Θεωρήθηκε από την Ελληνική Αστυνομία ως ένα κατάλληλο μέσο για τη διευκόλυνση της αποδοχής στην Ελλάδα στη μετά Σένγκεν ομάδα των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής κοινότητας με οιονεί κοινά σύνορα. Εν τούτοις, όμως, η Ελληνική νομοθεσία της 10ετίας του 1990 αγνόησε παντελώς την ουσιαστική πλευρά της μετανάστευσης των αλλοδαπών, όπως είναι η κοινωνική ένταξη αυτών και αντιμετώπιζε τη μετανάστευση μόνο σαν ένα αρνητικό φαινόμενο θα μπορούσε να εξαλειφθεί με αστυνομικά μέτρα.

Η τρίτη προσπάθεια του Έλληνα νομοθέτη να αντιμετωπίσει το μεταναστευτικό φαινόμενο όχι πια αστυνομικά, αλλά κοινωνικά, έγινε με τη ψήφιση του γνωστού ν. 2910/2001 του οποίου η βασικότερη καινοτομία είναι, ότι μεταφέρει πλέον τις αρμοδιότητες από την Ελληνική Αστυνομία στο Υπουργείο Εσωτερικών.

Έτσι λοιπόν, διαφαίνεται μια πρώτη τάση του ελληνικού μεταναστευτικού δικαίου, η οποία συνίσταται στο ότι οι ρυθμίσεις του μεταναστευτικού δικαίου πρέπει να ξεφύγουν από το πλαίσιο των ποινικών κυρώσεων και του αστυνομικού δικαίου και να αποτελέσουν διατάξεις απλού εσωτερικού και εργατικού δικαίου. Και εδώ όμως, υπήρξαν πολλά προβλήματα. Πολλά θέματα παρέμειναν αρρύθμιστα, ενώ ο στόχος του νομοθέτη εξακολουθούσε να κείται πέραν του κρίσιμου θέματος της κοινωνικής ένταξης των μεταναστών. Περαιτέρω, οι υπηρεσίες βρέθηκαν παντελώς άπειρες, χωρίς καμία ενημέρωση σχετικά με τις κοινωνικές και διεθνείς εξελίξεις επί του θέματος, με αποτέλεσμα να παραμείνει και πάλι συνολικά αρρύθμιστο το φαινόμενο της μετανάστευσης. Κατ' αποτέλεσμα, υπάρχει μια κοινωνική και νομική περιθωριοποίηση των μεταναστών, που οδήγησε έμμεσα στην ξενοφοβία και στο ρατσισμό, ειδικά μέσω των Μ.Μ.Ε.

Το κλειδί για τη λύση των προβλημάτων αυτών υπήρξε το Κοινοτικό Δίκαιο. Το ειδικότερο ζήτημα που απασχόλησε την Επιτροπή μας είναι η διαδικασία μεταφοράς των δύο Οδηγιών 2000/89/ΕΚ και 2000/43/ΕΚ που αφορούν στην ίση μεταχείριση -η μια αφορά στο τομέα της εργασίας, η άλλη στην ίση μεταχείριση, γενικώς- και οι οποίες θα είναι τα εφαλτήρια με βάση τα οποία η Ελληνική έννομη τάξη θα προβεί στην κοινωνική, εργασιακή και ανθρώπινη ένταξη των μεταναστών μέσα στους κόλπους της ελληνικής κοινωνίας.

Δεν θα ήθελα να αναφερθώ λεπτομερώς στις ρυθμίσεις των δυο οδηγιών γιατί είναι, πράγματι, πολύπλοκες και θα κουράσουν μη νομικούς που τυχόν παρευρίσκονται στο ακροατήριο. Θα επισημάνω όμως, τα καίρια σημεία τους, διότι πιστεύω ότι σε αυτές τις βασικές γραμμές εντοπίζεται όλη η τάση ανατροπής του σκηνικού του μεταναστευτικού δικαίου στην Ευρώπη και την Ελλάδα.

-Καταρχάς, για πρώτη φορά γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην έμμεση διάκριση, κάτι το οποίο είχε εκτενώς απασχολήσει τη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, σπανίως όμως είχε απασχολήσει τα Ελληνικά Δικαστήρια κατά την εκδίκαση εργατικών διαφορών. Η ΕΕΔΑ, μετά από εμπεριστατωμένη έρευνα, είχε συλλέξει μια πλουσιότατη νομολογία του ΔΕΚ για περιπτώσεις στις οποίες είχαν εκδοθεί νόμοι, οι οποίοι τύποις μεν ήταν ουδέτεροι και σύμφωνοι με το κοινοτικό δίκαιο, εφόσον στόχευαν σε καθορισμό εργατικής πολιτικής και σε οικονομική διευθέτηση συμφερόντων, ουσιαστικά όμως κάλυπταν έμμεσες διακρίσεις

εις βάρος ορισμένων κατηγοριών εργαζομένων. Αναφέρω ένα παράδειγμα, το οποίο μου έκανε εντύπωση και πιστεύω ότι είναι αρκετά εύγλωττο. Πρόκειται για μια απόφαση του ΔΕΚ του έτους 2003, Errika Stein v. Bundesanstalt fur Arbeit (C-77/02, 11.9.2003). Στην περίπτωση αυτή, το ΔΕΚ επιλήφθηκε κατόπιν προδικαστικού ερωτήματος, του ζητήματος της συμβατότητας του γερμανικού νομοθετικού καθεστώτος αναφορικά με τη δυνατότητα απασχόλησης εργαζομένων με μειωμένο ωράριο προς το κοινοτικό δίκαιο, που επιβάλλει την ίση μεταχείριση των εργαζομένων. Συγκεκριμένα, στη Γερμανία υφίστατο ένα πολύ ευνοϊκό νομοθετικό καθεστώς σχετικά με τη δυνατότητα εργαζομένων να παρέχουν την εργασία τους με μειωμένο ωράριο, μετά τη συμπλήρωση ενός συγκεκριμένου ορίου ηλικίας, έχοντας και κάποια οικονομικά οφέλη, ούτως ώστε και εκείνοι να ωφελούνται, αλλά και οι θέσεις εργασίας να αποσυμφορούνται και να καθίσταται εφικτή η πρόσληψη νέων εργαζομένων. Προϋπόθεση για να μπορεί να ενταχθεί κανείς σε αυτό το ευνοϊκό καθεστώς ήταν να είχε εργασθεί, τα τελευταία 5 χρόνια, πριν υποβάλλει την αίτηση του, συνεχώς για 3 έτη με πλήρες ωράριο. Η ρύθμιση αυτή τυπικώς βέβαια, ήταν ουδέτερη, διότι επρόκειτο για ένα απλό μέτρο χάραξης εργατικής πολιτικής της Γερμανίας, το οποίο δεν έθιγε εμφανώς κάποια συγκεκριμένη ομάδα εργαζομένων. Οι στατιστικές όμως απέδειξαν ότι το 90% των εργαζομένων που υπέβαλαν αίτηση για να υπαχθούν στο ευνοϊκό αυτό καθεστώς ήταν γυναίκες, οι οποίες, λόγω της μητρότητας, παρείχαν εργασία με μειωμένο ωράριο. Οι γυναίκες δεν μπορούσαν, κατά συνέπεια, να εκπληρώσουν την απαραίτητη αυτή προϋπόθεση του πλήρους ωραρίου κατά την τελευταία τριετία, για να μπορέσουν, στη συνέχεια, να υπαχθούν στο ευνοϊκό καθεστώς. Έτσι λοιπόν, καθιερώθηκε έμμεση διάκριση εις βάρος εργαζομένων γυναικών, από διάταξη, που τύποις ήταν ουδέτερη και έτεινε στην επίτευξη άλλων σκοπών. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η γυναίκα εργαζόμενη, γερμανίδα υπήκοος, δικαιώθηκε, διότι αναγνωρίστηκε από το ΔΕΚ ότι με τη διάταξη αυτή θεσπιζόταν μια έμμεση διάκριση κατά των γυναικών και επομένως, δεν έπρεπε να εφαρμοστεί στη συγκεκριμένη περίπτωση.

-Περαιτέρω, ο δεύτερος άξονας γύρω από τον οποίο κινείται το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο, είναι η πρόβλεψη της δυνατότητας λήψης θετικών μέτρων, κάτι που μέχρι την αναθεώρηση του Συντάγματος μας το 2001 δεν ρυθμιζόταν από το εσωτερικό δίκαιο. Τα θετικά μέτρα είναι μια προέκταση της γνωστής σε όλους μας αρχής της ισότητας, η οποία έχει, πλέον, λάβει τρεις μορφές:

Η μια είναι η απλή εξισωτική ισότητα, η οποία εφαρμόζεται όταν κακώς μια ομάδα εργαζομένων εξαιρείται από έναν ευνοϊκό κανόνα, καίτοι έχει ουσιωδώς όμοια χαρακτηριστικά με την ομάδα που υπάγεται στον κανόνα. Στην περίπτωση αυτή ο Δικαστής απλώς εξισώνει τις δύο περιπτώσεις, οι

οποίες είναι όμοιες, με αποτέλεσμα να απολαμβάνουν το συγκεκριμένο ευεργέτημα και οι δύο ομάδες.

Η δεύτερη είναι η επεκτατική ισότητα, δηλαδή καίτοι ένας κανόνας δικαίου δεν προβλέπει ένα ευεργέτημα για μια ομάδα εργαζομένων, ο Δικαστής επεκτείνει την εφαρμογή των διατάξεων σχετικών με την παροχή του ευεργετήματος αυτού, γιατί κρίνει ότι υπάρχει και μια άλλη ομάδα εργαζομένων που επίσης έχει όμοια χαρακτηριστικά και την οποία μπορεί καν να μην ήξερε ο νομοθέτης όταν θέσπιζε τη συγκεκριμένη ρύθμιση. Πλέον, επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής του κανόνα δικαίου και στην ομάδα αυτή. Μέχρι το 2001 αυτές ήταν οι δυο μορφές ισότητας που συναντούσαμε στο Ελληνικό δίκαιο.

Μετά την αναθεώρηση όμως, του Συντάγματος και υπό την πίεση του Διεθνούς και του Ευρωπαϊκού Δικαίου καθιερώθηκε η «αποκαταστατική» ισότητα, την οποία η Πρόεδρος της Επιτροπής μας κα. Μαραγκοπούλου την αποκαλεί αποτελεσματική ή de facto ισότητα. Ενώ στις δυο άλλες περιπτώσεις επρόκειτο για νομική διαφοροποίηση των δυο ή περισσοτέρων κατηγοριών εδώ πρόκειται για φυσική διαφοροποίηση, διότι έχουμε να κάνουμε είτε με γυναίκες σε σχέση με άνδρες, είτε με άτομα ανάπηρα σε σχέση με τα υγιή, είτε με άτομα που αποκλίνουν σε διαθέσεις από τις φυσιολογικές, είτε με άτομα που έχουν κάποιες ιδιαίτερες θρησκευτικές ή όποιες πεποιθήσεις.

Στην περίπτωση αυτή, το δίκαιο για πρώτη φορά παρακάμπτει έναν πραγματικό λόγο διαφοροποίησης που μέχρι τώρα τον ανεχόταν. Όταν υπήρχε δηλαδή, εκ φύσεως διαφοροποίηση κάποιων καταστάσεων, ο νομοθέτης δεν επενέβαινε. Τώρα, πλέον, αποκαθιστά τη φυσική αυτή διαφοροποίηση, καθολικά, υποχρεώνοντας το κράτος να λάβει θετικά μέτρα, ούτως ώστε αυτές οι, από φυσικό αιτία, διαφοροποιημένες ή μειονεκτούσες ομάδες να μπορέσουν να απολαύσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα κατά τρόπο όμοιο με όλες τις άλλες ομάδες, οι οποίες δεν παρουσιάζουν αυτή τη διαφοροποίηση ή την ιδιαιτερότητα.

Οι δυο χαρακτηριστικές περιπτώσεις που αναγράφονται στο Σύνταγμα μας είναι εκείνη του άρθρ. 21 παρ. 6 Σ για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, όπου, πλέον, το κράτος υποχρεώνεται να λάβει ειδικά θετικά μέτρα ακόμα και εάν με αυτά παραβιάζεται η τυπική ισότητα, προκειμένου τα άτομα με ειδικές ανάγκες να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες στην εκπαίδευση και την εργασία με τα άλλα άτομα, καθώς και η πολύ γνωστή διάταξη του άρθρ. 116 παρ. 2 Σ που υποχρεώνει το κράτος στη λήψη θετικών μέτρων για την προστασία των γυναικών, ακόμα και εάν αυτό αντιβαίνει στην τυπική θεώρηση της ισότητας.

Στο πλαίσιο, λοιπόν, της τρίτης αυτής μορφής της αρχής της ισότητας (αποκαταστατικής ή de facto ή καθολικής), οι δύο κοινοτικές οδηγίες δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στη λήψη θετικών μέτρων για την αποκατάσταση της ισότητας, ιδιαίτερα για ευάλωτες ομάδες όπως είναι τα ηλικιωμένα άτομα και τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Δεν κάνει λόγο για γυναίκες, γιατί η περίπτωσή τους ρυθμίζεται από άλλες κοινοτικές οδηγίες.

-Τρίτος άξονας γύρω από τον οποίο κινούνται οι ως άνω οδηγίες είναι, ότι με αυτές θεσπίζεται μια αυστηρή οριοθέτηση ανάμεσα στην εργασιακή σχέση και την αμοιβή που προέρχεται από αυτή και σε οποιαδήποτε άλλη αμοιβή ή παροχή που μπορεί να προέρχεται από κοινωνικο-ασφαλιστικό φορέα. Η εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης δεν επεκτείνεται και στις παροχές αυτές. Κατά την άποψή μας, το ζήτημα αυτό είναι ένα από τα μεγάλα προβλήματα που θέτει το ανωτέρω παράγωγο κοινοτικό δίκαιο.

-Τέταρτος άξονας των κοινοτικών ρυθμίσεων είναι ότι με αυτές τίθενται ιδιαίτερα αυστηροί όροι για την επιβολή περιορισμών στην ίση μεταχείριση, οι οποίοι -όπως είναι αναμενόμενο- πρέπει να πληρούν τους κανόνες της αναλογικότητας, της προσφορότητας, της αναγκαιότητας και πάνω από όλα, του θεμιτού σκοπού στον οποίο τείνουν. Έτσι, εξαιρούνται ρητά οι αλλοδαποί, αναφορικά με το καθεστώς της υπηκοότητας και το νομικό καθεστώς εισόδου και παραμονής στην χώρα, καθώς και όλες οι νομικές καταστάσεις που απορρέουν από τις διατάξεις αυτές. Εφόσον ένας αλλοδαπός βρίσκεται νόμιμα στην χώρα και εργάζεται σε αυτή και του έχουν χορηγηθεί οι σχετικές άδειες τότε πλέον εφαρμόζεται η οδηγία, η οποία τον καθιστά απολύτως ίσο με οποιονδήποτε άλλο εργαζόμενο.

-Πέμπτο στοιχείο, είναι η ενισχυμένη δικαστική προστασία που παρέχεται σε όποιον Έλληνα ή αλλοδαπό κρίνει ότι ζημιώνεται από διακριτική μεταχείριση εις βάρος του. Στο σημείο αυτό, προβλέπεται μια σειρά διατάξεων, η πιο σημαντική κατά την γνώμη μου εκ των οποίων είναι εκείνη που αναφέρεται στο βάρος απόδειξης. Σύμφωνα με τον κανόνα αυτό, εάν ένας μετανάστης θεωρεί ότι υπέστη διακριτική μεταχείριση από τον εργοδότη του, δεν υποχρεούται να το αποδείξει ενώπιον του Δικαστηρίου ή κάποιας άλλης αρμόδιας αρχής. Αρκεί μόνο να επικαλεσθεί κάποια γεγονότα, από τα οποία πιθανολογείται ή τεκμαίρεται -κατά άλλη άποψη- η παραβίαση της ισότητας, οπότε ο εργοδότης καλείται πια να ανταποδείξει ότι με τη συμπεριφορά του δεν παραβίασε την αρχή της ίσης ισότητας. Κατά την γνώμη μου, αυτή είναι η η μεγαλύτερη δικονομική εγγύηση που δίνεται στον αλλοδαπό ή ημεδαπό που καθίσταται θύμα διακριτικής συμπεριφοράς από τον εργοδότη του, το κράτος ή άλλο φορέα.

- Τέλος, οι ανωτέρω οδηγίες, ειδικά εκείνες που αφορούν τη διάκριση λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, προβλέπουν φορείς ανεξάρτητους, οι

οποίοι θα ελέγχουν, θα συντονίζουν και θα προωθούν τα θέματα της ισότητας.

Αυτό είναι το νομικό πλαίσιο που θέτουν οι κοινοτικοί κανόνες.

Η προθεσμία για την μεταφορά των οδηγιών αυτών έχει ήδη λήξει και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων είναι έτοιμη να κινήσει διαδικασία παραπομπής της Ελλάδας για μη εμπρόθεσμη μεταφορά των οδηγιών στην εσωτερική έννομη τάξη της.

Η διαδικασία μεταφοράς τους στην ελληνική έννομη τάξη έχει περάσει από τρία στάδια. Στην αρχή υποβλήθηκαν δυο διαφορετικά νομοσχέδια, ένα για κάθε οδηγία, που κατά την γνώμη μου ήταν και η ορθότερη λύση δεδομένου ότι δυο οδηγίες δεν έχουν ακριβώς το ίδιο πεδίο εφαρμογής, ούτε το ίδιο ρυθμιστικό πεδίο, ούτε τείνουν στην επίτευξη του ίδιου στόχου. Υπό την Προεδρία του Αντιπροέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας του κ. Μ. Βροντάκη, Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή επεξεργάστηκε τα δυο αυτά νομοσχέδια και μετά από παρέμβαση και των αρμοδίων φορέων των δυο Υπουργείων, Εργασίας και Κοινωνικής Απασχόλησης και Δικαιοσύνης, συντάχθηκε ένα ενιαίο νομοσχέδιο επί του οποίου άσκησε την γνωμοδοτική της αρμοδιότητα η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Έτσι, η ΕΕΔΑ επεξεργάσθηκε το ενιαίο αυτό ν/σχέδιο, με το οποίο η Ελληνική Κυβέρνηση επιχείρησε με ένα κείμενο να μεταφέρει και τις δυο κοινοτικές οδηγίες, δηλαδή τόσο εκείνη που αφορά την ίση μεταχείριση στην απασχόληση λόγω διακρίσεων θρησκείας, πεποιθήσεων, ηλικίας, (γενετήσιου) προσανατολισμού ή άλλης ιδιαιτερότητας, όσο και εκείνη, η οποία αφορά στην ίση μεταχείριση, γενικώς, σε κάθε τομέα, για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής.

Κατά την γνώμη μου, η ενσωμάτωση των δυο οδηγιών σε ένα νομοσχέδιο ήταν λίγο προβληματική. Και η Επιτροπή μας έκανε πολύ εκτενείς παρατηρήσεις. Επισημάνθηκε, κυρίως, ότι σε πολλά σημεία επέρχεται συρρίκνωση της προστασίας που παρέχουν οι Οδηγίες, ενώ σύμφωνα με τους κανόνες της Συνθήκης, αλλά και το γράμμα των ίδιων των Οδηγιών, αυτές παρέχουν ένα ελάχιστο επίπεδο προστασίας, το οποίο σημαίνει ότι ούτε μπορούν να μειώσουν το εθνικό επίπεδο προστασίας, ούτε οι διαδικασίες μεταφοράς τους μπορούν να μειώσουν το επίπεδο προστασίας που αυτές παρέχουν.

Δεν θα ήθελα να σας κουράσω με λεπτομέρειες, γι' αυτό θα αναφέρω ορισμένα μόνο χαρακτηριστικά σημεία.

Για παράδειγμα, στον ορισμό της έννοιας της άμεσης διάκρισης, που είναι η πιο απλή και απτή, ο Έλληνας νομοθέτης προσέθεσε την φράση ότι «υπάρχει άμεση διάκριση όταν αυτή γίνεται κατά τρόπο αθέμιτο και αδικαιολόγητο». Και παρατηρεί εύλογα η ΕΕΔΑ: «Μα είναι δυνατόν να υπάρ-

χει θεμιτός και δικαιολογημένος τρόπος άμεσης διάκρισης»; Οι εξαιρέσεις που προβλέπονται στη συνέχεια είναι σαφείς, δεν καταλείπουν περιθώριο για να υπάρξει θεμιτή και δικαιολογημένη διακριτική μεταχείριση.

Επίσης, σημαντική ήταν η παρατήρηση της ΕΕΔΑ σχετικά με τη διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας. Το ν/σχέδιο περί μεταφοράς των Οδηγιών εμπεριέχει τέτοια εξαίρεση που, τελικώς, η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης περιορίζεται μόνο στο δημόσιο τομέα και δεν μπορεί να επεκταθεί και στον ιδιωτικό τομέα. Η ΕΕΔΑ είχε προτείνει επίσης, να τροποποιηθούν όλοι οι Κώδικες Δικονομίας, ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, ο Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας και το Π.Δ. 18/89 που διέπει τη διαδικασία ενώπιον του ΣτΕ, ούτως ώστε να είναι ευχερές για νομικά πρόσωπα, ενώσεις, σωματεία και οποιουσδήποτε φορείς, υπό οποιαδήποτε νομική μορφή, να μπορούν είτε να κινήσουν διαδικασία, είτε να παρέμβουν σε εκκρεμή δίκη, όταν πρόκειται για παραβίαση των αρχών της ίσης μεταχείρισης εις βάρος των εργαζομένων. Έτσι όπως έχει η εθνική νομοθεσία, ήτοι το άρθρο 669 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και το σχέδιο μεταφοράς της Οδηγίας, η δυνατότητα αυτή συρρικνώνεται ουσιαστικά και περιορίζεται μόνο στη δυνατότητα σωματείων, ενώσεων και Επιμελητηρίων που μπορούν να ασκούν δικαιώματα που απορρέουν από Σ.Σ.Ε. ή διατάξεις εξομοιούμενες προς αυτές.

Το πνεύμα όμως, της Οδηγίας είναι πολύ ευρύτερο και επιδιώκει μόνο τη θέσπιση της δυνατότητας για τις νομικές αυτές ενώσεις να προστατεύουν τα μέλη τους ή να προστατεύονται από τις Σ.Σ.Ε., εφόσον αυτό προβλέπεται, ήδη, από το εργατικό δίκαιο. Σκοπός της Οδηγίας είναι να μπορούν οι νομικές αυτές ενώσεις να κινούν δίκες ιδίω ονόματι ή να παρεμβαίνουν σε εκκρεμείς δίκες ιδίω ονόματι, όταν κάποιος εργαζόμενος, που μπορεί να μην είναι και μέλος τους, έχει υποστεί διακριτική μεταχείριση. Κατά τούτο, νομίζουμε ότι πρέπει οπωσδήποτε να γίνουν παρατηρήσεις και ει δυνατόν να τροποποιηθούν στο σημείο αυτό και οι Κώδικες Πολιτικής και Διοικητικής Δικονομίας.

Το τελευταίο σημείο του νομοσχεδίου αυτού που ήχθη ενώπιον της Επιτροπής μας είναι οι φορείς προώθησης, ζήτημα ιδιαίτερα σημαντικό. Σύμφωνα με την Οδηγία, οι φορείς προώθησης πρέπει να είναι ανεξάρτητοι. Σύμφωνα όμως με το νομοσχέδιο που επεξεργασθήκαμε, οι φορείς αυτοί είναι τρεις. Κατά ένα μέρος, είναι ο Συνήγορος του Πολίτη, που είναι πράγματι μια συνταγματικώς κατοχυρωμένη ανεξάρτητη αρχή, η οποία όμως επιλαμβάνεται μόνον όσων θεμάτων αφορούν σε εργαζόμενους στο δημόσιο τομέα. Δεύτερη αρχή είναι το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας, το ΣΕΠΕ, το οποίο θα επιλαμβάνεται περιπτώσεων εργαζομένων στον ιδιωτι-

κό τομέα, εφόσον υπάρχουν συμβάσεις εργασίας. Τρίτη αρχή, που θα έχει αρμοδιότητα όταν υπάρχουν περιπτώσεις αναφερόμενες στον ιδιωτικό τομέα, αλλά που δεν συνιστούν εργασιακές σχέσεις, διότι είναι άλλες μορφές απασχόλησης, συστήνεται -σύμφωνα με το σχέδιο- Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης στο Υπουργείο Δικαιοσύνης.

Η ΕΕΔΑ λοιπόν, εύλογα παρατήρησε ότι, πλην του Συνηγόρου του Πολίτη, που αποτελεί ανεξάρτητη αρχή, το ΣΕΠΕ και η Επιτροπή του Υπουργείου Δικαιοσύνης δεν είναι ανεξάρτητοι φορείς και δεν προκύπτει από πού αρύονται τη νομιμοποίηση τους για να μεσολαβήσουν ανάμεσα σε εργοδότες και εργαζόμενους, ώστε να επιλύσουν μεσολαβητικά έστω διαφορές που έχουν ανακύψει λόγω διακριτικής μεταχείρισης.

Επίσης, ένα θέμα υπάρχει και σχετικά με την αρμοδιότητα της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής της Βουλής, όπου βέβαια, το ίδιο το Σύνταγμα της αναθέτει την αρμοδιότητα για να προβεί στο γενικό διάλογο για θέματα εργασιακής πολιτικής, δεν νομίζουμε όμως πως είναι το κατάλληλο όργανο για να επιτελέσει το ρόλο του κοινωνικού διαλόγου με τις Μ.Κ.Ο. και για να διαδώσει τις πληροφορίες και τη νομοθεσία, όπως επιτάσσει η Οδηγία σχετικά με την ίση μεταχείριση των εργαζομένων.

Έτσι λοιπόν, για να επανέλθουμε από εκεί που ξεκινήσαμε, η ελληνική μεταναστευτική πολιτική προσπαθεί μέσω της ασφαλιστικής δικλείδας του Ευρωπαϊκού δικαίου να διορθώσει τα σφάλματα του παρελθόντος, να ξεφύγει από την φάση του αστυνομικού και ελεγκτικού δικαίου και να προχωρήσει σε μια φάση κοινωνικής ένταξης και εξανθρωπισμού των μεταναστών.

Εάν μπορούσαμε να συνοψίσουμε τις προτάσεις μας, θα λέγαμε, ότι εφόσον μεταφερθούν οι Οδηγίες στην εσωτερική έννομη τάξη θα πρέπει να υπάρξει και μια τροποποίηση του Ν. 2910/2001 βασισμένη σε τρεις αρχές.

-Στην αρχή της ενημερωμένης μεθοδικότητας, που πολύ απλά σημαίνει ότι η σχετική δράση των οργάνων θα πρέπει να βασίζεται σε επιστημονικά δεδομένα, στη συνεχή εκπαίδευση των αρμόδιων υπηρεσιών και σε ενημέρωση της νομοθεσίας με βάση όλα τα σχετικά διεθνή κείμενα προστασίας των ανθρώπινων και εργατικών δικαιωμάτων των αλλοδαπών.

-Στην αρχή της ουσιαστικής συνεργασίας της χώρας υποδοχής με τις χώρες προέλευσης και τράνζιτ των μεταναστών, αλλά και με όλες τις άλλες χώρες -μέλη της Ε.Ε. με τις οποίες η Ελλάδα οφείλει να συνεργάζεται αποτελεσματικά προς επίτευξη των κοινών στόχων που θέτει η Συνθήκη.

-Στην αρχή της υιοθέτησης σαφούς πολιτικής μεταναστευτικής εισόδου, η οποία θα πρέπει να είναι όχι μόνο συστηματική και ελαστική, αλλά κυρίως να τείνει στην πολιτική της κοινωνικής ένταξης των μεταναστών, δηλαδή της αποτελεσματικής προστασίας και στήριξης των ατομικών, πολιτικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων τους στην χώρα υποδοχής. Χωρίς αυτή την κοινωνική ένταξη οποιαδήποτε προσπάθεια δημιουργίας μεταναστευτικής πολιτικής είναι καταδικασμένη να αποτύχει μακροπρόθεσμα και να δημιουργήσει κοινωνικά ρήγματα και αντι-μειονοτικές νοοτροπίες που είναι ανεπίτρεπτες σε ένα σύγχρονο ευρωπαϊκό κράτος.

---

4. ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ (ECRI), Αθήνα, 18.11.2004

4. ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑ ΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ (ECRI), Αθήνα, 18.11.2004

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Στις 18.11.04, πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα (Ξενοδοχείο «Τιτάνια»), Στρογγυλή Τράπεζα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας του Συμβουλίου της Ευρώπης (ECRI), στην οποία κλήθηκαν να μετάσχουν, εκτός από εκπρόσωποι των Υπουργείων, και αρμόδιοι φορείς. Από πλευράς ΕΕΔΑ, παρόντες ήταν η Πρόεδρος κα. Α. Μαραγκοπούλου, τα μέλη κκ. Ν. Φραγκάκης, Α. Χρυσοχοϊδου-Αργυροπούλου, Σ. Περράκης, Λ. Διβάνη, Λ.-Α. Σισιλιάνος, Α. Θεοδώρου, Χ. Λάμπρου και Α. Θεοδωρίδης, οι Επιστημονικοί Συνεργάτες και η Γραμματέας.

Ο Πρόεδρος της ECRI, κ. Michael Head, και ο Καθηγητής κ. Στέλιος Περράκης, μέλος της ΕΕΔΑ και συντονιστής της πρωινής συνεδρίας, απηύθυναν εισαγωγικούς χαιρετισμούς.

Πρώτο θέμα της ημερήσιας διάταξης ήταν η «Τρίτη Έκθεση της ECRI για την Ελλάδα». Τον λόγο έλαβε ο Πρόεδρος της ECRI, ενώ τα συμπεράσματα εκφωνήθηκαν από την Καθηγήτρια κα Raluca Besteliu, μέλος της ECRI.

«Ο ρατσισμός και η ξενοφοβία στον δημόσιο λόγο και στη δημόσια σφαίρα» αποτέλεσε το δεύτερο θέμα της στρογγυλής τράπεζας. Η Καθηγήτρια κα Λένα Διβάνη, μέλος της ΕΕΔΑ, σχολίασε το κλίμα της κοινής γνώμης όσον αφορά τις μειονότητες στην Ελλάδα. Η κα Διβάνη ανέφερε ότι τα σύνορα του Ελληνικού κράτους βρίσκονται σε μια περιοχή των Βαλκανίων, όπου οι εξελίξεις είναι πάντοτε ρευστές, ενώ το ζήτημα των μειονοτήτων έχει επίσης ιστορική βάση, βάσει και σχετικής συνθήκης. Η κοινωνία των πολιτών είναι πολύ πρόσφατη στην Ελλάδα, η οποία εξακολουθεί να διέπεται από συντηρητισμό, ενώ η κατάσταση παγιώνεται και από τα μέσα ενημέρωσης. Στα πλαίσια αυτά, οι οικονομικοί μετανάστες, οι Ρομά και οι πολιτικοί πρόσφυγες αποτελούν απειλούμενες ομάδες, αν και η κοινή γνώμη εμφανίζεται θετικότερα προσκείμενη στην τελευταία κατηγορία. Από την πλευρά του, ο Βουλευτής κ. Αλέκος Αλαβάνος, εκπρόσωπος του Συνασπισμού, μίλησε σχετικά με πολιτικές πρωτοβουλίες προκειμένου να καταπολεμηθεί ο ρατσισμός σε τοπικό επίπεδο.

Τρίτο θέμα στην ημερήσια διάταξη ήταν «οι επερχόμενες προκλήσεις όσον αφορά την εθνική νομοθεσία καταπολέμησης του ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων». Το λόγο πήρε η κα Claudia Lam, μέλος του ECRI, η οποία ανέλυσε την Σύσταση Γενικής Πολιτικής Υπ. Αριθ. 7 της ECRI περί

Εθνικής Νομοθεσίας για την Καταπολέμηση του Ρατσισμού και των Φυλετικών Διακρίσεων. Στη συνέχεια, ο Καθηγητής κ. Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος, Αναπληρωτής Προεδρεύων του Α? Τμήματος της ΕΕΔΑ, παρουσίασε και σχολίασε το σχέδιο νόμου για την ενσωμάτωση των Κοινοτικών Οδηγιών για την εξάλειψη των διακρίσεων, με ιδιαίτερη έμφαση στην ενσωμάτωση της Κοινοτικής Οδηγίας 2000/43/ΕΚ η οποία αφορά την εξάλειψη των διακρίσεων λόγω φυλής ή εθνοτικής προέλευσης. Γενική εκτίμησή του ήταν ότι το σχέδιο νόμου είναι βελτιωμένο σε σχέση με το προηγούμενο, ότι βαίνει προς τη σωστή κατεύθυνση αλλά συγχρόνως ορισμένες από τις επισημάνσεις και προτάσεις της ΕΕΔΑ στο προηγούμενο νομοσχέδιο δεν έχουν ακολουθηθεί, παρότι είναι άρτια θεμελιωμένες από νομική άποψη. Τέλος, ο κ. Κωνσταντίνος Τσιτσελίκης, εκπρόσωπος του Κέντρου Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων, εξέτασε τις νομικές προβλέψεις για τα θύματα διακρίσεων στην Ελλάδα.

Οι «μετανάστες στην Ελλάδα» αποτέλεσαν το τέταρτο και τελευταίο θέμα της συνάντησης. Η κα Άννα Μαρκάκη, εκπρόσωπος του Υπουργείου Εσωτερικών αρμόδια σε θέματα Μετανάστευσης, επικεντρώθηκε στην προς διαμόρφωση μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα, ενώ ο κ. Martin Baldwin-Edwards, Συν-Διευθυντής του Mediterannean Migration Observatory, ασχολήθηκε επίσης με τη ελληνική μεταναστευτική πολιτική, από την οπτική της νομικής αβεβαιότητας και της οικοδόμησης μια κοινωνίας ενσωμάτωσης.

Ο κ. Νίκος Φραγκάκης, Α' Αντιπρόεδρος της ΕΕΔΑ και συντονιστής της απογευματινής συνεδρίας, παρουσίασε τα συμπεράσματα της Στρογγυλής Τραπέζης. Με την ευκαιρία, παρατήρησε ότι η συμμετοχή ήταν μεγάλη, ενώ τόνισε, ότι όλη η Ευρώπη αντιμετωπίζει προβλήματα σε μια περίοδο όπου, ιδίως μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων βρίσκεται σε ύφεση. Έκανε, τέλος, λόγο για την ιδιαίτερα εποικοδομητική συνεργασία που είχαν η ECRI και η ΕΕΔΑ, ως προς την πραγματοποίηση της συνάντησης.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) θεσπίστηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης. Σαν παρατηρητήριο αποτελεί αυτόνομο όργανο ανθρωπίνων δικαιωμάτων που ειδικεύεται σε ζητήματα σχετικά με τον ρατσισμό και την μισαλλοδοξία. Απαρτίζεται από ανεξάρτητα και αμερόληπτα μέλη, που διορίζονται με γνώμονα το ηθικό τους κύρος και την εγνωσμένη τους εμπειρογνωμοσύνη στην αντιμετώπι-

ση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, του αντισημιτισμού και της μισαλλοδοξίας.

Ένας από τους πυλώνες του προγράμματος εργασίας της ECRI είναι η ανά χώρα προσέγγιση, με την οποία η επιτροπή αναλύει την κατάσταση σε κάθε κράτος-μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης αναφορικά με τον ρατσισμό και την μισαλλοδοξία και προβαίνει στην διατύπωση υποδείξεων και προτάσεων ως προς τον τρόπο αντιμετώπισης των προβλημάτων που επισημαίνονται.

Τρίτη Έκθεση της ECRI για την Ελλάδα

Περίληψη

Από την δημοσίευση, τον Ιούνιο του 2000, της δεύτερης έκθεσης της ECRI για την Ελλάδα, έχει σημειωθεί πρόοδος σε αρκετούς τομείς που καλύπτονταν από την έκθεση. Για παράδειγμα, ο Συνήγορος του Πολίτη, και η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου έχουν συντείνει στον αγώνα ενάντια στον ρατσισμό και την μισαλλοδοξία στην Ελλάδα. Έχουν ληφθεί μέτρα για να καταπολεμηθεί η παράνομη διακίνηση και εμπορία ανθρώπων. Οι Ελληνικές αρχές έχουν λάβει θέση εναντίον του ρατσισμού και υπέρ μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, ιδιαιτέρως δια της ενίσχυσης του δικτύου των διαπολιτισμικών σχολείων. Παρατηρείται πρόοδος ως προς τον βαθμό θρησκευτικής ελευθερίας που απολαμβάνουν οι μειονοτικές θρησκευτικές ομάδες. Υπάρχει ολοκληρωμένο πρόγραμμα δράσης που στοχεύει να βελτιώσει την καθημερινή ζωή των Ρομά. Επίσης έχουν καταρτιστεί προγράμματα ίσων ευκαιριών για την πρόσβαση στην εκπαίδευση και την απασχόληση για την Μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης. Τέλος, το καθεστώς υπό το οποίο τελούν οι μετανάστες στην Ελλάδα έχει καταστεί το επίκεντρο δύο διαδικασιών νομιμοποίησης.

Εντούτοις, πολλές από τις συστάσεις που περιλάμβανε η δεύτερη έκθεση της ECRI είτε δεν έχουν υλοποιηθεί, ή έχουν υλοποιηθεί μόνο μερικώς. Συνεχίζουν να υφίστανται στερεότυπα, προκαταλήψεις και περιπτώσεις διακρίσεων που στοχεύουν εναντίον μειονοτικών ομάδων, ιδιαίτερα εναντίον της κοινότητας των Ρομά και των μειονοτικών θρησκευτικών ομάδων, αλλά και εναντίον των μεταναστών. Το ποινικό δίκαιο δεν εφαρμόζεται σε επαρκή βαθμό ώστε να περιστείλει τις ρατσιστικές ενέργειες, ενώ το ισχύον αστικό και διοικητικό δίκαιο δεν επαρκεί για να απαγορεύσει τις διακρίσεις αποτελεσματικά. Η θέση της Μουσουλμανικής μειονότητας της Δυτικής Θράκης πρέπει να βελτιωθεί περαιτέρω. Η κατάσταση των μεταναστών απέχει πολύ από την πλήρη νομιμοποίηση, ενώ δεν υπάρχει ακόμη μια συγκροτημένη και στοχευμένη πολιτική ένταξης των μεταναστών. Τα μέτρα σε εθνικό επίπεδο που λαμβάνονται για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας δεν αντανακλώνται πάντοτε στο τοπικό επίπεδο.

Στην τρίτη έκθεση η ECRI προβαίνει σε μια σειρά συστάσεων προς τις Ελληνικές αρχές. Συγκεκριμένα συνιστά την κύρωση ενός αριθμού διεθνών νομικών κειμένων που αφορούν στον αγώνα κατά του ρατσισμού και

της μισαλλοδοξίας. Η ECRI συνιστά στις Ελληνικές αρχές να ενισχύσουν την νομοθετικές διατάξεις και την εφαρμογή τους στο ποινικό, το αστικό και το διοικητικό δίκαιο για να καταπολεμηθούν ο ρατσισμός και οι φυλετικές διακρίσεις. Η ECRI συνιστά στις Ελληνικές αρχές να εντείνουν τις προσπάθειές τους για να βελτιωθεί η κατάσταση των Ρομά, ιδιαίτερα εις ό,τι αφορά την στέγαση, την απασχόληση και την εκπαίδευσή τους. Ενθαρρύνει τις αρχές να συνεχίσουν τις προσπάθειές τους για να βελτιωθεί η κατάσταση των ανηκόντων σε άλλες μειονοτικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένης της Μουσουλμανικής μειονότητας της Δυτικής Θράκης, της Μακεδονικής κοινότητας, των μειονοτικών θρησκευτικών ομάδων, καθώς και των μεταναστών, προσφύγων και αιτούντων άσυλο. Η ECRI συνιστά να καταβληθούν συνεχείς προσπάθειες για την ευαισθητοποίηση των δημοσίων λειτουργών, του κοινού εν γένει, αλλά και των μέσων μαζικής ενημέρωσης ως προς τα δικαιώματα του ανθρώπου και το πρόβλημα του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας. Τέλος, η ECRI συνιστά να νομιμοποιηθούν οι μετανάστες στην Ελλάδα και να ενισχυθούν οι πολιτικές που στοχεύουν στην ένταξη τους.

(Το πλήρες κείμενο της τρίτης Έκθεσης της ECRI για την Ελλάδα βρίσκεται στην ιστοσελίδα www.coe.int/T/E/human rights/Ecri)

5. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ ΜΕ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΗΣ ΚΟΡΕΑΣ, Αθήνα, 19.11.2004

5. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΕΔΑ ΜΕ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΗΣ ΚΟΡΕΑΣ, Αθήνα, 19.11.2004

Στις 19.11.2004 επισκέφθηκαν την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) εκπρόσωποι της Επιτροπής Δικαιωμάτων της Δημοκρατίας της Κορέας. Από πλευράς ΕΕΔΑ μετείχαν η Πρόεδρός της, κα Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, ο Α΄ Αντιπρόεδρος κ. Ν. Φραγκάκης, η Προεδρεύουσα του Γ΄ Τμήματος της ΕΕΔΑ, κα Α. Χρυσοχοΐδου-Αργυροπούλου, ο αν. Προεδρεύων του Α΄ Τμήματος της ΕΕΔΑ, κ. Λ. Α. Σισιλιάνος, ο αν. Προεδρεύων του Ε΄ Τμήματος της ΕΕΔΑ, κ. Θ. Φορτσάκης, οι Επιστημονικοί Συνεργάτες της ΕΕΔΑ, κα Χ. Μουκίου, κα Χ. Παπαδοπούλου και ο κ. Β. Γεωργακόπουλος και η Γραμματέας, κα Κ. Πάντου. Την Εθνική Επιτροπή της Κορέας εκπροσώπησαν ο Πρόεδρός της, κ. Kim Man Heum, ο κ. Jin Suk Kiu (Διευθυντής Διοικητικών Υπηρεσιών), ο κ. Kim Kiou Hong (Βοηθός Διευθυντή), ο κ. Nha Sang Min (Βοηθός στη Διεύθυνση Διερεύνησης Διακρίσεων) και ο κ. Han Kwang Suk (Βοηθός στη Διεύθυνση Παραβίασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου).

Σκοπός της συνάντησης ήταν η αμοιβαία ενημέρωση για τη λειτουργία και τις δραστηριότητες των δύο Επιτροπών σε εθνικό και διεθνές επίπεδο καθώς και η ανταλλαγή απόψεων για σημαντικά ζητήματα Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε συνέχεια της 7ης Διεθνούς Συνάντησης των Εθνικών Επιτροπών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στη Σεούλ (14-17.09.2004). Οι εκπρόσωποι της Εθνικής Επιτροπής της Κορέας παρέλαβαν αντίτυπα των αγγλικών περιλήψεων την ετήσιων εκθέσεων της ΕΕΔΑ και προσέφεραν στην Επιτροπή αναμνηστικά δώρα. Επιπλέον εξέφρασαν την επιθυμία τους για περαιτέρω συνεργασία με την ΕΕΔΑ, πρόταση την οποία αποδέχθηκαν με ιδιαίτερη ικανοποίηση οι εκπρόσωποι της ΕΕΔΑ.

6. 3η ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ 5η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, Βερολίνο, 25-27.11.2004

6. 3η ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ 5η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, Βερολίνο, 25-27.11.2004

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η 3η στρογγυλή τράπεζα των Εθνικών Επιτροπών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου καθώς και η 5η Ευρωπαϊκή συνάντηση των Εθνικών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, πραγματοποιήθηκαν στο Βερολίνο, στις 25 & 26 Νοεμβρίου 2004 και 27 Νοεμβρίου 2004 αντίστοιχα. Την ΕΕΔΑ εκπροσώπησε ο Α΄ Αντιπρόεδρός της, κ. Ν. Φραγκάκης.

Η 3η στρογγυλή τράπεζα των Εθνικών Επιτροπών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου μελέτησε τις τρεις παρακάτω θεματικές ενότητες: (α) Το σύστημα προστασίας των Δ.Α. στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης. (β) Η προστασία των Δ.Α. στο πλαίσιο καταπολέμησης της τρομοκρατίας. (γ) Η προστασία των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων. Ο κ. Φραγκάκης παρουσίασε εισήγηση υπό την (γ) θεματική ενότητα με τίτλο «Ο ρόλος και οι υποχρεώσεις των κρατών για την προστασία των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων». Από τα βασικά συμπεράσματα της τρίτης στρογγυλής τράπεζας ήταν η δέσμευση του Ύπατου Αρμοστή του Συμβουλίου της Ευρώπης για στενότερη συνεργασία και κάθε είδους συνδρομή στις Εθνικές Επιτροπές Δ.Α. και ειδικότερα σ' αυτές που απειλούνται από οικονομικούς ή πολιτικούς λόγους.

Αναφορικά με την 5η Ευρωπαϊκή συνάντηση των Εθνικών Επιτροπών Δ.Α., τα βασικά θέματα που εθίγησαν ήταν κυρίως ζητήματα συνεργασίας των Εθνικών Επιτροπών Δ.Α. με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, το Συμβούλιο της Ευρώπης, τον ΟΑΣΕ και άλλους περιφερειακούς οργανισμούς. Θέμα συζήτησης αποτέλεσε επίσης και το ζήτημα του μετασχηματισμού του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου κατά του Ρατσισμού και της Ξενοφοβίας σε Ευρωπαϊκό Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (Human Rights Agency).Τέλος, αποφασίστηκε η αντικατάσταση της Σουηδίας από την Ιρλανδία στο τετραμελές Ευρωπαϊκό Συντονιστικό Όργανο των Ευρωπαϊκών Επιτροπών Δ.Α., το οποίο θα αποτελείται από την Γαλλία (Προεδρεύουσα), την Δανία, την Ελλάδα και την Ιρλανδία.

Διακήρυξη Βερολίνου-3η Στρογγυλή Τράπεζα

3RD ROUND TABLE
OF NATIONAL HUMAN RIGHTS INSTITUTIONS
Berlin, 25 - 26 November 2004

Organized jointly by
the German Institute for Human Rights
and
the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe

The Berlin Declaration

The 3rd Round Table of National Human Rights Institutions was the latest of a series of bi-annual events convened by the Council of Europe Commissioner for Human Rights with the National Human Rights Institutions (NHRIs) of Council of Europe member states.

The Round Table was competently and generously hosted and co-organized by the *Deutsches Institut fur Menschenrechte* (DIMR - German Institute for Human Rights).

The Round Table included observers from the European Union, the OSCE, the United Nations, Amnesty International, the International Commission of Jurists, Medica Mondiale, the Human Rights Grouping of NGO's that hold participatory status with the Council of Europe as well as Government representatives and a number of individual researchers.

The **Berlin Declaration** deals with the three main themes of the Round Table, i.e.

- The development of the system of human rights protection within the Council of Europe,
- The protection of human rights in the context of the fight against terrorism,
- The protection of victims of trafficking in human beings.

The Berlin Declaration was drafted under the responsibility of the General Rapporteur by a drafting committee composed of the rapporteurs on the three themes, the Director of the DIMR and a representative of the Council of Europe Commissioner for Human Rights. It was discussed and adopted by the participants.

* * *

The participants of the Round Table

- recalled the Recommendations made at the previous meeting in Belfast and Dublin in November 2002 on the «Role of NHRIs in the prevention and resolution of conflict and tension», «The rights of asylum seekers» and «Co-operation between NHRIs and between them and the Council of Europe and other international organisations»;
- recalled the Seoul Declaration that was adopted by the NHRIs at their Seventh International Conference held in Seoul on 14 - 17 September 2004;
- took note of the activities of the Council of Europe in the field of human rights protection, including those of the Council of Europe Commissioner for Human Rights, as well as of the new perspectives opened by Protocol 14 to the European Convention on Human Rights;
- took note of the activities of the EU in the field of human rights protection, in particular concerning the Network of Independent Experts on Fundamental Rights, the European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia and the foreseen extension of its mandate that will transform it into the «Fundamental Rights Agency»;
- took note of the activities of the Office of the UN High Commissioner for Human Rights, in particular its role in facilitating engagement among NHRIs and relevant UN bodies;
- expressed satisfaction with the co-operation among them and the Council of Europe Commissioner for Human Rights, especially the manner in which the Commissioner exercises his functions in the context of his official visits to their countries;
- expressed satisfaction with the newly established co-operation with NGOs, academia and individual experts;

and adopted the following conclusions and recommendations:

Regarding the system of human rights protection within the Council of Europe

1. Participants called on the Council of Europe Commissioner for Human Rights to pursue his efforts to assist member States in setting up truly independent NHRIs pursuant to the Paris Principles and to intensify his good co-operation with them, especially by convening round table meetings at yearly (and not bi-annual) intervals and by facilitating engage-

ment among NHRIs and Council of Europe fora in their field of competence, as is foreseen in the agreement on the establishment of the Liaison Office between the Commissioner's Office and the Presidency of the European Co-ordinating Committee.

2. Participants called on the Council of Europe Commissioner for Human Rights to develop strategies for assisting national institutions which are threatened by closure, by limits to their mandate or by a dramatic cut to their budget as well as assisting individuals being threatened due to their work for a national institution.

3. Participants called on the Council of Europe Commissioner for Human Rights to consider ways of fostering co-operation on the European level among NHRIs and national ombudspersons with a general competence.

4. Participants called on the Council of Europe Commissioner for Human Rights to ensure that his actions received more public attention in their countries, *inter alia* by having his reports translated into the language(s) of the country in question and by using all available means of user friendly communication.

5. The NHRIs agreed to inform the Council of Europe Commissioner for Human Rights of the human rights situation in their countries in order to help him prepare his country visits and reports, and to draw his attention to emergency situations as they arise.

6. The NHRIs agreed to consider adequately and give publicity to the Council of Europe Commissioner's reports on their country, to monitor the implementation of his recommendations and to inform him in case human rights violations addressed by him continue.

7. The NHRIs agreed to request the Council of Europe Commissioner's opinion on draft legislation or draft regional or international instruments whenever there is concern that they may be in conflict with the need to ensure respect for human rights and fundamental freedoms.

8. The NHRIs agreed to exchange information and co-ordinate their positions with respect to intended national, regional or international instruments which, if adopted, could endanger the exercise of human rights and fundamental freedoms and invited the Council of Europe Commissioner for Human Rights to facilitate their co-ordination.

9. The NHRIs agreed to draw the Council of Europe Commissioner's attention to possible cases before the European Court of Human Rights in which, in the interest of the defence of human rights in Europe, he could consider intervening pursuant to Article 13 of Protocol 14 to the European Convention on Human Rights.

10. The NHRIs called on the Council of Europe to ensure greater transparency of and add qualified outside expertise, including from NHRIs, to its work, particularly in standard setting. They agreed to use their best endeavours to participate actively and efficiently in Council of Europe fora that are or will be opened to their participation, directly or via the Presidency of their European Co-coordinating Committee, as applicable. To this end, they asked the European Co-coordinating Committee to propose a strategy.

11. The NHRIs agreed to be ready to account publicly for the efforts undertaken by them in the above areas.

Regarding the protection of human rights in the context of the fight against terrorism

12. NHRIs stressed the State obligation to uphold human rights standards in the context of counter-terrorism measures. They underlined that invasive measures call for stronger legal safeguards, and critically addressed the widespread approach of 'striking a balance' between human rights and security issues. It is internationally recognized that the protection of human rights is fundamental and a prerequisite for any counter-terrorism measure. As such it is part of, rather than contradictory to, fulfilling the State obligation to protect people within its jurisdiction.

13. In order to avoid abuses by authorities, NHRIs underline the importance of the principle of the rule of law, as anchored in the European Convention on Human Rights. This includes, *inter alia*, the requirement of precise legal definitions of terrorism-related and other crimes. Furthermore, NHRIs stress the need for remedies and judicial review in cases of alleged infringement of human rights by counter-terrorism measures.

14. The NHRIs affirmed that they will scrutinise measures taken or proposed by States to combat terrorism, in particular those reported to the UN's Counter-Terrorism Committee and those prepared within the Council of Europe and the EU, with a view to ensuring that there are corresponding safeguards adequately protecting human rights and the rule of law, as are laid down, *inter alia*, in the Council of Europe Guidelines on Human Rights and the Fight Against Terrorism.

15. The NHRIs affirmed that they will seek to ensure that governments do not permit anti-terrorism measures to be applied abusively in contexts such as immigration control and the fight against criminal activities and resulting in unjustifiable discrimination; they will also seek to ensure that governments do not disregard international human rights standards for reasons of foreign policy.

16. The NHRIs affirmed that they will use their best endeavours to scrutinise the activities of police and surveillance agencies, the decisions taken by data protection authorities and the judgments of courts to assess their compliance with international human rights standards. In particular, the NHRIs agreed to draw attention to the need to exclude in any proceedings evidence obtained by the use of torture or cruel, inhuman or degrading treatment of any person by the agent of any State.

17. The NHRIs agreed to engage with media organisations, with political parties and with civil society to raise awareness and understanding of international human rights standards relevant to the fight against terrorism and to study the causes of terrorism.

18. The NHRIs agreed to share their expertise in this area and to strive to work together to achieve the commitments in this Declaration.

19. In the face of an increasingly negative attitude towards human rights and those who defend them, the NHRIs emphasized the need for greater solidarity among them and asked the European Co-ordinating Committee to come forward with a strategy to achieve this.

Regarding the protection of the victims of trafficking in human beings

20. The NHRIs agreed to help raise awareness that trafficking in human beings - as a modern form of slavery - is a major violation of human rights, especially the right to respect for dignity and integrity, which States are obliged to combat and prevent.

21. The NHRIs agreed on the need to participate in the negotiations of the draft Convention of the Council of Europe on action against trafficking in human beings so as to request the strengthening of the right to respect for dignity throughout said instrument. They agreed to encourage the adoption and ratification of such instrument.

22. The NHRIs agreed to call upon States to sign and ratify the UN Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families, the UN Convention Against Transnational Organized Crime and its Protocols as well as the International Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women (CEDAW) and its Optional Protocol.

23. The NHRIs agreed to monitor the adequate implementation of international standards that affect the protection against trafficking in national practice and legislation. On the international level, they agreed to participate actively as observers in the UN Working Group on Contemporary Forms of Slavery as well as in the Committee on Elimination of Discrimination against Women.

24. The NHRIs underlined that combating the root causes of trafficking requires an integral approach encompassing gender and minority rights in the protection of victims and their families. This includes investigating the adverse effects of legislative proposals on vulnerable groups exposed to trafficking. The NHRIs agreed to pay attention to the impact of poverty on trafficking as well as sexual exploitation.

25. The NHRIs agreed to aim at ensuring that the illegal recruitment, transportation, transfer, harbouring or receipt of persons is prevented and repressed effectively. They agreed to promote the necessary assistance to victims of trafficking, including rehabilitation, without discrimination.

26. The NHRIs agreed to monitor and investigate the conduct of deployed military and civilian personnel from their respective countries that encourages or leads to trafficking and other forms of violence or sexual exploitation, especially of women and children. They also agreed to enter into dialogue with States to strengthen preventive measures, including education, information and the development of codes of conduct.

27. The NHRIs agreed on the need of establishing a European strategy of combating trafficking in human being that respects and protects the rights of the victims. This should include studies of the effect of sanctioning the perpetrators of sexual exploitation.

Αποφάσεις 5ης Ευρωπαϊκής Συνάντησης των Εθνικών Επιτροπών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Resolutions

The fifth European meeting of National institutions for the promotion and protection of human rights (NHRIs) took place on November 26 and 27 in Berlin, Germany. The event was co-organized by the French National Consultative Commission for Human rights, president of the European coordinating group of NHRIs, and by the German Institute for Human Rights, host of the meeting.

Were present at the meeting:

- The fully accredited European NHRIs
- Other European NHRIs invited as observers
- The office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, the office of the High Commissioner for Human Rights of the Council of Europe, the OSCE's Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), the Directorate-General for Justice, Freedom and Security of the European Commission, the EU Monitoring Centre on Racism and Xenophobia, the EU network of independent experts on fundamental rights.

It was decided to:

1. Adopt the activity report 2002-2004 of the European coordinating group of NHRIs, presented by its president.
2. • Form the new European Co-ordination Committee for two years with the fully accredited NHRIs of Denmark, France, Greece, Ireland, which will represent the European group at the ICC;
   • Renew the mandate of the French institution's presidency;
   • Renew the mandate of the Danish institution as representative of the European group to the accreditation committee of the ICC;
   • Entrust the four members of the European Committee to draft these resolutions.
3. Adopt the conclusions of the third roundtable of NHRIs with the office of the High Commissioner of the Council of Europe, called the «Berlin declaration».

Thematic Resolutions

A/ Cooperation with the liaison office within the Council of Europe Commissioner for Human Rights

4. After having acknowledged the proposals put forward by the director of the Office of the Commissioner for Human Rights, NHRIs agreed to:

- Assist the Commissioner for Human Rights within the negotiations held at the Council of Europe;
- Ask the Commissioner to continue to promote the participation of NHRIs in the work of all the relevant bodies of the Council of Europe dealing with human rights issues;
- Ask the presidency of the European group to continue coordinating for the involvement of NHRIs in the work of the Council of Europe, and to try to find common positions, where appropriate.

B/ Cooperation with the National Institutions Unit of the High Commissionner for Human Rights of the United Nations

5. After having acknowledged the report and analysis of the chief of unit, it was:

- Noted with satisfaction the improvement prospects for the involvement of NHRIs within the annual session of the Commission for Human Rights of the U.N.
- Wished that NHRIs be able to participate to the work of other human rights bodies of the U.N.; and NHRIs committed to participate actively and in a constructive way if need be;
- Suggested to continue and enhance the alert procedure for the case where a national institution is being threatened to disappear or be arbitrarily modified;
- Proposed to ask our respective governments to grant voluntary contributions -of a substantial amount- for the functioning and operations carried out by the Commissioner for Human Rights in support of NHRIs.
- Wished that training and information programs for NHRIs be strengthened.

C/ Cooperation with the OSCE

6. After having acknowledged the presentation of the director of the OSCE's Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), it was agreed to:

- Set up a regular and institutionalized cooperation with the ODIHR, as well as with the high Commissioner on national minorities and the representative on freedom of the media;
- Ask the ODIHR to create a liaison with NHRIs, and cooperate with the European coordinating committee;
- Participate to the thematic activities of the OSCE, with observer status;
- Organise common thematic events (roundtables, seminars) on current issues (such as racism, antisemitism and islamophobia);
- To provide input to the OSCE, upon request, regarding the human rights and democracy situation in our countries, particularly regarding electoral processes.

D/ Cooperation with the future Agency on Fundamental Rights of the European Union

7. After having acknowledged the information submitted by the Directorate-General for Justice, Freedom and Security of the European Commission, and by the director of the EU Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC), and after having heard the coordinator of the EU network of independent experts on fundamental rights, it was agreed to:

- Actively participate in the consultation and negotiation process launched by the European Commission;
- Support the extension of the mandate of the EUMC in view of its conversion into a Fundamental Rights Agency of the European Union, independent and well-anchored at national level with National Human Rights Institutions, in compliance with the Paris principles;
- Subscribe to the current positions of the European Commission regarding:
  - The need to avoid the duplication with activities carried out by other regional and international bodies;
  - The need to put aside any competency to deal with individual complaints;
  - The mission of data analysis, and that of proposal, as a tool for decision-making within the European Union;
  - The need to include the activities of the EUMC as a priority subject matter for the future Agency.
- Pursue the drafting of a common position of European NHRIs, which is to be submitted promptly to the European Commission.

Motions

Establishment of Independent National Human Rights Institution in Turkey

We, European National Human Rights Institutions, acknowledge with appreciation the initiative to develop a truly independent national human rights institution in Turkey.

We urge all those involved in this initiative to ensure such an institution in full compliance with the Paris Principles.

Democratic process in Ukraine

We, European National Human Rights Institutions, express our concern facing the events that took place during the two rounds of the presidential election in Ukraine.

According to the information submitted by international observers, multiple serious and massive frauds occurred. We consequently recommend that all legal and institutional procedures in place be used in order to fully respect the will of the people, in the prospect of reinforcing democracy and the rule of law.

Within this context, we regret the fact that the Ukrainian human rights institution did not take position.

We hope that Ukraine will find promptly a pacific solution respectful the principles of democracy and human rights that we, Human rights Institutions, promote in Europe and in the world.

Tribute to Mrs Margareta Wadstein

The National Human Rights Institutions present in Berlin, pay with emotion a tribute to Mrs Margareta Wadstein, Swedish Ombudsman against ethnic discrimination, who passed away recently.

They recall her presence within all of the activities of the European group, ever since the creation of the group, and her active participation marked by her wisdom, intelligence, competence, and discretion.

They express their most sincere condolences to her family, friends, and colleagues.

Έκθεση δραστηριοτήτων των Εθνικών Επιτροπών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για το διάστημα 2000-2004

European Co-ordinating Group for National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights

ACTIVITY REPORT

2002-2004

Prepared by the National Consultative Commission for Human Rights-France

Introduction

The first «European meeting of National Institutions for the promotion and protection of Human Rights (NHRIs)» was held in Strasbourg within the Council of Europe on November 7-8-9, 1994 in Strasbourg, on the French National Consultative Commission on Human Rights (CNCDH)'s initiative. Since then, the European network of NHRIs has considerably developed and strengthened. Since resolution 97(11) of the Committee of Ministers of the Council of Europe, the network has been institutionalised within the framework of the Council of Europe, in cooperation with the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe.

A regional reorganisation of national Institutions for the promotion and protection of Human Rights is planned throughout the world. Structures have consequently also been created in the Asia/Pacific area, Africa and the Americas.

The European group for NHRIs is a network that unites independent and pluralistic institutions. Beyond its role of providing a forum of exchange between its members, the group also aims at contributing to an improvement in the respect and protection of Human Rights throughout the continent.

The European group organises a regular series of meetings and consultations. It maintains close links with the Council of Europe as a result of the round tables centred on one or more themes that it organises every two years. These round tables are complemented by a regional meeting of European Human Rights institutions aimed at discussing and examining the activities and work of the European Group and at defining future projects.

From Belfast and Dublin, where the last meetings were held, to Berlin this year, two years have passed under the presidency of the French National Consultative Commission on Human Rights (CNCDH). This report highlights the main activities that were accomplished by the group from 2002 to 2004.

I. November 2002, Dublin and Belfast: 2nd Round table and 4th regional meeting

A. The second European round table between National Human Rights Institutions and the Council of Europe

In compliance with resolution 97-11 on « co-operation between national Human Rights Institutions of member states and between them and the Council of Europe», the Committee of Ministers of the Council of Europe instituted regular meetings (round tables) with national Institutions. The aim of this initiative was to enable an exchange of points of view and experience in the field of the promotion and protection of Human Rights in Europe.

The second round table of national Institutions for the promotion and protection of Human Rights in Europe took place on 14th - 16th November 2002 in Belfast (Northern Ireland) and in Dublin (Republic of Ireland). It was organised by the General Secretariat of the Council of Europe, in co-operation with the Human Rights Commission of Northern Ireland (United Kingdom) and the Human Rights Commission of the Republic of Ireland.

The second round table was held in the presence of Mr. Alvaro Gil-Robles, Council of Europe Commissioner for Human Rights, and Mr. Pierre-Henri Imbert, Council of Europe Director for Human Rights. It was attended by national Institutions from Albania, Germany, Bosnia-Herzegovina, Denmark, Spain, France, Greece, Ireland, Moldavia, the Netherlands, Norway, the United Kingdom, the Federation of Russia and Sweden.

Three themes were discussed:

1- The role of national Institutions in conflict prevention and resolution;
2- The rights of asylum seekers;
3- Co-operation- both among NHRIs and between NHRIs and the Council of Europe.

Recommendations were made on each of these three themes1. A recommendation was also adopted by NHRIs to the effect that the mandate of the European Commission against racism and intolerance (ECRI) should be extended to include discrimination against homosexuals because of their sexual orientation.[1]

[1] *See appendix 2.*

B. Fourth regional European meeting of Institutions for the promotion and protection of Human Rights

Present at the meeting:

Fully accredited National Institutions:

The Danish Centre for Human Rights; the National Consultative Commission for Human Rights (France); the National Commission for Human Rights (Greece); El Defensor del Pueblo (Spain) ; the Ombudsman against Ethnic Discrimination (Sweden).

The other European National Institutions:

The People's Advocate (Albania) ; The Human Rights Ombudsman of Bosnia and Herzegovina ; le Deutsches Institut fur Menschenrechte (Germany); the Parliamentary Commissioner for Human Rights (Hungary); the Human Rights Commission (Ireland); the Moldavian Centre for Human Rights; the Equal Treatment Commission (The Netherlands); the Norwegian Centre for Human Rights; the Commissioner for Human Rights of the Russian Federation; the Swiss Federal Commission against Racism; the Northern Ireland Human Rights Commission.

Observers:

The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights; the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe

Decisions:

1. Following a debate, the European National Institutions adopted the Rules of Procedure of the European Regional Group (see annexed text).

2. The fully accredited National Institutions elected the members of the European Co-ordinating Committee, choosing the following: The Danish Centre for Human Rights; the National Consultative Commission for Human Rights (France); the national Commission for Human Rights (Greece) and the Ombudsman against Ethnic Discrimination (Sweden).

The European co-ordinating Committee later elected the French Commission at the presidency of the Committee. It was agreed that when having to appoint a member for the Accreditation Committee of the ICC, the European Committee will present the Danish Centre for Human Rights.

3. The National Institutions adopted the recommendations prepared within the framework of the Second Round Table between the Council of Europe and National Human Rights Institutions (see annexed text).

With regard to the project of the establishment of a secretariat for the European Co-ordinating Committee, the National Institutions noted the proposal of the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe regarding the creation of a structure attached to him able to exercise this function. The French Commission declared that it will work together with the Commissioner in order to create this structure as soon as possible.

Thematic Groups:

4. Having listened to the presentation made by Mr Gerard Quinn, the European National Institutions decided to further work on the issue of the United Nations Convention on Disability. The Irish Commission was appointed to coordinate the work on this issue.

5. Regarding the contribution of the European National Institutions to the reform process of the European Court on Human Rights, the Northern Ireland Human Rights Commission offered to coordinate the work of the European group.

6. Regarding the preparation of a Council of Europe Recommendation on the role of National Human Rights Institutions, the French National Consultative Commission for Human Rights agreed to undertake the coordination of the European National institutions' work.

7. The Swedish Institution presented its draft recommendation on the enlargement of the mandate of ECRI to cover discrimination based on sexual orientation. Following the debate, it was agreed to adopt the recommendation provided the Swedish Institution amend the text in order to include a reference with regards to the Member States to provide ECRI with additional resources in order to cover the enlargement of its mandate (see annexed text).

Organisation of the Fifth European Meeting for National Institutions:

8. The German Institute suggested that the Fifth European Meeting of National Institutions be held in Berlin in 2004, a proposal that was accepted by the National Institutions.

Adopted in Dublin on 16 November 2002

II. Co-operation between the European Group of NHRIs and the Council of Europe

A. Office of the Commissioner for Human Rights

Creation of an office for national Human Rights institutions to liaise with the Council of Europe Commissioner for Human Rights

The fourth regional European meeting of national Institutions for the promotion and protection of Human Rights took place on 16th November 2002 in Dublin. During the meeting, the regional European Group evoked the possibility of creating an office for national European Human Rights institutions to liaise with the Council of Europe Commissioner for Human Rights.

The liaison office was officially established on 21st January 2003 via the following mandate:

> Establishment of an office for liaison between European national institutions for the promotion and the protection of human rights and between them and the Office of the Council of Europe Commissioner for Human Rights
>
> Name:
>
> Liaison Office for European national institutions for the promotion and the protection of human rights (BL-INEDH)
>
> Purpose:
>
> 1. To organise the biennial Round Tables of European National Human Rights Institutions (in accordance with Resolution (97) 11 of the Committee of Ministers of the Council of Europe) and the European Meetings of these institutions, liaising between the Office of the Council of Europe Commissioner for Human Rights and the Chair of the European Co-ordinating Committee of National Human Rights Institutions;
>
> 2. To promote the role of European national human rights institutions within the Council of Europe;
>
> 3. To inform European national human rights institutions about Council of Europe activities that could be of interest to them;
>
> 4. To consult European national human rights institutions about human rights issues dealt with at the Council of Europe, in particular those dealt with by the Commissioner's Office, through the Chair of the Co-ordinating Committee;
>
> 5. To foster the establishment and development of European national human rights institutions and provide technical assistance, drawing in particular on experts from European national institutions;

6. To seek synergy between networks of ombudsmen and European national human rights institutions;

7. To organise occasional events (seminars, colloquies, thematic meetings and so on) as required;

8. To collect, analyse and disseminate information on the activities of European national human rights institutions;

9. To conduct any other activity deemed to be of common interest by the European Co-ordinating Committee of National Institutions and the Commissioner's Office.

Operational arrangements:

1. The Commissioner's Office shall provide the staff and infrastructure for the Liaison Office and meet its operating costs within the limits of its budgetary capacity. It may seek the voluntary support of one or more member states to help cover the expenditure.

2. Wherever possible, the Liaison Bureau's work and communications shall be conducted in the Council of Europe's two official languages (English and French). Direct communication with the Chair may be in one language only.

3. The Liaison Office shall have its own site within the Commissioner for Human Rights' web site.

4. The Liaison Office shall use the letter heading appended.

[21 January 2003]

B. Steering Committee for Human Rights (CDDH)

The European Co-ordinating group for national Institutions has the status of an observer of the Council of Ministers' Steering Committee for Human Rights (CDDH). It takes an active part in the work of the CDDH and also in that of subordinate structures, and aims at enriching the discussions and activities of the Council of Europe concerning all themes relating to Human Rights.

Over the last two years, the CDDH has put particular emphasis on debates centred on guaranteeing the long-term effectiveness of the European Court of Human Rights. The European group has followed these debates with great interest, as it is perfectly aware of their importance, given the major issues at stake. It initiated discussion and co-ordination between its members with a view to developing a common policy, and submitted a contribution at every stage of the discussion process.

The main meetings of the CDDH and of its subordinate structures attended by the European Group

a) 56th Meeting of the Steering Committee for Human Rights Strasbourg, 18-21 November 2003

The Steering Committee for Human Rights (CDDH) held its 56th meeting on 18-21 November 2003, in the *Palais de l' Europe* at Strasbourg, with Mr Martin EATON (United Kingdom) in the Chair.

The European Coordinating Group for National Institutions for the promotion and protection of human rights was represented by Sarah Pellet, representative of the French National Consultative Commission for Human Rights.

During this meeting, the CDDH in particular:

- adopted its Interim Activity Report: «Guaranteeing the long-term effectiveness of the European Court of Human Rights»;
- adopted its Final Activity Report on Protection of Human Rights during armed conflicts, internal disturbances and tensions and within this framework, also adopted the draft declaration which is intended for the Committee of Ministers;
- noted the ad hoc terms of reference with a view to the elaboration of a draft legally binding instrument on access to official documents and, within this framework, elaborated a questionnaire on the application of Recommendation Rec (2002)2 on access to official documents and adopted a Guide aiming at raising the awareness of national authorities and the public at large;
- adopted three opinions on Parliamentary Assembly Recommendations 1606(2003) «Areas where the European Convention on Human Rights cannot be implemented», 1614(2003) «Environment and human rights», 1615(2003) «The institution of ombudsman» respectively;
- proceeded to an exchange of views with Mr Kevin McNamara, Rapporteur on the Reform of the European Court of Human Rights of the Committee of Legal Affairs and Human Rights of the Parliamentary Assembly and with Mr Alvaro GIL-ROBLES, Commissioner for Human Rights of the Council of Europe; and
- held a tour de table on the state of signatures and ratifications of Protocols No. 12 and No. 13 of the Convention.

b) 57th Meeting of the Steering Committee for Human Rights of the Council of Europe

Strasbourg, April 5-6 2004

The Steering Committee for Human Rights (CDDH) held its 57th meeting on April 5-8, in the Human Rights Building of the Council of Europe in Strasbourg, with Mr Martin Eaton (United Kingdom) as chairman.

The European Coordinating Group for National Institutions for the promotion and protection of human rights was represented by Miss Stephanie Djian, representative of the French National Consultative Commission for Human Rights.

The draft Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the Convention's control system, and its draft explanatory report were adopted in order to be submitted to the 114th Ministerial Session (May 12-13 2004).

c) 58th meeting of the Steering Committee for Human Rights of the Council of Europe

Strasbourg, June 15th-18th

The Steering Committee for Human Rights (CDDH) of the Council of Europe held its 58th session in Strasbourg on June 15th-18th, with Mr. Martin Eaton (United Kingdom) as chairman. The European Coordinating group of National Institutions for the promotion and protection of Human rights was represented by Stephanie Djian, of the French National Consultative Commission for Human Rights (CNCDH).

Now that Protocol 14 has been adopted, the Steering Committee is entering a new stage in its activities. The main purpose of this meeting was to identify the medium and long-term priorities for intergovernmental co-operation activities in the human rights field. Several areas of activity and methods of work were examined, and the role of National Institutions within each was mentioned. Thus, among the future activities of the CDDH, NHRIs could play a particularly active role in the following fields:

- **Fight against terrorism and Protection of human rights**

  The CDDH is planning to hold a seminar in 2005 in order to assess the extent to which the Council of Europe Guidelines on human rights and the fight against terrorism are applied in member states three years after their adoption by the Committee of Ministers (11 July 2002). This seminar

would bring together national anti-terrorism and human rights experts. According to the outcome of the seminar, the CDDH will decide whether to issue a recommendation encouraging member states to comply with the guidelines.

This same topic will be tackled during the third roundtable of European National Institutions' with the Council of Europe (which is to be held in Berlin in November). NHRIs will therefore present their recommendations on this subject to the CDDH and will be involved in the seminar.

- **Protection of victims of terrorist acts**

The task of the CDDH will be to consider whether it is necessary to draft new guidelines on this issue (at present only Guideline XVII deals with the victims of terrorism, specifically on financial compensation as far as their person or their health is concerned), in the light of the case-law of the European Court of Human Rights, to reflect other aspects of aid for the victims of terrorist acts and the protection of their fundamental rights.

- Implementation of the European Convention on Human Rights at the national level

It was decided that the DH-PR (the Committee of Experts for the Improvement of Procedures for the Protection of Human Rights, a subordinate body of the CDDH) would help monitor the implementation of all existing recommendations and resolutions at the national level. The aim is to help States make the best possible use of the various instruments, in particular by disseminating examples of good practice in other states. Once the exercise is completed, an evaluation should be made of the improvements introduced in the different countries in response to the recommendations. NHRIs will be involved in the DH-PR's work.

- Expulsion procedures and human rights

The CDDH will not yet be engaging work in this field. However it is being represented by two of its experts within the CAHAR (ad hoc Committee of experts on the legal aspects of territorial asylum, refugees and stateless persons) which has been mandated to prepare draft guidelines of good conduct for expulsion procedures. It was decided that at the next meeting the CDDH representatives will suggest that NHRIs and NGOs be consulted.

Other activities of the CDDH include the follow-up of protocol 12; social rights and the European Convention on human rights; the drafting of an

instrument on environment and human rights; the implementation of an educational program on human rights; reinforcing the long-term effectiveness of the Court.

d) 54th meeting of the Committee of Experts for the improvement of procedures for the protection of Human Rights (DH-PR), Strasbourg, 10th - 12th September 2003

The Committee of Experts for the improvement of procedures for the protection of Human Rights (DH-PR) held its 54th meeting in Strasbourg on 11th - 12th September 2003. During this meeting, DH-PR drew up three draft recommendations and one draft resolution concerning various proposals contained in the report of the Steering Committee for Human Rights about the long-term effectiveness of the monitoring systems of the European Convention on Human Rights.

The European co-ordinating Group for national Institutions for the promotion and protection of Human Rights was represented by Sarah Pellet, representative of the French National Consultative Commission on Human Rights.

The DH-PR drew up:

-a draft recommendation on the improvement of domestic remedies;

-a draft recommendation on the systematic checking of the compatibility of bills, laws and administrative systems with standards set by the European Human Rights Convention;

-a draft recommendation on the European Convention on Human Rights concerning university education and professional training; and

-a draft resolution concerning judgements that reveal an underlying structural problem.

The three draft recommendations contain explanatory appendices which will be examined at a later stage by a working group comprised of 7 experts and was set up specifically for this purpose.

The DH-PR expressed its overt recognition of the role played by NHRIs in these drafts on two occasions. The first was in the draft recommendation on the systematic checking of the compatibility of bills, laws and administrative systems with standards set by the European Convention on Human Rights. Paragraph 9 of the preamble stressed « the importance of consulting different competent and independent bodies, including national institutions for

the promotion and protection of human rights and non-governmental organisations». The importance of the role of NHRIs was also confirmed in the field of professional training. The draft recommendation on the European Convention on Human Rights concerning university education and professional training underlines in paragraph 10 of the Preamble « the potential role that could be played by national Institutions for the promotion and protection of Human Rights and by non-governmental organisations, particularly as far as the training of persons responsible for the application of laws is concerned, and expresses its satisfaction by steps already taken in this direction».

e) 56th meeting of the Committee of Experts for the improvement of procedures for the protection of Human Rights (DH-PR), Strasbourg, 8-10 September 2004

The 56th meeting of the DH-PR was held in Strasbourg from Wednesday 8 September 2004 - Friday 10 September 2004. The meeting was attended by Paddy Sloan, Chief Executive of the Northern Ireland Human Rights Commission, representing the European Co-ordinating Committee of National Human Rights Institutions.

The key issues being considered during the meeting were:

(i) The methods of implementation of the European Convention on Human Rights at national level.

(ii) Reinforcing the long term effectiveness of the court and the execution of judgements.

Following the 114th session of the Committee of Ministers, the DH-PR was mandated to define the methodology to be applied for drawing up regular progress reports on the implementation of the following five recommendations:

i. Recommendation Rec(2000)2 on the re-examination or reopening of certain cases at domestic level following judgments of the European Court of Human Rights;
ii. Recommendation Rec(2002)13 on the publication and dissemination in the Member States of the text of the European Convention on Human Rights and of the case-law of the European Court of Human Rights;
iii. Recommendation Rec(2004)4 on the European Convention on Human Rights in university education and professional training;
iv. Recommendation Rec(2004)5 on the verification of the compatibility of draft laws, existing laws and administrative practice with the standards laid down in the European Convention on Human Rights;

v. Recommendation Rec (2004)6 on the improvement of domestic remedies.

During the meeting, a discussion took place with the Registrar of the Court and the Parliamentary Assembly's Committee on Legal Affairs.

Throughout the debates, the Member States' representatives were reluctant to engage in any further reporting procedures, and were in general, resistant to the inclusion of NHRIs having a direct role in the development of the recommendations to the Council of Ministers. It was necessary to highlight the Paris Principles and the statutory function of NHRIs in promoting and protecting human rights, as a means of assisting in the overall objective of ensuring the effectiveness of the implementation of the ECHR at national and at European level. The Chair, Mr Linos-Alexander Sicilianos, Commissioner with the National Human Rights Institution in Greece, was supportive of the European Group's views, and, insisting on the key concept of transparency, reckoned that NHRIs should be formally involved in the process, and not simply informally consulted.

The substance of the recommendations reflects the nature of work of NHRIs and where possible, it is recommended that we continue to engage with the DH-PR in the process of preparing their response. The role of NGOs should also be encouraged.

f) First meeting of the DH-S-TER to set Council of Europe guidelines on the protection of victims of acts of terrorism. Strasbourg, 1st - 3rd September 2004

At its 58th meeting last June, the Steering Committee for Human Rights (CDDH) decided to set directives concerning aid to victims of acts of terrorism and the protection of their fundamental rights. The new guidelines complement the guidelines on Human Rights and the Fight against Terrorism adopted in 2002. The latter failed to deal with the question of protecting victims via financial compensation for bodily harm and health problems.

The CDDH entrusted this task to its group of specialists on Human Rights and the Fight against Terrorism (DH-S-TER). The European co-ordinating group for national Institutions for promotion and protection of Human Rights participates in the venture with observer status. It was represented at the first DH-S-TER meeting on 1st to 3rd September by CNCDH representative Ms. Stephanie DJIAN.

It was decided that the guidelines should take the form of statements and be based on pre-existing legal standards, mainly derived from European Court case law.

A discussion then ensued about the following rights of victims, which should become part of member state obligations and included in the guidelines:

- The right to protection against acts of terrorism;
- The right to recognition of victim status;
- The right to urgent aid of an appropriate nature (medical, psychological, financial, social)
- The right to long-term aid (medical, psychological, social and material)
- The right that investigations be carried out;
- The right to effective access to law and justice (especially legal aid to victims and their families);
- The right that those presumed to be responsible be brought before justice and judged within a reasonable time;
- The right to reparation/compensation by means of a simple, rapid and accessible procedure;
- The protection of the private and family life of the victims (reconciling freedom of expression and media information with the respect due to the dignity of the victims and their families);
- The right for victims to receive and give information.

At this stage, no definitive provisions have been made. The next meeting of the DH-S-TER will take place on 13th - 15th October 2004. On this occasion, the text will be drawn up and then submitted to CDDH for examination and adoption at the 59th meeting in November. After that, the text will be communicated to the Committee of Ministers for adoption at the end of 2004 or the beginning of 2005.

g) Second meeting of the DH-S-TER to set the guidelines of the Council of Europe on the protection of victims of acts of terrorism. Strasbourg, 13th -15th October 2004.

The objective of the second DH-S-TER (the group of specialists on Human Rights and the Fight against Terrorism) was to finalise the drawing up of guidelines on the protection of victims of acts of terrorism. The guide-

lines will be presented to CDDH for discussion and adoption at its next meeting. It is hoped that the guidelines will be adopted by the Committee of Ministers at the end of the year.

The European co-ordinating group for national Institutions for the promotion and protection of Human Rights takes part in the project with observer status. It was represented at the second DH-S-TER by CNCDH representative, Ms. Stephanie DJIAN.

The session was opened by an exchange of viewpoints with Jane Dinsdale, Council of Europe Director of Human Rights. The discussion was centred on the new project framework rendered necessary by the drastic change in situation since CDDH was entrusted with the task of extending the guidelines. The Committee of Ministers and the Parliament conduct an in-depth examination of possible means of improving the targeting, impact and rapidity of Council of Europe measures to combat terrorism. Against this backdrop, the question of protection of victims is of major importance and the results of the work of CDDH are awaited with great interest. This exchange of points of view has highlighted the fact that « the high expectations of the Committee of Ministers and the Parliament make it imperative to adopt the guidelines on the protection of victims of acts of terrorism which, when possible, taking account of the change in situation, maximise real added value without limiting the review to current European Court case law».[2]

By highlighting victims' right to reparation (which includes restitution, compensation, rehabilitation, amends and assurance of non-repetition) and insisting upon the fact that the DH-S-TER should go much further than merely legislating in line with existing case law, the European group of co-ordination of NHRIs made an active contribution to the meeting and will take part in the 59th CDDH meeting scheduled for 23rd - 26th November 2004.

2. Common positions adopted by European National Human Rights Institutions

Within the work of experts that were led within the CDDH on the reform of the European Court of Human Rights and which were to end up to the drafting of Protocol 14, the European group, as an observer, adopted common positions. These positions are the fruit of a close coordination and rich discussions.

[2] *Extract of draft meeting report (DH-S-TER (2004)012 document).*

a) Proposals from the co-ordinating group of European national human rights institutions regarding the reform of the European court of human rights, April 2003

1. The European National Human Rights Institutions (NHRIs) welcome the current debate on reforms regarding the effectiveness of the European system for the protection of human rights, including the way in which the European Court of Human Rights processes applications. The current high rate of applications is overwhelming the system as it currently operates, thereby making the protection of human rights less effective.
2. However, whatever reforms are introduced, the European NHRIs are insistent that the right of individual petition enshrined in the European Convention should remain sacrosanct. Any alteration of this right per se would bring the whole of the European Convention system into disrepute and would send a signal to Member States that they can dilute their obligations in the field of human rights.
3. Any reforms introduced should be aimed at (a) making it less likely that individuals will need to send applications to the European Court and (b) making it easier for the European Court to deliver quick but thorough judgments on applications.
4. Any reforms agreed by the Committee of Ministers should first be consulted upon with the legal professions and non-governmental organisations within each Member State. NHRIs are prepared to play a leading role in this broad national consultation provided that they are adequately funded to that end.
5. European NHRIs believe that the most *urgent* consideration should be given to more effective implementation of the standards set in the Convention and the judgments issued by the Court. Measures optimising the internal processes at the Court should be aimed at that goal.

A. Preventing violations at national level and improving domestic remedies

6. European NHRIs recognise that they have a special role to play with regard to the European Convention on Human Rights. All of the NHRIs are committed to improving the level of awareness of the Convention rights at all levels of their society, including amongst the legal professions and the judiciary. They are all also committed to monitoring the performance of their own national institutions regarding adherence to

the Convention rights. Within those NHRIs which have the power to do so, there is a determination to ensure that breaches of Convention rights are brought to the attention of the national courts. Furthermore, NHRIs will endeavour, in so far as this is within their power, to ensure that judgements of the European Court in relation to their jurisdiction are fully complied with by the national authorities. (*See questions A.2. a) and c) in the questionnaire sent to NHRIs*.)

7. The European NHRIs believe that the key to reducing the number of petitions to the European Court is increasing the application of European Convention standards within national courts, thereby fully complying with Article 13 of the Convention. (*See questions A.2. g) and h*).)
8. Greater awareness-raising of the Convention standards within the legislatures of each Member State by European NHRIs would also help to reduce the likelihood of legislation being enacted which on its face breaches the Convention standards. NHRIs are empowered to undertake the systematic screening of the compatibility of legislation and practice with the Convention provisions. There needs to be commitments from all Member States that they will (a) provide adequate information and resources to NHRIs to allow them to carry out this task and (b) have due regard to the advice they receive from NHRIs on compatibility issues. (*See question A.2. d*).)
9. European NHRIs believe that the Council of Europe's Commissioner for Human Rights can play a significant non-contentious role regarding the provision of information and political awareness to the public at large, especially on matters where repetitive violations are taking place. (*See questions A.2 e) and f)*.)
10. In order to decrease the number of repetitive resorts to the European Court, Member States should ensure that they have introduced into their national law effective domestic remedies, including compensation in cases where there has been a breach of a provision in the European Convention. (*See question A.2. g)*.)
11. NHRIs have a key role to play in raising awareness that the full implications of judgments of the European Court must be taken into account by national authorities. (*See questions A.2. a) and c)*.)
12. European NHRIs believe that the limitations contained in Article 47 of the European Convention represent an obstacle to the full development of a true advisory function for the European Court and propose that a real and urgent debate be held on amending this provision in a way which would contribute to greater respect for the provisions of the Convention.

B. Optimising the effectiveness of the filtering and subsequent processing of applications

13. The European NHRIs believe that the filtering of applications should not be altered in a way which implies that some breaches of the European Convention are less important than others. Accordingly, the filtering process ought to remain an intrinsic competence of the European Court and as such needs to be exercised collegially.
14. We are clear that the individual right of petition is more than just the right to apply to the Court - it is the right to have the application dealt with in accordance with a transparent and fair procedure and to obtain an effective remedy if a violation has occurred. This in itself demands that the right to a fair hearing should never be denied to an applicant. It would not be adequate, for example, for the filtering committee to be able to declare an application inadmissible on the vague ground that «no substantive issue» was raised by it. (*See question B.1.*)
15. Within this understanding we are nevertheless in favour of a more stringent filtering system in that the committees of judges undertaking the task should pay close attention to whether the points at issue have already been dealt with in cases of very similar facts and to whether there is now any good reason to alter the well-established case-law of the European Court applicable to those facts. On this basis we are in favour of committees of three judges being accredited to rule on the admissibility and merits of such applications. When applications are rejected on this ground this should be explicitly stated. (*See question B.2 f).*)
16. We are in favour of the creation of two chambers of five judges in each of the four Court sections and we do not think there is a need for an increase in the overall number of judges of whatever kind. (*See questions B.2 h), j) and k)*.)
17. As regards the reinforcement of the Court itself, the European NHRIs deem it necessary that the role of the *Juge Rapporteur* be clarified through amendment of Chapter III of the Rules of the Court. One possible reform, worthy of further debate, would be to create general advocates (*avocats generaux*), who would enable the Court to have clear, effective and accessible judicial policies.
18. Moreover the European NHRIs believe that the full implementation of Article 25 of the Convention, regarding legal secretaries (*referendaires*) individually attached to each judge of the European Court and sent from each Member State, would contribute to the efficiency of the

Court. (*See question B.2. l)*.)

C. Improving and accelerating execution of judgments of the Court

19. We are not in favour of deleting the phrase in Article 46(1) of the Convention which commits States to abide by the final judgment of the Court in any case to which they are parties, thereby making the judgments of the Court effective erga omnes. (*See question C.2 b)*.) But we are in favour of the Court mentioning in its judgments, in general terms, what corrective action it believes a Member State needs to take in order to resolve individual cases as well as associated systemic problems. This is particularly desirable in judgments dealing with repetitive violations. Generally speaking a more directive approach by the Court would help Member States to take fully into account the Court's case-law. (*See questions C.2. b) and c)*.)
20. We believe that the Committee of Ministers should play a greater role than at present in ensuring that Member States deal with what appear to be systemic problems which are giving rise to repeated applications raising the same concerns. It would be very useful for the Committee of Ministers to be able to appoint and be assisted by a limited committee of independent experts to monitor the legal follow-up to the Court's case-law, while the Committee of Ministers would still of course retain its political competence regarding Member States pursuant to the provisions of the European Convention. (*See question C.2. f)*.)
21. More specifically, European NHRIs are in favour of the Committee of Ministers amending its Rules for the application of Article 46(2) of the Convention, thereby permitting itself to discuss more regularly the legal situation in Member States whenever a systemic problem has been highlighted by the European Court.

b) The Response of the European National Human Rights Institutions to Proposals to Ensure the Future Effectiveness of the European Court of Human Rights, January 2004

To the Committee of Ministers:

We, the European National Human Rights Institutions, submit the following response to proposals to ensure the future effectiveness of the European Court of Human Rights put forward by the Evaluation Group on the European Court of Human Rights and the Committee of Ministers' Steering Committee on Human Rights (CDDH).

1. We welcome the current debate on reforms regarding the effectiveness of the European system for the protection of human rights, including the way in which the European Court of Human Rights processes applications. The current high rate of applications is overwhelming the system as it currently operates, thereby making the protection of human rights less effective.
2. However we are insistent that the right of individuals to have abuses of their human rights vindicated in the European Court of Human Rights should remain sacrosanct. Any alteration of this right per se would bring the whole of the European Convention system into disrepute and would send a signal to member States that they can dilute their obligations in the field of human rights. Much of the good work of the Court over the years to date could be undone if member States were left with the impression that «minor» breaches of people's human rights somehow did not matter.
3. We believe strongly that any reforms introduced should be aimed at (a) making it less likely that individuals will need to send applications to the European Court and (b) making it easier for the European Court to deliver quick but thorough judgments on applications. Measures optimising the internal processes at the Court should be aimed at these goals. If they are constantly kept in mind it should be unnecessary to alter the filtering of applications in a way which designates «minor» breaches as unworthy of the attention of the European Court.
4. We also urge the Committee of Ministers to consult with the legal professions and other relevant bodies within each member State before proceeding with any proposed reforms. We are prepared to play a leading role in this broad national consultation provided that we are adequately funded to that end.
5. We believe that the key to reducing the number of petitions to the European Court is increasing the application of European Convention standards within national courts, thereby fully complying with Article 13 of the Convention. We recognise that we have a special role to play with regard to the European Convention on Human Rights and within those European National Human Rights Institutions (NHRIs) which have the power to do so there is a determination to ensure that breaches of Convention rights are brought to the attention of the national courts. Furthermore, we will endeavour, in so far as this is within our power, to ensure that judgments of the European Court in relation to our jurisdiction are fully complied with by the national authorities. We are therefore in favour of a recommendation to the member States on improving domestic remedies and would see ourselves as amongst

the «teams of national experts» who could carry out surveys into the remedies available in national systems.

6. Greater awareness-raising of the Convention standards within the legislatures of each member State by European NHRIs would also help to reduce the likelihood of legislation being enacted which on its face breaches the Convention standards. We are already empowered to undertake the systematic screening of the compatibility of legislation and practice with the Convention provisions (in cases where there may be doubt about this member States should be encouraged to confer such power expressly). We are therefore strongly in favour of the adoption of a recommendation to member States on reviewing the effectiveness of existing procedures and where necessary instituting or improving such procedures in order to ensure that draft laws are compatible with the Convention and ensuring that there are adequate systems for verifying the compatibility with the Convention of existing legislation and administrative practice. And again we feel that we can play an important role in the proposed screening processes.
7. We are prepared to play a significant role in the fields of information-giving, awareness-raising, training and education, provided we are appropriately funded to those ends. All of us are committed to improving the level of awareness of the Convention rights at all levels of our society, including amongst the legal professions and the judiciary. We are all also committed to monitoring the performance of our own national institutions regarding adherence to the Convention rights. In cases where there may be doubt that European NHRIs have these powers, member States should be encouraged to confer them expressly.
8. We approve the adoption of a declaration referring to the various recommendations concerning the prevention of violations at national level and the improvement of domestic remedies, drawing attention to the importance of the recommended measures and expressing a strong political commitment on the part of member States to implement these recommendations, but we would welcome the inclusion in any such declaration of a reference to Council of Europe Resolution 11 in 1997, which called for greater attention to be paid to the creation of, and cooperation between, NHRIs.
9. We are in favour of a more stringent filtering system in that the committees of judges undertaking the task should pay close attention to whether the points at issue have already been dealt with in cases of very similar facts and to whether there is now any good reason to alter the well-established case-law of the European Court applicable to those facts. On this basis we are in favour of committees of three

judges being accredited to rule on the admissibility *and merits* of such applications. When applications are rejected on this ground, this should be explicitly stated. We do, however, deem it to be essential that the legal aid scheme of the European Court be reformed so as to make legal aid available from an early stage in Article 28(1)(b) cases.

10. We have severe reservations about the wisdom of the proposed reform to Article 35. We consider that Article 35(3)(b) represents a serious breach of the cardinal principle that applicants who have suffered abuses of their Convention rights should be able to obtain a judgment from the European Court of Human Rights vindicating their position. We are clear that the individual right of petition is more than just the right to apply to the Court - it is the right to have the application dealt with in accordance with a transparent and fair procedure and to obtain an effective remedy if a violation has occurred. This in itself demands that the right to a fair hearing should never be denied to an applicant. It would not be adequate for the filtering committee to declare an application inadmissible on the vague ground that «no significant disadvantage» was raised by it. We have been given no indication as to what «significant disadvantage» is intended to mean and it appears that the audit which was conducted by the Registry as to which of the applications lodged in the first three months of 2003 would be inadmissible under Article 35(3)(b) did not produce convincing results. At the consultative meeting in Strasbourg no government representative was prepared to suggest which of the cases already decided by the European Court would have been declared inadmissible had this filtering criterion been in place at the time the application was lodged. We remain unconvinced that the proposed amendment to Article 35 is a proportionate response to the problem needing to be faced, the more so as the immense majority of applications arriving at the Court are already declared inadmissible under existing criteria and, as far as admissible applications are concerned, the problematic ones are the repetitive cases which are going to be dealt with by the new Article 28. There is simply no need to amend Article 35 in the way envisaged.
11. We support the proposal relating to the fact that the Court could make more frequent use of the possibility of inviting other states to intervene in cases of principle. This would increase the knowledge of pending cases among the contracting States and contribute to all aspects and arguments being presented to the Court. Even though the judgment would still have binding effect only on the State that is a party to the case, the judgment would probably be easier to apply for other intervening States which have presented their arguments to the Court

based on their own legal system. The Court could invite contracting States to intervene in cases which raise questions of principle for a wide number of States. Cases that are referred to the Grand Chamber will usually be cases that should be brought to all contracting States' attention with an invitation to intervene.

12. We do not believe that an increase in the number of judges is at present necessary but we accept the wisdom in making it possible easily to increase the number of judges should this prove necessary in the future.
13. We are in favour of the creation of chambers of five judges in appropriate cases. We do not understand why some cases will be able to be disposed of by a committee of three judges while the rest will have to be disposed of by a chamber of seven judges or by a Grand Chamber of 17 judges. It seems to us that the processing of cases could be expedited if *some* cases were decided by five judges. However we accept that confusion might be caused, not to mention a sense of inequality, if so many differently constituted courts were to be used, and it would be necessary to set out criteria for which cases can be dealt with by only five judges. This suggests that thought should be given at some stage to reducing the size of all Chambers from seven judges to five judges, with perhaps more use then being made of the Grand Chamber.
14. As regards the reinforcement of the Court itself, we deem it necessary that the role of the *juge rapporteur* be clarified through amendment of Rules 48-50 of the Court.
15. We are not in favour of the importation of national *judges* on a temporary basis but have no objection to the importation of national *lawyers* to work in the Registry. This can only benefit both the Registry itself and the national legal systems to which such lawyers will usually be returning. We also believe that the full implementation of Article 25 of the Convention, regarding legal secretaries (*referendaires*) individually attached to each judge of the European Court and sent from each member State, would contribute to the efficiency of the Court.
16. We are strongly in favour of the Court identifying in its judgments what it considers to be an underlying systemic problem and the source of this problem. We also support the idea that the Court should mention in its judgments, *in general terms*, what corrective action it believes a member State needs to take in order to resolve individual cases as well as associated systemic problems. This is particularly desirable in judgments dealing with repetitive violations. Generally speaking a more

directive approach by the Court would help member States to take fully into account the Court's case-law. But we accept that it would be inappropriate for the Court to give very specific guidance on what corrective measures are required. We are also in favour of the Committee of Ministers amending its Rules for the application of Article 46(2) of the Convention, thereby permitting itself to discuss more regularly the legal situation in member States whenever a systemic problem has been highlighted by the European Court.

17. We believe it would be very useful for the Committee of Ministers to be able to appoint, and be assisted by, a limited committee of independent experts to monitor the legal follow-up to the Court's case-law, while the Committee of Ministers would still of course retain its political competence regarding member States pursuant to the provisions of the European Convention.
18. We approve of the proposal aimed at calling more systematically upon the good offices of the Commissioner for Human Rights to assist States wishing to tackle certain difficult problems of implementation of human rights, but we would support the suggestion that the Commissioner's existing terms of reference be explicitly clarified to allow for this. We believe that the Council of Europe's Commissioner for Human Rights can play a particularly significant non-contentious role regarding the provision of information to the public at large and to the authorities of the member States, especially on matters where repetitive violations are taking place.
19. Finally, we believe that the limitations contained in Article 47 of the European Convention (Advisory Opinions) represent an obstacle to the full development of a true advisory function for the European Court and we propose that a real and urgent debate be held on amending this provision in a way which would contribute to greater respect for the provisions of the European Convention.

III. The European group of national Human Right institutions and the UN

A. The UN Commission on Human Rights

1. 59th session of the UN Commission on Human Rights on 16th April 2003 in Geneva

The 59th session of the United Nations Commission on Human Rights, which took place on 16th April 2003, examined in point 18 (b) of its agenda

the question of national Institutions for the promotion and protection of Human Rights within the context of «mechanisms to ensure the effective respect of Human Rights».

Thirty-eight national Institutions expressed their opinions before the HRC. The President, Joel Thoraval, made a speech in his capacity as president of the European Co-ordinating Committee for national Institutions.

On behalf of the European Group, M. Thoraval resumed the conclusions of the fourth regional meeting in Dublin, paying particular attention to the three resolutions adopted on that occasion.

Speech of the President Joel Thoraval on behalf of the European group of NHRIs

Mrs. President,

Ladies and gentlemen,

The European group of national Institutions for the promotion and protection of Human Rights held its fourth regional meeting at Dublin on 16th November 2002. On this occasion, the European national Institutions defined their internal regulations and elected members of the European Co-ordination Committee comprised of Danish, French, Greek and Swedish national Institutions.

The European national Institutions also adopted a recommendation that the mandate of the European Commission against racism and intolerance should be extended to include discrimination against homosexuals because of their sexual orientation.

Three recommendations were adopted following the second round table in Belfast:

- on the role of national Human Rights institutions in conflict prevention and resolution,

- on the rights of asylum seekers,

- on co-operation both among NHRIs and between NHRIs and the Council of Europe.

The European Group acknowledged the essential role that national Human Rights institutions for conflict prevention and resolution could make in this field as a result of their wide panoply of functions. The recommendation also highlighted the necessity for greater collaboration, both among NHRIs and between NHRIs and the Council of Europe and other international organisations. This initiative was prompted not merely by the fact that much can be learned from the experience of the various countries but also because the repercussions of conflict are often not restricted to the country directly concerned.

The national Institutions took the second recommendation as an opportunity to express their conviction about the necessity to be seen to be vigilant about the respect of the rights of asylum seekers currently in Europe. They made it clear that this goal could be achieved either by greater vigilance, as to the full respect of their respective international obligations by member states, or by active participation by national Institutions in the process of negotiating and modifying new European Union directives in this field.

Following the resolution concerning co-operation both among NHRIs and between NHRIs and the Council of Europe, an agreement between the Council of Europe Commissioner for Human Rights and French National Consultative Commission (CNCDH) that presides over the European group was concluded on 21st January 2003. It instituted a liaison office between the European national Institutions and between the latter and the office of the Council of Europe Commissioner for Human Rights. The purpose of the office is to organise the national Institutions' two-yearly round tables to promote the role of national Institutions within the Council of Europe and foster their creation and expansion.

The European national Institutions also decided to work together by setting up theme working groups covering various subjects such as: the question of the United Nations Convention on handicapped persons and the preparation of the Council of Europe recommendation on the role of national Institutions.

It was, nonetheless, almost certainly the debate on the reform of the European Court of Human Rights and the effectiveness of the European system for protecting Human Rights that that took up the energy of the European national Institutions in the first quarter of this year. The Commission of Northern Ireland co-ordinated the efforts of the European group in order to enable it to adopt a common position for Council of Europe's (CDDH) consultative meeting with NGOs and national Human Rights institutions on 17th - 18th February 2004. On the Commission's request, a second text was submitted to the Council of Europe's CDDH last March. Whilst acknowledging the fact that, in its present state, the system could not cope with a high level of appeals - a failing which undermines the effectiveness of the protection of Human Rights - the European national Institutions stressed that the individual right to appeal as defined in the European Treaty would have to be preserved in its entirety. They insisted upon the fact that any infringements of this right would discredit the European Treaty system as a whole and would be interpreted by member states as a sign that their obligations concerning Human Rights were less stringent.

Mrs. President,

Ladies and gentlemen,

In order to continue the work carried out by the Danish Centre for Human Rights over the last few years, the French Commission, which currently presides over the European group, intends strengthening and expanding this regional network of national Institutions, in particular by extending it to Central and Eastern European countries. Its fundamental goal is to encourage the adoption of common positions on major themes of great interest to the European continent. With this objective in mind, it will be tightening up co-operation with the Council of Europe, the European Union and UN Human Rights authorities.

Thank you

2. 60th session of the UN Commission on Human Rights

On 14th April 2004, the Human Rights Commission examined point 18(b) of its agenda. President Joel Thoraval, took this opportunity to express his views in his capacity of President of the European co-ordinating group for national Institutions for the promotion and protection of Human Rights.

Speech of the President, Joel THORAVAL, on behalf of NHRIs

Mr. President,

Ladies and Gentlemen,

It is as President of the European Co-ordinating Committee for national Institutions that I have the pleasure of addressing you. Since the last European meetings in Belfast and Dublin, the French National Consultative Commission on Human Rights has taken over the presidency from the Danish Centre for Human Rights. Two other national Institutions, the Greek Commission on Human Rights and the Swedish racial discrimination Ombudsman, work together with the European co-ordination committee. The number of authorised (in compliance with the Treaty of Paris principles) European institutions is constantly on the increase. Our institutions are highly diversified, spanning Ombudsmen or Mediators, Consultative

Commissions and specialist Centres. New institutions awaiting authorisation have been created. The birth of such institutions in Norway and Turkey, together with initiatives underway in Slovenia (in particular), is to be welcomed.

The European network is consequently expanding and strengthening as a result of close co-operation between the various national Institutions and collaboration with the Council of Europe Commissioner for Human Rights.

Within the context of the 56th meeting of the Steering Committee for Human Rights and on the occasion of the 54th meeting of the experts' Committee for the improvement of Human Rights protection procedures, the European national Institutions expressed their opinion on the reform of the European Court for Human Rights and on the effectiveness of the European system for the protection of Human Rights. Whilst acknowledging the fact that, in its present state, the system could not cope with a high level of appeals - which undermines the effectiveness of the protection of Human Rights - the European national Institutions stressed that the individual right to appeal as defined in the European Treaty would have to be preserved in its entirety. They insisted upon the fact that any infringements of this right would discredit the European Treaty system as a whole and would be interpreted by member states as a sign that their obligations concerning Human Rights were less stringent. In our opinion, the most pressing question is to discover how to implement the standards set out in the Treaty and the rulings made by the Court more effectively, in order to prevent violation at a national level and to improve internal means of recourse. Increasing the awareness of the legislative bodies of each member state to Convention standards via national Institutions would reduce the risk of the adoption of texts contrary to the principles of the Convention. We have made it clear that we are prepared to play a key role in all that encompasses Human Rights information, awareness, education and training. As far as the internal workings of the Court are concerned, the priority is on maximising the filtering of appeals, which must remain the intrinsic jurisdiction of the Court. Lastly, the European national Institutions stressed the necessity for the Court to adopt a more explicit attitude towards member states in order to help and encourage the latter to apply Court case law effectively.

The European group plans to step up co-operation on these lines as far as topical themes are concerned and particularly on the place given to fundamental rights by the draft European Constitution.

We owe the tightening of our co-operation with the Council of Europe to the success of the recently-established liaison office between European national Institutions and between the latter and the office of the Council of Europe Commissioner for Human Rights. Over the last year, this office has proved an effective guarantee of the promotion of the role of national Institutions within the Council of Europe and advises them on Human Rights questions dealt with by the Council of Europe, with particular emphasis on those dealt with by the Commissioner's office.

The November 2004 round table for European national Institutions for the protection of Human rights in Berlin will be heavily focussed on such co-operation. In 2004, the discussion themes to be debated will be: recent developments concerning institutions and mechanisms for the protection of Human Rights within the Council of Europe (in particular, the follow-up of the reform of the European Court of Human Rights), the respect of Human Rights in the fight against terrorism and trafficking in human-beings.

Moreover, the United Nations ensured that the European national Institutions were consulted on current agenda themes. Most importantly, the United Nations High Commission ensured that the national Institutions were closely involved in the discussions of the working group responsible for drawing up a draft international convention for the promotion and protection of Human Rights and the dignity of handicapped persons.

The commitment of the European group of national Institutions to the fight against racism and xenophobia is important, because our group renders possible a real exchange between national and European organisations dedicated to combating discrimination and fighting for equal opportunities.

At European Union level, the national Institutions participated in three conferences held by European experts on discrimination last year. They took advantage of them to analyse all the problems relating to providing proof of discrimination, the various aspects of the principal of equality between the sexes and specific answers to the problem of discrimination in the work place. The European national Institutions also made a contribution to the work of the Vienna European Observatory of Racist and Xenophobic

Phenomena by taking part in the fourth annual round table. The round table proved to be a platform for an exchange of information on developments in the field of racism and xenophobia, paving the way for a common strategy towards the major players concerned. Under the aegis of the Council of Europe, the European national Institutions have been co-operating closely with the European Commission against Racism and Intolerance (ECRI). They even took part in a conference on the fight against racism and racial discrimination last year. Our European national Institutions took part in the OSCE Conference on racism, xenophobia and discrimination last November. Lastly, upon their invitation by the United Nations High Commission for Human Rights, the European national Institutions made their contribution to regional experts' conference for the Western States concerning the implementation of the Durban action plan.

It is as a result of this regular exchange of information, « correct practise « in particular, and joint analysis and reflection, that the European national Institutions have reached the common conviction that the fight against racism, xenophobia and all forms of discrimination should be dealt with at various levels and from different angles. Solutions should be sought at an institutional level, but also devising educational and public information programmes to promote tolerance.

Spurred by such considerations, the European co-ordinating group for national Institutions considers it crucial to take immediate action in the restructuring of the Vienna European Observatory of Racist and Xenophobic Phenomena into a Human Rights Agency. It is the fervent hope of the European national Institutions that they will be closely involved in the work of the new Agency via co-operation at the institutionalised level.

Thank you

B. The United Nations International Convention on the protection and promotion of the rights and dignity of persons with disabilities

Since the first session of the United Nations ad hoc Committee responsible for the drawing up of a Comprehensive and Integral international Convention on the protection and promotion of the rights and dignity of persons with disabilities, national Human Rights institutions and NGOs defend-

ing the rights of disabled persons have been invited to take part in the Convention process and have made an active contribution.

After consultation with all the regional groups, it was decided that Mrs. Charlotte McClain of the South African Commission on Human Rights would be the national Institutions' representative to the ad hoc committee and its working group.

The Irish Commission on Human Rights assures the co-ordination of the European NHRIs group. On 21st and 22nd June 2004, representatives of European National Human Rights Institutions, together with Non-Governmental Organisations working for the interests of disabled persons, met in Stockholm, on the invitation of the Swedish Ombudsman for disabled persons. The meeting was focused on the prospect of a Comprehensive and Integral international Convention on the protection and promotion of the rights and dignity of persons with disabilities. The purpose of the meeting, which followed the third session of the United Nations ad hoc Committee (the organisation responsible for drafting the Convention), was to prepare the contributions to be made at the fourth session scheduled for 24th August to 3rd September 2004.

After examining the proposed text of the Convention and the amendments suggested by member states, the participants made recommendations for submission to the fourth session in New York. Particular emphasis was placed on the importance of the concepts of the universality and indivisibility of Human Rights, the key priority to be given to a strict non-discrimination clause applicable to the public and private sectors alike, and the necessity to set up an effective monitoring system to ensure that the convention was respected. Whilst expressing their satisfaction about the role that the ad hoc Committee had given to the NGOs and national Institutions, the participants insisted upon the fact that the drawing-up of the convention should not be too hasty, as this would inevitably risk isolating them.

IV. Meetings of the European Co-ordinating Committee for National Institutions

A. 14th April 2003, Geneva

The European Co-ordinating Committee for national Institutions for the

promotion and protection of Human Rights met on 14th April 2003, at the Palais des Nations in Geneva. This meeting took place alongside that of the International Co-ordinating Committee for National Institutions. The meeting was chaired by Mr. Joel Thoraval, president of the European co-ordinating group.

The European Committee examined the question of its implication in the work of the ICC and of its presence at the 59th session of the Human Rights Commission.

In the presence of Mr. Markus Jaeger, representing the Council of Europe's Human Rights Commissioner, it learnt about the settlement agreement, executed by the latter and the president of the European Committee, concerning the setting up and running of a liaison office in Strasbourg. The European Co-ordination Committee endorsed these plans.

The European Committee looked into the work carried out jointly with the Council of Europe, the following aspects in particular:

- the reform of the European Court of Human Rights;
- the draft recommendation of the Council of Europe on the role of national Institutions;
- the drawing-up of the United Nations Convention concerning handicapped persons;
- the preparation of the fifth meeting of European national Institutions scheduled for 2004.

13th April 2004, Geneva

Present: the four members of the European co-ordination committee, i.e. the National Consultative Commission on Human Rights (France), president, the Danish Human Rights Centre, the national Commission on Human Rights (Greece), and the Swedish racial discrimination Ombudsman, along with the Northern Ireland Commission on Human Rights, the Irish Commission on Human Rights, the Swiss Commission against racial discrimination and the German Human Rights Institute.

The National Institutions unit of the Office of the High Commissioner for Human Rights of the UN.

1. The impact of co-operation with the Council of Europe:

1.1. The Steering Committee for Human Rights: reference was made to the fundamental position of the national Institutions (NI) concerning the reform of the European Court of Human Rights.

1.2. The office of the Commissioner for Human Rights: the absence of a representative of this office was considered to be particularly unfortunate, as his participation would have done much to enhance efforts and co-operation.

2. Organisation of the next regional conference: Berlin: 25th -27th November 2004

After referring to the Strasbourg working meeting of 17th March 2004 between the Commissioner's Office, CNCDH and the German Institute for Human Rights, the president Joel Thoraval invites Dr Heiner Bielefeldt, director of the institute, to make a presentation on the schedule of the meetings in Berlin on 25th - 27th November 2004. A discussion then took place on the meetings that will be taking place and the agenda.

3. Choice of themes to be dealt with in 2004 - 2005:

3.1. The contribution of the European NI to the work of the United Nations concerning a convention on the rights of handicapped persons. The Irish Commission, which provides the main momentum in this respect, presents a document on the draft convention drawn up by the United Nations ad hoc working group committee. This document will be distributed to all network members and discussions will resume with all NHRIs, as the item is included in the agenda of the ICC meeting held on 14th April 2004.

The Swedish Ombudsman for handicapped persons mentions his intention of organising a European meeting in June 2005, should the date suit the other participants. The prospect of such a meeting is favourably received.

3.2. Ratification of the United Nations Convention on migrant workers and their families. Reference is made to the fact that both Irish Commissions drew the attention of the network to the need for a ratification campaign at

European governmental level in a joint letter from their presidents dated 16 January. Mrs. Haritini Dipla stresses at this point that the Greek Commission has already taken an official position in favour of the ratification.

It is decided that each NHRI should pursue internal discussions with a view to adopting a common strategic position at the Berlin meeting.

3.3. National plans of action against racism. A round table concerning action plans to follow up the Durban Declaration was organised. The transformation of the Vienna European Observatory on racism and xenophobia was also referred to briefly.

4. 7th NI international conference in Seoul, on 14th -17th September 2004.

The detailed programme recently communicated by the Korean national Commission on Human Rights and the High Commissioner's office is discussed in depth. M. Orest Nowosad - the special speaker for this part of the agenda - underlines that no minutes of the recent meeting between the chairmen of the ICC and the Korean Commission are available. He, nonetheless, indicates that the choice of themes is entirely in the hands of the host Commission in liaison with the chairman of the ICC and the High Commissioner's office, in accordance with ICC internal regulations.

Various questions are raised concerning the choice of Seoul, given the fact that the Korean Commission had yet to be accredited, and the view that the set programme was a foregone conclusion. All are of the opinion that the themes are too numerous and overly diverse. On the suggestion of the Danish Centre in particular, it is recommended that the problems to be discussed should be concentrated on the questions of conflict, terrorism and Human Rights. This common position is to be introduced at the next discussion before the ICC, and Mortem Kjaerum is entrusted with the task of making a brief list of arguments on the subject.

5. Election of the President of the international co-ordination Committee.

President Joel Thoraval points out that according to the rotation principle, the presidency of the ICC would revert to a European institution at the term of the mandate of the Moroccan Human Rights Council. He makes it clear that the CDDH was not among the candidates, as it preferred to concentrate on its role as president of the European co-ordination Committee. He asks whether there were any candidates. The Swedish Ombudsman announces the candidature of the Danish Human Rights Centre directed by Mortem

Kjaerum, which is voted unanimously. It is resolved that CDDH would make an official presentation of the Danish Centre's candidature, on behalf of the European group, at the opening of the ICC meeting on 14th April 2004.

6. Miscellaneous Questions:

Professor Haritini Dipla (Greece) comments on the resolution voted by the Greek Commission on 12th February 2004, concerning inhuman and degrading punishment. The European group acknowledges this key initiative. It expresses its wish that preliminary contact should be made with the institutions of other regional groups in order to envisage following up this resolution in a more comprehensive way in the future.

Παρέμβαση της ΕΕΔΑ
Ομιλία κ. Ν. Φραγκάκη

ROLE AND OBLIGATIONS OF STATES FOR THE PROTECTION OF VICTIMS OF HUMAN TRAFFICKING*

Trafficking in human beings, in particular in women and children, is a phenomenon, which is inextricably connected with national and international organised crime and corruption and has taken, in recent years, huge dimensions. In fact it is considered the third largest criminal financial activity worldwide, after the illegal drugs and arms traffic.

Numerous international conventions and protocols forbid this crime.[1] The massive increase in the number of victims trafficked in Europe over the last years demands immediate action from the European countries to stop the spreading of this modern form of slavery in both a European and a national level.

I. A GENERAL VIEW OF THE STATE'S ROLE AND OBLIGATIONS

First of all, there should be a unanimous agreement on the main principles, which define any State's role in human trafficking matters. Its role should be axed on three basic directions: the preventive role, the repressive role and the «re-habilitating» one. The good and efficient State's intervention in all three directions can erect a serious barrier to the expansion of the cruel social phenomenon of human trafficking.

Moreover, when referring to the role of the State, it should be kept in mind that there are three groups of countries: those of origin of the traffic victims, those of transit and those of destination. Often a transit country has a local «market» as well.

---

* *Vice President of the Greek National Commission for Human Rights. This paper was presented during the 3rd Round Table of National Human Rights Institutions, Berlin, 25-26 November 2004. The research and original drafting is due to Ms. Chryssoula Moukiou, legal collaborator of GNHRC.*

[1] *International Convention on repression of trafficking of women and children, of the League of Nations, signed the 30.9.1921 in Geneva and ratified by Greece in 1992. International Convention on repression of trafficking of adult women, of the League on Nations, signed in Geneva the 11.10.1933 and ratified by Greece in 1936. Protocol amending the above mentioned Geneva Conventions signed in Geneva the 12th of November 1947 by the U.N. and ratified by Greece in 1953. The Convention on slavery, signed in Geneva, by the League of Nations, the 25th of September 1926 and ratified by Greece in 1930, and its Protocol as well as its additional convention. The ILO Convention (29) about forced labour signed in Geneva the 28th of June 1930 and ratified by Greece in 1952. The ILO Convention (105) about abolishing forced labour, signed in Geneva, the 25th of June 1957 and ratified by Greece in 1961. Recently, the United Nations Convention Against Transnational Organised Crime, signed in Palermo the 12th of December 2000 and its two additional Protocols, complete the international legal frame for combating human trafficking.*

A. The preventive role of the State

Beyond the measures of general prevention, consisting in improving the social and economic development of victims' countries of origin, there must be a specific care for the effective prevention of poor people's coercion to «sell» their own body in order to survive, at home or abroad. This specific care can take place in four levels, which they can interact between each other.

A.1. Role in defining the problem

Firstly, there must be a State's intervention (especially by means of its legislation) to define the terms involved in human trafficking matters firmly and in a comprehensive manner.

a. The Protocol on prevention, suppression and punishment of trafficking in persons, especially women and children (in article 3), supplementing the U.N. Convention against organised crime (Palermo, 12/12/2000), trafficking in persons is defined as follows: *«The recruitment, transportation, transfer, harboring or receipt of persons, by means of threat or use of force or other forms of coercion, of abduction, of fraud, of deception, of the abuse of power or of a position of vulnerability or of the giving or receiving of payments or benefits to achieve the consent of a person having control over another person, for the purpose of exploitation. Exploitation shall include, at a minimum, the exploitation of the prostitution of others or other forms of sexual exploitation, forced labor or services, slavery or practices similar to slavery, servitude or the removal of organs»*. The same definition is used also by the Draft Convention of the Council of Europe.[2]

b. On the contrary, the definition adopted by the Council of EU in its Framework Decision of 19/7/2001 (see below) is quite narrow, as it does not encompass every form of exploitation, such as the removal of organs or babies' trafficking; it applies only to sexual and labor exploitation. In these cases, the State's role, based on art. 29 of the EU Treaty, should be to adopt legal measures that transpose the Framework Decision in the national legal order, yet providing for a broader definition of human trafficking, as the Framework Decision guarantees only the minimum of protection of persons and do not set maximum rules.

c. Finally, there have to be national legal provisions for the distinction between many different cases that can appear in the frame of a general and

[2] *See II.B. infra.*

broad definition. If we take as example the typical case of trafficking in women, the following definition is usually mentioned: *«There is trafficking in women when a woman is exploited in a country other than her own by another person (natural or legal) for financial gain, the traffic consisting in organising (the stay or) the legal or illegal emigration of a woman, even with her consent, from her country of origin to the country of destination and luring her by whatever means into prostitution or any form of sexual exploitation»*.[3] This definition leaves some issues that need to be clarified. First of all, it is not easy to distinguish between human trafficking and voluntary prostitution. According to the «abolitionists»[4] the consent by the prostitute is irrelevant to the prosecution of the exploiter, while for the «regulationists» the penalisation of the exploiter depends on the prostitutes' consent. Furthermore, it has to be a clear distinction between organised crime, victims of terrorism and disguised trafficking, which is not easy to make in practice. It has been shown that many women enter the country of destination legally and initially stay there legally. Only later their stay is «deviated» to an illegal exploitation, usually by means of work permits for dancers. In these cases, the State must adopt specific rules for the diagnosis and the penalisation of all forms of disguised trafficking, sex tourism included.

A.2. Role in describing the problem and its causes

Secondly, States must act in the direction of knowing in depth and analysing the problem and its causes. This involves the elaboration of statistics, the promotion of relevant scientific research, the inter-governmental cooperation and exchange of data and, finally, the wise use of technology, as it is the case of SIS I & II of the Schengen System of Information.[5] Thus, States can have sufficient knowledge about the scale of trafficking phenomenon and its real causes.

A.3. Role in avoiding the problem

Thirdly, States should take preventive measures in order to avoid the expansion of the trafficking phenomenon, such as informing the public, training the administrative stuff and especially the border guards, introduc-

[3] *M.HIRSCH, Plan of action against traffic in women and forced prostitution, Council of Europe, Strasbourg, 1996, p.11.*
[4] *New York Convention of 2 December 1949.*
[5] *See Regulation (EC) 2424/2001 of the Council dated 6th December 2001, OJ L 328, 13.12.2001.*

ing sexual education and human rights education programs at school, creating a round-the-clock phone-line for the use of trafficking victims seeking assistance, providing for a witness protection program and, finally, by tightening the administrative procedures in granting visas. Signing bilateral agreements between destination countries and countries of victims' origin, providing also for the victims' families protection is also a very useful tool.

A.4. Role in monitoring the private sector

Fourthly, States should monitor every non-governmental entity, such as local authorities, NGOs, mass media, even family and church, and ensure adequate control of malicious advertisements. Most importantly, alternative solutions should be offered to potential trafficking victims for escaping from their poverty and for combating their ignorance.

B. The repressive role of the State

The most traditional role of a State in the trafficking phenomenon is the repressive one. It encompasses criminal indictment of all involved, especially of professional exploiters of prostitutes and of their «informed» clients, the extradition, the special protection of minors, the recognition of the right to compensation to all human traffic victims, the seizure and confiscation of the earnings traffickers make and, finally, the penalisation of sex tourism.

C. The «re-habilitating» role of the State

The third role a State should play is taking measures in favor of the trafficked victims in order to «re-establish» their previous situation, i.e. to help them adhere to a normal life. This includes the supply of a proper shelter, the medical and psychological assistance, an appropriate job, victim's adhesion to a system of social security and protection (especially during the phase of their repatriation), legal aid and assistance of an interpreter. If a State plays its role correctly in all the directions, there are good chances that the phenomenon of human trafficking would gradually vanish from modern societies, or, at least, it will be considerably reduced.

II. THE EUROPEAN DIMENSION

A. The Council of Europe

Since the late 1980s, the Council of Europe has been the «natural home» for activities aiming at combating the phenomenon of trafficking.[6] In particular, it has undertaken the role of elaborating common standards and strategies, the promotion of research, as well as monitoring, involving activities of legal and technical cooperation and observation.

In 1991, the Committee of Ministers adopted Recommendation R (91) 11 regarding sexual exploitation, pornography, prostitution and trafficking in children and young minors. This text was the first international document fully regulating this matter.

In 1999, the Commission of Experts for the Protection of Children Against Sexual Exploitation was established (PC-SE), mainly aiming at modifying the above-mentioned Recommendation. On the other hand, the Commission of Experts for Women Trafficking elaborated a Plan of Action Against Traffic in Women,[7] in which most urgent fields of action were underlined.

Finally, after 2002, the Committee of Ministers of the Council of Europe issued five Recommendations[8] concerning traffic, mainly in women and children. These Recommendations propose a European strategy for combating the traffic phenomenon, which encompasses definitions, general measures and methods of repression, prevention, victims' protection and help, as well as penal measures and judicial help and measures for the coordination and cooperation among European countries.

It should be underlined that Recommendation 1545(2002)1 of the Council of Europe «Campaign against trafficking in women»[9], mentions that more than 500.000 financially vulnerable women from Central and Eastern Europe have been displaced during one year by networks of traffickers in order to be exploited in Western Europe and it proposes the elaboration of a «code of conduct» of all military staff in the Balkans, thus drawing the attention of armed forces to the problem of gender issues.

---

[6] *Seminar on action against traffic in women, considered as a violation of human rights and human dignity (Strasbourg, 1991).*

[7] *Doc. EG (96) 2), prepared by Ms. Michele Hirsch (Belgium).*

[8] *Recommendation R (200) 11 concerning action against human trafficking to the purpose of sexual exploitation, Recommendation R (2001) 16 concerning children's protection against sexual exploitation, Recommendation R 1545 (2002) for a Campaign against women trafficking, Recommendation R 1610 (2003) for immigration related to women trafficking and prostitution, and, finally, Recommendation 1611 (2003) concerning human organs trafficking in Europe.*

[9] *http//www.coe.int/T/E/human_rights/Trafficking/1-Overview/Rec1545(2002)en.asp.*

B. Towards a European convention...

Recently, a draft European Convention on action against trafficking in human beings has been prepared by the Council of Europe Ad Hoc Committee on Action against Trafficking in Human Beings (CAHTEH)[10]. This draft Convention mainly contributes in:

- Recognising human trafficking as a breach of human rights.
- Establishing the principle of non-discrimination of the victims.
- Securing the balance between human rights' protection and persecution.
- Forming a general field of application, which will aim at covering all forms of trafficking (on the national and international level, whether it is connected with organised crime or not) and at protecting all victims, minors or adults.
- Adopting a legal frame for the protection and help to the victims by adopting concrete binding measures.
- Creating an effective and independent control system.
- Enforcing the cooperation between European countries to fight against human trafficking.
- Promoting the harmonisation of legislation all over Europe.

As a matter of fact, European law tends to be the most efficient field in which human trafficking is really under attack, through the gradual increase of the binding character of the European rules and through the osmosis of the member states' national legal orders.

C. The European Union

Since 1996, the European Union fights against trafficking. The European Parliament[11] took vote and the European Commission[12] issued an Announcement, mainly trying to define the term of traffic in women. Moreover, in the EUROPOL Convention[13], there was a clear mention to human trafficking, the definition of which was broader than the one given by the European Parliament and the European Commission.

After the Treaty of Amsterdam, combating human trafficking became one of the aims of the Third Pillar of the European Union. As it is already known,

---

[10] *Revised draft of the 6th Meeting of the CAHTEH (28 September - 1 October 2004), available in: http:/www.coe.int.*

[11] *Vote of the European Parliament dated the 5/02/1996 (EE C 219/30.7.1999).*

[12] *Announcement of the European Commission concerning traffic in women to the purpose of sexual exploitation, COM (96)0567, 20/11/1996.*

[13] *ISigned in Brussels the 26th July 1995 and ratified by Greece by L. 2605/1998.*

article 29 al. 1 and 2 of the Treaty on European Union stipulate that the goal of granting to citizens a high level of protection within a space of freedom, security and justice is to be achieved by the prevention and repression of crime, organised or not, especially of terrorism, human trafficking and crimes against children, through the closer cooperation of police forces and other competent authorities, in the ambit of EUROPOL and EUROJUST, the closer cooperation between judicial and other competent state authorities and the approach of the national legislations in criminal matters, according to art. 31 TEU.

Trafficking in human beings is also prohibited by article 5 al. 3 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union. This prohibition stems directly from the principle of human dignity and takes account of recent developments in organised crime.

Since 2001, the Council of EU has issued three Framework Decisions, which contributed in setting binding rules for the member States in trafficking issues.

The first was the Framework Decision of the Council 2001/220/JAI dated 15th March 2001[14] related to the status of victims in penal procedures and aiming at setting more procedural guarantees to their protection before and during trial, irrespective of the country in which the victims are found[15].

The second one was the Framework Decision of the Council 2002/629/JAI dated 19th July 2002[16] on combating human trafficking, which provides more specific and more extensive rules for the penalisation of traffickers and broadens the definition of traffic in children, so as to encompass every case of production, circulation, dissemination or possession of material on which a child is shown in a sexual way, even if such picture is made artificially by electronic means, to the purpose of sexual exploitation.

Finally, the Council issued the Framework Decision 2002/946/JAI dated 28th November 2002[17] for the enforcement of the penal legal frame concerning prevention of helping illegal entrance to a country.

II. LEGAL MEASURES AGAINST HUMAN TRAFFICKING IN GREECE

Due to its geographic position, Greece is a transit country. Therefore, it is expected that phenomena of human trafficking, especially in women, would arise. Yet, until 1993, no case of human trafficking had been mentioned in the official country reports.

[14] *OJ L 82, 22.3.2001*
[15] *See para. 32 of the European Council's conclusions in Tampere (15-16/10/1999).*
[16] *OJ L 203, 1/8/2002.*
[17] *OJ L 328, 5/12/2002.*

In the 1993 report of the Sub-Commission for Fighting Against Discrimination and for the Protection of Minorities, of the Human Rights Commission of the Economic and Social Council of the UN, it is mentioned that, according to the observations submitted by the Greek Ministry of Public Order: «*In Greece, there has been no case of human trafficking, similar to the one described by art. 323 of the Penal Code, about slavers' trafficking, neither has any case of child kidnapping, to the purpose of removing organs. Besides, in Greece there is no case of organised exploitation of prostituted persons both on national and international level*».[18]

According to the opinion of the Ministry of Public Order, the previous legal frame (articles 322-335 and 336-353 of the Penal Code, concerning sexual freedom and crimes against economic exploitation of sexual life) were sufficient measures to prevent actions related to the aforementioned crimes and that the stipulations of Law 5060/1931 were adequate for the recognition as «immoral» of a pornographic material concerning women and children as well as for their protection.

Only at the end of 1992, Greek society has started to «feel» the repercussions of the arrival, after the collapse of the former «eastern block», of thousands of immigrants, legal and mostly illegal. Since then, human trafficking became a part of Greek reality. This is the reason why, Greece ratified the International Convention of Repression Against Trafficking of Women and Children, in October 1992, seventy one years after its signature in 1921!.[19]

A. Law 3064/2002 and Presidential Decree 233/2003

Ten years later the Greek Government passed Law 3064/2002 («Fighting Human Trafficking, Crimes against Sexual Freedom, Pornography of Minors and, generally, Economic Exploitation of Sexual Life and Help to the Victims of those Acts»).[20] This Law refers only to the repressive and «re-habilitating» role of the Greek State, not dealing with any preventive measure.

A year later, Presidential Decree 233/2003[21] was issued, in order to provide, in a more detailed way, for the protection and aid given to victims of trafficking, irrespectively of their nationality or origin by the competent services and authorities.

---

[18] *United Nations, Economic and Social Council, Human Rights Commission, Report of the Secretary General on the project of the action/monitoring program for the prevention of human beings' treatment and of the exploitation of the prostitution of another person, 07/12/1993, E/CN.4/1994/71.*

[19] *Geneva, 30th of September 1921, League of Nations, Treaty Series, V.9, p. 415, ratified by Greece by Legislative Decree of 20/10/1992 (Official Journal of the Greek Government A' 220).*

[20] *Official Journal of the Greek Government A' 248/15.10.2002.*

[21] *Official Journal of the Greek Government A' 204/28.8.2003.*

Both L. 3064 and P.D. 233/2003 provide for repressive and «re-habilitating» measures that have to be taken by the Greek State.

A.1. The repressive role of the Greek State

Law 3064/2002 amended and extended the pre-existing provisions of the Penal Code, thus broadening their field of application.

Firstly, a new article 323A was added, concerning human trafficking. This addition was absolutely necessary, as the previous article 323 provided only for the trafficking of a person as a slave. The new stipulation, defines as trafficking»: a) every «transaction», the object of which is a person and the purpose of which is the removal of corporal organs or the exploitation of that person's work by the perpetrator himself or by a third person, b) the act of obtaining the victim's coerced acquiescence by fraud, threat or via various promises.

Secondly, article 351 of the Penal Code was also amended and a new article 351A was added by providing for the criminalisation of trafficking to the purpose of sexual exploitation of a person (irrespective of its sex) and by stipulating that trafficking of minors is considered as a more serious crime than the usual human trafficking.

Thirdly, the client is also criminalised, if he is aware of the fact that the person with whom he has immoral sexual relations is a victim of trafficking.

Fourthly, administrative sanctions, such as revocation of the permit for conducting business, are also imposed to the persons who breach the above mentioned provisions of the Penal Code and use their premises for illegal acts related to human trafficking.

Fifthly, the law provides for the criminalisation of any person that helps the perpetrator by using any means of communication, to the purpose of gaining money. Thus, the legislator aimed at criminalising the cases or «rose advertisements» referring to minors.

A.2. The «re-habilitating» role of the Greek State

The second innovation of Greek legislation consists in taking measures for the victims' protection and help, imposed by international and European law. Law 3064/2002 sets the principle of the protection of victim's life, integrity, personal and sexual freedom. In that frame, it provides for: a) the protection of life, corporal integrity and personal and sexual freedom, on condition that there is a «serious danger» threatening them; b) the help for housing, food, living, medical and psychological support of the victim for as long as it is estimated to be necessary, as well as for the existence of a legal counselor and an interpreter; c) the special care for the schooling of minors

and their participation in education programs and for their professional training; d) the expulsion's stay/suspension for alien victims, being illegal in Greece; e) finally, the authorities are responsible for the victim's protection and help, called «Services and Units of Protection and Aid». All public services, as well as those of moral persons of public law, the local authorities and moral persons of the broader public sector have been entrusted this responsibility.

The fact that the person has asked for the protection and aid by these Services and Units is enough for the P.D. to be applied, for as long as there is a danger, even if the victim is not prosecuted. In addition, the P.D. provides for medical, pharmaceutical and hospital aid, and the establishment of a «Permanent Commission» for coordination, consisting of representatives of many Ministers, the competence of which will be the survey and coordination of all Services and Units for Protection and Aid.

B. The GNCHR's approach

The Greek National Commission for Human Rights has expressed its opinion regarding the bill of law that subsequently became Law 3064/2002, by submitting to the Greek Government a series of substantive proposals for the amendment of the above bill, in accordance with the relevant protection standards agreed upon by the United Nations, the Council of Europe and the European Union. The main issues on which GNCHR focused its attention were: a) the necessary modification of the restrictive definition of trafficking, b) the necessity for expansion of the ways in which the victim's coerced acquiescence may by obtained, c) the necessary establishment of a holistic legal and institutional framework for the provision of effective legal social protection to all victims of trafficking, especially during the phase of their repatriation, d) the extensive protection that should be provided to minors, e) the necessity of criminalisation of professional exploitation of prostitutes.

C. Proposals for the preventive and the «re-habilitating» role of the Greek State

It is now clear, that the penal approach of the phenomenon of human trafficking is not sufficient. Neither is the narrow-minded conception of the «rehabilitating» State's role. The radical solution of human trafficking problem should be based on all the three axes of the State's role, i.e. the preventive role, the repressive role and the «rehabilitating» role, the last one being conceived in a broad minded way.

C.1. The preventive role of the State is the most important one, in order to deal radically with the problem. In this direction, the legislative provision

for clear, concise but, also, broad definitions of trafficking, the State's statistics, scientific research and information of the public, as it was mentioned in the European Council's conclusions in Tampere (15-16/10/1999), are the minimum measures that have to be taken by any State of origin of human trafficking victims.

C.2. Regarding the «re-habilitating» State's role, in addition to all the above mentioned measures, there should be a more serious and organised approach of the structure and the function of the Services and Units for Protection and Aid. Attention should be drawn to the fact that there is a serious danger of false denunciations and of victimisation by some people, only for the purpose of succeeding a suspension/stay of their expulsion. Nevertheless, this danger can be avoided if an administrative body or an independent administrative authority (a «certification authority») is established, competent for certifying the exactness of these denunciations and, in particular, for investigating whether the person who brings charges is a real victim of human trafficking or his/her denunciation is due to personal reasons or it is submitted in order to hide his/her real identity of trafficker. (Often, victims of trafficking are afraid to talk to public authorities or, sometimes, traffickers themselves pretend to be victims in order to avoid their arrest). This «certification authority» must be equipped by specially trained staff working in places, where there is a greater possibility to find human trafficking victims, even if these places are situated far from the «entering points» of the country, e.g. hospitals.

CONCLUSION

Human trafficking constitutes one of the most serious threats to human dignity. It is directly related to the enormous increase of organised crime and in particular the lucrative illegal immigration and sexual exploitation networks. It is also directly related to the continuously widening gap between rich and poor societies around the world. Rich people, insensitive to human dignity, are prepared to satisfy their sexual demands, to the detriment of persons who, under the pressure of poverty or even under physical coercion, become victims of such odious trade.

Western European States, being countries of transit and destination, should undertake the burden of contributing by all means to the elimination of this problem and offer relief to the grievances of the victims of human trafficking and their families. They should also consult with the countries of origin and provide the necessary aid, in order to minimize the economic and social reasons that nurture trafficking.

It could be said that the measures adopted by both the Council of Europe and the European Union are in the right direction, although the consultation between Governments and with NGOs is not yet sufficient. The problem,

though, is not only of enacting an adequate legal framework. It is, mainly, a problem of educating European societies at large, in order not to tolerate any longer behaviors and attitudes of some of their members that render such forms of exploitation lucrative for the perpetrators. A society that is fully aware of what is happening within itself and does not react, is an accessory to the crime.

7. ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΜΕ ΘΕΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ,
Βερολίνο, 3-4.12.2004

7. ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΜΕ ΘΕΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ, Βερολίνο, 3-4.12.2004

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η συνάντηση διοργανώθηκε και φιλοξενήθηκε από το Γερμανικό Ινστιτούτο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Συμμετείχαν εκπρόσωποι από δώδεκα Επιτροπές ΔτΑ (Καζακστάν, Ελλάδα, Ιρλανδία, Β. Ιρλανδία, Λουξεμβούργο, Πολωνία, Αζερμπαϊτζάν, Ισπανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Αρμενία, Δανία και Γερμανία). Την ΕΕΔΑ εκπροσώπησε η Επιστημονική Συνεργάτις κ. Χ. Μουκίου, η οποία και παρουσίασε εισήγηση με θέμα: «Η εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα ως θεσμική εγγύηση για την προστασία των ΔτΑ (παρατίθεται παρακάτω). Το πρόγραμμα περιείχε μια εισαγωγική εισήγηση σχετικά με την Εκπαίδευση στα ΔτΑ στις μεταβαλλόμενες κοινωνίες (με βάση το παράδειγμα της Ν. Αφρικής) και εκθέσεις δράσεων των συμμετεχουσών Επιτροπών, στρατηγικές και εμπειρίες από προγράμματα σχετικά με την εκπαίδευση στα ΔτΑ. Ακολούθησε συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων πάνω στα κοινά σημεία, τις διαφορές και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι Εθνικές Επιτροπές σχετικά με την θεματική της εκπαίδευσης στα ΔτΑ (έκθεση πεπραγμένων της συνάντησης, παρατίθεται παρακάτω).

Εμπεριστατωμένη Έκθεση του Συνεδρίου

Human Rights Education
in National Human Rights Institutions (NHRI) in Europe

Documentary report
December 3-4 2004
German Institute for Human Rights, Berlin

Introduction

The workshop Human Rights Education in National Human Rights Institutions (NHRI) in Europe was organized by the German Institute for Human Rights (Berlin) from the 3rd to the 4th of December 2004 in Berlin. Twelve countries from Europe and bordering countries were represented at the workshop (Armenia, Azerbaijan, Bosnia and Herzegovina, Denmark, Germany, Greece, Ireland, Kazakhstan, Luxembourg, Northern-Ireland, Poland, and Spain). The programme contained an introductory lecture about Human Rights Education in Transforming Societies (the Example of South Africa) and country reports about Human Rights Education Programmes, strategies and experiences in NHRI. This was followed by a discussion and interchange about differences, commonalities and common challenges for Human Rights Education (HRE) in the framework of National Human Rights Institutes.

This report comprises: Denmark, Germany, Greece, Ireland, Luxembourg, Northern Ireland, and Spain.

Minutes

Edel Teague

Race, religion and freedom of expression

A key issue in many states currently is the rights concerning race, religion and freedom of expression. It was noted that the murder of Theo Van Gough has resulted in significant discussions in Holland, Denmark and Germany on these matters. In other states racism and the educational needs of asylum seekers or immigrants are the key concerns. As a consequence teachers often have to address complex questions regarding race and religion in the classroom and many require assistance with these matters. In some schools the concern may be about religious expression, such

as, the wearing of headscarves whilst in many others adequate educational provision for new students from different backgrounds is the key concern. More generally it was noted that the role of churches in the provision of education is being discussed in countries such as Luxembourg and the UK. The lack of education on the variety of religions within schools in Luxembourg and new plans to address this were described.

Human Rights and Values

In Denmark children are taught a lot about values and respect for others from primary schools onwards, although human rights education is not always on the curriculum. It was agreed that it was important that human rights education covered values as well as knowledge. It was noted that the clash between culture and the promotion of human rights is often a problematic issue in the classroom.

Human Rights Education-general

It was noted that the creativity of teachers should be developed through human rights training from early in their professional career, preferably at university. Human rights has a complex knowledge and skills base which takes time to teach and which teachers cannot be expected to learn easily. To date teacher training on human rights issues has been limited.

There is a need for human rights education to be regulated in some way, perhaps through the development of common standards. Assessment is a controversial issue in human rights education. However human rights is a subject that lends itself to assessment because of the width of knowledge that is imparted and the potential it offers for skills development.

Human Rights Education and the United Nations

The proposed United Nations 1st World Programme on Human Rights Education will focus on human rights education in schools from 2005-2007.[1] The obligation on governments will be to add human rights education to teacher training, conduct research on human rights education and progress the evaluation of human rights education.

The state of human rights education in each country is monitored through some reports on international treaties, such as, the report on the United Nations Convention on the Rights of the Child and all countries were asked to contribute to End of the Decade Report on Human Rights Education.[2] The Special Rapporteur[3] also plays a role in the promotion of human rights education.

[1] *http://www.un.org/News/Press/docs/2004/ga10317.doc.htm.*
[2] *Ihttp://www.ohchr.org/english/issues/education/training/initiatives.htm.*
[3] *Ihttp://www.ohchr.org/english/issues/education/rapporteur/*

Issues which were not addressed due to time restraints include

- Should human rights be a distinct subject in the curriculum or not?
- Human rights training in the police service
- Other networks e.g. DARE

Action

It was agreed that the Roundtable was a useful exercise in the promotion of communication about human rights education in Europe. It was noted that the meeting was very introductory in nature and as a consequence the 'real' business of the meeting only commenced towards the end of the gathering. Several people agreed to do the following.

1. Investigation of opportunities for support within the Council of Europe	Claudia Lohrenscheit
2. Research on the development of European and Global human rights networks	Fergus Kerrigan
3. Human rights education to be raised at the World/European Ombudsman's Conferences	K. Jeanty
4. Investigate what funding or opportunities which exist for human rights education in the European Commission	Edel Teague
5. Report of Roundtable to be placed on the web and circulated to all along with minutes and e mail contacts. Participants to forward presentations to Claudia.	Claudia Lohrenscheit.

It was agreed that another roundtable should be held in 2005 as the networking opportunities it offered were very valuable. Luxembourg agreed to see if it was possible for their office to host it. Two themes which emerged from the discussion for the next event were:

- «The role of human rights education in societies where there is conflict regarding religion race or national identity.»
- «The role of human rights education in the context of local and world wide terrorism.»

It was agreed that

- the debate topics should be agreed in advance
- the roundtable should last for two days

DENMARK

Danish Institute for Human Rights
Education Programmes
Anette Faye Jacobsen

Below is a presentation of some of the key points in our general policy, including the main priorities in our work with human rights education (HRE) in the Danish Institute for Human Rights.

Although DIHR is a national HRI, we have an extensive experience also in international cooperation on educational programmes. It has been an important principle of the Institute's 'education strategy' to try to secure interchange of experiences and inspiration between international and national programmes. This has meant that new ideas and initiatives from our international cooperation have shaped our national activities, and vice versa: Practical projects and programmes undertaken in the Danish educational system has provided us with the necessary credibility and practical experience to embark on similar programmes with international partners. On the other hand, this international attention and experience have provided important in-puts in many national activities.

We have been involved in national education programmes since the institute was inaugurated in 1987.

Our resources have always been limited, like everywhere else. This has had two important consequences: 1) It has been necessary to focus our activities, and 2) Networking has been a decisive means in reaching out to the target groups.

1. To focus has implied that we had to select certain areas or sectors of priority,
2. The networking principle meant that our education projects were almost conducted in collaboration with others, in particular with educational institutions and with the NGO sector.

On the policy level, net-working with training institutions, universities, colleges, schools etc. have served several purposes:

Credibility is an important criterion in getting across to educators. We are not the only provider of services to the school sector. On the contrary, there is a strong competition among interest groups, including NGOs, businesses, and even government agencies to convey their message to schools. At the same time teachers complain about overloaded curricula!

We strive to avoid being seen as yet another interest or lobby group, whom teachers are hesitant to invite into their classes - which is perfectly understandable. This means that we almost always aim to collaborate with well-established educational institutions when we design our education programmes.

Another factor of importance to our strategies is that we have a much decentralized educational system in Denmark. Defining the more concrete curricula and syllabi are left to the schools or even to individual teachers. Reaching out to thousands of schools is almost impossible for an institution like us without the right channels. And this means that we have had to build up good contacts to key agents in the sector. These persons could be the so called 'subject consultants' in the Ministry of Education who are advisors on the different school subjects; other key contacts have we found through the UNESCO National Commission or members of the management of the professional associations. Such key figures have been instrumental in paving the way to reach out to larger segments of the sector.

For instance, a couple of years ago we offered an extensive (70 lessons) in-service course on human rights and human rights education for teachers at teacher training colleges throughout the country: This was only possible via collaboration with the professional association of teacher trainers.

If we want to offer teaching material for schools, we have found that this is most efficiently done not by publishing the material ourselves, but rather via one of the main publishers in the education field who already have established procedures to reach school managements and teachers. However, I have to admit that even with the assistance of well-established publishers it is not a given thing that you text-books are widely sold.

There is little doubt in our experience, that promoting HRE through collaboration with and contacts to leading the concrete target groups is extremely fruitful; however, it takes time to build up.

The main fields of our education activity have been:

The legal - political level. Here we have endeavoured to have human rights adopted in the national curricula for primary, secondary and teachers' education. Although, as I mentioned, our curricula do not give detailed directions on themes and text-books that are obligatory in the subjects, they are still important as guidelines for teachers and thus to have human rights mentioned as a theme in history and social science is still worth working for. Over the years, we have had quite some success in having human rights and children's rights adopted in curricula and syllabi.

I would like to add one observation to the issue of curriculum development. Because it is our experience that in old democracies like Denmark we have found a rather reluctant reaction from teachers and school authorities

to adopting human rights in curricula that we would have expected. If we analyze the curriculum of the subject 'social science' we find that it is still the concept of 'democracy' that is the absolute key notion to the thinking behind this curriculum. Democracy is perceived as the back bone of our society, the basic norms are derived from the theory of democracy - and not from human rights. Human rights hold a much more marginal status- either seen as part of international law or as values that should be activated in meetings between cultures - as issues relating to minorities, racism etc. I guess that human rights hold a much more prominent place in younger democracies where human rights are integrated in the constitution.

Back again to the Institute's education programmes, we have developed teaching material, including bibliographies on available teaching material on human rights for the education sector. As you probably all know preparing text-books is a very resource demanding activity. So our commitment here has been to 'supply obvious demands'.

For example, we found that there was a strong need for teaching material addressing the younger children and with a focus on human rights in the Danish, domestic context (in stead of with a focus on s.c. Third World countries) which meant that we decided to prepare a text-book for grade 1 - 4 ourselves.

Another example was a text book for social workers on social work and human rights. After having worked with in-service training for some years a training school for welfare workers we decided to develop a text-book in collaboration with our partners from the welfare sector and in particular in collaboration with teachers from these schools.

Training courses are another component in our HRE programme.

To some extent we have offered training on human rights targeted at the school sector. However, since this could easily exceed our capacity, our policy has been to adopt to so called 'cascade model' meaning that we have tried to address target groups whom we could expect to spread the message to larger audiences. This has often meant that we organized training of trainers programmes.

An integrated priority in all activities with education has been to <u>secure pedagogical or methodological development</u> in our programmes. This has often been done through involving creative, technical and first and foremost pedagogical expertise in all activities, and combines this with the expertise in human rights that we could offer from our side. This means that we have prepared our teaching programmes through many different media, including movies, exhibition, internet sties, study tours abroad, along side with more traditional training activities and products.

We have defined our target groups with a focus on the very broad educational sector, including the elementary and secondary school sector.

However, we have also addressed specific professional groups with specially targeted programmes.

We have a long and well established collaboration with the national police academy. We offer courses for all classes of police officers, and on a more ad hoc a basis we also provide in-service training and management training.

We have offered in-service training in several social work schools, and have a regular collaboration with the school in Copenhagen.

We contribute to certain in-service programmes under the auspices of the Ministry of Defence.

Finally, I would like to mention a biannual one week course that we offer to professionals, including civil servants, and others, on a regular basis.

GERMANY

Human Rights Education at the German Institute for Human Rights

Claudia Lohrenscheit

1. Important Steps in the Development of Human Rights Education in the context of the Activities of the United Nations

1953	The Universal Declaration of Human Rights: A Handbook for Teachers
1974	**First Recommendation for Education about Peace, International Co-operation and Human Rights Education**
1978	International Congress about Education for Human Rights in Austria
1987	International Congress about Human Rights Education, Information and Documentation in Malta
1993	Int. Congress about Education for Democracy and Human Rights in Canada (Montreal): **World Action Plan for Education about Human Rights and Democracy**
1993	World Conference on Human Rights of the United Nations in Vienna (Austria)
1994 -2004	Decade for Human Rights Education of the United Nations
2005	Beginning of the World Programme for Human Rights Education (Follow-up of the Decade)

2. Aims and Goals of Human Rights Education from an international Perspective

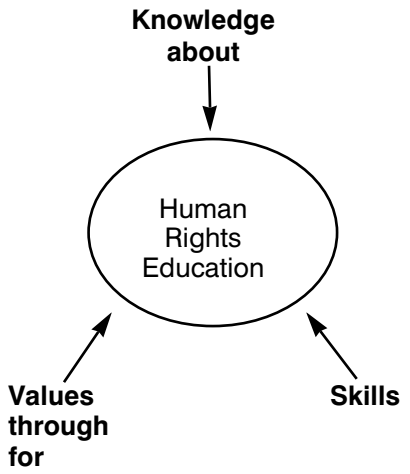

"Human Rights Education is about empowering tomorrow's citizens. Schools have an important role to play in contributing to that em-powerment. (...)

Learning through human rights enables children to experience the values of a community in the school where the learning envi-ronment supports respect for indi-viduals" (Brown (ed.) 1995: 9).

Knowledge	Consciousness	Action

All Target Groups and Age groups (Children, Youth, Adults, Women, men....)

All Educational Fields (EDC, Schools, Universities, Vocational Education & Training...)

All fields of Society (Politics, Religion, Culture, Education, Media...)

3. Human Rights Education at the German Institute for Human Rights (2003 - 2005)

1. Service- and Coordination Centre for Human Rights Education

- Homepage and database for experts in Human Rights Education
- Network Human Rights Education in Germany:
- Working groups (Teams) and consulting services, for example:

- «Migration and Human Rights Education»

- «Social Work and Human Rights Education» (MA, Social Work as a human rights profession)
- International Cooperation and networking

2. Development and distribution of HRE materials

- COMPASS - A Manual on Human Rights Education with young people
- Human Rights Education - a course to learn about the European Human Rights Convention (with an interactive online knowledge tool) for pupils and students

3. Studies and Conferences

- The right to education and its realisation in Germany (study)
- Human Rights Education in the police forces (study)
- No education without rights - no rights without education. Conference to promote the beginning of the new UN-World programme for Human Rights Education (17th of march 2005, Berlin)
- «Human Rights in Schools» (Conference in November 2005)

4. Human Rights Seminars, trainings and other activities

- Pilot project: «Police and Human Rights» in cooperation with the Police Academy of Berlin
- Seminars/trainings for promoting human rights in development cooperation
- Public Seminar on Human Rights (starts in autumn 2005: one-week-training: «Autumn Academy for Human Rights» for NGOs & civil society organisations)
- Seminars and workshops with experts; for example «The right to Education and Human Rights Education» (with Katarina Tomasevski, January 2005)
- Series of Human Rights lectures (2004/05: The relevance of unlawful experiences in the history of Human rights)

5. School

- Trainings for disseminators to use «COMPASS» (Manual on Human Rights Education with young people)
- Preparation of learning material for the European Human Rights Convention (with a interactive online knowledge tool) for pupils and students
- Working groups in cooperation with the «Forum Menschenrechte»: Developing of a discussion paper for «Education standards for Human Rights Education in schools»

GREECE

HUMAN RIGHTS' EDUCATION AS AN INSTITUTION'S GUARANTEE FOR HUMAN RIGHTS PROTECTION

The Greek approach in the scope of the International and the European Law

Chryssoula P. Moukiou
Legal Officer of the GNCHR

Knowledge of human rights is a prerequisite for individuals and groups so that they can reasonably expect and demand respect for their rights and freedoms.[1] The best way to disseminate that knowledge is to make it part of the official education given to young or elder people, so that human rights' protection and promotion may become a part of a society's culture and educational tradition, preventing any form of human rights' abuse.

After the Vienna Declaration of 1993 and the Programme of Action undertaken by the World Conference of Human Rights[2] and the proclamation of the 1995-2004 as the United Nations Decade for Human Rights Teaching, the substantive provisions in the human rights instruments have attracted increased attention.

But the State's role in human rights teaching remains dominant, not only because in most countries education remains a State's mission,[3] but also, because the mainstreaming of the content and the aims of education is always determined by the State or by Bodies subjected to its control.

A. THE RIGHT TO EDUCATION AS AN INSTITUTION'S GUARANTEE FOR HUMAN RIGHTS' PROTECTION

This State's obligation to provide for an educational system stems directly not only from the international, European and national rules of hard or

[1] *ALFREDSSON G., The right to Human Right Education, in: EIDE A./KRAUSE C./ROSAS A., Economic, Social and Cultural Rights, A textbook, 2nd Ed., Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht/Boston/London., p. 273.*

[2] *Vienna Declaration and Programme of Action, UN doc.A/CONF.157/23,Part II, para.79. For the text, see NOWAK M. (ed.), Word Conference on Human Rights: The Contribution of NGOs, Reports and Documents, 1994, p. 168.*

[3] *ALSTON P., (ed.), The United Nations and Human Rights: A Critical Appraisal, 1992, pp.473-508. EIDE A. Economic, Social and Cultural Rights as Human Rights, in: EIDE A./KRAUSE C./ROSAS A., Economic, Social and Cultural Rights, op.cit., p.9 ss., FROWEIN in: FROWEIN/PEUKURt, EMRK-Kommentar, 1985, Art.2,1 ZP Rdnr. 2, S. 283, f, DERS, Wirtschaftliche und Soziale Rechte in der Rechtsprechung des Strassburger Organe, in: Aspects of the Protection of Individual and Social Rights, Marangopoulos Foundation for Human Rights, "Hestia" publishers & Booksellers, Athens 1995, p. 217.*

soft law protecting human rights but, also from the protection of the right to education itself. This latter is protected, on an international level, by the article 26 of the Universal Declaration of Human Rights of 1948[4] and the article 13 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights of 1966[5], as well as on a European level, by article 1 of the First Additional Protocol to the European Convention of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950[6] (as amended by Protocol N. 11).

These two levels do not provide exactly for the same protection of the right to education. The international rules of law are based on the social conception of this right, though the European Convention focuses on its civil aspect.

A.1. The «human-social» approach of the international protection: the establishment of a right to human rights education

A.1.1 In that frame, on the level of soft international law, the International Declaration of Human Rights,[7] declares that the right to education is inextricably related to human rights' respect and protection, to intolerance understanding and friendship. Thus, in the second alinea of its article 26 stipulates that: «*Education shall be directed to the full development of the human personality and to the strengthening of respect for human rights and fundamental freedoms. It shall promote understanding, tolerance and friendship among all nations, racial or religious groups, and shall further the activities of the United Nations for the maintenance of peace*».

---

[4] "*1. Everyone has a right to education. Education shall be free, at least in the elementary and fundamental stages. Elementary education shall be compulsory. ...2. Education shall be directed to the full development of the human personality and to the strengthening of respect for human rights and fundamental freedoms. It shall promote understanding, tolerance and friendship among all nations, racial or religious groups, and shall further the activities of the United Nations for the maintenance of peace.*"

[5] "*1. The States Parties to the present Covenant recognize the right of everyone to education. They agree that education shall be directed to the full development of the human personality and the sense of its dignity, and shall strengthen the respect of human rights and fundamental freedoms. They further agree that education shall enable all persons to participate effectively in a free society, promote understanding, tolerance and friendship among all nations and all racial, ethnic or religious groups, and further the activities of the United Nations of the maintenance of peace*".

[6] *Article 2:* "*No person shall be denied the right to education. In the exercise of and functions which it assumes in relation to education and to teaching, the State shall respect the right of parents to ensure and to teaching, the State shall respect the right of parents to ensure such education and teaching in conformity with their own religious and philosophical convictions*".

[7] *It has to be noticed that the U.N. Declaration of Human Rights, although being considered as international soft law, cannot be regarded as having merely a historical significance. On the contrary, it has its own importance, especially for States that are not yet parties of the International Covenants. Moreover this Universal Declaration is also given prominence in, among others, the Vienna Declaration and Programme of Action adopted by the World Conference on Human Rights on 25 June 1992 (S. above, note 2).*

According to the U.N. Declaration, education is only the education aiming at human rights' and fundamental freedoms' protection and promotion, in the frame of their universal protection. Otherwise, there is no education at all. Or, it is an education not protected by international law. Because, this latter concerns exclusively «human» education, meaning not only that the persons entitled to it are *all* human beings, but, also, that the content and the target of this education are *all* human beings. Human rights' protection is inherent in any kind of education.

On the contrary, the «inhuman» education, meaning the education, the content and the purpose of which is not the protection and the promotion of human rights and fundamental freedoms, is indifferent to international law. So, no one can defend its right to be educated how to kill or how to violate and exploit a woman or a child. Vice-versa, no States Parties can take measures providing for teaching its citizens how to kill, to violate, to exploit and, generally, not respect the others.

Thus, the right to education is considered both in a universal and a human approach. Its «universal» approach consists in the fact that it is an essential part of the human rights' protection universal system and is inextricably connected with the welfare of every human society. Therefore, it cannot be protected as a civil right. It has to be a social right. The «human» approach consists in the fact that the education is internationally protected only if its content and its goal are the protection and promotion of human rights and fundamental freedoms.

So, even if the article 26 alinea 2 of the Universal Declaration of Human Rights had not explicitly provided for this «universal» and «human» character of the education to be granted, one could have assumed the same conclusion by the interpretation of the alinea 1 of the article 26 of the Declaration as a systemic part of all its articles, globally protecting human rights and fundamental freedoms and aiming exclusively at it. In the scope of the Universal Declaration no other meaning could be attributed to the term education. Its «universalisation» and its «humanization» are inextricably related to the rest of the Declarations' articles and derive directly from them.

A.1.2. Moreover, on the level of hard international law, the International Covenant of Economic, Social and Cultural Rights,[8] which is international hard law binding all States Parties,[9] contains similar rules aiming at the

[8] *Annex to General Assembly Resolution 2000 A (XXI) of 16 December 1966, U.N. doc. A/6316 (1966).*

[9] *Greece has ratified the International Covenant of Economic, Social and Cultural Rights by Law n. 1532/1985 (Official Journal A' 25). So, since 1985, the stipulations of this Covenant are binding rules of law, being part of the Greek legal order and having superior typical legal force than ordinary laws voted by Greek Parliament, by force of article 28 alinea 1 of the Greek Constitution.*

same direction of «universalisation» and «humanization» of the right to education. So, in its article 13 alinea 1 it is provided that the member States: *«agree that education shall be directed to the full development of the human personality and the sense of its dignity, and shall strengthen the respect of human rights and fundamental freedoms. They further agree that education shall enable all persons to participate effectively in a free society, promote understanding, tolerance and friendship among all nations and all racial, ethnic or religious groups, and further the activities of the United Nations of the maintenance of peace»*. Similar stipulations can also been found in the article 7 of the 1966 International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (CERD),[10] the ILO Conventions[11] and other international conventions, such as article 29 (1) of the 1989 Convention on the Rights of the Child.[12] They all reflect the universal and human content of education in any part of this world and they clearly protect a «right to human rights education» on an international level.

A.2. The «individualistic-civil» approach of the European protection: the contest of a right to human rights education

A.2.1. On the contrary, the European approach is obviously much more individualistic. The article 2 of the 1st Protocol of the European Convention

---

[10] *U.N. General Assembly Resolution 2106 (XX) of 21 December 1965; it entered into force on 4 January 1969. In its article 7 it is provided that: "States Parties undertake to adopt immediate and effective measures, particularly in the fields of teaching, education, culture and information, with a view to combating prejudices which lead to racial discrimination and to promoting understanding, tolerance and friendship among nations and racial or ethnical groups, as well as to propagating the purposes and principles of the Charter of the United Nations, the Universal Declaration of Human Rights, the United Nations Declaration of Human Rights, the United nations Declaration on the Elimination of All forms of Racial Discrimination, and this Convention".*

Moreover, article 8 of the 1963 Declaration on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (General Assembly Resolution 1964 (XVIII), 20 November 1963) and the 1978 UNESCO Declaration on Race and Racial Prejudice (adopted by the General Conference of UNESCO at its 29th session, 27 November 1978) contain similar provisions.

[11] *ILO Convention (N. 111) concerning Discrimination in Respect of Employment and Occupation of 1960 provides, in article 3 (b), that Member States undertake "to promote such educational programmes as may be calculated to secure the acceptance and observance" of national policies aimed at equality of opportunities and treatment in the work place. ILO Convention (N. 169) concerning Indigenous and Tribal Peoples in Independent Countries of 1989 stipulates in article 31 that "Educational measures shall be taken among all sections of the national community, and particularly among those that are in most direct contact with the peoples concerned, with the object of eliminating prejudices that they may harbour in respect of these peoples. To this end, efforts shall be made to ensure that history textbooks and other educational materials provide a fair, accurate and informative portrayal of the societies and cultures of these peoples".*

[12] *Adopted by the General Assembly Resolution 44/25 without vote on 20 November 1989. U.N.doc.A/44/49 (1989).*

on Human Rights, as amended by Protocol N. 11, only provides for the right to education, without any explicit «human» approach. It points out only the parents' right to opt for their children's' education in conformity with their own religious and philosophical convictions: «*No person shall be denied the right to education. In the exercise of any functions which it assumes in relation and to teaching, the State shall respect the right of parents to ensure such education and teaching in conformity with their own religious and philosophical convictions*».

Thus, the European approach of the right to education is more oriented towards the guarantee of the individual right to thought, conscience and religion protected by the article 9 of the European Convention, than to the protection of the right to life, the right to liberty and security, protected by articles 2 and 7 of the same Convention and the prohibition of torture, of slavery and forced labor pronounced by its articles 3 & 4.

Two interpretations are possible: Whether the «human» character of the education is indifferent to European Human Rights Law, or it is self-understood.

The first interpretation must be a *priori* rejected as contrary to international law. Although there is no hierarchical relationship between the International Conventions -and Declarations- and the European Convention on Human Rights, it has to be accepted that the second one cannot encompass stipulations contraries to International Law, because, the European Convention being a regional convention for the protection of human rights, though Covenant of Economic, Social and Cultural Right an International one, the interdependence of all human rights, both, at the domestic and international level, is today generally recognized.[13] So, the European Convention must stay in harmony with all international rules protecting human rights, as rules of hard international law. We could even argue in favor of the same approach concerning the international soft law rules protecting human rights, because, logically, a different interpretation could lead to the inefficiency of the whole European Convention, conceived as a full system for human rights protection.

[13] *S. NOWAK MANFRED, The Interrelationship between the Covenant on Civil and Political Rights and the European Convention on Human Rights, in: Aspects of the Protection of Individual and Social Rights, Marangopoulos Foundation for Human Rights, "Hestia" Publishers & Booksellers, Athens 1995, p. 132. (the author adopts a similar approach concerning the interdependence between the ICCPR and the ECHR).*

The second interpretation is the one we must opt for, for two reasons: Firstly, if we assumed that the right to education guaranteed by the European Convention of Human Rights concerns every kind of education, despite its possible «inhuman» content and aim, then we would conclude to a contradiction of the articles of the Convention itself. Yet, such contradictions are not conceived in the frame of a single European Convention. Moreover, we must accept that the European Convention must stay in harmony with every rule of international law, because, otherwise, European Council could be rejected by international community both on institutional and ruling level. So, the European Council must not contain provision contraries to international law, both hard and soft one.

Besides, these are the reasons explaining the fact the Universal Declaration of Human Rights is explicitly mentioned in the Preamble of the European Convention of Human Rights. The signatory Governments of the Council of Europe have agreed on the stipulations of the Convention having considered, first of all, *«the Universal Declaration of Human Rights proclaimed by the General Assembly of the United Nations on 10th December» and that «this Declaration aims at securing the universal and effective recognition and observance of the Rights therein declared»*.

So, the text of the European Convention protecting the right to education implies the education as it is guaranteed by the Universal Declaration of Human Rights and the International Covenant of Economic, Social and Cultural Rights, that is, the education the content and the aim of which is the protection and the promotion of human rights and fundamental freedoms. The fact that the article 2 of the 1st Protocol of the Convention does not mention it clearly and that it is confined in stressing out the parents' liberty to choose an education for their children, is irrelevant. According to our opinion, the elliptic or restrictive writing of the article 2 of the 1 Protocol of the European Convention is due to the fact that the right to parents' liberty to choose the education of their children according to their own convictions is regulated not only as a component of freedom of religion and belief, but also as a limitation against totalitarian tendencies and religious prejudices of state education that is, in the framework of the right to education.

Finally, the necessary unification between the members states of the European Convention, at which this Convention aims,[14] and the main method by which that aim is to be pursued, that is the maintenance and

[14] *See the Preamble of the European Convention of Human Rights: "Considering that the aim of the Council of Europe is the achievement of greater unity between its members and that one of the methods by which that aim is to be pursued is the maintenance and further realization of human rights and fundamental freedoms".*

further realization of human rights and fundamental freedoms,[15] leaves no doubt about the fact that the protection of the right to education only refers to the education which stands in conformity with the Universal Declaration of Human Rights and the International Covenant of Economic, Social and Cultural Rights, provided, of course, that they are States Parties of this Covenant.

A.2.2. In this direction, the European Charter of Human Rights in art. II-14 remains close to the European Convention of Human Rights protecting the right of parents to opt for their child's education according to their own beliefs and convictions.[16] Yet, we must draw our attention to the fact that the jurisprudence of the European Court of Human Rights in Strasbourg has already adopted a large interpretation of article 2 of the 1st Protocol of the European Convention of Human Rights.[17] As a result, the absolute respect of the parents' right to choose a proper education for their children can be bent in cases social components of an educational system must be taken into mind by the State. So, the jurisprudential evolution of the regional system of human rights protection, that is the ECHR, tends to its fruitful osmosis with the international system of their protection, so that the whole system should function in favor of the people who can ground their right to human rights education based on both international and regional documents.

A.3. The synthesis of the social and civil approach: The right to a human rights education as a constitutional and international guarantee for human rights protection

Finally, on a national level, article 16 alinea 1 of the Greek Constitution of 1975/1986/2001 sets the principle that: *«Art and science, research and teaching are free. Their development and promotion consists an obligation of the State»*. Also, alinea 4 of the same article provides for: *«the graduate*

[15] *Ibid.*

[16] *Art. II-14 of the European Charter of Human Rights in its alinea 1 provides that: "Every person has the right to education and to the access to professional and continuous formation" and in its alinea 3 that: "The freedom of establishing educational institutions with respect of the democratic principles as well as the parents' right to secure their children's education and formation according to their own religious, philosophical and educational convictions, are being respected according to the national legislations ruling their exercise".*

[17] *See case of Kjeldse, Busk Madsen and Pedersen, EGMR 23 (1976), S. 26.*

education of all Greek citizens in all ranks of education». According to these provisions of the Greek Constitution the right to education is protected as a civil as well as a social right (*status negativus* + *status positivus*).

Moreover, Greek constitution, in its article 16 alinea 2, explicitly provides for the right to education, being considered as a social right of Greek citizens and confines its aims in a very restrictive way: «*Education is a basic mission of the State and aims at the Greek's moral, spiritual, professional and physical training, at the development of their national and religious conscious and their formation as free and responsible citizens*». This provision concerns less the education as a philosophical notion or a complex social function, than its organized and scheduled approach. It is considered by scholars not as a real, binding, rule of constitutional law, but as a residue of the past, which has been incorporated in the Constitution only in respect for Greek-Christian tradition. So, State's mission to purse the above-mentioned constitutional goals of education is only a *de minimis* States' obligation, not compulsory for every rank of education and for the totality of the school program.

So, this constitutional stipulation has to be interpreted «in the light» of the international and European protection of the right to education.[18] The former strictly bounds every State about the content and the aim of their education. The latter attributes to this right a more individualistic approach with the latent tendency to recognize a social and human conception of the education. So, the right to education must not be considered just as a citizen's right but as a universal, «human» right, which is simultaneously a precondition and an effect of human rights' and fundamental freedom's real and effective protection. It is, therefore, their *institution's guarantee*[19] tending to the protection of all human rights, on both international and domestic

[18] *This interpretation is also boosted by the fact that Greek government has withdrawn the reserves under which had ratified the ECHR in 1974, concerning the interpretation of the phrase "philosophical convictions", according to the Greek rules in valid, as well as the restriction of the State's obligation, stemmed from the second al. of article 2 of the ECHR, in conformity to Greek provisions about efficient teaching and education and the need to avoid excessive public expenses. The first reserve was withdrawn by the Announcement of the Minister of External Affaires of 11/21/ March 1985 (Official Journal A' 50) and the second on the 24th of August 1979 (S. http://conventions.coe.int/).*

[19] *The term of institution's guarantee has been developed by German theory of constitutional law and means that a constitutional guarantee aims at the protection of civil rights protected by the Constitution, although the term institutional guarantee refers to a constitutional guarantee which tends to protect the efficiency of State's institutions. See, KLEIN, Institutionelle Garantien und Rechtsinstitutsgarantien, 1934, S. 161 ff.*

level. That is, an institution's guarantee implicitly provided by the Constitution and explicitly protected by international law, which is the «hermetic criterion» for the interpretation of all domestic provisions protecting human rights. This legal nature of human rights education as an institution's guarantee for the protection of all human rights determines the way human rights education should be realized in the frame of State's educational system: *it should be a mainstreaming of it and not a separate discipline in the curriculum, because it is a general guarantee for human rights protection and, therefore, should «penetrate» every class and every rang of education.*

B. MEASURES ADOPTED OR BEING ADOPTED IN GREECE ON THE FIELD OF HUMAN RIGHTS EDUCATION AS A GUARANTEE FOR HUMAN RIGHTS PROTECTION

B.1. The actual situation of human rights' education in Greece

Greece is a transit country. Very recently it started to be sensitive to the entrance of aliens in its sol. Although Human Rights Education is not explicitly provided in our Constitution, it has always been self-understood in the frame on the general constitutional protection of education.

Yet, nowadays, new necessities have appeared urging for reconsideration of our educational structures and of the global aim of our educational system. Three main obstacles are to be overcome: Firstly, the unequal opportunities and discrimination against persons not being Greek citizens are often practiced or tolerated in the educational, cultural, economic, social and political life of Greek society. Secondly, ignorance is certainly a major reason that causes phenomena of racial, ethnic and religious discrimination. Thirdly, the arguments in favor of language education have to a large extent the same justification as those concerning human rights education, namely the promotion of tolerance and understanding between majorities and minorities. The contribution to language education, to cross-cultural learning and peaceful cohabitation on the basis of equal rights has repeatedly been emphasized.

The first obstacle, concerning the inequality of opportunities, has already been faced by Greek Government by a contra legem interpretation and application of the art. 16 of the Greek Constitution. Although this constitutional provision explicitly mentions education provided to «Greek citizens», in practice, all minors, whom families legally stay in Greece, are accepted in graduate State schools, despite the citizenship of their parents.

The second problem concerning ignorance, is being solved by diffusing information to all groups of persons, whose rights are threatened by their lack of education. The first initiative was taken by the private sector, especially NGOs. Now, it is the State's time to undertake its role in order to provide information about history, languages and cultures of different groups of people. Vice versa, all groups of people should be informed not only about their minority rights but also about the legal status of majority people.

The third obstacle, referring to the language education, has not been solved yet, as every lesson is taught in Greek language. Nevertheless, it is broadly recognized that in addition to the preservation and use of minority languages and to the international and regional human rights standards established in this regard, the knowledge of national languages by non Greek citizens is a necessary tool for political participation, social contact and other activity leading to their incorporation into Greek society.

a) HR Education in the primary and secondary education.

In that general frame, Greek state has undertaken the obligation of introducing human rights teaching in the first two levels of education. So, human rights education is actually a part of civics education in the two high classes of primary school and in the two lower classes of the secondary school (gymnasium). Moreover, Human Rights are also inserted in the special programs of Olympic Education (both at the primary and secondary education) aiming at teaching children the notion of «good competing», of equality, of non discrimination due to sex, race, religious or philosophical conviction and of non-xenophobia, through simple gymnastics and explanation of the Olympic Ideal. Finally, there are special classes concerning the teaching of the E.U. Convention of Human Rights, called «Programmes of Action», which are based on material prepared by the European Council and involve many practical activities and hypothetical cases to be solved.

b) HR Education in the High Education

As far as higher education is concerned, Human Rights Law is a special compulsory class of Constitutional Law and an optional class of International Law in all Law Schools of Greece. Moreover, Human Rights Law is taught in Military Academies, yet, without any direct practical effect, because teaching has a more legal and a less practical orientation.

Recently, the Greek National Commission for Human Rights has taken the initiative to issue a booklet called «Guidelines for the Policeman»[20] based on the U.N. texts concerning the protection of human rights by police authorities. This booklet has been distributed to every police department in Greece and has lead to the issuance of the Presidential Decree called «Code of Police Ethics»,[21] which is the first initiative officially taken by the Ministry of Public Order in the direction of inserting human rights' respect and protection in the way policemen execute their tasks.

B.2. The projects about human rights' education in Greece in the frame of the E.U.

a) Projects for the primary and the secondary education

Yet, it is more than obvious that these initiatives, although indicating the right direction, are not adequate measures for the fulfillment of the State's obligation to grant an education, the content and the aim of which are the protection and promotion of human rights and fundamental freedoms, as their mainstreaming. This is the reason why many projects are going to be undertaken by the Greek Ministry of National Education,[22] with the collaboration of the E.U., for the amelioration of human rights teaching in Greek schools.

First, is the Program called *«Mousses»*, the purpose of which is the promotion of the gender equality through Education and Civilization. The Ministry of National Education has acknowledged that the promotion of gender equality has become one of the major axes of strategy of the European and national social policy.

Second, is the Program *«Kallipatira»* concerning Equality in Society, based on the need of pupils' and tutors' active participation in programs promoting equality, in general, and aiming at the equal participation and representation of men and women in every field of social activity, such as economy, decision making, social and cultural life. Through these activities, an effort will be made to analyze the structure of actual social issues, such

[20] *See, Annual Report of the Greek NCHR, 2003, Summary in English.*
[21] *Presidential Decree n. 254/2004 (Official Journal A; 238).*
[22] *Based on information given to the NCHR orally by the representative of the Minister of National Education to NCHR.*

as the multi-cultural character of the societies, social inequalities, xenophobia, racism, Olympic ideals and other issues, bias new approaches and tutoring methodologies, which will demonstrate boys' and girls' interest as future citizens in multi-cultural and international societies.

Third, *Special Activities* are going to take place in order to make pupils feel friendly with people coming from other countries or belonging to different civilizations, in order to realize that human rights are a way of living and not just a discipline to learn by heart.

b) Projects that could involve the role of the Greek NCHR

The fulfilment of these projects necessitates the participation of more that one Authorities, in order to achieve the best preparation and coordination needed. In that frame, the Greek National Commission for Human Rights could undertake a substantive role based on its mandate including «*The cultivation of respect for human rights in the context of the national educational system*».[23] Thus, NCHR could survey the editing of Books, could take care of organizing seminars for tutors training in human rights, could organize a Human Rights Documentation Centre, as provided by law explicitly, and, finally, could give opinions about the contents that human rights education should have in the Greek society, according to the international and European protection of the right to education and the establishment of the human rights education as an institution's guarantee for human rights protection.

Conclusion

Concluding, one may easily understand the great importance of human rights education in modern societies. Human rights education is an institution's guarantee for human rights protection, implemented by international law. All institutions and rules of law of the national legal orders should meet these international standards, thus, affirming the undoubted interdependence of all human rights, both on the domestic and the inter-

[23] *Article 6 of Law 2667/1998. It has to be noted that the Greek NCHR has been established according to the Paris Principles, adopted by the United Nations and the Council of Europe, and has substantive competences of issuing consultative opinions to the Government, not including the investigation of individual cases, which is an exclusive competence of the Greek Ombudsman (before appealing to the Courts).*

national level. In that frame, Greek Constitution has been interpreted «in the light» of the international protection of the right to human rights education, leading to the recognition of human rights education as an essential part of Greek education. The initiatives undertaken by Greek Government, the projects that are going to be realized, are only the first steps towards the creation of a system of «human education», that is, an education, in the frame of which human rights teaching would be the mainstreaming in every single class of every rang of education, in order to build up our future citizens with the full respect of human rights and create a society of humanity, understanding, friendship and tolerance for every human being.

Indicative Bibliography:

ALFREDSSON GUDMUNDUR, The right to Human Rights Education, in: EIDE A./KRAUSE C./ROSAS A., Economic, Social and Cultural Rights, A textbook, 2ndEd., Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht/Boston/London., p. 273 ss.

INSTITUTE OF PEACE EDUCATION, Education on Peace and Human Rights, Thessaloniki, 1990 [in Greek].

INTERNATIONAL AMNESTY, Greek Commission, Education on Human Rights, Sakkoulas Ed., Athens-Komotini 1997 [in Greek].

INTERNATIONAL ASSOCIATION IUS PRIMI VIRI, Presidenza del Consiglio dei Ministri, Dipartimento per l' Informazione e l'Editoria, Conferenza Europea de Lancio del Decennio per l'Educazione ai Diritti Umani, 3-4 dicembre 1993, Roma. Palazzo Barberini.

LOHRENSCHEIT CLAUDIA, Das Recht auf Menschenrechtsbildung, Grundlagen and Ansatze einer Padagogik der Menschenrechte, IKO, Verlag fur Interkulturelle Kommunikation, Frankfurt am Main-London, 2004.

MARANGOPOULOS FOUNDATION FOR HUMAN RIGHTS, Aspects of the Protection of Individual and Social Rights, ?Hestia» Publishers & Booksellers, Athens, 1995.

NOWAK MANFRED, The right to education, in: EIDE A./KRAUSE C./ROSAS A., Economic, Social and Cultural Rights, A textbook, 2nd ed., Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht/Boston/London. p. 245 ss.

UNESCO, The teaching of Human Rights, Proceedings of the International Congress on the Teaching of Human Rights, Vienna, 12-16 September, 1978, Thirtieth anniversary of the Universal Declaration of Human Rights, 1980.

UNESCO, World Directory of human rights research and training institutions, 3d Ed., 1995.

IRELAND

Presentation to Meeting of Human Rights Education Workers of European NHRIs *Mary Ruddy*

The Irish Human Rights Commission was established in July 2001. Set up as a direct result of the Good Friday Agreement by the Human Rights Commission Acts 2000 and 2001, it has a broad mandate to promote and protect human rights in Ireland.

The Commission has a total of 11 staff members including three senior staff workers answerable to the Chief Executive. Each manages a different area of work; they are as follows:

- Casework: Senior Manager + Assistant
- Legislation & Policy Review: Senior Manager + Assistant
- Human Rights Awareness & Education: Senior Manager.
    - An application for an Assistant in this section is being considered by the Dept. of Finance.

The focus of the Human Rights Awareness & Education worker to date has been on the development of information and awareness, e.g. developing website; video; press releases; organization of conferences, seminars, public consultations.

The human rights education function is less developed and extent of future development is linked to appointment of a second person in this area of work.

However, two target groups have been identified as deserving of attention and some work has been undertaken in those two areas. They are: primary school sector and with the police service (An Garda Siochana).

Primary School Sector

In September 2003, the Dept. of Education introduced Social, Personal and Health Education (SPHE) to all primary schools curricula in the country. This programme, which places an emphasis on inter-culturalism and diversity, is allocated a timeframe of 30 minutes per week.

In planning for SPHE in the curriculum, schools are advised to identify approaches to «creating a positive school climate and atmosphere where individuals are valued, cared for and respected.»

Cross Border Primary Schools Human Rights Education Initiative

The concept of a Cross Border Primary School Human Rights Education Initiative was first mooted in 1998 by Amnesty International (Irish Section). Both the Northern Ireland Human Rights Commission and the Irish Human Rights Commission are represented on the Steering Committee which also includes Depts. of Education; Teachers Unions from the north and from the Republic. Following an evaluation of the initial 3-year pilot, a further phase commenced in 2004. There are currently 30 schools participating in the project.

The objectives of the project are as follows:

- To research the need for human rights education in the primary sector in Northern Ireland and the Republic of Ireland;
- To design and pilot a human rights education programme involving schools, in the north and south, in a ten-week educational programme for 8 - 12 year old pupils using a whole-school approach.

Prior to initiating the project, teachers from the participating schools attended one in-service day where they were given a pack of resource materials called «Lift Off». The materials were developed collaboratively by a writing group of teachers from both jurisdictions with the project co-ordinator. Schools are supported by project officers and a part-time project co-ordinator.

Under the auspices of this project, a conference on human rights education in the primary school sector is scheduled to take place in Dublin in May 2005.

Human Rights Training in An Garda Siochana

An Garda Siochana is the Irish police service. It exercises all police functions in the country and is responsible for all criminal investigations, road traffic law enforcement, immigration control, maintenance of public order, and state security. It has 12,000 members with a further 3000 support staff.

The training system in the Garda Training College is as follows:

Basic training is divided into 5 phases over a period of two years:
Phase 1: 22 weeks in training college
Phase 2: 24 weeks at selected stations with tutor Gardai
Phase 3: 14 weeks in training college
Phase 4: 36 weeks probationary period
Phase 5: 6 weeks at training college and graduation

In 1999 the Human Rights Office was established in the training college dealing with human rights input in training and education. It has two staff members,

Currently human rights' training is part of Social Studies under Diversity and of Legal and Policing where subject areas such as ECHR and equality legislation are covered. Human rights' training is also a component part of training for sergeant promotion courses.

More recently, the Training College has introduced a training-for-trainers scheme. This is undertaken by trainers from outside the Gardai - an academic, and Amnesty education worker. The training takes place over 6 days.

The Irish Human Rights Commission as of now has no formal relationship or involvement in training the police service. However, it is an area of work which we hope to commence in 2005.

LUXEMBOURG

The Human Rights Consultative Commission (HRCC)
Commission Consultative des Droits de l'Homme (CCDH)
Jeanty Rita

The Commission is a consultative organ to the Government. It researches and gives recommendations to the Government on general issues concerning human rights in Luxembourg.

Creation

- 28th April 2000: The Government sets up the HRCC.
- The HRCC responds to the Prime Minister.
- The HRCC is accredited to the European coordination group.

Competences and Attributions

- The HRCC is a consultative organ to the Government.

- It gives advice and does research on demand of the Government.
- It has the right to initiate itself research on an issue concerning human rights in Luxembourg.
- It is a correspondent to the European Observatory on Racist and Xenophobic Phenomena (Observatoire Europeen des Phenomenes Racistes et Xenophobes).

The HRCC is independent. It is neither an NGO nor part of the Government.

Structure and Organization

- The HRCC is composed of 22 (unpaid) members named by the Government. The new members are chosen by the HRCC itself, according to their competences in matters of human rights.
- It is pluralistic and independent.
- The HRCC has a president and a vice-president. It is divided in 3 sub-committees, each with a president. These 5 presidents form «the office».
- The sub-committees deal with «education», «discrimination» and «institutional problems».
- If necessary, ad hoc committees can be created.
- The HRCC has a full-time secretary

Activities

- Advice on draft law, either on demand of the Government or by its own initiative.
- Participation in public debates.
- Organization of meetings, seminars and conferences.
- Suggestions to the authorities of actions meant to promote human rights in society.

Working methods

- The HRCC meets in plenary meeting more or less once every 6 weeks.
- Vote on projects of advice to the Government; actuality discussions on issues related to human rights.
- The sub-committees meet (more often) according to their own programs and schedules.
- Members
    - o meet in working and editing groups
    - o attend auditions with experts or any person capable of providing information on specific subjects

- o visit places in relation to events concerning human rights
- o contact Ombudsperson for Children in Luxembourg, NGOs (f.ex. ACAT), etc
- o invite the press
- o invite experts on special topics (f.e.x school integration for children with special needs, data protection, refugees, etc)

Examples of Advice papers (2000-2003)

- Project for a Charter for the Fundamental Rights of the European Union
- Draft law on personal data protection
- HR education in secondary schools
- Draft law on Children's Rights and social protection
- Police raids in homes of asylum seekers
- Expulsions of illegal residents

N.B. The HRCC does not treat individual cases

My Human Rights Education (HRE) strategies and Experiences

- as a teacher of philosophy and practical philosophy (ethics)
- secondary school system (age 12-19)

Facts (+)

Ministry of National Education wants to promote HRE (HR and democratic values fundamental in school legislation)

Headmasters encourage HRE programs

Teachers cooperate in HRE projects

Students enjoy activities in HRE

Parents cooperate in HRE projects

HR are dealt with in all readers/textbooks from grade 7-13

HRE in Police School by a member of the HRCC (former president of AI)

Facts (-)

Ministry of Education does not always respond to demands of HRCC as to the means of putting into practice HRE projects

- include HR in teacher training program
- offer advanced training (formation continue) in HRE

- if such training offered, allow teachers to assist (timing)

Headmasters

- often lack budget to get proposed HRE projects on their way

Teachers

- often lack time to cooperate
- have mostly little training in HRE

Students

- are not too eager to work on projects after school hours
- are easily discouraged by theoretical approach to HR

My experiences (-)

Theoretical approach to HR until age 16 = (-)

Lack of interest / readiness for action among certain % of young people (prosperity society - golden boys/girls)

Third World projects (dangerous if joint venture of school+ONG if the latter does not consider specific pedagogical necessities)

My experiences (+)

Ministry of Education offers means ($ and human resources) if innovation program in HRE is credible (f.ex. new Luxbg «ethics» curriculum from Germany)

Students always cooperate if HR subject reaches them at a level of personal experience

HR best taught

in inter / trans-disciplinarity

- in connection with activities (AI candles, animal protection, anti-torture, anti-death penalty petitions, old age, handicapped people projects, etc)

Impact of public HR Evening organized by different age levels with different contributions (music, poetry, ONG representatives, case studies, picture-photo exhibition, theatre, etc)

My strategies for the future

- Promote better teacher training in HR (fixed number of lessons, new educational tools for HRE / AI tool-box, advanced training, etc)
- More information on cultural differences

- More incentive to watch events concerning HR (news paper reading, news on TV, radio)
- More national + international teacher contacts
- More cooperation between HR sub-committees-education

NORTHERN IRELAND

Human Rights Education in Northern Ireland
Edel Teague

The Northern Ireland Human Rights Commission was established in 1999. It prioritised human rights education from the start and appointed a dedicated education worker in 1999. Its education work focuses on promoting an understanding of human rights and on keeping education law and practice under review.

Promoting an understanding of human rights

Since its inception in 1999 the Commission has sought to ensure human rights education is mainstreamed into the educational curricula of key groupings. In the first five years of the Commission's existence it prioritised the education of school children and human rights training of the police. Naturally the Commission sought to focus on schools because of the opportunity it presents to educate young people in a systematic and planned fashion. In addition reform of the education sector provided the Commission with the opportunity to support the inclusion of human rights education within the newly developed subject of citizenship education. The Good Friday Agreement initiated a series of reforms of the police service of Northern Ireland including a new emphasis on human rights which offered the Commission the opportunity to influence human rights training.

Human rights training within the Police Service of Northern Ireland

The Commission's work in this area is multi-layered in that it reviews curricula, observes training in action, works with the PSNI to secure action on its recommendations and contributes to public discussions on human rights training within the police. The PSNI has been very open to working with the Commission and has recently agreed that the Commission be allowed to evaluate the human rights components of the third and final stage of the Recruit Training Programme. This will lead to a fifth report from

the Commission on human rights training for the police, to be published later in 2005. (See www nihrc.org - publications-education and training.)

Human rights and the curriculum

The Commission continues to support the inclusion of human rights within the school curriculum at primary and post primary level in Northern Ireland. The Commission established a partnership with the Department of Education and the five Education and Library Boards in 2001 to promote teaching of the proposed Bill of Rights in secondary schools. A pilot project was completed in 2004, some 25 schools, 10 teachers and 11 educational advisers contributed to the piloting of the materials. The resulting resource for Key Stages 3 and 4 (11-81year olds) was made available to 250 schools in September 2004.

The Commission has also facilitated the Human Rights Education Forum (a group of statutory and NGO organisations) which meet four times a year to share information on human rights and education issues.

Human Rights Education and the proposed Bill of Rights for Northern Ireland -Facilitator Training

The Commission was asked by the Good Friday Agreement to consult and advise on the scope for a Bill of Rights in Northern Ireland. In 2000-2002 the Commission engaged in a very significant training programme whereby 800 facilitators were trained to deliver awareness raising sessions on the proposed Bill of Rights for Northern Ireland. This was an exceptionally successful programme which resulted in a high level of participation in the subsequent consultation process on the Bill of Rights.

http://www.nihrc.org/documents/pubs/bor/bor_training_manual.pdf

The Human Rights Act and School Managers

In September 2003 two guides to the Human Rights Act 1998 (ECHR) were jointly published by the Commission and the Department of Education. Both contained examples of how the law works in practice and guidelines for good practice. Every teacher in Northern Ireland received a copy of the short introductory guide, whilst all school managers received a copy of the more detailed management guide. Subsequently the Commission visited a number of schools and management training sessions to present information contained in the guide.

www.nihrc.org/documents/pubs/et/HRAguide_schools.pdf.

Keeping education law and practice under review

The Commission has prioritised reviewing education law and practice in Northern Ireland with a view to determining whether international standards on human rights are being adhered to. Since its inception in 1999 the Commission has been actively involved in the debate on academic selection at age 11, access to schools and the promotion of equality in educational provision, especially in the area of Special Education Needs.

In addition the Commission contributes to the educational programmes of public bodies and non-governmental organisations.

Review of human rights training and education

In March 2004 the Commission commenced an independent review of the human rights education and training being provided in Northern Ireland. This review will help define the Commission's own role in this area as well as the work it does with others on human rights education and training.

SPAIN

Meeting concerning Education in Human Rights
The Ombudsman of Spain and the education in Human Rights
Maria Luisa Cava de Llano Carro

I. - More than twenty years of functioning of the Institution of the Ombudsman of Spain have passed. Its origin goes back to the Spanish Constitution of 1978 that defines it in its article 54 as the High Commissioner of the Spanish Parliament, designated by this for the defence of the rights and fundamental freedoms as stated in the first Title of the Constitution.

The constitutional text points out the regulation of rights, duties and fundamental freedoms contained in the first Title. From this regulation, Spanish citizens can say that we exercise and develop our personal and collective freedom, with no more limits than those coming from the respect to the rights of other citizens.

This wide and detailed regulation of the freedoms and fundamental rights that were recognized on the supreme norm was going to have a great influence in the institutions of protection and guardianship of these rights. Among those, it is necessary to mention the Ombudsman. Its position

inside the constitutional text, is sign of the role that they wanted to assign to this Institution. It comes at the end of the chapter dedicated to the guarantees of our freedoms and fundamental rights, detailed in its first Title.

The Ombudsman represents, for this reason, something similar to the culmination of the democratic building, the consolidation of the juridical frame of our coexistence and the development of our system of juridical guarantees in the current democratic and social State ruled by Law. For a suitable fulfilment of its functions, it is necessary to start - as the Constitution does- from its nature as a commissioner of the Spanish Parliament, this is, of the legislative power, and from the object of its mandate that is, precisely, the protection of the human rights.

All the aspects related to the organization and functioning of the Ombudsman, are devoted to the preservation of its fundamental characteristic of independence. The designation for qualified majority in the Chambers; the conformity of the same Chambers in relation with the appointment of both Deputies that assist the Ombudsman; the duration of the mandate, more extensive than legislative period; the prerogatives of the Ombudsman, especially those concerning the no subordination to imperative mandate, inviolability, immunity and special jurisdiction, or the strict regime of incompatibilities to which it is submitted, are some other examples of the high degree of autonomy granted to its action as well as the exquisite care for the independence in the decisions of the Ombudsman.

Independence, of course, from the executive power, expressed, between other ends, by the duty of collaboration of the Administration with the Ombudsman. A duty of such an intensity that the Penal Code in force states, in its article 502.2., close to other crimes against the institutions of the State, that of disobedience to the Ombudsman like criminal type. Such a disobedience is made more precise warning that there will incur in it «the authority or civil servant who will prevent the investigation of the Ombudsman (...), refusing or expanding unduly the sending of the reports (...) Or impeding the access to processes or administrative documentation necessary for such an investigation». A punishment can be imposed to such conducts varying from three to twelve months, and a special incapacitation for employment or public position from six months to two years, and a suspension of employment or public position the same time.

Concerning the methodology used in this protection when some of the rights and/or freedoms protected are violated, or it is suspected that the vio-

lation is produced, the powers of the Ombudsman can be systematized this way:

- Actions by request of the citizens, by means of personalized complaints.
- Actions ex officio, as consequence of reasonable indications of infraction of the protected rights.
- Putting in knowledge of the Attorney General's office of facts derived from complaint, with presumption of crime.
- Formulation of recommendations and suggestions before the public administrations, to apply adequately a norm or to modify an administrative concrete act.
- Legitimisation to lodge the appeal of unconstitutionality, the appeal of protection and the habeas corpus.

In theory, the Ombudsman can bring up a complaint himself. However, most complaints dealt with by the Institution come from citizens. Once admitted the complaint, there begins the proper process of investigation, which ends in the appropriate resolution, always in the area of persuasive auctoritas, instead of coercive potestas. This resolution can adopt, as I indicated before, forms of warning, recommendation, reminder or suggestion, in order that some norm or behaviour should be modified by the Administration. The questions derived from the flow of complaints dealt with in every exercise constitute in great part the obligatory Report presented every year by the Ombudsman before the Spanish Parliament.

The characteristics and functioning in practice of the mechanisms used to deal with received complaints, have generated a very positive impact in the perception of the Spanish citizens regarding the institution of the Ombudsman. In this respect, we have reached the highest levels of appreciation, only overcome, for very narrow margin, by the Institution of the Crown.

In order that you could know basically the volume of the activity carried out by our Institution, I inform you that in 2003 the number of received complaints was 17.389, whereas this year this figure is overpassing the amount of 27.200.

The supervision of the activity of the public administrations, is done grouping our actions in 12 big administrative sectors characterized by a certain operative coherence. In order that you could have a vision of set, I

briefly enumerate forthwith which are the type of complaints received and the investigations made in each of these 12 big sectors:

- *Justice,* where there are included the issues related to the undue delays in judicial procedures, the public judicial service, the situation of the victim, the actions affecting the minors, the domestic violence, the right of defence, the missing persons (or the minors moved to another country without assent of some of its progenitors) and the Spanish citizens in prison abroad.
- *Penitentiary administration and rights of the prisoners*, with aspects related to the fundamental right to life and physical integrity, the guardianship of the health, the peculiarities affecting imprisoned women, the procedural guarantees, the infrastructure of the centres, and the treatment of the penitentiary work.
- *Public Security*, where there are placed the problems that have to do with the action of the Security Forces and Bodies, the use and possession of weapon and the traffic procedures.
- *Emigration/immigration*. Here there appear the issues provoked by the Spanish citizens abroad (attention to emigrants, assistance and treatment in consulates and actions regarding Official Registries there) and, in addition, other aspects concerning the immigration and its regulation such as the system of labour quotas, the difficulties of integration, the regime of control of borders and the irregular access, the situation of the centres of reception and internment, the crucial matter of the not accompanied minors, the treatment to the stowaways, the measures of expulsion and devolution, the role of the consular offices and of alienage in the different processes, and the singularities presented by requests of asylum and the concern provoked by the appearance of racist or xenophobic outbreaks.
- *Education*, in its slopes related to the areas of non university education, from the school facilities to the so called special education; university education (access to public universities, prices for academic services, homologation of degrees), and regime of scholarships and helps to the study.
- *Health*, sector where, inside the multiplicity of treated aspects, are outstanding those referring to the information and clinical documentation, the sanitary transport, the specialized attention, the mental health and, mainly, those known as waiting-lists about which in 2002 there was carried out a monographic report.
- *National Health Service and social Action*. Close to the aspects related to the organization of the National Health Service (areas of application,

affiliation, discharges, prices and collection) appear those concerning the juridical regime of certain benefits as the old-age pensions and survival, the relatives to contingencies like the permanent or temporary disability and the unemployment, the non contributing pensions and other matters as the originated by the international application of the different national systems. For what it has to do with the frame of the so called Social Action, we must highlight the problems raised by the protection of the rights of the minors (guardianship, conflict in centres, adoption ...). Also those raised by the situation of the persons with disability in different areas (measures of accessibility and comparison of opportunities and internment in centres), or by the increasing demand of resources on the part of the citizens in the third age, and of course, those raised by the routes to attenuate the impact of the drug dependency.

- *Work.* Sector affected by certain actions, principally in the area of the vocational training, placement and employment, with individual indexes to the processes of selection and administrative management of the offices of employment, the Wage Guaranty fund, the safety and the labour health, or the Union/s patrimony.
- *Economic administration.* The issues of this sector are divided into five corresponding paragraphs: taxes and rates of the Treasury; economic arrangement, in all concerning, among other matters, to hydraulic and electrical sectors, assurances, financial institutions, stock market, agriculture, cattle, crafts, trade and consumers; transport and communications, where there are included issues of so much current importance as those who concern the telephone service, Internet, television, post office/telegraphs and also the railway services, air and ground transport; Other paragraph is the one concerning local administration, concretely transport and especially the service of taxi; and finally as for action and administrative procedure, with problems of coordination, necessary expropriation, economic-administrative claims and public work.
- *Environment.* Sector developing clearly, it receives between others, the actions related to the information and evaluation of the environmental impact, the protection of natural spaces, acoustic and water pollution, the problematics inherent of hydraulic works, prevention and waste management, the complex matter generated around the airport activity and the lines of high tension and cellular telephony.
- *Urbanism and Housing* are two cores of activity where we can observe an increasing trend on number of managed complaints. Some of the most well-known questions that affect them are the urban planning and the new technologies of urban development execution, in the first one, and the public actions with the accessibility, in the second one.

- *Personnel serving Public Administrations*. This area traditionally has been very nourished of complaints. Here there are exposed the problems affecting both the personal civil servant and the labour one, with a final part dedicated to the passive classes.

II. - Once done this small introduction on the Ombudsman of Spain and its activity, I will speak about the basic object of this meeting, which is no other than the education in Human rights.

It is evident that human rights have to be guaranteed by Public Powers, but the entire accomplishment of the human rights, is not anything that could be satisfied only by action of the official authorities, but it needs the active commitment of the citizens. Paraphrasing what President Kennedy said to his compatriots, «we can say that, before thinking what public power do for human rights, probably we should wonder what we make for them». You can possibly contradict what I am saying because the individual attitude is not enough to assure the fulfilment of such rights. However, being this true, also it is that only in societies where the citizens show a clear commitment and a firm attitude, the governments are urged to adopt effective measures of protection and control of the human rights.

In order to make real this individual commitment -which leads then to other social and political commitments-, it turns out essential not to disregard the education. An education that, on one hand, transmits to the individual the conscience of its own dignity and, on the other hand, makes him see the brotherly bows that join him with the rest of the human beings.

An education in human rights will be an education that highlights what joins us with the others, instead of what it separates us. An education that explains that the differences of languages, of tradition, of religion or of uses, are legitimate, but that there is not born from them any circumstance that allows to distinguish the quality of men. An education in which the diversity is understood as a wealth and not as a danger. In short, it will be an education which does not seek to overvalue the nearby thing, simply because it is nearby, but because it foments the tolerance.

Since the UNESCO reminded in the International Congress on Education in Human rights and Democracy, held in 1993 in Montreal, the obligation to transmit this education is a responsibility of all. Responsibility of the public authorities, which have in its hands the training of the new generations; responsibility of the families, which must be active centres in this determination; responsibility of the educators, who will take an essential role to transmitting to its pupils the most fundamental questions in a language that they could understand; responsibility of the civil organized society, who has to spread the concerns of the most active; and of each and every of us, we must practice the tolerance in the same degree that we demand it from the others.

The education in human rights, as requirement for the effective exercise of the same ones, must be projected on the whole of our societies. The term education must be understood in its wider sense, and reach to all the strata and social sectors, particularly to those that turn out to be more unprotected. It involves the starting of a vast plan that achieves to present the contents on human rights related with the type of education concerned. That means, adults' education, popular education, out-of-school education, education of specialized groups, education with marginal groups etc.

Raising the education in human rights is not a question of achieving knowledge; on the contrary, its only function is adding criteria with which the citizens could identify the violations of rights and could also be opposed to them. This links with something that is particularly important for institutions like the one that I represent, and is the creation of a protest culture in the citizens, who, knowing its rights, and the instances entrusted to protect them, support a combative attitude (and I want to mean that these two aspects seem to me to be inseparable). Nothing is so pernicious for the human rights as a resigned community, whose only hope is that the one who has the power, has also, at least, a little of conscience.

Many times the education in human rights will have to face traditions and concepts that have reached enough rooting among certain groups or even in cultural concrete areas. The need to make the universality of the human rights compatible with the respect to all cultures, cannot finish with this universality, because thereby we would break the fundamental axis that has allowed its development and consolidation.

Certainly, the education in human rights must appear always from the example. It is not worth a school that represses indiscriminately, and try to form then free citizens. It is not worth a family in which the pure argument of authority is imposed on any other one. It is not worth a company that formally recognizes rights to its staff, and then consider them to be the most insignificant part of its fixed assets. It is not worth a State whose authorities treat its citizens as serfs or in which the judicial power is not perceived as free instrument of the Constitutional State...

The respect of the human rights is a necessary condition so that an authentic democracy exists. Its violation, not only reaches the harmed concrete ones, but spoils a political system, and removes it from those who can be considered to be democratic patterns. It is necessary to decrease the number of human rights violations, until it reaches its total elimination; but it is completely necessary to try not to forget those violations when these take place. Otherwise we will be lead inevitably to the impunity.

A great part of the responsibility concerning education in human rights corresponds to the mass media, which, due to its enormous aptitude to

come to citizens' big masses, must also be involved actively in the promotion of the knowledge of the rights, and in the public denunciation of the violations that these could suffer.

III. - But the main objective of this meeting is the examining of which is the role of the Ombudsman and similar institutions in the diffusion and consolidation of a culture in favour of human rights in different cultural contexts.

Once we reach our fellow-citizens, a great challenge appears before us: to make all the possible so that they can trust us. In this point, the confidence comes, as much by the success in the matters that are sent to us, as by the image of real independence opposite to any power that we can achieve. On this scanty baggage, we must try to contribute also to the reason of the human rights.

The activity of promotion of the human rights must impregnate the whole of our institutional action. Without being exhaustive, such possibilities can be concentrated in the following points:

• **First:** Trying that the human rights and the philosophy that encourages them, affect the whole legislation of our countries, and are accompanied of sufficient guarantees, in all orders, and very specially, in the jurisdictional one. Such action will be carried out - according to what is foreseen in the regulatory law of every Ombudsmanship- either before the approval of the law, which we might name «preventive actions», or after its promulgation, whether the Ombudsman has been recognized with procedural aptitude to go before the jurisdictional order entrusted to know about the constitutionality of a norm, as it happens in the Spanish case.

To these effects, it is a fundamental work of the Ombudsmen to start the action of the governmental or legislative authorities, in order that diverse international instruments of protection of human rights are incorporated into the Country Law. On the legal basis of this international law and of the own internal law, the Ombudsmen must try, in any case, the maintenance of our *status quo*, to request legal reforms that reinforce the guarantees of the rights.

• **Second:** Also our daily work offers us the opportunity to turn into expert speakers with the different national authorities, by means of the treatment and resolution of the claims that citizens address to us, to demand those, not only the solution to concrete cases, but also the starting of global solutions that prevent that certain cases could continue taking place. From this point of view, we should penetrate into the preparation of monographic reports that, on the base of the complaints that we have been receiving, could give us an exact «X-ray photography» of a certain problem.

We would have to try these reports to have the major coverage of the mass media, in order that they multiply its effect of denunciation and spread the solution we are giving.

- **Third:** Even respect of the judicial area, which for many of our institutions constitutes a sphere that stays practically out of our scope of powers, actions can be done in order to seek the increasing of the jurisdictional guarantees that laws of every country establish. In this field, there are possibilities of collaboration with the Judicial Power, which go from the offer of confirmed information, either by general character, or by concrete violations, to the follow-up of the jurisprudence of the different courts to detect the gaps that could exist with regard to the human rights in our juridical classification.

Any relation with the Judicial Power, must grant also great importance to the participation - providing that it is possible - in the continued training of its members; because being the human rights a concept in constant evolution, we are interested in much that, those who are called to be the major guarantors of the same ones, are impregnated with the most advanced doctrines. In this sense, our office collaborates in training, both with judges and with public prosecutors.

- **Fourth:** Everything above mentioned must be accompanied by a special dedication to what it could be activities of education and promotion of the human rights. Our offices must be opened institutions, near to the citizens, and in certain cases, we must be the ones who approach them, instead of waiting them to come to us with their problems.

For instance, during the next days it will take place in the Spanish Parliament the reading of the Universal Declaration of the Human rights by students of the whole National territory. This event has been organized by the Ombudsman. During the same event there will be submitted the prizes corresponding to the First Ombudsman School Contest 2004, in which the students of the whole Spain have taken part presenting drawings related to Human rights.

The study of the complaints and claims that come to us, must serve also to try to know the lacks of training in human rights that appear more commonly among the different social strata of our citizenship. It will allow us to direct our own policy of training and education with full knowledge of reason. And, equally, we will be able to propose to the rest of public institutions, the lines on which it is necessary to work specially, as much in the design of the contents of the ruled education, as in those actions devoted to the not ruled training.

• **Fifth:** Close to the sphere in which each one of us have strict territorial power, the Ombudsmen and similar institutions must encourage the establishing of coordination mechanisms, seeking to join efforts in favour of an interest that is common to all. Globally, we must insist on the need that United Nations should fully assume the importance of our role in the daily defence of the human rights. We believe firmly that innumerable benefits would exist for the UNO if this one was using the Ombudsman as a network of analysis and control where we exist. I think that, for the future, it would be very suitable to define a new status of collaboration, establishing a procedure of consultation to the national Ombudsmen in the work of follow-up that every State must do for United Nations, on the fulfillment of the Conventions that they have signed and in the reports that they must elaborate. This could be done also considering the different Ombudsman to be special Reporters of the situation of concrete violation of human rights in any country.

I hope that these reflections could be useful as a base for a later dialogue. What is true is that each of our institutions has a specific mission, which comes from the procedure that regulates its existence and its powers, but most of all, because our fundamental mission is identical: to look for the best guarantee of the human rights. To this purpose, we must apply ourselves with all our capacity, because, also here, «there is a lot of grain, and the workers are few».

8. ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ, Βρυξέλλες, 25.01.2005

8. ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ, Βρυξέλλες, 25.01.2005

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η ΕΕΔΑ παρακολουθεί με ιδιαίτερο ενδιαφέρον την διαδικασία διεύρυνσης των αρμοδιοτήτων του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου κατά του Ρατσισμού και της Ξενοφοβίας (EUMC), ώστε αυτές να περιλαμβάνουν το σύνολο των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Οι προπαρασκευαστικές εργασίες για την ίδρυση αυτού του νέου Οργανισμού για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα (Fundamental Rights Agency) στα πλαίσια της ΕΕ, ξεκίνησαν με την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 12.12.2003 και συνεχίζονται μέχρι και σήμερα, με προοπτική η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υιοθετήσει την πρόταση που έχει διαμορφώσει τον Μάιο 2005, έτσι ώστε να επιδιωχθεί έναρξη λειτουργίας του Οργανισμού το 2007.

Οι Ευρωπαϊκές Εθνικές Επιτροπές Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, δια της Ομάδας Συντονισμού στην οποία συμμετέχει και η ΕΕΔΑ, έχουν υποβάλει εγγράφως τις σχετικές τους θέσεις (βλ. παρακάτω τις Κοινές Θέσεις των Ευρωπαϊκών ΕΕΔΑ και τις θέσεις της Ελληνικής ΕΕΔΑ), ενώ έλαβαν ενεργό μέρος και στη δημόσια διαβούλευση που οργάνωσε η Ε. Επιτροπή στις Βρυξέλλες την 25.1.2005. Εκπρόσωπος της ΕΕΔΑ στην εν λόγω διαβούλευση ήταν ο κ. Ν. Φραγκάκης, Α΄ Αντιπρόεδρος της ΕΕΔΑ.

Το ενδιαφέρον της ΕΕΔΑ, όπως και των άλλων Ευρωπαίων ομολόγων της, θα συνεχίσει να εκδηλώνεται μέχρι να ολοκληρωθεί η πρωτοβουλία αυτή, με σκοπό να διασφαλισθεί ότι ο νέος Οργανισμός θα τεθεί όντως στην υπηρεσία της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, σε μια περίοδο εξαιρετικά δύσκολη, λόγω της διεθνούς συγκυρίας. Για την ευόδωση του σκοπού αυτού η ΕΕΔΑ ζήτησε την συνεργασία των Υπουργείων Δικαιοσύνης, Εξωτερικών, Εσωτερικών-Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (βλ. επιστολές προς τα προαναφερόμενα Υπουργεία, στο Τμήμα ΣΤ' της παρούσας Έκθεσης), προτείνοντας την συμμετοχή εκπροσώπου της ΕΕΔΑ στην ομάδα εργασίας του Συμβουλίου που θα επεξεργασθεί την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, η οποία αναμένεται να συσταθεί το προσεχές καλοκαίρι. Παράλληλα, διατυπώθηκε η πρόταση να υποδεικνύουν οι Εθνικές Επιτροπές ΔτΑ του κάθε κράτους-μέλους τους εκπροσώπους της χώρας τους στο όργανο διοίκησης του νέου Οργανισμού.

Κείμενο παρατηρήσεων του Ευρωπαϊκού Συντονιστικού Οργάνου των Εθνικών Επιτροπών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Common position of European National Human Rights Institutions Regarding the Fundamental Rights Agency of the European Union

To the European Commission:

We, European National Human Rights Institutions (NHRIs), welcome the extension of the mandate of the European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC) in order to convert it into a Fundamental Rights Agency within the European Union according to the decision adopted by the Council of the European Union on December 12th 2003.

We consider that the establishment of such an Agency is fundamental in order to create a focal point for all human rights work within the European Union. We would like to stress that if the new agency is to play a significant role in relation to the protection of human rights in the European Union's member States, it needs to be well anchored at national level.

We have the following concerns and would respectfully request that serious consideration be given to these points before arrangements are finalised for the set up of the Agency.

Context

1. The significance of this decision should be considered from three different angles. First, from within the EU system, at a milestone marked not only by the recent expansion in the number of members states from 15 to 25 but also by the adoption of the constitutional treaty affirming the central role of the Charter of Fundamental Rights of the European Union. Within this ever-changing framework, an assessment of the EUMC and other Institutions such as the European Ombudsman, as well as other recent initiatives, must be fully taken into account before new institutions are established. The role of the EU Annual Report on Human Rights and the creation of an EU network of independent experts on fundamental rights (which itself is in charge of drafting a report on the situation of fundamental rights in the European Union and its member states) should in particular be carefully considered.
2. Second, resources outside of the EU system must not be disregarded and we strongly recommend that a tight cooperation be developed between the new Agency and national, regional and international

institutions and organisations. More particularly, there should be cooperation with the European group of National Human Rights Institutions (NHRIs) (which is in close liaison with the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe), with the European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) and with the Venice commission, also known as «Democracy through Law». More generally, the new Agency should develop close links with bodies within the Council of Europe that have been working over many years to build a culture of human rights throughout the continent. Nor shall the Agency ignore other regional systems which are in full expansion, such as OSCE bodies, and particularly the Office for Democratic Institutions and Human rights (ODIHR) and the High Commissioner for National Minorities. In addition, the institutions and the guarantees provided by the United Nations system (including within the International Labour Organisation) should be fully taken into account, and the principles of universality and indivisibility of human rights in the light of the Universal Declaration of Human Rights should be respected. The work of these non-EU human rights inter-governmental institutions should inform and help to shape the work of the new EU Agency.

3. Finally, the Agency must be viewed from a national standpoint. Attention should be paid to the expertise - both national and international - of National Human Rights Institutions and institutions such as ombudsmen and other relevant bodies qualified in the fight against discrimination. The principle of subsidiarity requires close cooperation between the national and the European levels.

Mandate

4. The mandate of the Agency must be focused on the implementation of the Charter of Fundamental Rights of the European Union and favour dialogue and cooperation with the already-existing institutions, particularly at the national level. The Agency should not duplicate the work of already-existing institutions and procedures at the national, regional or international levels, but should seek to address specifically assessed failures at the EU level to meet specific practical objectives.

5. Within this framework, it is important that the Agency plays a role in the four areas where human rights hold a central position within the European Union, i.e.

(1) The compatibility of the EU Directives with the EU Fundamental Rights,

(2) The respect of fundamental rights by the EU member States,

(3) The human rights requirements imposed on candidate states to the EU, and

(4) The human rights clauses existing in EU cooperation agreements with third- countries.

6. This implies that the Agency must:

a) Carry out thematic studies, prioritizing the fight against racism and xenophobia as well as against all discrimination with respect to the rights provided for by the EU Charter of Fundamental rights;

b) Analyze, make proposals and conduct follow-up work before the relevant institutions, based on the above-mentioned studies as well as all other available or collected data;

c) Define European indicators and contribute to harmonizing national assessment procedures, in close cooperation with the existing networks and local partners, without requesting national reports, nor scrutinizing human rights situations within each country or drawing up rankings;

d) consulted by European institutions, particularly the Council, the Commission and the Parliament, to prepare technical files, comparative law analysis, and «impact studies», all of which would constitute tools for decision-making by these institutions, particularly for the implementation of article 7 of the EU Treaty.

e) Pay attention to demands from non-governmental organizations and establish regular contacts and a direct collaboration with those bodies.

f) Not deal with individual complaints, because of the existence of numerous remedies, judicial or amicable, already available at national and international levels. However, a power to intervene as amicus curiae before European jurisdictions should be provided for.

Structure

7. In order to fulfill this mandate with legitimacy, efficiency and credibility, the Agency must comply with the principles of independence, pluralism and transparency contained in the UN «Paris Principles» on National Human Rights Institutions.

   a) The independence of the Agency implies not only that it have its own legal status, but also that safeguards be set up guaranteeing the independence and impartiality of its members. There should be a transparent and pluralistic appointment process, a fixed term of office for its members, and specific rules limiting the plurality of offices that may be held by a member. This independence should

relate to the member States as well as to the European Institutions.

b) The pluralism of the Agency implies a close cooperation with the already existing institutions, particularly NHRIs and other national independent bodies. The EU's subsidiarity requirement and the need for local input should guarantee the Agency's legitimacy and efficiency. The Agency must not be conceived as an additional bureaucratic body but as a body which can bring an added value and play a role in coordination and impetus.

c) Transparency requests openness to civil society, particularly to Non-Governmental human rights Organizations, trade unions, academics, and research centers. The public nature of the activities of the Agency should be particularly ensured through the duty to submit an annual report to the European Parliament.

8. NHRIs have a national mandate and a national legitimacy. Through the European network of NHRIs, the Agency will benefit from a solid human rights base within the member states as well as strong links with local communities. It is therefore fundamental that the complementarity between the Agency and NHRIs be reflected both in the structure of the Agency and through a formal cooperation agreement. Next to a board of directors composed of qualified figures appointed in an individual capacity, a scientific committee composed of NHRI representatives and independent experts should be established.

9. Given the size and importance of the mandate of the Agency it is vital, for an effective functioning, that it be properly resourced in terms both of finance and of expertise.

Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ στην αγγλική

THE TRANSFORMATION OF THE EUMC INTO A FUNDAMENTAL RIGHTS AGENCY*

The Greek National Commission for Human Rights is participating with particular interest to the discussions on the creation of a Fundamental Rights Agency. The following remarks have been formulated, under the light of the debate that took place during the Public Hearing on the Agency, held in Brussels on 25 January 2005. Our remarks fall within the spirit and lines of the document aggregating the views of the European Group of NHRI regarding the issue examined; they are, therefore, to be read in conjunction with that document.

ISSUES TO BE EXAMINED

The Agency-to-be comes as an addition to the set of European bodies already in place (such as the Court of Justice, the Ombudsman, the Parliament etc) which are mandated to perform the judicial and political control with regards to the protection of human rights. This is a crucial element that needs to be taken into consideration when addressing the issue of the effectiveness and the competencies of the new Agency, which should be viewed as an important element for the development of a real human rights culture in Europe and the strengthening of the European Citizenship towards the eventual creation of a European Demos, while those very rights are under strong pressure, because of the terrorist threat and the related preventive and oppressive measures.

The extent of the mandate

1. The Agency should have a large thematic area of work, covering the maximum remit under the EC/EU legal order, i.e. covering all three pillars of the EU, in consistency with Article II-111 of the future Constitution and extending beyond the issues falling within the European level per se (EU policies, acts of European bodies and/or member states implementing European law). The national level of action should be included inasmuch as it would be necessary for the implementation of Article 7 of the EU Treaty.

* *Text drafted by Mr Y. Ktistakis, alt. member of GNCHR, and Ms Christina Papadopoulou, Research Officer, GNCHR, and endorsed by the Special Committee of the GNCHR.*

The list of rights

2. The competence of the Agency should extend over the totality of rights included in the EU Charter of Fundamental Rights and taking account of the «acquis communautaire», filling the gap between principle and practice in respect of human rights in Europe. Special emphasis on combating racism should be, nevertheless, observed, thus utilising the expertise of seven years of operation of the EUMC, as well as in result of the explicit commitment of the Heads of EU member States to do so. In addition, and within the framework of the on-going programme of The Hague on the enhancement of co-operation on Justice and Internal Affairs (ref. to Conclusions of European Council, Brussels, November 4/5, 2004), the need for addressing the outbreak of racist phenomena in the EU member States should be underlined. In any event, the Agency should be empowered to define every year its own priority themes.

Should the competence of control of the Agency extend to third countries?

3. The Agency would better confine itself to the EU and its member States (including the candidate countries), unless otherwise agreed with a particular country and on the basis of a bilateral special agreement. The geographical scope of the Agency should naturally cover 2nd Pillar activities in third countries.

Competencies/activities

4. The data collection on fundamental rights is maintained (while emphasis is given to racism), as well as the conduct of studies and analyses. This should be performed in co-operation with: the Council of Europe (a representative of ECRI is already ex officio participating to the Executive body of the EUMC), the National Human Rights Institutions of member States (they should be represented ex officio to the Executive body of the Agency), the network of Independent Experts of the European Commission, as well as the RAXEN network, which is operating within the framework of the EUMC. The example of ECRI's relation with the EUMC should guide future relations between the Union and the Council of Europe. The above co-operation scheme will ensure that the data collected and analysed are checked against reality, thus capitalising on the relevant EU policies (in particular, The Hague programme on the enhancement of co-operation on Justice and Internal Affairs, mentioned above). Furthermore it will

avoid overlapping competencies which could lead to the weakening of the overall protection of human rights in Europe by undermining legal certainty and favoring forum shopping.

5. The Agency should also have the competency to submit expert opinions and analyses to the member States, and to perform evaluations and follow-up on the above. This is a competency, which is similar to the one currently carried out by the National Human Rights Institutions, on issues falling within the national sphere of activities and/or policies.
6. It is proposed that the Agency disseminates all data, analyses and proposals to the civil society. This will be beneficial to both ends, as the civil society will be able to utilise the output of the Agency's work, while the latter will be able to take advantage of the constructive criticism of the civil society.
7. Last, but not least, the possibility of providing the Agency with the power to intervene as amicus curiae before European jurisdictions should be examined, as well as the right to instigate public interest litigation before the European jurisdictions.

Structure/independence

8. The Paris Principles call for a pluralistic composition of every independent human rights institution. The independence of the Agency should be ensured. This could be achieved through reinforcing the existing requirements for membership to the Managing Board of the EUMC. In addition to the representatives of the European Parliament, the EU Commission and ECRI (all of which, are already participating ex officio to the Executive body of the EUMC), it is proposed that the 25 representatives of the member states be nominated by their respective NCHR among their members or, in case there is no NCHR as yet in certain member states, by an equivalent independent institution. Participation in the Article 29 Working Party of Directive 95/46/EC on data protection offers an appropriate example. Alternatively, a representative of the European group of National Human Rights Institutions should be participating ex officio. It is not recommended that any additional body is created, beyond the existing ones (i.e. the Managing Board, the Executive body, and the Director).

Athens, January 2005

9. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΟΥ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, Παρίσι, 16.02.2005

9. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑ ΚΟΥ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΟΥ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, Παρίσι, 16.02.2005

Συμπεράσματα της συνάντησης

EUROPEAN CO-ORDINATING COMMITTEE OF NATIONAL INSTITUTIONS FOR THE PROMOTION AND PROTECTION OF HUMAN RIGHTS

The European co-ordinating committee of national human rights institutions (NHRIs) held a meeting in Paris on Wednesday February 16th.

Participants:

Mr. Nikos FRANGAKIS, vice-president of the Greek National Commission for Human Rights

Mr. Morten KJAERUM, Executive Director of the Danish Institute for Human Rights

Mr. Maurice MANNING, President of the Irish Human Rights Commission

Mr. Joel THORAVAL, President of the French Advisory Commission for Human Rights (CNCDH)

Mr. Gerard FELLOUS, Secretary General of the CNCDH

Ms. Stephanie DJIAN, Chargee de mission, CNCDH

Guests:

Mr. Alain BRUN, Head of Unit, Directorate C-3 « Citizenship and fundamental rights «, Directorate General for Justice, Freedom and Security, European Commission

Mr. Orest Nowosad, Head of the National Institutions Unit, Office of the High Commissioner for Human Rights, United Nations.

1/ Discussion with Mr. Alain BRUN regarding:

a) Collaboration between the European group of NHRIs (EG) and the European Commission (EC)

b) the fundamental rights Agency of the EU: possible links with the EG

a) Mr Brun explained why on the Commission's viewpoint a strong cooperation with the EG is necessary:

-the Hague programme provides for the competency of the EU in many areas on which NHRIs are working: asylum issues, immigration, fundamental rights...

- The Directorate General for Justice, Freedom and Security is currently working on the financial perspectives 2006-2013, in which could be inserted a specific collaboration project between the EG and the EC.

- The creation of the EU fundamental rights Agency is in process.

Mr. Brun indicated that NHRIs could contribute at different stages of the legislative process of the EU. He specified that it is timely for the EG to ask now for a formal cooperation, because the present commission's tendencies are favorable.

In view of the fact that NHRIs often work on areas on which the decisions are in fact taken in Brussels, it seems essential to act upstream and to this end institutionalize our links with the EU.

In areas where the EU is competent, it therefore seems essential that NHRIs act at 4 levels:

- During the preparation of the EC's proposal;

- During the preparation of the European Parliament's opinion;

- When States prepare the position they will defend within the Council: it is up to NHRIs to influence their governments and parliaments at national level;

- Finally, once the decision has been adopted, regarding its implementation at national level.

Two issues are raised with regards the institutionalization of links between the EG and the EC.

- the establishment of a structure within the EC that would be the permanent liaison of the EG, similarly to those that already exist with the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe and the UN High Commissioner for Human Rights. This structure could be set up quite rapidly. It is necessary to reflect on the method.

- the issue of the statute of the EG within the EC: this is the most difficult issue.

Decisions:

1/ The CNCDH will draft three letters in the name of the European co-ordinating committee:

- To Mr. Barroso and Mr. Frattini (the later being vice-president of the EC and chair of a working group of commissioners on fundamental rights) requesting a meeting, if possible at the end of March;

- To the president of the EU Parliament and Mr. Bourlanges (MP chair-

ing a working group on civil liberties) requesting a meeting with members of the Parliament;

- To Mr. Brun thanking him for this exchange of views and insisting on the need to create a structure.

2/ Mr. NOWOSAD will communicate to Mr. Brun relevant information pertaining to the NHRI unit at the UN in order to provide him with the model of a successful cooperation structure.

b) Mr. Brun gave some information regarding the project of the EU fundamental rights Agency. The EC has achieved its consultation and listening phase. The input provided by NHRIs was particularly appreciated.

- The mandate of the Agency should be based on community and EU law, including the third pillar. The Agency should not be competent with regards to third countries, but candidate states should be somehow included (for example by having a seat within the Agency. The Agency should be competent for the implementation of article 7 of the EU treaty if necessary, on an exceptional basis.

- Cooperation with other international bodies: the Agency will in no way infringe on work that is being done elsewhere. There will be a synergy with the Council of Europe and the UN.

- The structure will probably be a board of directors and a committee such as a scientific committee in order to ensure a pluralistic participation. Regarding the appointment of board members, the Commission is reflecting on the possibility of asking member States to appoint their representative within their NHRI. But the issue will arise with States that do not have a NHRI. The Greek Commission suggests rather following the model of the article 29 working party of directive 95/ 46 on the protection of personal data, which encouraged the creation of independent data protection authorities. Thus following this model, State representatives would be appointed by their NHRI or in States where there is no NHRI by another independent body.

Mr. Brun underlined the importance of the financial issue, on which the EC should take position with strong arguments because States do no seem ready to contribute largely. This should considerably influence the links of the Agency with NHRIs. NHRIs should encourage their governments to contribute largely (in terms of staff and finances) in order to ensure the success of the Agency.

Moreover, the EC has already asked the Luxemburg presidency to decide which working group of the Council should be working on the mat-

ter, as to this day there is no group competent in the field of human rights within the EU. The creation of such group, ad hoc or permanent, should be envisaged, similarly to COHOM. The first decisions concerning the Agency will be taken at the end of 2005, and finalized at the end of 2006 under the Austrian presidency. The Agency should be operational in January 2007.

I was underlined that the Agency should be called a human rights agency and not a fundamental rights agency.

Each NHRI should at national level insist that their government contribute largely for the Agency, both in terms of staff and finance.

- Nikos Frangakis would draft a letter to the Commission on behalf of the EG outlining a model for the governing structure of the Human Rights Agency where NIs are the first priority and then ombudsmen and specialised bodies will be appointed if there is no NI.

2/ Links with the Council of Europe: follow up to the roundtable of the EG in Berlin

Out of the three issues on the agenda in Berlin last November (the fight against terrorism, the fight against human trafficking, the human rights protection system of the Council of Europe), only the first issue was the subject of a concrete follow-up, the Commissioner for Human Right having asked NHRIs to provide observations with regards to the draft Convention on the prevention of terrorism. It was decided that EG should continue to follow the drafting process of this convention, and adopt a common position at a later stage.

On the two other issues, it was decided to draw the attention of NHRIs on the need to work on those subjects. And in the absence of a common position, the CNCDH should merely collect data and communicate information on recent developments at the Council of Europe. NHRIs should be particularly watchful of the work in progress within the DH-PR on guaranteeing the long-term effectiveness of the European Court of Human Rights, with respect to which there is to this day very little NHRI involvement, whereas the stakes are very high.

Each NHRI is encouraged to:

1- Work, if possible, on the issued raised in Berlin;

2- Communicate to the CNCDH all information regarding its activities in these areas.

3/ Follow-up to the International conference of NHRIs of Seoul

It is necessary to draw the attention of NHRIs on the commitments agreed upon in Seoul, and to encourage their implementation. This follow-up is on the agenda of the International Coordinating Committee meeting on April 14th in Geneva. NHRIs will be expected to present the implementation at national level of the Seoul declaration. Moreover, Mr. Nowosad's office is currently preparing an assessment of the implementation of all of the NHRI declarations since 1993.

Each NHRI is encouraged to consider the Seoul commitments and assess what was undertaken to this respect at national level.

4/ Working methods of the EG

It was decided that:

1- The European co-ordinating committee will from now on meet three times a year. The next meeting will be held in Geneva during the 61st session of the Human Rights Commission. The following meeting will be held in the fall (date and venue to be decided at a later stage);

2- a newsletter will be drafted by the CNCDH each trimester on the recent activities of the EG. It will be communicated to the EG and its partners and will be published on the NHRI website.

5/ Links with European NGOs

It seems necessary to build up links with European NGOs, in order to raise awareness on the existence and the role of NHRIs and the EG.

Meetings will be organized, in Brussels and Strasbourg, between the EG and NGOs.

6/ Involvement in UN matters

a - Preparation of the April meetings in Geneva

b - International Convention for the protection of persons with disabilities

c - Handbook on HIV/AIDS and human rights

a) The schedule of the Geneva meetings was specified:

- April 11th, 3-6pm: meeting of the accreditation committee
- April 12th, 3-6pm: meeting of the European group
- April 13th: NHRI intervention during item 18b of the agenda of the UN Commission for Human Rights (CHR)
- April 14th, 10am-6pm: ICC meetings
- April 15th, 10am-1pm: thematic discussion on the role of NHRIs within the CHR and other UN bodies.

The agenda of the ICC meeting was discussed. It is worth noting that two reports of the Secretary General will be examined: in addition to the annual report on NHRIs, a report on NHRI participation in the work of the Commission, beyond agenda item 18b. Reactions to this second report seem rather positive. It contains three important points:

- NHRIs should have the right to participate during the entire session (similarly to NGOs who can intervene 6 times);
- Documents submitted by NHRIs will have the symbol UN/NI;
- If this reform is agreed upon, item 18b of the agenda will no longer exist.

The present formation of the CHR bureau is very favorable to such a resolution. But it should be ensured that the resolution have 4 sponsors, one in each regional group. Mr. Nowosad is currently working to this end by establishing bilateral contacts. NHRIs should also encourage their governments to sponsor the resolution.

The perspective of such a resolution is undoubtedly a spectacular step forward, but it raises major issues that the ICC and regional groups, including the EG, should particularly tackle:

- Which NHRIs will have the right to intervene: only the accredited NHRIs or all?
- In which capacity will they intervene (on their personal capacity, on behalf of their regional group, or on behalf of all NHRIs ?), on what grounds (only where there is a common position ?), and on what subjects (only thematic issues, or country reports as well?)?
- Will NHRIs be able, in terms of organisation capacity and means (staff and budget) to be involved during the entire session of the CHR?

The major fear is that illegitimate so-called NHRIs emerge, which would affect the credibility of the entire process and will damage the real NHRIs.

Mr Thoraval's speech on behalf of the EG was discussed : it will not be an activity report, but rather a presentation on substance, based on the Berlin declaration (with a specific emphasis on the fight against terrorism) and will also deal with the fight against racism, anti-Semitism, islamophobia and xenophobia.

Each NHRI is encouraged to:

1- Carefully read report E/CN.4/2005/107 of the Secretary General which will be sent to them soon and give observations rapidly to Mr. Nowosad.

2- Ask their government to co-sponsor the resolution.

b) Mr. NOWOSAD stressed that NHRIs have not to this day sufficiently seized the opportunity that is given to them to participate in the drafting process of the international convention for the protection of persons with disabilities, with a privileged status.

Within the EG, The Irish Commission had been mandated to coordinate the group on this matter. The activity and investment in this field of the Swedish Ombudsman for disabled persons were also underlined. Both institutions should consider sharing the tasks. The methods will be further explored with the interested parties.

The Irish Commission will draft regular reports on this issue in order to inform the EG of its activities on this matter.

c) The office of the High Commissioner for Human rights had asked that each regional group designate a focal point in order to actively contribute to the drafting of a handbook on HIV/AIDS and human rights, under the aegis of the High Commissioner's office and UNAIDS. The EG has not found a voluntary institution to be the focal point on this matter. Therefore the CNCDH will be in charge of collecting data and communicating information. Most important is that NHRIs participate, by way of observations or proposals, to the drafting of this handbook which is intended to be for their purpose. It is worth noting that the persons in charge of drafting the handbook will be present in Geneva in April to collect any observations. A meeting on this matter will be held on April 13 from 1pm to 3pm.

All NHRIs are encouraged to comment on the draft outline of the handbook.

6/ Other items

The Greek Commission has offered to host the fourth roundtable of European NHRIs with the Council of Europe and the Sixth European meeting of NHRIs, which will therefore be held in the fall 2006 in Athens.

10. ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ (ECRI) ΜΕ ΘΕΜΑ ΕΘΝΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ, Στρασβούργο, 17-18.02.2005

10. ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ (ECRI) ΜΕ ΘΕΜΑ ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ, Στρασβούργο, 17-18.02.2005

Έκθεση του Σεμιναρίου

EUROPEAN COMMISSION
AGAINST RACISM AND INTOLERANCE
(ECRI)

Seminar with national specialised bodies to combat racism and racial discrimination on the issue of ethnic data collection
(Strasbourg, 17-18 February 2005)

REPORT

Introduction

National specialised bodies to combat racism and racial discrimination are strategic partners for ECRI in the fight against racism, xenophobia, anti-semitism and intolerance. Following ECRI's first Seminar with national specialised bodies in November 2003, which dealt with the question of how to best implement legislation for combating racism and racial discrimination, there was a call for a follow-up event which should focus on concrete cases and specific problems. As a result, ECRI decided to organise a follow-up Seminar with national specialised bodies on 17 and 18 February 2005, on the issue of ethnic data collection.

The aim of the Seminar was to provide national specialised bodies with a forum for comparing different national practices in order to identify good practices in the field of ethnic data collection. Special emphasis was placed on the practical use of data broken down by categories such as nationality, national or ethnic origin, language and religion for the adoption of positive measures and on the establishment of indirect discrimination in complaint procedures. Other important issues that were explored at the Seminar were the role of specialised bodies in monitoring the implementation of legal provisions and other measures aimed at combating racism and racial discrimination, as well as the monitoring of racist incidents.

The Seminar brought together representatives of national specialised bodies to combat racism and racial discrimination, representatives of general human rights institutions (Ombudsman, Human Rights Commissioner, etc.) whose mandate already covers or will be extended in order to cover racism and racial discrimination. Representatives of international governmental and non-governmental organisations with whom ECRI is closely cooperating on the issue of ethnic data collection also participated in the Seminar.

The Seminar took place over one and a half day. The first day was spent on the clarification of the concept of ethnic data collection and the legal and political framework of a first set of such data that is data broken down by categories such as nationality, national or ethnic origin, language and religion, which may be collected in specific areas of policy and may be used, for instance, for the adoption of positive measures and for the establishment of indirect discrimination in complaints procedures. The second day of the seminar dealt with the monitoring of the implementation of national legislation aimed at combating racism and racial discrimination and the monitoring of racist incidents.

The different themes were introduced by experts on the subjects dealt with and representatives of national specialised bodies with recognised experience in the subjects in question.

SUMMARY OF DISCUSSIONS AND MAIN CONCLUSIONS

There was a great input into the discussions which highlighted the challenges and controversies surrounding the issue of ethnic data collection. The seminar was opened with an introduction of the three main questions surrounding this issue, namely what is ethnic data collection, why should this sort of data be collected and how should it be collected? It was pointed out that since 1996 ECRI has, both in its General Policy Recommendations and its country reports, consistently called on Governments to gather data based on categories such as national and ethnic origin, language, religion and nationality, and on the implementation of specific policies in fields such as employment and education.

Various speakers shared their experiences of ethnic data collection in their own countries. In this regard, it was noted that although the issue is still very new, there was some progress in most countries that were examined, as Governments are now beginning to address this question in

the framework of an on-going debate on how to best combat discrimination and ensure equality of opportunities for all.

I. Key issues concerning ethnic data collection

Two key questions came up during the seminar. The first concerned the reasons why ethnic data is collected and the second the methodologies used for collecting ethnic data and some of the issues pertaining to this question.

As pointed out by several participants and speakers, collecting ethnic data is necessary for several reasons, which are crucial to the fight against discrimination. Firstly, States can only protect the rights of minority groups if they have statistics. Secondly, ethnic data helps to monitor discrimination and the implementation of anti-discrimination policies that have been put in place by Governments. In this regard, it was pointed out that collecting ethnic data not only serves to monitor the implementation of specific policies, but to also assess whether they are effective, so that any necessary changes and adjustments may be made. It was therefore emphasized that collecting ethnic data for monitoring purposes is not an end in itself; it helps shape sound policies.

In the employment sector, ethnic data can help bring about a representative and diverse workforce. For example, in cases where there is an allegation of indirect discrimination, as the employee is required to provide convincing facts, he or she may use statistics to demonstrate a consistent pattern of discrimination by the employer. Conversely, an employer can also use statistics to show a diversified workforce and therefore prove that there is no discrimination in his company or organization. It was also stated that collecting ethnic data can help justify positive action with statistical evidence that demonstrate the need for improving the situation of minorities in areas such as employment, health care and education.

As indicated above, the methodologies used for collecting ethnic data were discussed by the participants. Some of the speakers provided concrete examples of the practice in their own countries. In the United Kingdom for example, ethnic data is collected by, amongst others, the Government, the Office of National Statistics and employers. These bodies must provide adequate information and guarantee the confidentiality of the data. The data is gathered on a registration form which contains a choice of categories. Should an «appropriate» category not be found, space is provided for

another definition. In The Netherlands, the Dutch Statistics Bureau collects data from the municipal demographic database, which comprises of information from the municipal registry itself, police records and retiree files.

As previously mentioned, ECRI has, in its General Policy Recommendations and country reports, consistently recommended that ethnic data be collected, with the following three safeguards: confidentiality, informed consent and voluntary self-identification. The issue of self-identification came up on several occasions during the discussions, mainly due to the sensitive nature of this question. The participants raised several important points in this regard, namely that both the person being identified and the person requesting the information should be aware of the procedure in order to avoid identifying someone on their behalf and to ensure that they understand the nature of the information being requested. It was also pointed out that the difference between outer-perception and self-identification is a problem should be kept in mind.

Other safeguards were mentioned during the seminar, including the principle of proportionality which requires that data be relevant, appropriate and that it not be excessive. Furthermore, personal data should be adequately protected and not be published in a manner that would divulge an individual's identity. A specialized body or an individual should be entrusted with ensuring compliance with the laws and principles governing the collection of ethnic data. For example, the Hungarian Parliament has established a Parliamentary Commissioner for Data Protection, whilst in the United Kingdom, this task is entrusted to the Information Commissioner. It was also pointed out that any breach of the laws governing the protection of ethnic data is a criminal offence. Finally, the fact that careful safeguards for protecting sensitive data such as national origin or religion have been put in place in most country was also mentioned.

Some participants provided examples of good practices of data collection in areas such as education and employment. In Spain, for example, although this is a private initiative, data is collected on the performance and achievements of members of the Roma community in employment and education. In the latter area, data is collected by using 14 indicators in 6 areas. Information is thus gathered on the schools attended by Roma children, their rate of attendance, their interaction with other children and the teachers, etc. As concerns employment, data is collected, for example, on the income levels within the Roma community compared to the rest of the Spanish population.

The role of the media in creating public perceptions of minority groups was also discussed. It was agreed that in the current political climate where

some media use statistics to portray members of minority groups in a negative light, it is important that other statistics be available to counter these negative images.

II. The challenges facing the issue of collecting ethnic data

The first challenge to be overcome is the lack of political will by Governments. This reluctance to address the question of ethnic data collection is partly due to historical reasons and the fear of being seen to be reinforcing discrimination rather than combating it. Moreover, some Governments believe that collecting ethnic data will place an additional financial burden on them. On this point, one participant clarified the misunderstanding that positive action and other anti-discrimination policies give privileges to members of minority groups. It was pointed out that positive action is meant to ensure that they enjoy their rights to the same degree as the rest of the population. The challenge is then to impart on Governments the fact that ethnic data can help bring about equality among its citizens.

There was also a general consensus that support of «target» groups for the collection of data concerning them is crucial. Members of minority groups are sometimes opposed to the idea of their data being collected also due to historical reasons or past experiences. Minority groups are further reluctant to provide personal information for fear of suffering more discrimination. The participants thus agreed that civil society and grassroots organizations should be involved in a dialogue in order to become more aware of the benefits of ethnic data collection, as they will play a major role in helping to raise awareness among the «target» groups of the positive impact that data collection. Civil society, NGOs and other specialized bodies must thus be fully involved in any attempt at placing ethnic data collection on the national agenda.

III. Future action

At the end of the seminar, the participants put forward several suggestions as to the manner in which ECRI can help bring the question of ethnic data collection to the forefront of national debate in Member States and remove some of the stigma surrounding this issue.

It was suggested that ECRI enhance its cooperation with specialized bodies in order to improve the implementation of the recommendations contained in its country reports. This is all the more important as it may increase

the ability of the recommendations made in country reports on the collection of ethnic data to influence national policies.

ECRI was also asked to provide a forum in which specialized bodies and other specialized organizations can discuss practical strategies on specific topics that can then be used at national level.

Finally, ECRI was further asked to carry out research regarding to what extent Members States have set up race equality offices similar to the one mentioned concerning the United Kingdom.

IV. Conclusion

The collection of data based on categories such as ethnic or national origin is a question that raises many challenging issues. The seminar provided a forum in which the participants were able to share ideas and experiences. It was clear from the discussions that there is a legal framework in most countries which allows for the collection of ethnic data in one form or another. The question is how to use this framework in a consistent and coherent manner, whilst ensuring that all the above-mentioned safeguards are respected. In this regard, although every country is different, inspiration can be drawn from countries where ethnic data collection is already common practice, such as the United Kingdom. Furthermore, NGOs and specialized bodies should work to ensure that Governments incorporate into national law, the principles contained in Directives 2000/43/CE and 2000/78/CE and Protocol No.12 to the European Convention on Human Rights.

The reasons for collecting ethnic data should be clearly explained in order to overcome Governments' reluctance to use this tool for combating discrimination as well as fears within the relevant communities. Clearly linking ethnic data collection to the need for monitoring the implementation of anti-discrimination policies and creating positive action can help overcome some of these misgivings.

Finally, the fact that specific measures such as positive action whose aim is to redress past or current inequalities will be more effective if data on their impact and on any changes or adjustments is available, is another important point that specialized bodies, civil society, grass roots organizations should be made aware of. They can in turn pass on this message to the concerned communities whose cooperation is crucial to the successful implementation of data collection procedures.

ΜΕΡΟΣ ΣΤ΄

ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΕΔΑ ΣΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

1. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ Η ΑΛΛΗΣ ΣΚΛΗΡΗΣ, ΑΠΑΝΘΡΩΠΗΣ Η ΤΑΠΕΙΝΩΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΤΙΜΩΡΙΑΣ

1. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ Η ΑΛΛΗΣ ΣΚΛΗΡΗΣ, ΑΠΑΝΘΡΩΠΗΣ Η ΤΑΠΕΙΝΩΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΤΙΜΩΡΙΑΣ

Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης στην Ελλάδα

LIST OF ISSUES ADDRESSED BEFORE THE COMMITTEE AGAINST TORTURE

The Greek National Commission for Human Rights (NCHR) having taken in mind the observations of the competent international and European organs, the responses of the Greek authorities to the international Committees as well as the in situ inspections carried out by its members and, especially, by its President, expresses its satisfaction for the partial compliance to the aforementioned observations but it also expresses its anxiety about the general situation of detention conditions in Greece. This concern is mainly due to the fact that there is a considerable divergence between the applicable legislation and the prevailing detention conditions. The Greek report does not contain adequate information on the implementation of the applicable legislation and, therefore, does not present the real problems of detention conditions in Greece.

As a general comment, the Greek National Commission for Human Rights draws the attention of the UN Committee against Torture to the fact that in Greece only a few cases of «torture», as phenomena of physical or mental violence against detainees, have been officially registered, due to the fact that these cases are very rarely made public. In this regard, the NCHR has already addressed a number of recommendations to the Greek Government, which could be summarized as follows.

General issues

1. The competent Greek authorities should comply fully with the recommendations of the competent international and European organs on the improvement of detention conditions in Greece.
2. The competent Greek authorities should observe faithfully the deadlines for the submission of periodical reports to the competent international organ (Committee against Torture, UNCAT), in accordance with the relevant UN Convention, ratified by Greece.
3. As to the co-operation of the competent Greek authorities with the European Committee for the Prevention of Torture and UNCAT, the introduction of effective inter-ministerial co-ordination is necessary, so as to ensure that these organs have a clear picture of the prevailing situation.

4. The NCHR has requested that a special order be issued by the competent state authorities and communicated to all detention places permitting NCHR members' unobstructed entry in order to examine the situation in detention places. Such entry has been granted to the Greek Ombudsman and NGO's pursuant to the European Commissioner for Human Rights' Recommendation.[1]
5. The NCHR has also proposed that at least once a week the competent Commandant Officer of the Police Department, Supervisor of a detention place, should receive in audience any detained person, who wants to submit a request or a complaint etc.
6. The NCHR has also submitted proposals concerning the reception of asylum seekers, which must be immediately applied, because it has been shown that such persons are detained as illegal immigrants, though it is very possible they are legal immigrants, yet deprived from the possibility to submit a relevant request because of their lack of knowledge about the legislation and the language or because of their financial inability to pay the attorney at law's fees. Often, attorneys at law submit requests for asylum on the very last day before the three months' period of detention has expired. As a result, the detained person remains in detention until the completion of the whole procedure, which is quite long, and is obliged to pay high legal fees despite his precarious financial situation and regardless of the quality of the services rendered by the attorney at law.
7. The NCHR points out that there are, in principle, positive provisions in the Reformatory Code (Law 2776/1999). However, it is desirable that the manner in which the relevant provisions of Law 2776/1999 have been implemented up to the present and its practical effects on the conditions of detention be made clear, given the recent (2001) adverse judgments against Greece delivered by the European Court of Human Rights in the Dougoz[2] and Peers[3] cases.
8. The Greek Police (EL.AS) should consistently monitor cases of censure of police officers for abuse or ill-treatment of citizens.

Overcrowding of Detention Places

1. It is essential that the construction of new detention buildings, in strict observance of the relevant international and European standards, should go ahead immediately, as the overcrowding of Greek prisons

[1] *CommDH/Rec (2001) 1, Strasbourg, 19.9.2001.*
[2] *Judgment of the EurCHR of 6 March 2001. Also see NCHR, Annual Report, 2001, p. 149.*
[3] *Judgment of the EurCHR of 19 April 2001.*

has not been solved yet.[4] The significant growth of detained persons in detention places, especially in Athens (1897 detained persons for 640 places) - or, in other large cities, for example Larissa (728 detained persons for 363 places), Patras (706 detained persons for 343 places) and Thessaloniki (620 detained persons for 370 places),[5] and their resulting malfunctioning, is mainly due to the fact that many of the detained persons insist on staying in the detention places of Athens or other large cities using the pretext of family contacts, although the real reason is the contact with their business' operation or the drugs provision.

2. On the contrary, there are vacant places in the agricultural detention places, which were fully successful in the past (Agia Kassandra), as well as in the detention place for minors/juveniles in Kassaveteia. The same is true, to a large extent, for the Detention Place of the Olive Plantation of Thiva (27 detained persons, 300 places), which recently became operative as a model detention place at the European level. This phenomenon is basically due to the aforementioned reluctance of detained persons, who are drug users, to be locked away from large cities.
3. The program of erection of new detention places will lead to the dispersement of detained persons throughout the Greek country and will keep them away from the capital and other large cities, where they could constantly be in contact with their illegal business' operations and their drugs suppliers.
4. Referring to this program, the budget of which is estimated at about 386 million euros, the NCHR would like to draw the attention to the imperative need of erection of additional detention places and to the improvement of the existing ones (e.g. the Detention Places of Kassaveteia, of Corfu and the agricultural detention places), so that the neighbour's protest would stop.

Separation of prisoners

1. The NCHR stress the need for strict separation of juvenile from adult detainees, as well as the need for separation of juvenile detainees, who are drugs users, from non-users.[6]
2. The NCHR is in agreement with the opinions of the Public Prosecutors of the Appeal Courts and of the Court of Cassation (Areios Pagos) on

[4] *See Report of the European Parliament of 25th February 2004 (Committee on Citizen's Freedoms and Rights, Justice and Home Affairs, Rapporteur, Maurizio Turco), p.11.*
[5] *Statistics of the Greek Ministry of Justice of January 2003.*
[6] *See the report of the European Parliament, op.cit., p. 8-9.*

the detention of aliens after they have completed their sentence, where their expulsion is not feasible, in special detention or prison facilities, and calls upon the judicial authorities to take the appropriate action.

3. The NCHR considers there is an obvious need to devise a plan for regular and emergency co-operation between police stations and the public hospital nearest to the places of detention, given the serious lack of medical and paramedical staff in the places of detention.
4. It is also proposed that art. 48 of Law 2910/2001 on aliens (Official Journal of the Hellenic Republic Issue A' no. 91) should be immediately implemented. According to this article, special facilities for the detention of aliens facing administrative expulsion, which operate within the responsibility of the Region and are guarded by the Greek Police, are to be set up.[7]
5. There should be a new legislative regulation to ensure that the applications for asylum filed by detainees are examined as a matter of priority by the competent state authorities, as the NCHR had proposed in its observations on the draft Law 2910/2001.[8]

Information

1. The NCHR believes that it desirable for the information leaflets issued on 24 October 2000 on the rights of the detainees and aliens to be expelled to be posted at prominent points in the places of detention of aliens, as stipulated in the Order of the Directorate of Organization of the Command of the Greek Police and have in practice been used by the detainees.

Training - Legal aid

i. It is essential that there should be more vigorous and constant training of the totality of the staff of the Ministry of Public Order responsible for the detention of individuals in Greece in all places of detention without exception.

ii. In connection with the training of police officers in human rights issues, in its communication of 26 March 2001 to the Minister of Public Order, the 4th Sub-commission of the National Commission for Human Rights (Promotion of Human Rights) drew his attention to the special importance of introducing a special teaching unit in the Greek Police Academies, as well as the immediate need to strengthen and upgrade the Ministry's

[7] *See NCHR, Annual Report 2002, p. 264.*
[8] *See NCHR, Annual Report, 2001, p. 156.*

Training Directorate. It was also pointed out that he should have the authority to modify the training program of the police officers during their courses as well as after their graduation in a program for further training.

iii. Moreover, the NCHR in its Report of November 2001 to the competent ministries on the conditions of Roma in Greece stressed in particular the need for the State to take all appropriate measures for the education and sensitization of the whole society, and particularly of public officials, so that the rights of Roma are not violated.

Nikolaos Klamaris
President of the 1st Section of NCHR
Professor, Athens University

Haritini Dipla
President of the 5th Section of NCHR
Ass. Professor, Athens University

Chryssoula Moukiou
Lawyer, PhD, DEA, Legal Officer of NCHR

Συμπερασματικές παρατηρήσεις της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών κατά των Βασανιστηρίων επί της 4ης περιοδικής Έκθεσης της Ελλάδας

CONSIDERATION OF REPORTS SUBMITTED BY STATES PARTIES UNDER ARTICLE 19 OF THE CONVENTION
Conclusions and recommendations of the Committee against Torture
GREECE

1. The Committee considered the fourth periodic report of Greece (CAT/C/61/Add.1) at its 630th and 633rd meetings, held on 22 and 23 November 2004 (CAT/C/SR.630 and CAT/C/SR.633), and adopted the following conclusions and recommendations.

A. Introduction

2. The Committee welcomes the submission of the fourth periodic report of Greece and the opportunity to continue its dialogue with the State party. However, the Committee notes that the report does not fully conform to the Committee's guidelines for the preparation of periodic reports and lacks information on practical aspects of implementation of the Convention's provisions.

3. Noting that the report covers the period from November 1999 to December 2001, the Committee appreciates the update provided by the delegation of Greece during the consideration of the report and the replies to most of the questions raised by the Committee. The Committee emphasizes that the next periodic report should contain more specific data and information on implementation.

B. Positive aspects

4. The Committee notes the following positive developments:

(a) The ongoing efforts by the State party to revise its legislation and adopt other necessary measures, so as to strengthen the respect for human rights in Greece and give effect to the Convention. In particular the Committee welcomes the following:

(i) The new Prison Code (Law 2776/99), which contains provisions intended to, inter alia, improve living conditions in prisons and prevent inhuman treatment of prisoners; (ii) Legislation facilitating the registration of aliens

(Law3274/2004);(iii) The new Law on Legal Aid (Law 3226/2004), which stipulates that lawyers must be appointed to draw up and submit complaints on behalf of torture victims and victims of trafficking, and that the prison prosecutor has the duty to offer legal counselling to detainees;

(iv) The new Law on Arms Possession and Use of Firearms (3169/2003), which regulates the possession and use of firearms by police personnel;

(v) The Law on Combating Trafficking in Human Beings (Law 3064/2002), criminalizing trafficking and punishing the perpetrators of such crimes with heavy sentences:(vi)The new Law on Compensation (2001);

(vii) The circulars of the Chief of the Greek Police of July 2003 concerning the detention of undocumented migrants and that of November 2003 regarding the treatment of victims of trafficking;

(b) The establishment of a Department for Children's Rights in the Office of the Ombudsman (Law 3094/2003) with a mandate to, inter alia, undertake investigations and research on specific issues considered particularly important;

(c) The lifting of restrictive quotas (of 15 per cent) for the entry of women into the police force;

(d) The statement made by the delegation that it is prepared to consider modalities for increasing cooperation with non-governmental organizations, including visits to detention centres;

(e) The publication of the reports of the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment on its visit to Greece and the Government's response thereto (CPT/Inf(2002)31 and CPT/Inf(2002)32), which would contribute to a general debate among all interested parties;

(f) The contributions, made since 1983, to the United Nations Voluntary Fund for the Victims of Torture;

(g) The ratification by the State party, on 15 May 2002, of the Rome Statute of the International Criminal Court.

C. Subjects of concern

5. The Committee notes that many of the concerns it expressed during the consideration of the third periodic report (A/56/44, para. 87) have not been adequately addressed, and will be reiterated in the present concluding observations. Consequently, the Committee expresses its concern at:

(a) The absence of data with respect to the practical application of the numerous new legislative acts and the seemingly insufficient steps undertaken to reduce the gap between legislation and practice;

(b) Procedures related to the expulsion of foreigners which may in some instances be in breach of the Convention. It is also concerned at the low percentage (0.06 per cent) of persons who were granted refugee status in 2003. The Committee acknowledges that owing to its geographic location Greece has become an important passageway into Europe for many immigrants and asylum-seekers, the number of which has increased significantly in the past decade. The importance of providing an adequate response is therefore all the more pressing;

(c) Training provided to public officials which may be inadequate to provide an appropriate response to the numerous challenges they are faced with, including undocumented migrants and asylum-seekers and victims of trafficking, many of whom are women and children;

(d) The slow progress in adopting a code of ethics and other measures governing the conduct of police interrogations to supplement the provisions of the Criminal Procedure Code, with a view to preventing cases of torture and ill-treatment, in accordance with article 11 of the Convention;

(e) The lack of an effective independent system to investigate complaints and reports that allegations of torture and ill-treatment are not investigated promptly and impartially;

(f) The alleged reluctance of prosecutors to institute criminal proceedings under article 137A of the Criminal Code. Furthermore, the Committee is concerned at the deficiencies in according protection from ill-treatment or intimidation to victims to which they may be exposed as a consequence of filing a complaint or giving evidence;

(g) The insufficient information available relating to redress and fair and adequate compensation, including rehabilitation available to victims of torture or their dependants, in accordance with article 14 of the Convention;

(h) Continuing allegations of excessive use of force and firearms, including cases of killings and reports of sexual abuse, by the police and, in particular, border guards. Many of the victims are reportedly Albanian citizens or members of other socially disadvantaged groups, and the Committee regrets the fact that disaggregated statistical data in this respect are not available from the State party;

(i) The continued overcrowding and poor conditions prevailing in prisons and other detention facilities, as well as the fact that it is difficult for independent bodies with a mandate to visit places of detention to obtain access;

(j) Ill-treatment of Roma by public officials in situations of forced eviction or relocation. The fact that these may be carried out pursuant to judicial orders cannot serve as a justification for ill-treatment, numerous allegations of which have been reported by national and international bodies alike;

(k) The reported prevalence of violence against women and girls, includ-

ing domestic violence, and the reluctance on the part of the authorities to, inter alia, adopt legislative measures to counter this phenomenon;

(l) The inadequate measures taken to protect children picked up by the Security Police and taken into State care during the period 1998-2003. In particular, the Committee notes that of the approximately 600 children taken to the Aghia Varvara children's institution, 500 reportedly went missing and that these cases were not promptly investigated by a judicial authority;

(m) The absence of appropriate efforts to prevent and prohibit the production, trade, export and use of equipment specifically designed to inflict torture or other cruel, inhuman or degrading treatment, in particular in the light of allegations of the use of electroshocks.

D. Recommendations

6. The Committee recommends that the State party:

(a) Strengthen existing efforts to reduce occurrences of ill-treatment, including that which is racially motivated, by police and other public officials. While ensuring protection of individual privacy, the State party should devise modalities for collecting data and monitoring the occurrence of such acts in order to address the issue more effectively. The Committee recommends that the State party continue to take measures to prevent incidents of xenophobic and discriminatory attitudes;

(b) Take all necessary steps to ensure effective implementation in practice of adopted legislation;

(c) Ensure that the competent authorities strictly observe article 3 of the Convention and, in doing so, that they take account of General Comment No. 1 (1996) of the Committee, in which the Committee notes that it «is of the view that the phrase 'another State' in article 3 refers to the State to which the individual concerned is being expelled, returned or extradited, as well as to any State to which the author may subsequently be expelled, returned or extradited» (para. 2);

(d) Ensure that all personnel involved in the custody, detention, interrogation and treatment of detainees are trained with regard to the prohibition of torture and ill-treatment. Training should include developing skills needed to recognize the sequelae of torture and sensitization with respect to contact with particularly vulnerable persons in situations of risk;

(e) Expedite the process of adopting a code of ethics and continue to consider modalities for amending interrogation rules and procedures, such as introducing audio or videotaping, with a view to preventing torture and ill-treatment;

(f) Take necessary measures to establish an effective, reliable and inde-

pendent complaints system to undertake prompt and impartial investigations, including immediate forensic medical investigation, into allegations of ill-treatment or torture by police and other public officials, and to punish the offenders. The Committee stresses that while the State party recognizes the independence of the judiciary, it has a responsibility to ensure its effective functioning;

(g) Ensure that all persons reporting acts of torture or ill-treatment are accorded adequate protection, and that the allegations are promptly investigated. Disciplinary measures, including suspension, should not be delayed pending outcome of criminal proceedings;

(h) Inform the Committee about the possibilities of providing redress and compensation to victims of torture and their dependants;

(i) Ensure strict application of the new legislation on the use and possession of firearms, in particular by border guards;

(j) While continuing its long-term efforts to address overcrowding and poor conditions in prisons and other places of detention, including by building new prisons, consider additional alternative means of reducing the prison population as urgent measures to address the situation in places of detention;

(k) Ensure that all actions of public officials, in particular where the actions affect the Roma (such as evictions and relocations) or other marginalized groups, are conducted in a non-discriminatory fashion and that all officials are reminded that racist or discriminatory attitudes will not be permitted or tolerated;

(l) Adopt legislation and other measures to combat violence against women, within the framework of plans to take measures to prevent such violence, including domestic violence, and to investigate all allegations of ill-treatment and abuse;

(m) Review the modalities for protecting street children, in particular to ensure that those measures protect their rights. All decisions affecting children should, to the extent possible, be taken with due consideration for their views and concerns, with a view to finding an optimal, workable solution. The Committee urges the State party to take measures to prevent the recurrence of cases such as the Aghia Varvara children's institution. It should also ensure that a judicial investigation is carried out and provide the Committee with information on the outcome;

(n) Adopt measures aiming at the prevention and prohibition of the production and use of equipment specifically designed to inflict torture or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.

7. The Committee requests that the State party provide in its next periodic report detailed statistical data, disaggregated by crime, ethnicity and gen-

der, on complaints relating to torture and ill-treatment allegedly committed by law enforcement officials and on the related investigations, prosecutions, and penal and disciplinary sentences. Information is further requested on any compensation and rehabilitation provided to the victims.

8. The Committee encourages the State party to consider ratifying the Optional Protocol to the Convention against Torture.

9. The State party is encouraged to disseminate widely the reports submitted by Greece to the Committee and the conclusions and recommendations of the Committee, in appropriate languages, through official web sites, the media and non-governmental organizations.

10. The Committee requests the State party to provide, within one year, information on its response to the Committee's recommendations contained in paragraph 6 (e), (h), (i), (j), (k) and (m) above.

11. The State party is invited to submit its next periodic report, which will be considered as the combined fifth and sixth report, by 4 November 2009, the due date of the sixth periodic report.

2. ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

2. ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ επί της Έκθεσης της Ομάδας Εργασίας στην Ειδική Επιτροπή για την σύνταξη Διεθνούς Σύμβασης για την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με αναπηρίες

OBSERVATIONS ON THE REPORT OF THE WORKING GROUP TO THE AD HOC COMMITTEE

Athens, the 7th of May 2004

Dear Colleagues,

In general terms, the Greek National Commission for Human Rights adopts the general observations of the Irish homologue Commission.

Moreover, we would like to underline three points:

The first refers to the fact that, in the Draft preamble, there should be references to the Migrant Workers Convention and to international co-operation. The GNCHR has already issued an opinion dated the 12th of December 2002 proposing to the Greek State to accede to the ILO Conventions[1] and to the U.N. Convention[2] protecting migrant workers in accordance with the principle of universalism and of the spirit of art. 63 al. 3 & 4 of the EU Treaty aiming at the creation of a «migrant policy». In that respect, we agree that there must be a special protection for migrant workers with disabilities.

The second consists in the fact that in the draft article 2 (general principles) an additional paragraph should be included providing the principle of

[1] *ILO Convention (n. 97) "Migration of Employment Convention (Revised" 1949, and the Recommendation n. 86 "Migration for Employment Recommendation (Revised)" 1949 (http://ilolex.ch). ILO Convention (n. 143) "Migrant Workers (Supplementary provisions) Convention", 1975 and Recommendation N. 151 "Migrant Workers Recommendation" 1975 (http://ilolex.ch).*

[2] *The International Convention on the Protection of the Rights of all Migrant Workers and Members of their Families, of 1990.*

«effective exercise» of all handicapped persons' human rights. Otherwise, the Convention risks to be not 'self executing» and its ratification by the States Parties will be inadequate for the real protection of handicapped persons' human rights.

The third point is related to the draft article 25 concerning the Monitoring. The stipulations of this draft article are not precise enough, thus jeopardizing the effectiveness of the whole Convention.[3] In that frame, the GNCHR is proposing the introduction of two level control bodies: The first should be an International Committee and the second a National one, as has been provided for in the Protocol to the Convention against Torture.

Yours faithfully,

Haritini Dipla
President of the 5th Section of NCHR
Ass. Professor of the Athens University

Chryssoula Moukiou
Lawyer, PhD, DEA, Legal Officer of NCHR

[3] *Besides, the footnote n. 113 of the Draft Convention mentions that the provisions of art. 25 have not been discussed in detail by the Working group.*

Παρατηρήσεις της Ιρλανδικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Observations on the Report of the Working Group to the Ad Hoc Committee by the Irish Human Rights Commission, to encourage dialogue with the other European National Institutions

Draft Preamble

It is considered that there should be references to the Migrant Workers Convention and to international co-operation.

Draft Article 1: Purpose

It is suggested that the present draft is satisfactory and that the proposed alternative is footnote 8 would be unduly limiting.

Draft Article 2: General Principles

It might be desirable to include a principle of the entitlement of persons with disabilities to the exercise of all human rights to their fullest extent.

Draft Article 3: Definitions

The most significant issues here appear to relate to the question of defining «disability» or «persons with disability» (or perhaps both terms).

There are impressive arguments against defining «disability» in the Convention. There is no universally agreed definition. Legitimate arguments may take place as to whether a definition should be expressed in terms of generality or specificity. The lack of any definition would, however, have its own difficulties since there would be no clear criterion against which to measure compliance by States Parties. The option of a baseline definition, mooted by Jamaica, should not be ignored.

As to the question of defining «persons with disability» it does appear that this is secondary to, and consequential upon, resolution of the question of what the term «disability» is to connote under the Convention.

Draft Article 4: General Obligations

Two important matters may be noted.

The first relates to the scope of the obligations undertaken by States

Parties. The present draft includes an undertaking by States Parties to ensure the full realisation of all human rights and fundamental freedoms for all individuals within their jurisdiction without discrimination of any kind on the basis of disability. Footnote 20 states, however, that the phrase «within their jurisdiction» will need closer examination by the Ad Hoc Committee. It notes that it was taken from Article 2 of the Convention on the Rights of the Child and adds that:

> «[i]t may be too inclusive and imply, for example, that rights that are not guaranteed for non-citizens could be extended to non-citizens with disabilities. Article 1(2) of the International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination may offer an alternative approach, but that may be too exclusive and imply that non-citizens with disabilities do not enjoy any of the protections of this Convention.»

It may be strongly argued that the precedent of the U.N. Convention on the Rights of the Child should be followed. Article 1(2) of the International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination might be considered necessary to make clear that discrimination based on non-citizenship is not, as such, to be considered contrary to the latter Convention. That concern does not arise in the context of disability. It would seem a curious dissonance with the Convention on the Rights of the Child to alter draft Article 4 on the model of Article 1(2). It will be borne in mind that Article 1 of the European Convention on Human Rights is similar to the U.N. Convention on the Rights of the Child in this context.

The second issue arising under draft Article 4 relates to the progressive realisation of economic, social and cultural rights. Footnote 19 states that the Ad Hoc Committee will need to consider how best to incorporate this issue into the Convention and may wish to note the precedent set in the Convention on the Rights of the Child. Under Article 4 of that Convention, it is provided that, «[w]ith regard to economic, social and cultural rights, States Parties shall undertake such measures to the maximum extent of their available resources and, where needed, within the framework of international co-operation». It may be suggested that draft Article 4 should include a similar provision (without prejudice to enlargement in subsequent Articles in specific contexts of application).

Draft Article 5

An issue arising here is whether State Parties should go further than «encouraging» the media to project an image of persons with disabilities consistent with the purpose of the Convention. Freedom of speech is clear-

ly relevant to the limits of what States can do in this context but perhaps a stronger concept than that of «encouraging» can be envisaged. A possible alternative formulation would be: «seeking to ensure, within the framework of freedom of expression ...»

Draft Article 6

It is clear that this draft Article, for obvious reasons, is giving rise to fundamental disagreement. There are doubts as to whether it has any place in the Convention. If it is considered necessary, the need to protect privacy is paramount. It may be suggested that the better course would be to omit the Article.

Draft Article 7

This provision is, of course, crucial to the success or failure of the Convention. The discussion at the Working Group's deliberations suggests a certain lack of widespread understanding as to the difference between direct and indirect discrimination.

Among the important issues that need to be resolved are the following. First, should the Article include a specific reference to direct and indirect discrimination? It is suggested that it should. Secondly, should indirect discrimination be defined? Perhaps it might be considered obvious that it should but there is also an argument that the mere reference to direct and indirect discrimination is sufficient to incorporate the jurisprudence on the subject. Thirdly, should the reference to systemic discrimination be maintained? It is suggested that it should since it captures the sociological reality relating to persons with disabilities.

Fourthly, should the reference to perceived disability be maintained, abandoned or modified? It is suggested that it should be maintained. Suggested alternative descriptions do not appear to represent an improvement.

Fifthly, the question arises as to whether this Article (or perhaps a separate free-standing Article) should provide (as proposed by Rehabilitation International) that Article 7 does not in any way detract from existing human rights standards and that the mention of some rights and not others is without prejudice to the general application of all human rights for persons with disabilities. It is strongly suggested that such a clarification be incorporated.

Sixthly, regarding the proviso relating to provisions, criteria or practices objectively justified by a legitimate aim, it is suggested that, in addition to the requirement that the means of achieving the aim be reasonable and necessary, the aim itself, as well as being legitimate, should have regard to the

rights of persons with disabilities. The present draft appears to concede to States Parties the entitlement to develop policies with particular aims in isolation from due consideration of the rights of persons with disabilities and, having putatively committed themselves to such aims, only then addressing the reasonableness and necessity of the means of achieving them.

Seventhly, the matter of the obligation to provide reasonable accommodation must be closely scrutinised. Should it be retained as part of an Article on equality and non-discrimination or should it be a free-standing obligation? Does it need greater specificity? Is it sufficient to exempt States Parties from any obligation in this context once they can establish that «such measures would impose a disproportionate burden»? Should the relationship between the States Parties and private actors be clarified so far as the distribution of the burden of discharging the obligation is concerned? Should the Article use the language of progressive achievement of the goal of reasonable accommodation? It is suggested that the present draft can be criticised for undue leniency in excusing States Parties from their obligation by reference to a disproportionate burden where the Article fails to clarify where that burden should fall.

Next, the appropriateness of using the term «special measures» in the disability context is raised for consideration in footnote 28. It is suggested that a simple solution would be to omit the word «Special», so that the sentence would begin with the word «Measures».

Finally, the question of discontinuing these measures needs to be considered. Perhaps the best solution would be to express the final part of the sentence in positive, open-ended terms, as follows: «those measures shall be continued for such time as is necessary to achieve the objectives of equality of opportunity and treatment.»

Draft Article 8: Right to Life

It is suggested that the case in favour of inclusion of an express provision affirming the right to life of all persons with disabilities is stronger than that in favour of exclusion. The purpose of the Convention is to give full effect to the panoply of human rights of persons with disabilities. On a subject in which internationally there is a range of value positions, the present somewhat minimalist draft has some attraction. Other possible drafting strategies involve an overt compromise on value positions that may be more troublesome for many states and thus run the risk of resulting in no consensus.

Draft Article 9: Equal Recognition as a Person before the Law

This provision appears not to have had the depth of consideration it warrants. It is suggested that the obligation on States Parties to «accept that

persons with disabilities have full legal capacity on an equal basis as others» would, without modification and elaboration, present immediate difficulties in the context of criminal and delictual responsibility as well as contract and family law, for example.

Draft Article 10: Liberty and Security of the Person

This provision appears somewhat rudimentary. It fails to elaborate sufficiently on the rights of persons with mental illness or intellectual disability and, specifically, to take a clear position on civil commitment. These issues are of crucial importance and need to be addressed in the Article.

Draft Article 11:

Freedom from Torture or Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment

The present draft may be considered too broad, so far as it requires States Parties without qualification to protect persons with disabilities from forced institutionalisation aimed at alleviating any actual or perceived impairment. If the purpose of alleviation is to protect the human rights of others, for example, or (more debatably) the human rights of the person with disabilities herself or himself, institutionalisation is surely permissible in some cases. The problem is essentially one of drafting rather than substance, it appears.

Draft Article 12: Freedom from Violence and Abuse

It is suggested that the inclusion of a prohibition on forced interventions or forced institutionalisation aimed at correcting, improving or alleviating any actual or perceived impairment duplicates draft Article 11 and is in any event subject to the overbreadth identified in the observations in relation to that draft Article.

Draft Article 13: Freedom of Expression and Opinion, and Access to Information

The issues raised by this provision clearly call on the expertise and experience of disability NGOs and of persons with disabilities. It can, however, be suggested that the wider dimensions of the right to freedom of expression and opinion have been underemphasised. The question whether persons with disabilities can fully exercise this right is not reducible to technological considerations: there is a broader social aspect. In the marketplace of ideas, some merchants are more privileged than others. It is therefore suggested that Article 13 contain some specific undertaking to remove social barriers to the power and effectiveness of communication by persons with disabilities.

Draft Article 14: Respect for Privacy, The Home and The Family

This provision contains several useful and sensitively formulated guarantees. It may be suggested that the prohibition on separating the child from parents with disabilities «on the basis either directly or indirectly of their disability» does not perhaps represent the optimum approach and that a better solution - inspired by footnote 50 - would be to replace this phrase by the word «solely», together with an additional undertaking by States Parties to render appropriate assistance to parents with disabilities to enable their children to live with them.

Draft Article 15: Living Independently and Being Included in the Community

The most important question in relation to this provision appears to relate to the inclusion of the obligation to ensure that persons with disabilities are not obliged to live in an institution or in a particular living arrangement. The obligation is expressed in unqualified terms. It represents a strong desideratum. Is it asking too much of States Parties with limited resources?

Draft Article 16: Children with Disabilities

It is suggested that, so far as it goes, the provision represents an effective transposition of Article 23 of the Convention on the Rights of the Child but that it should go further to address the types of issue identified in footnote 54.

Draft Article 17: Education

It is strongly suggested that the focus of the chapeau should not be solely on children but rather on persons, since education is not limited to childhood. It is considered that the preference for mainstreaming could be expressed in clearer terms, without prejudicing the right to access to special education services where these are necessary.

Draft Article 18: Participation in Political and Public Life

It is considered that the provision is drafted so as to provide effective protection of the right of participation in political and public life.

Draft Article 19: Accessibility

It is suggested that the word «appropriate» in the opening paragraph be replaced by «effective».

Draft Article 20: Personal Mobility

It is suggested that, in spite of the doubts as to whether «effective» is the best word in the first line (to which footnote 73 refers), it should be retained in preference to «progressive» or «appropriate».

Draft Article 21: Right to Health and Rehabilitation

The question of the provision of health services to persons with disabilities who are unable to give their free and informed consent needs to be considered further and specifically addressed in this Article. It will also be necessary to consider whether health and rehabilitation should be treated separately in two separate Articles, as RI suggests.

Draft Article 22: Right to Work

The following changes in the draft are suggested to strengthen it, in the light of the issues raised in the footnotes.

1. The ILO's role should be specifically spelt out. This integration would give ... value ... added to the Article.
2. The Article should address the special circumstances of women.
3. The word «encourage» should be strengthened, for example, by the replacing «encourage employers to hire» with the phrase «actively promote employment practices in the hiring of».

Draft Article 23: Social Security and an Adequate Standard of Living

It is considered preferable not to water down any of the undertakings in this Article, as mooted in some of the footnotes. It is also considered unwise to attempt to define «families». The word «severe» could easily be softened, to «very significant», for example.

Draft Article 24: Participation in Cultural Life, Recreation, Leisure and Sport

It is suggested that the phrase «on an equal basis with others» should be retained.

Draft Article 25: Monitoring

It is considered that monitoring is indeed important and that national human rights institutions can play a significant role in this regard.

3. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ Δ.Α. ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗΣ ΤΟΥ DURBAN ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΔΡΑΣΗΣ ΣΕ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΑΣΚΕΨΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ

3. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ Δ.Α. ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗΣ ΤΟΥ DURBAN ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΔΡΑΣΗΣ ΣΕ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΑΣΚΕΨΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ

Απάντηση της ΕΕΔΑ

Activities contributing to the implementation of the Durban Declaration and Programme of Action, following the WCAR

11 June 2004

The Greek National Commission for Human Rights

The Greek National Commission for Human Rights (hereinafter, the NCHR) was founded by Law 2667/1998 and inaugurated on 10/1/2000, when it was first convened by the Prime Minister, and its President and two Vice-Presidents were elected.

NCHR is a statutory Human Rights institution having a consultative status with the Greek State on issues pertaining to human rights protection and promotion. Its creation emanated from the need to monitor developments regarding respect of human rights standards on the domestic and international levels, to inform the Greek public opinion on issues related to human rights and, above all, to provide guidance to the Greek State aimed at the establishment of a modern principled policy on human rights protection. NCHR was founded in accordance with the *Paris Principles*, adopted by the UN and the CoE.

Since its establishment, the President of the Greek NCHR has been Emer. Professor Alice Yotopoulos-Marangopoulos. Currently, its first Vice-President is Mr Nikos Frangakis, whereas Mrs Angeliki Argyropoulou-Chryssochoidou is the second Vice-President.

National Human Rights Institutions and the WCAR

National Human Rights Institutions (NHRI) and other specialised agencies were accredited to the WCAR in accordance with art. 65 of the rules of procedure of the Conference. Fifty NHRI took advantage of their right to participate in the Conference. The Greek NCHR was among the institutions present.

Since the WCAR, NHRIs have been considerably active in follow-up initiatives. Activities relate to the review of national legislation for compliance with international norms regarding discrimination; the development of

national action plans and national and local-level consultations on race; the strengthening of networks; the dissemination of information on race issues and human rights education; addressing racism on the Internet; and other WCAR-related issues.

The Greek context regarding the issue of racism and discrimination: facing the new challenge of a multicultural society

In recent years Greece has been experiencing major changes in migration patterns. In the last decade and a half, it has become a country of immigration, as opposed to its traditional self-perception -as well as reality- of a country of emigration. These developments cast doubt on the continuing validity of the traditional view of Greece as a country with only one, relatively small and self-contained minority recognised as such, namely the Muslim minority in Western Thrace, which is mostly of Turkish origin, along with Pomak and Roma.[1]

Roma are an important ethnic group in Greece that has for a series of decades remained on the fringes of modern Greek society. Human rights violations affecting Roma in Greece span the whole spectrum of civil and social rights. The Greek state has only recently (late 1990s) started to show a particular concern for this disadvantaged ethnic group which is in dire need of urgent and effective affirmative, inter alia, action on the part of the Greek state.[2]

The reality is, however, that there are now other important minority groups, significant in size and which experience distinctive long-term problems and needs. With the inflow of large numbers of legal and illegal alien immigrants, particularly from neighbouring Balkan and Eastern European countries, Greece has ceased being a rather homogeneous society, as was the case until recently. The exacerbation of social prejudices which this new reality may entail, are considerable.[3]

---

[1] *EUMC, Diversity and equality in Europe, Annual Report 2002: other than the Muslim population, the report notes the existence of numbers of Vlachs, Arvanites, Slavo-Macedonians, Albanians; and Jews. In addition, it notes the presence of numbers of Eastern Europeans. The list, though, is far from being exhaustive (and it doesn't pretend to be so).*

[2] *These remarks notwithstanding, it has to be noted that the issue of the position and status of Roma within the Greek social tissue is hotly debated; NCHR has been recently informed, by its member representing the Pan-Hellenic Federation of Greek Roma Associations, of the Declaration of Self-determination that has been adopted by the Federation in 2001: in this text, the official representatives of a considerable number of Roma associations, categorically state that they consider themselves as "a component of Hellenism indissolubly bound to it and that [they vigorously object] any different approach by any individual or entity".*

[3] *ECRI: Third report on Greece (adopted 5 Dec. 2003), www.coe.int/ecri.*

The Greek Ombudsman in his latest annual reports has stressed that «the most serious human rights violations keep affecting, as a rule, individuals belonging to marginal population groups such as, among others, alien economic immigrants ...and Roma...». A particular immigrant group which has severely suffered from Greek mass media «demonisation», and consequently by Greek public opinion at large, is that of Albanians, constituting, for more than a decade now, the majority of third country legal and illegal immigrants in Greece. Major areas where alien immigrants have been experiencing discrimination are employment and housing services.

Despite indications that the significance of these developments is recognised at the highest political level in Greece, and some welcome policy initiatives have been undertaken, it is open to question whether this perception is shared by public opinion as a whole; the latter still tends to perceive recognition of multiculturalism as a threat to national identity. This attitude may also be reflected, in certain instances, at the lower level of national and local administration.

The NCHR and the Durban follow-up

Since its establishment, the NCHR has placed issues of racism, discrimination and all abhorrent forms and manifestations, very high in its priority agenda. Within the context of implementing the Durban PoA, the NCHR has focused its attention on the latest forms of discrimination, which affect, in particular, immigrants, refugees and non-nationals and make them particularly vulnerable.

In this context, the Greek NCHR has performed several Durban follow-up activities. In concrete, it has initiated and/or implemented the following actions:

1. Participation to and organisation of conferences related to the subject of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance; meetings with subject-related entities/bodies.

1.1. At the international level, NCHR participated to the Sixth International Workshop for NHRI, held in Copenhagen/Denmark in April 2002. The workshop focused on the follow-up to the WCAR with discussions revolving around remedies, monitoring, advocacy and education, and it was organised by the OHCHR and the International Co-ordinating Committee of NHRI. The participating NHRI adopted the Declaration of Copenhagen, which explicitly recognises the right of NHRIs to intervene and/or participate as amici curiae in courts where important human rights cases are tried.

1.2. NCHR also participated at the seminar organised by ECRI, addressed to national bodies specialised in the fight against racism and racial discrimination (Strasbourg, CoE, November 2003)

1.3. At the 59th session of the UN Commission on HR held in Geneva in April 2003, the Greek NCHR made a statement (under agenda item 18(b) «NHRIs and Regional Arrangements») on the subject of «The need for activation of the European NHRIs in the area of protection of immigrants and refugees in the context of the EU field of Justice and Home Affairs». It reiterated its position that the European States, in shaping a common policy and practice on immigration, should be inspired by a series of fundamental principles, including that of non-discrimination.

1.4. At the national level, NCHR hosted in Athens, soon after the Durban Conference itself (in November 2001), the second Conference of Mediterranean NHRI; the theme of the conference was, precisely, the implementation of the Plan of Action of the WCAR, in connection with the issues of immigration and asylum. The conference concluded with the adoption of the Declaration of Athens, stipulating, inter alia, the role of NHRI in overseeing the process of the implementation of the Durban Programme of Action at the national level, and in sustaining their efforts aimed at the adoption of concrete measures by the competent State authorities.

1.5. Moreover, NCHR has co-organised -along with the Migration Policy Group- a conference on the Application of European anti-discrimination legislation (directive 2000/43/EC), in Chalkida, on the Island of Evia, in April 2003. Fifty five experts representing both governmental and non-governmental organisations from five European countries attended the Conference: Germany, Greece, Ireland, Lithuania and Slovenia.

1.6. In addition, NCHR met with the ECRI committee visiting Greece (in view of the drafting of its third report on the country), at the request of the latter, in October 2003. NCHR, thus, had the opportunity to elaborate on its positions and initiatives regarding racism and discrimination issues

2. Initiatives, proposals and opinions regarding legislation and legal matters related to racism and discrimination

2.1 Appeal to the Greek Foreign Minister for the ratification by Greece of the 12th Protocol (on anti-discrimination) to the European Convention on Human Rights (February 2002). To date, the Greek State has signed but not yet ratified the above-mentioned Protocol.

2.2 Proposals to the European Convention for the Constitutional Treaty of the European Union (May 2003): the ongoing drafting process of the

Treaty is closely followed by the NCHR and additional comments and proposals are addressed to the competent authorities. NCHR submitted a series of reasoned proposals pertaining, inter alia, to the issue of entrenching -in the Constitution- of the proscription of all forms of discrimination.

2.3 Comments on the draft Report of the Greek Foreign Ministry to the Committee of Ministers of the Council of Europe, on Racism, Intolerance and Xenophobia (22 October 2001): NCHR stressed, inter alia, that Greece should proceed to the ratification of the European Framework Convention for the Protection of National Minorities, as well as of the Protocol No 12 of ECHR on the prohibition of all forms of discrimination.

2.4 Proposals for the modernisation of Greek law and practice regarding issues of racial discrimination (December 2001): in this report, NCHR underlined the major issues concerning racial equality in Greece already raised by competent UN and CoE organs and proposed that the government proceed to the overhaul of the relevant policy and legislation, taking into account the Directive 2000/43/EC. Moreover, it stressed the need for Greece to comply fully with the recommendations of the UN CERD and the CoE ECRI and proceed to the reform of the Greek anti-racist legislation and policy, with a view to living up to current international law and standards.

2.5 Comments on and amendments to the Bill entitled «Application of the principle of equal treatment irrespective of racial or ethnic origin, religious or other beliefs, disability, age or sexual orientation» (transposition of EU Directives 2000/43/EC and 2000/78/EC (December 2003). The draft Bill moves in general in the right direction, promoting the effective transposition of the Directives by Greece and filling the serious lacunae of current Greek anti-racism legislation. However, there is a series of problematic points that need to be noted. Therefore, NCHR submitted to the competent Ministries a series of comments on and amendments to the above very significant Bill attempting to introduce into Greek law new standards of protection against discrimination. At present -June 04, 2004-, the Directives have not yet been incorporated into Greek national legislation. This delay constitutes an issue of concern that the NCHR has striven to address.[4]

[4] *A preoccupying issue, also according to the latest report of the EU Network of Independent Experts on Fundamental Rights (CFR-CDF): Rapport sur la situation des Droits Fondamentaux en Grèce en 2003, janvier 2004, p.30 (présenté au Réseau par Pr. L.-A. Sicilianos -membre du Comité des NU pour l' Elimination de la Discrimination Raciale, assisté par Yannis Ktistakis, Docteur en droit, collaborateur scientifique à l'Université de Thrace.*

2.6 Issues relating to discrimination against alien workers with regard to their employment injury compensation (December 2002). NCHR recommended the abrogation of article 5 of Royal Decree of 24.07.1920 and of Law 551/1915 which condition employment injury compensation to alien workers on the norm of reciprocity or the alien worker's residence in Greece, in violation of, inter alia, fundamental social rights provisions of the Greek Constitution and relevant provisions of the 1966 International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. With the same resolution NCHR also recommended the ratification by Greece of the 1964 Employment Injury Benefits Convention of ILO (No 121).

2.7 Issues regarding protection of Roma in Greece (November 2001): NCHR submitted to the competent Greek authorities its report on Roma in Greece proposing a long series of measures that Greece should adopt in order to meet the needs for the social and legal protection of this particularly vulnerable social group. The main issues of concern to NCHR have been the following: the de facto social marginalisation of the Roma; their housing conditions and access to adequate health services; the need to establish an education system tailored specifically on them; and the discrimination and violence against Roma by the local population and law enforcement personnel.

2.8 Comments on the Initial Report of Greece to the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (September 2002): upon request of the Greek Foreign Ministry, NCHR pointed to a series of shortcomings of the report. Issues such as the inadequate Greek legal framework against racial or ethnic discrimination, or the inadequacy of the legal and institutional framework for the protection and integration of alien immigrants and refugees, were not sufficiently, if at all, tackled by the report. Furthermore, NCHR suggested that special reference is made to issues pertaining to the protection of Roma and aliens -especially women, victims of human trafficking.

2.9 The prevention of torture and other cruel, inhuman and degrading treatment or punishment and the accession and application by Greece of the Optional Protocol to the relevant United Nations Convention (2002) (17 December 2003): NCHR reminded the Greek State of the significant issue of protection of the rights of detained persons in Greece and especially of detainees who are mentally disabled, of alien detainees and of detainees belonging to minority groups, all of whom are especially vulnerable. As a consequence, NCHR stressed the particularly important role that the above Optional Protocol may well play in human rights protection and especially for the protection of detainees. NCHR underlined in particular the signif-

icance of the new Subcommittee on Prevention and of the independent National Preventive Mechanisms provided for by the Protocol. These organs, especially through their visits to places of detention and the relevant reports, have the potential to enhance the detention conditions and to prevent detainees' ill treatment worldwide. As a consequence, NCHR called upon the Greek State to accede to the above Protocol and proceed to its effective implementation, especially through the independent National Preventive Mechanisms provided for by the Protocol.

3. Human Rights Education & Promotion

3.1 In late 2002, an important study on Greek TV bulletins and the promotion and establishment by them of stereotypes and discrimination mechanisms (that the 4th Sub-Commission working on HR promotion, had previously commissioned to the Communication and Mass Media Department of the University of Athens), was widely publicised and debated at the Athens Journalist's Association. The research demonstrated the existence of a pattern of serious violations of HR by TV news bulletins, mainly committed by private TV channels. It also attested to the fact that TV news in Greece tend to arbitrarily categorise and stigmatise particular ethnic and social groups infringing upon their human dignity and flagrantly violating fundamental contemporary standards of HR protection, primarily the one on presumption of innocence.

3.2 Translation into Greek, publication and distribution of the Booklet on HR for the Police, entitled «International HR Standards for Law Enforcement: a pocket book for the police» (UNHCHR professional training series). In 2003 the 4th Sub-Commission (on HR Promotion) received the permission by the OHCHR to translate, publish and distribute the above booklet to all Greek Police, including the Police Academies. Amongst the HR standards stipulated in the booklet, are those related to adopting non-discriminative attitudes by the Greek police, when addressing the public and/or potential offenders. The police are often accused of the so-called «institutional racism». Therefore, the importance of the adoption of such tools, which contribute to changing the negative attitudes, cannot be overemphasised. Such preventive actions and strategies aimed at promoting behavioural changes are at the epicentre of NCHR's policy on HR education and awareness raising programme.

3.3 NCHR's 4th Sub-Commission developed a proposal for the produc-

tion and screening of TV spots aiming at promoting respect for human rights. The very first spot -which is currently under production, after a long process of bureaucratic procedures- touches upon the issue of racist and discriminatory attitudes of adults vis-a-vis immigrants and Roma and of how these attitudes are passed on to the younger generations.

3.4 NCHR is currently in a process of submitting its comments to the Ministry of Public Order -upon request of the latter- on the drafting of a brand new code of conduct for the police. NCHR regards this initiative as a move in the right direction. NCHR proposes the modification of a series of provisions of the above Code so that they conform to the principles and standards of international relevant texts (e.g. the 1979 UN Code of Conduct for Law Enforcement Officials). Furthermore, the NCHR recommends that the code makes room for further provisions aimed at the increase of the awareness for the protection of vulnerable -to discrimination- groups of the population by law enforcement officials. It also underlines the need for introducing special provisions on the behaviour vis-a-vis aliens, immigrants (legal or illegal), asylum seekers and refugees.

Another dimension of activities related to anti-discrimination work, is that performed by the NGOs/members of the NCHR, namely the Greek section of Amnesty International, the Greek Council for Refugees, the Hellenic League for Human Rights, the Marangopoulos Foundation for Human Rights, the Greek League for Women's Rights and the Panhellenic Federation of Greek Roma Associations. In addition, it has to be noted that there is a considerable number of other NGOs, non-members of the NCHR, which are active on issues pertaining to discrimination. Nevertheless, specific reference to their activities exceeds the scope of the present report/contribution.

Conclusion

In line with the Durban documents' call to reinforce regional co-operation in the fight against racism and discrimination, the NCHR acknowledges the important work performed in this field by the CoE, the OSCE, or the EU. The fight needs to be organised in a coherent as well as consistent way, with the use of the experiences and the synergies between relevant bodies, such as the UN CERD, the CoE ECRI and the EUMC. Monitoring mechanisms of the discrimination phenomena need to be reinforced all around the world: this

in an essential tool of the fight, to the extent that this monitoring is based on factual analyses, accurate reports and reliable information.

NCHR also wishes to express its appreciation for the significant role of the OHCHR, and the anti-discrimination unit in particular, in co-ordinating the implementation of the Durban PoA and in collecting the relevant information.

At the Greek level, NCHR is pleased to note practical manifestations of a shift towards a greater recognition of the multicultural reality of contemporary Greek society. However important these steps may be, NCHR stresses that they can be effective only if continuity over the long term is ensured and if political backing to these initiatives persists.

Christina Papadopoulou
Research Officer
GNCHR

4. ΘΕΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

4. ΘΕΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Κείμενο ΕΕΔΑ προς τη Διευθύνουσα Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης

Topics related to Human Rights and the Environment, tackled by the Greek NCHR

1. Within the framework of providing recommendations regarding the 2001 Amendment of the Greek Constitution (February 2001): GNCHR submitted to the Greek government and to the parliamentary political parties recommendations regarding the amendment of a series of constitutional provisions on, inter alia, *the protection of the natural and cultural environment.*

2. Proposals to the European Convention for the Constitutional Treaty of the European Union (May 2003): GNCHR submitted to the European Convention a series of reasoned proposals pertaining to a series of major issues, including the addition to the Constitution of a provision mainstreaming the principle of, and concomitant right to, environmental protection and amelioration. In concrete, NCHR proposed the addition of a 7th paragraph in art. 3 of Part I (pertaining to the Objectives of the Union), as follows: *«The Union will integrate the protection and improvement of the natural and cultural environment into the definition and implementation of all its policies and activities (mainstreaming), in a way that will ensure the best possible conditions of corporal and mental health and the fullest possible development of the personality of each individual.» Furthermore, it suggested the addition of a new article 6C: «1. Everyone has the right to a healthy and ecologically balanced environment, apt to ensure the development of his/her personality. 2. The above right includes in particular the right to environmental information and the right to access to justice. 3. The Council and the European Parliament shall, according to the procedure provided in Article .... [co-decision, majority of Council,] adopt European laws and framework laws for the implementation of the 1st and second paragraphs of this Article».*

In the «Explanatory note» attached to the above proposals, NCHR stressed the following, with regards to the ***«Provisions related to the Environment»***:

«...a) We consider as necessary the addition of a 7th paragraph to Article 3 which will proclaim the protection and improvement of the environment as

a horizontal objective of the EU (mainstreaming) and will establish, with Constitutional force, the principle of integration of environmental protection in all policies and actions of the EU. The principle of integration constitutes one of the most important principles of Community law and is already included in Article 6 of the TEC. This principle means that environmental protection must be taken into account even within the framework of commercial and regional policy, and in all other policies and actions, for example transport policy, development policy, agricultural policy, etc.

The suggested provision combines environmental protection with the protection of health and the development of the personality, thereby including in the concept of environmental protection both the ecological and the human dimension. The insertion of the aforementioned provision is necessary for the effective fulfilment of the obligations undertaken by the Union by its accession to the international Treaty of Aarhus.

b) We also consider it necessary that the fundamental right to a healthy and ecologically balanced environment is expressly established, since it constitutes an important factor for the formation and the development of the personality and the safeguarding of an adequate standard of living. The importance of the abovementioned right is recognized by numerous international and regional texts. But above all, well-known facts, especially during the last few years, clearly prove the devastating consequences of the serious damage on the natural environment with repercussions obvious in international climatological conditions, on human health and on social conditions of living.

In the Millennium Declaration the member - states of the UN have recognized the importance of environmental protection.

In the context of the Council of Europe, environment is recognized as a value that must be protected. Towards this aim two conventions have been adopted: the Lugano Convention of 1993 concerning state liability for actions dangerous to the environment and the Strasbourg Convention of 1998 for the protection of the environment through criminal law, which is not yet in force.

According to the TEC the achievement of a high standard of improvement and protection of the environment constitutes a task of the Community (art. 2 TEC), while according to Article 6 of the TEC, environmental protection requirements must be integrated into the definition and implementation of all Community policies and activities (principle of integration). Articles 174 s. refer in detail to the policy of the Community in the field of the environment.

At national level, most of the member - states of the EU have included in their constitutions provisions guaranteeing the right to the environment and

its protection. As an example, we mention art. 66 of the Portuguese Constitution, 45 of the Spanish, 24 of the Greek, 21 of the Constitution of the Netherlands, 23 of the Belgian Constitution, 2 and 73-80 of the Swiss Constitution, 20A of the German, 14A of the Constitution of Finland and 110B of the Constitution of Norway. Even where such a right is not expressly provided at Constitutional level, it is provided by other legal provisions such as Article L-110-2 of the French Environmental code. All these constitutional provisions recognise the right of every person to live in a healthy and ecologically balanced environment.

The enrichment of environmental protection with a constitutional fundamental right, at Union level, enables persons to have recourse to justice in case they risk suffering environmental harm or in any case environmental goods are in danger. For the exercise of such a right it is of course necessary that everyone has free access to environmental information, a right established by the EC Directive 2003/4/EC of 28 January 2003.

Moreover, the right to environmental information as well as the right to access to justice are in conformity with the fundamental principles of preservation and protection, laid down in Article 174 of the European Convention.

Finally, it must be emphasised that these rights are regulated in detail in the Aarhus Treaty, to which the EU has acceded.

We note that the suggested provisions assure the protection of the environment in particular as a directly effective right.

We consider that environmental protection, as a process of continuous progress, is not satisfactory, for the reason that an economic - mainly, if not exclusively - dimension is often attributed to progress, as it ought not to be, despite general trends. Consequently, the environment remains without adequate protection when its damage serves economic profits. Actually, almost every reaction against its effective protection is motivated by profiteering reasons, concealed under the «decent» mantle of progress.

Besides, everyone knows that progress in reality follows a process that has broadened and deepened the gap between rich and poor countries and peoples. «Environment» should stop being used as a facilitating factor of this process.

We consider that all the aforementioned reasons sufficiently justify our suggestion to protect the right to a healthy and ecologically balanced environment as a directly effective right, which will be respected by the EU in all policies and activities.

c) For the effective protection of the suggested fundamental right we propose an unambiguous ***legal basis*** for the adoption of legislative measures by the EU (according to Articles 24 and 25 of the Draft, «European laws»

correspond to present regulations, while «European framework laws» will correspond to directives).

These proposals are also necessary for the effective fulfilment of the obligations undertaken when the EU adhered to the international treaty of Aarhus. It is obvious that diverse and very serious problems concerning the environment can be dealt with only by European legal rules».

3. In addition, NCHR has recently (on May 10th, 2004) delivered and publicised an opinion/decision on the issue of the protection of the scarce green areas in the capital city of Athens and its surroundings. The Commission carefully examined and deliberated on the appeals and reports submitted by a number of non-governmental entities working in the field of the protection of the environment (e.g. the Greek branch of WWF). The opinion underlined the importance and emergency of the matter and invited all competent State authorities to make it a priority issue in their agenda. It stressed the negative effect that the Olympic Games' related constructions have had on the green areas of the periphery of Athens. It also made reference to the fact that the relevant Authorities often disregard decisions of the Supreme Administrative Court pertaining, inter alia, to the protection of green areas in the city of Athens, a practice that has been previously criticised by the NCHR (see NCHR's 2002 report: Comments and proposals of the NCHR on the Bill on the Greek administration's compliance with judicial decisions, 9 July 2002). Finally, the GNCHR made a series of proposals with regards to the issue, and circulated its decision in the Greek media. It is noteworthy that a considerable number of media has taken interest in the above decision, and in the recent days the issue has been debated in the national press.

Christina Papadopoulou
Research Officer
GNCHR

5. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΤΟΥΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ - ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΥΠΟΥΡΓΩΝ

5. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΤΟΥΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ - ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΥΠΟΥΡΓΩΝ (11.07.2002)

Προτάσεις ΕΕΔΑ επί του κειμένου της Διευθύνουσας Επιτροπής Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δυνατότητα συμπλήρωσης των κατευθυντηρίων γραμμών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και την καταπολέμηση της Τρομοκρατίας

GNCHR PROPOSALS FOR COUNCIL OF EUROPE GUIDELINES ON THE ISSUE OF THE PROTECTION OF VICTIMS OF TERRORIST ACTS AND THEIR FUNDAMENTAL RIGHTS*

As a general remark, GNCHR would like to draw the attention of the Council of Europe to the fact that the «Guidelines on human rights and the fight against terrorism», adopted by the Committee of Ministers on 11 July 2002, mainly deals with the protection of the perpetrators' human rights and only on a secondary level (Article XVII) with the protection of the victims' rights.

1. Definition of the term «victims of terrorism»

In this frame, it has to be underlined that there is no definition of the term «victims of terrorism», as there should be in Article I of the Guidelines. For that reason, we propose the adoption of a broader definition of the term, in order to provide more protection to these victims. This definition could result from a synthesis of the definition of «victims of terrorism», as expressed (a) in the «Madrid Declaration», adopted during the first Congress of Victims of Terrorism (26-27 January 2004), which states that the latter «are those whose rights have been stripped from them and whose lives have been shattered by physical and psychological sufferings. Society as a whole, threatened with the risk of terrorist acts, is also a victim of terrorism»,[1] and (b) the definition given by the National Victim Assistance Academy (Office of Victims of Crime) of the US Department of Justice:[2] «the victims of terrorist acts are the individuals and communities (both primary

---

* *Το κείμενο συνέταξε στην Αγγλική ο κ. Βασίλης Τ. Γεωργακόπουλος, Επιστημονικός Συνεργάτης της ΕΕΔΑ (με τη συνδρομή της Επιστημονικής Συνεργάτιδας, κας Χρ. Μουκίου).*

[1] *Council of Europe: Steering Committee for Human Rights (CDDH), Protection for victims of terrorist acts: possibility of the CDDH expanding the Guidelines on human rights and the fight against terrorism, Texts emanating from different sources: Declarations and Proposals, p.9.*

[2] *National Victim Assistance Academy (2002), Chapter 22 Special Topics, Section 9: Terrorism and Victim Assistance Issues, US Department of Justice: Office for Victims of Crime, http://www.ojp.usdoj.gov/ovc/assist/nvaa2002/chapter22_9.html, p. 1.*

and secondary) that suffer the short and long-term emotional, psychological, physical, economic and spiritual trauma that accompanies terrorism».

Moreover, Art. I of the Guidelines does not mention the positive legal obligation of states to take «preventive» measures to protect individuals whose life is at risk from the criminal acts of another individual, in certain well-defined circumstances (ECHR, Osman v/United Kingdom, 28 October 1998, Reports 1998 - VIII, par. 115, Kilic v. Turkey, no 22492/93 - Sect. 1, ECHR, 2000-III, par. 62 and 76, ECHR, Pretty v. United Kingdom, 29 April 2002, par. 38). The circumstances under which the adoption of preventive measures is legal are well defined by the jurisprudence of the ECHR (Osman, op.cit., par. 116, Paul and Audrey Edwars v. the United Kingdom, no 33747/96, 23 November 1999, Mastromatteo v. Italy, 24 October 2002, par. 68) and mainly consist of the possible and proportional nature of the measures to be taken in the existence of a real and immediate risk in the knowledge of the obligation of knowledge on the part of the State's authorities of this risk and in the reasonable character of the measure, meaning that it might have been expected to avoid that risk. (Osman, op.cit., par. 116, Mastromatteo, op. cit., par. 68).

2. Compensation for victims of terrorist acts (Article XVII)- Additional steps.

In addition, Article XVII of the Guidelines does not tackle the other rights of the victims of terrorism, beyond the right to compensation, as they have been recognized by the jurisprudence of the European Court of Human Rights, in Strasbourg. Therefore, this article should mention explicitly the right to a thorough and effective investigation capable of leading to the identification and punishment of those responsible for the deprivation of life of every perpetrator (ECHR, Velicova v. Bulgaria, no 41488/9, par. 80, ECHR, 2000-VI, Ulku Ekinci v. Turkey, 16 July 2002, par. 144, Tepe v. Turkey, 9 May 2003, par. 195). This article should also include that «victims and their families should be protected as vulnerable persons» («Framework Decision on Combating Terrorism», 8 December 1999) and that their right of access to information, their right of access to justice by means of specific assistance or guidance, their entitlement to compensation and their right to protection of privacy are recognized («Framework Decision» of 15 March 2001). It should be also added that, pursuant to Article 75 of the Rome Statute, the Court may lay down the principles for compensation for victims, which may include restitution, compensation and rehabilitation.

3. In addition to the above mentioned and taking into account that victims' advocates have focused mostly on legal rights, thus neglecting what may be far more important for the victims - that is their right to rehabilitation and protection against future victimization, a political and social right which rarely figures on the victims' agenda - it would be advisable for the Council of Europe to transform the following into guidelines:

a. «French Law 90-86» of 23 January 1990,

which grants to the victims of terrorism the status of civil victims of war (status of *pupille de la nation* - war orphan).[3]

b. «Resolution 2002/35 on human rights and terrorism» (22 April 2002),

which includes the establishment of a voluntary fund for victims of terrorism, as well as their rehabilitation and reintegration into society.[4]

c. The proposals of the Northern Ireland Human Rights Commission in its report «Human Rights and Victims of Violence» (June 2003), particularly in relation to the right of recognition of the status of victims of violent acts, the right to compensation, the right to appropriate medical assistance, the right of access to justice, and the right to receive and give information.[5]

d. The recommendations of the Committee of Ministers of the Council of Europe:

- «Recommendation R (83)7 on Participation of the Public in Crime Policy» (23 June 1983).[6]

- «Recommendation R (85)11 on the Position of the Victim in the Framework of Criminal Law and Procedure» (28 June 1985).[7]

- «Recommendation R (87)21 on the Role of Public Prosecution in the Criminal Justice System» (6 October 2000).[8]

e. The Rights proposed by the Group of Specialists (DH-S-TER), mentioned in the conclusions of the «State of Play».[9]

4. It would also be advisable for the Council of Europe to:

a. establish and organize a Special Office (Bureau, Branch, Agency) for the victims of terrorism.

b. set up and organize a Web-site, on a European level, for the victims of terrorism and their families.

c. plan and organize a European Compensation Fund as an aid to the EU Member State which has suffered a terrorist act,

(ex. Spain) since, as a victim of terrorism, a member state can be further defined as a national of the EU.

d. cooperate with the US Department of Justice «Terrorism and International Victims Unit» (TIVU)[10] through the above mentioned Special Office to be established by the Council of Europe (see Proposal No. 4).

---

[3] *Ibid, p.7.*
[4] *Ibid., Declarations and Proposals p.8.*
[5] *Ibid, p.9.*
[6] *Ibid, Victims in General - Principles, p.10.*
[7] *Ibid., p.10.*
[8] *Ibid., p.10.*
[9] *Ibid, Appendix, p.12.*
[10] *Op.cit, National Victim Assistance Academy, p. 6.*

5. Establish an EU Agency in the Council of Europe for the Supervision of the Media Coverage of Terrorist Acts, considering the possible negative effects of the media coverage on the victims of terrorism in the aftermath of a terrorist act.

6. Organise special emergency departments in hospitals of the EU Member States for the victims of terrorism, especially for psychological support to children-victims or to parents who have lost their children, as both need to become the focus of special attention and care.

In conclusion, we should like to emphasize the fact that the number of victims increases when the law of proportionality between terrorist and antiterrorist measures is not respected. In any case, preventive wars should be prohibited as «antiterrorist measures», as they do not correspond to the principle of proportionality - they violate an unparalleled number of human rights, approximately those of the whole population of the country under attack - and, furthermore, contribute to the rise of terrorism. They could result in a tremendous increase in the number of victims of the civilian population.

31.08.04

Κείμενο της Διευθύνουσας Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δυνατότητα συμπλήρωσης των κατευθυντηρίων γραμμών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και την καταπολέμηση της Τρομοκρατίας

COMITE DIRECTEUR POUR LES DROITS DE L'HOMME
(CDDH)

Protection des victimes d'actes terroristes : possibilité pour le CDDH de compléter les Lignes directrices sur les droits de l'homme et la lutte contre le terrorisme

Etat des lieux

Introduction

1. Les Lignes directrices sur les droits de l'homme et la lutte contre le terrorisme, adoptées par le Comité des Ministres le 11 juillet 2002, évoquent la situation des victimes d'actes terroristes, mais sous le seul angle du dédommagement matériel pour les atteintes au corps et à la santé. La Ligne directrice XVII, qui y est relative, a été rédigée sur la base déjà acceptée des dispositions de la Convention européenne relative au dédommagement des victimes d'infractions violentes (24 novembre 1983, STE n° 116).

2. La question à examiner maintenant est celle de savoir si d'autres aspects de l'aide et de la protection des victimes d'actes terroristes devraient y être évoqués, à la lumière notamment de la jurisprudence de la Cour européenne des Droits de l'Homme.[1] En gardant à l'esprit les attentats de Madrid du 11 mars 2004, le Bureau[2] a noté l'intérêt de disposer de Lignes directrices supplémentaires portant sur la question des victimes d'actes terroristes. Cela renforcerait l'autorité et la crédibilité des Lignes directrices et montrerait la capacité du Conseil de l'Europe à réagir rapidement aux problèmes majeurs qui choquent la société européenne.

3. Le présent document vise à alimenter les discussions du CDDH lors de sa 58e réunion (15-18 juin 2004) sur l'opportunité de compléter les Lignes

[1] *Lors d'une première discussion en juin 2003, le CDDH avait estimé préférable d'attendre les résultats des initiatives en cours et de revenir sur cette question en juin 2004 (voir CDDH (2003)018 §§ 46 et 47).*

[2] *Voir rapport CDDH-BU (2004)002, 23 mars 2004.*

directrices. Après avoir évoqué l'état actuel de la protection des victimes d'actes terroristes, le document contient quelques réflexions du Secrétariat.

4. Enfin, il importe de noter que si le CDDH donnait son accord en juin 2004 pour des travaux dans ce domaine, il faudrait prévoir deux réunions de 3 jours d'un Groupe de spécialistes composé de 15 membres. Les Lignes directrices complémentaires pourraient ainsi être adoptées par le CDDH en novembre 2004 et transmises au Comité des Ministres pour adoption avant la fin de l'année.

ETAT DES LIEUX DE LA PROTECTION DES VICTIMES DU TERRORISME

5. Après avoir rappelé les éléments figurant déjà dans les actuelles Lignes directrices, il sera fait mention de la jurisprudence de la Cour européenne des Droits de l'Homme (la Cour) et des textes (principes, déclarations propositions) émanant du Conseil de l'Europe et d'autres sources.[3] Des recherches complémentaires seraient toutefois indispensables pour pouvoir dresser un état des lieux exhaustif.

A. - LIGNES DIRECTRICES

6. Comme cela a déjà été indiqué, les Lignes directrices actuelles n'abordent que la question spécifique du dédommagement. Le Préambule, point [g], rappelle "*la nécessité pour les Etats, notamment pour des raisons d'équité et de solidarité sociale, de veiller à ce que les victimes d'actes terroristes puissent obtenir un dédommagement* ". Par ailleurs, la Ligne directrice XVII (dédommagement des victimes d'actes terroristes) signale que

" *lorsque la réparation ne peut être entièrement assurée par d'autres sources, notamment par la confiscation des biens appartenant aux auteurs, organisateurs et commanditaires d'actes terroristes, l'Etat doit, pour de tels actes survenus sur son territoire, contribuer au dédommagement des victimes pour les atteintes au corps et à la santé*." Les instruments cités à l'appui de la rédaction de cette Ligne sont la Convention européenne relative au dédommagement des victimes d'infractions violentes (Strasbourg, STE No 116 du 24 novembre 1983) ainsi que la Convention des Nations Unies pour la répression du financement du terrorisme (New York, 8 décembre 1999).

[3] *Par exemple, il convient de noter la publication de l'ONG française SOS Attentats, Terrorisme, victimes et responsabilité pénale internationale, Calmann-Lévy, Paris, 2003, 543 p., dont le Secrétariat vient de prendre connaissance.*

7. Les Lignes directrices abordent aussi la question des victimes sous l'angle de la prévention. Le Préambule, point [f], se réfère au "*devoir impératif des Etats de protéger les populations contre d'éventuels actes terroristes*". De même, la Ligne directrice I (obligation des Etats de protéger toute personne contre le terrorisme) signale que "*les Etats ont l'obligation de prendre les mesures nécessaires pour protéger les droits fondamentaux des personnes relevant de leur juridiction à l'encontre des actes terroristes, tout particulièrement leur droit à la vie. Cette obligation positive justifie pleinement la lutte des Etats contre le terrorisme, dans le respect des présentes lignes directrices.*".

B. – JURISPRUDENCE DE LA COUR

8. Il existe une jurisprudence abondante concernant les victimes en général qui peut s'appliquer *mutatis mutandis* dans le contexte des victimes d'actes terroristes. L'annexe au présent document contient quelques extraits de cette jurisprudence. Bien entendu, celle-ci devra être complétée et analysée davantage par le Groupe de spécialistes DH-S-TER. A ce stade, le présent document se limite à évoquer quelques pistes de réflexion.

Droit à la protection - Obligation de prendre des mesures préventives

- ***Pretty c. Royaume-Uni*** du 29 avril 2002, § 38

38. La première phrase de l'article 2 par. 1 astreint l'Etat non seulement à s'abstenir de donner la mort de manière intentionnelle et illégale, mais aussi à prendre les mesures nécessaires à la protection de la vie des personnes relevant de sa juridiction (voir l'arrêt L.C.B. c. Royaume-Uni du 9 juin 1998, Recueil des arrêts et décisions 1998-III, p. 1403, par. 36). Cette obligation (...) peut également impliquer, dans certaines circonstances bien définies, une obligation positive pour les autorités de prendre préventivement des mesures d'ordre pratique pour protéger l'individu dont la vie est menacée par les agissements criminels d'autrui (arrêts Osman c. Royaume-Uni du 28 octobre 1998, Recueil 1998-VIII, par. 115, et Kiliç c. Turquie, n° 22492/93 (sect. 1) CEDH 2000-III, par. 62 et 76).

- ***Mastromatteo c. Italie*** du 24 octobre 2002, § 68

68. Cela ne signifie toutefois pas que l'on puisse déduire de cette disposition une obligation positive d'empêcher toute violence potentielle (voir notamment

Tanribilir c. Turquie, précité, § 71, et requête n° 16734/90, décision de la Commission du 2 septembre 1991, D.R. 72, pp. 236, 239). Il faut en effet interpréter cette obligation de manière à ne pas imposer aux autorités un fardeau insupportable ou excessif, en tenant compte des difficultés pour la police d'exercer ses fonctions dans les sociétés contemporaines, et aussi de l'imprévisibilité du comportement humain et des choix opérationnels à faire en termes de priorités et de ressources (arrêt Osman précité, § 116).

[…] La Cour a affirmé qu'il y a une obligation positive lorsqu'il est établi que les autorités connaissaient ou auraient dû connaître l'existence d'une menace réelle et immédiate pour la vie d'un ou de plusieurs individus et qu'elles n'ont pas pris, dans le cadre de leurs pouvoirs, les mesures qui, d'un point de vue raisonnable, auraient sans doute pallié ce risque (arrêt Osman précité, § 116; Paul et Audrey Edwards c. Royaume-Uni, no 46477/99, § 55, CEDH 2002-III; Bromiley c Royaume-Uni (déc.), no 33747/96, 23 novembre 1999, non publiée).

- ***Özgür Gündem c. Turquie*** du 16 mars 2000, §§ 43-46

[…]

45. La Cour prend note des arguments du Gouvernement quant à sa ferme conviction qu' Özgür Gündem et son personnel étaient partisans du PKK et constituaient un outil de propagande au service de cette organisation. Même si tel est le cas, cela ne justifie pas l'absence de mesures efficaces d'enquête sur des actes illégaux accompagnés de violence et le défaut de protection contre ces actes là où cela s'avérait nécessaire.

[…]

Assistance psychologique

- ***Chypre c. Turquie*** du 10 mai 2001, §§ 156-158

156. [….] La Cour rappelle que la question de savoir si le proche d'un "disparu " est victime d'un traitement contraire à l'article 3 dépend de l'existence de facteurs particuliers conférant à la souffrance de l'intéressé une dimension et un caractère distincts du désarroi affectif que l'on peut considérer comme inévitable pour les proches parents d'une personne victime de violations graves des droits de l'homme. Parmi ces facteurs figureront […] la

participation du parent aux tentatives d'obtention de renseignements sur le disparu, et la manière dont les autorités ont réagi à ces demandes. […]

157. [….] Pour la Cour, le silence des autorités de l'Etat défendeur devant les inquiétudes réelles des familles des disparus constitue à l'égard de celles-ci un traitement d'une gravité telle qu'il y a lieu de le qualifier d'inhumain au sens de l'article 3.

[…]

Droit à la reconnaissance du statut de victime

- ***Chypre c. Turquie*** du 10 mai 2001, §§ 156

156. [….] La Cour souligne en outre que l'essence d'une telle violation ne réside pas tant dans le fait de la " disparition " du membre de la famille que dans les réactions et le comportement des autorités face à la situation qui leur a été signalée. C'est notamment au regard de ce dernier élément qu'un parent peut se prétendre directement victime du comportement des autorités (arrêt Çakici c. Turquie [GC], n° 23657/94, § 98, CEDH 1999-IV).

Droit d'accès à la justice
(présence de la victime en tant que partie civile
dans des procédures pénales sous l'angle de l'article 6, §1)

- ***Perez c. France*** du 12 février 2004 (Grande Chambre), §§ 70-72

70. La Cour […] rappelle que la Convention ne garantit ni le droit, revendiqué par la requérante, à la " vengeance privée ", ni l'actio popularis. Ainsi, le droit de faire poursuivre ou condamner pénalement des tiers ne saurait être admis en soi : il doit impérativement aller de pair avec l'exercice par la victime de son droit d'intenter l'action, par nature civile, offerte par le droit interne, ne serait-ce qu'en vue de l'obtention d'une réparation symbolique ou de la protection d'un droit à caractère civil, à l'instar par exemple du droit de jouir d'une " bonne réputation " (Golder c. Royaume-Uni, arrêt du 21 février 1975, série A no 18, p. 13, § 27 ; Helmers, précité, p. 14, § 27 ; Tolstoy Miloslavsky c. Royaume-Uni, arrêt du 13 juillet 1995, série A no 316-B, p. 78, § 58).

[…]

72. Par ailleurs, la Cour rappelle la nécessité de préserver les droits des victimes et la place qui leur revient dans le cadre des procédures pénales. Si

les impératifs inhérents à la notion de " procès équitable " ne sont pas nécessairement les mêmes dans les litiges relatifs à des droits et obligations de caractère civil que dans les affaires concernant des accusations en matière pénale, ainsi qu'en atteste l'absence, pour les premiers, de clauses détaillées semblables aux paragraphes 2 et 3 de l'article 6 (Dombo Beheer B.V. c. Pays-Bas, arrêt du 27 octobre 1993, série A no 274, p. 19, § 32), il n'en résulte pas que la Cour doive se désintéresser du sort des victimes et minorer leurs droits. […]. Enfin, la Cour renvoie, à titre indicatif, au texte des recommandations R (83) 7, R (85) 11 et R (87) 21 du Comité des Ministres (paragraphes 26-28 ci-dessus), lesquelles font clairement ressortir les droits susceptibles d'être revendiqués par les victimes dans le cadre du droit pénal et de la procédure pénale.

Droit à ce qu'une investigation ait lieu

- ***Ulku Ekinci c. Turquie*** du 16 juillet 2002 (n'existe qu'en anglais), § 144

144. The Court recalls that, according to its case-law, the obligation to protect the right to life under Article 2, read in conjunction with the State's general duty under Article 1 to "secure to everyone within [its] jurisdiction the rights and freedoms defined in [the] Convention", requires by implication that there should be some form of effective official investigation when individuals have been killed as a result of the use of force. This obligation is not confined to cases where it has been established that the killing was caused by an agent of the State. Nor is it decisive whether members of the deceased's family or others have lodged a formal complaint about the killing with the competent investigation authority. The mere fact that the authorities were informed of the killing of the applicant's husband gave rise ipso facto to an obligation under Article 2 of the Convention to carry out an effective investigation into the circumstances surrounding the death (cf. Tanrikulu v. Turkey [GC], no. 23763/94, §§ 101 and 103, ECHR 1999-IV). The nature and degree of scrutiny which satisfies the minimum threshold of an investigation's effectiveness depends on the circumstances of each particular case. It must be assessed on the basis of all relevant facts and with regard to the practical realities of investigation work (cf. Velikova v. Bulgaria, no. 41488/98, § 80, ECHR 2000-VI).

Droit à ce que les responsables présumés soient déférés à la justice

- ***Tepe c. Turquie*** du 9 mai 2003 (n'existe qu'en anglais), § 195

195. […] Given the fundamental importance of the right to protection of life, Article 13 requires, in addition to the payment of compensation where

appropriate, a thorough and effective investigation capable of leading to the identification and punishment of those responsible for the deprivation of life and including effective access for the complainant to the investigation procedure (see Kaya, cited above, pp. 330-31, § 107).

Droit à ce que les responsables présumés soient jugés dans des délais raisonnables

- ***Mutimara c. France*** du 10 juin 2004 (pas encore disponible sur le site de la Cour)

Dans cette affaire, la Cour a condamné la France pour la lenteur de sa justice dans l'examen d'une plainte déposée contre un présumé génocidaire rwandais.

Droit à réparation

- ***Kutic c. Croatie***, du 1er mars 2002, §§ 26-33

26. L'article 2 de la loi portant modification de la loi sur les obligations civiles a fait obstacle au droit des requérants d'obtenir d'une juridiction civile une décision sur leur demande de dommages-intérêts dans la mesure où cette disposition prévoit la suspension de toute procédure relative à une demande en réparation de dommages résultant d'actes terroristes jusqu'à l'adoption de nouvelles dispositions en la matière.

Ainsi, le jeu de la loi a empêché les requérants de poursuivre leurs actions [...]

[...]

33. En conséquence, la Cour estime que le long laps de temps qui s'est écoulé depuis qu'une mesure législative empêche les requérants d'obtenir une décision des juridictions nationales sur leurs actions au civil emporte violation de l'article 6 § 1 de la Convention.

- ***Kastelic c. Croatie*** du 10 juillet 2003 (n'existe qu'en anglais), §§ 27-32 reproduit en annexe.

- ***Osman c. Royaume-Uni,*** du 28 octobre 1998, §§ 151-154, reproduit en annexe.

C. - TEXTES EMANANT DE DIVERSES SOURCES

Victimes du terrorisme

- Principes

9. La *Convention des Nations Unies pour la répression du financement du terrorisme* [4] énonce dans son article 8, paragraphe 4 que " chaque Etat Partie envisage de créer des mécanismes en vue de l'affectation des sommes provenant des confiscations visées au présent article à l'indemnisation des victimes d'infractions visées à l'Article 2, paragraphe 1, alinéas a) ou b), ou de leur famille".

10. La *Charte sociale européenne* ne contient aucune disposition relative spécifiquement aux victimes du terrorisme. Le Comité européen des droits sociaux n'a pas eu l'occasion de traiter de cette question non plus. Il semble toutefois évident que les problèmes rencontrés par les victimes du terrorisme ainsi que leurs besoins ont des liens avec les droits sociaux garantis par la Charte. Les articles de la Charte sociale européenne les plus directement applicables sont l'article 11 (accès aux soins) et l'article 14 (services sociaux). A plusieurs occasions, lors de ses cycles de supervision, le Comité européen des droits sociaux a relevé l'existence de services sociaux destinés aux victimes de violences ou a demandé des renseignements quant à l'existence de tels services sociaux (voir notamment les conclusions XV-2, p.218, France; XV-2 Add, pp.215-218, République slovaque ; XIII-4, pp.216-217, Chypre).

11. Dans une *décision-cadre relative à la lutte contre le terrorisme*,[5] le Conseil Européen impose aux Etats membres de l'UE de prendre des mesures pour assurer la protection et d'apporter une assistance adéquate aux victimes et à leurs familles en tant que personnes vulnérables. L'article 10 de la décision mentionne les enquêtes qui doivent être menées concernant les infractions - objet de la décision. En outre, dans son paragraphe 2 l'article se réfère à la décision cadre du 15 mars 2001 relative au statut des victimes dans le cadre de procédures pénales. Bien que selon les termes de son intitulé la *décision- cadre* du 15 mars 2001 soit *relative au statut des victimes dans le cadre de procédures pénales*, ses dispositions ne se limitent pas à la question de la sauvegarde des intérêts de la victime dans le cadre de la procédure pénale au sens strict. Par extrapolation aux victimes d'actes terroristes, la décision accorde aux victimes le respect de leur dignité, le droit

[4] *8 décembre 1999.*
[5] *13 juin 2002.*

de recevoir des informations, le droit d'accès à la justice grâce à une assistance ou un accompagnement spécifiques, le droit à une réparation, le droit à la protection de la vie privée.

12. Certains Etats ont adopté des dispositions spécifiques. Par exemple, la *loi française 90-86 du 23 janvier 1990* accorde aux victimes du terrorisme le statut de victime civile de guerre. Les victimes bénéficient d'un droit à pension de victime civile et d'autres avantages sociaux accessoires liés aux soins médicaux qui leurs sont dispensés (dispense de paiement de ticket modérateur, exonération de forfait hospitalier) ou à leur vie quotidienne (réduction des voyages). Les enfants orphelins des victimes sont pris en charge (subvention des études, droit à une pension) et ont le statut de pupille de la nation.

- Déclarations et propositions

13. La *Résolution 2002/35* [6] *concernant les droits de l'homme et le terrorisme* aborde la manière dont on pourrait répondre aux besoins des victimes du terrorisme, y compris grâce à l'éventuelle création d'un fonds de contributions volontaires pour les victimes du terrorisme, ainsi que sur les moyens de réadapter les victimes du terrorisme et de les réinsérer dans la société.

14. Le Groupe informel des amis de la Présidence de l'OSCE sur la lutte contre le terrorisme est chargé de réfléchir à la situation des victimes du terrorisme et de discuter de l'adoption d'un projet de décision afin d'exprimer la solidarité de l'Organisation envers les victimes. Considérant que les actes de terrorisme portent gravement atteinte aux droits de l'homme et faisant référence aux Résolutions du Conseil de Sécurité des Nations Unies, l'OSCE serait favorable au renforcement de la protection et du soutien des victimes du terrorisme. A cette fin, les Etats sont invités à adopter en amont des mesures préventives du terrorisme et en aval à assurer une aide financière réparatrice aux victimes et leurs familles.

15. L'*Assemblée parlementaire,* dans sa *Recommandation 1426(1999) sur les Démocraties européennes face au terrorisme* [7] recommande au Comité des Ministres " x. de considérer l'incorporation du principe d'une meilleure

[6] *22 avril 2002.*
[7] *23 septembre 1999.*

protection des victimes d'actes terroristes aux plans national comme international ".

16. La *Résolution nº 1 sur la lutte contre le terrorisme international,* adoptée par les Ministres lors de la 24e Conférence des Ministres européens de la Justice (Moscou, 4-5 octobre 2001) insiste sur " l'amélioration de la protection, du soutien et du dédommagement des victimes d'actes terroristes et de leur familles".

17. La *Résolution n° 1 sur la lutte contre le terrorisme* [8] adoptée lors de la 25e Conférence européenne des Ministres de la Justice (Sofia, 9-10 octobre 2003) a été suivie par les travaux menés au sein de la *Direction générale des Affaires juridiques (DGI)*, en particulier par le biais du Comité d'experts sur le terrorisme (CODEXTER). Ce Comité a tout d'abord examiné la révision éventuelle de la Convention n° 116 (Convention européenne relative au dédommagement des victimes d'infractions violentes). Il a conclu à la non nécessité de procéder à la révision de cet instrument, le faible nombre de ratifications étant dû essentiellement à des considérations d'ordre financier, mais plutôt à l'intérêt de rechercher des formules alternatives pour assurer, sur le plan financier, un dédommagement approprié. A cet égard, le CODEXTER est en train d'examiner les pratiques existantes dans les Etats membres afin d'identifier de bonnes pratiques et de sensibiliser les Etats. Ainsi, lors de la dernière réunion du CODEXTER, les systèmes français et espagnol ont été examinés. Par ailleurs, suite à la Résolution précitée, la Commission pour l'efficacité de la justice (CEPEJ) a fait établir un rapport d'évaluation sur l'efficacité des systèmes judiciaires nationaux dans leurs réponses au terrorisme. La CEPEJ a examiné ce rapport [9], qui comporte une partie relative aux victimes du terrorisme, lors de sa dernière réunion en juin 2004 et a fait des propositions au Comité des Ministres.

18. Lors de la 112e Session ministérielle (15 mai 2003), l'actuel *Commissaire aux Droits de l'Homme du Conseil de l'Europe* a souligné que " les victimes ne doivent pas être les grandes oubliées de notre combat. La protection et la solidarité à leur égard doivent désormais être l'un des enjeux majeurs de la promotion des droits de l'homme et de l'état de droit, tant sur le plan national qu'international ".

---

[8] *[Les Ministres européens de la justice] INVITENT le Comité des Ministres, […] à revoir la* ***Convention européenne relative au dédommagement des victimes d'infractions violentes du 24 novembre 1983 (STE No. 116)*** *ou, si nécessaire, adopter de nouvelles règles concernant l'amélioration de la protection, du soutien et du dédommagement des victimes d'actes terroristes et de leurs familles […].*

[9] *Document CEPEJ (2004) 13 Rev 1.*

19. La *Commission des Droits de l'Homme de l'Irlande du Nord* (*Northern Ireland Human Rights Commission*) fait des propositions précises d'octroi de droits aux victimes dans son rapport " *Human Rights and Victims of Violence* " (juin 2003). Dans ce rapport, les victimes d'actes violents sont celles qui ont été exposées directement ou indirectement à une violence fondée sur des motifs politiques. La notion est ensuite développée en y incluant plusieurs aspects de la souffrance physique et psychique. Ce rapport mentionne plusieurs droits qui devraient être reconnus aux victimes, notamment le droit à la reconnaissance du statut de victime d'actes violents ; le droit à la protection de la vie privée et familiale ; le droit d'être entendu en tant que citoyen ayant souffert ; le droit à la réparation ; le droit à une assistance médicale adéquate ; le droit d'accès à la justice ; le droit de recevoir et de donner des informations. A tous ces droits correspondent des obligations à la charge de l'Etat. L'accent est mis sur le soutien matériel, médical, psychologique et social des victimes et de leurs familles. Une règle essentielle mise en avant dans le rapport est le respect de la dignité des victimes.

20. Le *Manifeste de Madrid* adopté lors du 1er Congrès international des victimes du terrorisme (26-27 janvier 2004) a retenu une notion large des victimes du terrorisme. Après avoir souligné que les actes de terrorisme sont des crimes injustes et injustifiés qui portent atteinte aux droits les plus élémentaires des personnes, le Manifeste indique que ces personnes -les victimes du terrorisme- sont celles qui sont privées de leurs droits et dont la vie est brisée par les souffrances physiques et psychiques qu'elles subissent. Est également une victime l'ensemble de la société menacée par le risque des actes terroristes.

21. Suite aux attentats terroristes de Madrid (11 mars 2004), le Conseil Européen des 25 et 26 mars 2004 a approuvé la proposition du Parlement européen de déclarer le 11 mars Journée européenne de commémoration des victimes du terrorisme. Il s'est félicité que les Etats membres et les Etats adhérents aient pris l'engagement politique, dès à présent, d'agir conjointement contre les attentats terroristes, dans l'esprit de la clause de solidarité figurant à l'article 42 du projet de Traité établissant une Constitution pour l'Europe.

Victimes en général

- ***Principes***

22. La *Résolution 40/34* de l'Assemblée générale des Nations unies portant *Déclaration des principes fondamentaux de justice relatifs aux victimes de la*

criminalité et aux victimes d'abus de pouvoir [10] pose le principe de l'accès à la justice des victimes et leur droit à obtenir réparation. Elle aborde également la question des services dont doivent bénéficier les victimes (assistance matérielle, médicale, psychologique et sociale).

23. Au sein de la Cour pénale internationale, et pour la première fois dans l'histoire de la justice pénale internationale, les victimes ont obtenu le droit dans le Statut de la Cour de présenter des observations de manière autonome, y compris par l'intermédiaire de conseils, et de présenter des demandes de réparation. C'est aussi la première fois qu'une cour internationale a le pouvoir d'ordonner à un individu de verser des réparations à un autre individu. La Cour peut, en application de l'article 75 du Statut de Rome, fixer des principes pour les réparations en faveur des victimes qui peuvent comprendre la restitution, l'indemnisation et la réhabilitation. Par ailleurs, conformément à l'article 79 du Statut de Rome, la première Session de l'Assemblée des Etats Parties qui a eu lieu en septembre 2002 a instauré le Fonds d'Aide en faveur des victimes de ces crimes qui relèvent de la compétence de la Cour (Résolution 6). Le fonds d'aide aux victimes entend fournir de l'aide et une indemnité pour leur permettre de reconstruire une vie qui a souvent été brisée par la guerre. Ce fonds est contrôlé par un conseil d'administration.[11]

24. Le Comité des Ministres du Conseil de l'Europe a adopté plusieurs recommandations qui abordent diverses questions concernant les victimes en général et notamment :

- La *Recommandation R (83) 7 sur la participation du public à la politique criminelle* [12] préconise la mise en place d'un système d'aide judiciaire efficace pour la victime qui lui permette, en toute circonstance, d'avoir accès à la justice.

- La *Recommandation R (85) 11 sur la position de la victime dans le cadre du droit pénal et de la procédure pénale* [13] prévoit notamment les aspects suivants :

" 9. La victime devrait être informée:

- de la date et du lieu des audiences relatives aux infractions dont elle a eu à souffrir ;

[10] *29 novembre 1985.*

[11] *Pour plus de renseignements la place des victimes auprès de la Cour pénale internationale, voir le lien suivant vers le site Internet de la CPI : http://www.icc-cpi.int/victims/victimstrustfund.html.*

[12] *23 juin 1983.*

[13] *28 juin 1985.*

- de ses possibilités d'obtenir la restitution et la réparation dans le cadre de la procédure pénale, de bénéficier d'une assistance ou des conseils judiciaires ;
- des conditions dans lesquelles elle pourra prendre connaissance des décisions rendues ;

10. Le tribunal pénal devrait pouvoir ordonner la réparation de la part du délinquant au bénéfice de la victime. A cet effet, les limitations actuelles de juridiction, les autres restrictions et les empêchements d'ordre technique, qui font obstacle à cette possibilité de se réaliser de façon générale, devraient être supprimés ;

11. La réparation devrait pouvoir, dans la législation, soit constituer une peine, soit se substituer à une peine, soit être prononcée en même temps qu'une peine;

12. Toutes informations utiles sur les blessures et dommages subis par la victime devraient être soumises à la juridiction pour qu'elle puisse, lors de la fixation de la nature et du quantum de la sanction, prendre en considération :

- le besoin de réparation du préjudice subi par la victime ;
- tout acte de réparation ou de restitution accompli par le délinquant ou tout effort sincère dans ce sens ;

13. Lorsque la juridiction peut, entre autres modalités, ajouter des conditions d'ordre pécuniaire au prononcé d'un ajournement, d'une suspension de peine, d'une décision de probation, ou de toute autre mesure, une grande importance - parmi ces conditions - devrait être accordée à la réparation par le délinquant du préjudice subi par la victime (...) "

- La *Recommandation R (87) 21 sur l'assistance aux victimes et la prévention de la victimisation*[14] recommande aux gouvernements des Etats membres de prendre les mesures suivantes :

" 4. veiller à ce que les victimes et leurs familles, notamment les plus vulnérables, reçoivent en particulier: - une assistance au cours du procès pénal dans le respect de la défense (...) "

[14] *17 septembre 1987.*

- La *Recommandation Rec(2000)19 sur le rôle du ministère public dans le système de justice pénale* [15] prévoit que :

" 34. Les parties intéressées à l'affaire, lorsqu'elles sont reconnues telles ou identifiables, en particulier les victimes, doivent avoir la possibilité de contester la décision prise par le ministère public de ne pas engager de poursuites ; une telle contestation peut se faire, le cas échéant après contrôle hiérarchique, soit dans le cadre d'un contrôle juridictionnel, soit en autorisant les parties à mettre en oeuvre elles-mêmes les poursuites."

- ***Déclarations et propositions***

25. Dans les conclusions du Conseil européen de Tampere des 15 et 16 octobre 1999, et notamment le point 32, il est prévu qu'il faudrait établir des normes minimales pour la protection des victimes de la criminalité, notamment en ce qui concerne l'accès à la justice de ces victimes et leur droit à réparation, y compris le remboursement des frais de justice. En outre, des programmes nationaux devraient être mis sur pied pour financer des mesures d'assistance et de protection en faveur des victimes.

CONCLUSIONS

26. A la lumière de ce qui précède et sous réserve d'un examen plus approfondi par le Groupe de spécialistes DH-S-TER, certains éléments, notamment parmi ceux figurant ci-après, pourraient faire l'objet d'examen en vue de l'élaboration d'éventuelles lignes directrices:

- le droit à la protection contre des actes terroristes;
- le soutien psychologique immédiat et à longue échéance des victimes et de leurs familles ;
- le droit des victimes de recevoir et de donner des informations;
- le droit à la reconnaissance du statut de victime;
- le droit à une première aide d'urgence (médicale, financière et sociale notamment) ;
- le droit d'accès à la justice (notamment l'aide juridique à porter aux victimes et à leurs familles pour l'accès effectif au droit et à la justice; leur place dans les procès);
- le droit à ce qu'une investigation ait lieu ;

[15] *6 octobre 2000.*

- le droit à ce que les responsables présumés soient déférés à la justice et jugés dans des délais raisonnables ;
- le droit à réparation (formes de réparation : dédommagement, pension, etc.) ;
- la protection de la vie privée et familiale des victimes ;
- le droit à une assistance médicale adéquate ;
- le droit à la protection de la vie privée et familiale (dans ce cadre, notamment, la conciliation de la liberté d'expression et d'information des médias avec le respect dû à la dignité des victimes et de leurs familles).

6. ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

6. ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

1.Παρατηρήσεις του Ευρωπαϊκού Συντονιστικού Οργάνου των Εθνικών Επιτροπών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου επί του σχεδίου της Σύμβασης κατά την πρώτη ανάγνωση

EUROPEAN CO-ORDINATING GROUP OF NATIONAL INSTITUTIONS FOR THE PROMOTION AND PROTECTION OF HUMAN RIGHTS

Comments on the draft convention on the prevention of terrorism as adopted by the CODEXTER in first reading at its 6th meeting, in Strasbourg, 13-15 December 2004 (CODEXTER (2004) 27 rev.4)

1. The European co-ordinating group of national institutions for the promotion and protection of human rights (NHRIs) has been consulted on December 21st 2004 by the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe regarding the draft convention on the prevention of terrorism (hereinafter referred to as « the convention «) as adopted in its first reading by the Committee of experts on terrorism (CODEXTER). We welcome such cooperation between the Commissioner's office and European NHRIs.

2. The European Group of NHRIs would like to stress the importance of human rights principles in the context of the fight against terrorism, which were reiterated in the Berlin Declaration, adopted on November 26th 2004. As specified in its paragraph 12, «the protection of human rights is fundamental and a prerequisite for any counter-terrorism measure». It is within the framework of the rule of law, democracy, and human rights, and only within that framework, that the necessary measures for the fight against terrorism should be taken.

3. It is also necessary to reiterate principles of international human rights law, and especially the European Convention on human rights, regarding the non-derogating standards that States are obliged to respect in all circumstances, anywhere and anytime. The convention should refer expressly to these principles, as well as to the «guidelines on human rights and the fight against terrorism» of the Council of Europe that were adopted in 2002.

4. Similarly, the underlying principles of the right to seek and enjoy asylum are also to be underlined, as set forth in the Universal Declaration for Human Rights and the Geneva Convention relating to the status of refugees (1951), in European law- the case law of the European Court for Human Rights as well as European Union legislation- as well as in the constitutions of numerous countries.

5. It is in the light of these fundamental principles that the convention is to be examined. Because of the very short delay given to submit an input to the Commissioner, European NHRIs have merely co-ordinated their positions, rather than sought to adopt a common position. The present document contains the comments made by European NHRIs regarding the convention. Considering the matter of utmost importance, the European group will however follow very closely further developments regarding the drafting of this convention. In the light of these developments, the European group may complete its observations and if necessary draft a common position to ensure that such instrument comply strictly with human rights standards.

*****

Comments by the French Advisory Commission for Human Rights (CNCDH)

6. In the light of the above-mentioned fundamental principles of human rights, the French Advisory Commission for Human Rights (CNCDH) wishes at this stage to draw the attention of the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe on the following issues:

7. The purpose of the convention is limited and cannot replace the work in progress within other bodies, such as the United Nations, aiming at elaborating a comprehensive convention on international terrorism containing a universally agreed upon definition of terrorism. Its more humble, yet useful, function, is to complete and specify provisions of conventions that have already been adopted, particularly within the Council of Europe. And because «the present Convention supplements applicable multilateral or bilateral treaties or arrangements as between the States Parties « (article 25), the CNCDH raises the issue of the obstacles in the coordination of the treaties that may arise as regards both the definition of terrorist acts (article 1) and the effects of the convention (article 25).

8. The title of the convention is obviously misleading, as it refers to the «prevention of terrorism «whereas the convention deals with a wide range of measures that are not only preventive, but also repressive with the incrimination of preparatory activities, and in addition contains measures regarding victims.

9. The CNCDH is concerned about the last provision of the preamble, which is a vague definition of terrorism and would thus de facto determine the scope of the convention. The CNCDH considers that the wording of this provision is inappropriate, as it underlines the intent of «intimidat[ing] a population» instead of referring to the use of violent acts. It is essential to clearly distinguish the means- the use of terror amongst a population- from the purpose- putting pressure on authorities. Moreover, in that same sentence, the term «by its context» is too broad for such a definition.

10. Regarding the protection of victims, the term « victimisation « should be modified, as it is used peculiarly to introduce the idea of the increase in the number of victims of terrorism. Further, it is necessary to enlarge the consideration of material and moral sufferings, as well as economic losses, suffered by victims and their relatives, which is not to be limited to «financial assistance and compensation» as stated in article 12. The CNCDH insists that the *Guidelines on the protection of victims of terrorist acts* of the Council of Europe should be up to their stakes and that the creation of a European solidarity fund enable the non- discriminatory treatment of victims, following the model of the French legislation.

11. Regarding preventive measures per se, the CNCDH is deeply concerned about the vague wording of article 3 § 1 which seems to strike a balance («while respecting»...) between respect for human rights and the fight against terrorism. The CNCDH underscores that respect for human rights is not merely a subsidiary means, but the objective that public authorities must aim at. It is in the respect of the rule of law, democracy and human rights that lay the best prevention.

12. Agreeing with the premise that the suppression of preparatory activities may be a useful preventive measure, the CNCDH reckons that it is necessary that such suppression be limited to the three new criminalisation provided for in articles 4, 5 and 6. The CNCDH is extremely reserved on the proposal of an article 6 bis entitled *«non-reporting»*, given the broad and dangerous nature that the criminalisation of a mere omission implies. The fundamental principle of the legality of criminal offences and penalties, as well as its corollary the strict interpretation of criminal law, must be fully complied with in a convention providing for international cooperation in the field of criminal law.

13. Moreover, the CNCDH considers that the concept of «public provocation», as set out in article 4, must be defined very strictly, thus avoiding vague wordings that could imply that the provisions are self-executing. The CNCDH suggests that the text be harmonized on the basis of the wording of paragraph 2: «Each State Party shall adopt such measures as...». In sub-

stance, it seems essential that the hazy wording of the end of paragraph 1 be removed: *«including where the message, although not directly advocating such acts, would be reasonably interpreted to have that effect, inter alia, by presenting an act of terrorism as necessary and justified»*. The same applies to paragraph 2 of the same article: « provided that the provocation causes an imminent danger *or likelihood of one or more terrorist acts being committed»*. A more precise wording is essential considering that these new criminalisation may threaten fundamental freedoms, such as freedom of expression and freedom of association. To this regards, the reference to the concept of «proportionality» in article 9 .2 should be clarified, specifying that it would apply to penalties and not to the definition of the offences, as this would give the authorities in charge of applying the law too much discretion.

14. The CNCDH regrets that articles 8 and 9 are vague both in their title («Sanctions and measures», and «Conditions and safeguards» and content. Indeed, paragraph 2 of article 8 should not provide for the retroactive nature of the definition of repeat offences, but rather for the possibility for the judge to take into account all circumstances when deciding the penalty. In article 9 .1, it is not enough to ensure that the criminalisation «are carried out consistently with» the human rights principles mentioned, but it is rather «in strict compliance» with these principles that they should be carried out. Also, the reference to «practice» after international law should be clarified. Finally, Article 9 2 should not refer to «discriminatory or racist treatment», but rather to all forms of discriminatory treatment, as racism is a form of discrimination.

15. It is also crucial to ensure that the principles of the right to asylum are safeguarded, and therefore not to add new exclusion clauses to those provided for in the 1951 Geneva Convention (article 1F), which already applies to *«any person in respect of whom there are serious reasons for considering that he or she has committed»* a terrorist offence (footnote 40 of the convention), because of the depoliticization of these offences. The CNCDH considers that any attempt to indirectly introduce a new limitation, on the basis of an article 11bis, is unacceptable in the light of international commitments and standards.

16. Similarly, article 18 bis should be more precise in its title «Discrimination clause» which is inaccurate in relation to its substance; and in its content. Indeed, in § 2, not only should all risks of being exposed to torture be excluded, but also all risks of being exposed to inhuman or degrading treatment or punishment, in compliance with article 3 of the European Convention on human rights. Also, regarding the judiciary safeguards for extradition, the non-discrimination provision of paragraph 1 should be extended so as to use the language of article 14 of the European Convention on human rights.

16. The CNCDH may complete its observations depending on the future developments relating to the elaboration of this convention, and all changes that may be added at the risk of distorting its purpose and significance. The CNCDH hopes that effective progress can be made in terms of criminalisation and cooperation by specifying State's obligations, in strict compliance with human rights. The CNCDH may at a later stage take position on the advisability of adopting such an instrument, in the light of the fundamental principles that were reiterated above.

17. Finally, as far as the procedure is concerned, the CNCDH strongly regrets that NGOs with observer status at the Steering Committee for Human Rights (CDDH) were not invited to directly participate in the first stages of the elaboration of the convention, and hopes that they will be associated from now on.

*****

Comments by the Northern Ireland Human Rights Commission (NIHRC)

The Northern Ireland Human Rights Commission

18. The Northern Ireland Human Rights Commission (the Commission) is a statutory body created by the Northern Ireland Act 1998. It has a range of functions including reviewing the adequacy and effectiveness in Northern Ireland of law and practice relating to the protection of human rights,[1] advising on legislative and other measures which ought to be taken to protect human rights,[2] advising on whether a Bill is compatible with human rights[3] and promoting understanding and awareness of the importance of human rights in Northern Ireland.[4] In all of that work the Commission bases its positions on the full range of internationally accepted human rights standards, including the European Convention on Human Rights (ECHR), other treaty obligations in the Council of Europe and United Nations systems, and the non-binding or «soft law» standards developed by the human rights bodies.

The Commission's work on anti-terrorism measures

19. Given the conflict in Northern Ireland, the Commission has had to consider on many occasions what the appropriate position of a state should be in the face of what are commonly referred to as terrorist acts and threats.

[1] *Northern Ireland Act 1988, s. 69 (1).*
[2] *Ibid, s. 69 (3).*
[3] *Ibid, s. 69 (4)*
[4] *Ibid, s. 69 (6).*

20. The very first piece of work conducted by the Commission, in March 1999, was a response to the UK Government's White Paper on «Legislation Against Terrorism». Later that year the Commission made a further submission to the UK Government on the compatibility of prevailing emergency laws in Northern Ireland with international human rights laws. During Parliamentary debates on what became the Terrorism Act 2000 the Commission provided a number of briefings and proposed various amendments. The Commission was particularly concerned about the Bill's definition of terrorism and its failure to provide for periodic renewal debate.

21. A consistent theme has been the desirability of reliance on normal criminal law and procedure rather than exceptional anti-terrorism measures. In 2000 the Commission responded to the UK Government's review of the juryless Diplock Court system in Northern Ireland. We argued that the time was right to abolish the system. We suggested that all defendants should be tried by a jury unless and until it became clear that the risk of intimidation in a particular trial meant that the trial should take place in the absence of a jury. We put forward ideas for how the security of jurors could be better protected. Unfortunately none of our suggestions was adopted.

22. The Commission was not consulted prior to the UK Government's announcement of what became the Anti-terrorism, Crime and Security Act 2001, passed in the wake of the atrocities of 11 September 2001. We made representations to parliamentarians once we saw a copy of the Bill, but none of our points was accepted. The Commission meets annually with the reviewer of provisions in the 2000 and 2001 Acts, Lord Carlile of Berriew QC.

The underlying purpose and title of the draft Convention

23. The Commission welcomes the move within the Council of Europe to develop a Convention dealing with aspects of terrorism. Although there are many other multilateral treaties operating in the field, as the Annex to the draft Convention makes clear, there is still scope for a further European treaty dealing with the topic in a more general way. However, as the draft Convention deals with a lot more than just the *prevention* of terrorism we would suggest that a better title would be «Convention on Measures to Counter Terrorism». An even better development, however, would be the production of a consolidated treaty (again with the title «Convention on Measures to Counter Terrorism») which incorporates into this new draft the provisions of the 1977 Convention on the Suppression of Terrorism (which of course deals almost exclusively with extradition issues) as amended by the Protocol agreed in 2003. In the absence of such a consolidated text it will be difficult for state officials to grasp easily the extent of the state obli-

gations in this area. States which wish to ratify the «new» provisions, but not the previous provisions dealing with extradition, could ratify the new treaty with reservations.

Preamble

24. Footnote 2: This Commission would support the inclusion of the proposed additional preambular paragraph referring to freedom of expression and freedom of association. This is because the draft Convention goes on to impose what are, in effect, limitations on those freedoms (in circumstances where such limitations are justifiable). It is sensible to indicate in the Preamble that the basic right to such freedoms persists.

25. In our view it is questionable whether it is necessary for the Preamble to retain what is currently the fourth paragraph («Aware of the growing concern...»). There has been terrorism in Europe for many decades (not least in Northern Ireland) and the draft Convention in fact contain only one provision dealing with the rights of victims of terrorism (Article 12).

26. In our view there is little value in retaining what is currently the sixth paragraph in the Preamble («Recalling that terrorism has the purpose...»). As the Convention later avoids providing a comprehensive definition of terrorism, we do not see the point in attempting to contextualise the Convention in the manner indicated by this paragraph.

Article 1 - Terminology

27. There is obviously a danger that by cross-referring to how the term «act of terrorism» is used in a variety of other treaties this Convention could be too all-embracing. We appreciate, however, that this approach is the one adopted in the Council of Europe's Convention on the Suppression of Terrorism and that reaching agreement on exact definition of terrorism is extremely difficult. On balance we are prepared to endorse the wording of Article 1 (subject to our preference for a consolidated version of the 1977 Convention, the 2003 Protocol and this proposed new Convention - see comment above).

Article 2

28. In order to reflect both the spirit of the Preamble and the Council of Europe's Guidelines on Human Rights and the Fight Against Terrorism (adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 11 July 2002), we would prefer this Article to make some reference to the importance of keeping in mind the need to protect human rights when preventing acts of terrorism, as is done in the proposed Article 3. The general phrase about «due regard to the existing applicable multilateral or bilateral

treaties» is too vague in this respect. Article 9 (which draws attention to conditions and safeguards required when Articles 4 to 7 of the Convention are being applied), as currently worded, does not extend to Article 3.

Article 3

29. We are pleased to see the reference in paragraph 1 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. In paragraph 3 we would prefer some reference to be made as well to the encouragement of dialogue and mutual accommodation between groups with different national identities and aspirations (otherwise the paragraph does little to address such conflicts in areas such as Spain, the Balkans and even Northern Ireland).

Article 4

30. We suggest that reference should be made in paragraph 1 to messages being distributed to «a section of the public» as well as to «the public». We approve the suggestion in footnote 14 that reference to relevant caselaw of the European Court of Human Rights should be included in the Explanatory Memorandum to the Convention.

31. There appears to be an inconsistency of approach between paragraphs 1 and 2 in that paragraph 1 seems to apply to messages which could be reasonably interpreted as having the effect of inciting the commission of an act of terrorism (whether or not they do) whereas paragraph 2 suggests that such messages must actually cause an imminent danger or make it likely that a terrorist act will be committed. The higher threshold in paragraph 2 is the more appropriate one.

Article 6*bis*

32. The Commission is sceptical of the justification for including this provision as proposed by the Russian delegation. Generally speaking it is undesirable to criminalise an omission, but this is particularly so when the omission is one concerning failure to report information. We would be more supportive of a provision which criminalizes failure to co-operate with investigating authorities once a terrorist act has been committed than we are of a provision which requires people to supply information concerning acts which may be preparatory to an act of terrorism. Proving the requisite intent in this latter type of situation is notoriously difficult. If enforced too rigidly the provision could also lead to the authorities being inundated with information which is irrelevant and diversionary.

Article 7

33. The Commission has concerns over the potential breadth of paragraph 1c, since it embraces «contributions» which may not in themselves constitute unlawful acts and which, while being «intentional», may not be known by the contributor to be connected to the intended act of the group in question. There is a danger here that innocent people may be implicated in acts of terrorism of which they entirely disapprove.

Article 7*bis*

34. We cannot see the need for this provision since, by definition, States Parties cannot take measures affecting the internal laws of other State Parties.

Article 8*bis*

35. The Commission is in favour of a provision such as this being included in the international laws against terrorism. We do not think it needs to appear only in a convention on money-laundering or the financing of terrorism, since property other than money may well require to be confiscated.

Article 9

36. We would favour the extension of both paragraphs in this provision to Article 3 as well as to Articles 4 to 7 (unless the suggestion we make above regarding an amendment to Article 3 is accepted).

Article 11

37. We approve of the inclusion of a provision along the lines suggested in footnote 39, and also of the proposed addition to the Preamble.

Article 11*bis*

38. The Commission would approve the inclusion of such a provision, although care should be taken to ensure that its drafting does not violate the principles of the Convention on the Status of Refugees (1951). To avoid its being abused the provision should be worded narrowly (e.g. it should refer to «an offence referred to in Articles 4-7 of this Convention» rather than to «acts of terrorism»). See too our comment on Article 19 below.

Article 12

39. It would seem logical for some reference to be inserted, if not in the text of this Article itself then certainly in the Explanatory Memorandum, to the recently drafted Council of Europe Guidelines on the Protection of Victims of Terrorist Acts.

Article 14

40. It may be necessary to include in this provision a paragraph preventing a person from being subjected to double jeopardy in relation to the same alleged offence.

Article 15

41. We approve of the final sentence of this proposed provision and take it to mean that, for example, no special court or rules of evidence can be established to process such cases - the system used must be the same as for other offences of a serious nature (not «acts of terrorism») under the law of the state in question. This may need to be set out clearly in the Explanatory Memorandum.

Article 18

42. We approve of a provision along the lines of that suggested in footnote 54. See too our comment on Article 11bis above.

Article 18*bis*

43. We approve of this proposed provision but would suggest that paragraphs 2 and 3 should precede paragraph 1, since they deal with practices that are even more heinous than discrimination. The title of the provision may also need to be altered to reflect the fact that it deals with matters other than discrimination.

Article 19

44. We would suggest that this provision would be better located immediately after the proposed Article 13, which deals with the duty to investigate.

Article 22

45. The Commission suggests that a relatively small number of ratifications should be required for the Convention to enter into force. The figure of five, three of which need to be member States of the Council of Europe, seems reasonable.

Article 25

46. We would support the inclusion of the European Convention on the Suppression of Terrorism and its Amending Protocol in the list in paragraph 1.

47. In paragraph 3, for the avoidance of doubt, we would support the inclusion of a reference to «international human rights law».

Article 26

48. This Commission cannot see the need for the inclusion of the first proposed sentence considered by CODEXTER (in footnote 67) and would actively discourage the inclusion of the second proposed sentence, certainly the second half of it. The second proposed sentence assumes that armed forces during an armed conflict, or military forces of a State in the exercise of their official duties, cannot be guilty of acts of terrorism. Given the recent development of the International Criminal Court, this is not clearly the position under international law.

Article 31

49. If and when COSTER is established its proceedings should as far as possible be held in public and its documents made widely available. We would support the co-option on to COSTER of independent human rights experts to help ensure than the fight against terrorism is not conducted without due regard to the need to protect the human rights of everyone.

*****

Comments by the Office of the Commissioner for Civil Rights Protection of Poland

50. At the beginning the Commissioner for Civil Rights Protection would like to render thanks for the draft. Although it was read with great attention, due to the limited time and relatively short period for expressing remarks - thorough and detailed analysis cannot be presented. However, the draft from the legislative point of view seems to be coherent and logical. It also ensures, consolidates and respects human rights and fundamental freedoms. What is worth mentioning - this draft refers to other provisions of international law, including international humanitarian law.

51. As it is crucial to co-operate in order to fight against terrorism this value shall also be recognized and fostered. There are a number of provisions putting an emphasis on the importance of such co-operation with other States Parties to this Convention.

52. What is also important - offences such as public provocation to commit an act of terrorism, recruitment for terrorism, training for terrorism and so-called ancillary offences must be definitely established under domestic law of each State and made punishable by harsh penalties.

53. Last but not least, all the victims of acts of terrorism shall be provided protection, compensation and support, not only of the financial nature, but also of medical and psychological nature.

54. It is also worth underlining that the draft convention contains the provisions mainly of obligatory nature imposing an obligation on the respective State Parties to introduce appropriate solutions in their domestic legislations fully respecting fundamental instruments of legal and international nature, concerning human rights protection.

*****

Comments by the Slovak National Centre for Human Rights

55. The Slovak National Centre for Human rights has received an appeal to comment the draft Convention on the Prevention of Terrorism. After reading with a great attention the draft convention, it seems that it evidently refers to provisions contained in international conventions on human rights and fundamental freedoms. However there are some provisions which can be considered uncertainly from the point of the protection of human rights:

- In Article 3, there is no further explanation on what kind of information is meant and on the way how the «exchange of information» will be made. There is an apprehension of abusing personal data, because, as it results from the draft, a person whose data are in question can also be «suspected» or «alleged» of terrorism. If there is no or weak evidence of acts of terrorism, the transfer and use of these information should be prohibited;

- Articles 4-7 concerns «proscribed» persons and organizations. This term should be changed and explained more extensionally. What circumstances and conditions are required to define a person or organization to be «proscribed» as terrorist? This should be specified in the draft.

- Article 6bis, which applies to «non-reporting», doesn't correspond to the Slovak penal code, where this is relevant only for acts of terrorism that have been committed, not those are merely been prepared. The suggestion is to append this kind of offence to «conscious non-reporting», a charge which can be less abused. It might be also concerned to committed or prepared acts of terrorism, which are considered to be reliable;

- Article 9 regarding human rights protection should be included in the Preamble;

- This draft doesn't solve a question, which begins to be very upcoming. However whereas the prohibition of torture and slavery can not be limited in any way, other human rights and fundamental freedoms may be limited in necessary way. Due to the imperatives of the fight against terrorism, authorities can limit the rights of their own citizens to avoid a danger of terrorism. But where is the borderline? It is not explained in any theoretical way and the States have a great freedom to set the limits by themselves. It would be good if this draft solved this question, too.

*****

Comments by the Human Rights Ombudsman of the Republic of Slovenia

56. The Slovene Human Rights Ombudsman has been invited to provide comments on the draft of the Convention on the prevention of terrorism as adopted by the CODEXTER in first reading at its 6th meeting in Strasbourg, 13 - 15 December 2004).

57. It seems that the draft of the convention is a well drafted document. Nevertheless, we have prepared some comments that might perhaps be interesting from the point of protection of human rights:

1) The (absolute nature of) prohibition of torture is not mentioned in the draft. The risk of torture and other forms of ill-treatment is greater when authorities (law enforcement agencies) deal with terrorism cases. In the light of the risk involved it would be reasonable to include a provision in the text of the convention that will remind those dealing with terrorism of the absolute prohibition of torture and other forms of ill-treatment.

2) Art. 13/3: rights of the offender or alleged offender (who is deprived of his/her liberty) are short of any safeguards against ill-treatment (the right of access to a lawyer and to a doctor, the right of notification of custody to prevent incommunicado detention). If it is the intention to enumerate all rights of a detained offender in the convention than an additional provision dealing with the safeguards would be in place.

*****

Comments by the Danish Institute for Human Rights (DIHR)

58. The Danish Institute for Human Rights [hereafter «DIHR»] welcomes the work of the Council of Europe to develop a Convention dealing with aspects of terrorism. More particularly, the introduction of a human rights

perspective in several provisions (for ex. Art. 9-1 and 18-2 and 3) of such an international treaty is a major improvement in comparison with the other multilateral treaties operating in the field (as mentioned in the Annex to the draft Convention)

59. In order to prevent terrorism, it is necessary to target preparatory terror activities. Hence the DIHR acknowledges that it can be difficult to define and criminalise such preparatory activities in very precise legal terms. However, the DIHR wishes to draw the attention of the CODEXTER to the importance of the principle *nullum crimen, nulla poena sine lege*. This principle has been emphasised by the European Court of Human Rights and other human rights monitoring bodies and implies that criminal conduct must be defined in law before an offence can be committed, and with sufficient precision so as to prevent arbitrary enforcement. Striking the right balance between preventing future - and to some extent unforeseen - terror acts and at the same time upholding the rule of law and the principle of legality is of outmost importance.

60. As it is the first step in the process of drafting such a Convention, the DIHR wants to address a few areas of concern, that we urge the CODEXTER to take into consideration in its work[1]. Obviously, the text that has been sent to us is a preliminary draft. Therefore, there is now a need to work out a sharper and more coherent text. In due time, the DIHR is at the disposition of the Commissioner on Human Rights and of the CODEXTER to comment a revised draft Convention.

1. On the chosen terminology:

61. The DIHR supports the French and the Irish Commissions' position that the title of the draft Convention is somewhat misleading. It seems that there is a confusion in Article 2 and Article 3 between measures to counter terrorism and national prevention policies.

If the draft Convention is to concern measures to counter terrorism, there is a need to change its title in order to avoid misunderstandings.

If the draft Convention is to be concerned with prevention of terrorism, it needs to contain a larger panel of measures directly aiming at preventing terrorism. As highlighted by many distinguished commentators, including the UN General Secretary and the UN High Commissioner for Human Rights, a crucial aspect of preventing terrorist acts - and diminishing the breeding ground for potential terror candidates - is for States to improve and strengthen their human rights record.

[1] *The DIHR refers to the comments on the draft Convention presented by the Northern Ireland Human Rights Commission and the French "Commission Nationale Consultative des Droits de l'Homme".*

2. On the references to human rights

62. The DIHR considers it crucial to enhance that States parties have an obligation to protect human rights when preventing and countering acts of terrorism. As rightly put in the preamble of the Draft Convention, the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members. Nonetheless, it is important to recall that Article 1 of the Statute of the Council of Europe also states that this aim shall be pursued in the maintenance and further realisation of human rights and fundamental freedoms.

63. In general, there is a need to harmonise the various references to international and European human rights instruments and practice that are made in the text of the draft Convention in order to increase its coherence.

64. For example, Article 2 shall explicitly refer to international and European human rights obligations of the States parties (see comments by the Northern Ireland Human Rights Commission).

Furthermore, it is fundamental to keep the reference in Article 3 paragraph 1 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and any other relevant human rights instruments.

Finally, the DIHR agrees with the Northern Ireland Human Rights Commission that «Article 9 (which draws attention to conditions and safeguards required when Articles 4 to 7 of the Convention are being applied), as currently worded, does not extend to Article 3». The specific human rights references in article 9 paragraph 1 have to be removed in order not to create confusion as far as the status of other human rights is concerned. A general reference to respect for human rights would be more appropriate.

3. Article 13

65. DIHR finds it important - also on the basis of contemporary practices taking place in some States - to explicitly state in a new Article 13 paragraph 3 that in exceptional circumstances where States believe it necessary to detain persons in order to ensure their presence, their detention can only take place in compliance with international human rights standards on right to liberty and security. Hence, the detained person shall, among other rights, be afforded the right to access to and communication with a defence lawyer.

66. Article 13 paragraph 3 of the draft Convention [which would become Article 13 paragraph 4 in a revised draft] should include a reference to Article 36 of the Vienna Convention on Consular Relations from 1963 which appears to provide a stronger protection of detained and imprisoned non-nationals.

67. Article 13 paragraph 4 of the draft Convention [Article 13 paragraph 5 of the revised draft] should be deleted as superfluous.

*****

Comments by the Ombudsman of the Republic of Azerbaijan

68. We believe that the elimination of the conditions which raise the threat of terrorism, endangering the right to life, should be an important priority and responsibility of the international community.

69. Ethnic conflicts are among the important factors which influence the emergence and development of terrorism.

70. Prevention and resolution of such conflicts means prevention of the conditions encouraging terrorism.

71. That is why we recommend the following amendments to the draft Convention on the prevention terrorism.

1. To organize meetings in the member states for the prevention of national and ethnic conflicts that do create conditions for terrorism.
2. To turn public opinion and raise public awareness in the member states in order to develop human rights (especially right to life) and culture of peace, which are among the priorities of the UN.

72. With regards to the impunity of perpetrators of violence and terrorist acts, sanctions and punishment measures should be imposed on organizers and persons provoking terrorist acts.

1. Urgent Information Exchange Network for prompt response and prevention of consequences of terrorist acts based on modern ICT means.
2. Education programmes for prevention of intolerance to bring up tolerance to racial, national, ethnic, cultural and religious diversity.
3. To study and implement the Convention on the prevention of terrorism with the national authorities.

*****

Comments by the German Institute for Human Rights

73. The German Institute for Human Rights welcomes the consultation of National Human Rights Institutions in the process of drafting the Convention on the Prevention of Terrorism and at the same time expresses the interest to be consulted in further stages of the process concerning the above mentioned Convention.

Our main comments and suggestions:

<u>1. Inclusion of a chapter with detailed and binding Human Rights standards</u>

74. The German Institute for Human Rights is concerned about the lack of detailed and binding provisions on Human Rights standards in the Draft Convention. These should be strengthened especially because the Convention is intended to be open for signature to non-CoE-member-states (Art. 23).

75. The German Institute for Human Rights proposes to integrate provisions like those of the Guidelines on Human Rights and the Fight against Terrorism of the Committee of Ministers of the Council of Europe (2002) in the Preamble and in a general chapter about Human Rights standards at the beginning of the Convention on the Prevention of Terrorism.

76. In any case, the weak, inconsistent and incomplete existing provisions in the Draft Convention should be modified, especially:

- Art. 3 and 9 Draft Convention: the provisions seem to set different Human Rights standards for prevention measures and criminal law. Esp. provisions regarding the rule of law, the principle of proportionality and the prohibition of discriminatory treatment are to be mentioned in Art. 3 concerning prevention policies too, not only in Art. 9.

- Art. 3 para. 1 Draft Convention: the term international «practice» is to be deleted, because this is not a legal standard.

- Art. 3 para. 1 and 9 para. 2 Draft Convention: the word «or» should be replaced by «and», because in the light of the jurisdiction of the European Court of Human Rights the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR) has to be binding on all parties to the Convention.

- Art. 18bis para. 2 Draft Convention: the provision has to refer in a comprehensive manner to Art. 3 ECHR and the jurisdiction of the European Court of Human Rights. The provision in the draft is silent about degrading and inhuman treatment or punishment and other serious violations of ECHR-rights.

- Art. 3 para. 2 a, 3bis, 17 Draft Convention: basic principles for data protection (collection and processing) should be included.

- Provisions concerning the principles «nulla poena sine lege» (see art. 7 ECHR) and «ne bis in idem» (see Art. 4 Prot. 7 ECHR) should be included.

- Art. 13 para. 3 Draft Convention: detailed safeguards concerning the right to fair trial including the right to access to and contacts with counsel should be included.

- Art. 13 para. 2 Draft Convention: detailed safeguards concerning detention including the judicial review of detention should be included.

- Art. 17 Draft Convention: explicit reference should be made to the obligations deriving from CAT including its Art. 15 (Prohibition to invoke as evidence testimony obtained under torture).

77. In case there is no agreement on the introduction of such general provisions it should be ensured that the respect of international human rights law, the rule of law and the prohibition of arbitrariness as defined in art. II, III of the Guidelines on Human Rights and the Fight against Terrorism of the Committee of Ministers of the Council of Europe (CM 2002) will be binding for preventive measures as well as for criminalisation.

78. In any case there should be an explicit article on the absolute prohibition of torture and degrading and inhuman treatment and punishment.

2. Inclusion of a general safeguard clause and a list of Human Rights Treaties and Recommendations in Annex II

79. In order to ensure that the Convention does not weaken the obligations of the parties deriving from other international treaties and customary international law we suggest to introduce the following provision:

> *«Nothing in this Convention shall affect other rights, obligations and responsibilities of States, peoples and individuals under international law, in particular under the conventions listed in Annex II and recognized principles of International Human Rights and Humanitarian Law.»*

80. Annex II should list the most important treaties and recommendations on the protection of human rights, including esp. ECHR and Prot., CCPR, CRC, CAT, CERD, ECRI General Policy Recommendation No 8 on combating racism while fighting terrorism (CRI (2004) 26) and the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees with 1967 Protocol.

81. 3. Precise and exact wording of the provisions in conformity with the rule of law

esp.:

- Art. 4 Draft Convention: the words «including where the message, although not directly advocating such acts, would be reasonably interpreted to have that effect, inter alia, by presenting an act of terrorism as necessary and justified» should be deleted.
- Art. 6bis Draft Convention: If maintained, the Russian draft provision has to be formulated more precisely. The wording «any facts concerning acts of terrorism and offences» in para. 1 is far too wide and should be reduced to information which gives reason to believe that a terrorist act with a considerable amount of probability will take place.

82. 4. Respect for the rights of refugees and asylum seekers

- Art. 11bis Draft Convention: not to be included in the treaty. The criminalisation provided for in this draft convention and the provisions of the Geneva Convention on the Status of Refugees are sufficient to achieve the pursued aim. Art. 11bis would cause a threat to the respect and protection of bona-fide refugees and asylum-seekers.
- Art. 13 para. 3 c Draft Convention: In case of recognized refugees and asylum seekers UNHCR has to be informed.

83. Once again, we would like to thank for the opportunity to comment on the draft convention and would appreciate very much to be kept informed about further developments in the drafting process.

2.Παρατηρήσεις του Ευρωπαϊκού Συντονιστικού Οργάνου των Εθνικών Επιτροπών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου επί του σχεδίου της Σύμβασης κατά την δεύτερη ανάγνωση

EUROPEAN CO-ORDINATING GROUP OF NATIONAL INSTITUTIONS FOR THE PROMOTION AND PROTECTION OF HUMAN RIGHTS

Comments on the draft convention on the prevention of terrorism as adopted by the CODEXTER in second reading at its 7th meeting, in Strasbourg, 7-11 February 2005 (CODEXTER (2004) 27 rev. 6)

1. The European co-ordinating group of national institutions for the promotion and protection of human rights (NHRIs) has examined the draft convention on the prevention of terrorism (hereinafter referred to as «the convention») as adopted in its second reading by the Committee of experts on terrorism (CODEXTER), and has come up hereby with a common position, which we urge the CODEXTER to take into consideration.

2. We welcome the current commitment of the Council of Europe to develop a Convention dealing with many aspects of terrorism. However, we would like to express our deep disappointment that the CODEXTER has decided to make the drafts public only at the very last stage of the development of this convention, furthermore allowing national institutions and NGOs merely ten days to examine the draft and present observations before the next meeting. European NHRIs sincerely hope that there is still room for discussion for the entire convention, and especially on some key provisions that are of great concern to us as threatening the protection of human rights in the context of the fight against terrorism, contrarily to the spirit and the wording of the European Convention for Human rights and the Council of Europe's guidelines on human rights and the fight against terrorism. Not only would the major defects of the draft seriously affect human rights, but they will also affect the significance and effectiveness of the convention and its legitimate object.

3. We would like to draw the attention of the CODEXTER on the following specific matters, considering that it is within the framework of the rule of law, democracy and human rights that the necessary measures for the fight against terrorism should be taken:

4. The title of the convention is misleading, as it refers to the «prevention of terrorism «whereas the convention provides for a wide-range of measures that are not only of a preventive nature. Moreover it seems irrelevant to

speak of a «European Convention» for a convention that will be open to States that are not member states of the Council of Europe.

5. We are concerned about the sixth paragraph of the preamble, which, while stating that terrorist acts are unjustifiable, seems to argue the opposite way in enumerating a list of potential justifications that could be used by terrorists. We would advise against the insertion of such a list which is contrary to the objective it seeks to protect.

6. We are also very concerned about the last provision of the preamble, which is a vague definition of terrorism and would thus de facto determine the scope of the convention. We consider that the wording of this provision is inappropriate, as it underlines the intent of «intimidat[ing] a population» instead of referring to the use of indiscriminate violent acts. It is essential to clearly distinguish the means- the use of terror amongst a population- from the purpose- putting pressure on authorities. Moreover, the reference in footnote 5 to « terrorism's sociological objectives « is extremely inappropriate.

7. Although we welcome the deletion of article 6 bis entitled «non-reporting» that stood in the previous draft, we remain concerned to this regard with the addition of paragraph 4 of article 3, which provides that State parties «should consider encouraging the public to provide factual, specific help to its competent authorities that may contribute to preventing terrorist offences».

8. Agreeing with the premise that the suppression of preparatory activities is a necessary preventive measure, we consider that such suppression should be limited to the three new criminalisation provided for in articles 4, 5 and 6. With respect to these key articles, we would like to stress the need to define very strictly the offences, in compliance with the fundamental principle of the legality of criminal offences and penalties, as well as its corollary the strict interpretation of criminal law. In this respect, we consider that the concept of « public provocation «, as set out in article 4, must be defined very strictly, thus avoiding vague wordings that could imply that the provisions are self-executing.

9. We regret that article 8 is vague both in its title, «Sanctions and measures», and content. Indeed, paragraph 2 of article 8 should not provide for the retroactive nature of the definition of repeat offences, but rather for the possibility for the judge to take into account all circumstances when deciding the penalty. In article 9 § 1, it is not enough to ensure that the criminalisation «are carried while respecting» the human rights principles mentioned, but it is rather «in strict compliance» with these principles that they should be carried out. Finally, Article 9 § 2 should not refer to «discriminatory or racist treatment», but rather to all forms of discriminatory treatment, as racism is a form of discrimination.

10. We welcome the suppression of article 11bis which stood in the previous draft and was unacceptable in the light of international commitments and standards pertaining to the right to seek and enjoy asylum.

11. Regarding article 12, we consider that it is necessary to enlarge the consideration of material and moral sufferings, as well as economic losses, suffered by victims and their relatives, which is not to be limited to «financial assistance and compensation» as stated in article 12. A reference to the recently drafted *Guidelines on the protection of victims of terrorist acts* of the Council of Europe should be envisaged.

12. In article 13, we find it essential - also on the basis of contemporary practices taking place in some States - to explicitly state that in exceptional circumstances where States believe it necessary to detain persons in order to ensure their presence, their detention can only take place in strict compliance with international human rights standards. Hence, detailed safeguards concerning the right to a fair trial, including the right to access to and communication with counsel, should be included, as well as detailed safeguards concerning detention, including the judicial review of detention. Moreover, article 13 paragraph 3 of the draft Convention should include a reference to Article 36 of the Vienna Convention on Consular Relations from 1963 which appears to provide a stronger protection of detained and imprisoned non-nationals. And finally, we would advise for the deletion of paragraph 4 of article 19 which is obviously superfluous.

13. In article 18 bis, 2, we are strongly against the wording «or to inhuman or degrading treatment or punishment» in brackets, while article 3 of the European Convention on human rights provides for the absolute prohibition of torture and inhuman or degrading treatment or punishment. Moreover, this article should include as grounds for refusing extradition and mutual legal assistance the risk of being subjected to an unfair trial and that of being imposed the death penalty.

1. Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ κατά την πρώτη ανάγνωση της Σύμβασης

Quelques remarques sur le projet de Convention pour la prévention du terrorisme

1. La Commission Nationale de la Grèce pour les Droits de l'Homme (CNGDH) exprime sa satisfaction du fait que le Conseil de l'Europe, par le Projet de Convention pour la prévention du terrorisme, continue à jouer son rôle avant garde dans la promotion et protection des droits de l'homme sur le plan international.

En effet, l'initiative d'une Convention concernant le terrorisme et la réaction contre celui-ci **selon l'optique des droits de l'homme** est la première sur le plan international. Et elle est plus que nécessaire, puisque terrorisme et antiterrorisme ont porté – et portent encore – des coups très graves au système universel des droits de l'homme. Un cercle vicieux de violence et de sang a été créé qui s'achemine en croissant.

Par conséquent il existe la nécessité urgente de faire face à ce double phénomène (terrorisme/anti-terrorisme) qui a pris – surtout après le dogme de «preemptive antiterroriste wars» – une forme menaçant tous les droits de l'homme, tels que reconnus et consacrés par le droit international actuel.

Je comprends, donc, la hâte avec laquelle les compétents du Conseil de l'Europe agissent. Mais le temps qu'ait été mis à notre disposition ne suffit pas pour une étude approfondie afin d'arriver à un texte de Convention satisfaisant sur un sujet tellement complexe et délicat.

Nous nous réservons donc de présenter nos propositions pendant la seconde lecture du texte.

Pour le moment nous formulons les remarques suivantes:

2. Le titre de la Convention devrait être plus large. Les dispositions du projet ne prévoient pas que des mesures de prévention mais aussi de punition. En effet, les incriminations des articles 4-7 ont un caractère principalement punitif ce qui constitue une réaction contre un acte **déjà commis**, mais qui peut avoir aussi un résultat préventif.

Je pense que, les mesures principalement ou exclusivement préventives ne sont mentionnées ou sont très faiblement mentionnées aussi bien dans le préambule que dans les dispositions du texte proprement dit.

Par exemple, dans le préambule et puis dans le texte, la nécessité de la collaboration des pays européens pour retracer <u>les vraies causes</u> du terrorisme ainsi que de son augmentation n'est pas même mentionnée. Pourtant, une

vraie prévention d'un phénomène social est impossible sans combattre les causes qui l'engendrent. L'article 3 bis nous semble avoir besoin d'être complété.

3. Quant aux critiques concernant la définition plutôt floue par le projet de l'acte terroriste, nous remarquons ce qui suit.

La difficulté d'une définition précise et acceptée par tous a échoué non pas pour des raisons scientifiques, mais pour des raisons politiques. C'est ainsi que les actes violents organisés visant à la libération d'un pays subjugué par un Etat étranger sont considérés comme terroristes par la majorité des spécialistes. Au contraire, le renversement du gouvernement légal d'un Etat par des actes de violence armée organisés, la terreur semée parmi la population afin de l'obliger à accepter une dictature imposée par la force, n'est pas considéré, en règle générale, comme un acte terroriste (p.ex. le coup contre le gouvernement du Chili, le 11 septembre 1972).

4. A mon avis, les actes terroristes devraient être précisés de la façon qu'a employée l'Union Européenne. C'est à dire, mentionner des actes déjà incriminés par le Code pénal qui pourraient constituer des crimes terroristes s'ils sont inspirés par des mobiles précis (outre le dol ou la négligence du *Talbestand* de tout crime) et s'ils ont été organises par des organisations criminelles ayant comme cible de semer la terreur afin d'atteindre des buts politiques illégaux.

Il ne s'agit pas de définition. Mais c'est une façon de ne pas laisser tout à fait floue la notion de l'acte terroriste ou de renvoyer ceux qui vont appliquer la Convention en même temps à plusieurs instruments internationaux ou régionaux qui ne s'harmonisent même pas entre eux.

En attendant le texte révisé après les remarques déjà présentées par nos homologues d'autres pays, nous nous réservons de présenter des remarques additionnelles lors de la deuxième lecture du Projet.

Athènes, le 12 janvier 2005

La Présidente
Prof. Alice Yotopoulos-Marangopoulos

2. Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ κατά την δεύτερη ανάγνωση της Σύμβασης

QUELQUES REMARQUES SUR:
Le Projet de Convention adopté par le Codexter
et
La position commune du 'European Co-ordinating Group of National Institutions for Human Rights' (ECG-NIHR)

Nous sommes d'accord sur la majorité des commentaires du ECG-NIHR. Nous signalons donc que quelques différences de position ou quelques réflexions complémentaires.

1. Nous ne sommes pas d'accord avec la remarque No 5 du commentaire sur le projet de Convention. Nous pensons qu'il s'agit d'un malentendu, puisque le texte, du moins celui français, par le par.7 du préambule, exclue – et non pas soutient – tout argument justificatif du terrorisme de n'importe quelle nature. Il mentionne - et cela non pas de façon exclusive d'ailleurs- quelques arguments (idéologiques, politiques etc.) qui sont souvent soutenus par les terroristes et leurs amis. Il les mentionne tout simplement pour les caractériser comme non appropriés à justifier les actes terroristes.

Nous trouvons, au contraire, que la phrase «rappelant l'obligation des Etats-Parties de prévenir de tels actes» devrait être renforcée. En effet, la prévention d'un phénomène social ne peut être réalisée que si on combat ses causes, puisque tout phénomène social est le fruit de la combinaison de plusieurs causes génératrices.

2. Dernier paragraphe du préambule. Nous pensons que sa formulation est juste, mais qu'il est souhaitable, après la phrase «Rappelant que les actes de terrorisme» ajouter: «sont des actes violents qui» par leur nature … D'ailleurs le par. 1 de l'article 1 de la Convention complète de façon plus précise la notion du terme «infraction terroriste» de la Convention.

Nous croyons opportun de souligner le fait qu'il n'existe pas une définition du «terrorisme» et de «l'acte terroriste» généralement acceptée ou au moins dominante en science politique et en science criminologique.

3. Quant au nouveau par.4 de l'art. 3 et la note 11, nous désirons rappeler le fait que la Convention de Palerme sur le délit organisé, que cette note mentionne, n'a pas osé inclure expressément dans son texte le terrorisme. Ce n'est que par l'Exposé des Motifs que le terrorisme a été couvert.[1]

[1] *La même chose arriva avec la loi grecque 2928/2000 par laquelle fut ratifiée la Convention de Palerme, en raison des objections de plusieurs juristes grecs qui s'opposaient à l'inclusion du terrorisme dans le cadre du délit organisé.*

4. Sur les articles 4, 5 et 6

Les trois articles sont vraiment dangereux puisque les infractions prévues par ceux-ci sont formulées de façon assez vague et en plus laissent la liberté aux Etats-Parties d'en préciser le contenu et de faire le choix des mesures qui devraient être utilisées. Or les exemples de quelques législations 'antiterroristes' qui sont déjà en application sont vraiment alarmants en ce qui concerne des droits humains fondamentaux.

La formulation vague de ces articles, surtout de l'article 4, ouvre la porte non seulement à la transgression du principe de formuler de façon très précise la notion de tout crime (Tatbestand) — sinon «nullum crimen sine lege» perd son sens – mais aussi à la restriction de la liberté d'expression de son opinion. Il faut prendre en considération que la critique politique dans un régime démocratique prend – chose parfois nécessaire – un ton combatif, aigu et incitateur de la réaction du peuple.

Nous considérons donc nécessaire de modifier la formulation des art.4-6 de façon plus précise et protectrice des droits de l'homme et en tout cas ajouter au para 2 de tous les trois la formule employée maintes fois par la CEDH: «dans une société démocratique» après la phrase: «Chaque Etat-Partie adopte les mesures qui s'avèrent nécessaires»

5. Il nous semble plausible que cette formule («dans une société démocratique») soit ajoutée dans tous les articles où la Convention autorise tout Etat-Partie à adopter les mesures qu'il considère nécessaires pour la concrétisation et l'application de cet article sur son territoire.

6. A notre avis, il ne faut pas que le nombre des délits caractérisés comme terroristes soient très nombreux. Par ailleurs les délits que les Codes pénaux considèrent comme actes terroristes doivent inclure un élément subjectif en plus (outre le dol ou le négligence) – comme les buts ou mobiles mentionnés dans le dernier paragraphe du préambule. Il nous semble qu'ils sont nécessaires pour compléter la notion d'acte terroriste.

7. Sur l'art. 13

Nous considérons absolument nécessaire que la remarque No 11 du commentaire soit prise en considération. Nous ajouterions seulement qu'il nous semble utile d'ajouter une référence à la Convention Internationale contre la Torture qui protège toute espèce de détenu. Les qualifications de quelques détenus comme prisonniers de guerre ou non prisonniers de guerre n'empêche pas la prohibition absolue de la torture et de tout traitement inhumain ou dégradant (torture au sens large).[2]

[2] *Cette distinction avait provoqué des arguments appuyant les tortures appliquées sur des détenus de Guantanamo, en leur refusant la qualité de prisonniers de guerre.*

Il faut encore inclure une référence aux art. 4 para 2, et 7 du Pacte International de Droits Civils et Politiques.

Il faut noter que le para. 2 de l'art. 2 de cette Convention stipule ce qui suit: 'Aucune circonstance exceptionnelle, quelle qu'elle soit, qu'il s'agisse de l'état de guerre ou de menace de guerre, d'instabilité politique intérieure ou de tout autre état d'exception, ne peut être invoquée pour justifier la torture'. Par conséquent la torture et les traitements inhumains et dégradant ne peuvent être appliqués en aucun cas même sur des terroristes.

La Présidente

Prof. Alice Yotopoulos-Marangopoulos

7. ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

7. ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Υπόμνηση της ΕΕΔΑ προς το Υπουργείο των Εξωτερικών επί των βασικών προτάσεών της σχετικά με το Σχέδιο της Συνταγματικής Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Προς τον κύριο Π. Μολυβιάτη
Υπουργό Εξωτερικών
Ενταύθα

Αθήνα, 11 Μαΐου 2004

Κύριε Υπουργέ,

Σε συνέχεια των από 23 Μαΐου 2003 προτάσεών της προς την Ευρωπαϊκή Συνέλευση για τη Συνταγματική Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ενόψει της επανέναρξης των εργασιών της Διακυβερνητικής Διάσκεψης που θα λάβει τις τελικές αποφάσεις για το ζήτημα αυτό, η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου θεωρεί σκόπιμο να υπενθυμίσει ορισμένες από τις προτάσεις της και να ζητήσει από την Ελληνική Κυβέρνηση, εφόσον συμφωνεί, να τις υποστηρίξει κατά τις σχετικές διαπραγματεύσεις. Οι προτάσεις αυτές, χωρίς να διαταράσσουν την ισορροπία του Σχεδίου Συνταγματικής Συνθήκης που συνέταξε η Ευρωπαϊκή Συνέλευση, αποσκοπούν στην πληρεστέρα κατοχύρωση θεμελιωδών δικαιωμάτων που αποτελούν ευρωπαϊκό κεκτημένο:

<u>Ι. Άρθρο 2. Αξίες της Ένωσης</u>

«Η Ένωση βασίζεται στις αξίες [...] της ισότητας, ***ιδίως της ισότητας ανδρών και γυναικών [...]».***

Η ισότητα των φύλων αναγράφεται στο άρθρο 3 του Σχεδίου Συνταγματικής Συνθήκης, ως ένας από τους πολλούς στόχους της

Ένωσης). Η λειτουργία όμως των στόχων διαφέρει από εκείνη των αξιών. Οι αξίες αποτελούν στοιχεία της ευρωπαϊκής ταυτότητας και κριτήρια για την αξιολόγηση της συμπεριφοράς των κρατών μελών και την υποψηφιότητα νέων κρατών μελών, γι' αυτό η ισότητα των φύλων πρέπει να αναγραφεί ρητά και στο άρθρο 2. Η πρόταση αυτή έγινε στη Συνέλευση από την ομάδα εργασίας της «Κοινωνική Ευρώπη», επειδή είναι αποδεδειγμένο ότι μόνη η αναφορά της «ισότητας» δεν αρκεί για να καταστήσει εμφανή την ανάγκη σεβασμού και της ισότητας των φύλων.

II. Άρθρο 3. Στόχοι της Ένωσης Προσθήκες:

- ***«βελτίωση της ποιότητας ζωής και απασχόλησης»*** (σημερινοί στόχοι της ΕΚ, βάσει του άρθρου 2 της ΣυνθΕΚ και της στρατηγικής της Λισσαβόνας που επιβεβαιώνεται από όλα τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια έως σήμερα)
- ***«καταπολέμηση της βίας και της εμπορίας ανθρώπων»*** (προβλήματα αυξανόμενης οξύτητας στην Ένωση, για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των οποίων χρειάζονται μέτρα σε ευρωπαϊκό επίπεδο).

III. Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων:

Οι τροποποιήσεις που επέφερε η Συνέλευση στον Χάρτη δημιουργούν σοβαρούς κινδύνους ανασφάλειας δικαίου και περιορισμού του πεδίου εφαρμογής του. Η Εθνική Επιτροπή, καθώς και η γαλλική Εθνική Επιτροπή άσκησαν έντονη κριτική στις τροποποιήσεις αυτές και ζήτησαν να μην τις υιοθετήσει η Διακυβερνητική Διάσκεψη και να εντάξει τον Χάρτη στη Συνταγματική Συνθήκη όπως αυτός διακηρύχθηκε στη Νίκαια τον Δεκέμβριο 2000.

Σημειωτέον ότι τα παραπάνω κείμενά μας είναι δημοσιευμένα στην Έκθεση πεπραγμένων 2003 της ΕΕΔΑ, σελ.123 και σελ. 187 και (αγγλικά) σελ. 515-531.

Με τιμή
Η Πρόεδρος

Καθηγ. Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου

Απάντηση του Υπουργού Εξωτερικών προς την ΕΕΔΑ

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

Αθήνα, 26 Μαΐου 2004
ΑΣ 1510

Αξιότιμη κυρία Μαραγκοπούλου,

Θα ήθελα, κατ' αρχάς, να εκφράσω την εκτίμησή μου για την πολύτιμη συνεισφορά σας στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών σε εθνικό αλλά και πανευρωπαϊκό επίπεδο.

Όπως γνωρίζετε, οι διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο της Διακυβερνητικής Διάσκεψης ευρίσκονται ήδη σε προχωρημένο στάδιο. Προσφάτως, οι Αρχηγοί Κρατών και Κυβερνήσεων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξέφρασαν την βούλησή τους όπως υιοθετήσουν την Συνταγματική Συνθήκη κατά το προσεχές Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.

Υπό το φως των ανωτέρω, περιορίζονται δραστικά τα περιθώρια για προσθήκες σύμφωνα με τις προτάσεις που διατυπώνετε στην επιστολή σας, την στιγμή μάλιστα που οι εν λόγω προσθήκες έχουν, σε κάποιο βαθμό, εκφρασθεί στην παρούσα μορφή του κειμένου. Παρά ταύτα, οι επισημάνσεις σας λαμβάνονται υπ' όψιν προκειμένου να αξιοποιηθούν εφόσον τούτο καταστεί δυνατό.

Πέτρος Γ. Μολυβιάτης

Αξιότιμη κυρία Αλίκη Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου
Πρόεδρο
Της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

Κοιν.: Αξιότιμη κυρία Ξανθή Πετρινιώτη
Πρόεδρο
Του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας

8. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

8. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Επιστολή της ΕΕΔΑ προς Μόνιμη Ελληνική Αντιπροσωπεία στην Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με θέμα
Οργανισμοί Προστασίας Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στα κράτη-μέλη της Ε.Ε.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Πρέσβη Κύριο
Βασίλειο Κασκαρέλη
Μόνιμο Αντιπρόσωπο της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Αθήνα, 29 Ιουνίου 2004

Θέμα: Οργανισμοί Προστασίας Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στα κράτη μέλη

Αξιότιμε Κύριε Πρέσβη,

Ο Γενικός Διευθυντής Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κ. Jonathan Faull, σας απηύθυνε την από 18.03.04 επιστολή με θέμα: «Οργανισμοί Προστασίας θεμελιωδών Δικαιωμάτων στα κράτη μέλη», που με την Α.Π. 5429/Β/2465 της 26.03.04 τηλεφωτοτυπία σας διαβιβάσατε σε διάφορες αρμόδιες υπηρεσίες και αρχές.

Η επιστολή αυτή εκθέτει συνοπτικά την πρόσφατη απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών, περί διεύρυνσης της αποστολής του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου των φαινομένων ρατσισμού και ξενοφοβίας (EUMC), με στόχο την μετατροπή του σε Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Συνέπεια της ανωτέρω απόφασης αποτέλεσε η υποβολή, από την Επιτροπή, πρότασης τροποποίησης του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1035/97.

Στην συνέχεια, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζητά από την Μόνιμη Αντιπροσωπεία την συνδρομή της στην συγκέντρωση πληροφοριών για

ανάλογους οργανισμούς που έχουν ενδεχομένως δημιουργηθεί σε εθνικό επίπεδο, τα καθήκοντα που τους έχουν ανατεθεί, τις αρμοδιότητες που έχουν για την ορθή εκτέλεση των καθηκόντων τους, καθώς και τις επαφές που διατηρούν με τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και με άλλους φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Τέλος, η επιστολή παρέχει την πληροφορία ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σκοπεύει κατά την διάρκεια του δεύτερου εξαμήνου του τρέχοντος έτους, και πριν την υποβολή της σχετικής νομοθετικής πρότασης, να παρουσιάσει έγγραφο για την διεξαγωγή δημοσίου διαλόγου με τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Στα πλαίσια της ανωτέρω διαδικασίας, είναι σκόπιμο να ενημερωθείτε για το ότι η Ελλάδα είναι μία από τις πρώτες χώρες, τόσο σε διεθνές, όσο και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, που απήντησαν θετικά στο κάλεσμα του ΟΗΕ για την δημιουργία εθνικών φορέων για την προστασία και την προώθηση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, βασισμένων στις «Αρχές των Παρισίων» που υιοθετήθηκαν από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ (A/RES/48/134, 20.12.1993) και αργότερα από το Συμβούλιο της Ευρώπης, διεθνείς οργανισμούς που προωθούν επί σειρά ετών τη σύσταση εθνικών επιτροπών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Έτσι, ιδρύθηκε η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου με το νόμο 2667/98, και συγκροτήθηκε σε σώμα την 10η Ιανουαρίου 2000. Ανάλογες επιτροπές λειτουργούν ήδη στη Γαλλία, τη Γερμανία, την Δανία, την Ιρλανδία, την Σουηδία, την Ισπανία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, την Νορβηγία και τη Β. Ιρλανδία (Ηνωμένο Βασίλειο). Η ΕΕΔΑ είναι, από το 2002, εκλεγμένο μέλος της Ευρωπαϊκής Συντονιστικής Επιτροπής Εθνικών Επιτροπών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, μαζί με τους ομόλογους εθνικούς οργανισμούς της Γαλλίας, της Δανίας και της Σουηδίας.

Ο κύριος ρόλος της ΕΕΔΑ είναι συμβουλευτικός προς τον Πρωθυπουργό, τα κυβερνητικά όργανα, αλλά και προς Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις σε θέματα που άπτονται των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η Επιτροπή γνωμοδοτεί και διατυπώνει προτάσεις όταν αυτό της ζητηθεί από τον αρμόδιο φορέα αλλά και με δική της πρωτοβουλία. Στην Επιτροπή εκπροσωπούνται είκοσι οκτώ φορείς και, σύμφωνα με τον ιδρυτικό νόμο, ο κάθε φορέας ορίζει ένα τακτικό και ένα αναπληρωματικό μέλος. Ο Πρωθυπουργός ορίζει δύο εκπροσώπους του. Ο/Η Πρόεδρος και οι δύο Αντιπρόεδροι εκλέγονται από τα μέλη της Επιτροπής. Οι εκπρόσωποι επτά Υπουργείων μετέχουν σε όλες τις συνεδριάσεις χωρίς δικαίωμα ψήφου. Από τις παραπάνω ρυθμίσεις, εξασφαλίζεται ουσιαστικά η ανεξαρτησία της Επιτροπής.

Η ΕΕΔΑ, μέσα στα τέσσερα χρόνια της λειτουργίας της, έχει γνωμοδοτήσει για πληθώρα θεμάτων που άπτονται των δικαιωμάτων του ανθρώπου

και έχει δημοσιοποιήσει τις θέσεις που πήρε πάνω σ' αυτά τόσο μέσω του ιστοτόπου της (www.nchr.gr), όσο και μέσω των ετήσιων εκθέσεών της, τις οποίες και σας επισυνάπτουμε.

Όπως είναι φυσικό, η Επιτροπή έχει γνωμοδοτήσει μεταξύ πολλών άλλων θεμάτων σε ζητήματα που αφορούν την ελληνική, την ευρωπαϊκή και τη διεθνή νομοθεσία σχετικά με τις διακρίσεις, την μετανάστευση, τον ρατσισμό και την ξενοφοβία, καθώς αυτές οι θεματικές βρίσκονται στο επίκεντρο των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Αξιοσημείωτο είναι πως η ECRI -η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας του Συμβουλίου της Ευρώπης- , κατά την επίσκεψη ελέγχου εκπροσώπων της στην Ελλάδα τον Οκτώβριο του 2003, ζήτησε να συναντηθεί με την ΕΕΔΑ για να ακούσει και να λάβει υπ' όψιν της τις θέσεις της. Τούτο αναφέρεται και στην Τρίτη Έκθεση της ECRI για την Ελλάδα - CRI (2004) 24-, η οποία δόθηκε πρόσφατα στην δημοσιότητα.

Η ΕΕΔΑ έχει ακόμη επανειλημμένα υποβάλλει προτάσεις στα αρμόδια ευρωπαϊκά όργανα, σχετικές με το σχέδιο Συνθήκης για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, όπως και για την ενσωμάτωση του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων σε αυτό.

Η ελληνική Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου εκπροσωπείται συστηματικά, στις συναντήσεις των ευρωπαϊκών Εθνικών Αρχών Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης και στις συναντήσεις της Διεθνούς Συντονιστικής Επιτροπής των Εθνικών Αρχών Προστασίας και Προαγωγής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου υπό την αιγίδα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, στην Γενεύη. Έχει ακόμη η ίδια οργανώσει μία σειρά από διεθνείς συναντήσεις και συνέδρια. Ενδεικτικά αναφέρουμε την οργάνωση της δεύτερης συνάντησης των ομόλογων Επιτροπών των χωρών της Μεσογείου το 2001 στην Αθήνα, με θέμα την πρόκληση της μετανάστευσης. Σημειώνουμε επίσης την συνδιοργάνωση με το Migration Policy Group των Βρυξελλών, συνεδρίου με θέμα την Εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας κατά των Διακρίσεων, τον Απρίλιο του 2003 στην Χαλκίδα.

Σχετικά με το ερώτημα που τίθεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την ενδεχόμενη συνεργασία της ΕΕΔΑ με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, σας ενημερώνουμε πως ο ιδρυτικός της νόμος προβλέπει τη συμμετοχή στη σύνθεση της Εθνικής Επιτροπής έξι Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Αξιοσημείωτο είναι ότι οι εκλεγέντες για την πρώτη και για τη δεύτερη θητεία της Επιτροπής, Πρόεδρος και Α΄ Αντιπρόεδρος, εκπροσωπούν δύο από τις έξι ΜΚΟ/μέλη της ΕΕΔΑ.

Θεωρούμε πως το εγχείρημα της μετεξέλιξης του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου των φαινομένων ρατσισμού και ξενοφοβίας σε Ευρωπαϊκό Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, εναρμονίζεται με την

ανάγκη δημιουργίας των ευρωπαϊκών εκείνων θεσμών που θα αναδείξουν μία Ευρώπη ανταποκρινόμενη στις προσδοκίες των πολιτών της. Είναι, εξάλλου, γνωστό ότι λειτουργεί ήδη, στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης, ο θεσμός του Αρμοστή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. (Την θέση αυτή κατέχει σήμερα ο κ. Alvaro Gill Robles, με τον οποίο και συνεργαζόμαστε.)

Η ΕΕΔΑ, πάντως, είναι πρόθυμη να συμβάλλει ενεργά στην ενδιαφέρουσα αυτή διαδικασία, καταθέτοντας την εμπειρία των στελεχών της, εμπειρία που θεωρούμε πως μπορεί να είναι χρήσιμη για τις ανάγκες του νέου οργάνου.

Είμαστε στη διάθεσή σας για κάθε περαιτέρω διευκρίνιση, παρακαλούμε δε να μας ενημερώνετε για ζητήματα που άπτονται των αρμοδιοτήτων της ΕΕΔΑ.

Με τιμή,

Η Πρόεδρος	Ο Α΄ Αντιπρόεδρος
Καθηγ. Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου	Νίκος Φραγκάκης

Επιστολή της ΕΕΔΑ προς Υπουργείο Εξωτερικών, Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Υπουργείο Δικαιοσύνης σχετικά με τελικές προτάσεις ΕΕΔΑ για την ίδρυση Ευρωπαϊκού Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Προς
-Κύριο Π. Μολυβιάτη
Υπουργό Εξωτερικών
-Κύριο Π. Παυλόπουλο
Υπουργό Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης
και Αποκέντρωσης
-Κύριο Α. Παπαληγούρα
Υπουργό Δικαιοσύνης

Αθήνα, 18 Μαρτίου 2005

Κύριε Υπουργέ,

Οι προπαρασκευαστικές εργασίες για την ίδρυση ενός νέου Οργανισμού για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα (Fundamental Rights Agency) στα πλαίσια της ΕΕ, σύμφωνα με την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 12.12.2003, συνεχίζονται, με προοπτική η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υιοθετήσει την πρόταση της τον Μάιο 2005, έτσι ώστε να επιδιωχθεί έναρξη λειτουργίας του Οργανισμού το 2007.

Οι Ευρωπαϊκές Εθνικές Επιτροπές Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, δια της Ομάδας Συντονισμού στην οποία συμμετέχει και η Ελληνική Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), συμβάλλουν ενεργώς στις προπαρασκευαστικές εργασίες, έχουν δε υποβάλει εγγράφως και τις σχετικές τους θέσεις (βλ. συνημμένες τις Κοινές Θέσεις των Ευρωπαϊκών ΕΕΔΑ και τις θέσεις της Ελληνικής ΕΕΔΑ), ενώ έλαβαν ενεργό μέρος και στη δημόσια διαβούλευση που οργάνωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις Βρυξέλλες την 25.1.2005.

Το ενδιαφέρον της ΕΕΔΑ, όπως και των άλλων Ευρωπαίων ομολόγων της, είναι προφανές και αυτονόητο και θα συνεχίσει να εκδηλώνεται, μέχρι να ολοκληρωθεί η πρωτοβουλία αυτή, με σκοπό να διασφαλισθεί ότι ο

νέος Οργανισμός θα τεθεί όντως στην υπηρεσία της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, σε μια περίοδο εξαιρετικά δύσκολη, λόγω της διεθνούς συγκυρίας.

Για την ευόδωση του σκοπού αυτού επιθυμούμε τη διαρκή συνεργασία μαζί σας και με τα άλλα συναρμόδια Υπουργεία, προτείνουμε δε τη συμμετοχή εκπροσώπου της ΕΕΔΑ στην ομάδα εργασίας του Συμβουλίου που θα επεξεργασθεί την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, η οποία αναμένεται να συσταθεί το προσεχές καλοκαίρι.

Παρακαλούμε επίσης να υιοθετηθεί και προωθηθεί από τη χώρα μας η πρόταση που έχουμε ήδη διατυπώσει προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι εκπρόσωποι των κρατών μελών στο όργανο διοίκησης του ΟΘΔ να υποδεικνύονται από την Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της κάθε χώρας. Η πρόταση αυτή ακολουθεί το πρότυπο που έχει καθιερώσει η οδ. 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24.10.1995 για την προστασία των ατόμων από την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων (ΕΕ L 281, 23.11.1995 σ. 31-50) που έχει ενσωματωθεί στο ελληνικό δίκαιο με τον ν. 2472/1997. Σύμφωνα με το άρθρο 29 της οδηγίας αυτής, η Ομάδα Εργασίας για την Προστασία των Ατόμων από την Επεξεργασία των Προσωπικών Δεδομένων, η οποία αποτελεί το ανεξάρτητο εποπτικό-συμβουλευτικό όργανο εφαρμογής της οδηγίας, αποτελείται από έναν για κάθε κράτος μέλος, εκπρόσωπο της αντίστοιχης ανεξάρτητης αρχής, η οποία και τον υποδεικνύει. Με τελική (μεταβατική) διάταξη θα δοθεί προθεσμία στα κράτη μέλη που δεν έχουν ακόμη ανεξάρτητη Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, να νομοθετήσουν την ίδρυσή της.

Η υιοθέτηση της προτεινόμενης λύσης θα συμβάλει ασφαλώς στην κατοχύρωση της μεγαλύτερης δυνατής ανεξαρτησίας του νέου Οργανισμού.

Με τιμή

Η Πρόεδρος της ΕΕΔΑ
Καθηγ. Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου

9. 6Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ Η.Ε. ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ (CEDAW)

9. 6Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ Η.Ε. ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ (CEDAW)

Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ προς τη Γενική Γραμματεία Ισότητας επί της Ελληνικής έκθεσης προς την Επιτροπή της CEDAW για τα έτη 2001-2004

1. Κατ' αρχήν σας συγχαίρουμε για την πλούσια πληροφόρηση που περιέχει η Έκθεσή σας και μάλιστα συντεταγμένη κατ' άρθρο της CEDAW.

2. Δεν θεωρούμε ότι είναι εξ ίσου πλήρης η περιγραφή της πραγματικής κατάστασης στην Ελλάδα σχετικά με τις διάφορες όψεις της φαινομενολογίας της ισότητας. Για παράδειγμα: Τα σχετικά με τη σεξουαλική παρενόχληση της γυναίκας στην εργασία, τα σχετικά με την εφαρμογή της κατανομής των φροντίδων για το παιδί και το σπίτι μεταξύ των μελών του ζεύγους καθώς και της χρήσης γονικής άδειας μεταξύ των γονέων.

Επίσης έχουν ανάγκη περισσότερης ανάπτυξης - πέραν της αναφοράς της σχετικής νομοθεσίας και των αριθμών που προβάλλει ειδικός ερευνητής — τα της πραγματικής κατάστασης της εκμετάλλευσης πορνών, της μεταχείρισης τους, ιδίως των αλλοδαπών, από τους εκμεταλλευτές και των συνθηκών κράτησής τους όταν ευρίσκονται σε αναμονή απέλασης.

Ως προς τον εμφανιζόμενο σήμερα αριθμό ιδίως παιδιών, που είναι αντικείμενο σεξουαλικής εκμετάλλευσης, αξίζει να σημειωθεί η τροποποίηση του Π.Κ., νέα παρ. 3 του άρθρου 348, που κατέστησε αξιόποινη, χαρακτηρίζοντάς την ως διευκόλυνση της αλλότριας ακολασίας, την προσφορά με αγγελίες, εικόνες και λοιπές διαφημιστικές μεθόδους ανηλίκων προσώπων για σεξουαλική εκμετάλλευση. Η επαινετέα αυτή διάταξη είναι, ωστόσο, εύλογο να προκαλεί περισσότερες προφυλάξεις εκ μέρους των εκμεταλλευτών και συνεπώς να συντελεί στην εμφάνιση μικρότερου αριθμό θυμάτων.

Αλλά και οι αριθμοί που αφορούν τις γυναίκες-θύματα δεν μπορεί να είναι ακριβείς, λόγω των προφυλάξεων των εκμεταλλευτών, λόγω της αδυναμίας των θυμάτων, ιδίως αλλοδαπών, να αντιδράσουν και μάλιστα χωρίς να επιδεινώσουν τη θέση τους, αλλά κυρίως και λόγω των τεραστίων κερδών των εκμεταλλευτών, που τους επιτρέπουν να εξασφαλίζουν το ακαταδίωκτο.

Εξ άλλου η χρήση του Internet και γενικά ηλεκτρονικών μεθόδων δυσχεραίνουν την αποκάλυψη των πράξεων όπως και η έλλειψη επαρκούς και ουσιαστικής υποστήριξης των θεμάτων, αν καταφέρουν να καταγγείλουν τους εκμεταλλευτές τους.

Πάντως η αστυνομική δράση σ' αυτόν τον τομέα εμφανίζεται κάπως ζωηρότερη το τελευταίο χρονικό διάστημα.

3. Μεταξύ των δραστηριοποιούμενων φορέων αναφέρονται και μερικοί, ιδίως του ιδιωτικού τομέα, των οποίων οι δραστηριότητες δεν πληρούν ουσιαστικά τα καθήκοντα που τυπικά φέρονται να εκπληρώνουν.

4. Μερικές ρυθμίσεις, νομοθετικές, διοικητικές κ.ά., που αναφέρονται σε ένα τομέα (ένα άρθρο της CEDAW) μπορούσαν να καταταχθούν και σε άλλον ή μάλλον σε άλλον. Θα μπορούσε να γίνεται απλώς και παραπομπή στον άλλον τομέα.

5. Νομοθετικά μέτρα αναφέρονται πάμπολλα στο κείμενο και μάλιστα όχι κατά εντελώς συστηματικό τρόπο.

Νομίζουμε ότι σκόπιμο είναι να καταρτισθεί ένας συνολικός πίνακας νομοθετικών ρυθμίσεων χωρισμένος σε δύο μέρη: Α' Μέρος τα νομοθετήματα που έχουν ως κύριο αντικείμενο την προώθηση και στήριξη της ισότητας και Β' Μέρος, τα νομοθετήματα με άλλο βασικό αντικείμενο που απλώς περιέχουν και κάποια ή κάποιες διατάξεις που στοχεύουν στην ισότητα.

Ο πίνακας αυτός θα μπορούσε να μπει στο τέλος ή ανάμεσα στα παραρτήματα.

6. Αμφιβάλλουμε για την ανάγκη δημιουργίας και νέων μηχανισμών για την ισότητα των φύλων, των οποίων την ίδρυση προτείνει η Έκθεση (σ. 7 Έκθεσης).

Νομίζουμε ότι τα υπάρχοντα που προκύπτουν από την ίδια Έκθεση, είναι αρκετά. Και γνωρίζουμε ότι και τα απασχολούμενα πρόσωπα είναι υπεραρκετά.

Το σημαντικό είναι η αξιοκρατική στελέχωσή τους, η βελτίωση της λειτουργίας του καθενός και ο επιτυχής συντονισμός τους. Ο τελευταίος θα δυσκολευθεί τόσο περισσότερο, όσο θα αυξάνει ο αριθμός τους.

7. Δεν θεωρούμε άσκοπο να σημειώσουμε ότι χρήσιμο θα ήταν να υπήρχε, σε κάποιο σημείο του κειμένου σας, κάποια απάντηση στις αβάσιμες και σκόπιμες κατηγορίες από το εξωτερικό -υποκινούμενες από κύκλους που εφαρμόζουν σχέδιο δυσφήμησης της Ελλάδας– ότι στην Ελλάδα παντρεύουμε τα κορίτσια με αντιπρόσωπο ή/και από ηλικία 11 ετών. Πρόκειται για σπανιότατους γάμους μεταξύ μουσουλμάνων, τελούμενους από τον Μουφτή της Κομοτηνής, σύμφωνα με τις διατάξεις της Συνθήκης των Αθηνών (1913) ή της Λωζάνης (1923). Ο Μουφτής, αρμόδιος κατά τις συνθήκες αυτές για θέματα οικογενειακού δικαίου, εφαρμόζει κατά την κρίση του τους κανόνες της σαρίγια ή θρησκευτικά ή κοινωνικά μουσουλμανικά έθιμα. Οι παραπάνω δύο Συνθήκες είναι καθ' όλα ισχυρές με εξαίρεση ορισμένες διατάξεις που έχουν τροποποιηθεί από νεώτερες και ειδικότερες διεθνείς συμβατικές διατάξεις (άρθρο 30 Σύμβασης της Βιέννης για το δίκαιο των διεθνών συνθηκών, 1969) όπως συμβαίνει για τις διατά-

ξεις περί γάμου. Επί πλέον κοινωνικά, πολιτιστικά και θρησκευτικά έθιμα που ο Μουφτής εφαρμόζει τυχόν κατά την εκτέλεση του γάμου, σε καμιά περίπτωση δεν είναι εφαρμοστέα αν συγκρούονται με Δικαιώματα του Ανθρώπου. Ρητά η παρ. 5 της Παγκόσμιας Διακήρυξης της Βιέννης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (1993) δίνει τη προτεραιότητα στις διατάξεις για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου όταν αυτές συγκρούονται με έθιμα και παραδόσεις θρησκευτικά, κοινωνικά ή πολιτιστικά. Τέτοιες ακριβώς είναι οι διατάξεις για τον γάμο (ηλικία γάμου, προσωπική συναίνεση αυτών που παντρεύονται κλπ.) των σύγχρονων διεθνών συμβάσεων (βλ. άρθρο 23, παρ. 2 και 3 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων). Τη γραμμή αυτή ακολουθούν, παρά τις έντονες διαμαρτυρίες του Μουφτή, και οι ελληνικές Αρχές που δεν θεωρούν ισχυρούς τέτοιους γάμους τελεσθέντες από τον Μουφτή κατά παράβαση νεωτέρων συμβατικών διατάξεων και μάλιστα προστατευτικών των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Επί του θέματος αυτού βλ. και Γνωμάτευση-Απόφαση της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην Έκθεσή της του 2003, σελ. 110-119.

8. Τελικά, επιθυμούμε να σημειώσουμε ότι η Έκθεσή σας χρήσιμο είναι να διανεμηθεί σε πολλούς φορείς που ασχολούνται έστω και όχι αποκλειστικά με τα θέματα της ισότητας (κυβερνητικούς και ΜΚΟ) λόγω της πλούσιας πληροφόρησης που περιέχει.

Αθήνα, 23 Φεβρουαρίου 2005

ΜΕΡΟΣ Ζ΄

ΕΓΓΡΑΦΑ ΠΡΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ

1. ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΥΠΑΤΗΣ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (επιμέλεια, μετάφραση και έκδοση της ΕΕΔΑ)

1. ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΥΠΑΤΗΣ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (επιμέλεια, μετάφραση και έκδοση της ΕΕΔΑ)

Επιστολή της ΕΕΔΑ προς το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Προς τον Αντιστράτηγο
Κύριο Ν. Τασιόπουλο
Προϊστάμενο 2ου Τμήματος
Επιτελικού Σχεδιασμού
Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας
Ενταύθα

Αθήνα, 10 Ιουνίου 2004

Στρατηγέ μου,

Με την παρούσα σας ευχαριστούμε για την από 14.05.04 επιστολή σας (Α.Π. 7100/29/2στ) με την οποία μας ενημερώνετε για την εκτύπωση των υπολοίπων 45.000 αντιτύπων του εγχειριδίου για την Αστυνομία της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, του οποίου επιμεληθήκαμε τη μετάφραση και έκδοσή του. Αυτό σημαίνει ότι βρήκατε το κείμενο ενδιαφέρον, όπως άλλωστε κι' εμείς νομίζουμε.

Επιτρέψτε μας να σας συγχαρούμε και για τις οργανωμένες προσπάθειές σας για την ταχεία διανομή του σε όλο το αστυνομικό προσωπικό.

Με τιμή

Η Πρόεδρος

Καθηγ. Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου

Επιστολή του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας προς ΕΕΔΑ

ΣΗΜΑ

ΑΠΟ: ΑΡΧΗΓΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ/ Κ.Δ./ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ-ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ/ 2ο ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΤΕΛΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ (ΤΗΛ. 2106916719 - 6977390 - 6977195 FAX 2106983934)
ΠΡΟΣ: ΟΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ
ΚΟΙΝ: 1. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ
2. ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
3. ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ
ΑΡΙΘ. ΠΡΩΤ: 7100/29/2ε
4-4-2004

ΘΕΜΑ: Έκδοση εγχειριδίου κανόνων προστασίας δικαιωμάτων ανθρώπου κατά επιβολή νόμου.
ΣΧΕΤ.: α. 458 από 22-12-2002 έγγραφο Ε.Ε.Δ.Α προς Εθνικό Τυπογραφείο.
β. 7100/29/2α από 29-2-2004 απόφαση Αρχηγού ΕΛ.ΑΣ.
γ. 438114 από 29-3-2004 απόφαση Υπουργού Οικονομίας & Οικονομικών.
δ. 235 από 23-3-2004 έγγραφο Ε.Ε.Δ.Α. προς Αστυνομική Ακαδημία.

1. Γνωρίζεται ότι με μέριμνα Εθνικής Επιτροπής για Δικαιώματα Ανθρώπου (Ε.Ε.Δ.Α.), μεταφράστηκε ελληνική γλώσσα και εκτυπώνεται 50.000 αντίτυπα Εθνικό Τυπογραφείο, με δαπάνη Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας, εγχειρίδιο Ύπατης Αρμοστείας Ηνωμένων Εθνών για κανόνες προστασίας δικαιωμάτων ανθρώπου κατά επιβολή νόμου.

2. Ανωτέρω εγχειρίδιο περιέχει σύνολο κανόνων και αρχών που οφείλουν, σύμφωνα με διεθνείς συμβάσεις και αρχές για ανθρώπινα δικαιώματα, να σέβονται και εφαρμόζουν όλοι αστυνομικοί. Με απόφαση Αρχηγού Ελληνικής Αστυνομίας εγκρίθηκε διανομή σε σύνολο αστυνομικού προσωπικού, για μελέτη και εφαρμογή. Σε πρώτη φάση, διανομή πραγματοποιηθεί σπουδαστές Σχολών Αστυνομικής Ακαδημίας.

3. Εξασφάλιση ελεύθερης και ειρηνικής άσκησης δικαιωμάτων και ελευθεριών πολιτών και επίδειξη κοινωνικής ευαισθησίας και σεβασμού αξίας ανθρώπου κατά αστυνομική δράση, αποτελεί βασική προτεραιότητα στρατηγικής Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας. Πρωτοβουλία Ε.Ε.Δ.Α. για έκδοση εγχειριδίου συντελεί ως άνω κατεύθυνση και συμβάλλει περαιτέρω ευαισθητοποίηση αστυνομικού προσωπικού για προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΑΣΙΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ

Για την αντιγραφή
Ο Αρμόδιος υπηρεσιακός υπάλληλος
Τμήμα Δ.Ο.Ν./ Α.Ε.Α.
Ιωάν. ΠΑΛΙΟΥΡΑΣ
Δ/ντής Υποδ/ντής

2. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΑΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΛΗΨΗΣ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΗΧΟΥ (Κλειστό Κύκλωμα Τηλεόρασης)

2. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΑΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΛΗΨΗΣ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΗΧΟΥ
(Κλειστό Κύκλωμα Τηλεόρασης)

Επιστολή της ΕΕΔΑ προς το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Προς τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης
Κύριο Γιώργο Βουλγαράκη
Ενταύθα

Αθήνα, 9 Φεβρουαρίου 2005

Κύριε Υπουργέ,

Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου αποφάσισε στην Ολομέλεια της 20ης Ιανουαρίου 2005 να εκφράσουμε προς σάς την ανησυχία μας για τη συνέχιση της ύπαρξης στους αθηναϊκούς δρόμους μεταλλικών στηλών με συσκευές λήψης εικόνων και ήχων. Οι στήλες αυτές, που είναι ουσιαστικά κατασκοπευτικές, διαφέρουν και ως κατασκευή και ως ύψος από τις στήλες απλής ρύθμισης της κυκλοφορίας. Οι στήλες αυτές και των δύο αυτών κατηγοριών είχαν τοποθετηθεί, τουλάχιστο στη μεγάλη πλειοψηφία τους, λίγο προ των Ολυμπιακών Αγώνων για την πρόληψη τρομοκρατικών πράξεων (οι πρώτες) και για εξυπηρέτηση αυξημένων αναγκών κυκλοφοριακής ρύθμισης κατά την περίοδο των Αγώνων (οι δεύτερες).

Τώρα, ιδίως οι πρώτες, δεν έχουν θέση στους δρόμους της Αθήνας. Ωστόσο εξακολουθούν να υπάρχουν σε βάρος της ιδιωτικής ζωής των πολιτών.

Για παράδειγμα, μια τέτοια στήλη, φύσης ουσιαστικά κατασκοπευτικής λειτουργεί ακόμη στην οδό Λυκαβηττού και Αλεξ. Σούτσου γωνία, ακριβώς απέναντι από το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Λυκαβηττού 1Γ, ισόγειο) και της κατοικίας της υπογράφουσας (Λυκαβηττού 1Γ, 3ος όροφος). Ανάγκη ρύθμισης της κυκλοφορίας δεν υπάρχει σ' αυτό το

σημείο, αφού στη γωνία Ακαδημίας και Αμερικής (αμέσως μετά την οποία αρχίζει και η Λυκαβηττού) υπάρχει σηματοδότης κυκλοφορίας, στη δε γωνία Λυκαβηττού και Σόλωνος, μεταξύ των δύο σηματοδοτών, υπάρχει άλλος σηματοδότης. Ανάμεσα στους δύο σηματοδότες υφίστανται συνολικά μόνο 3 οικοδομές στη μια πλευρά και 4 οικοδομές στην άλλη πλευρά της οδού Λυκαβηττού!

Με την παρούσα η ΕΕΔΑ ζητάει, λοιπόν, Κύριε Υπουργέ, να διαταχθεί η έρευνα του όλου θέματος και να απομακρυνθούν από τους δρόμους της Αθήνας οι κατασκοπευτικές στήλες, που προσβάλλουν το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, θεμελιώδες σε μια δημοκρατική πολιτεία.

Με τιμή

Καθηγ. Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου

Πρόεδρος ΕΕΔΑ

Κοιν.: Αρχηγό της ΕΛ-ΑΣ
Αντιστράτηγο Κύριο Γ. Αγγελάκο

Απάντηση του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης στην επιστολή της ΕΕΔΑ

Ε Λ Λ Η Ν Ι Κ Η Δ Η Μ Ο Κ Ρ Α Τ Ι Α
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ
ΑΡΧΗΓΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ
ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΕΛΕΓΧΟΥ
Ιωλκού 8 & Φιλικής Εταιρείας
Τ.Κ. 142 34 – Ν. Ιωνία
ΤΗΛ. 210-3447097 FAX: 210-2004210

ΑΡΙΘΜ. ΠΡΩΤ: 2004-1/17/32-οζ
Α.Μ.Υ. 16470

ΚΑΤΕΠΕΙΓΟΝ-ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟ
Ν. Ιωνία, 22 Φεβρουαρίου 2005

ΠΡΟΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
(Πρόεδρο – Καθηγήτρια
κ. ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ Αλίκη)
Νεοφύτου Βάμβα 6
ΤΚ10674 **ΑΘΗΝΑ**

ΚΟΙΝΟΠΟΙΕΙΤΑΙ

ΩΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΔΕΚΤΩΝ

ΘΕΜΑ: «Επιστολή Προέδρου Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, σχετικά με την λειτουργία Κλειστού Κυκλώματος Τηλεόρασης C.C.T.V., έργου C4 I, στους Αττικούς Δρόμους και τις Ολυμπιακές Εγκαταστάσεις.»

ΣΧΕΤ: Η από 10-2-2005 επιστολή σας.

Σε απάντηση της ανωτέρω σχετικής, σας γνωρίζουμε για το αντικείμενο του θέματος τα ακόλουθα:

1. Η Ελληνική Αστυνομία, για τις ανάγκες ασφάλειας των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων 2004 και ειδικότερα για την αυξημένη προστασία των υποδομών και του εξοπλισμού των Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων, των αλλοδαπών και ημεδαπών αποστολών-προσώπων, από έκνομες σε βάρος τους ενέργειες, αλλά και τη διαχείριση της κυκλοφορίας, καθώς και τη διευκόλυνση διαχείρισης του πλήθους, εγκατέστησε Σύστημα Κλειστού Κυκλώματος Τηλεόρασης (C.CT.V.), σε Ολυμπιακές Εγκαταστάσεις και σε κομβικά σημεία του οδικού δικτύου της Αττικής.

2. Η λειτουργία του Κλειστού Κυκλώματος Τηλεόρασης (CCTV) κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων και η επεξεργασία των στοιχείων που λαμβάνονταν από αυτό, έγινε κατόπιν υποβολής αιτημάτων της Ελληνικής Αστυνομίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 2472/1997 " Περί προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα».

3. Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, με τις υπ. αριθ. ΑΠ: 31/26-10-2004 και 63/24-11-2004 αποφάσεις, ενέκρινε τη μεταολυμπιακή λειτουργία του Κλειστού Κυκλώματος Τηλεόρασης (C.C.T.V.), για περιορισμένο χρονικό διάστημα, θέτοντας συγκεκριμένους όρους και περιορισμούς.

4. Κατά τη λειτουργία του συστήματος C.C.T.V. από τις αρμόδιες για τον χειρισμό του Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας, που σημειωτέον σήμερα είναι εξαιρετικά περιορισμένη για αντικειμενικούς λόγους, και την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων, τηρούνται απαρέγκλιτα όλοι οι όροι και οι περιορισμοί που έχουν καθοριστεί από την αρμόδια Αρχή, ώστε να διασφαλίζεται πλήρως η νομιμότητα, η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών των Ελλήνων Πολιτών και να μην παραβιάζεται η ιδιωτική τους ζωή.

Ο Δ/ΝΤΗΣ ΔΑΟΑ

ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΤΣΕΝΕΣ
Υποστράτηγος

3. Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3. Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Επιστολή ΕΕΔΑ προς Υπουργείο Εθνικής Άμυνας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Προς τον Κύριο Σ. Σπηλιωτόπουλο
Υπουργό Εθνικής Άμυνας
Ενταύθα

Αθήνα, 3 Δεκεμβρίου 2004

Κύριε Υπουργέ,

Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), μετά σχετική αίτησης πολιτών, επελήφθη ενός ειδικού προβλήματος του θέματος αντιρρησιών συνείδησης και συγκεκριμένα των περιπτώσεων που ο αντιρρησίας συνείδησης είναι επαγγελματίας στρατιώτης ή/και την αντίρρηση της συνείδησής του εκφράζει κατά την αποστολή του σε συγκεκριμένες πολεμικές επιχειρήσεις.

Μετά μελέτη και διεξοδική συζήτηση στην Ολομέλεια της ΕΕΔΑ της 4ης Νοεμβρίου 2004, η Επιτροπή κατέληξε στα εξής:

1. Η άποψή της είναι ότι η έννοια «αντιρρησίας συνείδησης» πρέπει να ερμηνευθεί ευρύτερα, όπως συμβαίνει σε άλλες χώρες (Γερμανία, Δανία, Φινλανδία). Δηλαδή μπορεί κάποιος να μην είναι αντιρρησίας στη στράτευσή του γενικά αλλά στη συμμετοχή του σε πόλεμο που με επιχειρήματα σοβαρά χαρακτηρίζει ως παράνομο κατά το διεθνές δίκαιο και αντίθετο προς τις ανθρωπιστικές αρχές τις οποίες ενστερνίζεται.

Ειδικά για τον πόλεμο του Ιράκ, ο ίδιος ο Γενικός Γραμματέας του Ο.Η.Ε. τον χαρακτήρισε ως «παράνομο» κατά το διεθνές δίκαιο και οι ίδιοι οι επιτεθέντες παραδέχθηκαν ότι οι λόγοι του καταστρεπτικού, ολόκληρου του Ιράκ και φονικού για τις δυο μαχόμενες πλευρές, πολέμου, δεν ήταν αληθείς.

Κατόπιν τούτου στρατιώτες επικαλούμενοι αντίρρηση συνείδησης για τη συμμετοχή τους σε τέτοιο πόλεμο είναι εύλογο και δίκαιο να αντιμετωπιστούν ως εμπίπτοντες και αυτοί στις ισχύουσες διατάξεις περί αντιρρησιών συνείδησης.

2. Επίσης θα πρέπει να διευρυνθεί το θέμα του χρονικού σημείου έκφρασης της αντίρρησης συνείδησης. Είναι φανερό ότι σε περιπτώσεις όπως η ανωτέρω, η αντίρρηση γεννάται όταν εμφανιστεί η αποστολή σε τέτοιο πόλεμο και όχι κατά την κατάταξη στον στρατό. Σε άλλες περιπτώσεις η αντίρρηση εμφανίζεται ακόμη αργότερα, δηλαδή από προσωπική εμπειρία συμμετοχής σε απάνθρωπο και αστήρικτο στο διεθνές δίκαιο πόλεμο, όπου ο στρατιώτης έχει υποστεί ψυχικό κλονισμό. Για παράδειγμα, στο Βιετνάμ μετά ψυχική βαριά διαταραχή από καταστάσεις που δημιούργησε η χρήση βομβών Ναπάλμ και άλλων απαγορευμένων πολεμικών μέσων, φυσικό είναι ορισμένοι στρατιώτες να αδυνατούν ψυχικά να μετέχουν σε πόλεμο με τέτοια μέσα.

Εν συντομία, χρονικά η αντίρρηση συνείδησης μπορεί να γεννηθεί και μετά τη στράτευση, σε κληρωτούς ή επαγγελματίες στρατιώτες.

Συνοπτικά η άποψη της Επιτροπής είναι ότι ενδείκνυται η εννοιολογική διεύρυνση της αντίρρησης συνείδησης για συγκεκριμένο πόλεμο αντιστρατευόμενο το διεθνές και το ανθρωπιστικό δίκαιο, είτε προ της μετάβασή του σ' αυτόν είτε μετά.

Πάντως με πολύ ενδιαφέρον η Επιτροπή θα λάβαινε γνώση των θέσεων του Υπουργείου σας οι οποίες είτε στηρίζουν είτε αντικρούουν τις παραπάνω απόψεις μας.

Με τιμή

Η Πρόεδρος

Καθηγ. Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου

Απάντηση Υπουργείου Εθνικής Άμυνας

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΥΠΟΥΡΓΟΥ

Λ. Μεσογείων 227-231
Χολαργός 154 51
ΑΘΗΝΑ

Αθήνα, 17 Δεκεμβρίου 2004
ΑΠ 18!!83

Προς
Την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
(ΕΕΔΑ)

Θέμα: Απαντητική Επιστολή στην από 8/12/2004 επιστολή σας

Κυρία Πρόεδρε,

Σε συνέχεια της από 8.12.2004 επιστολή σας σχετικά με τους αντιρρησίες συνείδησης θα θέλαμε να σας ενημερώσουμε ότι το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας κατανοεί το όλο ζήτημα και το αντιμετωπίζει με ιδιαίτερη ευαισθησία, σεβόμενο πάντα τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα που απορρέουν από τις αρχές του άρθρου 4 εδ. 1 και 2 του Συντάγματος όπου ορίζεται ότι όλοι οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του Νόμου, όλοι οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις, και το άρθρο 5 του Συντάγματός που ορίζει ότι καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη.

Για το λόγο αυτό το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας αντιμετωπίζει ήδη τους αντιρρησίες συνείδησης θετικά ως ξεχωριστή ομάδα ανθρώπων που έχουν ιδιαίτερες απόψεις, ευαισθησίες και αντιλήψεις για τη στράτευση. Με την ψήφιση του πρόσφατου Νόμου 3257/29.7.2004 «Ρυθμίσεις θεμάτων προσωπικού των Ενόπλων Δυνάμεων και άλλες διατάξεις» ορίζονται ρητώς στο άρθρο 5 του Νόμου τα εξής:
« Στην παράγραφο 1 του άρθρου 54 του Κώδικα, που κυρώθηκε με το άρθρο μόνο του π.δ. 292/2003 (ΦΕΚ 248 Α΄), προστίθενται εδάφια ως εξής: «Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας επιτρέπεται η απόλυση αντιρρησιών συνείδησης από τις

μονάδες ή τους φορείς όπου υπηρετούν και πριν από τη συμπλήρωση του χρόνου πλήρους ή μειωμένης άοπλης ή εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής υπηρεσίας, που προβλέπεται στο προηγούμενο εδάφιο. Οι υπόχρεοι άοπλης θητείας δεν μπορούν να απολυθούν πριν από την πάροδο του χρόνου της ένοπλης θητείας, που ισχύει κάθε φορά για την κατηγορία τους προσαυξημένης κατά το ½ αυτής. Οι υπόχρεοι εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής υπηρεσίας δεν μπορούν να απολυθούν πριν από την πάροδο του διπλάσιου, μειωμένου κατά ένα (1) μήνα, της ένοπλης θητείας, που ισχύει κάθε φορά για την κατηγορία τους.....», με την διάταξη αυτή μειώθηκε σημαντικά η συνολική θητεία των αντιρρησιών η οποία με το προηγούμενο νομικό καθεστώς έφθανε μέχρι και τους τριάντα μήνες. Γίνεται αντιληπτό ότι υπάρχει ήδη ιδιαίτερη αντιμετώπιση στους αντιρρησίες συνείδησης.

Το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας σεβόμενο τις απόψεις και τα συμπεράσματα της Ολομέλειας της ΕΕΔΑ της 4ης Νοεμβρίου 2004 σχετικά με το θέμα του χρονικού σημείου έκφρασης της αντίρρησης συνείδησης, θέλει να σας επισημάνει το γεγονός ότι την συγκεκριμένη χρονική στιγμή με τις ανάγκες που έχουν διαμορφωθεί στις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις αδυνατεί να ερμηνεύσει ευρύτερα την έννοια του όρου «αντιρρησίες συνείδησης» και δεν προτίθεται να προβεί σε ειδική ρύθμιση για το ζήτημα, αλλά επιφυλάσσεται για το άμεσο μέλλον να συζητήσει το ζήτημα εκ νέου λαμβανόμενου υπόψη την διαμόρφωση νέων συνθηκών.

Ο Διευθυντής

Γεώργιος Βράϊλας

4. ΑΝΑΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΤΟΥ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ

4. ΑΝΑΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΤΟΥ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ

Υπενθύμιση συστάσεων της ΕΕΔΑ προς Υπουργείο ΠΕΔΩΔΕ, Υπουργείο Πολιτισμού και Δήμο Αθηναίων

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

-Προς τον κύριο Γ. Σουφλιά
Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ
-Προς την κυρία Φ. Πάλλη-Πετραλιά
Αναπληρώτρια Υπουργό Πολιτισμού
Ενταύθα

Αθήνα, 9 Φεβρουαρίου 2005

Κύριε Υπουργέ,
Κυρία Υπουργέ,

Την επιστολή αυτή σας αποστέλλω μετά από απόφαση της Ολομέλειας της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), της 20ης Ιανουαρίου 2005.

Αναφερόμαστε στο από 10.05.2004 έγγραφό μας προς τους αρμόδιους φορείς της Πολιτείας του οποίου επισυνάπτουμε φωτοαντίγραφο, με το οποίο ζητούσαμε να μη μειωθεί ούτε κατά σπιθαμή πλέον, ο ελεύθερος χώρος και το πράσινο της ευρείας περιοχής των Αθηνών που ασφυκτιά από την ατμοσφαιρική μόλυνση και το ελάχιστο πράσινο —λιγότερο από όλες τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες— που διαθέτει. Ειδικότερα αναφερθήκαμε στην ανάγκη να μην θιγεί το Μητροπολιτικό Πάρκο Γουδή και η πλατεία Κολωνακίου.

Για το **Μητροπολιτικό Πάρκο Γουδή** με λύπη πληροφορούμεθα ότι εξακολουθεί να κινδυνεύει να χρησιμοποιηθεί για γήπεδο ποδοσφαίρου σε συνδυασμό με όχι λίγα εμπορικά καταστήματα, παρ' όλο που ο ελεύθερος χώρος του και το πράσινο που διαθέτει εξυπηρετεί πυκνοκατοικημένες συνοικίες και 10 νοσοκομεία γύρω του.

Η **πλατεία Κολωνακίου** καταστράφηκε κυριολεκτικά. Έχασε το πλείστο πράσινό της και δη τα μεγαλύτερα και ωραιότερα δέντρα της καθώς και το ωραίο σιντριβάνι στη μέση και με τους γύρω-γύρω πάγκους, λειτουργικότατους, για τις μητέρες και τα παιδάκια τους και τους ηλικιωμένους. Πραγματικά πρόκειται για κακόγουστο και μη λειτουργικό κατασκεύασμα με τσιμεντένιες σκάλες και σκαλάκια, αλλού περισσότερα και αλλού λιγότερα.

Αυτό όμως που είναι αξιοθρήνητο είναι η «διαμόρφωση» του **Εθνικού Κήπου**, στο πλαίσιο των έργων για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, όπως μας πληροφορεί σχετική πινακίδα. Κατάντησε κυριολεκτικά αγνώριστος.

Και διερωτώμεθα: Σε τι έβλαπταν τους Αγώνες τα αποκοπέντα αιωνόβια δέντρα που έφεραν καρφωμένες πινακίδες με τα επιστημονικά ονόματά τους στα λατινικά; Και γιατί στέκονται ξερά και όχι λίγα άλλα δέντρα ιδίως ψηλά;

Το θέμα χρήζει έρευνας γιατί πρόκειται για το μόνο πυκνοφυτεμένο κήπο στην καρδιά της Αθήνας. Τον κύριο πνεύμονά της, Κύριοι Υπουργοί.

Επισημαίνουμε άλλη μια φορά την απαράδεκτη καταστροφή του πρασίνου κατά παράβαση των διατάξεων των άρθρου 24 του Συντάγματος που προστατεύει το δικαίωμα στο περιβάλλον και του άρθρου 21 § 2 και 3 και άρθρου 5 που προστατεύουν την υγεία καθώς και του Πρωτοκόλλου του Κιότο, που έχει πλέον αποδεχθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση και προστατεύει από την αλλαγή του κλίματος εξ αιτίας της μόλυνσης της ατμόσφαιρας. Ο καρκίνος στη Αθήνα κατάντησε ενδημική «γρίπη».

Ο λαός οδηγείται πλέον σε ομαδικές κινητοποιήσεις και δικαστικούς αγώνες αν δε βρει προστασία από τη Διοίκηση.

Με τιμή

Η Πρόεδρος της ΕΕΔΑ

Καθηγ. Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Προς την κυρία Ν. Μπακογιάννη
Δήμαρχο Αθηναίων
Ενταύθα

Αθήνα, 9 Φεβρουαρίου 2005

Κυρία Δήμαρχε,

Την επιστολή αυτή σας αποστέλλω μετά από απόφαση της Ολομέλειας της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), της 20ης Ιανουαρίου 2005.

Αναφερόμαστε στο από 10.05.2004 έγγραφό μας προς τους αρμόδιους φορείς της Πολιτείας του οποίου επισυνάπτουμε φωτοαντίγραφο, με το οποίο ζητούσαμε να μη μειωθεί ούτε κατά σπιθαμή πλέον, ο ελεύθερος χώρος και το πράσινο της ευρείας περιοχής των Αθηνών που ασφυκτιά από την ατμοσφαιρική μόλυνση και το ελάχιστο πράσινο —λιγότερο από όλες τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες— που διαθέτει. Ειδικότερα αναφερθήκαμε στην ανάγκη να μην θιγεί το Μητροπολιτικό Πάρκο Γουδή και η πλατεία Κολωνακίου.

Για το **Μητροπολιτικό Πάρκο Γουδή** με λύπη πληροφορούμεθα ότι εξακολουθεί να κινδυνεύει να χρησιμοποιηθεί για γήπεδο ποδοσφαίρου σε συνδυασμό με όχι λίγα εμπορικά καταστήματα, παρ' όλο που ο ελεύθερος χώρος του και το πράσινο που διαθέτει εξυπηρετεί πυκνοκατοικημένες συνοικίες και 10 νοσοκομεία γύρω του.

Η **πλατεία Κολωνακίου** καταστράφηκε κυριολεκτικά. Έχασε το πλείστο πράσινό της και δη τα μεγαλύτερα και ωραιότερα δέντρα της καθώς και το ωραίο σιντριβάνι στη μέση και με τους γύρω-γύρω πάγκους, λειτουργικότατους, για τις μητέρες και τα παιδάκια τους και τους ηλικιωμένους. Πραγματικά πρόκειται για κακόγουστο και μη λειτουργικό κατασκεύασμα με τσιμεντένιες σκάλες και σκαλάκια, αλλού περισσότερα και αλλού λιγότερα.

Αυτό όμως που είναι αξιοθρήνητο είναι η «διαμόρφωση» του **Εθνικού Κήπου**, στο πλαίσιο των έργων για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, όπως μας πληροφορεί σχετική πινακίδα. Κατάντησε κυριολεκτικά αγνώριστος.

Και διερωτώμεθα: Σε τι έβλαπταν τους Αγώνες τα αποκοπέντα αιωνόβια

δέντρα που έφεραν καρφωμένες πινακίδες με τα επιστημονικά ονόματά τους στα λατινικά; Και γιατί στέκονται ξερά και όχι λίγα άλλα δέντρα ιδίως ψηλά;

Το θέμα χρήζει έρευνας γιατί πρόκειται για το μόνο πυκνοφυτεμένο κήπο στην καρδιά της Αθήνας. Τον κύριο πνεύμονά της, Κυρία Δήμαρχε.

Επισημαίνουμε άλλη μια φορά την απαράδεκτη καταστροφή του πρασίνου κατά παράβαση των διατάξεων των άρθρου 24 του Συντάγματος που προστατεύει το δικαίωμα στο περιβάλλον και του άρθρου 21 § 2 και 3 και άρθρου 5 που προστατεύουν την υγεία καθώς και του Πρωτοκόλλου του Κιότο, που έχει πλέον αποδεχθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση και προστατεύει από την αλλαγή του κλίματος εξ αιτίας της μόλυνσης της ατμόσφαιρας. Ο καρκίνος στη Αθήνα κατάντησε ενδημική «γρίπη».

Ο λαός οδηγείται πλέον σε ομαδικές κινητοποιήσεις και δικαστικούς αγώνες αν δε βρει προστασία από τη Διοίκηση.

Με τιμή

Η Πρόεδρος της ΕΕΔΑ

Καθηγ. Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου